

ΙΟΥΔΑΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ

ΤΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ ΣΥΜΒΑΝΤΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ

ΥΠΟ

Φ. ΚΑΡΡΕΡ

Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουταλὴμ,
ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφή-
τας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀ-
πεσταλμένους πρὸς αὐτήν, πο-
σάκις ἠθέλησα επισυναγαγεῖν
τὰ τέχνη σου ὃν τρόπον ἐπι-
συνάγει ὄρνις τὰ νεσσία ἐαυ-
τῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ
οὐκ ἠθελήσατε; Ἰδοὺ ἀρτίζεται
ὑμῖν ὁ οἶκος ἡμῶν ἔρημος.
Λέγω γὰρ ὑμῖν· Οὐ μὴ με ἴ-
δῃτε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε·
Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
ὀνόματι Κυρίου.

Εὐαγγ. κατὰ Ματθαῖον κγ.

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο ΦΩΣΚΟΔΟΣ, Σ.: ΚΑΨΟΚΕΦΑΛΟΥ

1892

ΙΟΥΔΑΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ

ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ ΣΥΜΒΑΝΤΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ

ΤΠΟ

Φ. KAPPER

Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ;
ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφή-
τας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀ-
πεσταλμένους πρὸς αὐτήν, πο-
σάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν
τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ἐπι-
συνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἐαυ-
τῆς ὑπὸ τῆς πτέρυγας, καὶ
οὐκ ἠθελήσατε; Ἰδοὺ ἀφίεται
ὕμῖν ὁ οἶκος ἡμῶν ἔρημος.
Λέγω γὰρ ἡμῖν· Οὐ μὴ με ἴ-
δητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε·
Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
ὀνόματι Κυρίου.

Εὐαγγ. κατὰ Ματθαῖον κγ'

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο «ΦΩΣΚΟΛΟΣ» Σ: ΚΑΨΟΚΕΦΑΛΟΥ

1891]

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTEN

AND TILDEN FOUNDATION

500 FIFTH AVENUE, NEW YORK

100

OF THE CITY OF NEW YORK

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTEN AND TILDEN FOUNDATION
500 FIFTH AVENUE, NEW YORK
100 OF THE CITY OF NEW YORK
THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTEN AND TILDEN FOUNDATION
500 FIFTH AVENUE, NEW YORK
100 OF THE CITY OF NEW YORK

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTEN AND TILDEN FOUNDATION

500 FIFTH AVENUE, NEW YORK

100

ΙΟΥΔΑΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ ΣΥΜΒΑΝΤΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ

ὁ π ο

Φ. ΚΑΡΡΕΡ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἐν τῷ φθίνοντι τούτῳ δεκάτῳ ἐννάτῳ αἰῶνι, τῷ δικαί-
ως καυχωμένῳ ἐπὶ τῇ καταπληκτικῇ καὶ θαυμασίᾳ προσό-
δῳ τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπί-
νης δράσεως. Ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῶν φώτων, τοῦ πο-
λιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας — ἐν τῷ μεγαλουργῷ τέ-
λος τούτῳ αἰῶνι, ἐν ᾧ ἀνεκηρύχθησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐ-
λευθερίας, τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ἐλευθερίας
τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ, ὡς ἀνέκραξε διὰ
τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ λόγου ὁ μέγας Καστελὰρ προπέρυσιν
ἐν Παρισίοις. αἰδὲν ὑπάρχει πλέον ἐν Εὐρώπῃ οὐδεμία ἐξουσία
ἀπόλυτος· τὰ δικαστήρια δὲν ἔχουσι πλέον μηχανήματα βα-
σάνων, ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει πλέον ἐξουσιαστικὰς· ἡ δίκη
τοῦ Γολιθαίου καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Σεβὰι δὲν δύνανται
πλέον νὰ ἐπαναληφθῶσιν· ὅχι πλέον φευστορικοί πύργοι, ὅ-
χι πλέον εἰλωτεῖς καὶ αὐθένται. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἀντή-
χει ὁ κώδων τοῦ μοναστηρίου καλῶν τῶν θάνκτον, ἀντηχεῖ
σήμερον ἡ ἀτμομηχανὴ ψάλλουσα τὴν ἐργασίαν. Ἡ γῆ ἀ-
νῆκει εἰς πάντας, Ἡ νεώτερα ἡμῶν οἰκαγείειχ, ἡ δημοκρα-

τιμωτέρα, εἶναι συνάμα καὶ χριστιανικωτέρα τῆς οἰκογενεῖας ἐκείνης, ἐν ἣ τὰ πρωτοτόκια διετῆρουν καὶ διηλώνουν τὴν ιδέαν τοῦ προνομίου ἐν τῇ ἐστίᾳ. Πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἱκανοὶ πρὸς πάντα τὰ ἀξιώματα· τὸ αἷμα τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου δὲν ἐμπερικλείει πλέον διακρίσεις· αὐτὴ ἡ φύσις ἐχειραφετήθη ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τοῦ ἐξαγορασμοῦ.»

Ἐν τῷ αἰῶνι λοιπὸν τούτῳ εἶναι θλιβερὸν καὶ ἀπικσίον, εἶναι σολοικισμός, εἶναι ἀναχρονισμός· ν' ἀναγεννῶνται θρησκευτικὰ ζητήματα καὶ θρησκευτικοὶ φανατισμοὶ νὰ ἐξάπτωσι καὶ διεγείρωσι τοὺς λαοὺς καὶ τὰ πλήθη.

Ἐν Εὐρώπῃ, ὑφίσταται ἀντισημιτικὸν ζήτημα, καὶ παρατηρεῖται ἀντισημιτικὴ τις τάσις, ἕνεκα τῆς ὁποίας πολ- λάκις παρέστημεν μάρτυρες ἀποτροπαίων σκηνῶν ἐκτιλυθει- σῶν ἐν διαφόροις χώρσις αὐτῆς· σκηνῶν καταδιωγμοῦ καὶ βαρβαρότητος, αἵτινες πρὸς στιγμὴν μᾶς ἐπανήγαγον πολ- λὰς ἐκαντονταετηρίδας πρὸς τὰ ὀπισθεν.

Ἐν Ἑλλάδι, εὐτυχῶς, τοιοῦτόν τι ζήτημα δὲν ὑφίσταται, ἡ δὲ συμβίωσις ἡμῶν μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐτελεῖτο μέ- χρι τινος κανονικῇ καὶ ἀδελφικωτάτῃ, ἐὰν δὲ ἐν Ἑλλάδι κατατρυχώμεθα ὑπὸ τόσων ἄλλων κακῶν, ἐὰν τὸ πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν ἡμῶν καθεστὸς ἔχῃ πλεῖσθ' ὅσας ἐλλείψεις — ἵνα μὴ εἰπώμεν βαρυτέραν τινα λέξιν — ἕνεκα τῶν ὁ- ποίων παρκαπονούμεθα, ταλαιπωρούμεθα, λυπούμεθα καὶ ἀπελ- πιζόμεθα περὶ τοῦ μέλλοντος ἡμῶν, δυσχνασχετοῦμεν καὶ ἀμφιβάλλομεν ἐὰν ὁ πολιτικοκοινωνικὸς ἡμῶν ὀργανισμός· εἶ- ναι βιώσιμος, εἴχομεν τοῦλάχιστον τὴν καύχησιν ἐπὶ τῇ ἀπολύτῳ ἡμῶν ἀνεξιθρησκείᾳ. Δυστυχῶς θλιβερά τινα γεγο- νότα, συμβάντα ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ διετάραξαν τὴν με- ταξὺ Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν βασιλεύουσαν ἁρμονίαν ταύτην.

Κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον συνέβη ἐν Κερκύρᾳ φόνος νεανιδὸς τινος ὀνομαζομένης, κατὰ τοὺς μὲν Ρουμπίνης· Σάρ- δη, κατὰ τοὺς δὲ Μιχρία· Δεσύλλα. Ὁ φόνος οὗτος ἀπε- δόθη τοῖς Ἑβραίοις, ἕνεκα δὲ τούτου ἐξηγέρθη ὅλος ὁ λα-

ὁ; τῆς Κερκύρας κατὰ τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐπηκολούθησαν σκη-
ναὶ κατ' αὐτῶν φοβεραὶ καὶ ἀπαίσιαι. Ὡς ἦτο ἐπόμενον
ἔσχομεν καὶ ἐν Ζακύνθῳ τὸν ἀντίκυπον τούτων. Τὸ πλῆθος
συνεκρούσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ· εἰς τὰς θλιβεράς δὲ ταύτας
σκηναὶ ἐπέθηκε τὴν κορωνίδα ὁ φόνο; τεσσάρων πολιτῶν, ὁ
τραχυματισμὸς ὁκτὼ πολιτῶν τε καὶ στρατιωτῶν καὶ ἡ σύ-
λῃσι; τεσσάρων ἑβραϊκῶν οἰκιῶν.

Ἐν ταῖς φημιζομέναις, καὶ δικαίως, ἐπὶ ἡμερότητι καὶ
πολιτισμῷ ἀδελφαῖς νήσοις Κερκύρα καὶ Ζακύνθῳ, ἐξετιλύ-
χθησαν τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὡς εἵπομεν, σκηναὶ μίσους καὶ
βαρβαρότητος, διότι ὁ λαὸς ἐπίστευσεν ὅτι ὁ φόνο; ἐκεῖνος
διεπράχθη ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, ἕνεκα μυσαρῶν, ἀνοσίων, ἀ-
ποτροπαίων, θρησκευτικῶν αὐτῶν ἐθίμων, οἱ δὲ ἀρμῶδιοι, ὡς
ᾤφειλον, διότι εἶχον ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὑποθέσεως εἰς
χεῖράς των, οὐδὲν ἐποίησαν, οὐδὲν ἐπεχείρησαν, ὅπως ἐξα-
γάγῃσι τὸν λαὸν τῆς ἀπάτης του, καὶ διαφωτίσωσιν αὐτόν,
ἐὰν πράγματι ἠπατᾶτο.

Τὰ γεγονότα ταῦτα μᾶς ἔδωκαν τὴν ἀφορμὴν ἵνα γρά-
ψωμεν, τὴν ἀσθενῆ καὶ μικροῦ λόγου ἀξίαν ἡμῶν ταύτην
συγγραφὴν, ἐν ἣ θὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα ὑφ' ὅλα; αὐ-
τοῦ τὰς ἐπόψεις, ἐν αὐστηρότητι μὲν ἄλλ' ἄνευ προκαί-
ταλῆψεως κατὰ τῶν Ἑβραίων, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀμερο-
ληψίᾳ. Θὰ προτάξωμεν ὀλίγα τινα περὶ Ἰουδαίων καὶ Χρι-
στιανῶν καὶ διάφορα σχετικὰ τούτοις, κατόπι δὲ, ὡς αὐτόπται
μάρτυρες, θὰ περιγράψωμεν πιστῶς καὶ λεπτομερῶς, τὰς ἐν
Ζακύνθῳ συμβῆσας σκηναὶς, σκῆψας δὲ ἐφ' ὅσον ὁ ἀσθενὴς
ἡμῶν κλάμος, μ.π. τὸ ἐπιτρέψῃ

Α

ΙΟΥΔΑΙΟΙ, ΕΒΡΑΙΟΙ, ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙ

Ἰουδαῖοι, Ἑβραῖοι Ἰσραηλιταὶ ὀνομάζονται οἱ παρ' ἡμῖν
καλούμενοι Ἑβραῖοι.

Τοῦ Πατριάρχου Ἰκλῶδ ἡ προσωνομία ἦτο Ἰσραήλ· τῷ ἐδόθη δὲ ἕνεκα τῆς πάλης αὐτοῦ μετὰ Θεοῦ τινὸς ὄντος· ἡ λέξις παράγεται ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς, ἐκ τοῦ σῆρα (μάχεσθαι καὶ Ἐλ (Θεός) (1). Ἐκ τούτου οἱ ἀπόγονοι του ὠνομάζοντο Ἰσραηλῖται.

Ἐβραῖοι διότι κατάγονται ἐκ τῆς οἰκογενείας ἐκείνης τῶν ποιμένων Χαλδαϊκῆς καταγωγῆς, σχηματισθῆς κατὰ τὴν τὸν ἰουδαϊκὸν λαὸν, τὸν κατοικήσαντα τὴν Χαναὰν πλησίον τῆς Φοινίκης, ἡ εἰς τῶν ἀρχηγῶν ὠνομάζετο Χέβερ, ἡ μᾶλλον ἐκ τοῦ Ἀβραάμ, ἐκ τῆς λέξεως ἐδᾶρ σημαίνουσης πέραν διότι ἦλθον ἐκ τῆς ἀπέναντι ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ. (2)

Ἰουδαῖοι ἐκ τοῦ Γιεχοῦδχ (Ἰούδχ) τοῦ ὁποῦ εἰσὶν ἀπόγονοι, διότι ἐκεῖνοι τῶν δέκχ φυλῶν εἶχον ἐξορισθῆ πρό τῆς κατὰστροφῆς τοῦ πρώτου Νχοῦ καὶ ἔλαβον τὸ νομικ τοῦτο ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος κατὰ τὸ 586 π. Χρ στοῦ. Οὗτοι μετὰ τὴν μετοικεσίαν ταύτην καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ δευτέρου Νχοῦ, διεσπάρησαν εἰς διαφόρους χώρας τῆς Μεσογείου.

Ἐν τούτοις ἡ ὀνομασία Ἰσραηλῖται ἐπεκράτησε, διότι τὸ νομικ Ἰουδαῖοι ἢ Ἐβραῖοι ἔλαβε τοσοῦτον δύσφημον καὶ ἀτιμωτικὴν σημασίαν, ὥστε οὗτοι ἐνόμισαν πρέπον νὰ ἐπανακτήσωσι τὸ πρῶτον αὐτῶν ὄνομα, Ἰσραηλῖται.

ὑπὸ τὸν Μωϋσέχ, ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς παρίσταται ἡμῖν ὡς λαὸς ἐντελὼς ἀποκτηνωθεὶς ὑπὸ τῆς δουλείας, μὴ δυνάμενος νὰ συμμορφωθῇ εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν, στερούμενος πάσης εὐφυΐας καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀκατάλληλος νὰ ἐννοήσῃ τὰς ὑψηλὰς θεωρίας τῆς φιλοσοφίας. Διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς, κατὰ πολὺ ἀνώτερος τῶν συγχρόνων τούτων συμπατριωτῶν του, ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ στενὸν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, ὃν

(1) Γένεσις λδ'.

(2) Κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην οἱ Ἐβραῖοι μετηνάστευσαν εἰς Παλαιστίνην ἐκ τῆς πέραν τοῦ Εὐφράτου Μεσοποταμίης.

ἐκλήθη νὰ διοικήσῃ. Ἐδίδαξε λοιπόν ὅτι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ μόνον εὐρίσκονται, ἡ τιμωρία δὲ καὶ ἡ ἀμοιβὴ εἰσὶν ὅλως κοσμικά. Ὁ Θεὸς τοῦ Μωϋσέως εἶναι βασιλεὺς ἐγκατεστημένος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ του, πολεμῶν τοὺς ἐχθροὺς τούτου καὶ μὴ ἀνεχόμενος ἄλλον τινὰ Θεὸν ἀντίπαλον. Οὐχ ἥττον ἡ ιδέα τοῦ ἐνὸς Θεοῦ πρώτην φορὰν ἐκηρύχθη ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ νόμου αὐτοῦ. Ὁ Μωϋσῆς προσεπέσθησε ν' ἀπομονώσῃ τοῦ ἄλλου κόσμου τὸν ὑπ' αὐτοῦ διοικούμενον λαόν, διὰ τῶν ἀνεξερευνητῶν ὁμῶς βουλῶν τῆς θείας Προνοίας τοῦτο δὲν κατορθώθη, ἴσως ἵνα διαδοθῶσι καὶ εἰς ἄλλας χώρας αἱ σωτήριοι αὗται περὶ μιᾶς Θεότητος ιδέαι, αἵτινες ἐφαίνετο ὅτι ἀνῆκον ἀποκλειστικῶς τότε εἰς τῶν Ἰσραηλιτικὸν λαόν.

Ἡ αἰχμαλωσία τῶν Ἰουδαίων διήρκεσε πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 536 π. Χριστοῦ τῇ ἀδείᾳ τῶν Βασιλέων τῆς Περσίας, ἤρχισαν βαθμηδὸν νὰ ἐπιστρέφωσιν εἰς Παλαιστίνην, ὅπου ἀνωκοδόμησαν τὸν Ναόν, ἔκτισαν ἐκ νέου τὰς ἡρημαμένας πόλεις των, ἀπεκατέστησαν τὸν Μωσχαϊκὸν νόμον, καὶ περιέβαλον τὴν Ἱερουσαλὴμ μὲ τείχη. Περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη ἔζησαν οἱ Ἰουδαῖοι βίον ἡσυχον καὶ εἰρηνικόν, διοικούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων καὶ τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου, ὑπὸ τὴν Περσικὴν ἀρχήν, τὸν Ἀλέξανδρον, Ἀντίγονον καὶ Σέλευκον μέχρι Πτολεμαίου τοῦ Αἴγυυ, ὅστις κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλὴμ ἠνάγκασε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἢ ὅποιά τότε ἦτο ἡ ἐστία τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ μαθητεύσεως, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Συρίας, ὑποτάξαντες αὐτοὺς πολλαχῶς τοὺς κατεπίεσαν. Ἀντίοχος δ' Ἐπιφανὴς κατεδίωξε καὶ τὴν θρησκείαν αὐτῶν, διότι ἔστησε τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν τῷ Ναῷ, ἀπηγόρευσε τὴν περιτομὴν, ἐπώλησε τοὺς

Σησαυρούς τοῦ Νχοῦ καὶ ἐφόνευσεν ἀνηλεῶς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Ἐνεκα δὲ ὅλων τούτων μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπομῶσι τὰς σκληρὰς ταύτας καταδυναστεύσεις ἐπανέστησαν κατὰ τῶν τυράννων αὐτῶν ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μακκαθαῖον Ἰούδαν, νικῆσαντες δὲ αὐτοὺς εἰσέλασαν εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸ 165 π. Χ. ἔτος καὶ ἐπανήγαγον τὴν λατρείαν τῶν πατέρων αὐτῶν. Ἀποθανόντος τοῦ Ἰούδα οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰαννάθαν καὶ Σίμων, συνεπλήρωσαν τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 145, ἀπεκατέστη καὶ πάλιν τὸ Συνέδριον τῶν ἐβδομήκοντα, ἦτοι τὸ ἀνώτατον ἐθνικὸν δικαστήριον τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Ἰωάννης Ὑρκανός, υἱὸς τοῦ Σίμωνος ἐπηύξησε διὰ προσαρτήσεως νέων χωρῶν τὸ κράτος τοῦτο, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐκγόνων Ὑρκανοῦ τοῦ Β' καὶ Ἀριστοβούλου, ὑπεδουλώθη ἡ χώρα ὑπὸ τοῦ Πομπηίου, ὅστις ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ προσήρτησε τὴν Παλαιστίνην εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Συρίαν. Ἀντίγονος υἱὸς τοῦ σίχμαλωτι-σθέντος Ἀριστοβούλου κατάρθρωσε βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Πάρθων ν' ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του, ὃν ὅμως δὲν ἀπῆλαυσεν ἐπὶ πολὺ, διότι Ἡρώδης ὁ Ἰουδαῖος κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλὴμ βουηθούμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ θέλων νὰ ἐξαφανίσῃ πάντα ἄρρενα γόνον τῆς οἰκογενείας τῶν Μακκαθαίων ἐφόνευσεν καὶ τὸν γέροντα Ὑρκανόν. Ὁ Αὔγουστος ἐκθρονήσας τὸν υἱὸν τοῦ Ἡρώδου Ἀρχέλαον προσήρτησε καὶ πάλιν τὴν Παλαιστίνην εἰς τὴν Συρίαν· ὁ δὲ Κλαύδιος ἀπένειμεν εἰς ὅλους τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Κράτει βιοῦντας Ἰουδαίους πολιτικὰ δικαιώματα.

Αἱ καταπίσεις, αἱ ἀδικίαι καὶ αἱ αὐθαιρέσιαι τῶν Ῥωμαίων, τὰ πάθη τὰ κομματικὰ καὶ ἡ μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων ἀντιπάθεια, ἐγέννησαν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τοσαύτας δυσαρρεσκείας ὥστε πάντα ταῦτα παρήγαγον τὴν φανεράν κατὰ τῆς Ῥώμης ἐπανάστασιν, ἣν κατέπαυσεν ὁ Τίτος, κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸ 70 ἔτος μ.Χ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν χιλιάδων Ἰουδαίων, οἵτινες ἠκολού-

θουν τὸ θριαμβευτικὸν τοῦ νικητοῦ ἄρμα, ἣν ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικὸς Ἰώσηπος ὅστις καὶ ἐγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ πολέμου τούτου.

Αἱ τελευταῖαι τῶν Ἰουδαίων προσπάθειαι ὅπως ἀποτινάξωσι τὸν ῥωμαϊκὸν ζυγὸν ἐν Κυρήνῃ, ἐν Κύπρῳ, ἐν Μετοποταμίᾳ καὶ ἐν Πχλαιστίνῃ, ὑπῆρξαν μάταιαι καὶ ἐτελεύτησαν κατὰ τὸ 135 μ. Χ. μετὰ φονικώτατον πόλεμον ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ὑπὲρ τὸ ἥμισυ ἐκατομμύριον Ἰουδαίων ἐσφάγη, οἱ δὲ ἐπιζήσαντες μετηνάστευσαν εἰς ξένας χώρας· ἡ Πχλαιστίνη ἡρημώθη καὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν κράτος ὁλοσχερῶς κατεστράφη. Περὶ τὰ τέλη τοῦ δευτέρου αἰῶνος ἡ τύχη τῶν Ἰουδαίων καὶ πῶς ἐβελτιώθη, ἀφ' οὗτου ὁμῶς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὁ Χριστιανισμὸς· ἡ ἐπικρατοῦσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους θρησκεία, ὑπέστησαν οὗτοι φοβεροὺς διωγμούς.

B.

Ο ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΣ

Ὁ Ἰουδαϊσμὸς δὲν πιστεύει ἄλλην ἀποκάλυψιν ἢ τὴν γενομένην εἰς τὸν αὐτοκαλούμενον περιούσιον λαὸν τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν. Οἱ Ἰουδαῖοι προσδοκῶσιν ἀκόμη τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίας ὅστις θὰ ἰδρῦσῃ μέγα βασιλείαν, ἣν δεχθῇ ὅλους τοὺς πιστοὺς. Βασιλείαν, ἐννοεῖται, κοσμικὴν καὶ πολιτικὴν· αὕτη δὲ εἶναι ἡ μεγάλῃ διαφορὰ μεταξὺ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, μεταξὺ τῆς βασιλείας δηλονυτι τοῦ κόσμου τούτου τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Οἱ Ἰουδαῖοι περιτέμνονται, ἔχουσι πληθύν ἐξωτερικῶν ἐθίμων καὶ ἐορτάζουσι τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος. Ὅταν ἐπανέκτῃσιν τὴν Παλαιστίνην εἶχον ἰδίους ἱερεῖς τοὺς Λευίτας. Ἀφοῦ ὁμῶς διεσπάρησαν, καὶ ἡ διαίρεσις αὐτῶν

εἰς φυλάς κατηγορήθη, αἱ πρὸς τὸν Αἰώνιον Θυσία ὡς προσέτερον πρότερον δὲν ἐτελοῦντο πλέον, ἀντὶ δὲ τῶν Αεσίτων ἔσχον καὶ ἔχουσι τοὺς διδασκάλους, καλουμένους παρ' αὐτοῖς Ῥαββίνους, οἱ ὅποιοι διδάσκουσι τὸν νόμον εἰς τὰς Συναγωγὰς. Τὰ ἱερὰ αὐτῶν βιβλία εἶναι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἣτις ἐγγράφη πρωτοτύπως εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν καὶ τὸ Ταλμούδ περὶ ὧν θὰ διαλάβωμεν παρακατιών.

Ὁ Ἰουδαϊσμός τοῦ ὁποῦ πολλὰ ἰδέαι εἰκόνες καὶ τελεταὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς τῶν Μάγων τῆς Περσίας καὶ τῶν παλαιῶν ἱερῶν τῆς Αἰγύπτου, διακρίνεται εἰς πολλὰς αἰρέσεις, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι α'. ἡ τῶν Ταλμουδιστῶν ἢ Ῥαββινιτῶν, οὗτοι δὲ εἶναι οἱ περισσότεροι καὶ ἀποτελοῦσι τὴν οὐσιωδεστέραν μάζαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. β'. Οἱ Χασιδίμ ὀνομαζόμενοι καὶ Σικριτηταὶ ἢ Στροσεθεῖς, καὶ οἱ ὅποιοι εἶναι ὑποδικήσεις τῶν Ταλμουδιστῶν. γ'. Οἱ Καραΐται, οἵτινες ἀποκρούουσι πᾶσαν παράδοσιν, πᾶσαν δεσποδισμονίαν, καὶ τὰς εἰς τὸ Ταλμούδ ἀπαντώσας συχνοτάτας ἀφροσύνας· καὶ οἵτινες διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν Ῥαββινιτῶν, σὺν ταῖς ἄλλοις, καὶ κατὰ τινα ἔθιμα καὶ νομίμους τάξεις. δ'. Οἱ Ρεχαβίται, οἵτινες ζῶσιν εἰς ἐπαρχίαν κειμένην οὐχὶ μακρὰν τῆς Μέκκας. ε'. Οἱ Σαμαρίται, τὸ πάλαι πολυάριθμοι, οἵτινες ζῶσιν εἰς Νεπλοῦσαν καὶ Ἰόππην καὶ στ'. Οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ Μαλαβάρ, οἵτινες εἶναι ἱκανῶς πολυάριθμοι.

Τὸ Ταλμούδ εἶναι τὸ βιβλίον ἐν ᾧ ἐμπεριέχεται ὅλη ἡ συλλογὴ τῶν ἀστυκῶν καὶ θρησκευτικῶν δικαίων τῶν Ἰουδαίων, αἱ τελεταὶ τῆς λατρείας αὐτῶν, τὰ παρὰγγέλματα καὶ οἱ κανόνες οὓς ὀφείλουσι νὰ τηρῶσι, καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν ἔθιμα. Ἐν τῷ Ταλμούδ αἱ ἀληθεῖς φρόνιμοι ἰδέαι ἐξενουθύνθησαν εἰς ματαιὰς φαντασιολογίας, εἰς ἀνοήτους ἐρμηνείας καὶ εἰς ἀηδῆ καὶ ἀνούσια μυθεύματα. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων θ' ἀναφέρωμεν δύο τινὰς

ἄπερ ἠρύσθημεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Medici. (1)
 «Τὸ Ταλμούδ ἐμπεριέχει ἀποτροπαίους βλασφημίας κατὰ τοῦ
 Θεοῦ, κατὰ τῶν Ἀγγέλων, κατὰ τῶν ἁγίων τῆς Παλαιᾶς
 Διαθήκης, ἀποδίδει δὲ τῷ Θεῷ πράξεις αἵτινες ἀπο-
 κρούονται ὑπὸ τῆς Θεότητος Αὐτοῦ, ὡς λ.χ. ὅτι ὁ Θεὸς
 κλαίει, ὑποπίπτει εἰς ἀμαρτήματα, ὅτι καθ' ἐκάστην προσ-
 εύχεται ἢ δὲ προσευχὴ τοῦ ἔχει ὡς ἀκολουθῶν: «Ἄς
 εὐδοκήσω ἐν ἐμυτῷ ὑποτάξαι τὴν ὀργὴν μου εἰς τὸ ἐμὸν
 ἔλεος καὶ ἵνα τοῦτο δαψιλεύσω τοῖς ἐμοῖς υἱοῖς Ἑβραίοις,
 παρχακατιῶν. «Δώδεκά εἰσιν αἱ ὥραι τῆς ἡμέρας, ἃς κατα-
 ναλίσκει ὁ Θεὸς εἰς διαφόρους ἀσχολίας, τούτέστι, κατὰ
 τὰς τρεῖς πρώτας μελετᾷ τοὺς νόμους, κατὰ τὰς τρεῖς δευτέρας
 δικάζει τὸν κόσμον, κατὰ τὰς τρεῖς τρίτας διοικεῖ τὸ
 σύμπαν—ἀπὸ τῶν κεράτων τοῦ ὄρουρος μέχρι τῆς κόνεως
 τῶν φθειρῶν (αὗται, ἀκριβοῦς, εἰσιν αἱ λέξεις ἐν τῷ Ταλ-
 μούδ) καὶ κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας παίζει ἐν τῇ θα-
 λάσῃ μετὰ τοῦ Λεβιαθάν.» (2)

Κατὰ τοὺς διασημωτέρους τῶν Ραββίνων, τὸ Ταλμούδ εἶ-
 ναι ὁ τελειότερος κώδιξ τῆς κατὰ παράδοσιν διδασκαλίας,
 καὶ τῆς θρησκείας τῶν Ἰουδαίων. Δύο δὲ εἰσὶ τὰ Ταλμούδ,
 καλούμενα τὸ ἐν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ ἕτερον τῆς Βα-
 βυλωνος.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀναλυτικῆς ὀνομαστολογίας τῶν ἰουδαί-
 ων συγγραφέων καὶ τῶν ἀστυκῶν καὶ θρησκευτικῶν τῶν Ἰου-
 δαίων τελετῶν ἀποδίδει τὴν διπλὴν τάξιν τῶν δύο Ταλ-
 μούδ καταγαγὴν εἰς τὰς δύο τῶν Ἰσραηλιτῶν θρησκευτικῶν
 σχολῶν ὑπάρχουσας τῆς μιᾶς ἐν Βαβυλωνί καὶ τῆς ἑτέρας
 ἐν Ἱερουσαλήμ. Τὸ Ταλμούδ τῆς συντάχθη καὶ ἀπο-

(1) Dott Paolo Medici. Riti e costumi degli Ebrei pag 28--29 Torino 1874.

(2) Αὐτόθι. «Insegnano i rabbini nel Trattato Bera-
 chot sopracitato che Dio gioca tre ore al giorno col
 pesce, che Leviatan è nel sacro Testo addimandato.

περατώθη κατὰ τὴν Γ'. ἐκκτονταετηρίδα μ. Χ.

Τὸ Ταλμουδ διχireίται εἰς δύο διχκεκριμένα μέρη· α'. εἰς τὴν Μίσιν, ἐν ἣ ἐμπεριέχεται τὸ κείμενον, καὶ β'. εἰς τὴν Γεμάρα, ἥτις εἶναι ἡ ἐρμηνεία ἢ τὰ σχόλια τοῦ κειμένου. Ἡ Μίσνα εἶναι γεγραμμένη εἰς λίαν καθαρεύουσιν ραββινικὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, πλὴν ἡ ἔννοια τῆς Μίσνας εἶναι λίαν ἀκατάληπτος, καὶ εἰς αὐτοῦς ἔτι τοὺς σοφωτέρους ἐρευνητὰς καὶ διδασκάλους. Ἡ Γεμάρα εἶναι συντεταγμένη εἰς χαλδαϊκὴν ἀλλ' ἐν ἐσφαλμένη καὶ σκοτεινῇ γλῶσση. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἀντὶ νὰ ἐξηγῇ τὸ πρωτότυπον κείμενον, ἐτι μᾶλλον τὸ περιπλέκει καὶ τὸ σκοτίζει.

Τὸ Ταλμουδ καὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης σχολῆς δὲν συμβάλλεται καθόλου εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱστορίας. Εἶναι συλλογὴ, ὡς εἵπομεν, ἀκατάλογίστων, ἀνοήτων καὶ ἀνοσίων μυθευμάτων, κερυκευμένων ὑπὸ φοβερῶν χρονολογικῶν λαθῶν.

Οἱ μετὰ τὴν μετοικεσίαν τῆς Βαβυλώνης προφῆται δὲν ἐκήρυξαν τὴν πλινιόρθωσιν τοῦ μωσχαίου κράτους, οὔτε τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν, αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Ἰεχωῦά καὶ τοὺς νόμους αὐτοῦ, καὶ τὴν παμδουλείαν τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας, ὡς συνέπειαν τοῦ θρησκευτικοῦ ἁγιασμοῦ. Ὅταν δὲ ἐξέλιπον οἱ προφῆται καὶ κατὰ τὴν δευτέρᾳ π. Χριστοῦ ἐκκτονταετηρίδα ὁ Ἑσδρας καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ἐθεμελίωσαν τοὺς κανόνας τῶν θείων γραφῶν, ἀνεφάνησαν σπουδαῖαι διαφοραὶ ἐν τῇ ἑβραϊκῇ λατρείᾳ, τόσον εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας νέας θρησκευτικὰς θεωρίας, ὅσον εἰς τὴν πρακτικὴν αὐτῶν ἐφαρμογὴν, διαφοραὶ αἵτινες παρήχθησαν ἐκ τῆς νέας θέσεως τῶν πραγμάτων, καὶ ἐκ τῆς ἀναφύσεως ἀνάγκης ἵνα αἱ ἰδέαι αὗται συναρμολογηθῶσι πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀρχαίου νόμου. Τὰ πνεύματα εἶχον ἐπηρεασθῇ, εἶχον ἐξαρθῇ εἰς τὸ ἄκρον ὑπὸ τῆς γνώσεως τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν Ἑλλήνων. Ὑπὸ ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν ὑποχρεούμενοι μετέβαλον πολλοὺς ἀρχαίους αὐτῶν θεσμούς. Τὰ νέα ταῦτα στοιχεῖα ἐγέννησαν τὴν πάλιν

καὶ κατόπι τὰ σχίσματα. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ ιδέαι αὐ-
ται κατέλαβον τὴν θέσιν τοῦ μωσαϊκοῦ γράμματος τοῦ νό-
μου, καὶ τὴν θέσιν τῆς εὐρακίης διδασκαλίας. Κατὰ τὴν
τρίτην μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα οἱ νεωτερισμοὶ οὗτοι
κατέσχον οὐσιώδη θέσιν ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅστις παρὰ τὴν γρη-
πτὸν νόμον, ἀνεγνώριζε καὶ ἕτερον προφορικόν. Προλαβόντως
ὁ Ἰουδαϊσμός ἦτο εὐπρόδεκτος παρὰ πλείστοις ὅσοι ἡγε-
μόσι καὶ οἰκογενείαις ἐθνικῶν, ἀλλὰ κατόπι ὑπεσκελίσθη, ὡς
ἦτο ἐπόμενον, ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ.

Γ.

ΚΑΤΑΔΙΩΓΜΟΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

Κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα, εὐρίσκομεν ἴδη τοὺς
Ἰουδαίους εἰς διάφορα τῆς δυτικῆς Εὐρώπης μέρη, ὡς ἐν
Ἰλλυρίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Μινόρκα, Γαλιτία καὶ ἐν τιτι τῶν πα-
ραρρηνίων πόλεων, ἐξασκοῦντας τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχα-
νίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ γενομένου ἄρχοντες καὶ στρατιώ-
τας. Τῷ 418 ἀπεκλείσθησαν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἡ τύ-
χη τῶν Ἰουδαίων ἦτο διάφορος εἰς τὰς διαφόρους χώρας,
ἐν αἷς ἔζων. Ἐνῷ ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ, καὶ Σαρδινίᾳ ἀ-
φέθησαν ὅπως οὖν ἦσαν, κατεδυναστεύοντο ἐν τῷ Βυζαντι-
νῷ Κράτει, ἐν δὲ Γαλλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ ὑπέστησαν σφοδροὺς
διωγμούς, μάλιστα κατὰ τὴν ἑλθὲν καὶ ἐβδόμην ἑκατοντα-
ετηρίδα.

Ἐν τῷ Παρθικῷ καὶ ἀπὸ τοῦ 226, Περσικῷ κράτει ἐ-
ζησαν ὅπως οὖν ἐν εἰρήνῃ.

ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἰσλαμικοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὑ-
πετάχθησαν ὅλη ἡ δυτικὴ Ἀσία, ἡ Περσία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ
Ἀφρική, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Σικελία, ἐβελτιώθη ἐπισιθητῶς ἡ
θέσις τῶν Ἰουδαίων. Οὐλιβερά ὅμως ἦτο ἡ τύχη αὐτῶν ἐν τῇ

χριστιανικῇ Εὐρώπῃ, κυρίως δὲ ἐν ταῖς ἡμιπολιτισμέναις τό-
τε καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν τιμαριούχων καὶ τῆς ἱεροκρα-
τίας στεναζούσαις δυτικαῖς χώραις.

Κατὰ τὴν ὁγδόην ἑκατονταετηρίδα ἐκδιωθέντες τοῦ Βυ-
ζαντινοῦ κράτους, ἠναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν
χώραν τῶν Χαζάρων, οὐνικοῦ φύλου παρὰ τὸν Βόλγον οἰκοῦν-
τος. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ΙΑ'. αἰῶνος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Βα-
σιλείου ὑπέστησαν πολλὰς καταδρομὰς.

Ἐν Ἰταλίᾳ ἀντὶ ἀδρῶν ποσῶν ἐξηγόραζον τὴν ἡσυχίαν
αὐτῶν· ἐν Νεαπόλει ἐζησαν εὐτυχεῖς δὲν κατεδιώχθησαν δὲ
ἢ μόλις κατὰ τὸ 1261, ἀπὸ τοῦ ΙΓ'. ὅμως αἰῶνος ὑπε-
χρεοῦντο νὰ φέρωσι διακριτικὰ σημεῖα, καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΕ'.
νὰ κατοικῶσιν εἰς ἰδιαίτερα γιμήματα, γέτα, ghetti.
ὀνομαζόμενα. Ἐν Σκελίᾳ ἐζησαν ἥσυχροι ἐπὶ τε τῶν
Ἀράβων, τῶν Νορμανδῶν καὶ Φρεδερίκου τοῦ Β'. κατόπιν ὁ-
μως ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώνωσι φόρους βαρεῖς καὶ νὰ φέ-
ρωσι διακριτικὸν σημεῖον. Ἀφοῦ δὲ κατὰ τὸ 1428 πρὸς ἐπιβί-
θησαν νὰ τοὺς προσηλυτίσωσι, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ, κατὰ τὸ
1493 κατὰ διαταγὴν Φερδινάρδου τοῦ Καθολικοῦ τοὺς ἐξ-
εδίωξαν τῆς νήσου.

Ἐν Γαλλίᾳ ἐζησαν ἡσυχῶς κατὰ τὸν Η'. καὶ Θ'. αἰῶ-
να, ἰδίως ἐν Παρισίοις, Λονγδούνῳ καὶ Προβηγκίᾳ, ὅπου
εἶχον ἰδιοκτησίαις καὶ ἴδιον ἄρχοντα, καλούμενον *magister*
judæorum. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 877 οἱ ἱερεῖς τοὺς κατε-
πύεζον πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, ὥστε ἠναγκάσθησαν ἀντὶ
βαρέων ποσῶν νὰ ἐξαγοράζωσι τὸ δικαίωμα τῆς ὑπάρξεώς
των. Πλὴν καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα κατὰ τὸ ἔτος 1395
ἐξεδιώχθησαν διὰ παντὸς ἐκ τῆς μέσης Γαλλίας.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀναφρίνονται οὗτοι κατὰ πρῶτον τὴν ἐννά-
την ἑκατονταετηρίδα, τὴν ἡμέραν δὲ τῆς στέψεως Ριχάρ-
δου τοῦ Λεοντοθύμου κατὰ τὸ 1189 ἐξερράγη κατ' αὐ-
τῶν ὀχλαγωγία, καθ' ἣν ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Καὶ τοὶ
δὲ ἠγόρασαν ἀντὶ βαρέος τιμήματος παρὰ Ἰωάννου τοῦ

Ακτιμόνος ἐλ εὐθερον γράμμα, οὐχ ἦττον ἔπαθον
πολλὰ ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Γ'. τοῦ τῆς Ὑόρκης Ριχάρδου,
τοῦ πρίγκηπος Ἐδουάρδου καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ὁξφόρδης.
'Απ' αὐτῶν ἀφῆρέθη τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃσι περιουσίαν
καὶ συναγωγὴν καὶ τελευταῖον τοὺς ἐξέβαλον κατὰ τὸ 1290
τῆς χώρας. Μετανάστευσαν δὲ τότε ἄλλοι εἰς Γερμανίαν,
καὶ ἄλλοι εἰς Γαλλίαν.

Ἐν τῇ πάλαι Γερμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι
κτῆμα τῶν κατὰ καιροὺς αὐτοκρατόρων, οἵτινες τοὺς ἐ-
πώλουν ὡς ἀνδράποδα, τοὺς ἐνεχυρίζον, τοὺς ἐχάριζον ἢ
τοὺς ἐξεδίδικον κατὰ βούλησιν. Αἱ σταυροφορίαι ἐπῆνεγκον
κατ' αὐτῶν μεγάλας συμφοράς, ὡς ἐπίσης αἱ διάφοροι
ἐπαναστάσεις, καὶ οἱ κατ' αὐτῶν διωγμοὶ εἰς ὅλας τὰς
πόλεις ἀνεξαίρετως τῆς αὐτοκρατορίας συμβᾶσκει κατὰ δια-
φόρους ἐποχάς. Οἱ διωγμοὶ οὗτοι ἔλαβον τὴν μεγαλητέραν
ἐπίτασιν, ὅτε ἐνέσκηψεν εἰς Εὐρώπην ἡ φοβερά ἐκείνη
πανώλης ἥτις διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1348 ἕως τοῦ 1350
καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον τοῦτο διάστημα ἀπέγει-
λεν εἰς τὸν αἶθρα 25 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων. Τότε ἐφο-
νεύοντο αὐτοὶ κατὰ χιλιάδας, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἔνα
διαφύγῃσι τὴν μανίαν καὶ τὴν λύσσαν τῶν Χριστιανῶν, ἀ-
λόγως πιστεούντων ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν οἱ αἴτιοι τῆς ἐν-
σκηψάσης ἐπιδημίας, κατέφευγον εἰς τὰς Συναγωγὰς ὅπως
σωθῶσι, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ, καὶ ἐν τῇ ἀπογνώσει των ἐρ-
ριπτον ἑαυτοὺς εἰς τὰς φλόγας τῶν καιομένων αὐτῶν οἰ-
κιῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν ἀπάσῃ σχεδὸν τῇ Γερ-
μανίᾳ, ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας εἶχον ἐκλείψει ἐντελῶς οἱ Ἰουδαῖοι
μετὰ τινα ἔτη ὅμως ἤρχισαν πάλιν νὰ ἀναφαίνονται εἰς
Φραγκονίαν, Ἑσσην, Σαξωνίαν καὶ Βρανδεμβούργον. Κατὰ τὸ
1452 ἐθανατώθησαν πάμπολλοι ἐν Σιλεσίᾳ τῇ εἰσθηγῇ τοῦ
Θηριώδους μοναχοῦ Ἰωάννου Καπιστρανοῦ. Ἐν Γερμανίᾳ ὡς
καὶ ἀλλαχοῦ ἐπεβλήθη τοῖς Ἰουδαίοις ἴδιος ἱματισμὸς καὶ
ὑπεχρέωθησάυ νὰ κατοικῶσιν ἐν ἰδιαιτέrais συνοικίαις κα-

Λουμέναις Judengasse.

Ἐν Ἑλβετία ἔζων κάπως ἡσυχοὶ ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 1578 ἤρξαντο καὶ ἐκεῖ οἱ κατ' αὐτῶν διωγμοὶ καὶ καταδυναστεύσεις, τὸ δὲ 1424 ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ζυρίχης, ἀλλ' ἐπανήλθον πάλιν μετὰ τινα ἔτη. Ἡ ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος (1434) διέταξε νὰ κατηχηθῶσιν εἰς τὸν χριστιανισμόν ἅπαντες. πλείονος ἡσυχίας ἀπ' αὐτῶν οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Πολωνίᾳ ὅπου ἠϋξήθη ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἕνεκα τῶν ἐκ Γερμανίας καὶ Ἑλβετίας μεταναστεύσεων.

Ἐν Ρωσίᾳ ἀναφαίνονται ἀπὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ἀλλὰ ἐξεδιώχθησαν μετὰ ταῦτα. Ἐξ Οὐγγαρίας ὅπου ἀπῆλθον προνομίων τινῶν ἐξεδιώχθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς δεκάτης τετάρτης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος.

Ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἰσπανίᾳ ἐζήσαν ἡσυχοὶ, ἀπολαύοντες σημερινῶν προνομίων, ἔχοντες ιδιοκτησίας καὶ ἴδια δικαστήρια μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Ἀλλ' ὅτε ὑπερίσχυσεν ἡ Ἱεροκρατία ἤρξαντο καὶ ἐκεῖ αἱ καταπίσεις, ἀπώλεσαν τὰ προνόμιά των, ἐπεβαρύνθησαν μὲ ὑπερόγκους φόρους καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ κατοικῶσιν εἰς ἰδιαιτέρων τμημάτων. Κατὰ τὸ 1480 ἐκίνησαν χιλιᾶδες Ἰουδαίων, μετὰ 12 δὲ ἔτη ἐξεδιώχθησαν περὶ τὰς τριακοσίας χιλιάδας αὐτῶν. Ὁρεῖλομεν ὅμως νὰ σημειώσωμεν χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας ὅτι ἐν Ἰσπανίᾳ οἱ διωγμοὶ οὗτοι πρωτίστως εἶχον πολιτικὸν λόγον καὶ χαρχητῆρα. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ἐξεδιώχθησαν ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Ἐμμανουὴλ καὶ οἱ ἐν Πορτογαλίᾳ βιοῦντες Ἰουδαῖοι.

Ἐν τῇ χριστιανικῇ Εὐρώπῃ ἐπεκράτησαν κάπως ἀνθρωπικότεραι ἰδέαι, ἀπὸ τῆς ἀνχγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἀλλὰ μόλις περὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐχορηγήθη ἰσονομία εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ οὐχὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπικρατείαις. Νῦν ὅμως ἁπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀπολαύουσιν οὗτοι πολιτικῶν δικαι-

ωμάτων. Οἱ καθ' ὅλην τὴν γῆν ἐσπαρμένοι Ἑβραῖοι κατὰ τὰς ἀκριβεστεράς πληροφορίας συμποσθύνται εἰς 6 ἢ 7 ἑκατομμύρια ψυχῶν.

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ μεγαλητέρα τῶν ὧσων ποτὲ ἀνεφάνησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τὸ κέντρον τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου· κέντρον ἐξ οὗ ἀναμετρεῖται τὸ παρελθόν, κέντρον ἐξ οὗ ἀπορρέει τὸ μέλλον. Πρὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστὸν ἰδοὺ ἡ γενικὴ χρονολογία τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, τῆς περωτισμένης ἀνθρωπότητος. Μετὰ δύο δὲ σχεδὸν χιλιάδας ἐτῶν, ἡ φυσιογνωμία αὕτη τοῦ Ἰησοῦ τῆς Ναζαρέτ, εἶναι ἡ ἐπιφανεστέρα φυσιογνωμία τῆς παγκοσμίου ἱστορίας.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων βλέπομεν ὅτι πολλάκις ἀνεφάνησαν ἐν τῷ κόσμῳ ἑκτακτοὶ τινες ἄνθρωποι πεπροικισμένοι διὰ πνεύματος θαυμανίου, οἵτινες ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ αἰῶνος ἢ τοῦ ἔθνους αὐτῶν. Πλὴν οἱ ἐξαίρετικοὶ οὗτοι χαρκατῆρες, οἱ μεγάλοι οὗτοι ἄνδρες, παριστῶσι μέρος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ οὐχὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἅπασαν. Οὗτοι εἰσὶ βεβαίως τὰ ἐξοχα καὶ λαμπρὰ παραδείγματα τῆς ἱστορίας· συγκεφαλαιοῦντα καὶ συγκεντροῦντα ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν τὴν ἰσχύν, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν δύναμιν ὁλοκλήρων γενεῶν· πλὴν οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς ἓν ἔθνος, εἰς ἓνα λαὸν ἢ εἰς μίαν ἐποχὴν καὶ, σχεδὸν πάντοτε, συμμετέχουσι τῆς πλάνης, τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν προλήψεων τοῦ αἰῶνος καὶ τοῦ ἔθνους αὐτῶν. Καθὼς δὲ πάντες οἱ μεγάλοι οὗτοι ἄνδρες ἀνήκουσιν εἰς ὀρισμένους αἰῶνας, εἰς ὀρισμένους λαοὺς καὶ εἰς ὀρισμένους αἰρέσεις καὶ σχολὰς, οὕτως ὁ Θεὸς ἀνθρώπος, ἐξαίρετικῶς, ἀνήκει εἰς πᾶσαν

τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, διότι εἶναι ὁ μόνος καὶ καθολικὸς τύπος, ὁ προκείμενος εἰς μίμησιν καθολικὴν.

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὑπεράνω τῶν ὁρίων τοῦ χρόνου, ὑπεράνω τῶν σχολῶν, τῶν αἱρέσεων, τῶν λαῶν καὶ τῶν φυλῶν. Οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ, οὐδεὶς μετ' αὐτὸν τὸν προσεγγίζει καὶ, ἐν τοῖς δόγμασιν, ἐν ταῖς ἔργοις, εἰς τὴν παγκόσμιον καὶ ζωογόνον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἀποτελεσματικότητα.

Ὁ Χριστὸς ἦν κατὰ σάρκα, ἀναμφιβόλως, Ἰουδαῖος, δὲν περιεβάλλετο τοῦ ἑλληνος φιλοσόφου τὴν τήβεννον, ἀλλ' ἔφερε τοῦ ραββίνου τὸ ἐνδυμα καὶ συνεμορφοῦτο πρὸς τὰ ἔθιμα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ θείου, ἀλλ' ὅμως αἱ ιδεαὶ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔχουσιν ἀξίαν καθολικὴν. Οὐδὲν Ἰουδαϊκὸν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ, οὐδὲν, ἔχον ἀποκλειστικὸν χαρακτήρα· πᾶν ἴδιον καὶ ἔθνικόν ἐν αὐτῷ ὑποτάσσεται εἰς τὸ καθολικόν καὶ ἀνθρώπινον· οὐδέποτε ἡσπᾶσθη ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν αἵρεσιν τῶν συγχρόνων του· ἔζησε μακρὰν τῆς τυπικῆς σχολαστικότητος τῶν Φαρισαίων, τῆς ματαίας ἐλευθεροφροσύνης τῶν Σαδδουκαίων, καὶ τοῦ ἀδρανοῦς μυστικισμοῦ τῶν Ἑσσαιῶν· ἦτο λοιπὸν πάντῃ ἀπηλλαγμένους τῶν προλήψεων καὶ τῶν θεισιδαιμονιῶν τοῦ καιροῦ του καὶ τοῦ ἔθνους του· ἰδοὺ ἐξαίρεσις ὑπεράνω ὅρων, ἰδοὺ τί πέφκει τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὑπεράνω πάντων. (1)

Ὁ Luthard (2) ἐν τῷ περικονύμῳ αὐτοῦ συγγράμματι λέγει περὶ Χριστοῦ τ' ἀκόλουθα. «Ἡ εἰκὼν τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ ἀποτελέσθη ἐκ τῆς ἀριωτέρας καὶ ὑψηλοτέρας ἀρμονίας μεταξὺ τῆς φυσικῆς καὶ ἡθικῆς αὐτοῦ ζωῆς. Εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἐνδόμυχος καὶ ἐσωτερικὴ ζωὴ ταράσσεται ὑπὸ θλιβεράς δυσαρμονίας· οἱ δύο πόλοι τῆς πνευματικῆς ζωῆς — ἡ συνείδησις καὶ τὸ αἶσθημα, ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ καρδία — αἱ δύο δυνάμεις τῆς ἡθικῆς ζωῆς — ἡ

(1) Schaff, Το Θεανδρικὸν πρόσωπον.

(2) D. Lhr. Luthard. Apologetische Vorträge über die Grundwahrheiten des Christenthums. Leipzig 1864 p. 204.

Διάνοια καὶ ἡ Ψέλησις—εἰς τίνα τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουσι σύμφωνοι ; Εἰς μόνον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἡ τελειοτάτη ἁρμονία βασιλεύει ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ ζωῇ. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ δικαστήριον εἶναι αὐτὴ ἡ εἰρήνη· ἐν αὐτῷ οὐδεμία δύναμις ὑπερισχύει τῶν ἄλλων πνευματικῶν δυνάμεων· μεταξὺ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ διαθέσεων ἐπικρατεῖ παντέλειος ἀναλογία, ἥτις ἀντανακλᾷ ἐν τῇ πραγματικότητι καὶ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ ζωῆς· ἡ ζωὴ αὐτοῦ εἶναι ἀληθῶς παναρμόνιος· καθότι μόνος ὁ Χριστὸς εἶναι ὅλως ἀγάπη, ὅλως καρδία, ὅλως αἴσθημα, ἀλλ' ἐν ταύτῃ καὶ πνεῦμα καὶ λάμψις καὶ ὕψωσις διανοητική. Τὸ αἶσθημα καὶ ὁ νοῦς εἰσὶν ἐν αὐτῷ ἀχώριστα· εἰς ἑμφοτέρα ἐνυπάρχει ἡ μεγίστη ζωηρότης τῶν αἰσθημάτων, τῶν συγκινήσεων, τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν ἐννοιῶν, καὶ ὅμως ἡ ζωηρότης αὕτη οὐδέποτε πηρεκτρέπεται εἰς ἐξέψιν ἐμπνεύσεως· ἐν αὐτῇ καὶ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ αἰετοτε πηρατηρεῖται μεγαλεῖον γαληνὸν καὶ οὐράνιον, γλυκεῖα ἀπλότης, ἁρμονία ὑψίστης, ἐν ἐνὶ λόγῳ **Ψ ε ό τ η ς σ ε σ α ρ κ ω μ έ ν η .**

Ἡ ιδέα παγκοσμοῦ τινὸς Ψησεκείας, Ψησεκείας θεωροῦσης ὅτι ὑπερένω τῆς πατρίδος, ὑπερένω τῆς φυλῆς, ὑπερένω τοῦ νόμου, ὑπερένω τῶν πόντων, ὑπάρχει ἀρχὴ τις τάξεως καὶ ἐνότητος· Ψησεκείας ἐνούσης τὴν ἀνθρωπότητα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, καὶ θεωρούσης τοὺς ἀνθρώπους ὅλους, ἀνεξαρτήτως τῆς κατὰ γῆς αὐτῶν ἢ τοῦ χρώματος τῆς ἐπιδερμίδος των, ἄπκντας ἴσους καὶ ἀδελφοὺς ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἐνεπώλεσε βεβιαῶς ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μεγάλων φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐμπρυντικώτερον ἐξαδελώθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν ἀρχαίων προφητῶν.

Πλὴν ἀναμφισβήτητον ἐπίσης εἶναι ὅτι μετὰ τοὺς μεγάλους προφήτας, ὁ ἰουδαϊσμὸς εἶχε μετατραπῇ εἰς γενὸν, εἰς σχολαστικὸν δογματισμὸν, δογματισμὸν ὅστις δὲν ἀπέβλεπε εἰς ἄλλο τι ἢ εἰς τὴν ἀμείλικτον τήρησιν τῶν τύπων, εἰς τὴν

προάσπασιν μετὰ ζηλοτύπου φόβου τοῦ παρελθόντος τῆς θώρα-
ρας καὶ οὐχὶ ἵνα κατακτήσῃ, ἵν' ἀνακαίνισῃ τὴν ἀνθρω-
πότητα.

Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ζωογόνος καὶ τελεσιουργός
ἐκεῖνος λόγος, ὅστις εἰσῆρχετο κατ' εὐθείαν γραμμὴν εἰς τὰς
καρδίας τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἦτο δυνάτὸν νὰ μὴ κατισχύσῃ, νὰ
μὴ κατακτήσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὥς καὶ τὸ κατέκτησε. Τίς
δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ὁ ἐθνικός πολυθεϊσμός, ὡς ὅλα τ'
ἀνατολικά θρησκευμὰτα, ἡ θρησκεία τῶν Μυστηρίων καὶ πᾶ-
σαι αἱ μετὰ τὸν Αὐγουστον ἀναφανείσαι ἐν Ρώμῃ θρησκεῖαι,
δὲν ἔσχον ποτὲ λέξιν τινα, φωνὴν τινα παρηγορίας διὰ τὴν
ψυχὴν· ἐκ τοῦ ὁδωδότος δὲ ἐκείνου καθεστῶτος οὐδεμία ἀ-
νέλαμπεν ἐλπίδος ἰδέεα. Ὡστε καὶ αὕτη ἡ ἀρχαία
φιλοσοφία, ὅλαι αἱ διδασκαί καὶ τὰ δόγματα τοῦ Ζήνωνος
καὶ τοῦ Ἐπικούρου, τὰ φιλοσοφικά συγγράμματα τοῦ Ἐπι-
κτήτου, τοῦ Σενέκα, τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ τῶν ἄλλων,
ἦσαν ἄγονα καὶ ἀνίκανα ν' ἀναζωογονήσωσι τὸ ἀνθρώπινον
γένος. Ἡ ἐν τῷ Ὅρει τῶν Ἑλαιῶν διδασκαλία τοῦ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ βαρύνει χιλιάκις περισσότερον πάντων τού-
των.

Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς διασπορᾶς, οἵτινες ἐχρῶντο τῇ Ἑλλη-
νικῇ γλώσσῃ, καθ' ὅλα τὰ παράλια καὶ τὰς πόλεις τῆς
Μεσογείου εἰς ἃς κατέφυγον, καὶ πρὸ πάντων ὁ ἐλληνίζων
Ἰουδαϊσμός ὑπῆρξεν βεβαίως οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι τῶν νέ-
ων ἰδεῶν, οἵτινες ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ἐλληνισμοῦ εἶχον
ἐκδηλωθῇ καὶ προετοιμάσει τὴν ἑνωσιν μεταξὺ Ἀνατολῆς
καὶ Δύσεως καὶ τὴν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην διάδοσιν τοῦ Εὐ-
αγγελίου. Ἐν τῷ ἁγῶνι λοιπὸν τούτῳ, ἐν τῇ ὑψηλῇ ταύ-
τῃ ἀποστολῇ, τὸ ἰουδαϊκὸν καὶ ἐλληνικὸν στοιχεῖον συνε-
χωνεύθησαν εἰς νέαν ἐνότητα πίστεως, διὰ τῶν ἀνεξερε-
νήτων καὶ μυστηριωδῶν νόμων τῆς προόδου καὶ τοῦ πολι-
τισμοῦ, τῶν θεσπισθέντων ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας.

Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἦτο ὁ τραχὺς καὶ ἐκδικητικὸς ἐ-

κεῖνος Θεός, (1) ὁ τιμωρὸς τοῦ Ἰώβ, ὁ τὴν μάχιραν ἀν-
τι μυχαίρας, ὀρθαλμὸν ἀντὶ ὀρθαλμοῦ, ὀδόντ᾽ ἀντὶ ὀδόν-
τος θεσπίσας. Ἀπ' ἐναντίας ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ τὴν
ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναγγέλλει εἰς τὸν κόσμον, εἴ-
ναι μία ἀόρατος καὶ πνευματικὴ βασιλεία· ἡ βασιλεία τοῦ
ἀγαθοῦ ὅπερ αἰσθάνεται καὶ φέρει μεθ' ἐκυτοῦ, καὶ εἰς
τὴν ὁποίαν προσκαλεῖ ὅλου· ἀνεξαίρετω· τοὺς ἀνθρώπους κα-
λῆς βουλήσεως, τοὺς ἀπλοῦς, τοὺς ἀγαθοῦς, τοὺς καθη-
ροὺς τὴν καρδίαν.

Ὁ Θεὸς τὸν ὁποῖον ἀναγγέλλει ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὁ
Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, βασιλεὺς ἡ διδάσκων· ὡς τὸν ἐξελάμ-
βανεν ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ἀλλ' ὁ πατὴρ ἀπάντων τῶν ἀν-
θρώπων. Ἐν τῇ ἐρημίᾳ καὶ τῇ γαλήνῃ τοῦ Ὁροῦ, ὁ Χρι-
στὸς ἐκφέρει τὸν λόγον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς παρηγορίας.
«Ἔστε τέκνα τοῦ Πατρὸς· σὺς τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ.» Ἐν
τῇ ιδέᾳ ταύτῃ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατὴρ, ἐμπερικλείεται ὁ-
λος ὁ σπóρος τῆς καλῆς ἀγγελίας, ἣν ἀνακηρύττει πρὸς
τὰ ἐκπεπληγμένα, τὰ διψῶντα, τὰ ἐκστατικὰ, τὰ ἐνθου-
σιῶντα πλήθη, πρὶν ἢ ἀκουσθῇ ὁ διάπυρος, ὀρμητικὸς καὶ
κατακτητικὸς λόγος τοῦ Παύλου, ὅστις θὰ διασειῇ τὰς
συνειδήσεις ἀναγγέλλων εἰς τὴν Δύσιν τὸ ασκάνδαλον τοῦ
Σταυροῦ. Ἐκ τοῦ δόγματος τούτου, ἐννοεῖται, ἀναβλύ-
ζουσιν ἄρθρα νέματα νέων ιδεῶν· ἡ σωτηρία μὴ προερχο-
μένη ἐκ τῆς τηρήσεως κατὰ γράμμα τοῦ νόμου, ἐκ τῆς
φαρισαϊκῆς ἐξωτερικῆς καὶ κατ' ἐπίφασιν τῶν ἔργων ἐπι-
τελέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς σταθερᾶς καὶ ἐνδομύχου πίστεως,
ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ.

Ὁ Θεὸς τοῦ Μωϋσέως ἦτο, ὡς εἵπομεν, ὁ Θεὸς τῆς
ἐκδικήσεως, παρίσταται δὲ ὡς ἄλλος· ἀπηνῆς καὶ ἀδυσώ-
πητος πιστωτῆς. Ὁ Θεὸς τὸν ὁποῖον ἀναγγέλλει ὁ Χρι-

(1) Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, Θεὸς ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάζε-
το. Δαυὶδ Ψαλμοί.

εὐδὸς, ἀπ' ἐναντίας παραβλέπει τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ ἁμαρτήματα, συγχωρεῖ καὶ ἀενάως συγχωρεῖ, διότι εἶναι πατήρ. Ἐπὶ δὲ τοῦ Σταυροῦ εὐρισκόμενος ὁ Χριστός, ἐν ᾧ, κατὰ τὴν θεῖον Δύγουστίνον, ἀνεκεφαλαίωσεν, ὅλην αὐτοῦ τὴν διδασκαλίαν, παρέχει τὴν πληκψητοτέραν ἀποδείξιν τῆς ἀληθείας τῆς διδαχῆς του, παρακαλῶν τὸν οὐράνιον Πατέρα του νὰ συγχώρησιν τοὺς διώκτας, τοὺς σταυρώσαντας αὐτόν· «Ἄφες αὐτοῖς οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν.» Ὁ Χριστὸς εἰς τὴν ἐκπεπληγμένην ἀνθρωπότητα ἀνακηρύττει δύο τέως ἀγνώστους πλὴν ἡρέμους καὶ παρηγόρους λέξεις, τὰς λέξεις—μετανοία καὶ συγχώρησις.—Ἡ βασιλεία λοιπὸν τῶν οὐρανῶν, ἡ ἀγχιλλομένη διὰ τῆς μεταμελείας ἐκδηλοῦται ἐν τῇ συγχωρήσει, μύχιον δὲ κίνητρον τῆς μετανοίας καὶ τῆς συγχωρήσεως εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης.

Ὁ Προμηθεὺς ἐν τῷ Καυκάσῳ, ὁ Ναπολέων ἐν Ἀγίᾳ Ἑλένῃ, παριστῶσι τὴν ὑψηλοτέραν ἔκφρασιν τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως, εἰς ἣν ὑψώθησαν ὁ ἀρχαῖος ἐθνισμὸς καὶ ὁ νεώτερος ἡρωϊσμὸς. Ἄλλ' αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ στωϊκὴ ἐκείνη ἀρετὴ, ἥτις ὑφίσταται τὴν πάλιν μετ' ἀγερῶχου περιφρονήσεως, μετὰ παγερᾶς ἀδιαφορίας καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑψηλῆς καὶ εὐγενοῦς συγκινήσεως, ἀρετὴ ἔστιν οὖν ἀρνητικὴ, ἥτις δὲν ἀποδεικνύει ἄλλο τι, δὲν ἐπιδεικνύει ἡμῖν ἕτερόν τι, ἢ ὅψιν τινὰ τοῦ ἐγῶ σμοῦ καὶ τῆς ὑπερηφανείας. Ὁ Χριστὸς διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ, δίδει ἡμῖν πρῶτον ὅλως διάφορον ἀπείρως ὑψηλότερον, καὶ ἄγνωστον εἰς τὸν κόσμον καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν. Ὁ Χριστὸς ἀνεκαίνισε καὶ ἡγίασε τὴν ἀρχαίαν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἐκήρυξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἡ συγχώρησις καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐχθρῶν, ἡ ἀγιότης καὶ ἡ ταπεινώσις, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ χαρτερία εἰς τὰς θλίψεις καὶ τὰς περιπετείας τοῦ βίου, εἰσὶν ὁ ἀληθὴς εἶς φανος τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου.

Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν κατέονεται εἰς τὴν γῆν ὡς

δικασῆς, ὡς δεσπότης, ὡς νικητῆς, ἀλλ' ὡς Θεὸς καὶ ἅγιος μάρτυς· σώζει τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τοῦ αἱματός του. Ἦτο τοῦτο λόγος νέος καὶ πρωτάκουστος· ἦτο σπόρος ὅστις παρήγαγε ὡς καρπὸν τὴν ἡθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνακαίνισιν ὅλου τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐκ τῆς ιδέας τῆς πολιτικῆς τοῦ Μεσσία βασιλείας τῶν Ἰουδαίων, μέχρι τῆς ιδέας τῆς πνευματικῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ἐκ ταύτης μέχρι τῆς ιδέας τοῦ μικροκοσμοῦ, ὡς πραγματικῆς καθιερώσεως τῆς βασιλείας ταύτης, ἰδοὺ τὰ δύο μεγάλα ἄλματα ἅπερ καὶ πρὸ τοῦ Παύλου, ποιεῖται ὁ Χριστιανισμὸς ἐκτός τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.

Κατὰ τὴν νόκτα τοῦ τελευταίου δειπνοῦ τοῦ καὶ μυστικοῦ καλυμμένου, ἐν ᾧ καθιερώθη ὁ Θεσμός τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τοῦ κάλλιστα γνωστοῦ τούτου ἐπεισοδίου τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ, διότι λεπτομερῶς ἐξιστορεῖται ὑπὸ τοῦ Παύλου, διαφαίνεται ὅλον τὸ θεῖον ὕψος τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Σωτῆρος. Ἐνῷ προκισθάνεται καὶ γινώσκει τὴν κατ' αὐτοῦ προδοσίαν· ἐνῷ διαβλέπει τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ἐπιστῇ· ἐκείνῃ στιγμῇ, τὸ θλιβερὸν καὶ θεσπέσιον πάθος τῆς Θείας αὐτοῦ ψυχῆς, ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἀπαρχμύλλου αὐτοῦ γλυκύτητος, διὰ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ ἀγάπης, διὰ τῆς ἐξσιτίας αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας. (1) Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Χριστοῦ ἵσταται ὑπεράνω τοῦ Ἰωάννου, ὑπεράνω τοῦ Παύλου, ὑπεράνω τοῦ Σωκράτους, ὑπεράνω παντὸς καὶ πάντων διότι εἶναι ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ.

Ἐξεταζομένου τοῦ ζητήματος ὑπ' ἄλλην τινα ἔποψιν, ἡ ἐμφάνισις τοῦ Θεανθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, ἔχει ἱστορικὴν καὶ ἐθνικὴν σημασίαν. Ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγίνωσκε τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, δὲν εἶναι βεβαιωμένον, οἱ δὲ βιογράφοι αὐτοῦ—οἱ πλεῖστοι—ἀρνοῦνται τοῦτο διαρρήδην. Ἀλλ' ὅτι ὁ ἐλληνίζων Ἰουδαϊσμὸς συνετέλεσεν ἔνα διὰδοχὴ ὁ χριστιανισμὸς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην, τοῦτο

(1) Wendt, Die Lehre Jesu. Bayreuther, Das Leben Jesu.

ἐπίσης ἦναι ἀναντίρρητον.

Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ἡ φιλοσοφία ἡ ἐλληνικὴ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν πρώτων χριστιανῶν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀποτελεσματικῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ δογματισμοῦ καὶ τῆς θεολογίας τοῦ χριστιανισμοῦ. Φίλων ὁ Ἰουδαῖος τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ καὶ σύγχρονος τοῦ Ι. Χριστοῦ, εἶναι ἡ προσωποποιήσις τῆς ἐποχῆς ταύτης. Ἐκ τῶν κυκλοφορουσῶν ἐκείνων ἰδεῶν, ἐκ τῶν στοιχείων τούτων τῆς ἐλληνικῆς μαθησεως, ἠρύσθη πολλὰ ὁ Φίλων, ὁ Χρύσιππος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συγγραφεῖς καὶ φιλόσοφοι. Τὸ ρεῦμα τοῦτο τοῦ φωτός, τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι δυνάτον ν' ἀφίχθῃ εἰς Παλαιστίνην, καὶ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Παύλου τὴν Ταρσὸν, ἣτις ἀνέκαθεν ὑπῆρξεν ἐστία τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ κέντρον τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας ; Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς διασποράς, ὡς εἵπομεν, ἐν Συρίᾳ, ἐν Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ. πρὸ πολλοῦ καιροῦ εἶχον ἐξφοκιοῦν μετὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας. Ταῦτα δὲ πάντα διαφοροτρόπως καὶ κατὰ διαφόρους περιστάσεις μετέδιδον εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτῶν τῆς Παλαιστίνης. Ἡ πλήμμυρα αὕτη τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος καταφανεστέρα καθίσταται, καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Σελευκιδῶν καὶ πρὸ τοῦ πειράματος Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς τοῦ νᾶ ἐξελληνίσῃ τὸν ἰουδαϊσμόν.

Ἡ πρὸς βορρᾶν τῆς Γαλιλαίας (1) κειμένη χώρα, εἶχε καταστῆ πρὸ πολλοῦ χρόνου τὸ κέντρον ὅπου τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον, καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἐδέσποζεν ἀπολύτως. Ἐν αὐτῇ ἰδρύθησαν πόλεις, πολισμίτια, κῶμαι, ἐπαύλεις, κατοικίαι, καθαρῶς ἐλληνικαί. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων πόλεων, ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἡκμαζον τότε ἡ Σεφορίς, κατοικουμένη καθ' ὁλοκληρίαν ὑπ' Ἑλλήνων, ἡ πλου-

(1) Coquerel La Galilée. Stapfer, La Palestine aux temps de J. Christ.

σία Τιβερίως, ἀνεγερθεῖσιν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Ι. Χριστοῦ, ἐκείθεν δὲ τοῦ Ἰορδάνου, ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ καὶ ἐξελληνισθεῖσαι πόλεις τῆς Δεκαπόλεως καὶ βορειότερον ἢ Βετσαῖς, τὰ Γάμαρχα καὶ ἡ Καισαρεία τοῦ Φιλίππου, ἀληθῆ κέντρα ἑλληνικῆς μαθήσεως καὶ πολιτισμοῦ. Ἡ περιοχή δὲ αὕτη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν προφητῶν ἐκαλεῖτο ἡ Γαλιλαία τῶν Ἑθνικῶν ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Ἡσαΐας. (1)

Ὁ ἑλληνίζων λοιπὸν Ἰουδαῖσμός τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ οἱ Ἑσσαῖοι τῆς Παλαιστίνης, οἵτινες ὑπῆρξαν ὁ ἀληθὴς κριτικὸς ὁ ἐνώσας τὸν Ἰουδαϊσμὸν μετὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ οἱ μετοχεύσαντες τὰς ιδέας καὶ τὰ δόγματα τοῦ τελευταίου τούτου εἰς τὸν πρῶτον, ὑπῆρξαν βεβαίως οἱ πρῶτοι παράγοντες τῆς μεταδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην, διὰ τοῦ ἀπαραιμίλλου ἐκείνου ὀργάνου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀλλ' οὔτε οἱ στωϊκοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, οὔτε οἱ Ἑσσαῖοι τῆς Παλαιστίνης ἔσχον ποτὲ τὴν ιδέαν τῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ ιδέα αὕτη εἶναι καθαρῶς τοῦ Ι. Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἐγκολπωθεὶς καὶ ἐννοήσας κατὰ βάθος ὁ Παῦλος, ἐκήρυξεν εἰς τὴν ἐκπεπληγμένην οἰκουμένην, τὴν ἐν Χριστῷ ἐνότητα ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο προφήτης ὡς οἱ ἀρχαῖοι τοῦ Ἰσραὴλ, δὲν εἶχεν ἀποκαλυπτικὸν τὸ πνεῦμα ὡς ἐκείνο τοῦ Δανιὴλ καὶ τοῦ Ἰωάννου, δὲν ἦτο ἀσκητὴς ὡς ἦσαν οἱ Ἑσσαῖοι, δὲν ἦτο φιλόσοφος ὡς ὁ Φίλων οὔτε θαυματοποιὸς ὡς ὁ Ἀπολλώνιος. Ἡ ἀληθὴς αὐτοῦ ἰσχὺς, ἡ ἀληθὴς αὐτοῦ δόξα, ἀνευρίσκονται εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ, εἰς τὰ περὶ ζωῆς δόγματα του. Ἡ καθιέρωσις τῶν δογμάτων του διὰ τοῦ μαρτυ-

(1) Τοῦτο πρῶτον (πίε) ταχὺ ποιεῖ χώρα Ζαβουλὼν, ἡ γῆ Ναφθαλείμ ὁδὸν θαλάσσης, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τὴν παραλίαν κατοικοῦντες καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, τὰ μέρη τῆς Ἰουδαίας. Ἡσαΐας Κεφ. Θ'. 4—2

ρίου, ἡ συνείδησις ἣν ἔσχε κατόπιν οὐ μόνον περὶ τῆς ἀνέγκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς γονιμότητος τοῦ μαρτυρίου τούτου, διανοίγει ἡμῖν εὐρυτέρους καὶ λαμπροτέρους ὀρίζοντας περὶ τῆς υπάρξεως καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ἡ ἀρχικὴ ιδέα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, συλληφθεῖσα ἀπ' ἀρχῆς ὡς ἀντίθεσις εἰς τὴν ιδέαν τῆς βασιλείας τοῦ κόσμου τούτου· ὁ τελεσιουργὸς νεωτερισμὸς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπέναντι τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἥτο ἠθικοκοινωνικὴ ἀρχή, ἀντληθεῖσα μὲν ἐκ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, ἀλλ' ἀνυψωθεῖσα εἰς τὸ ὑπέρτατον σημεῖον τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς τελειότητος. Ἡ ιδέα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατὴρ, ἣν ἀντέταξεν ὁ Χριστὸς κατὰ τοῦ Μωσαϊσμοῦ ἥτο ιδέα ἀνακαινίσμος, ἥτις καὶ κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ ἀντετάσσετο ἐπίσης. (1)

Ὁ Πλάτων καλεῖ τὸν Θεόν, δημιουργὸν καὶ πατέρα τῶν ἀπάντων, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις αὕτη δὲν ἔχει τὴν κοσμογονικὴν ἔννοιαν, ὡς ἡ προσωποποιία τοῦ Διὸς «πατὴρ Θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων». Πατὴρ διότι εἶναι μονάρχης, κατὰ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν, οὐχὶ ὅμως πατὴρ κατὰ τὴν πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔννοιαν τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ σύλληψις λοιπὸν τῆς ιδέας τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, εἶναι οὐσιαστικῶς πρωτότυπος τοῦ χριστιανισμοῦ, εἶναι δὲ ὁ πυρὴν ἐφ' οὗ στηρίζεται ἡ Ἑνσάρκωσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπομένως ὅλον τὸ δογματικὸν μέρος τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὰ δόγματα ταῦτα κατέκτησαν τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ προητοίμασαν τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐπανάστασιν, τὴν μεγάλην ἐκείνην ἠθικοκοινωνικὴν μεταρρύθμισιν, ἥτις ἐπῆλθε διὰ τῆς διαδοσεως καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ Παῦλος ἔγραφεν. «Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰ- τοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν

(1) Max Müller, Natural Religion. The Gifford Lectures London 1889.

Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔλλησι δὲ μαρίαν.» (1) Διὰ τῶν ὀλίγων τούτων λέξεων πράγματι ὁ Παῦλος διετύπωτε τοῦ μεγάλου ἐκείνου γεγονότος τὴν ση-
μασίαν. Αὐταὶ ἐδήλουν ἅφ' ἐνὸς ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Μεσ-
σίου δὲν ἦτο πλέον μία ἀπλῆ τῆς ὑλικῆς δυνάμεως ἐκδή-
λωσις, ἀλλὰ πνευματικὴ καὶ παγκόσμιος κυριαρχία τοῦ Θε-
οῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καθιδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ζω-
ῆς αὐτοῦ, καὶ καθιερωθεῖσα διὰ τοῦ μαρτυρίου του. Ἀφ'
ἐτέρου αἱ λέξεις αὗται ἐστήμακινον ὅτι τὸ κράτος τῆς πίεσε-
ως, τῆς βίαις, τῆς ἰσχύος ἐτελεύτησεν· ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις
καὶ ἡ περιφρόνησις ἐν αἷς ἡ ἀρχαία τῶν ἐθνικῶν κοινωνία
ἐκράτει τὰς κατωτέρας τάξεις, κατεδικάσθησαν· ὅτι ἡ με-
τριοφροσύνη, ἡ πραότης, ἡ ἀνοχὴ, ἡ καρτερία, ἡ ὑπομονή,
εἰσὶν ἡ ἀληθὴς ὁδὸς τῆς ζωῆς, καὶ ὅτι ἡ νέα ιδέα, ἡ νέα
ἀγγελία, ἡ ἱερὰ λέξις, τὸ σύνθημα ἐν ᾧ ἐμπερικλείεται τὸ
μέλλον, εἶναι ἡ καθηγίασις τῆς ὁδῶν καὶ τῆς θυσίας ἐν ὁ-
λαῖς αὐτῶν ταῖς μορφαῖς.

Ὁ Σταυρὸς ἔθραυσε πάντα δεσμὸν καὶ μετὰ τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ
μετὰ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐνόησαν τὸν Μεσσίαν
σταυρούμενον, οὕτως καὶ οἱ Ἕθνικοὶ δὲν ἐνόησαν τὴν ἐπανάστα-
σιν, ἣν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ σταυρὸς. Δὲν ἐνόησαν ὅτι ἔ-
νεκα τούτου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καθίστατο ἡ βασιλεία
τῶν πτωχῶν, τῶν ταπεινῶν, τῶν ἀδυνάτων, τῶν ἀποκλή-
ρων, τῶν ἀποβλήτων, τῶν μικρῶν, τῶν ἀθῶν· καθότι οὐχί
εἰς τοὺς ἰσχυροὺς, οὐχί εἰς τοὺς σοφοὺς, ἀπεκαλύφθη ὁ νέος
νόμος ἀλλ' εἰς τοὺς μικροὺς καὶ περιφρονουμένους. (2)

Οἱ μεγάλοι τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφοι συνήθιζον περὶ ἑ-
αυτοὺς τὸ ἄνθος τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τοῦ καιροῦ των, ἐὰν
δὲ ἐνίοτε κατήρχοντο ἐν' ὁμιλήσασσι πρὸς τοὺς ἀπλοὺς τῶν

(1) Παύλου πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ Α'. 23.

(2) Εὐαγ. Ματθ. 11, 25. Λουκ. 10, 21. καὶ Παῦλος πρὸς Κορινθ.
Α'. 24.

συμπολιτῶν των, ἔδιδον αὐτοῖς νὰ ἐννοήσωσι, πόσον ἦσαν ἐστερημένοι ιδεῶν καὶ ἄγευστοι τῆς ἀληθοῦς μαθησεως. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰ. Χριστὸς, ἀπ' ἐναντίας, κατέρχεται ἐκεῖ ὅπου θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἀνάγκη καὶ πρηγορῶν τὰς ψυχὰς, περιθάλλει, βοηθεῖ, ἐνθαρρύνει τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς πεπτωκότας τοῦ κόσμου τούτου (1). Διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς σοφοὺς τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου ὁ νέος οὗτος λόγος φαίνεται μωρία.

Βεβαίως ἐκ τῆς ιδέας ταύτης τῆς κοινωνικῆς ἀναγεννήσεως, ἐν ᾗ ἔγκειται τὸ μυστήριον τῆς ταχείας διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, εἰσεχώρησε ταχέως ἐκ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, αἴσθημα ἐπαναστατικὸν καὶ σοσιαλιστικόν, ὅπερ προσεῖλκυεν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν, τὰ στοιχεῖα τῶν κατωτέρων στρωμάτων. Καὶ τὸ ρεῦμα τοῦτο τοῦ καταπληκτικοῦ προσηλυτισμοῦ ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν πικτέρων τῆς Ἑκκλησίας.

Ἡ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ ἦτο μία θεία τρόπον τινα ἀπολογία καὶ ἐξαγίσις τῆς ἀθλιότητος καὶ τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ ἀνθρώπου· ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ πτωχία μεταβεβλημέναι εἰς ἀρετάς, εἰς ιδεῶδες τι τελειότητος. Δὲν ἦτο μῖσος κατὰ τοῦ κόσμου ἀλλ' ἀνακαίνησις αὐτοῦ διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως, διὰ τῆς αὐτοθυσίας, διὰ τῆς ἀγάπης. Καὶ βεβαίως αἱ ἰδέαι αὗται τῆς μετριοφροσύνης, τῆς πτωχείας ὑπὸ τὴν ἰδακνωτέραν αὐτῶν μορφήν ὑπῆρξαν ἡ νέα ζύμη, ἡ ὁποία ζυμωθείσα παρήγαγε τὸν μοχλὸν ὁ ὁποῖος ἔσεισεν, ὁ ὁποῖος κατέρριψε τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀρχαίας κοινωνίας, καὶ προητοίμασε τὴν ἡθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐκείνην ἀδελφότητα, ἡ ὁποία παρήχθη ἐν τῷ χριστιανισμῷ, διότι ἀπέναντι τῆς ἀπαθείας τοῦ Στωϊκισμοῦ ὑψώθη ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν

(1) Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν. Ἐλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Εὐαγγέλιον Ματθαίου κεφ. Θ'.

πλησίον ἀγάπῃ, ἀπέναντι τῆς ἀπογνώσεως ἐκείνου τοῦ μαρτύριον τοῦ χριστιανοῦ.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλους ἦτο παραστατική, ἀντικατοπτρίζουσα ὅ,τι ὑψηλότερον, ὅ,τι ἰδανικώτερον ἐνυπῦρχεν ἐν τῷ ἐλληνικῷ κόσμῳ, ἀλλ' ὥς εἶχεν ἐν αὐτῷ· ἠθικὴ βεβαίως αἰσθητικὴ ἀνευρίσκουσα τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ μέτρῳ, ἐν τῇ ἰσορροπίᾳ ἀλλ' ἀποκρούουσα τὸν ἡρωϊσμόν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀγάπης. Τὸ κατακόρυφον αὐτῆς ἦτο ἡ θεωρητικὴ ζωὴ, τοῦτέστιν ἡ ἐνέργεια μόνον τῆς διανοίας. Τὸ δόγμα τοῦ Χριστοῦ, ἀπ' ἐναντίας, στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀγάπης, (1) ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, ἀνακατασκευάζει, προετοιμάζει καὶ ἐπιταχύνει τὸ μέλλον.

Καὶ ἡ ἠθικὴ τῶν Στωϊκῶν, καίτοι ἐν αὐτῇ ἀναγράφεται ἡ ἠθικὴ τελειοποίησις τοῦ ἀνθρώπου, εὐρίσκει ὅμως ὡς ἀδιάβατον ὄριον τὴν τάξιν τῆς φύσεως, εἰς ἣν πρέπει νὰ συμμορφωθῇ ἡ ζωὴ· οὔτε ποιεῖται οὐδεμίαν παραχώρησιν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. Πλὴν καὶ αὐτοὶ οἱ Στωϊκοί, ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Σωκράτης οὐδὲν λέγουσι περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος, οὔτε μεταρρυθμίζουσιν, οὔτε ἀνανεοῦσι. Ποιοῦσιν αἰσθητὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ζωῆς ἀλλὰ δὲν χορηγοῦσι ταύτην. Προετοιμάζουσιν, εἶνε ἀληθές, μυριοτρόπως τὸ ἔδα-

(1) Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν εἰχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν, ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. Ἐν τούτῳ τετελειώται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα πρὸς αὐτὸν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνος ἐστὶ, καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Φόβος οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον· ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελειώται ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἡγάπησεν ἡμᾶς. Ἐὰν τις εἴπῃ Ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ ὃν εἶδρακε, τὸν Θεόν ὃν οὐχ εἶδρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; Καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ. Ἰωάννου τοῦ Ἀποστόλου Ἐπιστολὴ Καθολικὴ Α'. Κεφ. Δ'.

φος ἵνα δεχθῇ τὸν σπόρον τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλ' ἡ ἀληθὴς γονιμοποίησις ἀνευρίσκεται ἐν τούτῳ καὶ διὰ τούτου μό-
νον. (1)

Ἄπαντες ἀνεξαίρετως οἱ ἰδρυταὶ θρησκειῶν δὲν ὑπῆρξαν ἢ μεταρρυθμισταὶ προϋπαρχούσης παραδόσεως. Οὐδεὶς ἐξ αὐ-
τῶν ὑπερεπήδησε τοὺς καιροὺς ἵνα προκναγγεῖλῃ τὸ μεμα-
κρυσμένον μέλλον ὡς ὁ Θεάνθρωπος τῆς Γαλιλαίας. Οὐ-
δεὶς ἄλλος ποτὲ ὑπῆρξεν, ὡς αὐτός, πλείων καὶ ταῦτοχρό-
νως μείων τῆς ἐποχῆς του, οὐδεὶς ἡρύσθη τοσοῦτον ἐκ τοῦ
ιστορικοῦ περιέχοντος ἐν ᾧ ἐζήσε καὶ σύνχμα οὐδεὶς τόσοῦτον
ἐδέσποσεν αὐτοῦ.

Ἡ ἀληθὴς ἀναστροφή τῶν καιρῶν ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐν
τῷ κόσμῳ ἐμφανίσεως τοῦ Σωτῆρος, ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ ὁ-
ποίου ψυχῇ ρέουσι καὶ συγχωνεύονται ἐν νέᾳ καὶ πρωτοϋρ-
γῷ ἐνότῃ, ἡ παγκόσμιος ἰδανικότης τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύ-
ματος, καὶ ἡ φλογερὰ ἀνάγκη κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως
ἣτις ἐπήγαγεν ἐκ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ.

Περαιῶν τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ ὁ ὀρθολογιστὴς Ρενὰν ἐκ-
φέρει τὴν πολυσήμενον ταύτην ὁμολογίαν· εἰς καὶ ἂν ᾧσι
τὰ ἀπροσδόκητα φαινόμενα τοῦ μέλλοντος, τὸν Ἰησοῦν οὐ-
δεὶς ποτὲ θὰ ὑπερβῇ· ἡ λατρεία αὐτοῦ ἀκαταπαύστως θὰ
ἀνακαινίζεται· ἡ ἱστορία του θὰ προκαλῇ δάκρυα ἀτελεύτη-
σα, τὰ πάθη του θὰ συγκινῶσι τὰς ἀγαθωτέρους τῶν καρ-
διῶν· ὅλοι οἱ αἰῶνες θὰ κηρύξωσιν ὅτι μετὰ τὸν τῶν υἱῶν τοῦ
ἀνθρώπου, οὐδεὶς ἐγεννήθη μέζων τοῦ Ἰησοῦ. » (2)

(1) Delfi, Das vierte Evangelium.

(2) Quels que puissent être les phénomènes inatten-
dus de l'avenir, Jésus ne sera pas surpassé. Son culte
se sajeunira sans cesse; sa légende provoquera des lar-
mes sans fin, ses souffrances attendriront les meilleurs
cœurs, tous les siècles proclameront qu'entre les fils des
hommes, il n'en est pas de plus grand que Jésus.
Renan Vie de Jésus pag. 325.

Όλοι οἱ βιογράφοι τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅσοι περὶ αὐτοῦ ε-
γραψαν, ὅλοι ἀναγνωρίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι τὸ ὑπέρτατον με-
γαλεῖον τοῦ Σωτῆρος, διότι ὁ Χριστὸς ὑπερέχει πάντων τῶν
σοφῶν τοῦ κόσμου καὶ πάντων τῶν θεμελιωτῶν τῶν αἰρέ-
σεων καὶ τῶν θρησκειῶν, ὡς δὲ λέγει καὶ ὁ Schaff, ὁ
Χριστὸς εἶναι τὸ παντέλειον καὶ ἀπκράμιλλον πρότυπον μέ-
χρι συντελείας τῶν αἰώνων, πρότυπον πάσης ἀρετῆς διὰ τοὺς
χριστιανοὺς παντὸς τόπου, παντὸς κλίματος, πάσης αἰρέσεως,
παντὸς ἔθνους καὶ πάσης φυλῆς.

Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης ὀλίγον πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ ἀνέ-
κραξε· Γ α λ ι λ α ῖ ε ν ε ν ῖ κ η κ α ς. Ναί, ὁ Χριστὸς ἐνί-
κησε καὶ ἡ νίκη αὐτοῦ ἔφερε τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρό-
οδον εἰς τὸν κόσμον.

Ὡς ὁ περίφημος ἐκεῖνος ζωγράφος, ὅστις ὅταν ἐπεχεί-
ρει τὴν εἰκόνα τοῦ Θεανθρώπου νὰ ζωγραφίσῃ, τὸ ἔπρατ-
τε πάντοτε ἀσκεπῆς καὶ γονυκλινῆς, οὕτω καὶ ἡ εὐγνω-
μονοῦσα ἀνθρωπότης πρὸ τῆς θείας τοῦ Χριστοῦ εἰκόνος
ἀσκεπῆς καὶ γονυκλινῆς ἐν σεβασμῷ, ἀγάπῃ καὶ λατρείᾳ πρέ-
πει νὰ ἴσταται πάντοτε.

Ἡμεῖς δὲ περαίνοντες τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν ταύτην περὶ
Χριστοῦ σκιχγραφίαν καὶ ἵνα κλείσωμεν αὐτὴν, δὲν ἔχομεν
ἢ ν' ἀναφέρωμεν τὰς λέξεις, αἱ ὁ ὑπὸ τὸν Σταυρὸν τοῦ
Σωτῆρος ἱστάμενος Ἐκχτόνταρχος ἐξεφώνησεν· κ' ἰδὼν δὲ ὁ
κεντυρίων ὁ παρρησιακῶς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω πρά-
ξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν, ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν
Θεοῦ. (1)

(1) Εὐαγ. Κατὰ Μάρκον ιε', 36

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Ἡ προσωπομεία χριστιανὸς πηράγεται ἐκ τῆς λέξεω; Χριστός, κεχρισμένος ἢ ἱερός. Τοῦτο εἶνε τὸ νόμῳ, ὅπερ ἔλαβον οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὸ 41 μετὰ Χριστὸν ἔτος. Διὰ τοῦ ὀνόματος δὲ τούτου καλοῦνται σήμερον ὅσοι ἐβαπτίσθησαν εἰς ὁποιοδήποτε Ἐκκλησίαν ἢ αἵρεσιν καὶ ἂν ἀνήκωσιν.

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐχρῶντο πρὸς ἀλλήλους καὶ διαφοροῖς ἄλλαις ὀνομασίαις· ἐκαλοῦντο ἐκλεκτοὶ, ἀδελφοὶ, ἄγγιοι, πιστεύοντες, πιστοὶ, ναζωραῖοι ἢ καθαροὶ, χριστοὶ ἢ ἱεροὶ, γνωστικοὶ τούτέστι νοήμονες ἢ πεφωτισμένοι, θεοφόροι ἢ χριστοφόροι, τούτέστι τεμένη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ.

Τὰ ἥθη τῶν πρῶτων χριστιανῶν παρουσιάζουσι περίεργα φαινόμενα ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ. Οἱ ὀλιγώτερον ἐνθερμοὶ, κατὰ τὸν Ὀριγένην, ἦσαν τοσοῦτον ἀνώτεροι ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὥστε αἱ χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι διέλαμπον ὡς ἀστέρες ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀλλ' ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἀρχαίων πρῶτων Ἐκκλησιῶν, ἡ ἐντελεστέρα ἦτο ἀναμφιβόλως ἐκείνη τῆς Ἱερουσαλὴμ. Οἱ δώδεκα πτωχοὶ ἄλιεῖς εἶχον πραγματοποιήσῃ τὸ ὠραῖον ὄνειρον τοῦ Πλάτωνος. Ἐν τῷ μέσῳ λαοῦ ἀμαθοῦς καὶ σκαιοῦ, ἀμειροῦντος πάσης μαθήσεως καὶ σοφίας, λαοῦ ὅστις καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς φιλοσοφίας ἠγνόει, ἀνιδρύθη καὶ προέκυψε δημοκρατία, σοφωτέρα καὶ ἐντελεστέρα ἐκείνων τῆς τε Ἑλλάδος καὶ Ρώμης.

Ὡς πόσον ἦσαν ὠραῖοι καὶ θαυμαστοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐνεκαρτέρουν μετὰ πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ δόγματα τῶν Ἀποστόλων, ἐν τῇ προσευχῇ καὶ ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ, καὶ οἵτινες καθ' ἐκ-

ετην μετέβαινον εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν ἐν ἀπολύτῳ ἐνδότητι καρδίας καὶ πνεύματος καὶ ἐλάβανον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν τὴν τροφὴν των μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀπλότητος.

Ὅσοι ἐκ τῶν πρώτων τούτων χριστιανῶν εἶχον κτήματα τὰ ἐπώλουν καὶ ἐδίδον τὸ τίμημα αὐτῶν εἰς τοὺς ἀποστόλους, ἵνα διανεμηθῇ εἰς ἐκεῖνους οἵτινες εἶχον ἀνάγκην διότι οἱ πιστοί, μεθ' ὅλην αὐτῶν τὴν πληθύν, δὲν ἦσαν δλοὶ ἢ μία ψυχὴ καὶ μία καρδιά, καὶ ὅ,τι κατεῖχον δὲν τὸ ἐθεώρουν ὡς ἰδικόν των κτήμα, διότι ἐπρέσβευον ὅτι τὸ κτήμα τοῦ ἐνὸς ἀνῆκε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους· ἰδοὺ διατὶ ἰδὲν ὑπῆρχον μεταξὺ αὐτῶν πτωχοί, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν καταπλακτικῶς καθ' ἐκάστην ἡῴζανεν. (1)

Ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ προσευχὴ, ἡ μετέλληψις, ἡ ἔνωσις τῶν καρδιῶν, ἡ κοινότης τῶν ἀγαθῶν, ἡ χάρις καὶ ἡ εὐφροσύνη, τὸ σέβας, ἡ ἐκτίμησις καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ, ἰδοὺ τί διέκρινεν τοὺς χριστιανούς τούτους τοὺς μορφωθέντας ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Ἡ εὐτυχία αὐτῶν ἦτο ὑπερτάτη, καὶ τί ἡδύνατο νὰ διαταράξῃ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους οὐδὲν πλέον συνέδεε μετὰ τοῦ γήινου κόσμου, οἵτινες ἠγαπῶντο ἀλλήλοις ὡς ἀδελφοὶ καὶ οἵτινες ἔζων ἐν πληρεστάτῃ μακαριότητι, σεμνυνόμενοι ὅτι ἐθεωροῦντο ἄξιοι νὰ μαρτυρήσωσι, νὰ θυσιασθῶσιν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν.

Μόνος ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ταλαιπωρίαις, ἐν αὐταῖς ταῖς παθήσεσιν, ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ ὑδύνῃ, διατη-

(1) Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά. Καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον, καὶ διμερίζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχε. Οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διέδοτο δὲ ἐκ ἑκάστου καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν. Πράξεις τῶν Ἀποστόλων Κεφ. Β' καὶ Δ'.

ρεῖ ἀμείωτον καὶ ἀκλόνητον τὴν ἀγάπην. Ἐγίνωσκε κάλλιστα τὴν ἀνθρωπότητα Ἐκεῖνος, ὅστις ἔθετο ὡς πρῶτιστον αὐτοῦ παράγγελμα τὴν ἀγάπην, διότι ἐν αὐτῇ ἐνυπάρχει τὸ μυστήριον πάσης αὐταπαρνήσεως, πάσης θυσίας, πάσης ἀρετῆς.

Ἡ πιστὴ τήρησις τοῦ παραγγέλματος τούτου ἐχορήγησε ταῖς πρῶταις χριστιανικαῖς δημοκρατίαις τὴν δύναμιν, ἵνα παράσχωσιν εἰς τὸν κόσμον τοσοῦτον ὥραϊον καὶ ἐποικοδομημοτικὸν παράδειγμα. Ἐὰν δὲ οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρα, πληρεῖς ἄλλως τε ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν σοφίαν, δὲν προσήγγισαν ποτὲ εἰς τοιαύτην ἠθικὴν τελειότητα, ὁ λόγος εἶναι διότι ἡγνόουν τὴν μεγάλην ταύτην ἀρχὴν τῆς ἀγάπης.

Ὁ ἅγιος Λουκᾶς ὁ συγγραψκὴς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων, μετὰ τῆς μεγαλητέρας φροντίδος ἐξάγει τὴν ἐνότητα ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν πρῶτων πιστῶν· ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀντικειμένου πλειστάκις ἐπανέρχεται, περιγράφων αὐτὴν καθ' ὅλους τοὺς τρόπους, δὲν φαίνεται δὲ εὐχαριστημένος ὅτι ἐξέφρασε ὅλον αὐτοῦ τὸν διαλογισμὸν ἢ ἀφοῦ μετὰ πάσης λεπτότητος καὶ ἐνεργείας περαινῶν ἀναφωνήσῃ· «Δὲν ἦσαν ἅπαντες ἡ μία καρδία καὶ μία ψυχὴ.»

Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι δὲν συνέλεξαν περὶ ἑαυτοὺς ἢ ἐκλεκτοὺς τινὰς ἀνθρώπους οὓς ἐμύουν εἰς τὰ μυστήρια τῶν δογμάτων αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ ἱ. Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον δι' ὅλους· ὠμίλησε διὰ τοὺς ἀπλοὺς καὶ διὰ τοὺς σοφοὺς τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ διὰ τοὺς πλουσίους, διὰ τοὺς ταλαιπωρουμένους καὶ διὰ τοὺς εὐδαιμονοῦντας, διὰ τὰς γυναῖκας, διὰ τὰ παῖδιά καὶ δι' ἐκεῖνους, οἵτινες εἰσὶν ἱκανοὶ νὰ σκέπτανται, νὰ μελετῶσι, νὰ ἐμβυθύνωσιν εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου· πάντας δὲ τούτους προσεῖλκυσε πρὸς ἑαυτὸν.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλὴμ συνέκειτο ἐκ πιστῶν πάσης ἡλικίας, πάσης τάξεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων· ἀπὸ δὲ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἦτο πολυπληθυστάτη. Δύο κηρύγματα τοῦ ἀ-

γίου Πέτρου ἐπήνεγκον ὡς ἀποτέλεσμα ἕν' ἀσπασθῶσι τὸν χριστιανισμόν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 8,000 ἀνθρώπων. Κατὰ τὸ ἔτος 58 μ. χ. οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ χριστιανοὶ, κατὰ τὰ ἱερὰ κείμενα, συνεποσοῦντο εἰς πολλὰς μυριάδας ψυχῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἰδρυθεῖσαι Ἐκκλησίαι παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς, ἐν Ἑλλάδι, ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ Αὔσει δὲν ὑστέρουν τυχύτης. Αὐταὶ διετηρήθησαν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὡς ἦσαν τότε, κατὰ τὸ διάστημα τριῶν αἰώνων· εἶναι δὲ λίαν συγκινητικὴ ἡ ἀφήγησις τῶν ἐθίμων, τῶν παθημάτων, τῶν ἀρετῶν τῶν πρώτων τούτων χριστιανῶν.

Οἱ ἐθνικοὶ ὑπεβάλλοντο εἰς μεγάλης δοκιμασίας πρὶν ἢ γείνωσι δεκτοὶ καὶ ταχθῶσιν εἰς τὰς τάξεις τῶν πιστῶν. Κατὰ τὰς πρώτας ὁκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν βάπτισίν των, ἔφερον λευκὸν ἔνδυμα ὡς σύμβολον ἀγνότητος καὶ ἀθωότητος, χωρὶς δὲ νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καθ' ὅλου ἡ ἡλικία των, τοὺς ἐκάλουν ὅλους παιδίᾳ· ἦσαν δὲ πρᾶγματι παιδίᾳ ἕνεκα τῆς σεμνότητος καὶ τῆς ἀπλότητος τῶν ἠθῶν αὐτῶν. (1)

Ἡ πρώτη καὶ κυριωτέρη ἀσχολία τῶν χριστιανῶν ἦτο ἡ προσευχή· προσηύχοντο δὲ ὅλοι μαζὺ, προπάντων τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέρην. Μετὰ τὴν προσευχὴν ἀντήλλασσον συνήθως, τὸ φίλημα τῆς εἰρήνης, τὸ συμβολικὸν δὲ τοῦτο φίλημα, οἱ ἐθνικοὶ ἐξελάμβανον, ἕνεκα τῶν ἐπικρατουσῶν παρ' αὐτοῖς ἀνοσιῶν ἰδεῶν, ὡς αἰσχροῦς περιπτύξεως ἀποτέλεσμα, ἐπειδὴ δὲ παρ' αὐτοῖς ἐκράτουν τὰ κρόνια, τὰ θάκχεα, τὰ ὄργια καὶ τὰ αἰσχροῦς μυστήρια τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κυβέλης, ἐνόμιζεν ὁ λαὸς ὅτι καὶ οἱ χριστιανοὶ μετήχοντο παρομοίως αἰσχουργίᾳς.

Πλὴν τῶν προσευχῶν τούτων, τῆς πρωΐας καὶ τῆς ἑσπέρας, προσηύχοντο οὗτοι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τριώρου ἐκ τριώρου διέλειμμα, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν διάρκεια

(1) Tertul, De baptist., c. 18.

τῆς νυκτός, ἔχοντες ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον πρὸς ἀνατολάς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν (1) Ὅλαι αἱ ἐργασίαι, ὅλαι οἱ ἐνασχολήσεις τῆς ζωῆς ἔρχιζον καὶ ἐπεραιῶντο διὰ τῆς προσευχῆς· αἱ ἐλάχισταί δέ πράξεις τοῦ βίου ἐλάβανον τρόπον τινὰ κῆρος καὶ ιερότητα, διὰ τῆς τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ τελέσεως. Ἡ προσαγορεύσεις ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς οἰκίαις, εἶχε τὸν τύπον προσευχῆς (2), τοιοιουτρόπως δὲ ἐπτελεῖτο τὸ παράγγελμα τοῦ Σωτῆρος τοῦ προσεύχεσθαι πάντοτε (3).

Ἡ ἐκκλησία δὲν ἦτο μόνον οἶκος προσευχῆς ἀλλὰ καὶ σχολεῖον πρὸς σωτηρίαν. Ἐκεῖ ὁ ἐπίσκοπος ἡρμήνευε πρὸς τὸ πλῆθος τὰ δόγματα καὶ τὰς διδασκάλους τοῦ Θεοῦ διδασκάλου, κατὰ τὴν μεγάλην ἀρχὴν τοῦ Ἀγίου Αὐγουστίνου· quod ubique, quod semper, quod ab omnibus, τοῦτέστιν ὅ,τι ἔγινε παρ' ὅλων παραδεκτὸν παντοῦ καὶ πάντοτε, ὁμοιάζουσιν πρὸς τὴν παραπλησίαν ρῆσιν Ἰωάννου τοῦ Ἀποστόλου (4) α' Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐώρακα μεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς.»

Πρὸς τούτοις ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας ἐδίδασκε τὰ τέκνα, τοὺς οἰκείους, τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ τὸν θεῖον λόγον, ὥστε, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ 36ῃ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ, αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι ἦσαν τότε ἀληθεῖς ἐκκλησίαι.

Πλείστ' ὅσοι, ὡς εἶπομεν, ἐκ τῶν πρώτων ἐκείνων χριστιανῶν διένειμον τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἵνα κερδίσωσι τὸν ἄρτον αὐτῶν διὰ τοῦ ἰδρωτός τοῦ προσώπου των, Ἡ προσευχή, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ ἐργασία, αἱ θεῖαι πρά-

(1) Tertul. 18; Clem. Alex; Irem, libr. VII; Ὁριγένης Κεφ. 33.

(2) Χρυσόστομου Ὁμιλία Δ.

(3) Ἀγ. Δουκῆς Κφ. 18.

(4) Ἐπιστολὴ Καθολικὴ Α'

Ξεις, ἐπλήρουν τότε ὅλην τὴν ζώην καὶ τὰ πρὸς τὴν θρησκείαν καθήκοντα ἀπερρόφων πᾶσαν ἄλλην φροντίδα. Παρ' αὐτοῖς ὁ τιμιώτερος, τίτλος, ἡ πρώτη ιδιότης ἦτο νὰ ἡναί τις τότε χριστιανός, ὅταν δὲ ἡρώτων αὐτοῦ περὶ τοῦ ὀνόματος, τῆς πατρίδος τῆς θέσεώς των, δὲν ἔλεγον ἄλλο τι ἢ· “Εἰμαι χριστιανός,,. (1)

Μετὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς προσευχῆς, οἱ πρῶτοι χριστιανοί, συνεζεύγνυνον ἐν ἡμέραις τισι καὶ τὴν νηστείαν· ἀπηγορεύετο δὲ ὁ οἶνος καὶ τὸ κρέας καὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ διέρχωνται τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐν μονώσει καὶ προσευχῇ· τὰ δὲ περισσεύματα καὶ τὰ ἐκ τῆς νηστείας ἐξοικονομούμενα διενέμοντο εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἡ ἐγκράτεια τῶν πρῶτων χριστιανῶν ἐξικνεῖτο εἰς τὸ ἄκρον· τινὲς ἐξ αὐτῶν δὲν ἔτρωγον ἢ ἀμαγείρευτα καὶ ὠμὰ φαγητὰ, ἄλλοι ξηροὺς καρπούς, πολλοὶ δὲ διητῶντο ἐπὶ μόνῳ ἄρτῳ καὶ ὕδατι. (2) Εἶπε δὲ ὁ Χριστός· αὐτὸς δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ Νυμφῶνος πενθεῖν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος, ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος καὶ τότε νηστεύσουσιν». (3) Τινὲς δὲ ἐξηγούντες κατὰ γράμμα τοῦ Παύλου τὸν λόγον αὐτοῦ γὰρ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει» (4) ἔτρωγον λάχανα καὶ ἄρτον.

Εἶναι ἀναιμῆβολον ὅτι ἡ λιτότης αὕτη καθίσταται τὰ ἥθη λίαν ἥπικ. Ἡ λιτότης αὕτη μᾶς ἐνθυμίζει τὴν πτωχήν, τὴν ἀπλήν, τὴν ὀλιγαρκῆ ζώην τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, τὸ κύμινον τοῦ Διογένητος, τοὺς κύκλους τοῦ Πυθαγόρα καὶ τὴν δίαιταν τοῦ Ἀβυγούστου, ὅστις, κατὰ τὸν Σουετόνιον, δὲν ἐτρέφετο, συνήθως, ἢ ἐκ μέλανος ἄρτου, ξηρῶν καρπῶν καὶ μικρῶν ἰχθύων.

Ἐὰν πάντα ταῦτα φαίνωνται ἡμῖν τεχνῶν, ὡς ὅλως ἐκτακτα, πράξασθαι καὶ ἀφόρητα, δὲν εἶναι ὅτι μετεβλήθη

(1) Εὐσεβίος, ἱστορίαι 111,35.

(2) Tertul. De jejum, c. 13.

(3) Εὐαγ. Ματθ. Κεφ. Θ'.

(4) Παύλου πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴ Κεφ. ΙΔ'.

θη ἡ φύσις ἡμῶν, διότι καὶ σήμερον ἔτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι οἶος ἦτο πάντοτε, ἀλλὰ τὸ ὑπερβάλλον ἴσως τοῦ πολιτισμοῦ, πρωτίστως δὲ ἡ λίαν θηλυδριώδης ἡμῶν ἀνατροφή, ἐμαλθάκωσε τὰς ψυχὰς ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ν' ἀποσβεσθῇ ἐν ἡμῖν πᾶν θάρρος καὶ πᾶσα καρτερία, ὅπως δυνάμεθα ν' ἀντιμετωπίζωμεν σταθερῶς καὶ ὑψιστάμεθα ἀκλονήτως τὰς κακουχίας καὶ τὰς ταλαιπωρίας τοῦ βίου.

Ὅσω ἀφορᾷ εἰς τᾶλλα καθ' ἕκαστα τοῦ βίου, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἦσαν καὶ ταῦτα τῆς αὐτῆς σεμνότητος, τῆς αὐτῆς ἀπλότητος. Τὰ μεγάλα καὶ πολυτελῆ μέγαρα, αἱ πλούσιαι ἐπιπλώσεις, αἱ ἐξ ἐλεφαντόδοντος τράπεζαι, αἱ ἐκ σφυρηλάτου ἀργύρου κλίναι, ἡ πορφύρα, τὰ ἐκ χρυσοῦ ἐξεργασμένα καὶ πεποικιλμένα διὰ πολυτίμων λίθων ἀγυεῖα· ὅλα ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις ἀντικείμενα, ἅπερ τοσοῦτον ἀγαπᾷ καὶ θαυμάζει ὁ κόσμος, δὲν ἐξετιμῶντο καθόλου ὑπὸ τῶν πρώτων τούτων χριστιανῶν, μάλιστα οὗτοι ἀπέβαλλον τὰ πολὺ ἀνοικτοῦ χρώματος φορέματα, τὰ πολύτιμα καὶ λεπτὰ ὑφάσματα, τὰ δακτύλια, τὰ κοσμήματα, τὸ βοστρύχωμα τῆς κόμης, τ' ἀρωματώδη λουτρά, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐνεδύνον εὐφραίνει τὰς αἰσθήσεις καὶ διεγείρει τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἡδυπάθειαν.

Οἱ πλείστοι τῶν χριστιανῶν συνεδέοντο διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου· ἡ ἀγαμία ὁμῶς ἐθεωρεῖτο ὡς τελειότερα τις κατὰστασις καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες ταύτην ἡσπάζοντο ἔφευγον εἰς τὰς ἐρήμους ἵν' ἀποφύγῃσι τοὺς πειρασμοὺς τοῦ κόσμου, διότι τὰ παρουσιαζόμενα καθ' ἑκάστην σκάνδαλα, ἦσαν πολλὰ καὶ ποικίλα, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σεσηπότες, τοῦ ὁδωδότος, τοῦ ἐκπνέοντος ἐκείνου παλαιοῦ κόσμου. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ λόγος ἕνεκα τοῦ ὁποίου, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, παρουσιάζονται τόσοι ἅγιοι ἀσκηταὶ καὶ ἀναχωρηταί, οἵτινες ἐν τούτοις δὲν διέφερον τῶν ἄλλων χριστιανῶν ἢ μόνον διότι ἀπέφευγον τὴν γυναῖκα. Τὰ παιδίον ἐνυμφεύοντο εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἵν' ἀποφύγῃσι τὴν ἀ-

κολασίαν, διὰ τοῦτο δὲ ἴσως ἐπεκράτησεν ἕκτοτε παρὰ τῷ λαῷ τὸ δεικνῶδες, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει ἢ εἰς μικράν ἡλικίαν νὰ ἐνδυθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἢ εἰς μικράν ἡλικίαν νὰ νυμφευθῇ.

Τὸ βάπτισμα καθίστα ἀπαντας ἴσους καὶ ἀδελφούς, κατ' ἀνάγκην δὲ ἔληγε πᾶς μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχον ἀνταγωνισμός, ἀπεσκορακίζοντο αἱ προλήψεις, ὁ φθόνος, ὁ ἐγωϊσμός. τὰ μίσση, ἡ ἀντιπάθεια καὶ ὅλα ἐκεῖνα ἅπερ συνήθως διακρούσι καὶ χωρίζουσι τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Ἕλλην, ὁ Ῥωμαῖος, ὁ Ἀσιανός, ὁ Ἀφρικανός, ὁ Εὐρωπαῖος, ὁ νικητῆς καὶ ὁ ἡττημένος, ὅλοι ἡνοῦντο διὰ τοῦ θεοῦ ἐκείνου· δεσμοῦ τῆς χριστιανικῆς καὶ παγκοσμίου ἀγάπης.

Καίπερ χωριζόμενοι μεταξὺ των ὑπὸ μεμακροσμένων ἡπείρων καὶ ἀπεράντων θαλασσῶν δὲν εἶχον ὅλοι ἡ μίαν πίστιν, διότι ἦσαν ὅλοι, μιᾶς ψυχῆς καὶ μιᾶς καρδίας. Ταιουτοτρόπως ἐξεπληροῦτο ἡ ἐν τῷ Ὄρει θεῖᾳ προσευχῇ τοῦ Σωτῆρος: ἅ ἴνα πάντες ἐν ὧσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, καὶ ἐν σοί, ἴνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν ἴνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σὺ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· ἴνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ὧμεν. Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἴνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἐν, καὶ ἴνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σὺ με ἀπέστειλας, καὶ ἡγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἡγάπησας. Πάτερ οὖς δέδωκάς μοι, θέλω ἴνα ὅπου εἰμι ἐγὼ, καὶ κεῖνοι ὧσι μετ' ἐμοῦ· ἴνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. Πάτερ δέκαίς, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δὲ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σὺ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω ἴνα ἡ ἀγάπη ἣν ἡγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ἦ, καὶ ἐν αὐτοῖς.» (1)

1. Εὐαγ. Κατὰ Ἰωάννην κεφ. 17.

ΣΤ.

ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΗΡΤΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΥΠΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

Ἡ αὐταπάρνησις τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐξικνεῖτο μέχρι τοιοῦτου σημείου αὐτοθυσίας, ὥστε οὐ μόνον ἀλληλεβοθηθῶν-
το, ἀλλ' ἐν περιστάσεσι μεγάλων ἐπιδημιῶν καὶ θεομηνι-
ῶν, ἐξετίθεντο εἰς πάντα κίνδυνον ἵνα σώσωσι τοὺς ὁμοίους
τῶν. Καὶ ὅμως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, οἱ τοσοῦτον εἰρηνικοί, το-
σοῦτον ἥπιοι, τοσοῦτον φιλόανθρωποι, ὑπέστησαν τοὺς μεγα-
λητέρους καὶ ἀπηνεστέρους τῶν διωγμῶν, κατασχοφαντη-
θέντες πολλάκις ὡς ἄθελτοι, ὡς ἀνύσιοι.

Πλειστάκις (1) ἡ μόλις ἀνατέλλουσα Ἐκκλησία εἶδε τὸν κό-
σμον ἅπαντα ἐξεγερθέντα κατ' αὐτῆς, καὶ προσπαθοῦντα ἐν-
πυρὶ καὶ σιδήρῳ νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτὴν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.
Πάντοτε δὲ ἄνευ ἄλλων ὀπλῶν ἢ μόνον ἐκείνων τῆς ὑπο-
μονῆς καὶ τῆς ἐγκρατερήσεως, ἐξῆλθεν αὕτη ἐκ τῆς ἀνίσου
καὶ αἱματηρᾶς ταύτης πάλης νικητρία διότι ἐν ταῖς στέρ-
χοις τῶν χριστιανῶν ἐνεφώλευε τὸ θεῖον ἐκείνο πῦρ, ὅπερ ἡ
ἀλήθεια ἀνάπτει ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων καὶ κα-
θιστᾷ αὐτοὺς ἱκανοὺς οὐ μόνον καρτερικῶς ν' ἀντιμετωπίσωσι τὰ
δεινὰ καὶ τὰς ταλαιπωρίας, ἀλλὰ καὶ νὰ μεγαλουργήσωσι.

Καὶ τί δὲν μετῆρχοντο κατ' αὐτῶν! Καὶ πόσα καὶ ὅποσα
τὰ βασανιστήρια εἰς ἃ ὑπεβάλλοντο; Ἡ ἐξορία, ὁ πολιτικὸς
θάνατος, ἡ ἀτίμωσις, ὁ στιγματισμὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἡ
ἐν ταῖς μεταλλείοις ἐργασία μετὰ σιδηρῶν ἀλύσεων εἰς τοὺς
πόδας ἦσαν αἱ ἐλαφρότεραι τῶν ποινῶν. Τὸ κρίμασμα ἐκ τῶν
χειρῶν μετὰ φοβερῶν βλαστῶν εἰς τοὺς πόδας, τὸ κτύπημα
διὰ σιδηρῶν ράβδων ἢ δι' ἱμάντων ἐφωδιασμένων διὰ μολυβ-

(1) Δέκα εἰσὶν οἱ διωγμοὶ οὓς ὑπέστη ἡ χριστιανικὴ θρησκεία.

δίνων σπχιρῶν, ἡ ἐξάρθρωσις τῶν μελῶν τοῦ σώματος, δὲν ἦσαν ἢ προκαταρκτικὰ, οὕτως εἰπεῖν, θασσανιστήρια.

Καθ' ἡλουν τὰ θύματα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ἔπειτα ἐξέτεινον αὐτὰ ἐπὶ πεφυρακτιωμένων ἐσχαρῶν, ἢ τὰ ἐτοποθέτουσιν ἐπὶ τροχῶν ἐχόντων κοπτερὰ ἐλάσματα ἢ αἰχμηροῦς ἥλους. Ἐθραυον τοὺς ὀδόντας των, ἀπέσπων τοὺς ὀνυχὰς των, ἐβύθιζον αὐτοὺς ἐντὸς ζέοντος ἐλαίου, ἔχον εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν ἀνελελυμένον μολυβδον. Ἀφοῦ ἐσπάρασσον ἀπανθρώπως τὰ σώματα αὐτῶν, εἰς τὰς ἀσπαιρούσας αὐτῶν σάρκας ἐρριπτον ὄξος καὶ ἄλας, ἀφοῦ δὲ ἤρχιζε, μετὰ τινος ἡμέρας, ἡ ἐπούλωσις τῶν φοβερῶν τούτων πληγῶν, εἶχον τὴν ἀπαίσιαν ἀπανθρωπίαν ν' ἀνοίγωσι πάλιν αὐτάς.

Ἐνίοτε ἄφινον αὐτοὺς νὰ ἐκπνέωσιν ὑπὸ τὸ μαρτύριον τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, ἢ ἐὰν τοὺς ἔτρεφον, ἢ τοὺς ἐθεράπευον μετὰ φροντίδος, τὸ ἔπραττον ἵνα ἐκ νέου τοὺς θασσανίσωσι. Συχνάκις ὅταν τὸ σῶμα αὐτῶν δὲν παρίστα ἢ μίξιν καὶ ἐκτεταμένην πληγὴν, ἔφερον αὐτοὺς γυμνοὺς καὶ αἱματοφόρους καὶ τοὺς ἐρριπτον εἰς τὸ ψυχρὸν λιθόστρωτον τῶν φυλακῶν ἐν ᾧ, εἶχον τὴν σκληρὰν πρόνοιαν νὰ ρίψωσιν ἐκ τῶν προτέρων τεμάχια τεθρυμματισμένης ὕλης καὶ αἰχμηρὰ λιθάρια. Ὅποια κλίνη ἀναπαύσεως μετὰ τοσούτης θασάνους! Ἡ ἀναπτυσσομένη σηπεδὼν καὶ ἡ ἐπακολουθοῦσα γάγγραινα ἔφθειρον τοιοιτοτρόπως βραδέως τὴν ζωὴν αὐτῶν.

Καὶ τὰ ἀπαίσια καὶ τερατώδη ταῦτα συμβάντα δὲν διήρκεσαν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, μῆνας ἢ ἐνιαυτοὺς, ἀλλ' ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους αἰῶνας, καθ' οὓς δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πυριῶν, τῶν βασάνων, καὶ τῶν ποταμῶν αἱμάτων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σάπωρος Β.' ἠριθμοῦντο εἰς 200,000 τὰ ἐκ χριστιανῶν θύματα ταῦτα.

Ὁ Τάκιτος, τοῦ ὁποίου ἡ μαρτυρία δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ, ἔγραφε περὶ τοῦ καταδιωγμοῦ τούτου κατὰ τῶν πρώτων χριστιανῶν. «Τὸν θάνατον αὐτῶν μετέτρεψαν εἰς πᾶν.

ἴγιον καὶ διασκέδασιν. Τοὺς μὲν ἐκάλυπτον διὰ δορῶν ζῶων οὕτω δὲ κατεβροχθίζοντο ὑπὸ τῶν κυνῶν· ἄλλους προσδέσαντες εἰς πασσάλους τοὺς ἔκαιον ἵνα χρησιμεύσωσι ὡς δᾶδες κατὰ τὴν νύκτα. Ὁ Νέρων παρέσχε τὸν κῆπον τοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καὶ παρευρέθη καὶ ὁ ἴδιος περιβεβλημένος τὴν ἀμφίεσιν ἡνιόχου καθήμενος ἐπὶ ἄρματος ὡς εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἵπποδρομείου.» (1)

Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα οἱ χριστιανοὶ ἔμενον ἀκλόνητοι ἐν τῇ πίστει αὐτῶν· οὔτε αἱ θωπεῖαι, οὔτε αἱ ἀπειλαί, οὔτε τὰ δῶρα, οὔτε τὰ μικτῦρια, οὔτε ἡ φυλακή, οὔτε ὁ χρυσὸς ἔσχον τὴν δύναμιν νὰ κλονίσωσιν αὐτοὺς. Ὅποιοι ἡρωαῖμοι τῶν ἀνθρώπων τούτων, οἱ ὅποιοι εἰς τόσας καταπιέσεις, εἰς τόσας περιφρονήσεις εἰς τόσας βασάνους, δὲν ἐντέτασσον ἢ τὴν ἀμετάσειστον καὶ οὐράνιον ἐλείνην ὑπόμονην, ἣν ἤρουντο ἐκ τῆς πίστεως αὐτῶν! Οὐδὲν λοιπὸν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ εἰς αὐτοὺς, καὶ μεθ' ὅλους τοὺς καταδιωγμοὺς τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν χριστιανῶν ὡς ἡμέραι κῆξανεν. Ὁ Τερτουλλιανὸς ἔγραφε: «Δὲν εἴμεθα ἢ χθесиноὶ καὶ ὅμως πληροῦμεν τὰ πάντα· τὰς πόλεις σας, τὰς οἰκίας σας, τὰς κώμας σας, τὰς ἀποικίας σας, αὐτοὺς τοὺς ἀγροὺς σας, τὰ μεγάρά σας, τὴν γερούσιν σας, τὰς δημοσίας ἡμῶν πλατείας» (2)

Φρίσσει ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά σπαράσσεται ὅταν τις ἀναπολήσῃ, ὅταν τις ἀναγινώσκῃ τὰς ἱστορίας τῶν τριῶν τούτων πρώτων αἰώνων, καὶ τί ὑπέστησαν οἱ χριστιανοὶ, πρὸ πάντων ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῶν αἰμοδόρων καὶ αἰμοδιψῶν αὐτοκρατόρων, Νέρωνος, Δομητιανοῦ, Κορμόδου, Καρχαλλά, Μαξιμιανοῦ, Δίκου, Διοκλητιανοῦ καὶ Γαλερίου. Τὸ ἀτρόμητον τῶν χριστιανῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν βασάνων, τὸ θάρρος μεθ' οὗ ἀντιμετώπιζον τὸν θάνατον, ἐξελαμβάνοντο τότε ὡς ἀνό-

(1) Tacitus Amalium XV.

(2) Tertull. Apol. c. 37

ητος μωρία ἢ βλακώδης ἀναισθησία. (1)

‘Ο Παῦλος· ἔγραψεν· «Ἀχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν, καὶ ἰκολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν. Καὶ πεινῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσὶ· λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα· βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγεννήθημεν, πάντων περίφημα ἕως ἄρτι.» (2)

Διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἐλύθη διὰ μυριοστὴν φορὰν τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὅταν ιδέα τις εἶναι ἀληθὴς καὶ δικαία, εἶναι ἀκκατάβλητος καὶ ἀνίκητος, αἱ δὲ πιέσεις, αἱ τυραννίαι, οἱ διωγμοὶ, τὰ μαρτύρια ἀντὶ νὰ τὴν ἐξασθενήσωσιν, ἀντὶ νὰ τὴν ἐξαφανίσωσιν, ἐτι μᾶλλον τὴν ἐνισχύουσι καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν ταχυτέραν αὐτῆς διάδοσιν καὶ κατίσχυσιν ἐν τῷ κόσμῳ.

Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, ὡς εἶδομεν, οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα, ἀνέστησαν καὶ ἐνίκησαν ἡ δὲ νίκη αὐτῶν αὕτη ἔφερε τὴν ἀναγέννησιν, τὸν πολιτισμὸν, καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 311 μ. Χ. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἀσπασάμενος τὸν χριστιανισμὸν, ἐθέσπισεν ἵνα ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ἡ, ἡ ἀνεγνωρισμένη καὶ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ κράτει. Ἐνομίσαμεν καλὸν ν’ ἀντιγράψωμεν ἐκ τοῦ ἐκ Καισαρείας Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, τὸ αὐτοκρατορικὸν τοῦτο διάταγμα, ὅπερ ἕνεκα τῆς μεγάλης ἱστορικῆς του ἀξίας καὶ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, παραθέτομεν ὧδε ὁλόκληρον.

«Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Γαλέριος Οὐαλέριος Μαξιμῖνος, ἀνίκη-
τος, σεβαστὸς, ἀρχιερεὺς μέγιστος, Γερμανικὸς μέγιστος, Αἰ-
γυπτιακὸς μέγιστος, Θηβαϊκὸς μέγιστος, Σαρματικὸς μέγ-
ιστος πεντάκις, Περσῶν μέγιστος δις, Καρπῶν μέγιστος ἐξάκις,
Ἀρμενίων μέγιστος, Μήδων μέγιστος, Ἀδιαβανῶν μέγιστος,

(1) Μάρκος Ἀρήλιος.

(2) Παύλου πρὸς Κορινθ. Ἐπ. Α. Κεφ. Δ.

δημοκρατικῆς ἐξουσίας τὸ εἰκοσὸν, αὐτοκράτωρ τὸ ἑννεακχιδέκατον, ὑπατος τὸ ὀγδοον, πατὴρ πατρίδος, ἀνθύπατος· καὶ αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάιος Οὐαλέριος Κωνσταντῖνος, εὐσεβῆς, εὐτυχής, ἀνίκητος, σεβαστός, ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημοκρατικῆς ἐξουσίας τὸ πέμπτον, αὐτοκράτωρ τὸ πέμπτον, ὑπατος, πατὴρ πατρίδος, ἀνθύπατος· καὶ αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Οὐαλέριος Λουκιανός, εὐσεβῆς, εὐτυχής, ἀνίκητος, σεβαστός, ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημοκρατικῆς ἐξουσίας τὸ τέταρτον, αὐτοκράτωρ τὸ τρίτον, ὑπατος, πατὴρ πατρίδος, ἀνθύπατος, ἐπαρχιώταις ἰδίως χαίρειν· μεταξύ τῶν λοιπῶν ὅπερ ὑπὲρ τοῦ χρησίου καὶ λυσιστελοῦς τοῖς δημοσίοις διακτυπούμεθα, ἡμεῖς μὲν θεβουλώμεθα πρότερον κατὰ τοὺς ἀρχαίους νόμους καὶ τὴν δημοσίαν ἐπιστήμην τὴν τῶν Ῥωμαίων ἅπαντα ἐπανορθώσασθαι καὶ τούτου πρόνοιαν ποιήσασθαι, ἵνα καὶ οἱ χριστιανοί, οἵτινες τῶν γονέων τῶν ἐκυτῶν καταλελοίπασιν τὴν αἵρεσιν, εἰς ἀγαθὴν πρόθεσιν ἐπανέλθωσιν· ἐπεὶ περ τινὶ λογισμῷ τοσαύτη αὐτοὺς πλεονεξία κατεσχέκει καὶ ἄνοια κατειλήκει ὥς μὴ ἔπεσθαι τοῖς ὑπὸ τῶν πάλαι καταδειχθεῖσιν, ἅπερ ἴσως πρότερον καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν ἦσαν καταστήσαντες, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν πρόθεσιν καὶ ὥς ἕκαστος ἐβούλετο, οὕτως ἐκυτοῖς καὶ νόμους ποιῆσαι, καὶ τούτους παραφυλάττειν, καὶ ἐν διαφόροις διάφορα πλήθη συνάγειν, τοιγαροῦν τοιούτου ὑφ' ἡμῶν προστάγματος παρακολουθήσαντος, ὥστε ἐπὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατασταθέντα ἐκυτοῦς μεταστήσασιν, πλείους μὲν κινδύνῳ ὑποβληθέντες, πλείους δὲ ταραχθέντες παντοίους θανάτους ὑπέφερον· καὶ ἐπειδὴ τῶν πολλῶν τῇ αὐτῇ ἀπονίᾳ διακμενόντων ἐκρῶμεν μήτε τοῖς θεοῖς τοῖς ἐπουρανίοις τὴν ὀφειλομένην θρησκείαν προσήνεγκον αὐτοῖς, μήτε τῷ τῶν Χριστιανῶν προσέχειν, ἀπορῶντες· εἰς τὴν ἡμετέραν φιλάνθρωπίαν καὶ τὴν διηνεκῇ συνήθειαν, δι' ἧς ἐσώθημεν ἅπασιν ἀνθρώποις συγγνώμην ἀπονέμειν, προθυμότατα καὶ ἐν ταύτῃ τὴν συγχώρησιν τὴν ἡμετέραν ἐπεκτείνῃ δεῖν ἐνομίσαμεν, ἵνα αὐτοῖς ὡς Χρι-

σιανοί, καὶ τοὺς οἴκους, ἐν οἷς συνήγοντο, συνθῶσιν οὕτως ὥστε μηδὲν ὑπεναντίον τῆς ἐπισήμης [αὐτοὺς πράττειν δι' ἐτέρας δὲ ἐπιστολῆς τοῖς δικασαῖς δηλώσωμεν, τὸ αὐτοὺς παραφυλάξασθαι δεύσει, ὅθεν κατὰ ταύτην τὴν συγχώρησιν τῇ ἡμετέρᾳν ὀφείλουσι τὸν ἐκυτῶν Θεὸν ἱκετεύειν περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας καὶ τῶν δημοσίων καὶ τῆς ἐκυτῶν, ἵνα κατὰ πάντα τρόπον καὶ τὰ δημόσια παρασχεθῇ ὑγιῇ καὶ ἀμέριμνοι ζῇν ἐν τῇ ἐκυτῶν ἐσῖα δυνηθῶσι.» ταῦτα κατὰ τὴν τῶν Ρωμαίων φωνὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν κατὰ τὸ δυνατόν μεταληφθέντα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, τί δὴ οὖν ἐπὶ τούτοις γίνεται ἐπιθεωρῆσαι καιρός.» (1)

Ἀνεφέρομεν ὁλόκληρον τὸ διάταγμα τοῦτο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, διότι τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ἐπίσημον ἔγγραφον δι' οὗ ἀνεκηρύχθη ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἰς τὸν κόσμον. Τὴν δὲ 26 Σεπτεμ. τοῦ 329 Μ. Χ. ὁ Κωνσταντῖνος ἔθηκε τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς πρωτεύουσας τῆς ἀπεράντου αὐτοῦ αυτοκρατορίας, μετωνομασθείσης ἕκτοτε τῆς πόλεως τοῦ Βυζαντίου νέα Ρώμη ἢ Κωνσταντινούπολις.

Ὅλη ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς τούτους αἰῶνας ὑπῆρξε καθαρὰ ἀγία καὶ ἀμόλυντος. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν χρόνων ἡ θρυμασία αὐτῆς τάξις καὶ πειθρχία ἐξηστθένησεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ἡ πῖσις ὅμως ἔμεινε πάντοτε ἀνέπαφος ἀλλὰ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων διεφθάρσαν.

Ἡ γαλήνη, ἡ εἰρήνη, ἡ ἡσυχία ἐνίκησαν καὶ κατέβαλον ἐκείνους οὓς δὲν ἠδυνήθησαν καὶ οἱ τόσοι διωγμοὶ νὰ κλονίσωσιν. Οὐχ ἥττον ὅμως ὅταν, ἡ οὕτως εἰπεῖν κόπωσης αὕτη διεδέξατο τὸν πρῶτον ζῆλον, ἀνεφάνησαν καὶ πρόσωπα μετὰ διαφόρων καὶ λαμπρῶν ἀρετῶν κεκοσμημένα, καὶ σήμερον ἔτι μεθ' ὅλην ἡμῶν τὴν παλαιὰν διαφθο-

1: Εὐσεβίου τοῦ Καισαρείου ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Κεφ. Α'.

ρὰν, μετὰ τοῦ πνεύματος τῆς δυσπιστίας καὶ τῆς ἀδιαφορίας, ὅπερ] κατέλαβε, δυστυχῶς, τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα, ἀναφρίνονται καὶ ἐκλεκταὶ τινες ψυχὰι ἀληθῶς χριστιανικαί, διὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἄλλη τις ἀγάπη ἐν τῷ κόσμῳ ἐκτὸς ἐκείνων τῆς σαρκὸς, καὶ τοῦ χρυσοῦ, τὰς ὁποίας θερμαίνει καὶ εὐφραίνει ἔτι ἡ ιδέα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἰτινες πονοῦσι καὶ δακρύουσιν ἀκόμη ἀπέναντι τῶν τλαιπωριῶν τῶν παθήσεων καὶ τῶν ὀδυνῶν τῶν ὁμοίων των, διότι ἡ ἀποτρόπαιος γάγγραινα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀδιαφορίας δὲν ἀπεξήρανε ἐν τοῖς στέροισι αὐτῶν, τὰ αἰσθημὰτα τῆς φιλανθρωπίας, τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς ἀγάπης.

Z

Ο ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ὁ ἀντισημιτισμὸς ἐν Εὐρώπῃ παρήχθη ἀρχικῶς ἐκ τῆς ιδέας ὅτι οἱ ἐν ταύτῃ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι εἰσὶ ξένοι, σοιχεῖον ξένον, ξένης φυλῆς καὶ ξένου γένους· εἰς τὴν ἀνάπτυξιν δὲ τοῦ κατὰ τῶν Ἑβραίων μίσους συνετέλεσαν κατόπιν καὶ ἄλλα τινὰ τὰ ὅποια δὲν ἔχουσι σχέσιν καθόλου πρὸς τὴν ἀρχικὴν ταύτην ιδέαν.

Ὁ δέκατος ὄγδος αἰὼν ὑπῆρξεν ὁ αἰὼν τῆς φιλοσοφίας, τῆς θεωρίας καὶ τῶν γενικῶν ιδεῶν, τοῦτον διεδέξατο ὁ ἡμέτερος δέκατος ἔννατος αἰὼν καὶ ἐν ὑπάρχει τι ὅπερ νὰ τὸν χαρακτηρίζη τοῦτο εἶναι βεβαίως ἡ περὶ τῶν ἐθνικοτήτων ιδέα, ἡ ὅποια παρήχθη μετὰ τὴν μεγάλην γαλλικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1789. Εἶδομεν δὲ ἔνδεκα τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ιδεῶν τούτων πραγματοποιούμενα ὄνειρα ἅπερ μετέβαλον τὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης ἀρ-

δην. Εἶδομεν τὴν ἐκ τοῦ τάφου ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐνότητα τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν δημιουργίαν μεγάλης Γερμανίας.

Τὸ αἶσθημα τοῦτο τοῦ ἐθνισμοῦ φυσικὸν ἦτο νὰ γεννησῇ τὴν ἀντιπάθειαν καὶ τὸ μῖσος, κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τῶν ἐκλαμβανόμενων ὡς ξένων, τῶν προσελθόντων ἐκ ξένης γῆς, ἔσω καὶ εἰς ἐποχὴν οὐχὶ πρόσφατον. Ἐκατος, εἴτε ἕνεκα τῶν ταλαιπωριῶν, ἃς ὑπέστη, εἴτε ἐν τῇ μέθῃ τῶν θριάμβων αὐτοῦ, ἐπιτίθεται κατ' ἐκείνων οὐς θεωρεῖ ἐχθροὺς καὶ ξένους καὶ οἵτινες κατὰ τὴν ιδέαν του, ὡς σώματα ἀλλότρια εἰς τὰς σάρκας τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἐσμενῶθησαν. Οὗτος εἶναι ὁ ἀρχικὸς ἀν οὐχὶ καὶ πρῶτος λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀνεπτύχθη κυρίως ἐν Γερμανίᾳ τὸ κατὰ τῶν Ἰουδαίων αἶσθημα, ὅπερ ἀντισημιτισμὸν καλοῦσιν. Ὁ Γερμανὸς ὅστις ἀπέβηκε τὸν ζυγὸν τῆς Ρώμης δὲ οὗτος ἀντεπροσώπευε τὴν κατ' ἄλλην ἐννοίαν, δεσποτεῖαν τοῦ ξένου, ἐξηγέρθη κατὰ τῶν Ἰουδαίων ὡς ἄλλων καὶ τούτων ξένων, ὥστε ὁ ἀντισημιτισμὸς ἐν Γερμανίᾳ, ὡς λέγει συγγραφεὺς τις ὃν παρχκατιὼν θ' ἀναφέρωμεν δὲν εἶναι τὸ ἀντίρροπον τοῦ ἀντικληρικισμοῦ καὶ τῆς Kultur-Kampf ἀλλὰ μᾶλλον ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Γερμανίᾳ κατηγοροῦνται οὐ μόνον ὅτι ἐν ταῖς φλεβῖν αὐτῶν δὲν ῥεεῖ αἷμα τεντονικὸν καθόλου, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶναι οὗτοι οὔτε καὶ παραφνάδες τοῦ ἀρίου ἢ Ἰνδο-ευρωπαϊκοῦ στελέχους. Κατὰ τοῦ Σημίτου λοιπὸν ὡς ἄλλου αἵματος ἀνθρώπου, ὅπως ὁ Ἰσραηλίτης εἶναι ἄλλης πίστεως, ἡγέρθη ὁλος αὐτός ὁ πόλεμος.

Τὴν ιδέαν ταύτην ὅτι οἱ ἐν Εὐρώπῃ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι εἰσὶ ξένοι, στοιχεῖον ξένον καὶ ἀλλογενὲς ἀντέκρουσε διὰ πληθὺς ἐπιχειρημάτων διὰ μυρίων ἀποδείξεων ἀντληθειῶν ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐθνογραφίας, διάσημός τις συγγρα-

φύς γάλλος. (1) Θέλομεν ἀναφέρει πολλά ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων του τούτου, ἵνα φωτισθῇ τὸ ἡμέτερον κοινὸν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τοῦλάχιστον ὑπὸ τὴν μίαν αὐτοῦ ὁψιν διότι ἐὰν ὁ Ἰουδαῖος δὲν εἶναι πράγματι, δὲν εἶναι φύσει ξένος εἰς ἡμᾶς, εἶναι ὁμῶς ἀναμφιδόλως θέσει, οὕτως εἰπεῖν τεχνητῶς ξένος, στοιχεῖον ἀλλότριον καὶ διάφορον τὸ ὁποῖον οὔτε συνεχωνεύθη, οὔτε ἀφωμοιώθη, μετὰ τῶν λαῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων κατοικεῖ καὶ ὑπάρχει πρὸ χρόνων.

«Ὁ ἀντισημιτισμὸς, ἀναφωνεῖ ὁ συγγραφεὺς οὗτος, δὲν εἶναι νέον τι. Ἄν καλῶς ἐξετασθῇ τὸ πρᾶγμα, ἀνευρίσκεται ἐν ταῖς κατηγορίαις ταῖς ἀπευθυνομέναις κατὰ τῶν Ἰουδαίων πρὸ αἰώνων. Ἴνα ἀνακαλύψωσιν οἱ πατέρες ἡμῶν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀπετέλουν κράτος ἐν κράτει καὶ λαὸν ἐν λαῷ, δὲν εἶχον ἀνάγκην τῶν συγχρόνων ἡμῶν θεωριῶν, περὶ τῆς πάλης μετὰ τῶν λαῶν καὶ τοῦ βιωτικοῦ συναγωνισμοῦ. Ἐὰν ὑπῆρξε ποτὲ κίνδυνος σημιτικὸς, οὗτος ἀνεφάνη μόνον ἐν Ἰσπανίᾳ τῇ προσαρτηθείσῃ τῇ Ἀφρικῇ διὰ τῆς ἀραβικῆς κατακτητήσεως καὶ ἀποδοθείσῃ τῇ Εὐρώπῃ διὰ τοῦ Σταυροῦ. Ἐπιτιθέμενοι λοιπὸν οἱ Ἰσπανοὶ κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ Μουσουλμάνων, ἄλλο τι δὲν ἐπέδιδωκον ἢ ν' ἀνγκτήσωσι τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν.»

Οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸ δόγμα πολλῶν αἰώνων παρουσιάζουσι τὸ περίεργον τοῦτο φαινόμενον, μοναδικὸν ἔσως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, δηλονότι ἔθνη ἀνευ χθονός, ἀνευ ἐδάφους, ἀνευ γῆς, ἀνευ χώρας. Ἐν τῷ μέσῳ χριστιανικῶν ἢ μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν βιοῦσι μεμονωμένοι καὶ ὡς ξένοι. Ὁ Θεὸς αὐτῶν νόμος εἶναι δι' αὐτοὺς δεσμὸς τόσον ἐθνικὸς ὅσον καὶ θρησκευτικὸς. Οὗτοι λέγουσι περὶ ἐχυτῶν τῶν

(1) Anatole Leroy-Beaulieu. Les juils et l' antisémitisme.

εἰδών, ὁ λαός μας, τὸ ἔθνος ἡμῶν. Ζῶσιν ἐν τῇ ἀναμνή-
σει τῆς Ἱερουσαλὴμ, τῆς πατρίδος ταύτης, τῶν ψυχῶν αὐτῶν
καὶ ὅλων αὐτῶν τῶν ἐλπίδων.

Ἄλλὰ τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον γεννᾶται εἶναι εἰὰν οἱ Ἰ-
ουδαῖοι, παντοῦ καὶ πάντοτε θ' ἀποτελέσωσιν ἴδιον λαὸν καὶ
ἰδίαν λατρείαν ἢ ἐν ἄλλοις λόγοις, εἰὰν ἦναι δυνατὸν ὁ ἐγκα-
τεστημένος ἰουδαῖος ἐν ταῖς ὑπὸ χριστιανικῆς πλειονότητος
οἰκουμέναις χώραις, νὰ ἐξακολουθήσῃ ὢν πάντοτε πρὸς αὐτὸν
ξένος, κατοικῶν ἐν αὐταῖς χωρὶς ποτὲ ν' ἀφομοιωθῇ μετ' αὐ-
τῶν. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, εἰς τοῦτο τὸ πρόβλημα, ὃ
αὐτὸς συγγραφεὺς ἀπαντᾷ, «Δι' ἐκείνους οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι
ἡ ἐθνικότης ἀπορρεῖ ἐκ τοῦ κοινοῦ τῆς πίστεως ἢ ἐκ τῆς
συγγενείας τοῦ αἵματος, βεβαίως ὁ Ἰουδαῖος δὲν θὰ γείνη
ποτὲ οὔτε Γερμανὸς, οὔτε Γάλλος, οὔτε Οὐγγρος, οὔτε Ρῶσ-
σος οὔτε Ἀγγλος. Ἄλλ' ἡ περὶ ἐθνισμοῦ αὕτη θεωρία εἶναι
τάχα ἀληθής; Τί ἐστὶν ἔθνος; Οὐδὲν δυσκολώτερον τούτου
ἵνα ὁρίσθῃ. Ἐθνος πρὸ πάντων εἶναι τὸ ἀπαύγασμα τῆς ἱστο-
ρίας· ὅτι τὸ δημιουργεῖ καὶ τὸ διατηρεῖ εἶναι ἡ κοινότης
τῶν συμφερόντων, τῶν παραδόσεων, τῶν αἰσθημάτων. Ἡ ἐ-
θνικότης ἔχει συνήθως διαφόρους παράγοντας, καὶ εἰς πλείσ-
τας χώρας εἰς τῶν παραγόντων τούτων ὑπῆρξεν ἡ θρησκεία.
Τοιοῦτόν τι καὶ σήμερον ἔτι ἀκολουθεῖ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Ρωσ-
σίᾳ. Ἐνεκὰ δὲ τοῦ λόγου τούτου οἱ Ρῶσσοι καὶ οἱ Ἰσπα-
νοὶ δὲν ἀνέχονται καὶ δὲν ἀναγνωρίζουσιν ὡς συμπατριώτας
αὐτῶν τοὺς Ἰουδαίους.»

Παρὰ τοῖς μουσουλμάνοις ἐν τῇ Ἀνατολῇ συμβαίνει
τι παραπλήσιον. Ὁ ἀληθὴς πιστὸς δὲν παραδέχεται ἄλλην
ἐνότητα ἐθνικὴν, ἄλλην πατρίδα ἢ τὸν Ἰσλαμισμόν. Ὅλα
αἱ ἐθνικαὶ διαφοραὶ ἐξαφανίζονται ἀπέναντι τῆς πίστεως·
ποῦτο δὲ ἀποτελεῖ κατὰ τινος τὸ μειονέκτημα ἢ κατ' ἄλ-
λους τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς
ὅμως τῆς Ἀνατολῆς, ἀντιστρόφως τῶν κρατούντων παρὰ τοῖς

μουσουλμάνοις, ἡ θρησκεία δὲν ἐξαλείφει πᾶν ἐθνικὸν αἶσθημα. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821, εἰς τὰ λάβαρα τῶν Ἑλλήνων εἶχον ἀναγραφῇ αἱ λέξεις: «Ἀγὼν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος». Ἐνεκα λοιπὸν τοῦ λόγου τούτου ὁ Ἰουδαῖος ἐν Ἀνατολῇ κατ' ἀνάγκην εἶναι καὶ θὰ ᾔ-
ναι πάντοτε Ἰουδαῖος.

Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη τῆς διὰ τῆς θρησκείας ἐθνικῆς ἐνότητος διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Ἑσπερίας κατέστη πεπαλαιωμένη καὶ ἄχρηστος, ὡς ἄχρηστος θὰ καταστῇ μετ' ὀλίγον καὶ ἡ ἄλλη ἐκείνη θεωρία ὅτι ἡ ἐνότης ἐνὸς ἔθνους ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ, τῆς *razza*. Εἶναι δὲ ἀναντίρρητον ὅτι τόσον λανθάνεται ὁ Γερμανὸς ὁ θέλων νὰ στηρίξῃ τὴν ἐθνικότητα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς καταγωγῆς, ἐπὶ τοῦ γένους, ὅσον ὁ Ρῶσος ἐπὶ τῆς θρησκείας. Τοῦτο εἶναι ἴσως ἄληθές, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπολύτως, ἐν Ἀνατολῇ, ὅπου πρὸ αἰώνων συζῶσι διάφοροι φυλαὶ κεχωρισμέναι ὑπ' ἀνυπερβλήτων θρησκευτικῶν τειχῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς τίς τούτων δύναται νὰ καυχήθῃ ὅτι ἡ ἐθνικότης αὐτοῦ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐνότητος τοῦ γένους; Ὁ *Quatrefages* ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ συγράμματι *La race humaine* πραγματευόμενος τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἀναφέρων τὰ διάφορα στοιχεῖα ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν τὰ νεώτερα ἔθνη, ἀποδεικνύει ὅτι οὐδὲν εἶναι ἀμιγῆς καὶ καθαρὸν ξένων στοιχείων, ἢ μᾶλλον ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη εἰσὶ τὸ κρᾶμα διαφόρων φυλῶν, διαφόρων λαῶν διαφόρων γενῶν. Καὶ πράγματι μήπως ἡ Ἀγγλία εἶνε ἀμιγῆς καὶ καθαρὰ μετὰ τοῦ πολυποικίλου αὐτῆς φυράματος ἐκ Βρεττανῶν, Σαξόνων, Δανῶν καὶ Νορμανδῶν; Μήπως ἡ Γαλλία μετὰ τῶν Γαλατῶν, Κυρμερίων, Ἰβήρων, Γερμανῶν καὶ Λατίνων αὐτῆς; Μήπως ἡ Γερμανία μετὰ τῶν Τευτόνων, Κελτῶν, Σλαύων, καὶ Γερμανῶν αὐτῆς; Ἡ ἡ Ρωσσία μετὰ τῶν Σκυθῶν, Σαρματῶν, Σλαύων, Τατάρων, Φενεῶν, ἢ αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς

Ἀμερικῆς, τὸ πανδοχεῖον τοῦτο ἅπαντος τοῦ κόσμου, αἵτινες ἐδέχθησαν ἀποίκους ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς γῆς; τέλος μήπως αἱ ἰσπανοαμερικανικαὶ δημοκρατίαι μετὰ τοῦ φυράματος αὐτῶν ἐξ Εὐρωπαίων, Ἰνδῶν καὶ Μαύρων;

Ὅλα λοιπὸν τὰ σύγχρονα ἔθνη εἰσὶ κράμα καὶ μίγμα ποικίλων γενῶν καὶ διαφόρων λαῶν, καλῶς ἢ κακῶς συγκεχωνευμένων ἐπὶ τὸ αὐτὸ. Γάλλοι, Ρῶσσοι, Γερμανοὶ, Ἀγγλοὶ, Ἰταλοὶ, Ἰσπανοὶ, Ἕλληνες, Ρωμοῦνοι, Βούλγαροι, εἰμεθα ὅλοι αἵματος μεμιγμένου. Μεγάλοι, ἢ μικροί, Ἀνατολῖται ἢ Δυτικοί, εἴτε Γερμανοὶ καλῶνται, εἴτε Ἀγγλο-Σάξωνες, εἴτε Ἑλληνολατῖνοι, εἴτε Σλαῦοι, ἅπαντες οὗτοι δὲν εἶναι καθαροῦ αἵματος λαοὶ οὐδεὶς. Ἀλλ' ἴσως προβάλωσιν ἡμῖν τὴν ἀντίρρησην ὅτι οἱ Κέλται, οἱ Ἑλληνολατῖνοι, οἱ Γερμανοὶ, οἱ Σλαῦοι, τὰ ἔθνη καὶ ταῦτα στοιχεῖα ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται τὰ σημερινὰ ἔθνη εἶναι ὁμογενῆ. Ἀγγλοὶ Γάλλοι, Ἰταλοὶ, Ρῶσσοι, Γερμανοὶ, Ἕλληνες εἰμεθα ὅλοι συγγενεῖς, διότι φυόμεθα ἅπαντες ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἰδίου στελέχους, καταγώμεθα ὅλοι ἐκ τῶν Ἀρίων, ἐν μιᾷ λέξει ἀνήκομεν ἅπαντες εἰς τὴν μεγάλην Ἰνδοευρωπαϊκὴν οἰκογένειαν, τὴν κατ' ἐξοχὴν εὐγενῆ καὶ προοδευτικὴν ταύτην οἰκογένειαν, ἐνῶ ὁ Ἰουδαῖος ἀπ' ἐναντίας, εἶναι Σημίτης. Τὸ ἐπιχειρημα θὰ εἶχεν ἴσως ἰσχύν τινα ἐκτὸς τοῦ σχηματισμὸν τῶν νεωτέρων ἔθνων δὲν εἶχον εἰσέλθει ποτὲ ἢ μόνον ἀριανὰ στοιχεῖα. Ὅλοι ὅμως οἱ ἀνθρωπολογισταὶ ἀνεκάλυψαν ἐν ἡμῖν ἑθνικὰ στοιχεῖα πολὺ διάφορα καὶ πολὺ ταπεινωτέρας καταγωγῆς.

Ἰδοὺ δὲ καὶ περὶ τούτου τί λέγει ὁ κύριος Beaulieu· ἀφίνοντες κατὰ μέρος τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ τὰ ἄλυτα προβλήματα τῆς ἐθνογραφίας, δὲν ἀπαντῶσιν ἄρᾳ γε ἐν τῇ γηρικῇ ἡμῶν Εὐρώπῃ, ἀλλογενῆ καὶ ἀλλόφυλα στοιχεῖα ἢ μόνον ἐκεῖνα τοῦ Σημίτου Ἰουδαίου; Ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαῶν τῶν λεγομένων ἀρίων ἀνευρίσκονται δύο ἑθνικὰ στοιχεῖα ξένα τοῖς Ἀρίοις, δύο γένη ἅτινα μετ' ὅλον τὸν

ἄριανόν κατακλυσμόν ἀναφαίνονται ἀκόμη εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Τί εἶναι πράγματι οἱ Ἰβηρες ἢ οἱ Λίγγωνες τῆς Ἰσπανίας, τῆς Προβηγκίας καὶ τῆς Ἰταλίας; Τί εἶναι οἱ φενεοὶ τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Φιλλανδίας καὶ τῆς Ρωσσίας; Εἶναι λοιπόν καὶ οὗτοι ἄριοι ἢ ὁ Σημίτης εἶναι εἰς ἡμᾶς ξένος περισσότερον τῶν Ἰβήρων τῆς Ἰσπανίας καὶ τῶν Φενεῶν τῆς Ρωσσίας; Γίνεται λόγος περὶ «σημιτικοῦ γένους» ἐνῶ δὲν εἶναι θετικόν ἐὰν ὑπῆρξε ποτὲ ἐθνικόν τι σύμπλεγμα ὅπερ δέον τοιουτοτρόπως νὰ καλεῖται. Τὸ ὄνομα σημίτης καὶ σημιτικός δὲν εἶναι πράγματι ἢ γλωσσολογικός τις ὀρισμός, ὅστις ἴσως δὲν ἐμφαίνει οὐδὲν σύμπλεγμα γένους. Καλοῦσι τοὺς ἰουδαίους σημίτας διότι οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι ὠμίλουν γλῶσσαν λεγομένην σημιτικὴν. Ἡ γλῶσσα ὅμως οὐδὲν ἀποδεικνύει ὥς πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ αἷμα. Λαός τις δυνατόν νὰ μεταβάλλῃ γλῶσσαν, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ μεταβληθῇ ἡ καταγωγὴ του. Οἱ Ἱρλανδοὶ ὁμιλοῦσι τὴν ἀγγλικὴν ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν μετεβλήθησαν εἰς Ἀγγλο-Σάξωνας καὶ οἱ μαῦροι τῶν γαλλικῶν Ἀντιλλῶν ὁμιλοῦσι τὴν γαλλικὴν ἀλλὰ ἐκ τούτου δὲν εἶναι ἄριοι. Ὁ Ἄριος καὶ ὁ Σημίτης εἶναι ἀδελφοὶ καὶ οἱ δύο ἀνήκουσιν εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην λευκὴν οἰκογένειαν τοῦ Καυκάσου ἥτις ἐπιδιώκει τὴν ἡγεμονίαν τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ σημίτου καὶ τοῦ ἀρίου, δύναται τοῦτο νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τοὺς σημερινούς ἰουδαίους; Εἶναι οὗτοι καθαροὶ Σημίται; Κατὰ τὰ δεδομένα ὑπὸ τῆς ἱστορίας τοῦτο ἀνατρέπεται ἄρδην. Ὁ ἰουδαῖος διὰ τῆς περιπλανήσεως αὐτοῦ κατὰ τὸ διάστημα εἴκοσιν αἰώνων καὶ διὰ τῆς διαβάσεως αὐτοῦ διὰ μέσου ἑκατὸν λαῶν ὑπέστη διαφόρους καὶ ποικίλας ἐνέσεις ξένου αἵματος. Ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σχεδὸν τῶν ἡμερῶν μας, ποταμοὶ αἵματος ἀλλοτρίου μετεγγίσθησαν εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐὰν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις τοῦ Ἰσραὴλ ρέει αἷμα ξένον, ἐθνικὸν ἢ χριστιανικόν, εἶχει ἐπίσης βεβαιωμένον,

ὅτι ἐν ταῖς φλεβί τῶν χριστιανῶν ρέει ἐπίσης ἄφθονον αἷμα ἰουδαϊκόν. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων αἱ ἐξομώσεις ἔρριψαν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν, χιλιάδας, πολλὰς ἰσραηλιτικῶν οἰκογενειῶν. Δὲν ὑπάρχει λαὸς ἐν Εὐρώπῃ καὶ κατὰ συνέπειαν ἐν Ἀμερικῇ ἀπηλλαγμένος πάσης ἀναμίξεως αἵματος σημιτικοῦ. Τίς δύνανται νὰ ὑπολογίσῃ τί ἐστοίχισεν τὸ βάπτισμα εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰσραὴλ, κατὰ τὸ διάστημα δεκαπέντε ἑκατονταετηρίδων; Τὸ ποσὸν θὰ ἐξικνεῖτο εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια. Τὸ γένος λοιπὸν τῶν Ἰουδαίων δὲν εἶναι ἀμιγὲς, ὡς δὲν εἶναι ἀμιγὲς καὶ τὸ γένος τῶν χριστιανῶν, ὡς δὲ οἱ πρῶτοι δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται καθαρῶς Σημίται, οὕτω καὶ οἱ δεῦτεροι δὲν δικαιοῦνται νὰ ὀνομάζωνται καθαρῶς Ἀριοί. Ἡ διαφορὰ τῶν γενῶν φαίνεται ἢ ἐκ τοῦ χρώματος τῆς ἐπιδερμίδος, ἢ ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου ἢ ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ κρανίου. Ἐὰν ὑπῆρχον τοιαῦται διαφοραὶ μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ θεσπισθῶσιν ὑπὸ τε τῶν μουσουλμάνων καὶ χριστιανῶν ἐπὶ πολλοῦς αἰῶνας, ἵνα οὗτοι φέρωσι διακριτικὰ τινα σημεῖα ἵνα ἀνγχνωρίζονται ἀπὸ τῶν ἄλλων. Ἐνταῦθα δὲ εἶναι ἀναγκασία καὶ ἑτέρα τις παρατήρησις περὶ τῶν μαύρων Ἑβραίων τῆς Ἀβυσσηνίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, οἵτινες δὲν ἔχουσιν οὔτε καὶ ρανίδα αἵματος ἑβραϊκοῦ καὶ εἶναι οὐχ ἥττον ὡς ἐκ τοῦ θρησκευματος αὐτῶν ἰσραηλῖται.»

Πλὴν ὁ Ἰουδαῖος—πρὸ πάντων βεβαίως ὁ σημερινός—δὲν εἶνε τὸ φυσικὸν προῖον κλίματος ἢ ἐδάφους τινός. Δύο τινα παρήγαγον τὸν Ἰουδαῖον καὶ ἔδωκαν αὐτῷ καθ' ὅλας τὰς χώρας ιδιόζουσαν ὄψιν· ἡ προαιώνιος ἀπομόνωσις του καὶ τὸ πατροπαράδοτον αὐτοῦ τυπικόν, τοὔτέστιν ὁ κοινωνικὸς χωρισμός καὶ ἡ θρησκευτικὴ αὐτοῦ λατρεία. Ἀμφότερα δὲ ταῦτα, μεθ' ὅλας τὰς ποικίλας αὐτοῦ ἐπιμιξίας, μεθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς περιπλανήσεις εἰς τοσοῦτον διαφορούσας χώρας, παρέσχον αὐτῷ ἀναμφισβήτητον ἐνότητά ἰδιόζοντος τύπου, φυ-

σιογνώμῃς, προσόντων καὶ χαρακτῆρος. Ὁ Ἰουδαῖος λοιπὸν ἐξεταζόμενος ὡς φυλὴ εἶναι τὸ κατασκευάσμα δύο τινων διαφορῶν παραγόντων—τῶν τε ἰδικῶν του καὶ τῶν ἰδικῶν μας νόμων. Ἀφ' ἐνὸς οἱ νομοδιδάσκαλοι ἡμῶν τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, ἀφ' ἐτέρου οἱ Ραββῖνοι αὐτοῦ παρήγαγον τὸν Ἰουδαῖον. Ὁ νεώτερος Ἰουδαῖος εἶναι τὸ προῖόν, ὡς εἵπομεν, τῆς ἀπομονώσεως τουτέστι τοῦ γέτοῦ. Τὸ γέτο λοιπὸν παρήγαγε τὸν Ἰουδαῖον καὶ τὴν ἰουδαϊκὴν φυλὴν, δι' ἄλλων λόγων ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ, οἱ πολιτικοὶ μας νόμοι, τὸ Κανονικὸν ἡμῶν Δίκαιον, ὁ κλῆρος καὶ οἱ ἡγεμόνες ἡμῶν τοὺς κατεσκεύασαν. Ὡς δὲ λέγει δόκιμός τις γάλλος συγγραφεὺς, τὰς διαφορὰς τὰς προκυπτούσας μεταξὺ ἰουδαίων καὶ χριστιανῶν, δὲν παρήγαγε τὸ διάφορον τῆς φυλῆς ἢ τοῦ γένους, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν. (1)

Ἐνεκα λοιπὸν ὅλων τούτων ὁ Ἰουδαῖος, ὁ ἀμφιγενής, ὁ μιγὰς οὗτος Σημιτικοῦ, Ἀρίου καὶ Τουρανικοῦ αἵματος, ὑπὸ τὴν θραδεῖαν μὲν ἀλλ' ἀναπόδραστον ἐνέργειαν τῶν αἰώνων, καὶ λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῆς τε κληρονομικότητος καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιδράσεων ἐπισωρευθεῖσιν ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ διάστημα πολλῶν γενεῶν, ὑπὸ τῶν ἀπαγορευτικῶν ἡμῶν θεσπισμάτων καὶ τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ νόμων ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέστη διάφορος τῶν γειτόνων αὐτοῦ ἄλλου θρησκευματος. Ἐνῷ ἦτο συγγενὴς αὐτῶν ἐξ αἵματος ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτοῦ τὸ αἶσθημα τῆς συγγενείας ταύτης καὶ ἐκόντα ἄκοντα τὸν κατέστησαν λαὸν ἴδιον, φυλὴν χωριστήν. Ὁ Ἰσραὴλ καθίστατο ἐκ νέου φυλῆς. Ἐὰν ὁ Ἰουδαῖος δὲν ἀπετέλει πλεόν ἔθνος, ἦτο ἀδιάφορον· ἐθεώρει ἐχυτὸν ὡς ἀπόγονον τοῦ Ἀβραάμ. Ἐὰν ἦτο ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἐκλογῆς τὸ ἡγνώνει καὶ ὀλίγον τὸν ἐνδιέφερε· τοῦτο μόνον ἐγίνωσκε καὶ τοῦτο μόνον

(1) Les différences qu' il y a entre les juifs et nous ce n' est pas la race qui les y a mises, c' est nous-mêmes et nos pères.

Brunetière. Revue des Deux Mondes 1886.

ἔπρεσβευε καὶ πρεσβεύει καὶ σήμερον ἔτι· ὅτι πᾶς Ἰουδαῖος περιτετμημένος ἀνήκει εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ Ἰακώβ.»

Οἱ προαιώνιοι διωγμοί, αἱ καταπίσεις, τὰ βάσανα, τὸ ἐν ταῖς παθήσεσι καὶ ταλαιπωρίαις ἀνώτατον τοῦτο σχολεῖον τοῦ ἀνθρώπου, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἀπομόνωσις αὐτῶν, ἀνέπτυξαν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις πλεονεκτήματα καὶ κακίας, μειονεκτήματα καὶ ἀρετὰς οὐκ ὀλίγας. Ὁ Ἰουδαῖος εἶναι φύσει φιλόποτος, πονηρὸς, ψεύστης, ψοφοδεὴς καὶ δειλός. Θεωρῶν εἰ αὐτὸν ὡς ξένον ἐν ταῖς χώραις ἐν αἷς κατοικεῖ, καταδιωκόμενον καὶ ἀδικηθέντα, δὲν ἐκλαμβάνει τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡς συμπατριῶτας του, ὡς φίλους, ἀλλ' ὡς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Ἔνεκα δὲ τούτου πᾶσα αὐτοῦ ἡ μέριμνα, ὅλος αὐτοῦ ὁ ὀργασμός, ἡ φροντίς καὶ ἡ δραστηριότης, εἰς ἄλλο τι δὲν τείνουσιν ἢ πῶς ν' ἀποκτήσῃ, πῶς νὰ ἰδιοποιηθῇ, πῶς νὰ πλουτήσῃ. (1) Καὶ τὰ μέσα δι' αὐτὸν εἶναι ὅλα συγκεχωρημένα.

Ἀφ' ἑτέρου, τὸ φίλεργον, τὸ φιλόπονον τῶν Ἰουδαίων, ἡ παρομιώδης αὐτῶν λιτότης καὶ ἐγκράτεια παρέσχον αὐτοῖς τὰ μέσα ν' ἀνπαυχθῶσιν καὶ ἀνυψωθῶσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν Εὐρώπῃ παρατηρεῖται σήμερον τὸ περίεργον τοῦτο φαινόμενον, πρὸ πάντων ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Ρωμουνίᾳ, ἢ βιομηχανίᾳ, τὸ ἐμπόριον, ἡ τράπεζα, ἡ δημοσιογραφία, νὰ περιέλθωσι σχεδὸν ἅπαντα εἰς χεῖρας ἐβραϊκάς. Τοῦτο δὲ εἶναι οὐσιώδης καὶ σπουδαῖος λόγος, ἔνεκα τοῦ ὁποίου ἐγενήθη ἡ κατ' αὐτῶν ἀντίρρσις, ἣν κατὰ συνήθειαν, ἀντιστημιτισμὸν καλοῦμεν εἰσέτι, καὶ ὅστις οὐδὲν ἄλλο πράγματι εἶναι ἢ ἡ ἐξέγερσις πρὸς ἄμυναν τῶν πλεονοτήτων ἀναγκάζομενων νὰ θέσῃσι φραγμὸν, εἰς τὸν ἐπικπειλοῦντα αὐ-

(1) Ἐκ τοῦ Ταλμούδ: Ὁ Θεὸς σε διατάσσει, δι' οἷου δήποτε μέσου, διὰ δόλου, τοχογλυφίας, ἢ διὰ κλοπῆς ν' ἀρπάξῃς καὶ ἀφαιρῇς τὴν περιουσίαν τῶν Χριστιανῶν. Λίμα, Ἐβραῖοι, Ταλμούδ.—Π. Κατσιμάτη Σελ. 46.

τὰς κατακλυσμὸν ὑπὸ τῆς μειονότητος ταύτης τῶν Ἑβραίων. {1}

Ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνεφύη παραπλήσιόν τι ζήτημα περὶ τῶν Σινῶν ἐργατῶν τῶν καλουμένων ἐκεῖ coolies. Ἡ μετανάστευσις τούτων εἰς Ἀμερικὴν εἶχε λάβοι κολοσσιαίας διαστάσεις. Τὸ φιλόπονον, τὸ φίλεργον τῶν coolies, ἡ νοημοσύνη αὐτῶν ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἡ μέχρις ἀπιστεύτου σημείου ἐξικνουμένη αὐτῶν λιτότης, καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἡμερομισθίου ὅπερ ἀπήτην, καθίστα αὐτοὺς τοσοῦτον περιζήτητους, ὥστε νὰ προτιμῶνται παντὸς ἄλλου ἐργάτου. Ὡς εἰκὸς τοῦτο διήγειρε τὴν μῆνιν ὅλου τοῦ ἄλλου πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν, καὶ φοβερὰ κατὰ τῶν Σινῶν ἠγέρθη ἡ ἀντιπολίτευσις.

Οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἀμερικῆς ἀφ' ἐνὸς λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὰ πάνδημα ταῦτα παράπονα, ἀφ' ἑτέρου φοβηθέντες τὰς συνεπείας τῆς εἰρηνικῆς ταύτης ἐπιδρομῆς καὶ καθορῶντες τὸν μέγιστον κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ἡ πατρίς των, διότι μετὰ τινα ἀκόμη ἔτη αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι θὰ καθίσταντο δεύτερον Σινικὸν κράτος, ἀπεφάσισαν ἵνα θέσωσι περιορισμοὺς καὶ φραγμοὺς εἰς τὸν ἀκατάσχετον τοῦτον χείμαρρον. Πράγματι ἐψηφίσθησαν περισταλτικοὶ νόμοι κατὰ τῶν Σινῶν, υποχρεωθέντων ν' ἀποτίωσι βαρὺν διαμονητῆριον ἐν Ἀμερικῇ· διὰ τῶν μέτρων δὲ τούτων ἀνεκόπη ἡ μέχρις ἐκείνης τῆς

(1) α' Οὐ πράγματι (*) Ἀλχημιστής, ὁ ἀληθὴς μάγος ὁ γινώσκων πῶς κατασκευάζεται ὁ χρυσός, εἶνε, ὁ Ἑ β ρ α ῖ ο ς, εἰς τὴν ρυπαρὰν ταύτην φυλὴν, τὴν ἀπορροφήσαν ὅλον τὸ χρυσίον τῆς γῆς, ὁφείλει ν' ἀποτανῇ ὁ ἔχων ἀνάγκην τοιούτου. Μυστηριώδης καὶ ἀπαίσιος λαὸς, κατέστη ὁ κύριος τοῦ Κόσμου, αὐτὸς ὁ μὴ ἔχων ἴδιαν πατρίδα. Ἀπὸ βαθμίδος δὲ εἰς βαθμίδα, κρώζων πάντοτε καὶ διαμαρτυρούμενος, ἐπὶ τοῖς ἀδίκοις δῆθεν διωγμοῖς, οὓς ὑφίσταται, ἀνῆλθεν ἤδη καὶ ἐκαθέσθη βαρὺς καὶ ὄζων ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Κόσμου, καταστήσας Κράτη, Βασιλεῖς καὶ λαοὺς ὑποδούλους αὐτοῦ »

Αὐτόθι: Σελ. 43—44.

(*) Michelet Histoire de France.

ἐποχῆς προϊούσα αὐτῶν μετανάστευσις. Τὰ μέτρα ταῦτα δὲν εἶχον οὔτε φυλετικόν, οὔτε θρησκευτικόν χαρακτῆρα, ἦσαν μέτρα φρονήσεως καὶ ἀμύνης ληφθέντα ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν κατοίκων, κατὰ τῆς ἀπειλούσης αὐτὴν μειονότητος.

Ἐν Ρωσσίᾳ ἐλήφθησαν τελευταίως αὐστηρότατα κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν μέτρα, ἔνεκα δὲ τούτου πολλὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῆς Ἑσπερίας, κατέκριναν δριμύτατα τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν. Ἡ «Ἄρκτος» τῶν Βρυξελλῶν ἐδημοσίευσεν ἐξ αὐθεντικῆς πηγῆς ἄρθρον πρὸς ἀπολογίαν τρόπον τινὰ τῶν ἐξαιρετικῶν κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν μέτρων ἐν Ρωσσίᾳ. Τοῦ ἁρθρου τούτου ἀναδημοσιεύομεν καὶ ἡμεῖς ὧδε περιχοπὰς τινὰς πρὸς περισσοτέραν τοῦ ὑπ' ἐξέτασιν ζητήματος ἀνάπτυξιν, παραλαβόντες τοῦτο ἐκ τῆς ἐν Τεργέστη ἐκδιδομένης «Νέας Ἡμέρας.» (1)

«Τὸ Ἰσραηλιτικόν, γράφει ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερίς, ζήτημα ἐν Ρωσσίᾳ, ἀνεγράφη ἐπὶ τῆς ἡμερησίας διατάξεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Καθ' ἐκάστην δημοσιεύεται πληθὺς ἐσφαλμένων τηλεγραφημάτων, καὶ ἄλλα δὲ συμπτώματα μαρτυροῦσι τὸν σφοδρὸν ὀργασμὸν, ὑφ' οὗ κατέχεται ὁ κοσμοπολιτικὸς σημιτισμὸς. Ἐνώπιον τῶν φαινομένων τούτων ἐπιχειροῦμεν νὰ ἐκθέσωμεν διὰ βραχείων πῶς ἔχουσι τὰ πράγματα. Ἡ Ρωσσία δικαιοῦται πληρέστατα νὰ παραπέμψῃ εἰς τὰς ἰδίας εἰς αὐτῶν ὑποθέσεις ἐκείνους, οἵτινες ἀναμιγνύονται αὐτόκλητοι εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς. Ἀλλ' ἵνα μὴ ἀποπλανᾶται ἡ ἀγαθὴ πίστις τῶν συμπαθῶς πρὸς τὸ ρωσικὸν ἔθνος διακειμένων, εἶνε ἴσως ὠφέλιμον νὰ ὑποδειχθῇ ἡ οὐσία τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος. Καὶ πρῶτον βεβαιοῦμεν ὅτι ἐν τῷ θρυλουμένῳ ἀδιωγμῷ τῶν Ρώσων Ἰουδαίων δὲν πρόκειται περὶ θρησκευτικοῦ ἢ φυλετικοῦ φανατισμοῦ, οὔτε καὶ περὶ συστηματικοῦ ἀντισιμητισμοῦ κατὰ τὴν ἀληθῆ τῆς λέξεως ἔννοιαν. Οἱ Ἰσ-

(1) Ἐφημερίς «Νέα Ἡμέρα» 25/6 Ἰουνίου 1891 Ἀριθ. 860.

ρηγίται, οἱ ἄξιοι τιμῆς λόγῳ χαρακτηῖρος καὶ ικανότητος, τιμῶνται καὶ ἐν Ρωσσίᾳ ὅσον ἀλλαχοῦ, ὅσοι δὲ παρέχουσιν ἐχέγγυα ἡθικότητος καὶ γονίμου ἐργασίας ἀσχοῦσιν ἀκωλύτως τὰ ἔργα των.η

Μετὰ τὸ προίμιον τοῦτο ἐξακολουθεῖ ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερίς. «Πράγματι εἰς τὴν βαρύνουσαν ἐπ' αὐτοὺς δυσμένειαν καὶ εἰς τὰ περισταλτικὰ κατ' αὐτῶν μέτρα οἱ Ἰουδαῖοι ἐξετέθησαν, οὐχὶ λόγῳ θρησκείας καὶ φυλῆς, ἀλλὰ διότι, συνεταιριζόμενοι, ἀποτελοῦσιν οἰονεὶ καμὸρραν ἐπεκτείνουσιν τὴν δρᾶσιν τῆς ἐφ' ὅλου τοῦ κράτους. «Ὁ ὅρος» δὲν πρέπει βεβαίως νὰ ἐκκληφθῇ κατὰ λέξιν, οὐδ' ὑπαινισσόμεθα ὅτι ὁ ρωσικὸς σημιτισμὸς ἀποτελεῖ συμπαγῇ καὶ μυστικῇ συνωμοσίαν, ἐπιζητοῦσαν ἐγκληματικὰ σκοποὺς, δι' ὧν ἡ καμὸρρα ἐν Νε-απόλει μέσων. Ἄλλ' οἱ Ρῶσοι Ἰσραηλῖται ἐξ ἐνστίκτου καὶ ἐκ συστήματος ἀποτελοῦσιν ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ τάξει τῆς χώρας τὴν μεσάζουσαν ἐκείνην κλάσιν, ἥτις, ὑπερβαίνουσα τὴν κανονικὴν ἀναλογίαν, μετατρέπεται εἰς ὀλέθριον παρασιτισμὸν, συνδεομένη δὲ πρὸς πνεῦμα ἀποκλειστικὸν καὶ συνεταιριστικὸν καθίσταται ἀληθὴς μάστιξ. Ὑπὸ τῆς διττῆς ταύτης ροπῆς κατέχεται εἰς τὸ ἑπακρον ὁ Ρῶσος Ἰουδαῖος. Ἐγεννήθη μεσίτης καὶ ἐξασκεῖ τὸ μεσιτικὸν ἐπάγγελμα μέχρι τῶν ἥττον ἐποικοδομητικῶν αὐτοῦ ἐκδηλώσεων, κέκτηται δὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ μονοπωλίου. Πενταχοῦ οἱ θέλοντες νὰ πωλήσωσι τὰ προϊόντα των ἰδιοκτῆται ἀναγκάζονται νὰ διέρχωνται ὑπὸ τὰ καυδιανὰ δίκρανα τοῦ ἐντοπίου ἰσραηλιτικοῦ συνεταιρισμοῦ, ὅστις τῶν χωρικῶν δεσπόζει διὰ τοῦ καπηλείου καὶ τῆς τοκογλυφίας. Αἱ αὐταὶ ροπαὶ ἐξεδηλοῦντο καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα. Ἐδέησε νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ δέκατον τὸ ποσοστὸν τῶν μετερχομένων τὸν δικηγόρον Ἑβραίων. Ἄλλως ἐν δεδομένῳ χρόνῳ πάντες οἱ ἐν Ρωσσίᾳ δικηγόροι θὰ ἦσαν ἰσραηλῖται καὶ θ' ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν, ἀπρόσιτον τῆς χριστιανοῦς κλάσιν, χρησιμοποιοῦσαν ἰδιωρελῶς πάντα τὰ στρατηγίματα τῆς στρεψοδικί-

αἱ καὶ ἐπιδρῶσαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τῆς δικαιοσύνης, καθάπερ ἀπεδείχθη ἐν Πρωσσία, ἐνθα, ὁσάκις Ἰσραηλίτης παρίσταται ἐνώπιον ὀρκοδικείου ἀποτελουμένου κατὰ πλειονότητα ἐκ τῶν ὁμοθρήσκων του, ἡ ἐτυμηγορία εἶναι πάντοτε ἀθωωτική.»

«Ἡ Ρωσσία περιέχει πέντε ἑκατομμύρια Ἰσραηλιτῶν, πέντε ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ὑπεκφευγόντων κατὰ μέγα μέρος τὰς ἀστικάς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ κανονικὰ ἐπαγγέλματα. Ἐκ τῆς Πολωνίας ἦλθε τὸ πολὺ τοῦ κολοσσαίου τούτου σημιτικοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ ἡττηθὲν ἔθνος ἐκληροδότησεν εἰς τὸν νικητὴν, τὸν χιτῶνα τοῦτον τοῦ Νέσσου. Ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία πολωνικὴ κοινωνία ἀπετελεῖτο ἐξ ἀριστοκρατικῶν καὶ χωρικῶν ἄνευ διαμέσου τάξεως, οἱ Ἰουδαῖοι συρρεῦσαντες ἐπλήρωσαν τὸ κενὸν καὶ συνεκέντρωσαν ἐν ταῖς χερσὶ των πάντα τὰ οἰκονομικὰ ἐλατήρια τῆς χώρας, συνετέλεσαν δ' οὕτως εἰς τὴν παρακμὴν καὶ τὸν ὀλεθρον τῆς Πολωνίας. Ἡ Ρωσσία δὲν θέλει νὰ ἐκτεθῇ εἰς ὁμοίους κινδύνους. Ὅτι ὑπάρχει ἰσραηλιτικὸς κίνδυνος καὶ ὅτι πρέπει ν' ἀποσοβῇ εἶνε ἀναντίρρητον. Ἀλλὰ διὰ τίνων μέσων; Ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ δυσχέρεια. Ἀπευθύνουσι εἰς τὴν ρωσσικὴν κυβέρνησιν παραινέσεις ἐν ὀνόματι τοῦ κοινοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας. Καὶ ἡ μὲν ἀνεξιθρησκεία ἀπονέμεται, ὡς εἵπομεν, πλήρης εἰς τὸ μωσαϊκὸν θρήσκευμα, ὡς εἰς πάντα τὰ λοιπὰ, καθάπερ μὴ ἐπεκτεινομένη, φυσικῶς τῷ λόγῳ, εἰς ἐνόχους ροπὰς· ὅ,τι δ' ἀφορᾷ τὸ κοινὸν δίκαιον, εἶναι δυνατόν ν' ἀσφαλισθῇ ἄνευ ἐπιφυλάξεων εἰς πληθυσμόν, ὅστις μένει ἐν τῷ ἐθνικῷ ὀργανισμῷ ὡς σῶμα ξένον καὶ παρείσακτον; Ἐν πάσῃ χώρᾳ τοιοῦτοι ξένοι ὑπόκεινται εἰς ἐξαιρετικούς νόμους, δύνανται δ' ἡ Ρωσσία νὰ μεταχειρισθῇ ὡς υἱοὺς ἀνθρώπους ἀντιποιοιμένους πάντων τῶν δικαιοματίων καὶ ὑπεκφεύγοντας πάντα [τὰ καθήκοντα; Ἡ ρωσσικὴ κυβέρνησις ἀφῆκεν ἐπὶ πολὺ νὰ κοιμηθῶσιν οἱ περισταλτικοὶ νόμοι. Ἀλλ' ἡ ἐνοχὴ αὕτη ἐδείχθηκε καὶ ἐπεξέτεινε τὸ κακόν.]]

Ἄ'Εν Ἀγγλίᾳ ὁ τύπος κατακραυγάζει κατὰ πάσης αὐξήσεως τοῦ σημιτικοῦ στοιχείου καὶ ἡ παροικία τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐργατῶν ἐν τῇ δυσμικῇ τοῦ Λονδίνου ἄκρᾳ ὑποβλέπεται τοσοῦτον, ὥστε κυρία ἀφορμὴ τῆς ὑπὲρ τῶν ρώσων Ἑβραίων μερίμνης τῶν Ἀγγλῶν εἶναι ὁ φόβος μὴ ἐκλεξώσιν ὡς πατρίδα τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι δὲν τοὺς θέλουσι πλέον. Ἐν Πρωσσίᾳ αἱ ἀρχαὶ ἐπναφέρουσι στιφηδὸν εἰς Ρωσσίαν τοὺς ἐκ Ρωσσίας προσερχομένους, τὸ μέτρον δὲ τοῦτο εἰρήσθω ἐν παρενθέσει, δικαιολογεῖ κατὰ τὸ φαινόμενον τὰς ρωσσικὰς ἀρχάς, ἀπαγορευούσας τὴν εἴσοδον τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τῶν ὁμόρων χωρῶν. Ἐν Γαλίᾳ οἱ μετανάσται δὲν θὰ ἐγένοντο προθύμως δεκτοὶ οὐδ' ὑπὸ τῶν ὁμοθησίων των. Ἀλλ' ἀφοῦ κλείονται τοῖς Ἰσραηλίταις αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι καὶ ἡ Εὐρώπη, τί μένει; Ἐγένετο λόγος περὶ τῆς Παλαιστίνης, ἐρρέθη δ' ὅτι Ἑβραῖος Τραπεζίτης, ὁ βαρῶνος Χίρς, ἠγόρασεν ἐν Ἀργεντίνᾳ μεγάλας ἐκτάσεις γῆς, ὅπως συνοικίσῃ τοὺς ὁμοθρήσκους του.»

Ἀφοῦ δὲ ἐξετάζει περὶ τοῦ δυνατοῦ ἢ οὐ τοῦ συνοικισμού τούτου τῶν Ἑβραίων, ἡ ἐφημερίς ἐξακολουθεῖ τὸ ἄθροον τῆς διὰ τῶν ἀκολουθῶν· «Ἐτι μᾶλλον περιπλέκουσι τὰ πράγματα αἱ προσπάθειαι, ὅπως ἐξεγερθῇ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Ρωσσίας. Ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρία οἱ πλεῖστοι τῶν διευθυντῶν τῶν ἐφημερίδων εἶναι Ἰσραηλίται, πανταχοῦ δὲ σχεδὸν οἱ Ἰσραηλίται εἰσδύουσιν εἰς τὰ γραφεῖα τῶν συντάξεων. Οὕτως ἐξηγοῦνται αἱ ἐκρήξεις τῆς ἀγανακτήσεως, αἱ φρικαλέαι περιγραφαὶ κακοποιήσεων, βιαίων ἐξώσεων, ἀλύσεων, ἡ δὲ ρωσσοφοβία συντελεῖ, ὅπως τὰ παραμύθια ταῦτα διαδίδονται ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Εὐρώπης. Ἡ «Γαλλικὴ Δημοκρατία» ἡρώτα προχθὲς διατὶ ἡ Ρωσσία δὲν προσφέρεται πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας ὡς πρὸς τοὺς Μωαμεθανούς. Ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ θρησκευτικοῦ ἢ φυλετικοῦ φανατισμοῦ. Περὰ τὴν προαι-

ώνιον μεταξύ σταυροῦ καὶ ἡμισελήνου πάλιν, ἥτις κατέστησε τὴν ρωσικὴν ἱστορίαν οἰονεὶ σταυροφορίαν, παρὰ τὰς ἀναμνήσεις τῆς ταταρικῆς δεσποτείας, οἱ μωαμεθανοὶ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ εἶναι ἀσπάσιοι τοῖς Ρώσσοις, διότι δὲν ἐβλάπτουσιν. Ἀσκοῦσι πάντα τὰ δικαιώματα, ἀλλὰ μὴ καταχρώμενοι αὐτά. Μηδένα ἐνοχλοῦντες, ὑπὸ οὐδενὸς ἐνοχλοῦνται. Ἀσπράζωσι καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ὅτι οἱ Μωαμεθανοὶ, καὶ θὰ εὐρωσι τὴν αὐτὴν συμπάθειαν ! Συνοψίζοντες λέγομεν ὅτι ὑφίσταται ἐν Ρωσίᾳ ἰσραηλιτικὸς κίνδυνος, ὃν ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο νὰ παραγνωρίσῃ [καὶ οὐ ἐνώπιον οὐδεμὶα ἄλλη κυβέρνησις θὰ ἐσταύρου τὰς χεῖρας.]»

Ὁ σημερινὸς λοιπὸν Ἰουδαῖος, ὡς φρονοῦμεν, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἄνω ἐκτεθέντων, ἐνῶ δὲν εἶναι ξένος εἰς ἡμᾶς ἐξ αἵματος, οὔτε ξένος φυλῆς ἄνθρωπος, εἶναι οὐχ ἥττον ξένος πρὸς ἡμᾶς δι' οὓς λόγους ἐξεθέσαμεν, καὶ ἀποτελεῖ ἰδίαν φυλὴν, φυλὴν ἣν ἐδημιούργησαν ὁ χρόνος, αἱ ἀπαγορεύσεις, οἱ διωγμοὶ, τὸ γέτο, οἱ ἰδικοὶ μας καὶ οἱ ἰδικοὶ τοῦ νόμου. Ἐνεκα δὲ τῶν ἀπαισίων αὐτοῦ ροπῶν, τῶν εἰδεχθῶν αὐτοῦ ἐξέων καὶ τῶν κακιῶν ἃς ἀνέπτυξεν, ὁ Ἰουδαῖος κατέστη μισητὸς καὶ ἀποδιοπομπαιὸς ἐξ ὅλης τῆς Εὐρώπης.

Τὸ ὅτι ἐν Εὐρώπῃ ὑφίσταται ἰσραηλιτικὸς κίνδυνος, δὲν εἶναι ζήτημα, ἅπασαι δὲ αἱ κυβερνήσεις πιθανότατα, τάχιον ἢ θράδιον, κηδόμεναι τῶν συμφερόντων τῶν ἐπικρατειῶν αὐτῶν θ' ἀναγκασθῶσι νὰ λάβωσι μέτρα αὐστηρὰ κατὰ τῶν Ἑβραίων, κατὰ πολὺ ἴσως δραστηριώτερα τῶν ληφθέντων ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως τελευταίως, διότι εἰσὶ μέτρα ὑπαγορευόμενα ὑπὸ τῆς ἀμύνης καὶ τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Εἶναι θλιβερόν καὶ ἀπαίσιον τὸ τοιοῦτον πλὴν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ ἀνάγκῃ καὶ Θεοὶ πείθονται

διότι δὲν δύναται ἡ Χριστιανωσύνη νὰ περιμείνῃ ἕως οὗ διορθωθῶσι τὰ ἥθη, αἱ ἐξείς καὶ αἱ ἀπαισίαι ροπαὶ τῶν Ἰσραη-

λιτών, ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ μόνων ἐγεννήθη τὸ ζήτημα ὡς ἀντισημιτισμὸν καλοῦμεν.

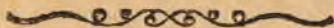
Ἡ Εὐρώπη, τοὔτέστιν ὁ Χριστιανισμὸς ἔτεινε πρῶτος τὴν χεῖρα τοῦ συμβιβασμοῦ τῆς συμφιλίωσεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπαυσε τοὺς διωγμούς, ἔσβησε τὰς πυράς, συνέτριψε τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν, καὶ ἐχορήγησεν αὐτοῖς ἀνεπιφυλάκτως ἅπαντα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου. Πρέπει λοιπὸν καὶ οὗτοι, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων πατέρων των, τῶν ἐλληνιζόντων Ἰουδαίων, πρὸ πάντων τῶν Ἀλεξανδρινῶν, ν' ἀποβάλωσιν ὀριστικῶς τὸ φυλετικὸν ἐκείνο αἶσθημα, ὅπερ τοὺς χαρακτηρίζει, νὰ χειραφετηθῶσιν ἐκ τῶν ἀνοησιῶν τοῦ Ταλμουδ καὶ τῆς δεσποτείας τῶν ραββίνων αὐτῶν, ἐὰν θέλωσι νὰ γείνωσιν ἀδελφοί μας, ἐὰν ἐπιθυμῶσι νὰ καταστῶσι πράγματι πολῖται Εὐρωπαῖοι καὶ νὰ συμμετάσχωσι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου ἡμῶν.

Ἡ Εὐρώπη δὲν ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ν' ἀρνηθῶσι τὴν Πίστην αὐτῶν, ἀπαιτεῖ ὅμως, ἀφοῦ ἐχορήγησεν αὐτοῖς τὸν ὑψηλὸν καὶ εὐγενῆ τίτλον τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, νὰ μὴ παραγνωρίζουσι τὰς ὑποχρεώσεις ἃς ὁ τίτλος οὗτος συνεπάγεται· ἀπαιτεῖ δὲ πρωτίστως ν' ἀγαπῶσι τὸν τόπον ὃ ὁποῖος τοὺς ἐγέννησεν ἢ τοὺς υἱοθέτησεν, ἢ τοὺς περιέθαλψεν, ἀδιάφορον δὲ ἐὰν ὀνομάζωνται Ἰουδαῖοι ἢ Σημιταί.

Προκειμένου δὲ περὶ Σημιτῶν καὶ Σημιτικῆς φυλῆς, ἔτι νὰ κλείσωμεν τὸ κεφάλαιόν μας, δὲν ἔχωμεν ἢ ν' ἀντιγράψωμεν ὅτι ὁ κ. Beaulieu εἰς τὴν διατριβὴν του περὶ τούτου, γράφει· «Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐλησμονήσεν, οὐδεὶς θὰ λησμονήσῃ ποτὲ τί ὀφείλει ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὴν Σημιτικὴν φυλὴν. Ὅτι ἡδύτερον, ὅτι λεπτότερον, ὅτι εὐωδέστερον ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης ἐξῆλθεν. Ἡ ὠραιοτέρα λέξις τῶν ἀνθρωπίνων γλωσσῶν, ἡ λέξις ἀγάπῃ, ἐκ ταύτης προέκυψε, ἐν τῇ

Βραχώδη δὲ τῆς Συρίας γῆ ἀνεφύη ὁ βλαστήσας ἐκεῖνος κρῖ-
νος τῶν ἀγρῶν, ὁ ὅποτος καὶ μετὰ παρέλευσιν δισχιλίων ἐ-
τῶν μυροβολεῖ ἔτι τὴν Οἰκουμένην !»

Εὐτυχῶς ἐν Ἑλλάδι ἀντισημιτισμὸς δὲν ὑφίστάται, οὔτε ἔ-
χει λόγον ὑπάρξεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ ΣΥΜΒΑΝΤΑ

LIBRARY OF THE

AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ ΣΥΜΒΑΝΤΑ

Α.

Ἀνθρωποθυσίαι παρ' Ἑβραίοις

Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐποίουν χοῆσιν ἀνθρωποθυσιῶν δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία, διότι ὅλα αὐτῶν τὰ ἱερὰ κείμενα βιβλίου μαρτυριῶν περὶ τούτου.

Ὁ κ. Κασσιμάτης ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐκδοθέντι αὐτοῦ πονήματι (1) ἰδοὺ τί λέγει ἐν προκειμένῳ· «Σκοπὸς τοῦ ἔργου τούτου εἶνε ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐπ' ἀνθρωποθυσίᾳ κατηγορίας κατὰ τῶν Ἑβραίων τῆς ἐποχῆς μας. Πρὸς τοῦτο ἐκρίναμεν ἐπ' ἀνάγκης ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τοὺς μᾶλλον μεμακρυσμένους χρόνους ὅπως ἐκείθεν ἀνέυρωμεν τὰς πηγὰς τῶν ἀνθρωποθυσιῶν. Ρίπτοντες ὅθεν βλέμμα ἐταστικὸν ἐπὶ τῶν παρωχημένων αἰώνων, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐτι τῆς μᾶλλον ἀπωτέρω ἐποχῆς, ἀνακαλύπτομεν τὸ σπέρμα τῶν ἐνστικτικῶν τῆς αἰμοθυρίας, κατὰ πληκτικῶς ἀνεπτυγμένον ἐν τῷ Θεοστυγεῖ τούτῳ λαῷ.»

Ἀντὶ ν' ἀνέυρωμεν παρ' αὐτῷ τὸ πλήρες τοῦ Μονοθεϊσμοῦ πνεῦμα πάντοτε θριαμβεῦον—ὡς ἰσχυρίσθησιν τινὲς ἐκ τῶν λογίων—ἀπαντῶμεν ἐξ ἐναντίας, ἀενάως παρὰ τῇ φυλῇ ταύτῃ τὴν εἰδωλολατρικὴν μανίαν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς μορφῇ.»

(1) Πέφρου Α. Κασσιμάτη. Αἶμα, Ἑβραῖοι, Τελλουδ. Κεφάλ. Πρῶτον Ἀθήναις 1891.

«Καὶ ὑπ' αὐτὴν ἔτι τὴν αὐστηράν καὶ τρομοκρατικὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιτήρησιν τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν ὁ λαὸς οὗτος—ὃν ὁ Χριστὸς ἐστηλίτευσεν ὡς ἀναμιγνύοντα ἐν τῷ θείῳ Νόμῳ, βέβηλα καὶ ἀσεβῆ δόγματα—οὐκ ἐπαύσατο ἐμυθιζόμενος ἀκαταπαύστως εἰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας ἐκ τῶν βδελυροτέρων. Οὕτω δέ, ὑπ' αὐτοῦς ἔτι τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρου Σινᾶ, λατρεύει τὸν Χρυσοῦν Μόσχον, καὶ τὴν κλίμακα τῶν δεισιδαιμονιῶν ἀνερχόμενος φθάνει τάχιστα μέχρι τῶν μᾶλλον εἰδεχθῶν καὶ ἀπιστευτῶν φρικωδῶν,»

Ἡ μαρτυρία τῶν ὧσιν γράφομεν ἐνυπάρχει ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ καταγγελλομένῳ λαῷ, καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη ἔσται αἰώνιος διότι εὔρηται ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς αὐτοῦ βιβλίοις ἅτινα ἡ διασπορά του καὶ ἄλλα τινα αἷτια, κατέστησαν γνωστά τοῖς ἐτέροις λαοῖς.»

«Βεβαίως ὁ Δεκάνομος εἶναι θέσπισμα ἐκ τῶν τελειότερων τοῦ εἴδους του, ἀλλὰ ποσάκις ὁ λαὸς οὗτος καταπατῶν τὸν νόμον αὐτὸν δὲν ὕβρισεν οὕτω καὶ αὐτὴν τὴν Θεότητα ;»

«Οὔτε οἱ ἄκαμπτοι αὐτοῦ Νομοθέται, οὔτε οἱ ἔξοχοι νόμοι των, μήτε αἱ ἀπειλαὶ τῶν ἐπιφανεστέρων Προφητῶν, ἡδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτὸν τοῦ νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀπεχθεστεράς εἰδωλολατρείας, ἀφικόμενον μέχρι τοῦ νὰ προσφέρῃ ὀλοκαύτωμα εἰς τοὺς φρικώδεις θεοὺς του αὐτὸ τὸ αἷμα τῶν ἰδίων του τέκνων.»

«Σπουδαῖος συγγραφεὺς πραγματευθεὶς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὁ Gougenot de Mousseau, λέγει μεταξύ ἄλλων:

«Ἡ μάστιξ καὶ ἡ ἀκαταμάχητος ἔλξις τοῦ Ἑβραίου πρὸς τὰς ἀνθρωποθυσίας ἀφίκετο εἰς σημεῖον ἀνήκουστον, ὥστε πᾶν ὑπάρχει σχεδὸν σελὶς ἐν τοῖς λερεῖς αὐτοῦ βιβλίοις »μὴ ἐπαναλαμβάνουσα ἀδιαλείπτως τὰς τρομεροτέρας τοῦ Θεοῦ ἀπειλάς, ἐνῆρτον τοῦ καθ' ἑξὶν κακουργήματος τοῦτον, τοῦτέστι κατὰ τῆς ἐνασχήσεως εἰδωλολατρικῶν μυσανθροπῶν περικλειουσῶν τὰς τερατοδυστερέας φρικαλεότητας, ἃς ἠδυνήθη πνεῦμα δαιμονιῶντων νὰ ἐφεύρῃ, τῆς διαπρά-

» ἕως δηλαδὴ ἀνθρωποθυσιῶν τε καὶ ἀνθρωποφαγιῶν ἐπὶ
» θρησκευτικῷ σκοπῷ.»

«Ποσάκις οἱ Προφῆται δὲν ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν αἱμο-
χαρῶν τούτων τελετῶν ! Οἱ αὐστηρότεροι νόμοι, αἱ μεγαλεί-
τεραι ποιναὶ, αἱ μᾶλλον ἀποτρεπτικαὶ νουθεσίαι ἐτέθησαν ἐν
ἔργῳ, ἀλλ' οὐδὲν κατίσχυσαν τῶν φρικωδῶν ἐνστίκτων τοῦ
ἀπανθρώπου τούτου λαοῦ.»

«Δὲν θὰ δώσητε, λέγουσι τὰ ἱερὰ αὐτῶν βιβλία, τὰ τέ-
» κνα ἡμῶν τῷ Μολόχ. Ὅστις ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἢ ἐκ
» τῶν ξένων τῶν παροικούντων ἐν τῷ Ἰσραὴλ δώσῃ ἀ-
» πὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τῷ Μολόχ, θανάτῳ θανατού-
» σθω.»

Οἱ Ἰουδαῖοι λοιπὸν ἐποίουν χρῆσιν ἀνθρωποθυσιῶν ὡς ἐρ-
ρέθη, καὶ ὅλα τὰ πλαιὰ αὐτῶν βιβλία περιέχουσι λεπτο-
μερεῖς περὶ τούτου ἀφηγήσεις. Οἱ Χαναναῖοι καὶ μετ' αὐ-
τοὺς οἱ Ἰσραηλῖται ἐπίστευον εἰς τὸν Μολόχ. Ὁ Μολόχ οὖ-
τος ἦτο μεγάλη τις θεότης τῶν Ἀμμωνιτῶν καὶ εἰκονίζετο
ὑπὸ τὴν τερατώδη μορφήν ἀνθρώπου ἔχοντος κεφαλὴν μό-
σχου, ἔθυσον δὲ τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα εἰς τὸν θεὸν τοῦ-
τον, εἴτε τὰ ἑκατον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ὅστις ἡγείρετο εἰς τὴν
θεότητα ταύτην ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ταφέθ, εἴτε τὰ ἐν-
έκλειον εἰς τὸ κενὸν τοῦ εἰδώλου του κατεσκευασμένου ἐκ
χαλκοῦ, ὅπερ ἐπυράκτου διὰ μεγάλης πυρᾶς. ἵνα δὲ μὴ ἀ-
κούωνται αἱ οἰμωγαὶ τῶν δυστυχῶν τούτων παιδίων, θυμᾶ-
των τοιαύτης καὶ τηλικαύτης προλήψεως, ἀενάως ἐκρότου
τὰ τύμπανα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀποτροπαίου καὶ
ἀπανθρώπου ταύτης θυσίας.

Ὁ Ἱερεμίας προσεπάθησε, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ, ν' ἀπο-
τρέψῃ τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν ἐκ τῆς εἰδεχθοῦς καὶ σκλη-
ρᾶς ταύτης λατρείας. παραθέτομεν δὲ ὧδε τὰς ἰδίαις αὐ-
τοῦ λέξεις. «Ὅτι ἐποίησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰούδα τὸ πονηρὸν
ἐνώπιον ἐμοῦ, λέγει Κύριος· ἔταξαν τὰ βδελύγματα αὐ-
τῶν ἐν τῷ οἴκῳ, οὗ ἐπικέκληται τὸ ὄνομα μου ἐπ' αὐ-

τὸν, τοῦ μίαναι αὐτόν. ἘΚαὶ ὠκοδόμησαν τὸν βωμὸν τοῦ Ταφῆθ, ὃς ἐστὶν ἐν φάραγγι υἱοῦ Ἐννώμ, τοῦ κατακαίειν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἐν πυρὶ, ὃ οὐκ ἐνετειλάμην αὐτοῖς, οὐδὲ διανοήθην ἐν τῇ καρδίᾳ μου.” (1)

Κατὰ τοὺς πλείους σχολιασὰς τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πολλοὶ βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα ἐθυσον τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα εἰς τὸν Μολῶχ. Πλὴν ὁ βασιλεὺς Ἰούδας ἀνέτρεψε τὸν βωμὸν τοῦ εἰδώλου—ὃν ἐκ νέου εἶχον ἀνεγείρει ἐπὶ Μανασῆ διαδόχου τοῦ Ἐζεκίου—καὶ διέταξεν ἡ κοιλὰς τοῦ Ταφῆθ νὰ καταστῇ ἡ ἀποθήκη ὅλων τῶν ἀπορριμμάτων καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῆς Ἱερουσαλήμ.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ περὶ ἀνθρωποθυσιῶν παρ’ Ἑβραίοις κεφαλαίου ἡμῶν θ’ ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινὰ χωρία ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰλημμένα. «Τὰ πρωτογεννήματα πάντα ὅσα ἐν τῇ γῇ αὐτῶν, ὅσα ἂν ἐνέγκωσι Κυρίῳ, σοὶ ἔσαι· πᾶς καθάρως ἐν τῷ οἴκῳ σου ἔδεται αὐτῷ. Πᾶν ἀνατεθεματισμένον ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, σοὶ ἔσαι. Καὶ πᾶν διανοῖγον πᾶσαν μήτραν ἀπὸ πάσης σαρκὸς, ὅσα προσφέρουσι Κυρίῳ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, σοὶ ἔσαι.» (2) καὶ ἕτερον «Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν, λέγων· ἀγιάσον μοι πᾶν πρωτότοκον πρωτογενὲς καὶ διανοῖγον πᾶσαν μήτραν ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους ἐμοὶ ἐστίν. . . Πᾶν διανοῖγον μήτραν ὄνου, ἀλλάξεις προβάτω· ἐὰν δὲ μὴ ἀλλάξης λυτρώσης αὐτό· πᾶν πρωτότοκον ἀνθρώπου τῶν υἱῶν σου λυτρώσῃ. Ἐάν δὲ ἐρωτήσῃ σε ὁ υἱός σου μετὰ ταῦτα, λέγων· τί τοῦτο; καὶ ἐρεῖς αὐτῷ· ὅτι ἐν χειρὶ κρατικῆς ἐξήγαγεν ἡμᾶς Κύριος ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. . . διὰ τοῦτο ἐγὼ θύω τῷ Κυρίῳ πᾶν διανοῖγον μήτραν, τὰ ἀρσενικὰ καὶ πᾶν πρωτότοκον τῶν υἱῶν

(1) Ἱερεμίας Κεφ. Ζ. 30—32.

(2) Ἑξόδος Σ. 60 Κεφ. ΙΓ. στ. 2 καὶ 14.

μου λυτρώσονται.» (1) καὶ ἄλλο. «Καὶ ἤρξατο Ἰερθᾶς εὐχὴν τῷ Κυρίῳ, καὶ εἶπεν· ἐὰν παραδώσει παραδῶς μοι τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν ἐν χειρί μου, καὶ ἔσται ὁ ἐκπορευόμενος δὲ ἅς ἐξ-έλθῃ ἐκ τῶν θυρῶν τοῦ οἴκου μου εἰς ἀπάντησίν μου, ἐν τῷ ἐπιστρέψαι με ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀμμὼν, καὶ ἔσται τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀνοίσω αὐτὸν ὀλοκαύτωμα» καὶ παρκατιῶν· «Καὶ ἐγεννήθη εἰς πρόσταγμα ἐν Ἰσραὴλ, Θρηνῶν τὴν θυγατέρα Ἰερθᾶς τοῦ Γαλααδίτου τέσσαρας ἡμέρας ἐν τῷ ἐνικυτῷ.» (2) καὶ «Καὶ ἐν ταῖς χερσί σου εὐρέθη αἷμαίτα ψυχῶν ἀθώων.» (3) καὶ τέλος· «Τάδε λέγει Ἀδωναὶ Κύριος ἀνθ' ὧν εἰπὼν σοι, κατέσθουσα ἀνθρώπους εἰ, καὶ ἡτεκνωμένη ὑπὸ τοῦ ἔθνους σου ἐγένου.» (4)

Ἐκ τῶν ἱερῶν λοιπὸν τούτων κειμένων, ἅπερ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀπηνθήσαμεν, ἐξάγεται ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους ἦτο καθιερωμένη παρὰ τοῖς Ἰσραηλῖταις ἡ ἀνθρωποθυσίᾳ, τὴν ὁποίαν μεθ' ὅλην τὴν ἀντιδρᾶσιν καὶ τὸν πόλεμον, ὃν κατ' αὐτῆς ἤγειραν οἱ μεγάλοι προφῆται, δὲν ἡδυνήθῃ νὰ ἐκρεῖζωθῇ ἐντελῶς ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ἔθνους ἐκείνου.

B.

Τὰ περὶ αἵματος

ὑπὸ μεγάλην καὶ φοβερὰν κατηγορίαν διετέλεσαν, κατὰ τὸν μακροχρόνιον αὐτῶν ἱστορικὸν βίον, καὶ διατελοῦσιν ἔτι αἱ Ἰουδαῖοι· ἡ κατηγορία δὲ αὕτη εἶναι ὅτι ἔχουσι τὴν ἀποασίαν, τὴν ἀποτροπάειον, τὴν μυσαρὰν, τὴν ἀκατανόμηστον

(1) Ἀριθμοὶ Σελ. 139 Κεφ. ΙΗ. στ. 15.

(2) Κριταὶ Σελ. 233 Κεφ. ΙΑ! στ. 31 μέχρι τέλους.

(3) Ἰερειὰς Κεφ. Β. στ. 34.

(4) Ἰεζεκιήλ Κεφ. Λ'. στ. 13.

δαισιδαμονίαν, νὰ χρῶνται ἐν τισιν αὐτῶν τελεταῖς χριστιανικῷ αἵματι μαρτυρησάντων παίδων.

Μετὰ δέους καὶ ἀποστροφῆς ἐπιλαμβανόμεθα τῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος τούτου, μετὰ δέους μὲν διότι ἀπέναντι τοιοῦτου ζητήματος, συναισθανόμεθα τὴν βαρύνουσαν ἡμᾶς εὐθύνην, καὶ δὲν θέλομεν οὔτε μία μας καὶ ἀπερίσκεπτος λέξις νὰ ἐπιβαρύνῃ τοὺς ὑπὸ τοιαύτην κατηγορίαν διατελοῦντας, μετ' ἀποστροφῆς δὲ διότι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῶν φώτων καὶ τῆς προόδου, εἶναι θλιβερόν καὶ ἀπελπιστικόν, ὁλόκληρος φυλὴ, διεσπασμένη καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, καὶ δὴ ἐν τοῖς κέντροις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μαθήσεως νὰ διατελῇ ὑπὸ τοιαύτην κατηγορίαν, χωρὶς αὕτη ποτὲ σχεδὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ τι σοβαρὸν ὅπως ἀπαλλαγῇ τοιοῦτου μώμου καὶ τηλικούτου στίγματος.

Ἡμεῖς θ' ἀναγράφωμεν μόνον ὅσας ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν μαρτυρίας καὶ γεγονότα, θὰ τὰ ἐκθέσωμεν μεθ' ὅλης τῆς εἰλικρινείας, τῆς ἀμεροληψίας καὶ τῆς δικαιοσύνης χρονογράφου, δηλοῦντες σύναμα ὅτι δὲν διατελοῦμεν ὑπὸ τὸ κράτος οὐδεμιᾶς κατὰ τῶν Ἑβραίων προκαταλήψεως οὔτε κυριευόμεθα ὑπὸ φρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, φρονοῦμεν δὲ ὅτι ἐπὶ τοιούτοις ζητήμασι ἡ λύσις πρέπει νὰ παρουσιάζεται μεθ' ὅλης τῆς σαφηνείας, μεθ' ὅλης τῆς καθαρότητος, χωρὶς ν' ἀφίενται ἀμφιβολία: ἢ νὰ γεννῶνται ἀντιρρήσεις, ἄλλως ἢ τοιαύτη δὲν θὰ ὠνομάζετο λύσις καὶ τὸ πρόβλημα θὰ ἔμενεν ἄλυτον πάντοτε. Ἐπὶ τοῦ ἀκανθώδους καὶ δυσεπιλύτου τούτου ζητήματος δὲν θὰ φέρωμεν ἢ ὀλιγίστας κρίσεις, ἀφίνοντες τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀναγνώστων ἡμῶν.

Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ιδέα αὕτη περὶ θυσίας χριστιανοπαίδων ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, δὲν ἔπαυσεν ὕφισταμένη. Πολλοὶ συγγραφεῖς διὰ τρόπου κατηγορηματικωτάτου βεβαιοῦσι περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀπο-

τροπαίου ταύτης συνηθείας παρὰ ταῖς Ἰσραηλίταις. (1)

Συγγραφεύς τις λέγει ὅτι· «τὰ ἄζυμα τῶν Ἑβραίων εἶναι δύο εἰδῶν, τὰ μὲ λέγονται μύσσα, τὰ δὲ μόσσα ζουσίρα (εἰς συριακὴν διάλεκτον ἡ λέξις αὕτη σημαίνει σφάζειν)· τὰ δὲ τελευταῖα ταῦτα ἐμπεριέχουσι ποσότητά τινα περισσοτέραν ἀνθρωπίνου αἵματος, τρώγουσι δὲ τὰ πρῶτα ὅταν δὲν ἔχουσι πλέον ἐκ τῶν δευτέρων. Οὗτοι (οἱ Ἑβραῖοι) ποιοῦσι χρῆσιν τοῦ αἵματος ἕνεκα τῶν ἀναγγραφομένων ἐν τοῖς κεφαλαίοις 24 καὶ 28 τῆς Ἐξόδου.» (2)

Ἐκ τινος ἰταλικοῦ Συναξαρίου ἐξάγεται ὅτι αἱ Ἑβραῖαι κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ τοκετοῦ αὐτῶν ἔνθα προφυλαχθῶσι ἀπὸ παντὸς κινδύνου, ἔπινον ἐκ τοῦ αἵματος χριστιανόπαιδός τινος· τὸ αἷμα δὲ τοῦτο ἐφυλάσσετο πεπηγμένον ἐν τῇ συναγωγῇ, ὅπερ καὶ μετέτρεπον εἰς κόνιν. (3)

Ἐν τῷ Ταλμουδ ἀνευρίσκονται, τ' ἀκόλουθα· «Ὁ εὐσεβὴς Ἑβραῖος γινωσκέτω, ὅτι τὸ αἷμα τῶν Χριστιανῶν, θυσία ἐστὶ τὰ μάλᾳ εὐπρόσδεκτος τῷ Οὐρανῷ, ὥστε τὸ χεεῖν αἷμα Χριστιανοῦ, εἶνε θυσία τόσῃ ἰερᾷ, ὅσον ἢ τῶν μᾶλλον πολυτίμων ἀρω-

(1) L' odio che gli ebrei professano ai cristiani, non si può con parole bastantemente rappresentare. Potremo conghiettarlo dalle inique loro azioni, e dalle frequenti uccisioni dei fanciulli cristiani.

Sa ognuno che sono piene le istorie delle uccisioni dei bambini cristiani fatte dagli ebrei. Riti e Costumi degli Ebrei Dr Paolo Medici Torino 1874 pag. 75 e 323.

(2) Λαβὼν δὲ Μωϋσῆς τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματος, ἐνέχεεν εἰς κρατῆρας· τὸ δὲ ἥμισυ τοῦ αἵματος προσέχεε πρὸς τὸ θυσιαστήριον». Ἐξόδος Κεφ. 24. στ. 6.

(3) Le donne partorienti per non correre alcun rischio, il solo rimedio è (secondo essi) il *Sangue d' un fanciullo* Cristiano. Esso sangue lo serba la Sinagoga coagulato ed indurito per ridurlo poi in polvere.

Cron. Ser. della vita S. Francesco d' Assisi lib. I Cap. I.

μάτων καὶ μύρων, μέσον ἐξιλεώσας τῶν ἀμαρτανόντων Ἑβραίων, θυσία πρὸ παντὸς συναποφέρουσα τὴν εὐλογίαν τοῦ Ὑψίστου, ἐπὶ τῶν ἐκτελούντων καὶ μεταλαμβανόντων αὐτῆς.» (1)

Ὁ μοναχὸς Νεόφυτος πρῶτην ῥαββίνο, ἀσπασάμενος τὸν χριστιανισμόν, γράφει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος, διάφορα καὶ πολὺ περίεργα πράγματα. Ἐκ τοῦ συγγράμματός του ἐκείνου ὁ ἀναγράψωμεν καὶ ἡμεῖς ὡς διαφόρους περι-κοπὰς. (2)

Ἄπολλοι πολλὰ συγγράμματα κατὰ τῶν Ἑβραίων συνεγράψαν με πολλὰς καὶ αξιοπίστους μαρτυρίας ἐκ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας Γραφῆς, τόσον διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐπηγγελμένου ἡμῖν ἀληθινοῦ Μεσσίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τῆς παναμώμου Παρθένου Μαρίας, ὅσον καὶ διὰ μερικὰς αἰρέσεις τῶν Ἑβραίων, τὰς ὁποίας συνέγραψαν τόσον οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὅσον καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἑβραίων, ὅσοι ἐδέχοντο τὸ ἅγιον Βάπτισμα. Ὅμως ἓνα μυστήριον, τὸ ὅποῖον ἔχουσιν ἀναμεταξύ των οἱ μισάνθρωποι καὶ μισόχριστοι Ἑβραῖοι, τοῦτο ἐγὼ δὲν εὔρον εἰς κανένα Σύγγραμμα γεγραμμένον. Ἄν δὲ καὶ προέγραψέ τις, πλὴν μὲ συντομίαν καὶ ἀμυδρότητα, δηλ. τὸ ὅτι φονεύουσι τοὺς Χριστιανούς καὶ λαμβάνουσι τὸ αἷμα, τοῦτο πολλοὶ τὸ ἐφάνησαν· ἀλλὰ διατὶ καί τι κάμνουσι; μὲ τὸ αἷμα τοῦτο, δὲν μοι ἔτυχε νὰ ἰδῶ ἐγγράφως εἰς κανένα βιβλίον· ἴσως διότι περιέμενόν ποτε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν χριστιανικὴν πίσιν καὶ διὰ νὰ μὴ βδελύττωνται αὐτοὺς οἱ Χριστιανοὶ καὶ δὲν ᾔθελον τοὺς δεχθῶσιν εἰς τὴν Πίσιν, διὰ τοῦτο τὸ αἷτιον ἐγγράφως δὲν παρέδωκαν. Ἐγὼ ὁμως, ἐπειδὴ διὰ τῆς θείας

(1) Ταλμούδ-Γκεμάρα, Κερ. Σχελέκ καὶ Ἀβοδᾶ. Βίσηγ. Σαράχ, Σχολ. Πιρέν 1. Αἷμα, Ἑβραῖοι, Ταλμούδ Π. Κασσιμάτη Ἀθήνα:ς 1891 σελ. 61

(2) Τὰ Ἰουδαϊκὰ. Ἐν Ζακύνθῳ 1861 Κερ. Α'. Μυστήριον Κε-κρυμμένον νῦν δὲ ἀποκεκλυμμένον. Σελ. 9, 10.

χάριτος, ἐδέχθην τὸ ἅγιον Βάπτισμα καὶ τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς, πρὸς καταφρόνησιν τῶν ὑπερηφάνων καὶ ἀκαθάρτων Εβραίων, καὶ πρὸς ὄφελος τῶν Χριστιανῶν, ὡς εἰς, οἷς ἐχρημάτισα ῥαββίνος (διδάσκαλος) αὐτῶν, τότε μὲν ἦσαν εἰς ἐμὲ ὅλα τὰ μυστήρια αὐτῶν ἀποκεκαλυμμένα καὶ πεφυλαγμένα ἄχρι τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Ἀγίου Βαπτίσματος· ἀλλὰ τῶρα μετὰ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα τὰ καταφρονῶ καὶ τὰ πτύω καὶ μερικὰ μὲ καλὰς ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας γράφω σαφεστέρως ἐνταῦθα»

Μετὰ τὸ προοίμιον τοῦτο ἐξακολουθεῖ· (1)
«Καὶ λέγει ἐκεῖ ὁ εἰρημένος ῥαββίνος Σολομών (μανακν ὠμρι τόφι, καὶ μπανουχοσῆμ βετζότζι ἐσμοηχον τόφκομάγοημ ἄροκ)· οἱ ὅποιοι λόγοι ἐξηγοῦνται· Ἐκ τούτου ἡμεῖς διδασκόμεθα, ὅτι ἀπὸ τὸν ἡμερώτερον ὄφιν εὐγαλε ἐκ τῆς κεφαλῆς τὸν μυελὸν του, καὶ τὸν πλέον καλλίτερον χριστιανὸν φόνευσέ τον· δηλ. ὑπόχρεω· εἶναι ὁ καθ' εἰς Ἐβραῖος νὰ φονεύσῃ ἓνα χριστιανόν, πιστεύων, ὅτι μὲ τὴν τοιαύτην πρᾶξιν σωθήσεται.»

α Ὁμοίως καὶ ὅτε στεφανῶνονται οἱ Ἐβραῖοι συνειθίζουσιν ὥστε οἱ νέοι νὰ νηστεύωσιν ὅλην τὴν ἡμέραν μὴ τρώγοντες, οὔτε πίνοντες τίποτε· καὶ πρὸς τὴν ἐσπέραν, ἀφ' οὗ στεφανωθῶσιν, ἔρχεται ὁ ραββίνος (διδάσκαλος τῶν Ἐβραίων) καὶ δίδει εἰς τοὺς δύο, δηλ. εἰς τὸν νυμφίον καὶ εἰς τὴν νύμφην ἓνα αὐγὸν ψημένον, καὶ ἀντὶ ἁλάτος θάλλουσιν εἰς αὐτὸ στάκτην ἀπὸ πανὶ καμμένον εἰς τὴν φωτιάν· δηλ. μουσκεύουσι πανὶ εἰς αἷμα χριστιανοῦ μαρτυρήσαντος, καὶ καίοντες τὸ πανί, λαμβάνουσιν ἐκείνην τὴν στάκτην, καὶ τὴν θάλλουσιν εἰς ἓνα αὐγὸν ψημένον· καὶ τρώγοντές το οἱ νέοι, ὁ ραββίνος λέγει κάποιος ἐπιδάς.» (2)

Μετὰ τοῦτο ἐξακολουθεῖ ὡς ἀκολούθως· α Πρῶτον, (3) ὅτε περιτέμνουσι τὸ βρέφος ὀκταήμερον, λαμβάνουσιν οἱ χαχάμη-

(1) Αὐτόθι σ. 44

(2) Αὐτόθι Σ. 19, 20.

(3) Αὐτόθι Σ. 28, 29, 30 καὶ 31.

δες ἓνα ποτήριον μὲ κρασί, καὶ μίαν σταλαγματιὰν ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ περιτετμηθέντος βρέφους, καὶ μίαν σταλαγματιὰν ἀπὸ αἵματος χριστιανοῦ μαρτυρήσαντος· καὶ ἀφοῦ ἀνακατώσουσι καλῶς, ἐμβάλλει ὁ χαχάμης τὸν μικρὸν τοῦ δάκτυλον εἰς τὸ ποτήριον, καὶ ἔπειτα εἰς τὸ στόμα τοῦ βρέφους δύο φοραῖς, καὶ λέγει· «Καὶ εἶπα σοι ἐκ τοῦ αἵματός σου ἡ ζωὴ σου.» Διότι ἀμφιβάλλουσι διὰ τί ὁ προφήτης λέγει δύο φοραῖς τὸ, «Καὶ εἶπα σοι ἐκ τοῦ αἵματός σου ἡ ζωὴ σου,» καὶ διὰ τοῦτο βάλλουσι καὶ αἷμα ἀπὸ τὴν πληγὴν τῆς περιτετμηθείσης σαρκός, καὶ αἷμα χριστιανοῦ μαρτυρήσαντος· δηλ. ἂν εἶπεν ὁ προφήτης ταῦτα τὰ λόγια διὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὁ Χριστὸς εὐγαλε τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν λάκκον τοῦ Ἄδου, ὅπου δὲν ἦτον βαπτισμένοι μὲ ὕδωρ, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τὸ βρέφος τοῦτο, ἀβάπτιστον ὃν μὲ ὕδωρ, νὰ σωθῇ μὲ τὸ τοῦ χριστιανοῦ μαρτυρίσαντος αἷμα, ὅπου εἶναι βαπτισμένον μὲ ὕδωρ, καὶ ὅπου ἔχυθη τὸ αἷμα τοῦ διὰ θανάτων, ὡς καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἄν ὁμοίως λέγῃ διὰ τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς ὁ προφήτης, νὰ σωθῇ τὸ βρέφος μὲ τοῦτο τὸ ἰδικόν του αἷμα ὅπου ἔχυσε τότε.»

Ἀδελφόν, εἰς τὰς ἐννέα τοῦ Ἰουλίου μηνός, κάμνοντες τὸν θρήνον τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ καθήμενοι κάτω ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλείφονται εἰς τὸ μέτωπον μὲ τὴν προειρημένην στάκτην, καὶ τρώγουσιν ἓνα αὐγὸν ψημένον μαζῇ μὲ ἐκείνην τὴν στάκτην, τὸ ὅποιον φαγητὸν καλεῖται ἀπὸ αὐτοῦς, σσηδὰ ἀμαφσεηκες.»

Ἀ τρίτον εἰς τὸ πάσχα αὐτῶν ἐτοιμάζοντες ἄζυμα, μὲ τόσας καὶ τόσας πολλὰς αἱρέσεις διαβολικὰς, καὶ μὲ πολὺ μῖσος κατὰ τῶν χριστιανῶν, κάμνουσι καὶ ξεχωριστὸν ἓνα ἄζυμον ψωμί, ἐν ᾧ ἐβάλλουσιν ὀλίγην στάκτην μὲ αἷμα μαρτυρήσαντος χριστιανοῦ. . . . Τοῦτο τὸ ἄζυμον ψωμί ἀπὸ αὐτοῦς ὀνομάζεται, ἐφηκόημον.»

Ἀ τέταρτον, ὅταν ἀποθάνῃ τινὰς ἀπὸ αὐτοῦς, λαμβάνει ὁ χαχάμης ἓνα ἀσπράδι αὐγοῦ, καὶ ὀλίγον αἷμα χριστιανοῦ

μαρτυρήσαντος, τὸ ὁποῖον ἀνακατόνων, ραντίζει ἐπὶ τὴν καρδίαν τοῦ νεκροῦ, λέγων ὁ χαχάμης τὸν στίχον ἀπὸ τὴν προφητείαν τοῦ Ἰεζεκιήλ. «Καὶ ρανῶν ἐφ' ὑμᾶς καθαρὸν ὕδωρ, καὶ καθαρισθήσεσθαι ἀπὸ πασῶν τῶν ἀκαθαρσιῶν ὑμῶν. (α)

Ἀπρὸς τοῦτοις εἰς τὴν ἐορτὴν, ὁποῦ πανηγυρίζουσιν αὐτοὶ εἰς τὰς δεκατέσσαρας τοῦ μηνὸς Ἰαδάρ (Φεβρουαρίου) πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ Μαρδοχαίου καὶ τῆς Ἑσθῆρ, ὁποῦ ἐλευθέρωσαν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τοῦ Ἀμῶν. Εἰς ταύτην, λέγω, τὴν ἐορτὴν ὀνομαζομένην ὑπ' αὐτῶν Πούρημ, κάμνουσι πολλοὺς φόνους· διότι συνειθίζουσιν ἐν πρώτοις, ὅλοι ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν συναγωγὴν νὰ φονεύσουν ἓνα χριστιανὸν ἀντὶ τοῦ Ἀμῶν· καὶ βλασφημοῦσι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὸν Χριστόν. Καὶ ἂφ' οὗ φονεύουσιν αὐτοὶ κανένα χριστιανὸν ἀντὶ τοῦ Ἀμῶν κάμνει ὁ ραββίνος κάποικα μελόψωμα τρίκωχα (μετρεῖς ἄκρας), καὶ βάλλει καὶ ὀλίγον αἷμα χριστιανοῦ, ὁποῦ ἐφόνευσαν εἰς αὐτά, ἔπειτα τὰ στέλλει εἰς ὅλους τοὺς Ἑβραίους καὶ ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, καὶ εἰς τοὺς φίλους των· καὶ ὅσοι ἔχουσι φίλους χριστιανούς, καὶ εἰς χριστιανούς τὰ στέλλουσι. Τοῦτο δὲ τὸ στάσιμον, ἀπὸ αὐτοὺς καλεῖται μεσλοϊάχ μουνης. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ αἷμα ὁποῦ χύνουσιν αὐτοὶ προεφήτευσεν ὁ προφήτης Ἰερεμίας, λέγων· «Καὶ ἐν ταῖς χερσὶ σου εὐρέθησαν αἷματα ψυχῶν ἀθώων» (β) Ὁμοίως καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ σαφέστερον λέγει· «Οὕτως εἶπεν Ἄδωναι· Κύριος· ἐπὶ τῷ αἵματι φάγῃσθαι... καὶ αἷμ' ἐκχεεῖτε.» (γ)

«Εἰς τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, τὴν ὀνομαζομένην ὑπ' αὐτῶν Πούρημ, δὲν εὐρίσκεται κανεὶς Ἑβραῖος εἰς ὅλον τὸν κόσμον νὰ ᾔηται μὲ τὰ σωστά του, ἀλλὰ ὅλοι εἶναι ἐξω φρενῶν· τότε πληροῦται κατ' αὐτῶν ἡ κατάρρα τοῦ Μαυσέως ἢ λέγου-

«(α) Ἰεζεκ. Κεφ. Α' στ. 25.»

«(β) Ἰερεμ. Κεφ. Β' 34.»

«(γ) Ἰεζεκ. Κεφ. Αγ' 25.»

σα. «Πατάξαι σε Κύριος παραπληξία καὶ ὁρασίᾳ καὶ ἐκ-
στάσει διανοίας.» (α) Καὶ τότε κλέπτοντες πολλὰ παιδία
χριστιανικὰ, τὰ κρατοῦσι σφαλισμένα ἕως εἰς τὸ πάσχα αὐ-
τῶν (διότι μετὰ τὴν Πούρημ ἑορτὴν αὐτῶν δὲν ἀργεῖ τὸ
πάσχα), διὰ νὰ ἔχωσιν αἷμα Χριστιανοῦ μαρτυρήσαντος εἰς
τὰ ἄζυμα· εἰς δὲ τὴν Πούρημ, δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι αἷ-
μα χριστιανοῦ μαρτυρήσαντος, μόνον ἀντὶ τοῦ Ἀμὼν πασ-
χιζοῦσι νὰ φονεύσωσιν ἕνα χριστιανόν. Ὅμως εἰς τὸ Πάσχα
αὐτῶν, ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ βασανίσωσι χριστιανόν,
καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐβασανίσθη· ὅθεν πιάνουσι μικρὰ παι-
δία, ἕνα μὲν διὰ νὰ ἡμπορέσωσι νὰ τὰ βασανίσωσι, καὶ
κατ' ἄλλο διότι ὁ Χριστὸς ἐφύλαξε παρθενίαν· καὶ διὰ ταύ-
την τὴν προᾶξιν αὐτῶν προεῖρηκε τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ
Προφήτου Ἱερεμίου, λέγον· Ἄ·Ο·τι εὐρέθησαν ἐν τῷ λαῷ μου
ἄσεβεις καὶ παγίδας ἔστησαν, τοῦ διαφθεῖραι ἄνδρας, καὶ
συνελάβανον.» (β)

Ἐν εἶδει δὲ συμπεράσματος ὁ αὐτὸς ραββῖνος ἐπιφέρει
καὶ τὰ ἐξῆς· (1) α' Ἰδοὺ διὰ βοηθείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
ὑπέδειξα διὰ πολλῶν ἀποδείξεων τὴν πλάνην τῶν Ἑβραίων,
καὶ ἀπεκάλυψα τὸ μυστήριον αὐτῶν, τὸ μὴ γεγραμμένον·
καθάρπερ εἶπεν ὁ προφήτης Μωϋσῆς μετὰ τόσας ἀράς τὰς
γεγραμμένας ἐν τῷ Δευτερονόμιῳ, λέγων· α·Καὶ ἐλεύσεται κα-
θ' ὑμῶν μία ἀρὰ, μὴ γεγραμμένη ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου
τούτου. Καὶ πᾶσαν μαλακίαν, καὶ πᾶσαν πληγὴν, τὴν μὴ
γεγραμμένην ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου, ἐπάξει Κύ-
ριος ἐπὶ σέ... » (γ) δηλ. ἡ κατάρξα αὕτη, τὴν ὁποίαν ἔχουσι
τὸ νὰ φονεύωσι χριστιανούς, καὶ νὰ μὴ λαμβάνουσι τὸ αἷ-
μα αὐτῶν, δὲν εἶναι γεγραμμένη εἰς κανένα βιβλίον· ἀλλὰ
μόνον οἱ πατέρες καὶ οἱ ραββῖνοι ἀφίνουσι μὲ λόγον εἰς τὰ

«(α) Δευτερονόμιον Κεφ. ΚΗ.' 28.

«(β) Ἱερεμίας Κεφ. Ε.' 26»

(1) Τὰ Ἰουδαϊκὰ Σ. 39 καὶ 40.

«(γ) Δευτερ. Κεφ. ΚΗ.' 61.»

παιδιά αὐτῶν ἐπαπειλοῦντες αὐτὰ μὲ μεγάλας κατάρτας, ὥστε ὑπανδρεύμενα, νὰ μὴν ἀποκαλύψωσιν εἰς τὰ ἀπλᾶ αὐτῶν παιδιά, οὔτε εἰς τοὺς χριστιανούς, καὶ ἂν τύχῃ νὰ πέσωσιν εἰς μυρίους κινδύνους καὶ παιδείας πολλὰς· καθὼς καὶ εἰς ἐμὲ, ἐν φόβῳ τοῦ Θεοῦ φανερόν, ὅταν ἤμην εἰς ἡλικίαν δεκατριῶν χρόνων (διότι τότε ἀρχίζουσιν αὐτὰ νὰ βάλλωσι τὸ κέρατον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τότε καὶ εἰς ἐμὲ ὁ πατήρ μου εἶχε βάλλει τὸ κέρατον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ὀνομαζόμενον ὑπ' αὐτῶν τ ε φ ι λ ῆ ς), τότε λέγω, μοὶ ἀπεκάλυψε, φανερόν, μοι ὁ πατήρ μου τὸ μυστήριον τοῦ αἵματος καὶ μοὶ κατηρᾶτο ἐπὶ ὅλων τῶν στοιχείων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς νὰ μὴ φανερώσω τὸ μυστήριον τοῦτο, οὔτε εἰς τοὺς ἀδελφούς μου. Καὶ ὅταν ὑπανδρευόμενος θέλω ἔχῃ ἕως δέκα υἱούς, νὰ μὴ φανερώσω αὐτὸ εἰς ὅλους εἰμὴ μόνον εἰς ἓνα, ὅστις θέλει εἶναι σοφώτερος καὶ προκομμενέστερος καὶ σταθερός, καὶ ἀσάλευτος εἰς τὴν πίστιν· εἰς δὲ τὸ θηλυκὸν γένος καθόλου νὰ μὴ φανερώσω. Ἡ γῆ, εἶπε, νὰ μὴ σε δεχθῇ, ἂν ἤθελες ἀποκαλύψῃ τοῦτο τὸ μυστήριον, καὶ ἂν τύχῃ νὰ γένῃς καὶ χριστιανός, νὰ μὴν ἀποκαλύψῃς αὐτὸ, τέκνον, μοὶ λέγει ὁ πατήρ μου. Ἀλλ' ἐγὼ ἐπειδὴ ἐδεξάμην πατέρα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ μητέρα τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, θέλω κηρύξει τὴν ἀλήθειαν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, καθὼς λέγει ὁ σοφὸς Σειράχ· «Ἔως θανάτου ἀγώνισε περὶ τῆς ἀληθείας (α)»

Θ' ἀναφέρωμεν καὶ τὰ συμπεράσματα ἄρθρου τινὸς τῆς κυρίας Μηχανίδου, καταχωρισθέντος εἰς τὴν ἐφημερίδα αἰοι Καιροί» Ἀθηνῶν, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου, ἡ συγγραφεὺς, ὡς φαίνεται, παραδέχεται ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τελοῦσι τὰς ἀνθρωποθυσίας ταύτας,

«Κατὰ τὴν ἐμὴν ἰδέαν, ἐκ τῶν ἀνωτέρω ρήσεων τῆς Πεντατεύχου, συνάγεται ὅτι, ἐπειδὴ ἐκράτει παρὰ τοῖς Ἰουδαί-

(α) Σειράχ, Κεφ. Α. 28.

οις ὁ Θηριώδης νόμος τοῦ θύειν τὰ ἴδια τέκνα, ὁ Μωϋσῆς μετὰ τὴν ἔξοδον ἐπέβαλλεν αὐτοῖς νόμῳ νὰ θύωσι παῖδας ἀλλοφύλων, νὰ ἐξαγοράζωσι δὲ τοὺς ἐξυτῶν παῖδας δι' ἁδραῶς πληρωμῆς. Τούτου ἕνεκα αἱ ἀνθρωποθυσίαι τῶν ἐβραίων δὲν ἀφῆρται, κατ' ἐμὲ, εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἀλλ' εἰς τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ἅγιον Πάσχα συμπίπτει μὲ τὸ Φάσκα τῶν ἐβραίων, ἡ ἀτυχὴς αὕτη σύμπτωσης προκαλεῖ τὰ βάσανα καὶ τὰ μαρτύρια τοσούτων ἀθώων θυμάτων.»

«Οἱ ὑμέτεροι λόγιοι φέρουσι διαρκῶς τὸ ἐπιχείρημα ὅτι οὐδέποτε δικαστικῶς ἀπεδείχθησαν αἱ ἀνθρωποθυσίαι. Εἰς ἀντίκρουσιν παραπέμπω αὐτοὺς εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν μικτῶν δικαστηρίων τῆς Ἀλεξανδρίας τῶν ἐτῶν 1880 καὶ 1881, ὅπως μελετήσωσι τὰς δικογραφίας τοῦ δωδεκαετοῦς παιδὸς Μιχαὴλ Ἐμ. Πολιάδου καὶ τοῦ ἐπταετοῦς Εὐαγ. Φουρνάρ-κη, εἰς τὰς ὁποίας θέλουσιν ἀνεύρη πολλοὺς ἀξιοπίστους μάρτυρας, καὶ προσέτι εἰς τὴν δίκην τῆς Τίζας Ἑσλάρ, θυσιασθείσης ἐν Οὐγγαρίᾳ κατὰ τὸ 1882. Ἡς τὰ πρακτικὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Κωνσταντινουπόλις».

«Ἐὰν διὰ τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα ταῦτα δὲν ἐξεδόθησαν καταδικαστικαὶ ἀποφάσεις, τοιαῦται οὐδέποτε θέλουσιν ἐκδοθῆ, ἐν ὅσῳ ὑπάρχουσιν ἑκατομμυριοῦχοι ἐβραῖοι.» (1)

Ἐπειδὴ ὑπεσχέθημεν τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις νὰ παρθέσωμεν αὐτοῖς, ὅσας περισσοτέρας δυνηθῶμεν νὰ συλλέξωμεν πληροφορίας, ἀναγράφομεν ὧδε καὶ τὸ ἀκόλουθον ἄρθρον τοῦ κ. Κασσιμάτη.

«Μόλις δωδεκάμηνον παρῆλθεν ἀφότου μετὰ τοῦ σεβασμί-
ου Ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννου Μαρτίνου ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τοῖς «Καιροῖς» τὴν πεποιθήσιν ἡμεῶν περὶ τοῦ φρικώδους ἀνοσιουρ-

(1) Ἄρθρον Μαρίας Π. Μηχανίδου, ἐφημερὶς «οἱ Καιροί» Ἀθῆ-
νῶν 2 Ἰουν. 1890 Α σ. 500.

γῆματος τοῦ κατ' ἔτος κατὰ χριστιανοπαίδων ἐκτελουμένου ὑπὸ τῆς ἀλιτηρίου τῶν ἐβραίων φυλῆς, καὶ ἔκτοτε πρόσφατα γεγονότα ἀλλεπαλλήλως δυστυχῶς ἐπῆλθον κυροῦντα τὰ παρ' ἡμῖν τότε γραφέντα.»

α Οὕτω ἐκ γράμματος τοῦ κ. Ἐδουάρδου Δρυμὼν καταχωρηθέντος ἐπίσης ἐν τοῖς 'Καιροῖς,, ὑπὸ ἡμερομ. 28 Μαΐου 1890 ἐγένετο γνωστὴ ἡ ἐν Δαμασκῷ πρὸ τοῦ Πάσχα τοῦ αὐτοῦ ἔτους διαπραχθεῖσα ἀνθρωποθυσίᾳ κατὰ ἐννεαετοῦς τέκνου πτωχῆς χήρας.

«Δύο μῆνας μετέπειτα ἦτοι τὴν 21ην Ιουλίου 1890 ἐτηλεγραφεῖτο ἐκ Βελῆς τῆς Βοσνίας ὅτι μέγας ἀναβρασμὸς ἐπεκράτει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἕνεκεν ἀποπειρας ἀνθρωποθυσίας διαπραχθείσης κατὰ σεφίδος κορασίδος ὑπὸ Ἑβραίου Αὐστριακοῦ τὴν ὑπηκοότητα καὶ μέλους πλουσίου ἐμπορικοῦ ἐβραϊκοῦ τῆς Βιέννης οἴκου, ὅπως διὰ τοῦ αἵματος τοῦ θύματος ἐκτελεσθῶσι μυστηριώδεις θρησκευτικαὶ τελεταί.»

α Πρὸ δεκαπενθημερίας πάλιν αἱ ἑλληνικαὶ τῆς Αἰγύπτου ἐφημερίδες ἀνέφερον λεπτομερῶς τρεῖς ἀποπειρας, εὐτυχῶς μὴ ἐπιτευχθείσας πρὸς ἀναρπαγὴν ἐλληνοπαίδων παρ' Ἑβραίων.»

«Ποίαν ἱκνοποίησιν ἔλαβεν ἡ ἀνθρωπότης ἀπέναντι τῶν γεγονότων τούτων τῶν ἐνδεικνυσάντων τὸ ἀκοίμητον μῖσος τοῦ Ἑβραίου κατὰ τῶν χριστιανῶν; Ο ὕ δ ε μ ί α ν. Ἡ μὲν μὴτηρ τοῦ ἐν Δαμασκῷ θύματος ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τῶν Ἀρχῶν νὰ σιγήσῃ ἢ ἄλλως ἠπειλήθη δι' ἀπελάσεως ἐκ τῆς χώρας ἥτις ἐνέκλειε τὸ καταχρεουργημένον σῶμα τοῦ μονογενοῦς τέκνου τῆς· οἱ 9 ἰατροὶ οἱ ἐνεργίσαντες τὴν αὐτοψίαν καὶ βεβαιώσαντες τὸν δι' ἀφαιμάξεως θάνατον ἠναγκάσθησαν νὰ κλείσωσι τὸ στόμα, τρισχίλιοι στρατιῶται ἀφίκοντο ἐπίκουροι πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως· καὶ τέλος ὁλόκληρος ἡ πόλις ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου ἔπαυσεν ἐκδηλοῦσα τὴν ἀγανάκτησίν της, καὶ οἱ ἀνθρωποθύται ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γα-

λήνη. ἐτέλεσαν τὴν ἐορτὴν τοῦ αἵματος. Τὸ μόνον δὲ μείναν ἵχθος ἐκ τοῦ ἀνοσιουργήματος τούτου ὑπῆρξεν εἰς τᾶφος καὶ ἡ ἄπελπις ὄσω καὶ ματαίᾳ ἐκκλησίᾳ τῆς δυστήνου μητρὸς πρὸς τὴν χριστιανωσύνην.»

α' Ἐν Βιλέτς πόλει τῆς Βοσνίας, μετὰ τινὰς τυπικὰς προανακρίσεις, ὁ μὲν δράστης ἐγένετο ἄφαντος, ὁ ἀναθρασμὸς κατηνύσθη καὶ οἱ κάτοικοι ἐπελάβοντο ἡσύχως ἑκάστος τοῦ ἔργου του, τὰ δὲ αὖστριακὰ δικαστήρια ἐκτίσαντο ἓνα ἐπὶ τίτλον ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν Ἑβραίων.»

«Καὶ ἡ ἐκ τῶν τριῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀποπειρῶν ἐντύπωσις βεβαίως δὲν θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρόν· οὔτε ἀνακρίσεις, οὔτε ἀπόπειρα καὶ πρὸς σύλληψιν τῶν ἐνόχων ἐγένετο, οἱ γονεῖς ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι μάταια ἔσονται οἱ πρὸς τοῦτο ἀγῶνες τῶν ἀρκοῦνται εὐλογοῦντες τὸν Ὑψίστον ἐπὶ τῇ ἀνικτήσει τῶν φιλάτων τῶν.» καὶ παρακατιῶν

«Θέλομεν, ἐλέγομεν, τότε καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν καὶ ὄχι ἀμφιβολίας. Ἐνόσω λοιπὸν σὺν ταῖς ἱστορικαῖς καὶ δικαστικαῖς ἀποδείξεσι ταῖς μαρτυρούσαις τὴν γενικὴν παρ' Ἑβραίοις ἐξὶν τῶν ἀνθρωποθυσιῶν ἀπικαντῶσιν ἐν τοῖς ἱεραικοῖς αὐτῶν βίβλοις καὶ τὰ ἐξῆς ῥήματα «Οὐδόλως κατὰ γινώσκειται ὡς ἀμάρτημα ὁ παρ' Ἰουδαίου θάνατος χριστιανοῦ» (Σχιλελάχ Ἀρίχ νόμοι 54 καὶ 81) «Ἐπιβάλλεται τοῖς Ἰουδαίοις, ἡ ἐξόντωσις τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ναζωραίου» (Σάν Χεδρέν Περὲκ 10) καὶ «ὁ εὐσεβὴς Ἰουδαῖος γινώσκέτω ὅτι τὸ αἷμα τῶν Κλιπόθ (χριστιανῶν) εἶναι θυσία τὰ μάλα εὐπρόσδεκτος τῷ οὐρανῷ, ὥςτε τὸ χεῖν αἷμα χριστιανόπαιδος εἶναι θυσία τόσῳ ἱερᾷ, ὅσω ἡ τῶν μᾶλλον πολυτίμων ὀρωμάτων καὶ μύρων, μέσον δὲ ἐξιλεώσεως τῶν ἀμαρτανόντων Ἰουδαίων, θυσία πρὸ παντὸς συναποφέρουσα τὴν εὐλογίαν τοῦ Ὑψίστου ἐπὶ τῶν ἐκτελούντων αὐτήν.» (Ταλμουδ, Κερ, Σχελὲκ καὶ Ἀβोध' Σχιράκ ἀρθ. α Περὲκ) ἐνόσω, ἐλέγομεν, τὰ ῥήματα ταῦτα δὲν ἀναγνωσθησὶ καὶ ἐνόσω θρησκείᾳ ἡ αἵρεσις γενικευθεῖσα ἐν-

εργεῖ πάντοτε μυστηριωδῶς καὶ ὑποχθονίως, ἐκμεταλλεύεται τὴν ἀνεκτικότητά καὶ τὸ ἀνεξίθρησκον τῶν Χριστιανῶν, ἐργιάζει δὲ διὰ Χριστιανικοῦ αἵματος εἰς εἰδεχθεῖς θρησκευτικὰς τελετάς καὶ μυκτηρίζει τό τε καλοκάγαθον καὶ εὐπιστον τῶν χριστιανῶν ἡμῶν, καλύπτουσα διὰ μεταλλικῶν ἀπηχίσεων τὰς κορυφὰς τῆς ὑστάτης τῶν θυμάτων τῆς ἀγωνίας, τὰς προδῆλους ἀνθρωποθυσιὰς, φρονῶ ὅτι χρέος παντὸς ἀνθρώπου εἶνε νὰ συντρέξῃ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας τῶν ἐθραϊκῶν ἀνθρωποθυσιῶν, αἵτινες τοσαῦτα ἐπ' αἰῶνας ἐπροξένησαν δάκρυα εἰς χιλιάδας χριστιανικῶν οἰκογενειῶν, ὅτι ἐπέστη τέλος ὁ χρόνος ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς φρικαλέα κακυργήματα σκληρᾶς φυλῆς. Ἀκατανόητος δὲ καθίσταται ἡ ἐπιμονὴ τῶν ὑπερασπιζόντων τὴν βδελυρὰν φυλὴν ἀπὸ τῆς κατηγορίας ταύτης καὶ ἐκπερόντων γνώμας προσκρουούσας εἰς τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν λογικὴν, εἰς τὰ γεγονότα, εἰς τὰς ἀποδείξεις καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν, γενόμενοι οὕτω αἵτιοι γεννήσεως ἀμφιβολιῶν ἐϋπηρετουςῶν τὰ αἰμοχαρῆ κελεύσματα τοιαύτης θρησκείας.» (1)

Ὁ κύριος Κασσιμάτης πρὸς τοῦτοις ἐν τῷ συγγράμματί του περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λέγει τ' ἀκόλουθα. (2)
 «Ναὶ, μυριάκις· ναὶ, ὑποστηρίζομεν καὶ ἀποδεικνύομεν, ὅτι, ἀπὸ τῆς φυλῆς των, (τῶν Ἑβραίων) μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ Εὐρώπης, οἱ Ἑβραῖοι ἀπεδείχθησαν ἱστορικῶς, δι-
 καστικῶς, καὶ διὰ γεγονότων, θυσιάζοντες χρι-
 στιανόπαιδας κατὰ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἐορτάς, πρὸς ἐκπλήρωσιν θρησκευτικῶν κελεύσμάτων,

(1) Ἐφημερίς Ἀθηνῶν «Ἐθνικὴ» Ἀπρ. 1891 Α.ο; 99 Ἀθρον Πέτρου Α. Κασσιμάτη.

(2) Αἶμα, Ἑβραῖοι, Τελμούδ Σελ. 65—66—67.

καὶ κορεσμόν τοῦ μίσου των κατὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀκολουθούντων τὴν Ἀγίαν αὐτοῦ Πίστιν.»

«Ναὶ, ἐπαναλαμβάνομεν, ἀπεδείχθη δικαστικῶς ὅτι αἱ θυσίαι αὗται ἐξετελέσθησαν οὐχὶ μεμονωμένως, καὶ ὑπὸ φρενητιώντων ἐκ δεισιδαιμονιῶν καὶ φανατισμοῦ ἀτόμων τινῶν,—ὡς ἐπειράθησάν τινες νὰ εἰπωσιν, ἵνα κολάσωσι καὶ καλύψωσι τὴν ἐκ τῶν ἀνθρωποθυσιῶν, ἐντύπωσιν,—ἀλλὰ ὑπὸ συμπάσης τῆς, τῶν ἀπανταχοῦ διεσπαρμένων Ἑβραίων, αἰμοπότιδος φυλῆς. Ἡ ἀνθρωποθυσία παρὰ τῇ φυλῇ ταύτῃ, εἶνε ὅχι μόνον μέσον κορεσμοῦ τοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν μίσους καὶ ἐκδικήσεώς της, ὅχι μόνον θεωρεῖται ὡς εὐσεβεῖς ἔργον, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἀνοσιουργήματος τούτου, ἐπιβάλλεται τοῖς Ἑβραίοις ὡς δόγμα ἀκρογωνιαῖον, ἀπαράβατον καθήκον, ὑποχρέωσις κανονικῇ τῆς συνειδήσεως, ὡς ὁρησκευτικὸν θέσπισμα διατασσόμενον καὶ ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Ταλμούδ καὶ τῶν Ραββίνων. Πιστῶς ὅθεν καὶ ἀκριβῶς, ἐκτελοῦντες οἱ Ἑβραῖοι τὰς Ταλμουδικὰς διαταγὰς, θυσιάζουσι τοὺς χριστιανοπικιδας, οὐχὶ μόνον ὅπως κορέσωσι τὸ μῖσός των, καὶ ἐντροφίσωσιν ἐν τῷ αἵματι, ἀλλ' ἰδίᾳ ὅπως καθαγιασθῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἀθῶων αὐτῶν θυμάτων, ὅπερ πίνουσι καὶ βιβρώσκουσι, κατὰ τὰς ὁρησκευτικὰς αὐτῶν ἐορτάς, καὶ κυρίως τὰς τοῦ Πάσχα, χέοντες αὐτὸ ἐν τῷ οἶνῳ, ἢ ἀναμιγνύοντες ἐν τοῖς ἀζύμοις των.»

Ἐν τῷ ἰδίῳ τούτῳ συγγράμματι (1) ἀναγινώσκομεν καὶ τὰ ἑξῆς.

«Ἐν τοῖς σχολίοις Σανχεδρίν, Ἀβραβανέλ καὶ Μαϊμών, ἀναγινώσκομεν «Κύριε μισήσω τοὺς μισοῦντάς σε», λέγει ὁ

(1) Αὐτόθι Σελ. 55.

Δαυΐδ· τίνας ὄθεν ὁ Ἑβραῖος, δέον νὰ μισησῇ πλέον τῶν ἄλλων ἑτεροδόξων, ἐργαζόμενος σύναμα εἰς τὴν ὀλικὴν ἐξόντων τῶν εἰ μὴ τοὺς χριστιανούς;»

«Ὁ Μωϋσῆς ἐντειλάμενος «Μὴ φονεύσεις» ἐνόει μὴ φονεύσεις υἱὸν Ἰσραὴλ, συνεπῶς φονεύων ἀλλόθρησκον ὅστις κτῆνος ἐστίν, οὐδόλως, Ἑβραῖε παραβαίνεις τὸν Νόμον. (1)»

«Ὁ σῶζων φθορᾶς ἡ θανάτου χριστιανὸν, μέγα ἀμάρτημα διαπράττει.» (2)

«Οὐδόλως καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, ἐπιτρέπεται ἡ εἰς χριστιανὸν ἐπιείκεια.» (3)

«Ἐξόντωνσον διὰ χειρός σου, Ἑβραῖε, πάντα χριστιανόν.» (4)

«Τῷ κρείσσονι τῶν χριστιανῶν καὶ τούτῳ τὴν ζωὴν ἀφαίρεσον.» (5)

«Ὁ αἷμα χριστιανοῦ χύνων Ἑβραῖος, εὐάρεστα τῷ Θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ, πρᾶττει.» (6)

Ἐν τῷ ἰδίῳ τούτῳ συγγράμματι ὁ κ. Κασιμάτης ἀναφέρων ὅσα ἡδυνήθη νὰ συλλέξῃ γεγονότα, ἀπὸ τοῦ Α΄ μετὰ Χριστὸν αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, περὶ τῆς ἀνθρωποθυσίας χριστιανοπαίδων ὑπὸ τῶν Ἑβραίων—καὶ τὰ ὅποια δὲν ἀντιγράφομεν ἵνα μὴ βαρύνωμεν πλεονέκτερον διὰ τοῦ ἀνιεροῦ τούτου ἀντικειμένου τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας—προτάσσει τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις.

«Ἡ Ἱστορία (7) τῶν ὑπὸ τῆς Συναγωγῆς διαπραχθεισῶν δολοφονιῶν, σχηματίζει πρᾶγματι μακρὰν καὶ ἀτελεύτητον ἄλυσσον συρομένην καὶ ἐπιμηκυνομένην ἀνὰ μέσον τῶν αἰ-

(1) «Ταλμούδ. Ἰνδ. σχ. φυλ. 47,1 καὶ Μαΐμων.»

(2) «Ταλμούδ. Εἰσαγ. Ἀβδῶ φιλ. 20,1 καὶ Τοχαφᾶ.»

(3) «Ταλμούδ. Εἰσαγ. Ἰνδ. σχ. κειφ. 4,10 φυλ. 29,2»

(4) «Ταλμούδ. Σχολ. Ἀβδῶ φυλ. 26,2»

(5) «Ταλμούδ. Εἰσαγ. Τας καὶ Σοφ. 13,3»

(6) «Ταλμούδ. Εἰσαγ. Γιάλκ Σχίμ. φ. 245,3 καὶ Βεδριδῶ φυλ. 229,3 καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Ταλμούδ.»

(7) Αἷμα, Ἑβραῖοι, Ταλμούδ. Σελ. 90.

ώνων, ὑπὸ τῶν ἀκαταπύστως καὶ ἀενάως εἰς τοῦτο, ἐργαζομένων «Εβραίων.»

«Τὰ χρονικὰ τῶν διαφορῶν χωρῶν, ἡ Γενικὴ Πολιτικὴ καὶ Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία, αἱ Βιβλιοθῆκαι τῶν Μονῶν, τ' ἀρχεῖα τῶν Δικαστηρίων, αἱ μερικαὶ ἱστορίαι Αὐτοκρατόρων, Βασιλέων καὶ Ἡγεμόνων, ἰδιωτικὰ ἀπομνημονεύματα, καὶ αὐταὶ αἱ ἐφημερίδες κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους παρέχουσι χεῖρα πρὸς ἀνέλιξιν τῆς ἐγκληματικῆς ταύτης ἀλύσου τῆς σφυρηλατηθείσης ὑπὸ τοῦ ἐβραϊκοῦ μίσους διὰ τῶν ὁστέων τῶν Χριστιανῶν».

Θ' ἀναφέρωμεν, ἂν οὐχὶ ὥς σχετικόν, ἀλλ' ὥς συναφὲς κάπως, εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ζήτημα, τί ἀναγινώσκουμεν εἰς τὴν Ἑκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ Κοντογόνου περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Μοντανῶν ἢ ἀποδαίξωμεν ὅτι, δυστυχῶς, ὑπῆρξεν—ἄλλοτε—ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸ πάντων ἐν Ἀσίᾳ, αἱρέσεις, αἵτινες τοιοῦτου εἶδους αἱματηρᾶς φρικαλεότητος διέπραττον ἐν τισὶ θρησκευτικαῖς αὐτῶν τελεταῖς. «Περὶ αὐτῶν (1) καὶ περὶ τῶν κατὰ φύγας διηγοῦνται ὁ Ἐπιφάνειος καὶ ὁ Αὐγουστίνος (2) ὅτι ἐπρᾶσαν τὸ ἐξῆς ἀνοσιώτατον ἔργον· κατὰ ἐορτὴν τινα λαμβάνοντες θρέφοι, ἐκέντουν διὰ χαλκῶν ραφίδιον ἅπαν αὐτοῦ τὸ σῶμα, τὸ δ' αἷμα ζυμοῦντες ἀλεύρῳ, κατεσκεύαζον ἄρτον εἰς θυσίαν· ἔπειτα δὲ τὸν παῖδα,

(1) Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία Κωνσταντίνου Κοντογόνου Τόμος Α'. Σελ. 192.

(2) Ἐπιφάν. ἐν αἰρετ. μὴ κερ. ιδ.'—Augustim. νῦτότι, 26. «Sacramenta perhibentur habere funesta: nam de infantis anniculi sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctiōnum vulneribus extorquent, quasi eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes cum farinae, panemque indefacentes; qui pueri mortum fecerit, habetur apud eos pro martyre; si autem vixerit, pro magno sacerdote». «Faciunt et ipsi (Pepuziani) de sanguine infantis, quod Cataphryges facere supra dixi mus: nam et ab eis perhibentur exorti».

εἰ μὲν ἀπέθνησκε, προτεκύνουν ὡς μάρτυρα· εἰ δ' ἐπίζη, ἐχειροτόνουν ἀρχιερέα.»

Ἡ ἰουδαϊζουσά αὕτη αἵρεσις τῶν χριστιανῶν Μοντανιστῶν ἔλκει τὸ ὄνομά της ἐκ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς Μοντανού. Ἐποίησόμεθα δὲ λόγον αὐτῆς ἵνα σημειώσωμεν ὅτι ἦτο πρώτη τῆς Ἀσίας, ἐν δὲ ἔλαθε διέδοσιν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, διαδοθεῖσα καὶ μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς, ὡς ἦτο καὶ ἐπόμενον, δὲν διήρκεσεν ἢ μόνον μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς Ἑκτῆς Ἑκατονταετηρίδος. (1)

Ὅτι ἀναφέρομεν ἐτι καὶ περὶ τοῦ τουφεκισμοῦ τοῦ Κοέν, ἐν Κερκύρα κατὰ τὸ 1812, ὅπερ παρελάβομεν ἐκ τῆς ἐφημερίδος ἢ «Ἀκρόπολις.»

«Ἡ δικογραφία—λέγει ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερίς (2)—τῆς περιλαλήτου τρύτης δίκης εὑρηται ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἀρχείοις τῆς Κερκύρας, εἶναι δὲ περιεργότατη.»

Αὐτῷ 1812, ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς κατοχῆς ὁ Κοέν υἱὸς δι-
αβασμένου τινός, καὶ ἐπισήμου σφαγέως συνά-
μα, ἐσύχναζεν εἰς τι καφενεῖον παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγ.
Ἀντωνίου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνῆψε σχέσεις μετὰ τοῦ
παιδὸς τοῦ καφεπώλου, ὠδεκαετοῦς τὴν ἡλικίαν. Νύκτα τι-
νὰ μεταβάς ἐκρυσσε τὴν θύραν τοῦ καφενεῖου, ὁ παῖς δὲν
ἠθέλησε ν' ἀνοίξῃ, ἀκούσας ὅμως τῆς φωνῆς τοῦ Ἰουδαίου
καὶ ἀναγνωρίσας αὐτὸν τοῦ ἠνοιξε. Τὴν ἐπαύριον ὁ παῖς εὐ-
ρέθη φονευμένος χωρὶς οὐδὲ σταγόναν αἵματος νὰ φέρῃ. Ἡ
ἀστυνομία ἤρξατο ἀνακρίσεων καὶ ἐντὸς μὲν τοῦ καφενεῖου
εὔρε τεμάχιον ἀκόντης, ἐντὸς δὲ γειτονικοῦ φορέατος μάχαι-
ραν. Διὲ μεγάλην μυστικότητα ἐνεργοῦσα προσεκάλεσε πάν-

(1) «Ἡ εἵρεσις τῶν Μοντανιστῶν ἐπλήρωσεν ἅπαντα σχεδὸν
τὴν Φρυγίαν, ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὴν Καππαδοκίαν, Γαλατίαν, Κι-
λικίαν, καὶ εἰς χόρηται καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διερχέ-
σασα μέχρι τῆς στ' ἑκατονταετηρίδος, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ κατ'
αὐτῶν τελευταῖοι ἐκδοθέντες νόμοι τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινι-
ανοῦ ἡμῶν 530 καὶ 539.»

Ἐκκ. ἱστ. Κοντογόνου τόμ. Α'. σελ. 193.

(2) Ἐφημερίς ἢ «Ἀκρόπολις» Ἀθηνῶν 17 Μαρτίου 1891.

τας τοὺς ἔχοντες ἀκόντας καὶ τοὺς ἠρώτησε μήπως ἡ εὐ-
 ρεθεῖσα δῆθεν κατὰ τύχην τοῖς ἀνήκει. Μεταξὺ τῶν προσελ-
 θόντων ἦν καὶ ὁ πατήρ τοῦ Κοέν. Οὗτος εἶπεν ἀμέσως ὅ-
 τι ἡ ἀκόνη τῷ ἀνῆκε. Ζητήσαντος δ' ἀποδείξεις τοῦ ἀ-
 στυνόμου, οὗτος ἀμέσως ἔσπευσεν εἰς τὸν οἶκόν του καὶ ἔ-
 φερε τὸ ἕτερον ἡμισυ αὐτῆς ἐπέμενε δὲ νὰ τὴν παραλάβῃ
 διότι ὁ ἐ π ῖ σ η μ ο ς σ φ α γ ε ὺ ς ἔχει καὶ ἰδιαιτέραν
 μάχαιραν καὶ ἰδιαιτέραν ἀκόνην, ἅτινα θεωροῦνται ἱερά.
 Ἐκ τούτου ὁδηγηθεῖσα ἡ ἀνάκρισις κατιώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ
 ὅτι ὁ φονεὺς τοῦ παιδὸς ἦν πράγματι ὁ Κοέν καὶ τὸν
 προέπεμψεν πρὸ τοῦ δικαστηρίου.»

«Κατὰ τὴν δίκην συνέβη καὶ τὸ ἐξῆς ὥραϊον ἐπεισόδιον.
 Ὁ εἰσαγγελεὺς ἀφ' οὗ ἐξήντησε πάντα τὰ ἐπιχειρήματά του
 κατὰ τοῦ Κοέν εἶπε τελευταῖον.—Κύριοι, τί ἄλλην καλλι-
 τέραν ἀποδείξιν θέλετε τῆς ἐνοχῆς τοῦ Κοέν; Παρατηρήσα-
 τε τὰς χεῖράς του εἶναι εἰσέτι αἱματοθαφεῖς!»

«Ὁ Κοέν ταραχθεὶς ἐκύτταξε τὰς χεῖράς του.»

«Τὸ τοιοῦτον φαντάζεσθε τί ἐντύπωσιν ἔχαμεν εἰς τὸ προκα-
 τελημμένον τῶν δικαστῆριον!»

«Ὁ τότε διοικητὴς Κερκύρας στρατηγὸς Λονζελώ, περιε-
 κυκλώθη παρὰ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες τῷ προσέφερον βαρυτι-
 μότατα δῶρα, ἅτινα ὅμως οὗτος δὲν ἐδέχθη καὶ διέταξε
 τὸν τουφεκισμόν τοῦ Κοέν. Ὁ Κοέν ἐτουφεκίσθη εἰς τὴν
 Σ π ι α ν ἄ δ α ν. εἰς τὸ μέρος, ὅπου μετὰ ταῦτα ἀνηγέρθη
 τὸ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἀρμοστοῦ Μαίτλανδ ἀ-
 νεγερθὲν μνημεῖον.» (1)

Καὶ τελευταῖον τὸ ὅποσον θ' ἀναφέρωμεν εἶναι καὶ τὸ
 ἀκολουθον. Ἐἶδον πῶς πάλιν ἀπαντᾷ, ὁ ἐπίσης φιλόσοφος
 καὶ ἐξοχος Ἀγγλος ραββῖνος, γραμματεὺς καὶ ἐξηγητὴς

(1) Ἐν τῷ ἀκολουθῶν ἡμῶν κεφαλαίῳ θὰ διαλάβωμεν καὶ
 περὶ τοῦ συμβάντος φόνου χριστιανόπαιδος ἐν Ζακύνθῳ κατὰ
 τὸ 1712 ἵνα μὴ ἐξογκώσωμεν πέραν τοῦ δέοντος τὸ πᾶρόν ἡ-
 μῶν κεφάλαιον.

τῶν Νόμων, Hartwig Wesseley ὁ θανὼν πιστὸς εἰς τὰς Ταλμουδικὰς δοξασίας. «Κατὰ τὸν Νόμον, λέγει οὗτος, ἐπιτρέπεται ἡ χρῆσις τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος, καὶ ὁ βιβρώσων αἷμα ἀνθρώπου κοπέντος. σὺ μὲν φωνᾷ τῷ Νόμῳ πράττει.» (1)

Ἐπειδὴ πρεθέσαμεν τοσαῦτα κατὰ τῶν Ἑβραίων κείμενα, φρονοῦμεν, ὅτι δὲν θὰ ἐτηροῦμεν τὴν πρέπουσαν ἀμεροληψίαν, ἣν ὑπεσχέθημεν, μὴ πρὸς τὸν ἑβραϊστὴν τινὰ ἐξ ὧν λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ συνήγοροί των πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν καὶ ἀντίκρουσιν τῆς φοβερᾶς κατηγορίας.

Ὁ Ἰσίδωρος Λοαίβ ἑβραῖος ἐπὶ πολυμαθείᾳ διαπρέπων, λέγει ἐν τῇ «Ruvue des Études Juives» πρὸς ἀντίκρουσιν τῆς ἐπ' ἀνθρωποθυσίᾳ κατηγορίας τ' ἀκόλουθα: «Εἴμεθα ἄθῳοι τῆς χύσεως χριστιανικοῦ αἵματος, τραγὴν δ' ἀπόδειξιν φέρομεν, ὅτι οὐδέποτε οἱ κατήγοροι ἡμῶν, συνεφώνησαν, περὶ τῆς χρήσεως, ἣν ποιούμεθα αὐτοῦ, ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἡμῶν.» (2)

Πρὸς τοῦτοις «Τὰ Ἰσραηλιτικὰ Ἀρχεῖα» Archives Isaélites, περιοδικὸν ἐν Παρίσιος ἐκδιδόμενον, καὶ ἐπίσημον ὄργανον τῆς ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἐδρευούσης ἀνωτάτης τῶν Ἑβραίων διοικητικῆς Ἀρχῆς «L' alliance Israélite» ἰδοὺ τί λέγει: «Παρά ταῖς τόσαις δῆθεν ἀπαγωγαῖς Χριστιανοπαίδων ὑφ' Ἑβραίων, ταῖς τοσάκις διατυμpanισθείσαις ὑπὸ τοῦ ὄχλου τῆς Ἀνατολῆς, κατὰ τοὺς δύο τελευταίους τούτους αἰῶνας, παρὰ ταῖς τόσῳ αὐστηραῖς δικαστικαῖς ἐρεῦναις, ταῖς ἐνεργηθείσαις, συνεπεία τῆς κατηγορίας ταύτης, ὑπό τε τῆς Ὀθωμανικῆς καὶ ἄλλων Κυβερνήσεων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Κοινοτικῶν Ἀρχῶν τῶν χριστιανῶν, καὶ τῶν Προξένων

(1) Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. Ν. Μ. Δαμαλᾶ καταχώρησις ἐν τοῖς «Καιροῖς» 29 Μαΐου 1890.

Ἀἱμα κτλ. «Σελ. 78.

(2) Αὐτόθι: Σελ. 85

τῶν ζίνων Δυνάμεων, οὐδέποτε ἐκατορθώθη νὰ πιστοποιηθῇ οὔτε δικαστικῶς, μήτε τοῦλάχιστον δι' ἀνακριτικῶν ἐνδείξεων, μίαν καὶ ἀπὸ τὰς τόσας δῆθεν ἀνθρωποθυσίας, τὰς ἐκτελεσθείσας ὑπὸ τῶν Ἑβραίων. Ἐξ ἐναντίας δ' ἀπεδείχθη, διὰ χιλίων περιστατικῶν καὶ χιλίων ἱστορικῶν γεγονότων, ὅτι, πᾶσαι αὗται αἱ κατὰ τοῦ τέλεος λαοῦ φονασκίαι, ἦσαν μυσταρχί συκοφαντίαι, διαδοθείσαι εἴτε ἐκ κακεντρεχοῦς προμελέτης, εἴτε ὑπὸ τὸ κράτος τυρλοῦ φανατισμοῦ, καὶ σκοποῦσαι, τὴν διὰ τῆς διττόσεως τῆς συκοφαντίας ταύτης, τῆς τόσῃ δυστυχῶς ἐν Ἀνατολῇ εὐκόλως ἀσπαστῆς, ἀπόκρυψιν ἐτέρης φύσεως κακουργημάτων πράγματι διαπραχθέντων.» (1)

Ἐν τῇ περιστάσει δὲ κατ' ἣν ὁ διάσημος ραββίνος καὶ ἱεροκῆρυξ ἐν Βιέννῃ δόκτωρ Ἀδόλφος Γελλενέκ, ἐβραῖος, ἀντισπεξῆλθε κατὰ τῶν ὁμοθρήσκων του ἐν πληθούσῃ συναγωγῇ εἰπὼν τὰ ἀκόλουθα. «Εἶναι τι ἀνήκουστον, καὶ εἰδεχθῶς φοικῶδες, ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς εἰς ὃν κυλιόμεθα, ἐγείρομεν πάντοτε θρασεῖς θρήνους καὶ οἰμωγὰς, ἐπὶ τοῖς διωγμοῖς οὓς δῆθεν ὑπιστάμεθα παρὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείᾳ λέγω, ὅτι θὰ θαυμάσω, καὶ θὰ ὑπολήπτωμαι τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, τὸν ὑποδείζοντα τῇ ἀνθρωπότητι, τὸν φοικῶδῃ πίνακα τοῦ φανατισμοῦ ἡμῶν τῶν Ἑβραίων. Ἐξ ὅρκου, καθήκοντος καὶ τῶν δεσμῶν ἅτινα μὲ συνδέουσι πρὸς ὑμᾶς, μὴ δυνάμενος νὰ πράξω τοῦτο ἐγὼ αὐτός, θὰ θεωρήσω εὐεργέτην τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν ἄνδρα ὅστις πράξει τοῦτο.» ἡ Univers Israelites («Ἰσραηλιτικὴ Ὑφήλιος» ἐφημερίς ἑβραϊκὴ εἰς τὸ Γαλλικόν ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένη) ἐγραψε τὰ ἑξῆς. «Ἐπέπρωτο λοιπὸν ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ν' ἀκούσωμεν κήρυκα τοῦ Ἀγίου ἡμῶν Οἴκου, ποιμένα τοῦ Ἰσραὴλ, πληρόντα οὕτω σκληρῶς, τὸ ποιμνιόν του, δι' ὧν τῶν διαλητηριωδῶν καὶ φονικῶν ὀπλῶν τῆς συκοφαντίας καὶ

καταγγελίας. Εὐτυχῶς οἱ λαοὶ, βλέπουσι τὴν διαγωγὴν καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀναγνωρίζουσι τὸ ἀπίθκνον τῶν μυστρῶν ὑπαινιγμῶν, ψευδοῦς Λευίτου, καὶ δὲν πιστεύουσιν, οὔτε εἰς τὰς δὴθεν πρὸ ἡμῶν διαπραττομένας ἀνθρωποθυσίας διὰ τὰς τελετὰς τοῦ Πάσχα μας, μήτε εἰς τὸ δὴθεν μισαλλόδοξον ἡμῶν.»

Ὁ Πατριάρχης Μητροφάνης ὁ Γ'. ὅστις ἐπατριάρχευσεν ἀπὸ τοῦ 1563 μέχρι τοῦ 1572 ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον γράμμα πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ Χριστιανοὺς ἵνα μὴ οὗτοι κακοποιῶσι τοὺς Ἑβραίους. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ρητῶς, ἡ περὶ αἵματος κατὰ τῶν Ἑβραίων κατηγορία, οὐχ ἦτον ὅμως. φρονοῦμεν ὅτι, διὰ τῶν πράξεων «ἀδίκως καὶ συκοφαντικῶς» ὁ ἱεράρχης τοῦτο ὑπαινίσσεται ὀριδῆλως. Τὸ γράμμα τοῦτο παραθέτομεν ὧδε ὁλόκληρον, τὸ μὲν ἵνα-ἴδον ἐνεστι παράσχωμεν, ὡς ὑπεσχέθημεν, πληρεστέρας πληροφορίας τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις, ἀπ' ἐτέρου δὲ ἵνα καταδειχθῇ τὸ ἀνεξίτητον, μεθ' ὑπερηφανείας τὸ λέγομεν, τοῦ ἡμετέρου θεοδόξου κλήρου. Ἰδοὺ δὲ τοῦτο.

«ΡΝΓ'. (ΡΞΒ.)»

Μητροφάνους τοῦ ἀπὸ Καισαρείας.

Περὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ Ἰουδαίους ἀδικίας. Μητροφάνης ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐπειδὴ οἱ ἐν πάσῃ τῇ νήσῳ Κρήτῃ εὐρισκόμενοι Ἑβραῖοι ἀνέφερον τῇ ἡμῖν μετριότητι καὶ κατεβόησαν μετὰ θαυμάσιων πολλῶν ὅτι τινὲς τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν, ποτὲ μὲν ἀδίκως καὶ συκοφαντικῶς πᾶραδιδοῦσιν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἐνδοξώτατους ἄρχοντας καὶ αὐθέντας τῆς νήσου τύχης καὶ δικεβολαῖς ἀδίκους καὶ παραλόγους ζημιοῦσι καὶ ἐνοχλοῦσιν αὐτοῖς· ποτὲ δὲ δι' ἐκυτῶν ἐπιτίθενται τούτοις ὀρμηὴ ἀτάκτως καὶ ἀνιδεῖας μεστῇ, καὶ πᾶσι τρόποις κακοποιεῖν αὐ-

τοῖς παραλόγως σπουδάζουσι, μισθὸν ἔχειν παρὰ τῷ πάντων Θεῷ ἐκ τούτων νομίζοντες· τούτου χάριν ἡ μετριότης ἡμῶν γράφουσα ἀποφαίνεται ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἵνα, ὅσοι τῶν χριστιανῶν τὰ τοιαῦτα ποιοῦσι, καὶ συκοφαντίας ἀδίκους ρίπτουσι κατ' αὐτῶν, ἐπὶ ζημίᾳ καὶ ἀπωλείᾳ αὐτῶν ἀδίκῳ καὶ παραλόγῳ. ὅσοι τε μὴ ἀρκοῦμενοι τῇ κρίσει τῶν ἐνδοξοτάτων αὐθεντῶν, ἐν τῇ ἀδικῳ θεωρίᾳ αὐτῶν, ὁρμῶσιν αὐθαδῶς καὶ ἀνυποσώλως, καὶ χεῖρας αἶρουσι κατ' αὐτῶν, οἱ τοιοῦτοι ὑπάρχουσι ἀφωρισμένοι ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι· ἡ γὰρ ἀδικία, καὶ συκοφαντία, καθ' οὗ ἂνπραχθεῖη καὶ τελεσθεῖη ἀδικία ἐς· καὶ οὐκ ἔστι ποτὲ τὸν ἀδικοῦντα εἶναι ἀνεύθυνον ἐκ τοῦ προφασιζέσθαι, ὅτι ἑτερόδοξον ἠδίκησε, καὶ οὐκ εὐσεβῆ, ἐπεὶ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐν Εὐαγγελίοις, μηδένα φησὶ διασεῖσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, μὴ διαχωρίζων πάντας, μηδὲ χώραν διδούς τοῖς εὐσεβέσιν ἀδικεῖν τοὺς ἀλλοτριόφρονας. Οὕτως οὖν γράφοντες, διηρθώσεως τυχεῖν τὰ τοιαῦτα βουλόμεθα· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ παρὸν ἀπελύσαμεν γράμμα· ὅπερ ἐν πάσῃ τῇ νήσῳ παρρησίᾳ ἀναγνωσθήτω καὶ δηλωθήτω.

Ἐν ἔτει αἴσοστ. (1)

Παρὰ διαπρεποῦς τινος κληρικοῦ τοῦ Καθολικοῦ δόγματος καὶ καθηγητοῦ, ἐλάβομεν διὰ μέσου ἡμετέρου φίλου τὰς ἀκολούθους πληροφορίες ἐν προκειμένῳ, ἃς μετὰ χαρᾶς δημοσιεύομεν ὧδε. Ὁ ἐν λόγῳ καθηγητὴς ἔγραψε περὶ τοῦ ζη-

(1) Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν σελ. 281 τῆς *Turcogrecia* (Cru-sius). Μετ' ἐπαίνων δ' ἀναφέρει τὴν διάταξιν αὐτὴν τοῦ Μητροφάνους ὁ Βιλλεμαῖν ἐν Δοκιμίῳ διὰ τὴν δικαίαν ἐπιτήμησιν ὅτι, ἡ ἀδικία οὐδαμῶς ἀλλάσσει φύσιν ἂν γένηται πρὸς ἑτερόδοξον· ταῦτα ἐπὶ ἐνετοκρατίας. Περὶ δὲ τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους Γ' βλέπε ἡμετέρους «Πατριαρχικούς Πίνακας» σελ. 515 κ. ἐξ.

Γεδεῶν Κοινωνικῇ Διατάξει τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινῶς σελῖς 70—71.

τήματος τούτου διατριβήν, ἣν ἡμέραν τινα θὰ δημοσιεύσῃ καὶ ἐξ ἧς ἔσχε την καλωσύνην ν' ἀποσπάσῃ τὰς ἀκολούθους πληροφορίας, ἃς ἄσμενοι δημοσιεύομεν, λυπούμενοι μόνον ὅτι μὴ τυχόντες τῆς ἀδείας αὐτοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν τὸ ὄνομά του. Ὁ ἐν λόγῳ λοιπὸν διαπρεπὴς λόγιος λέγει ὅτι «Ὁ ἀμείλικτος ἀντισημιτιστὴς καθηγητὴς Rohling ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ἀνεῦρεν ἐν τῷ Ταλμούδ οὐδεμίαν ἀπόδειξιν περὶ φόνου τυπικῶς διαττασσομένου ὑπὸ τῶν Ἑβραίων (Ἐπιστολὴ γραφεῖσα τὴν 19 Ἰουνίου 1883 καὶ δημοσιευθεῖσα τὴν 24 Ἰουνίου διὰ τῆς ἐφημερίδος «Ungarischer Grenzbotez» τοῦ Πρεσβούργου. Ὅτι ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ δόκτορος Corrado Guidetti «Pro Judaeis, Riflessioni e Documenti» δημοσιευθέντι ἐν Τουρίνῳ τύποις Roux e Favale τὸ 1884 ἀνασκευάζεται ἐντελῶς ἡ κατὰ τῶν Ἑβραίων κατηγορία αὕτη. Ὁ Guidetti προκαλεῖ, ἐν σελίδι 221 τοῦ εἰρημένου βιβλίου του, τοὺς σοφοὺς συντάκτας τῆς κληρικῆς ἐφημερίδος «Civiltà Cattolica» νὰ προσαγάγῃσι ἕν καὶ μόνον κἄν χωρίον τοῦ Ταλμούδ, δι' οὗ ν' ἀποδεικνύεται ὁ τυπικῶς διαττασσόμενος φόνος τοῖς Ἑβραίοις, οἱ δὲ συντάκται οὗτοι, καίπερ ὑποσχεθέντες ὅτι θὰ ἐπανεέλθωσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ αἵματος, ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον ἐσιώπησαν, τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει τρανῶς ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον δὲν εὑρίσκεται ἐν τῷ Ταλμούδ.»

«Ὅτι ὑπάρχει διατριβὴ πραγματευομένη τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἀνασκευάζουσα τὴν κατηγορίαν, ἑλληνιστὶ γεγραμμένη καὶ ἐπιγραφομένη «Οἱ Ἰσραηλῖται ἐπὶ Καννιβαλισμῷ κατηγορούμενοι καὶ ἡ κοινὴ γνώμη περὶ τοῦ ἐν Βηλατᾷ γεγονότος ὑπὸ Σ. Β. Βεντούρα ἐν Κωνσταντινουπόλει 1874,» ἐν ᾗ, σὺν τοῖς ἄλλοις, γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ ἐξωμώσαντος ραββίνου Νεοφύτου, ὃν ἀποδεικνύουσιν ἀντιφάσκοντα καὶ ἀμαθῆ.»

«Ὅτι ἐν νέῳ τινι βιβλίῳ γαλλικῷ μεταγλωττισθέντι εἰς

τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐκδοθέντι ἐν Σμύρνῃ ἐπιγραφομένῳ δὲ «Ὁ Ἰουδαῖος τῆς ἱστορίας καὶ ὁ Ἰουδαῖος τῆς παραδόσεως ὑπὸ Ἰσιδώρου Λοκίς (1) ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Κορρῆ, ἐν Σμύρνῃ 1891» ἐν τῇ σελίδι 41 ὑπάρχει παράρτημα δι' οὗ παρέχονται νέαι μαρτυρίαι νομομαθῶν γάλλων δι' ὧν ἀποδεικνύεται τὸ ὅλως ἀβάσιμον τῆς κατηγορίας ταύτης. Ὅτι ἡ κατὰ τῶν Ἑβραίων συκοφαντία αὕτη περὶ αἵματος ὁμοιάζει πρὸς ἐκείνην ἐρ' ἡ κατηγοροῦντο ἄλλοτε οἱ πρῶτοι χριστιανοί, ὅτι εἶναι παραπλησία ἐκείνης τὴν ὁποίαν σήμερον ἐτι ἐλτοξίζουσι ἐν Σινικῇ κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ ἐνεκα τῆς ὁποίας συνέβησαν αἱ τῶν ἡμερῶν τούτων φοβεραὶ τῶν χριστιανῶν σφαγαὶ ἐν Σινικῇ. Ἐν τῇ ἐφημερίδι Tanfulla γίνεται λόγος περὶ τούτου, οἱ ἐπαναστάται Σῖναι ἐνέπνευσαν εἰς τὸν ὄχλον τὴν πεποιθήσιν ὅτι οἱ χριστιανοὶ χρῆζουσι τοῦ αἵματος παιδῶν Σινῶν ἵνα ἐξιλεώσωσι τοὺς ἐαυτῶν Θεοὺς.» (2)

«Καὶ τέλος, ὅτι ὁ γνωστὸς ἀντισημίτης Henry Deportes ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Le mystère du sang chez les Juifs de tous les temps» ἀναφέρει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ γραμματέως τῆς Α. Ε. τοῦ Καρδινάλιου Manning γραφεῖσαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Καρδινάλιου καὶ ἔχουσαν ὧς ἀκολούθως:—Ἡ αὐτοῦ Πανιερώτης γινώσκει κάλλιστα ὅτι διεπράχθησαν ὠμότητες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ ὑπὸ αὐτῶν ἐτι τῶν Χριστιανῶν, ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' ὅτι ὁ ἰουδαϊκὸς λαὸς ἔχει τυπικὸν ἐκ παραδόσεως ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτοῦ ν' ἀναμιγνύῃ τὸ αἷμα χριστιανοπαί-

(1) Συγγραφεὴς ὃν καὶ ἡμεῖς ἀναφέρομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

(2) Faufulla 17—18 Agosto 1891 N.ο. 223.

«I congiurati chinesi hanno fatto credere al popolo che i cristiani hanno bisogno del sangue dei fanciulli chinesi per placare «i loro Dei». »

δων, εἶναι τοῦτο τοσοῦτον φοικαλέον ὥστε ἡ Αὐτοῦ Πανιερότης μὴ ἔχουσα τὴν προφανῆ ἐνάργειαν τοῦ πράγματος ἀδυνατεῖ ν' ἀποδείξῃ τὸ ἀληθές· ἢ οὐ αὐτοῦ» (1) Τὰς πληροφορίας δὲ ταύτας ὡς περαίνει ὁ δικηπρὸς κληρικὸς, παρ' οὗ ἐλάβομεν, εἶπομεν, ὅλα τ' ἀνωτέρω διὰ τῶν ὠραιοτάτων καὶ ὄντως χριστιανικῶν τούτων λέξεων. «Τὸ συμπέ-
ρασμα τοῦτο τοῦ σοφοῦ ἄγγλου καρδινάλιου εὐσυνειδήτως καὶ ἐγὼ παραδέχομαι, παρὶν δὲ καὶ συμβουλεύω ἐκείνους οἵτινες πραγματεύονται τοιαῦτα ἀντικείμενα, νὰ ὥσι ὅσην τὸ δυνατὸν ἐπιφυλακτικοὶ ἵνα μὴ ἀναζωπυρηθῶσι παρὰ τῷ πλή-
θει ἀρχαῖα μίση, τὰ ὅποια δύνανται νὰ παραγάγῃσι ἀξιο-
δακρυτοὺς παροξυσμούς, οὓς εἰσέτι θρηνούμεν, καὶ οἵτινες ἀν-
τίκεινται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, ὅστις μετὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην ἐθέσπισε ὡς πρῶτον κα-
θῆκον τοῦ ἀνθρώπου τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἡμῶν ἀγά-
πην» (2)

Ὅταν τὰ θρησκευτικὰ μίση καὶ ὁ φανατισμὸς ἀναπτυ-
χθῶσιν εἰς τὸ ἐπακρον, οὐδόλως παράδοξον ἐὰν κυκλοφορή-
σωσιν αἱ παραλογώτεραι φήμαι καὶ λάβωσιν ὑπόστασιν καὶ πι-

(1) «Son Eminence sait bien qu' il y a eu des atrocités, commises de temps en temps par les juifs et même par les chrétiens en Espagne, en Angieterre et ailleurs. Mais que le peuple juif ait eu un rit traditionnel de mêler le sang d' enfants chrétiens dans leurs mystères, c' est là une horreur dont son Eminence n' a pas eu de l' evi-
dence suffisante pour en démontrer la vérité.» (Londres 24 Février 1890.)

(2) «A tale conclusione del dotto Porporato inglese io consenziosamente sottoscrivo, e consiglio coloro che trattano tali argomenti di ponderare per bene quanto asseriscono onde non fomentare nelle moltitudini antichi odii che possono degenerare in lagrimevoli eccessi che noi ancora deploriamo e che debbonsi a loro imputare, contro lo spirito della Religione Cristiana la quale ha per fondamento dopo la carità verso Dio, la carità verso il prossimo.

στευθῶσι πρὸς καιρὸν ὑπὸ τοῦ πλήθους τὰ παραδοξότερα τῶν πραγμάτων. Οἱ ἐν Ρώμῃ πρῶτοι χριστιανοί, ἐκρίπτοντο καὶ διητῶντο, ὡς γνωστὸν, ἐν ταῖς κατακόμβαις, ἐν αἷς ἐτελοῦντο ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ἐκ φόβου πᾶσαι αὐτῶν αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ τὰ μυστήρια. Ἐκ τούτου οἱ διώκται καὶ ἐχθροὶ τῶν χριστιανῶν λαβόντες ἄφορμὴν ἐκατηγόρουν αὐτοὺς ἐπὶ τελέσει ἀπανθρώπων, ἀνοσίων καὶ ἀποτροπαίων θρησκευτικῶν πράξεων (1) Κατὰ τῶν κατηγοριῶν τούτων ἀντεπεξήλθον ἀνασκευάσαντες αὐτὰς πολλοὶ συγγραφεῖς καὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ ἀπολογία τοῦ Ἀθηναγόρα κεφαλ. κη'.—λζ'. «Τρία ἐπεφημίζουσιν ἡμῖν ἐγκλήματα, ἀθεότητα, Θυέστεια δεῖπνα, Οἰδιποδεῖους μίξεις· ἀλλὰ εἰ μὲν ἀληθὴ ταῦτα, μηδενὸς γένους φείσασθε, ἐπεξέλθετε δὲ τοῖς ἀδικήμασι· σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ προορίζουσ ἡμᾶς ἀποκτείνετε· εἰ γέ τις ἀνθρώπων ζῇ δίκην θηρίων, καὶ τοί γε τὰ θηρία τῶν ὁμογενῶν οὐχ ἄπτεται, καὶ νόμῳ φύσεως, καὶ πρὸς ἓνα καιρὸν τὸν τῆς τεκνοποιίας, οὐκ ἐπ' ἀδείας μίγνυνται... Εἰ δὲ λογοποιῖας ταῦτα καὶ διαβολαὶ κεναί... καὶ τοῦ μηδὲν τούτων ἀδικεῖν, ὑμεῖς μάρτυρες, κελεύοντες μὴ ὁμονοεῖν» (α) Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἀναιρεῖ, λέγων ὅτι οἱ χριστιανοὶ ὁμολογοῦσι καὶ λατρεύουσι ἓνα μόνον Θεὸν εἰς τρία πρόσωπα, ζῶντες κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, καὶ πιστεύοντες, ὅτι ἐπιβλέπει καὶ γινώσκει πάντα δὲν λατρεύουσι δὲ τὰ εἰδῶλα, καὶ δὲν προσφέρουσιν εἰς αὐτὰ θυσιάς, ἐπεὶ δὴ εἶναι περὶ αὐτῶν πεπεισμένοι, ὅτι οὐδὲν τι θεῖον ἔχουσι (β) Τὰς δὲ τελευταίας δύο κατηγορίας ἀνασκευάζει, δεικνύων, ὅτι ἡ πολιτεία, οἱ νόμοι καὶ τὰ ἔθνη

(1) «Κατεφύεσαντο ἡμῖν θυέστεια δεῖπνα, καὶ οἰδιποδεῖους μίξεις, καὶ ὅσα μῆτε λαλεῖν, μῆτε νοεῖν θέμις ἡμῖν, ἀλλὰ μὴδὲ πιστεύειν, εἴ τι τοιοῦτο πώποτε παρὰ ἀνθρώποις ἐγένετο.» Εὐσεβ. ἐκκλ. ἱστορ. Ε. ἄ.

«(α) κεφ. γ'.»

«(β) κεφ. δ. — κη'.»

τῶν χριστιανῶν πολὺ ἀπέχουσιν ἀπὸ τοῦ φόνου καὶ τῶν ἄλλων ἀνοσιουργημάτων, ἐφ' οἷς τοὺς κατηγοροῦν. (1)

Ὡς ἦτο δὲ καὶ ἐπόμενον αἱ κατηγορίαι αὗται σὺν τῷ χρόνῳ κατέπεσαν διότι ἐναντι τῶν συκοφαντιῶν τούτων, ἀνηγείρετο καὶ ἴσατο ὁ καθρέπτῃς τῆς ἀληθείας ὅστις ὀνομάζεται Εὐαγγέλιον.

Ἐπίσης καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἔσχον ἐκτὸς τῆς προκειμένης καὶ ἄλλην τινα κατηγορίαν νὰ ὑποσῶσιν, ἡ κατηγορία δὲ αὕτη εἶναι ὅτι ἐλάτρευον τὴν κεφαλὴν ὄνου ἣν εἶχον, δη-
θεν ἐναποθέσει, εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν. Παρὰ τῷ λαῷ δὲ καὶ σήμερον ἔτι λέγεται ὅτι πιτεύουν εἰς τὴν «γαϊδουρο-
κεφάλαν.» Ἐναπέμεινε δὲ καὶ ἡ πρόληψις αὕτη καὶ μέχρι τῶν ἡμετέρων ἡμερῶν ἕνεκα τοῦ ἐπεισοδείου ἐκεῖνου τοῦ συμβάντος ἐπὶ Μωϋσέως, ὅταν, ἐνῶ εὐρίσκοντο οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ ἐξορίᾳ, εἰς τὴν ἐρημον καὶ ἐδίψων, ὁ Μωϋσῆς ἰδὼν ἀγέλην ὀνάγρων διέταξε νὰ τὴν ἀκολουθήσωσιν ἐπὶ τῇ ἐλ-
πίδι ὅτι θὰ ἀνεύρισκον τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος, ὕπερ καὶ ἐγένετο. Ἐκτοτε δὲ οἱ Ἑβραῖοι ἐλάτρευον τὸ σύμβολον τῆς κεφαλῆς τοῦ ὄνου πρὸς ἀνάμνησιν. Τοιαύτη ἦτο ἡ παρά-
δοσις καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονότος τούτου ἐσηρίζετο ἡ κατ' αὐτῶν πρόληψις, καὶ τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει καὶ ὁ μέγας Τάκι-
τος (2). Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἦτο ψευδέστατον, καὶ ἦτο καὶ εἶναι μία καθαρά καὶ ἀπόλυτος πρόληψις καὶ οὐδὲν πλέον.

Ἐξ ὧσων ἐξεθέσαμεν, κατὰ τὴν ἀσθενὴ ἡμῶν κρίσιν, ἐξά-
γεται, ὅτι δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῇ ἀσφαλῶς, βεβαίως καὶ ἀναμφισβήτητος ὅτι διατάσσεται τοῖς Ἑβραίοις τυπικῶς ἡ χρῆσις τοῦ αἵματος ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτῶν βιβλίοις. Ὅτι ὁ-
μως τὸ Ταλμούδ αὐτῶν εἶναι συρραφὴ ἀνοησιῶν, βλασφημιῶν

(1) Φιλολογικὴ καὶ Κριτικὴ ἱστορία τῶν Ἀγίων Πατέρων καὶ τῶν Συγγεγραμμάτων αὐτῶν ὑπὸ Κομπορόνου. Τόμ. Α'. Σελ. 256—257

(2) *Effugium animalis quo monstrante errorem sitim-
que depulerant, penetrati sacravere ;*
Taciti Historiarum Lib. V.

καὶ βδελυγμιῶν εἶναι τοῦτο ἀναντίρρητον, διότι οἱ πλεῖστοι, ἂν οὐχὶ ὅλοι, ὅσοι περὶ αὐτοῦ ἔγραψαν, καὶ ἐκεῖνοι ἔτι οὔτινες ἐρρωμένως συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων, ἀνομολογοῦσι τοῦτο ἀνεπεφυλάκτως. Ἡ τρανωτέρα δὲ ἀποδείξις εἶναι ὅτι ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, οἱ διαπρεπέστεροι καὶ οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι τῶν Ἑβραίων πρὸ πολλοῦ ἀπεκλήρυσαν τὸ βιβλίον τοῦτο, μὴ σεβόμενοι καὶ πιστεύοντες ὡς ἱερὸν ἄλλο καίμενον τῆς θρησκείας αὐτῶν ἢ τὴν Ἀγίαν Γραφὴν, ἣν καὶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ πιστεύομεν καὶ ἔχομεν ἐν ταῖς ναοῖς ἡμῶν. Οἱ τῆς Εὐρώπης πεπολιτισμένοι τῶν Ἑβραίων ἔπραξαν οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ συνεμορφώθησαν πρὸς τοὺς χριστιανούς συμπολίτας των καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐορτὴν τῆς ἐβδομάδος, τὴν ἡμέραν τῆς ἀναπαύσεως, ἐξελέξαντο δὲ τὴν Κυριακὴν ὡς κοινὴν ἐορτάσιμον ἡμέραν διότι τοῦτο καθόλου δὲν ἀπάδει εἰς τὰς θείας Γραφάς. Τὰ παραδείγματα ταῦτα θὰ νῦχόμεθα νὰ ἠκολουθοῦντο ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑβραίων, πρὸς οὓς ἡ πολιτεία παρέσχε, δὲν δύνανται νὰ τὸ ἀρνηθῶσιν, οὐχὶ μόνον τὴν ἀπλὴν χειραφεσίαν, ἀλλ' ἅπαντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἐλευθέρου πολίτου.

Ὡς προοιμιαζόμενοι ὑπεσχέθημεν, ἐξεθέσαμεν ὅσα καίμενα ἠδυνήθημεν ν' ἀνεύρωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, παρελείψαμεν δὲ ν' ἀντιγράψωμεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Κασσιμάτη τὸν κατάλογον τῶν τοιούτων αἱματηρῶν καὶ ἀποτροπαίων γεγονότων, συμβάντων ἐν διαφόροις χώραις τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰῶνος μ. Χ. μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, καὶ τὰ ὅποια, ὡς βεβαίως ὁ κ. Κασσιμάτης, ἀντέγραψεν ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων. Τοῦτο δὲ ἐπράξαμεν ἀφ' ἑνὸς, ἵνα μὴ βαρύνωμεν, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ πλεον τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώσας διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοιούτων φρικταλειῶν, καὶ, ἀφ' ἑτέρου, διότι θέλομεν νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι οἱ κατηγορούμενοι Ἰουδαῖοι, πρὸς τιμὴν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, πρὸς τιμὴν τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀνθρωπισμοῦ, θὰ ἀποδείξωσι δεόντως, ὅτι ἐὰν τοιαῦτα μυσσαρεὶ καὶ ἀπο-

τρόπαιοι πράξεις, ἐνηργοῦντο εἰς ἄλλας ἐποχάς, εἰς τὰς παρωχημένας ἐκείνας ἐποχάς, ἐν αἷς ἐβασίλευον ἐν τῷ κόσμῳ τὸ σκότος καὶ ἡ ἀμάθεια, τὴν σήμερον τὰ τοιαῦτα εἶναι τοιοῦτος τερατώδης ἀνυχρονισμός, ὥστε οὐ μόνον ἀποκοροῦνται ὑπὸ σύμπαντος τοῦ πεπαιτισμένου κόσμου, ἀλλ' ὅτι οὔτε καὶ ὑπόνοια ἢ ἀμφιβολία, ἐπιτρέπεται, νὰ ὑφίσταται κατ' αὐτῶν πλῆρον.

Παρεθέσαμεν ὅλα τὰ κείμενα ἀφιέμενοι τοῖς ἡμετέροις ἀνγνωσταῖς νὰ σχηματίσωσιν ἐκ τούτων τὴν πεποιθήσιν αὐτῶν ἐν προκειμένῳ, ἔχοντες δι' ἐλπίδος καὶ εὐχόμενοι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπαναλαμβάνομεν, ἀποδείξωσιν, ἀπολογούμενοι δεόντως καὶ σπουδαίως, τὸ ἀβάσιμον τῆς κατ' αὐτῶν κατηγορίας, δηλοῦντες σύνεχαι δι' ὅλων τῶν μέσων, καὶ ἀποδεικνύοντες δι' ὅλων τῶν ἀποδείξεων, ὅτι οὐ μόνον τοιαῦτα μυσχαί, φρικκλέαι καὶ αἰματηραὶ πράξεις—καὶ ἐν ἔτι, ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐνηργοῦντο κατὰ τὸν μεσαιῶνα—δὲν τελοῦνται πλῆρον, ἀλλ' ὅτι ἀποκοροῦνται τανῦν παρ' αὐτῶν διαβρόχην καὶ ἀνεπιφυλάκτως. Πρὸς τιμὴν τῆς ἀληθείας τὸ εὐχόμεθα καὶ τὸ ἐλπίζομεν.

Γ.

*Περὶ Ἑβραίων καὶ τοῦ σφαγιασθέντος ἐν Ζακύνθῳ
χριστιανοπαίδος τὸ 1712.*

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν περαιτέρω ἀφήγησιν ἡμῶν, καὶ, ἔστιν ὅτε, συμπλήρωσιν τοῦ ἡμαρτος τοῦ προηγουμένου ἡμῶν κεφαλαίου, θὰ προτάξωμεν ὀλίγα τινα περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ Ἑβραίων, διότι καὶ σχετικὰ κάπως τὰ θεωρούμεν καὶ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι, τρόπον τινα, ὡς προοίμιον τοῦ ἡμετέρου τούτου κεφαλαίου.

Περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων ἔγραψαν πολλοὶ κατὰ διαφοροῦς ἐποχάς, μετὰ τῶν ὁποίων συγκατάλέγονται ὁ ἡ

μέτερος ιστοριογράφος κόμης Ἑρμάννος Δούντζης (1) καὶ ὁ ἐκ Κερκύρας διαπρεπὴς λόγιος καὶ καθηγητὴς κ. Ι. Α. Ρωμανός, ἐσχάτως. (2)

Ὁ κύριος Ρωμανὸς προοιμιαζόμενος προβάλλει τὴν ἀκόλουθον ἐρώτησιν καὶ ζητεῖ τὴν λύσιν μιᾶς ἀπορίας του· «πῶς εὗρέθη, λέγει, τῶν ξένων τούτων ἡ ὁμάς ἐν τῷ μέσῳ χώρας ἑλληνικῆς, πότε καὶ πόθεν ἦλθον, τίς ἡ διάλεκτος αὐτῶν, τίνες αἱ τύχαι τῶν δυσμοίρων τούτων ἀνθρώπων, οὔτινες φέρουσιν ἐτι τὰ ἔχνη προγενεστέρας ταπεινώσεως καὶ ἀνισότητος, ἥτις ἔρθη μόλις ἐπ' ἐσχάτων; Τῶν ἀποριῶν τούτων ἡ ἐπίλυσις, ὅσον σπουδαία καὶ περίεργος τοσοῦτον εἶναι καὶ δυσχερής.»

Ὁ κ. Ρωμανὸς ἐν τούτοις φρονεῖ ὅτι ὁ ἀποικισμὸς τῶν Ἑβραίων ἐν Κερκύρᾳ, δὲν εἶναι προγενέστερος τῆς ΙΒ'. ἑκατονταετηρίδος, καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι ἀποικισταὶ Ἑβραῖοι ἐν Κερκύρᾳ ἦσαν ἐξ Ἰσπανίας, ἐξ ἧς ἀπεπέμφθησαν δυνάμει τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1493 θεσπίσματος Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἰσαβέλλας, δι' οὗ ἐξεδιώχθησαν οἱ Ἑβραῖοι ἐξ Ἰσπανίας, τοῦτο ἐτι μᾶλλον ἀποδεικνύεται διότι οἱ πρῶτοι ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραῖοι ἀμίλουν τὴν ἰσπανικὴν διάλεκτον. Ἡ μεγάλη ὁμῶς κάθοδος τῶν Ἑβραίων εἰς Κέρκυραν συνέβη μετὰ 50 ἔτη μετὰ τὸ διάταγμα τοῦτο, ἐξ Ἀπουλίας τῆς Ἰταλίας ὅτε ἤρχεν ὡς ἀντιβασιλεὺς εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, Δὸν Πέτρος ὁ ἐκ Τολέδου. Τοσοῦτον δὲ ἐπέδρασαν οὗτοι ἐπὶ τῶν προγενεστέρων Ἑβραίων, οὓς εὗρον ἐν τῇ νήσῳ, ὥστε καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς Ἀπουλίας τοῖς ἐπέβαλον, καὶ ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ἡ καὶ νῦν ἐτι κρατοῦσα ἐν Κερκύρᾳ διάλεκτος τῶν Ἑβραίων, ἥτις ἐστὶ, κατὰ τὸν κ. Ρωμανόν, νόθος, κακὸς καὶ ἐξαμβλωματικὴ διάλεκτος

(1) E. Lunzi, Condizione politica delle isole Jonie sotto il Dominio Veneto.

(2) Ι. Α. Ρωμανοῦ «Ἡ Ἑβραϊκὴ Κοινότης τῆς Κερκύρας» Περιοδικὸν Ἀθηνῶν «Ἑστία» 1891 Ἀ.δ. 24, 25 καὶ 26.

ἀποτελουμένη ἀπὸ ἀπουλιανᾶς, ἰσπανικᾶς καὶ παρερθαρμένας ἑλληνικᾶς λέξεις.

Φρονοῦμεν λοιπὸν ὅτι ὁ ἴδιος κ. Ρωμανὸς δίδει ἡμῖν τὴν δέουσαν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησίν του καὶ λύει τὸ πρόταθὲν πρόβλημα. Οἱ ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραῖοι κατὰγονται ἐξ Ἰσπανίας καὶ πρὸ πάντων ἐξ Ἀπουλίας, ἡ δὲ γλῶσσά αὐτῶν εἶναι, ὡς εἵπομεν, κρᾶμα τι κακῶς ἢ καλῶς συντελεσθὲν ἐκ τῶν διαλέκτων τῶν δύο τούτων χωρῶν, ἐν ᾗ προσετέθησαν βραδύτερον καὶ λέξεις τινες ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

Ὁ κ. Ρωμανὸς διὰ τῆς διαχεινύσεως αὐτὸν σαφηνεῖας καὶ γλαφυρότητος παρέχει ἡμῖν πιστὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως αὐτῶν, ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Εἰς τὴν περιγραφὴν δὲ ταύτην συμφωνεῖ εἰς ὅλα καὶ καθ' ὅλα μετὰ τοῦ ἡμετέρου Λούντζη, παρατηρῶν μόνον ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Λούντζη λεγόμενα περὶ Ἑβραίων, ἐπὶ τῶν Ἀνδρηαυτικῶν χρόνων, εἰσὶν ἡμαρτημένα χρονολογικῶς.

Περιττὸν θεωροῦμεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ μακρότερον ἐπὶ τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν Ἑβραίων, ἐν ταῖς ἡμετέραις νήσοις, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διότι ἐκφεύγει τοῦτο τοῦ κύκλου τῆς ἡμετέρας συγγραφῆς.

Ὅσοι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἴδωσιν ἐν λεπτομερείᾳ τ' ἀφορῶντα τοὺς Ἑβραίους τῆς Ἑπτανήσου, ἃς ἀναγνώσῃ τὸ σύγγραμμα τοῦ Λούντζη, καὶ τὴν περισπούδαστον ταύτην συμβολὴν διὰ τὴν ἰστορίαν τῶν Ἑβραίων ἐν τοῖς ἰονίοις νήσοις τοῦ κ. Ρωμανοῦ. Τοῦτο μόνον βλέπομεν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ Ἐνετοκρατίας ἀπῆλθον προσασίας, δικαιομάτων καὶ προνομίων ἅπερ δὲν ἔσχον κατόπιν ἐπὶ Ἀγγλικῆς Προσασίας (1)

(1) Gli Ebrei di Corfù trovavansi in migliore condizione di quella dei loro correligionarii della metropoli e degli altri stati veneti, imperocchè fra altre esenzioni

Περὶ τῶν ἐν Κερκύρα Ἑβραίων, ἐκτὸς τῶν ἄνω δύο μνημονευθέντων συγγραφέων, ἔγραψαν, ὡς εἵπομεν, καὶ ἄλλοι τινες, ἀλλὰ περὶ τῶν Ἑβραίων Ζακύνθου, ἐκτὸς ἀσημάντων τινων σημειώσεων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀνευρεθεισῶν, οὐδεὶς ποτὲ ἔγραψέ τι περισσότερον.

Ὁ φίλος μου καὶ ἀκχύματος μεσαιωνοδίφης κ. Σ. Δὲ Βιάζης μοι εἶπεν ὅτι ἐκτὸς τοῦ χρονικοῦ τοῦ θανάτου τοῦ παιδὸς κατὰ τὸ 1712, καὶ περὶ οὗ παρκακτιῶν θά διαλάβωμεν, ὀλίγιστα ἀνεῦρεν, μέχρις ὥρας, ἐν τῇ ἐνταῦθα ἀρχαιοφυλακείῳ, ἅτινα συνοψίζονται εἰς τ' ἀκόλουθα.

Ἐπὶ Ἑνετοκρατίας οἱ Ἑβραῖοι δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τὴν Γαληνοτάτην Γερουσίαν τῆς Βενετίας, ἐζήτησαν ν' ἀρθῇ ἡ ὑφισταμένη ἀπαγόρευσις τοῦ νὰ ζυρίζωσι τὰ γένεια αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν τοῖς ἐπετράπει. Ὅτι ὑπεχρεοῦντο νὰ φέρωσι τὸ διακριτικὸν σημεῖον κιτρίνης ταινίας ἐπὶ τοῦ πύλου αὐτῶν. Ὅτι εἶχον ἰδιαίτερον σχολεῖον ἐν ᾧ ἐδιδάσκετο ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα. Ὅτι πρὸ τοῦ 1712 κατῴκουσιν εἰς τὴν νῦν ὁδὸν Φωσκόλου, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξήσκουν τὴν τοκογλυφίαν εἰς τοιαῦτον βαθμὸν ὥστε ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις ἤναγκάσθη νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὸ μέγα τοῦτο, κακόν. Ὅτι ἡ Κοινότης διώριζεν ἱατροὺς Ἑβραίους.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς τοκογλυφίας ταύτης οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι Ζακύνθου ὑπέβηλον αἰτήσιν τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1557, δι' ἧς ἐζήτησαν τὸν περιορισμὸν τοῦ κακοῦ, δι' ἀπορράσεώς της δὲ ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις ἀπηγόρευσε τοῖς

avevano anco quella dell' immunità di certa gravezza dei Banchi; questa inimunità non godevano se non per otto mesi quando da Corfù trasferivano il loro domicilio in altra città del veneto dominio. Quando nel 1571 venne decretato lo scacciamento degli Ebrei dagli stati veneti, per una ducale del 24 novembre 1572 furono eccettuati gli ebrei di Corfù.—Lunzi, Della condizione politica delle isole Ionie.

Ἑβραίοις· νὰ μὴ δανείζωσιν ἢ μόνον πρὸς 15 τοῖς ἐκα-
τόν. (1)

Πρὸς τοῦτοις ὁ ἱστοριογράφος καὶ σεβαστὸς φίλος μου κ.
Π. Χιώτης περιγράφων διὰ μακρῶν τὴν τελετὴν τῆς εἰ-
σόδου (ingresso) κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοῦ νεοδιο-
ρισθέντος ἀρχιεπισκόπου τῶν Λατίνων, ἀναφέρει ποίαν θέσιν
ἐτήρουν ἐν τῇ τελετῇ ταύτῃ οἱ Ἑβραῖοι Ζακύνθου. (2) Οἱ
Ἑβραῖοι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὑπεχρεοῦντο νὰ στρων-
νύωσι διὰ ταπήτων τὰς οδοὺς δι' ὧν θὰ διήρχετο ὁ ἀρ-
χιεπίσκοπος. Εἴκοσι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τούτου διωριζόμενοι ὑ-
πὸ τῆς Συναγωγῆς, ἐτέλουν τὰ ἔργα ἐπιστατῶν καὶ κατ-
μητόρων τῆς πομπῆς. Οἱ λοιποὶ δὲ ἀνὰ δύο στοίχου· ε-
φερόν τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ὑπὸ οὐρανίαν, ἣν περιεκύκλουν παί-
δες, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἐκράτουν ἀνθοδέσμους, ἄλλοι κοντά-
κια, ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν μῆλων τῶν ὁποίων ἀπεικονίζοντο τὰ
Χερουβίμ, καὶ ἄλλοι δίσκους ἀργυροὺς μετ' ἀνθέων δι' ὧν
ἐρρακινον τὴν Βίβλον. Ὅλη δὲ αὕτη ἡ συνοδεία ἀπὸ καιροῦ
εἰς καιρὸν ἵστατο ἔν' ἀναγνωσθῶσι χωρία τινὰ τῆς Γραφῆς,
ἅπερ ἐψάλλον οἱ παρκαλούθοντες ἐκυτῶν ψάλλται. Ἡ Βί-
βλος ἐφέρετο ἐντὸς κιβωτίου περικεχυσμένου, ὅπερ ἐ-
κρατεῖτο ὑπὸ τῶν ἐπιφανεστέρων Ἑβραίων, ὁ δὲ μέγας ραββί-
νος προηγείτο ἔχων κεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν, κατὰ τὸν ἰου-

(1)

Ἀπόφρασις

Al quarto. Che li Hebrei, che voglio star et habitar
in detta isola non possino prestar a più di quindese per
cento, secondo la termination fatta per quel Reggimento
alli XX Dicembre 1556, la qual sia confermata in questa
parte. Quanto veramente alli prostichi, sia servata quel-
la che per il Senato alle volte in ciò è stato preso
de parte . . . 15
de non . . . 2
non sinceri . . 1

Μνημεῖα ἑλληνικῆς ἱστορίας ὑπὸ Κ. Ν. Σάβα Τεμ. V.

(2) Π. Χιώτου Ἱστορὶα καὶ ἀπομνημονεύματα Ἑπτανήσου Τόμος
ΣΤ.' σελ. 54 καὶ 52.

δαϊκὸν νόμον, καὶ συνοδευόμενος ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὑπὸ τῶν Ἑβραίων συνδίκων ἢ γαστάδων, τουτέστι ἐπιτρόπων τῆς Συναγωγῆς. Ἀφοῦ δὲ ἡ συνοδεία ἀφικνεῖτο εἰς τὸν πρὸς θν ὄρον, εἰς τὴν ἐκκλησίαν δηλονότι τοῦ Ἀγίου Μάρκου, ὁ ραββίνος προσεφώνει τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὅστις ἀντεφώνει αὐτόν. (1)

Ἐν Ζακύνθῳ δύο ὑπάρχουσι Συναγωγαὶ τῶν Ἑβραίων, ἡ ἀρχαιότερα καλουμένη τὸ Κρητικὸν συναγωγή, καὶ ἡ νεωτέρα.

Ἡ παρουσία τῶν Ἑβραίων ἐν Ζακύνθῳ ἀσφαλῶς καταίνεται ἀπὸ τοῦ 1540, διότι τοῦτο ἐξάγεται ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων.

Ὁ πρὸς ταφὴν αὐτῶν ἀγρὸς ὁ κείμενος ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ γηλόφου κάτωθεν τοῦ προαστείου τῆς Ποχάλεως καὶ πλησίον τοῦ ἐξωκκλησίου τοῦ Ἀγίου Στυλιανοῦ, ἐλήφθη παρ' αὐτῶν εἰς αἰωνίαν ἐδαφονομίην ἐκ τοῦ Ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος, εἰς ὃν ἀνῆκεν ὁ τόπος οὗτος, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον πληρώνουσιν ἔτι τὸ σχετικὸν ἐδαφονόμιον οἱ Ἑβραῖοι.

Ἐάν ἡ τῶν Ἑβραίων Κερκύρας προσέλευσις, εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ἐγένετο ἐξ Ἰσπανίας καὶ Ἀπουλίας, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἐπίσης βεβαιωμένον ὅτι καὶ ἡ τῶν ἐν Ζακύνθῳ Ἑβραίων, ἐγένετο ἐξ Ἀνατολῆς καὶ πρωτίστως ἐκ Κρήτης, ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἐποίων μετηνάστευσεν ἐκ Κρήτης εἰς Ζακύνθον μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς πρώτης κατὰ τὸ ἔτος 1669 ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Δ΄.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα εἶναι ὅλα ὅσα γινώσκουμεν ἀσφαλῶς περὶ τῶν ἐν Ζακύνθῳ Ἑβραίων, δὲν ὑπολείπεται δὲ ἡμῖν ἢ ν' ἀναφέρωμεν καὶ περὶ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ συμβάντος κατὰ τὸ ἔτος 1712 πρὸς συμπλήρωσιν, ἃς εἵπομεν, τοῦ θέματος τοῦ

(1) Περὶ τούτου δεῖα Λούντζην αὐτίθι, καὶ τὸ Ceremonial^o della chiesa Latina di San Marco in Zante. καὶ Ἱστορ. Ἀπο. Ἑπτ. Π. Χιώτη.

πρηνεγομένου ἡμῖν κεφαλαίου, καὶ νὰ ποιήσωμεν ἀπλὴν μνεσίαν, διότι δὲν εἶναι καὶ πολλοῦ λόγου ἄξιον, καὶ περὶ ἐτέρου γεγονότος συμβάντος κατὰ τὸ 1760.

Ἴδου τὸ πρῶτον.

«Ἐν Ζακύνθῳ (1) περὶ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1712 τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ἐχάθη πενταετὴς ἄρρεν παιδίον τὸ ὁποῖον μὲ ὅλας τὰς τῶν τεθλιμμένων γονέων του καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἐρεύνας, δὲν ἠδυνήθη νὰ εὑρεθῇ. Τὸ Μέγα Σάββατον μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἐπιστρέφων ὁ Κ. Βουρδέρης ἐκ τῶν παρὰ τὸ Ἀκρωτήριο Νταβία κειμένων κτημάτων του, εἶδεν ἐπὶ τῆς παραλίας ἐρριμένον ὑπὸ τῶν θαλασσιῶν κυμάτων σῶμά τι ἐλκυσαντὴν προσοχὴν του. Προσεγγίσας δὲ, μετὰ θαυμασμοῦ εἶδεν ὅτι ἦτο πνιγμένον ἄρρεν παιδίον ὡς ἐγγιστα πέντε ἐτῶν, ἔχον εἰς τὴν κεφαλὴν, εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας τραύματα. Τὸ λυπηρὸν τοῦτο θέαμα ἐπὶ τοσοῦτον συνεκίνησε τὸν Κ. Βουρδέρην, ὥςτε λαθὼν οὗτος τὸ νεκρὸν παιδίον μετέφερεν αὐτὸ παραχρῆμα εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸ ἐξέθεσεν εἰς τὸν πρῶτον ὃν ἀπήντησε Νεὸν, ὅπως ἀναγνωρισθῇ εἰς ποίους ἀνῆκε γονεῖς. Διαδοθείσης τῆς φήμης συνέρρευσεν ἐν ἀκαρεὶ πλήθος πολιτῶν παντὸς φύλου καὶ ἡλικίας τῆς ὥρας, ἐν οἷς καὶ οἱ τεθλιμμένοι γονεῖς τοῦ ἀπολεσθέντος παιδὸς, οἵτινες ἀνεγνώρισαν ὅτι τὸ νεκρὸν εὑρεθὲν παιδίον ἦτο τὸ προσφιλὲς αὐτῶν τέκνον. Τὰ τραύματα ἅτινα ἐφάνοντο ὡς εἰρέθη ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ πτώματος ἐγέννησαν εἰς τοὺς παρρωτάς ὑπονοίας μήπως αὐτὰ ἐπροξένησαν τὸν θάνατον τοῦ παιδὸς ὡς ἐκ τούτου δὲ προσελήθη ἰατρός, ἵνα ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' οὗτος ἀπεφάνθη ὅτι τὸ παιδίον εἶχε πνιγῇ πεσὼν τυχαίως εἰς τὴν θάλασσαν.»

«Ἐπεκράτει τότε εἰς Ζάκυνθον ἡ ἰδέα ὅτι οἱ Ἑβραῖοι

(1) Τὰ «Ἰουδαϊκὰ» ὑπὸ Σεργίου Χ. Παρτίνη Ζάκυνθος 1860

κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα ἐπροσπάθουν νὰ προμηθεύωνται μὲ αἷμα χριστιανῶν ὅπως τὸ μεταχειρίζωνται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἄζύμων. Ὡς ἐκ τούτου ἠγέρθη ὑπόνοια μήπως, τὸ ἀπωλεσθὲν παιδίον συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑβραίων καὶ ὑπεβλήθη εἰς τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ἵνα τὸ αἷμα τοῦ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτοῦ, ὡς εἶρηται.»

Ἰ. α' Ἐν τούτοις καθ' ἣν ἡμέραν εὐρέθη τὸ ρηθὲν πτώμα εἰς τὴν παραλίαν, παῖς τις τοῦ λαοῦ λιθοβολήσας ἕνα Ἑβραῖον ἐγρονθοκοπήθη ὑπ' αὐτοῦ ἀνηλεῶς. Ἡ θρασύτης αὕτη τοῦ Ἑβραίου ἠρέθισε τοὺς ἐκεῖ συρρεύσαντας ὡς ἐκ τῶν κλαυθμῶν τοῦ παιδὸς φωνάζοντες, «ὅτι τῶρα πλέον οἱ Ἑβραῖοι ἀσυστόλως θὰ μᾶς δέρωσιν ἀφ' οὗ προχθὲς ἐσταύρωσαν τὸ ἀπολεσθὲν παιδίον» οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ παιδὸς ἠρέθισαν τὸν λαόν, ὅστις, βλέπων ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς ταύτης τόλμης ἐνισχυομένης τὰς ὑπονοίας περὶ τῆς τοῦ παιδὸς σταυρώσεως, ἅμα μετὰ τὴν εὐρεσιν τοῦ παιδὸς τρέχει ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ φρούριον καὶ ζητεῖ διὰ κραυγῶν παρὰ τοῦ τότε προβλεπτοῦ Πέτρου Βρεγαδίνου νὰ τιμωρηθῶσιν αὐττηρῶς οἱ τὰ τοιαῦτα τολμήσαντες Ἰουδαῖοι. Ὁ προβλεπτὴς βλέπων τὸν θόρυβον καὶ τὴν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν αὐξοῦσαν ἀγανάκτησιν καὶ ὀργὴν τοῦ λαοῦ, διέταξε νὰ ἀνοίξωσι παρχορῆμα τὸν μόνον κλεισθέντα τάφον τοῦ ὡς εἶρηται εἰς τὴν παραλίαν Ταβία εὐρεθέντος παιδὸς, καὶ ἔστειλε τέσσαρα, ἱατρούς, τοὺς Κυρίους Βέντερ, Χιόννην, Συγοῦρον καὶ Παλλαδᾶν, ἵνα ἐξετάσωσι τὸ σῶμα καὶ ἐξηκριβώσωσιν ἂν ἀληθῶς τὸ παιδίον ὑπέστη σταυρικὸν θάνατον. Πραγματικῶς ἐξηκριβώθη ὅτι αἱ χεῖρες, οἱ πόδες τοῦ παιδὸς ἦσαν τετρυπημένοι. Ὁ λαὸς αὐτόπτης μάρτυς τῆς νεκροφίας, χωρὶς νὰ περιμένῃ τὸ ἐξαγόμενον τῆς ἀνακρίσεως τὴν ὁποίαν διέταξεν ὁ Προβλεπτὴς πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν κακούργων καὶ τιμωρίαν αὐτῶν, τὴν Τρίτην τῆς Διακαινησίμου ὤρμησε κατὰ τῶν Ἑβραίων, εἰσδελῶν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν, κατοικούντων τότε εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως καὶ ἐχόντων τρεῖς διαφόρους Συνα-

γαγὰς, καὶ εἰς χωριστὴν θέσιν τὰ μακελλεῖα των ἐν τῇ ὁδῷ
οὕτω τότε καλουμένη *strada pietà*, καὶ ἥτις εἰσέτι διατηρεῖ
τὸ ὄνομα «Ἑβραϊκὰ μακελλεῖα» Οἱ Ἑβραῖοι τότε ἐδοκίμα-
σαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ. Ὁ Προβλεπτής
ἐπέμψεν στρατιώτας ἵνα ἀναχαιτίσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους·
ἀλλὰ συνεπλάκη τοῦτο μετὰ τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὸ προ-
φυλακτικὸν μέτρον ἀπέβη μάταιον, ἐρεθίσαν μάλιστα περισ-
σότερον τὸν λαόν.»

«Οἱ Ἀρχοντες τοῦ τόπου, καὶ οἱ τότε λεγόμενοι Σύν-
δικοι τῆς Κοινότητος, ἔτρεξαν ὅπως διὰ τῆς παρουσίας
των καὶ τοῦ λόγου δυνηθῶσι νὰ προλάβωσιν ἀπαισιώτερα
ἀποτελέσματα, ἀναθέσαντες εἰς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας των
τὴν φύλαξιν τῶν Ἑβραϊκῶν οἰκιῶν καὶ ὑποσχεθέντες τὴν αὐ-
στηρὰν τιμωρίαν ἣτοι ἐξορίαν καὶ θάνατον τῶν κακοποιῶν
Ἑβραίων. Κοπήσαντος οὕτω τοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ λαοῦ, ἤρ-
ξατο τότε ἡ τακτικὴ ἀνάκρισις, ταφέντος τοῦ παιδὸς κατὰ
τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα εἰς τὸν Νχὸν τῆς Μητροπόλεως.
Τότε τρεῖς πολυάριθμοι Ἑβραϊκαὶ οἰκογένειαι, Τσεκούλη, Ζαμ-
πάτη καὶ Μπούλη ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμόν. Πρὸς ἐ-
λάττωσιν δὲ τῆς πρὸς τοὺς Ἑβραίους δυσμενείας τῶν Χρι-
στιανῶν, ἐξεδόθη ψήφισμα τῆς Κοινότητος Ζακύνθου ἐπικυ-
ρωθὲν ὑπὸ τοῦ Βενετοῦ Προβλεπτοῦ, δι' οὗ ὑπεχρεώθησαν
οἱ Ἑβραῖοι νὰ συνοικισθῶσιν ἐντὸς δύο ὁδῶν σχηματίζου-
σῶν σταυρὸν, διετάχθη δὲ νὰ τοιχισθῶσι τὰ ἄκρα τῶν δύο
τούτων ὁδῶν τιθεμένων θυρῶν εἰς τὰ τέσσαρα μέρη, ἐφ' ὧν
νὰ χαραχθῇ ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

In cruce quia crucifixerunt (*)

«Διὰ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος ἀπηγορεύθη ἡ ἐπὶ τῆς συ-
νοικίας των ἐξόδος τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τῆς Μεγάλης Πέμ-
πτης μέχρι τῆς Τρίτης τῆς Διακαινησίμου, καὶ διετάχθη

(*) Οἱ ἐν σταυρῷ σταυρώσαντες σταυρωθήτωσαν. Ἡ ἐπιγραφὴ
αὕτη ἀφηρέθη μετὰ τοῦ Βενετικοῦ στέμματος καὶ ἦν ἐπὶ τὴν ἐ-
κείνην ἡ Βενετικὴ Δημοκρατίαν.

κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο νὰ μένωσι κεκλεισμένοι αἱ θύραι τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας, ἐπονομασθείσης Γ' ἐ τ ο υ »

«Τὸ ἄνω ἐκτεθὲν γεγονός τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ παιδὸς ἀποδεικνύεται ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων, καίτοι ἡ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποινικὴ δικογραφία ἐξηφανίσθη (1) ἐκ τοῦ Δημοσίου χαρτοφυλακίου εἰς ὃ ὑπῆρχε παρακατατεθειμένη, ἐνεργείᾳ ἴσως τῶν ἐνδιαφερομένων Ἑβραίων. Δυστυχῶς ἐπὶ τῆς διεφθαρμένης κυβερνήσεως τῶν τότε Προβλεπτῶν τοιαῦται ὑπεξαίρέσεις ἦσαν εὐκατόρθωτοι· ἀπόδειξιν δὲ τοῦτου παρέχει ἡ ἔλλειψις πολλῶν βιβλίων καὶ ἄλλων ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐπισήμου ἀντιγράφου, ἐξαχθέντος ἐξ ἑνὸς βιβλίου ληξιαρχικῶν πράξεων τοῦ θείου Ναοῦ τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν ξένων, ὑπάρχοντος εἰς τὸ δημόσιον χαρτοφυλάκιον Ζακύνθου, προκύπτει ὅτι ἔλαβε χώραν διὰ τὸ ἄνω μνησθὲν συμβᾶν ποινικὴ διαδικασία.»

«1712. Ἀπριλίου 20 ἡμέρα Κυριακὴ τῆς Ἁγίας Αἰμωρᾶς, ἐνταφιάσμεν εἰς τὸν παρόντα Νάον ἓνα παιδί, διὰ προστάγματος τοῦ Ἐκλαμπροτάτου καὶ Ἐξοχωτάτου αὐθεντοῦ Κυρίου Κυρ. Πέτρου Μπρεγαδίνου, ἡμετέρου Προβλεπτοῦ, υἱὸν τοῦ Ἀναστασίου Ζερβοῦ, ἕως χρονῶν πέντε ἡντζίρκα (2) τὸ ὄνομά του Ἰωάννην. Αὐτὸ ὡς ἡξεύρομεν καὶ ὡς τὸ φανερῶνουν καθαρώτερα ἢ ἀφθεντικαῖς προ-

(1) Ὁ ἀκάματος ἀρχαιοδίφης καὶ φίλος μου κ. Δὲ Βιάζης πιστεύει ὅτι ἡ δικογραφία αὕτη σώζεται ἔτι, ἐρριμμένη δυστυχῶς, ὡς μὴ ἔδει μεταξὺ ἄλλων δικαστικῶν ἐγγράφων ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ δικαστηρίου Ζακύνθου, ὅπου σήπονται καὶ τόσα ἄλλα ἐπίσημα καὶ πολυτίμητα ἔγγραφα ἕνεκα τῆς ἀπρονοήσιας τῆς Κυβερνήσεως. Ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθη τὸ ἐνταῦθα ἀρχειοφυλακεῖον νομάρχης τις, ἐπὶ τῇ θείᾳ τῶσων ἐρμαρίων πλήρῶν βιβλίων καὶ ἐγγράφων ἀνεφώνησεν, φρίζον ἤλιε, «Ὡ πόσι παληόχαρτα» Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ἀνέκδοτον ἀρκεῖ, φρονοῦμεν, ἄνευ ἄλλων σχολίων, ἵνα πιστοποιήσῃ μίχρη τίνοσ σημεῖου ἀρκενέται ἡ ρωμέτικὴ κακοδιοίκησις.

(2) Πιρίπου

κλάμαις, τὸ ἔχασαν οἱ γονεῖς τοῦ ἀπὸ τὴν ἀπερασμένην Κυ-
ριακὴν τῶν Βαΐων, ὅπου ἦτον εἰς ταῖς 13 τοῦ ἄνω μη-
νὸς Ἀπριλίου καὶ τὸ μέγα Σάββατον τὸ βράδυ εὐρέθη εἰς
τὴν πόντα τοῦ Ταβίχ ἐρριμένον εἰς τὴν θάλασσαν, ἔχοντας
τὰ στίγματα ὅλα ὅσα φαίνονται εἰς τὸν ἐσταυρωμένον μας
Ἐλευθερωτὴν Ἰησοῦν Χριστὸν, διὰ τὸ ὅποιον ὁ ἱερεὺς τοῦ
ἄνω Ἐξοχωτάτου σχεδιάζει προτζέσο (1) διὰ
νὰ εὐρῇ τὴν ἀλήθειαν, ἐπειδὴ ὡς λέγει ὁλος ὁ κόσμος, νὰ
ἔλαβε τὸ αὐτὸ παιδίον τὸν ἐπώδυνον καὶ μαρτυρικὸν θάνα-
τον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν παραινόμενων Ἰουδαίων.

«Τὸ παρὸν ἀφίεται αἰτῆσει τῶν Κυρ. Σεργίου Χ. Ρα-
φτάνη.

«Παρεβλήθη Ἐκ τοῦ Ἐπιχωρίου Ἀρχιεπισκοπικεῖου,
αἰ. ἀριθ. Εὐρ. 4. Ζάκυνθος τὴν 2 Ἰουνίου 1860.

«(ὑπογ.) Δ. Καλύβας» (ὑπογρ.) Γ. Δ. Ρώσσης
Ἐπιχώριος Ἀρχιεπίσκοπος»

«Ἡ προῆς αὕτη εἶναι συντεταγμένη καὶ γεγραμμένη πα-
ρὰ τοῦ τότε Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θεωμᾶ Μπελέτη, ὅστις ἤρχι-
σε νὰ ἐφημερεύσῃ ἐν τῷ ρηθέντι Ναῷ ἀπὸ τῆς 23 Σε-
πτεμβρίου 1711 ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου:»

«Ἀντίγραφον ἐξ ἐνὸς βιβλίου Ἀρχιεπισκοπικῶν Πράξεων τοῦ
»Θείου Ναοῦ Ἀγίου Νικολάου τῶν ξένων τῆς Μητροπό-
»λεως.»

»1711 Σεπτεμβρίου 23. Ἀκολουθῶ καὶ ἐγὼ Θεωμᾶς Πρω-
»τοπαπᾶς ὁ Μπελέτης τὴν ἀντίγραφον σημειώσιν τῶν Βα-
»πτισθέντων ἐν τῷ Σεβασμίῳ Ναῷ τοῦ Ἀγίου καὶ Σου-
»ματουργοῦ Νικολάου τῶν ξένων ὡς ἐφημέριος, καὶ Π. (πα-
»ραλείπονται τὰ λοιπὰ)»

(1) Ἴσον τῷ—ἐπαλήθευον ἀνακρίσεων.

» Τὸ παρὸν ἀφίεται αἰτήσῃ τοῦ Κυρ. Σεργ. Παφτάνη.
 » Ἐκ τοῦ Ἐπιχωρίου Ἀρχαιοφυλακείου
 » Ζάκυνθος τὴν 26 Μαρτίου 1861
 » Γ. Δ. δὲ Πώσσης
 » Ἐπιχώριος Ἀρχαιοφύλαξ. » »
 » Παρεβλήθη
 » Ἀριθ. Εὐρ. 171.
 » Γ. Σκουτέρης. » »

«Ὁ μαρτυρικός θάνατος τοῦ παιδὸς αὐτίνος ἤδη γνωρίζομεν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἀνωτέρω καταχωρισθείσης πράξεως, ὁ θάνατος λέγομεν τοῦ μάρτυρος Ἰωάννου Ζερβοῦ, τοῦ ὁποίου εἰς ποῦς σώζεται εἰσέτι ἐντὸς κιθωτίου ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θείου Ναοῦ τοῦ Ἐσταυρωμένου τῆς πόλεως Ζακύνθου καὶ τὸν ὁποῖον σέβονται ἅπαντες ὡς ἱερὸν λείψκνον, μετεδιδάσθη εἰς ἡμᾶς ἐκ τε παραδόσεως καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς δημοτικοῦ ἄσματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὑπερ φιλοφρόνως μᾶς ἔδωκεν ὁ ἀξιολόγος Κύριος Δ. Γ. Βαβδίκης, ὁ ἐρηνιστῆς καὶ Συγγραφεὺς τῶν εἰσέτι ἀνεκδότων καὶ πολυτίμων χρονικῶν τῆς νήσου Ζακύνθου. » »

αὐεῖς τὴν γέννησιν Σελήνης	Δὲν τοὺς φθάνει 'ποῦ ἐςχυρώσαν
Φάσκα κἀνουν νομικὸν	Τὸν σωτῆρα Ἰησοῦν,
Οἱ Ἑβραῖοι καὶ πληροῦσι	Ὡς ἀχάριστοι Ἑβραῖαι
Νόμον τὸν Μωσαϊκόν.	Τοὺς χριστιανοὺς μισοῦν.

Τὰ λειψά τους ἐτοιμάσαν	Τοὺς προστάζει ὁ θεὸς Νόμος
Νὰ τὰ φᾶσι μὲ τ' ἄρνι,	Τὸν πλησίον ν' ἀγαποῦν
Γιατὶ ἐλευθερωθήκαν	Ἄνθρωπον νὰ μὴ φονεύσου
Ἐν Μαρτίῳ τῷ μηνί.	Ἐὰν θέλουσιν νὰ σωθοῦν.

'Απ' τοῦ Φαραὼ τὰ χέρια	Ἐπαρέβηκαν τοὺς νόμους,
Καὶ δὲν εἶχαν σκλαβωθῇ.	Τοῦτο λέει φανερά,
Ἄχ! καὶ ἅς εἶχας πνιγοῦσι	Ἐνὰ ἑρέφος ἀπεκτεῖναν
Καὶ ἀπ' τὸν κόσμον νὰ χαθοῦν!	Ὡμμένα τὰ μυαρά!

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων
Χάνει ἡ μάνα τὸ παιδί,
Κλαίει ἡ κατακαυμένη
Καὶ τὴν κεφαλήν μ.κ.δ.εῖ.

Καὶ γυρεύοντας τὸ τέκνο
Ποῦ τῆς ἤθελε χαθῇ,
Μὲ τὴν σάλπιγγα ἐλάλει
Μήπως κ' ἤθελε 'υρεθῇ.η»(1)

,Ο ἱστοριογράφος κ. Π. Χιώτης ἐν τῇ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ
ἱστορίᾳ, περιγράφει τὸ γεγονός τοῦτο ὡς ἀναγράφεται ἀνω-
τέρῳ (2)

Πρὸς συμπλήρωσιν ὅλων τούτων ὀφείλομεν νὰ παρ-
θέσωμεν ὡς καὶ τὸ δημοσιευθὲν πρὸ τινος χρόνου ὑπὸ τοῦ
φίλου μας κ. Σ. Δε Βιάζη, ἀνευρεθὲν ἔγγραφο τῆς ἐπο-
χῆς ἐκείνης γραφὲν ὑπὸ τινος αὐτόπτου μάρτυρος, ὡς λέ-
γει τὸ χειρόγραφον, καὶ πραγματευόμενον τὸ γεγονός τοῦ-
το ἐν περισσοτέrais λεπτομερείαις, μὴ συμφωνοῦντος ὅμως
ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ δολοφονηθέντος παιδὸς, ὅπερ ἐν τοῖς
ἀνωτέρῳ ἔγγραφοις φέρεται τὸνομα Ἰωάννου Ζερβοῦ τοῦ
'Ανασασίου, ἐν ᾧ ἐν τούτῳ καλεῖται Νικολῆς τοῦ Θεο-
δωράκη Βαλαμάκη! Ἰδοὺ δὲ τοῦτο:

«Α'.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΡΕΜΠΕΛΙΟΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ

ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ (3)

1712. Ἀπριλίου 13 Κυριακὴ τῶν Βαΐων, εἶχε μία γυ-
ναῖκα ὀνόματι Νικολέτα, κάτοικη εἰς τὴν Κοντράδα τῆς Θεοτ.
Φανερωμένης, ἓνα παιδί ὀνομαζόμενον Νικολῆς υἱὸς τοῦ Θεο-

(1) Παρελείψαμεν τὰς ἀκολουθοῦσας στροφάς ὡς μηδεμιᾶς ἀξίας
ὑπὸ ποιητικὴν ἔποψιν

(2) Π. Χιώτου. Σειρὰ ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων τῆς Ἑπτα-
νήσου. Τόμος Γ. σελ. 346—350.

(3) Χρονικά, ἔγγραφα καὶ ἄλλα τινα ἀνέκδοτα περὶ Ζακύνθου
ὑπὸ Σ. Δε Βιάζη περιοδικὸν Ζακύνθου «Κυψέλη» 1887 φουλ. 2—3.

δωρῇ Βαλσαμύκη, καὶ ἦτο τὸ αὐτὸ παιδί χρόνων ἑξί, τὸ ὅποιον ἐχάθη. Μὴν ἰξεύρωντας λοιπὸν τι ἔγινε ἐπροσπάθησαν εἰς ὅλον τὸ Νησί νὰ τὸ εὔρουν μὰ δὲν τὸ ἤυραν, ὥστε ὁ-
ποῦ ἐδραμὴν εἰς τὸν Προβλεπτὴν, ὁ ὁποῖος ἐδῶκε προκλάμο
εἰς ὅλκας ταῖς σκοντράδαις, μὰ δὲν ἐστάθη τρόπος νὰ βρε-
θῇ, μὲ δόσιμον 500 ριάλια ὁποῖος ἤθελε τὸ εὔρῃ. Καὶ τὸ
μεγάλον σαβάτο τὸ ἀπόγευμα στὰς 19 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐ-
βρέθη πνημένο εἰς τὴν Πόντα τοῦ Νταβία καὶ ἦτον τὰ μα-
λιά του τριγύρω μπαρμπερμένα μὲ μία βούλα εἰς τὸ κού-
τελο καὶ ἄλλη εἰς τὸν ἀκούτη καὶ τὰ αὐτὰ του κομένα,
καὶ ἡ μήτη του κομένη, καὶ εἰς τὸ κούτελο τρούπαις, καὶ
ἡ ἀπαλάμεις του τρούπαις, καὶ τὰ δύο του χέρια τρού-
πια καὶ τὸ κορμί του τρούπαις ὡσὰν βισιγατόρια, καὶ πρι-
μένο δὲν ἦτον ὡσὰν τοὺς πνιμένους. Καὶ φέρωντάς το εἰς τὴν
χώρᾳ καὶ βλέπωντάς το ὁ λαὸς καὶ μὲ τέτοια σημεῖα ἔ-
γινε θόρυβος μεγάλος καὶ ἐστοχάσθησαν πῶς αὐτὸ δὲν ἦ-
τον πνιμένο ἀλλ' ἐσταυρωμένο ἀπὸ τοὺς ἐβραίους εἰς ἀνά-
μνησιν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἔτσι ἔγινε σύγχυσις μεγάλη, καὶ
τὴν ἀρίαν Λαμπρὰν τὴν αὐγὴν ἐπῆραν τὸ παιδί νὰ τὸ πᾶ-
νε εἰς τὸ κάστρο νὰ τὸ ἰδῇ ὁ Προβλεπτὴς νὰ κάμῃ δι-
καιοσύνη ὅτι κατὰ τὰ σημεῖα δὲν ἦτο πνιμένο. Πηγαίνωντάς
το εἰς τὸ κάστρο ἀκολούθη πολλότατος λαὸς, καὶ βλέπωντας
εἰς τὸ κάστρο τὸ περίσσευμα τοῦ λαοῦ ἐκλείσαν ταῖς πόρ-
ταις, καὶ οἱ σολτάδοι ἀπὸ πάνου ἀπὸ τὰ μουράγια τοὺς
ἐγύρισαν ὀπίσω καὶ τὸ ἀπῆθωσαν τὸ παιδί εἰς τὴ μέση τοῦ
φόρου καὶ ἔγινε μεγάλη σύγχυσις καὶ ὅλοι ἐφώναζαν νὰ ἀ-
πωλέσουν τοὺς Ἑβραίους. Τότε ἐφοβήθη ὁ Προβλεπτὴς διὰ
τὴν σύγχυσιν τοῦ λαοῦ, καὶ ἔριξε τρεῖς κανονιαῖς χωρὶς μπά-
λα, καὶ ἔτξ: ἐσκόρπισε ὁ λαός. Παρομοίως ἔστειλεν ὀρδι-
νίαν καὶ ἐθαψαν τὸ παιδί εἰς τὴν ἐπισκοπὴν· ἐφανερόθη δέ-
μως πῶς οἱ ἐβραῖοι τὸ ἐσταύρωσαν. Τὸ ἄνωθεν παιδί εἶχε
σμίξει μὲ ἄλλο παιδί κεφαλониτόπουλο ἐνοῦ μπαρμπακᾶ με-
γαλειτερό του, σμίγωντας τὰ δύο παιδία περιπατῶντας ὡς

ἄγνωστα εἶχανε ριθάρουν εἰς τὴν Ὀδριακὴν καὶ ὁ ἑδραῖος ὁ Γιακουρέτος τὰ ἐκράξε καὶ τὰ ἔμπασε εἰς τὸ σπίτι του, καὶ τὰ ἐφίλεψε ζαχαρόκουκα καὶ τὸ κεφαλονιτόπουλο ἐπει-
τα ἔφυγε, τὸ ἄλλο ἐκράτησε καὶ τὸ ἐσταύρωσαν. Καὶ τὴν
μεγάλην παρασκευὴν τὸ θράδυ ἐπῆγε ὁ Βῆτας καὶ ἐγύρεψε
τοῦ Χρυσομάλη τὸ καίκι του καὶ αὐτὸς τοῦ εἶπε πῶς τὸ καίκι
δὲν τὸ δίνει χωρὶς νὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνος. Καὶ ὁ Βῆτας τοῦ
ἀπεκρίθη πῶς ἔχει νὰ πάη εἰς ἓνα καράβι Ἰγκλέζικο νὰ
εὐγάλη καμπόσο πρᾶγμα κοντραμπάντο, καὶ δίνωντάς του ἑ-
ξή δουκάτα τὸ ἔδωκε. Καὶ τὴν νύκτα ἐμπαιχάραν τὸ παι-
δί καὶ τὸ ἔριζαν εἰς τὸ πέλαγο διὰ νὰ χαθῇ μὴν τύχη
καὶ μαθητρευθῇ. Μὰ ὁ Θεὸς διὰ νὰ φανερώσῃ τὰ πάντα, εὐ-
γῆκε τὸ παιδί εἰς τοῦ Νταβίκα, καὶ μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἄ-
νωθεν παιδίου ὅπου ἐγλύτωσε, καὶ τοῦ ἄνωθεν Χρυσομάλη, ἐ-
πιστώθη ὁ λαὸς καὶ ἐβεβαιώθη.»

«Ὅμως θέλωντας ὁ Προβλεπτὴς νὰ βεβαιωθῇ εἰς πᾶσαν ἀ-
λήθειαν, ἐπρόσταξε τὴν Νεῖκ δευτέρα καὶ ἐξέχωσαν τὸ παι-
δί, καὶ εἶχε κοντά του καὶ τέσσερους ἱκτροὺς τὸν Βίντερ,
τὸν Χιόνη, τὸν Συγούρο καὶ Παλαδᾶ, καὶ θάνωντας τὸ πα-
ρχόη εἰς τὴν μίαν πόρτα παρευθὺς ἔτραξε αἶμα ὥσπερ νὰ
ἦτο ζωντανὸ, καὶ ἐβρόμα τίποτες καὶ ἔτζι ἀπεφάσισαν πῶς
ἦτον θανατωμένο καὶ ὄχι πνιμένο, ἔπειτα πάλιν τὸ ἔθαψαν.
Τότες πάλι ἔγεινε μεγάλη σύγχυσις ἵνα ἀπολέσουν τοὺς ἐ-
θραίους μὰ ὁ Προβλεπτὴς εἶχε σταλμένους σορντέδους καὶ
ἐφύλαγαν αὐτοὺς ἵνα μὴ τοὺς ἀπωλέσουν. Καὶ τὴν τρίτην τὸ
γιόμα ἀπέρασαν μερικὰ παιδία ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ Βῆτα ὁ
ὁποῖος ἦτον ὁ πλέον περίφημος ἐθραῖος καὶ αὐτὸς ὄντας εἰς
τὴν πόρτα του τὰ παιδία ἄρχισαν νὰ τὸν ἐρίζουν καὶ νὰ τὸν
φοβερίζουν, καὶ αὐτὸς ἔδραμε νὰ δείρῃ τὰ παιδία, καὶ ἐλέ-
ποντας οἱ περιεστώτες ἔδραμαν νὰ φοβερίσουν τὸν Βῆτα κ' οἱ
σολτάδι ὅπου ἐφύλαγαν αὐτὸν ἔδραμαν καὶ ἐπίασαν ἓνα ἀ-
πὸ αὐτοὺς καὶ τὸν ἐπῆγαν εἰς σὸ καρτέρι. Ταῦτα γινόμενα
ἔγεινε μεγάλη σύγχυσις καὶ ἄρχισαν νὰ πετροβολοῦν τὰ ἐ-

Βραϊκὰ σπίτια ἀπὸ μακροθεν διὰ τὸν φόβον τῶν σολτάδων, ὅμως οἱ σολτάδοι τοὺς ἐκυνήγησαν νὰ πιάσουν ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ ἀπὸ ὀλίγον εἰς ὀλίγο ἐμαζόχτη ὅλη ἡ χώρα καὶ ἔτρεξαν νὰ καταφθεύρουν τοὺς ἑβραίους. Αὐτοὶ ἐκλείστικαν ἀμὴ ἐσπασαν ταῖς πόρταις τους διὰ νὰ τοὺς φονεύσουν, αὐτοὶ δὲ ἠξέυρωντας τὴν συνείδησιν τοὺς ἔφυγαν καὶ ἐκρύφθησαν εἰς τῶν Χριστιανῶν τὰ σπίτια μὲ τὸ ἀκριβώτερον πρᾶγμα ὅπου εἶχε ὁ καθείς τους, καὶ ἐρεκουπεραρίστηκαν εἰς τὰ ἀρχοντικὰ σπίτια, ὅμως ὁ λαὸς μὴν εὐρίσκωντάς τους εἰς τὰ σπήτια τους ἄρχιζαν κ' ἐτσάκιζαν ταῖς κασέλαις, ἀρμάρια, καθήκλαις, καθρέφτες καὶ κάθε ἄλλο ὅπου εὕρισκαν, ἔπειτα ἄρχισαν καὶ ἐκουβάλλησαν τὸ πρᾶγμα τους καὶ δὲν τοὺς ἄφισαν τίποτες. Ἐτζ ἄκισαν ταῖς πόρταις τῶν Συναγωγῶν, ταῖς παλαιαῖς τους ἐξέσχισαν, καὶ ἔγεινε θρῆνος μεγαλώτατος. Ἐμπῆκαν καὶ πολλοὶ χωριάταις. Ἐνα μόνον Ἐβραῖον ἡῦραν εἰς τὸ Συναγῶν καὶ τὸν ἐφόνευσαν καὶ μερικὸς ἄλλους ἐλάβωσαν. Τότες ὁ Προβλεπτής ἔδραμε σπουδαίως καθελάρης μὲ τὴν πιστόλα εἰς τὸ χέρι καὶ μὲ ἓνα τεστακαμέντο σολτάδους διὰ νὰ καταπραύνη τὸν λαὸν, ἀλλὰ μάταια ἐκοπίασε ὅτι ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ καὶ τὴν ζωὴν του καὶ τοὺς σολτάδους του. Ὅλοι οἱ ἄρχοντες ἐφοβήθησαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὰ σπήτια τους μὲ ἄλλους φίλους τους ὅλοι μὲ τὰ ἄρματα καὶ ἐφυλάξανε τὸ πρᾶγμα τους, διατί ἔσκουζε ὁ λαὸς πῶς αὐτοὶ εἶχαν τοὺς ἑβραίους κρυμμένους καὶ ὁ λαὸς ἐρισολβέρησε ὅτι τὴν νύκτα νὰ ρεσαλτάρουν καὶ τὰ ἀρχοντικὰ καὶ Θεοῦ οἰκονομία διὰ νὰ μὴν χαλασθῇ ἡ χώρα, τὸ κοντόβραδο ἐπρόβαλλαν τρία κάρabia τῆς ἀρμάδας ὅπου ἐρχόντανε ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι, καὶ ριβάρωντας εἰς τὸ πόρτο ἔστειλε ὁ Προβλεπτής φελοῦκκ καὶ τοὺς ἐμήνυσε καὶ ἦλθαν κοντὰ εἰς τὴν χώραν καὶ ἐβγαλαν ὅλους τοὺς σολτάδους του εἰς τὴν χώραν καὶ ἐπερικύκλωσαν ὅλαις ταῖς στράταις καὶ καντούνια, καὶ δὲν ἀφίνανε νὰ περάσῃ κανεὶς καὶ ἐτριτζάρανε καὶ τὰ κανόνια τοῦ κάστρου ἐναντίον εἰς τὴν χώραν, ὁμοίως καὶ τῶν παραδιῶνε καὶ ἐσκιάχ-

ἦν ὁ λαὸς καὶ ὅλοι ἐπῆγαν εἰς τὰ σπήτια τοῦς. Καὶ τὴν αὐτὴν νύκτα ἐσύναξε ὁ Προβλεπτὴς ὅλους τοὺς ἑβραίους καὶ τοὺς ἡμπαρκάρισε εἰς τὰ καράβια, καὶ τὴν Τετράδην ἐμπῆκαν οἱ χωριάτες μέσῃ εἰς τὴν χώραν καὶ ἄρχισε πάλιν ὁ λαὸς νὰ κύνουν ἀνακάτωσαις, μὰ ἦτον ὁ φόβος τῆς πολλῆς μιλιτζικῆς ὅπου τοὺς ἐκράτησε. Τότες οἱ ἄρχοντες τοὺς ἐπιάσαν μετὰ τὸ καλὸν καὶ μετὰ ὑπομονὴν μεγάλην, ὥστε ὅπου ἐκαταπράυνε ὁ κόσμος καὶ ἔπειτα ἐβγαλε ὁ Προβλεπτὴς ἀπὸ τὰ καράβια καὶ τοὺς ἔμπασε εἰς τὸ κάστρο, καὶ τότες ἐδάπτιστηκαν μερικοὶ ἥγουν ὁ υἱὸς τοῦ Τζεκούλη, ὅτι τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸν ἐπιάσαν καὶ ἐκεῖνος ἐφώναζε πῶς γίνεται Χριστιανὸς, καὶ τὸν ἐπῆραν στὸν Ἅγιον Ἀντώνιον καὶ ἔκαμε ἐκεῖ σαρβάντα ἡμέραις καὶ ἔπειτα τὸν ἐδάφτισαν καὶ τὸν ὠνόμασαν Χριστόφαλο. Ἐβαπτίσθη καὶ ὁ Σαμπάτης μετὰ ὅλην τοὺ τὴν φαμιλίαν ὁ ὁποῖος ἔφτιπνε τὰ καρβάτια. Ἐφορμαρίστη προτζέσο καὶ ἐπαντηρίστη ὁ Παναγιωτάκης Κότζικας, Στεφανάκης Λογοθέτης λεγόμενος Μπαρμπούτας, Φραντζέσκος Μαθριανὸς καὶ μερικοὶ ἄλλοι καὶ ἔτσι ἐφτιάστηκαν. Ὅμως ἀνήμερα τοῦ Σωτήρος ἦλθε ὁ Γκενεράλες ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἄρχισε νὰ ζαμινάρη ντὰ ρέτο ντὶ σεκρετέτζα διὰ τὸ κάζο καὶ ἐπαντήρησε τοὺς ἄνωθεν. Ἐβάλε προκλάμο ὅτι ἀπὸ τὴν μίαν ὥραν τῆς νυκτὸς νὰ μὴ προβατῇ κανεὶς καὶ ἐβγαλε ρόνταις πολλὰς καὶ ἔπιασε πολλοὺς, καὶ σταῖς 18 τοῦ Αὐγούστου σταῖς πέντε ὥραις τῆς νυκτὸς θέλουν πῶς ἐξέχωσε τὸ παιδί καὶ τὸ ἔστειλε στὴν Βενετία, καὶ ἔτσι ἄρχισε καὶ ἐφτιασε τὸ Γέτο.»

«Τὸν συγγραφέα τοῦ χρονικοῦ τούτου ἀγνοοῦμεν. Ἦτο ὁμοῦ αὐτόπτης μάρτυς. Ὁ αἰμὴνητος ἱεράρχης Ζακύνθου Κατράμης ἐσφαμένως λέγει ἐν τοῖς «Φιλολογικοῖς ἀνελέκτοις» ὅτι εἶναι τοῦ Ἀγγέλου Σουμμάκη. (σελ. 328).»

«Ὁ Βαρδιάνης εἰς τὰ ἀνέκδοτα Χρονικά του σωζόμενα εἰς τὸ ἐνταῦθα ἀρχιεοφυλακεῖον λέγει ἐν φύλλῳ 14.»

«Le due strade a croce, che formano il Recinto

degli Israeliti furono chiuse l'anno 1712. Prima di quest'epoca gli Israeliti abitavano in diversi punti della città e nella strada inferiore a quella della via larga e principalmente nella situazione ove esiste la casa del Sig. Teofilo Frangopulo erano le Beccarie. Ancora esiste il nome di quella strada, «εἰς τὰ Ἑβραϊκὰ Μακελλιά.» Si vuole che diede motivo a formare questo recinto per gli Israeliti, un delitto praticato da essi.» Μετά ταῦτα ἀφηγείται τὸ γεγρονὸς καὶ λέγει εἰπὼν «La crocifissione di questo giovinetto si dice che fosse stata eseguita nella casa ora possesa dal Sig. Stelio Stravopodi, fu Giorgio. prossimo alla Casa Strussa, contrada Ascensione, vicino a San Liberale.»»

Ἰδοὺ καὶ τὸ δεύτερον·

Ὁ γνωστὸν ἐν ὅλῃ σχεδὸν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, καίεται τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα, εἰς ἀνάμνησιν τῆς προδοσίας του κατὰ τοῦ Διδασκάλου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1760 συνέπιπτε τὴν 26 Μαρτίου, τὴν ἡμέραν λοιπὸν ἐκείνην ἐν Ζακύνθῳ, εἶχεν, ὡς φαίνεται, κατασκευασθῇ τὸ ἀνδρείκελον τοῦτο τοῦ Ἰούδα, προσωρισμένον νὰ κατῆ ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας τῆς Εὐαγγελιστρίας, καὶ ὅπερ εὐρέθη ἀνηρτημένον τὴν πρῶαν τῆς Λαμπρᾶς, ἐν τῇ πλατεῖᾳ ὁδῷ παρὰ τὴν οἰκίαν Πλανητέρου, ἣ ὁποία κεῖται ἀπέναντι τοῦ ἐν λόγῳ Ναοῦ.

Τὸ ἀνδρείκελον τοῦτο, τίς οἶδε, σκοπίμως ἢ κατὰ συγχυρίαν, ὁμοιάζε πρὸς τινὰ Ἰάκωβον Τεδέσκοκον γνωστὸν τοκογλύφον Ἑβραῖον. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ ρηθεὶς Τεδέσκοκ καὶ ὠργισθεὶς εἰς τὸ ἄκρον, προσέτρεξε παρὰ τῷ Ἑνετῷ Προβλεπτῇ καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ διατάξῃ τὴν ἀφίρῃσιν τοῦ ὁμοιώματος τούτου. Ὁ Προβλεπτὴς διέταξε νὰ καταβιβῇ τὸ ἀνδρείκελον, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐνεκκὰ δὲ τῆς διαταγῆς ταύ-

της μέγας ἀναβρασμὸς ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ κατὰ τοῦ Προβλεπτοῦ, ὡς δέχθεν δωροδοκηθέντος ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, καὶ ὅστις ἕνεκα τῆς ὀχλαγωγίας ἠναγκάσθη ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν λαὸν τὸ ἀνδρεῖκελον—ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τῶν Ἑβραίων, οὗς ὁ λαὸς ἐκακοποίησε μυριοτρόπως λεηλατήσας καὶ οἰκίας τινας αὐτῶν. Εἰσελθόντων δὲ κατόπιν εἰς τὴν πόλιν τῶν χωρικῶν ὠπλισμένων, καὶ ἐνωθέντων μετὰ τῶν πολιτῶν, μέγала κακὰ θὰ συνέβαινον ἐὰν μὴ παρενέβαινεν ὁ ἀρχὼν Ἰωάννης Μακροῦς, ἀνὴρ μεγάλης δημοτικότητος, καὶ ὅστις ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροὴν παρὰ τῷ λαῷ καὶ δὲν καθησύχῃζε τὸ πλῆθος. Οὕτω δὲ ἀπετοθήθη πᾶς περικιτέρω κίνδυνος. 1)

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ τοῦ Μακροῦ τούτου, καλὸν θεωροῦμεν, ὡς ἐν παρόδῳ, νὰ σημειώσωμεν περὶ αὐτοῦ καὶ τ' ἀκόλουθα.

(1) 1730 26 Marzo. Era uso antichissimo che nel giorno di Pasqua si incendiasse una figura di carta con fuochi artificiali rappresentante un Ebreo Fu fatta una figura rappresentate l'Ebreo Giacob Tedesco mercante per essere bruciata nella chiesa dell'annunziata in città. Lo Tedesco si prevalse dell'inscienza del Provveditore Veneto Andrea Marin (ultimamente venuto come Governatore) di quest' uso inveterato, e lo persuase ad ordinare che sia tolta la figura. Mandò quindi il suo ajutante con un distaccamento di soldati per prendere la figura, il popolo si oppose, nacque un subuglio, la figura fu presa dalli soldati e portata al castello ove abitava il Provveditore. Il popolo seguì i soldati ed il Provveditore ritenendo che fosse una sommossa fece chiudere le porte del Castello e puntare i cannoni. Li sindici si portarono da lui intimandogli di restituire la figura e ristabilire l'ordine altrimenti lo chiamavano responsabile di qualunque sinistro successo. Il Provveditore restituì la figura al Popolo, il quale si disperse e si scagliò contro gli Ebrei saccheggiando le loro case. La sola presenza del C.o Giovanni Macri bastò che il popolo cessasse dal saccheggio. In questa circostanza fu ucciso un certo Scondiari e ferito un soldato Quest'avvenimento è rammentato col concetto. «Τὸ μποῦρδὸς τῶν Ἑβραίων διὰ τὸν Ἰούδην.»

Χρονικά Βερεδίνης.

Κατὰ τὸ ἔτος 1774 ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις, εἴτε κατανοήσασα, ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις διὰ τοῦ ἀπλοῦ αὐτοῦ μόνον λόγου κατώρθωσε νὰ καθησυχάσῃ τὸν λαὸν, αὐτὸς οὐτεῖς θὰ ἠδύνατο ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, νὰ ἐξεγείρῃ τοῦτον κατ' αὐτῆς καὶ φοβηθεῖσα ἴσως αὐτὸν, εἴτε διὰ ἄλλους παραπλησίους πολιτικούς λόγους, ὧν ἕνεκα πολλάκις αἱ δεσποτικαὶ καὶ ἀπόλυτοι κυβερνήσεις προέβινον εἰς τοιαῦτα αὐθαίρετα διαδήματα, ὧν ἐρίθουσιν αἱ ἱστορίαι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἀνῆρπασε τὸν Μακρῆν νύκτωρ, ἐκ τοῦ μέσου χοροῦ τινος, ὡς λέγεται, καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς ἑξορίαν εἰς Ἰταλίαν *nella terra della Asola Bresciana*. Μετὰ τινα δὲ καιρὸν τυχόν, ὡς φαίνεται, ἀμνηστίας, καὶ ἐνῶ ἐπανήρχετο εἰς Ζάκυνθον, ἀπέθανε κατὰ τὸν πλοῦν ἐν λιμένι τινι τῆς Ἀδριατικῆς, ὅπου προσωμίσθη τὰ πλοῦν ὅπερ τὸν ἔφερεν ἕνεκα τρικυμίας. 1)

Ταῦτα εἶναι πάντα ὅσα γινώσκουμεν περὶ τῶν Ἑβραίων Ζακύνθου ἐπὶ Ἑνετοκρατίας. Ἐπὶ τῶν δημοκρατικῶν ἀπῆλαιον πάντων τῶν προνομίων τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, ἀλλ' ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας ἀπώλεσαν καὶ πάλιν ταῦτα. Ἀπὸ τῆς ἐνώσεως δὲ τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅτε πᾶσα

1) Ὁ τότε Προβλεπτὴς δίδων λεπτομερεῖς πληροφορίες εἰς τὴν Κυβέρνησιν του περὶ τοῦ λαβόντος χώραν κατὰ τῶν Ἑβραίων γεγονός, ἐπύρανε τὸ ἔγγραφόν του διὰ τῶν ἐξῆς: *La cittadinanza quasi tutta pare per altro molto tenne alla restante popolazione de sempre e specialmente nell'incontro presente risconti chiari dell'ottima sua volontà per gli oggetti del pub. decoro e servizio. Fra gli altri meritò grande commendazione la famiglia Comuto, ma sopra tutti si è distinto il Sr Juanne Macrì col credito della persona con insinuazioni efficaci, con mozioni continue e con prove di pienissimo zelo e di fedeltà incorrotta. Rapporto del Provveditore al Senato 1760. Το ἀντίγραφον τῆς ἐπισήμου ταύτης ἐπιστολῆς ὡς καὶ ἄλλα σχετικὰ ἔγγραφα εὑρίσκονται ἐν τῇ ἀρχείῳ τῆς οἰκογενείας Μακρῆ, τῆς ὑπὸ τοῦ ἀξιολύμου καὶ σεβαστοῦ φίλου κ. Κωνσταντίνου Μακρῆ, νῦν ἀντιπροσωπευομένης, καὶ ὅστις ἔσχε τὴν εὐγένειαν νὰ μοὶ παράσχῃ πάσας ταύτας τὰς πληροφορίες. Ταῦτα δὲ γράφεται πρὸς διάκρισιν, ὑπαρχουσῶν ἐν Ζακύνθῳ πολλῶν οἰκογενειῶν Μακρῆ.*

διάκρισις μεταξὺ πολιτῶν διαφόρου θρησκευάματος ἔρθη, ἐπανε-
κτησαν οἱ Ἑβραῖοι πάντα τὰ δικαιώματ' αὐτοῦ πολίτου ἐλευθέ-
ρας πολιτείας. Εἴθε δὲ, ὡς λέγει καὶ ὁ κ. Ρωμανός, τοῦ πο-
λυτίμου τούτου προνομίου νὰ ποιήσωσιν οἱ Ἑβραῖοι χρῆσιν τοι-
αύτην, ἥτις νὰ ᾖ ὠφέλιμος τῇ νέᾳ αὐτῶν πατρίδι καὶ σύμφω-
νος πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς πόθους τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

ΑΙ ΥΣΤΑΤΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΛΕΞΕΙΣ

Διὰ τῶν προηγουμένων δύο ἡμῶν κεφαλαίων ἐξητάσθη, φρο-
νοῦμεν, περιληπτικῶς μὲν πλὴν εὐρέως τὸ προκείμενον ζήτη-
μα, τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον τοῦτο ὑπῆρξεν ἡμῖν δυνατὸν, θὰ ᾔ-
σκη δὲ ἴσως περιτταὶ νέαι προσθήκαι, διότι μεθ' ὅλας ταύ-
τας δὲν θὰ ἐπήρχετο κατὰ τὴν γνώμην μας, ἡ τελεία καὶ ὁ-
ριστικὴ λύσις τοῦ προβλήματος ὡς ἔπρεπε καὶ ὡς θὰ ᾔτο εὐ-
κταῖον. Ἀφέντες δὲ τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν οἰανδήποτε ἐκ τῶν
ἐκτεθέντων νὰ σχηματίσωσι γνώμην, καὶ οὐκ ὀλίγα, νομίζομεν,
παρὰθέσαντες αὐτοῖς ἐν προκειμένῳ, θὰ ᾔτο ἴσως περιττολογία,
ἐπαναλέγομεν, πᾶσα ἐπιπρόσθετος εἰδήσις, ἀφοῦ μάλιστα ἡ
λύσις δὲν θὰ ἀπέρρεεν, ὡς προοιμιαζόμενοι ἐν τοῖς προηγου-
μένοις ἡμῶν κεφαλαίοις εἶπομεν καὶ ἠυχθήθημεν, σαφὲς, κα-
θαρὰ, ἀπόλυτος καὶ τελεία. Ἐπειδὴ ὅμως θεωροῦμεν λίαν σπου-
δαῖον τὸ ζήτημα, δὲν θὰ λάβωμεν ποσῶς ὑπ' ὄψει ὅτι δυνα-
τὸν νὰ κατηγορηθῶμεν ἐπὶ ἐπαναλήψει ἢ ἐπὶ ἀσυναρτησίᾳ ἢ
ἐπὶ ἀδοκίμῳ ἐκθέσει τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν ἢ τέλος ἐπὶ πλημ-
μελῇ ταξινομήσει τῆς ἡμετέρας ὕλης, καὶ σκοποῦντες πρωτί-
στως ἵνα ὑποβοηθήσωμεν τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας εἰς
τὴν μόρφωσιν τῆς πεποιθήσεώς των περὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέμα-
τος, θὰ προσθέσωμεν τὰ ὀλίγιστα ταῦτα ἅτινα ἂς χαρα-

κτηρισθῶσιν ὡς παράρτημα τῶν δύο προηγουμένων ἡμῶν κεφαλαίων, ἢ μάλλον ὡς ἀκροτελεύτιαι λέξεις καὶ συμπέρασμα τοῦ ὅλου θέματος.

Δυστυχῶς μεθ' ὅσον καὶ ἐὰν ἐζητάσαμεν, μεθ' ὅσον καὶ ἐὰν ἐμοχθήσαμεν δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀνακαλύψωμεν μέσην τινὲς ὁδὸν, ἐν ᾗ ν' ἀνεύρωμεν, ὡς ἐποθοῦμεν, τὴν ζητούμενην ἀλήθειαν. Οἱ περὶ τοῦ ζητήματος γράψαντες, διαίρουνται εἰς δύο στρατόπεδα τὰ ὁποῖα οὔτε ἐκεχειρίας, οὔτε συνθηκολογίας, οὔτε συμβιβασμὸν θέλουσι, στέργουσιν ἢ παραδέχονται. Πηγᾶς, κείμενα, συγγραφεῖς, γεγονότα, ἀποφάσεις δικαστηρίων, θεσπίσματα αὐτοκρατόρων, βασιλέων, πατριαρχῶν, παπῶν καὶ ἐπισκόπων προβάλλουσιν οἱ μὲν, ἄλλα δὲ τόσα καὶ παραπλήσια ἀντιτάσσουσιν οἱ ἕτεροι. Ἡ ἀπόλυτος ἄρνησις τῶν μὲν ἀντιπαρτίθεται εἰς τὴν ἀπόλυτον κατάρφασιν τῶν δέ.

Οἱ μὲν μᾶς παρουσιάζουσι κείμενα ἐκ τοῦ Ταλμουδ καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἰσραηλιτῶν ἵνα ἀποδείξωσι τὸ ἀνυπόστατον τῆς κατὰ τῶν Ἑβραίων κατὰ τῶν Ἑβραίων κατηγορίας ταύτης, οἱ ἕτεροι δὲ ἄλλα κείμενα ἐκ τῶν ἰδίων τούτων βιβλίων, ὡς διατείνονται εἰλημμένα, καὶ ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν, δι' ὧν θέλουσι ν' ἀποδείξωσι τὴν πραγματικότητά τῆς τοιαύτης κατηγορίας. Οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι οἱ ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων συνηγορήσαντες καὶ συνηγοροῦντες τὸ ἐπραξαν δελεασθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ χουδαίου, οἱ ἄλλοι δὲ ἀντιτάσσουσιν ὅτι ἐὰν ποῦ καὶ ποῦ ἀναφαίνονται αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐπὶ τούτῳ κατηγορηθέντων Ἑβραίων, αἱ ὁμολογίαι αὗται δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἐνδύτητα καὶ κύρος, διότι ἀπεσπάρθησαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁδυνῶν τῶν βασάνων εἰς ἃς οὗτοι ὑπεβλήθησαν.

Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἡμετέρας ἐλαχίστης συγγραφῆς δὲν εἶναι ἵνα ἐξετασθῇ τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα, καὶ ἐξακριβωθῇ ἐὰν ἔχῃται ἀλήθεια ἢ οὐ ἢ κατὰ τῶν Ἑβραίων κατηγορία αὕτη, διότι τὸ θεωροῦμεν ὅλως παρεμπίπτον. Θεωροῦμεν δὲ δι' ἡ-

μᾶς τοῦς Ἕλληνας ὅλως παρεμπύπτον τὸ ζήτημα, καὶ δι' ἕτερον τινα λόγον, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν παρ' ἡμῖν οἰκούντων Ἑβραίων, δὲν εἶναι τοσαῦτος, ὥστε ἐκ τῆς παρουσίας των ἐν Ἑλλάδι νὰ γεννᾶται κίνδυνός τις δι' ἡμᾶς, ὡς συμβαίνει ἐν Οὐγγαρία, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ρωσσίᾳ, ἐν Ρωμουνίᾳ καὶ ἄλλα-
χοῦ. Ὑπὸ ταιούτους δὲ ὁδούς καὶ συνθήκας δὲν εἶναι δυνα-
τὸν νὰ γεννηθῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀντιστημιτική τις τάσις, ὡς
τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ὑφίσταται ἐν ταῖς μνημονευθείσαις χώ-
ραις καὶ ἐν ὅλῃ σχεδὸν τῇ Εὐρώπῃ. Θεωρητικῶς καὶ ὅλως ἐπεισο-
δικῶς λοιπὸν ἐθίζαμεν καὶ τοῦτο, αὐθάλως ἀποθλέποντες, δὲν
παύομεν ἐπαναλαμβάνοντες, εἰς τὴν ἀριστικὴν ἐπίλυσιν τοῦ δυ-
σεπιλύτου τούτου προβλήματος, τοῦ ἀποίου οὔτε αἱ δικστά-
σεις τῆς μικρᾶς μας συγγραφῆς θὰ μᾶς ἐπέτρεπον, οὔτε ὁ σκο-
πὸς ὃν ἐπιδιώκομεν ἐπιβάλλει ἡμῖν. Ἄλλως τε, ἐκτὸς ὧν τούτων
τὸ ζήτημα τοῦτο χρῆζει μακρᾶς ἐιδικῆς καὶ εὐρυτέρας μελέ-
της ἵνα προκύψῃ ἡ ἀλήθεια, ἡμεῖς δὲ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι οὔτε και-
ρὸν οὔτε διαθέσιν ἔχομεν πρὸς τοῦτο, διὰ τοῦ προκειμένου ἡ-
μῶν πονήματος, ὡς εἴπομεν, εἰς ἄλλο ἀποθλέπομεν καὶ οὐχὶ ἵ-
να βεβαιωθῇ ἂν οἱ Ἑβραῖοι χρῶνται ἢ οὐ χριστιανικῶς
αἵματι ἐν διαφοροῖς αὐτῶν τελεταῖς. Οὐχ' ἥττον ἐπειδὴ
μᾶς κατηνάλωσε δύο ὁλόκληραι κεφάλαια τὸ ἀνιχνεῖν τοῦτο
ζήτημα, καὶ προσθέσωμεν ὀλίγα τινὰ ἔτι ἅπερ θεωροῦ-
μεν ἀναγκαῖα πρὸς περισσοτέραν διευκρίνισιν τοῦ ζητήμα-
τος, ἐξαιτούμενοι τὴν συγγνώμην τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν
ἂν τοσοῦτον ἐν προκειμένῳ τοῦς ἀπασχολήσαμεν, βεβαιουν-
τες αὐτοῦς σύλλαμα ὅτι, ὡς εἴπομεν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι
ἀνυπομονοῦμεν ἵνα μίαν ὥραν ταχύτερον ἐγκαταλείψωμεν
τὸ ἀπαίσιον τοῦτο ἔδαφος.

Οἱ γράφοντες ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν συν-
ηγοροῦντες ἀναφέρουσι διάφορα χωρία τῆς Παλ. Διαθήκης
δι' ὧν ἀπαγορεύεται ἀπολύτως τοῖς Ἰσραηλίταις ἢ χρῆσις
τοῦ αἵματος. Συμπεραίνοντες δὲ οὗτοι λέγουσι. Πῶς λοιπὸν
εἶναι δυνατόν νὰ χρῶνται τῷ αἵματι οἱ σημερινοὶ Ἑβραῖοι.

αι, ἀφοῦ ἀπαγορεύεται αὐτοῖς τοῦτο τοσοῦτον σαφῶς, τοσοῦτον ἀπολύτως ὑπὸ τοῦ μόνου καὶ παγκρασίως ἀνεγνωρισμένου Ἱεροῦ αὐτῶν βιβλίου; Νομίζομεν καὶ ἡμεῖς ὅτι τὸ ἐπιχείρημα εἶναι λογικὸν καὶ ισχυρώτατον, θὰ ᾗτο δὲ καὶ ἀκαταμάχητον ἐὰν οἱ σημερινοὶ Ἰουδαῖοι, ὡς οἱ Χριστιανοὶ τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν Πηλ. Διαθήκην ἀνεγνώριζον καὶ ἐπίστευον ὡς μόνον ἱερὸν αὐτῶν κείμενον.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἄλλῳ ἡμῶν κεφαλαίῳ, ἀνεφέραμεν ἄλλα χωρία ἐκ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, δι' ὧν ἀπεδεικνύετο ἡ τάσις καὶ ἡ ροπή τοῦ τότε Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους πρὸς τὴν ἀνθρωποθυσίαν—τάσις, ροπή καὶ συνήθεια, ἵνα ὦμεν δίκαιοι, αἵτινες παρετηροῦντο καὶ εἰς ἄλλα ἔθνη καὶ ἄλλους λαοὺς; τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1)—θὰ παραθέσωμεν τὰ ὀλίγα

(1) Ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων παραδειγμάτων τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅλων τῶν λαῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αἱ ἀναμνησθῶμεν τῆς ἐν Αὐλίδι θυσιασθείσης Ἰφιγενείας ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ἀγαμέμνονος ἵνα ἐξευμενισθῶσιν οἱ Θεοὶ καὶ ἐπιτρέψωσι τὴν πνεύσῃ οὐρίῳ ὁ ἄνεμος ἵνα ἀπέλθῃ τὸ στρατεύμα τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς ἐκστρατείας τῆς Τρωάδος. Ἰδοὺ δὲ καὶ τί λέγει • Cantù περὶ ἀνθρωποθυσιῶν.

«La maggior parte dei popoli hanno immolato vittime umane. Fenicii, Egizii, Arabi, Cananei, abitanti di Tiro e Cartagine. Persiani, Ateniesi, Lacedemoni, Jonii, tutti i Greci del continente e delle isole, Romani, antichi Brettoni, Ispani, Galli sono stati tutti ugualmente ingolfati in quest' orribile superstizione.» Περὶ δὲ Μωυσείως τοῦ ἐπιδιώξαντος, ὡς γνωστὸν, τὸν γωρισμὸν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ παντὸς ἄλλου ἔθνους, ἀλλ' ἀναγκασθέντος ἕνεκα τῆς ροπῆς τοῦ λαοῦ ἐκείνου ἐπὶ ἀνθρωποθυσίᾳ, τρόπον τινα ν' ἀντικαταστήσῃ ταύτην διὰ τῆς θυσίας ζώων, ἰδοὺ τί λέγει ὁ αὐτὸς Cantù. «Nella legge, Mosè è costante in contraddire alle cerimonie pagane, e separare il popolo ebreo da tutti gli altri per via di riti particolari: ma quanto a' sacrifici abbandona il sistema generale, si conforma al rito fondamentale delle genti; nè solo vi si conforma, ma lo rinvigorisce, a rischio di dare al carattere nazionale uua durezza, di cui non aveva mestieri. Non v' ha cerimonia prescritta da quel legislatore, non purificazione neppure fisica che non esiga sangue.» Cesare Cantù Storia Universale. Documenti Tomo 2. pag. 1080—1101.

ταῦτα, ἐκ τῆς ἰδίας ταύτης Βίβλου εἰλημμένα, δι' ὧν διατάσσεται τοῖς Ἰουδαίοις ἡ ἀπόλυτος ἀποχὴ αὐτῶν ἐκ τῆς χρήσεως ἀνθρωπίνου αἵματος. Τοῦτο δὲ πράττομεν, πρωτίστως, ἵνα καὶ ἡμεῖς δηλώσωμεν ρητῶς, ὡς ἄλλοι πρὸ ἡμῶν, ὅτι ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος καὶ ὅλα τὰ ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ Βιβλία τῶν Ἰουδαίων—ἐν τούτοις δὲν συγκαταλέγεται, ἐννοεῖται, τὸ Τελμοῦδ—ἀπαγορεύουσι πᾶσιν ἐπὶ οἰωδῆποτε λόγῳ χρῆσιν ἀνθρωπίνου αἵματος, ὅπερ, ἄλλως τε ποτὲ οὐδεὶς ἠμφισέητησεν. Αἱ αὖστηραὶ ὅμως αὐταὶ διατάξεις καὶ ἀπαγορεύσεις περὶ τῆς χρήσεως τοῦ αἵματος, ἐστὶ μᾶλλον ἀποδεικνύουσι, φρονοῦμεν, τὴν πρὸς ἀνθρωποθυσίαν ροπὴν τῆς τότε Ἰουδαϊκῆς φυλῆς.

Ἰδοὺ τὰ χωρία ταῦτα· «Καὶ εἶπα τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· ἰαῖμα πάσης σαρκὸς οὐ φάγεσθε, ὅτι ἡ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτοῦ ἐστὶ· πᾶς ὁ ἐσθίων αὐτὸ ἐξολοθρευθήσεται.» (1) καὶ «Πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε. Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αἷμα αὐτοῦ ἐκχυθήσεται» (2) καὶ μία ἐκ τῶν δέκα Ἐντολῶν «Οὐ φονεύσεις» (3) καὶ «πᾶσα ψυχὴ ἣ ἂν φάγῃ πᾶν αἷμα, ἀπολείται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἀπὸ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.» (4) καὶ «Πλὴν τὸ αἷμα οὐ φάγεσθε» (5) καὶ «Ἐάν τις σὺ εἰσαλθῇς εἰς τὴν γῆν ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, οὐ μαθήσῃ ποιῶν κατὰ τὰ ἐδελύγματα τῶν ἐθνῶν ἐκείνων· οὐχ εὐρήσεται ἐν σοὶ περικταίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, μυντεύμενος μυντεῖαν καὶ κληδονίζόμενος, καὶ οἰωνίζόμενος, φαρμακὸς ἐπαεῖδων ἐπαοιδὴν, ἐγ γαστρίμυθος, καὶ τερατοσκοπός, καὶ ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς· ἐστὶ γὰρ ἐδελύγμα Κυρίου τῷ Θεῷ σου πᾶν ποιῶν ταῦ-

(1) Λευϊτικὸν Κεφ. ΙΖ.'

(2) Γένεσις Κεφ. Θ.'

(3) Ἐξόδος Κεφ. Κ.'

(4) Λευϊτικὸν Κεφ. Ζ.'

(5) Δευτερονόμιον Κεφ.

τα· ἔνεκεν γάρ τῶν βδελυγμάτων τούτων Κύριος ὁ Θεός σου ἐξολοθρεύσει αὐτούς· ἀπὸ προσώπου σου.» (1) Ἐν δὲ τῷ Κεφαλαίῳ IB. τῆς α' Εἰσόδου ἐνῶ ἀναφέρεται τὰ περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα παρ' Ἑβραίοις δὲν γίνεται καθόλου λόγος περὶ ἀνθρωπίνου αἵματος.

Ἐξ ὧν λοιπὸν τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, ὡς εἵπομεν, αὐστηρῶς ἀπαγορεύει πᾶσαν καὶ ἐρῶδη ποτε λόγῳ ἀνθρωποθυσίαν συμπέρασμα ἄρα εἶναι ὅτι ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος, ὅστις παραβαίνει τὰς διατάξεις ταύτας τὰς ἐν τῇ Παλ. Διαθήκῃ ἀναγραφόμενας, δὲν ἀκολουθεῖ τὸν Νόμον τὸν ἀποκλυφθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐν τῷ Σινᾷ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ καθιερωθέντα ὑπὸ τῶν Προφητῶν, καὶ δύναται νὰ κληθῇ ὅ,τι δήποτε ἄλλο θάλει οὐχὶ ὅμως Ἰσραηλίτης,

Πλὴν ἐκτός τῆς Παλ. Διαθήκης οἱ σημερινοὶ Ἑβραῖοι κέκτηνται καὶ ἕτερόν τι βιβλίον, τὸ ὀνομαζόμενον Ταλμουδ, περὶ οὗ ἐποιήσαμεθα πολλάκις μνηεῖν ἐν τῷ παρόντι ἡμῶν πονήματι. Ἐν αὐτῷ εὐρηται τὸ ἡκιστα φιλόανθρωπον τοῦτο παράγγελμα· «Τὸν καλλίτερον ἐκ τῶν ἐθνικῶν φόνευσον αὐτόν.» Τὸ παράγγελμα δὲ τοῦτο ἀναγινώσκεται ἐν τῷ Ταλμουδ, τῷ ὀνομαζομένῳ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐν τέλει τῆς πράγματις τῶν Κυδουσίν, ἀπενκντι ἀκριβῶς τῆς ἄλλης ρήσεως τῆς οἰονεὶ προφητείας ἢ ἀρχῆς τῆς ἀποστελλούσης ὁλοῦς τοὺς ἱατροὺς εἰς τὴν κόλασιν. (2) Ἐν ἄλλῳ χώρῳ τοῦ ἰδιοῦ τούτου Ταλμουδ, προκειμένου περὶ Ἑβραίων φέρεται, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἄλλο τι, ὅτι λίαν ἐγωῖστικὸς περὶ τούτων χαρκτηρισμός. «Ὑμεῖς, ὑμεῖς μόναι εἰσθε ἀνθρωποὶ ἀλλ' οἱ τῶν

(1) Δευτερονόμιον Κεφ. ΚΗ.'

(2) Τὰς πληροφορίας ταύτας περὶ Ταλμουδ, ὡς καὶ πολλὰς ἄλλας τοῦ παρόντος κεφαλαίου θὰ ἀρυσθῶμεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Corrado Guidetti (Torino 1884 Tipografia Roux e Favale) Pro Judaeis, περὶ οὗ ἐποίησε μνηεῖν ὁ φίλος μας κληρικὸς, ὃν ἀνεφέρσαμεν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν.

ἄλλων λαῶν δὲν εἶναι τοιοῦτοι. (1)

Ὁ κύριος Guidetti ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ τούτῳ συγγράμματι, δι' οὗ συνηγορεῖ ἐρρωμένως ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων, καὶ ὅπερ συνιστῶμεν ν' ἀναγνώσωσιν οἱ βουλόμενοι νὰ λάβωσι γνῶσιν περὶ τούτων, διότι ἐν αὐτῷ συνελέχθησαν πλεῖστοι ὁ-
σαι καὶ λεπτομερεῖς περὶ αὐτῶν πληροφορίαι, μετὰ τὴν ἀ-
ναγραφὴν τῶν ἀνωτέρω δύο ῥήσεων, ἀναφέρει καὶ ἄλλας τι-
νάς, ὅλως ἀλλοίας φύσεως καὶ ἐννοίας, εὐρισκομένας ἐν τῷ
Ταλμούδ, ἐξ ὧν θὰ παρathέσωμεν καὶ ἡμεῖς δύο ἢ τρεῖς· ἰδοὺ
ἡ πρώτη·

«Ἐλέησον, Κύριε, τοὺς καλοὺς. Εἶναι γεγραμμένον τοὺς
καλοὺς καὶ οὐχὶ τοὺς Ἰσραηλίτας, τοὺς καλοὺς ἄρα ὅλων τῶν
ἐθνῶν.» (2)

Ἰδοὺ καὶ ἡ δευτέρα·

«Τοῦ χέοντος τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου θὰ χυθῇ τὸ ἰδικόν του.
Πολλοί, εἶναι ἀληθεῖς, ἔχουσι κεκληιδωμένας τὰς χεῖρας ἐξ
ἀνθρωπίνου αἵματος, καὶ ὅμως ἀποθνήσκουσιν ἡσύχως ἐν τῇ
ιδίᾳ αὐτῶν κλίνῃ. Πλὴν τὸ αἷμα αὐτῶν θὰ χυθῇ τὴν ἡμέραν
τῆς κρίσεως. (Ραβότ, φυλ. 290, 2). (3)»

Ἰδοὺ καὶ ἡ τρίτη·

«Θ' ἀγαπήσης τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Αὕτη εἶναι ἡ
μεγαλητέρα διάταξις ὅλου τοῦ νόμου. Οὐαὶ τῷ λέγοντι· Εἴμιαι
τεταπεινωμένος, ἄς ταπεινωθῇ καὶ ὁ

(1) Ταλμούδ, Γιεδαμύτ, 61, α. Αὐτόθεν σελ. 67.

(2) Un non israelita il quale si governi dietro la legge di Dio, acquistasi merito, niente meno di un sommo pontefice; imperciocchè la legge dice. (Si allude al passo del Levitico (XVIII, 5) dove è scritto. Osservate, dico, i miei statuti e le mie leggi, le quali chiunque metterà in opera vivrà per essi). L'uomo seguendo le mie leggi si proeura la vita; nè dice già i Sacerdoti, i Leviti, ma dice Adam l'uomo, Benefica, o Signore i buoni quindi di tutte le nazioni.» (Sifrà, sez. Achu-rè-Mod, verso la fine). Ταλμούδ Αὐτόθεν σελ. 67.

(3) Αὐτόθεν σελ. 175.

πλησίον μου, εἰμαικατηραμένος ἄς ἤ-
ναι κατηραμένος καὶ ὁ πλησίον μου. Ἄς
συλλογισθῇ ὅστις ταπεινοὶ καὶ καταρᾶται, ὅτι ταπεινοὶ καὶ κα-
ταρᾶται ἐκείνον τὸν φέροντα ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. (Ραβὶν
σελ. 28, α') καὶ ἀλλαχοῦ. «Ἐθνικός τις παρουσιασθεῖς εἰς
τὸν Χιλὲλ (Ὁ Χιλὲλ, ὡς γνωστὸν, ὑπῆρξε περίφημος ἀρχηγέ-
της σχολῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡρώδου) τῷ εἶ-
πε·

—Θὰ ἀσπασθῶ τὸν Ἰουδαϊσμόν ἀλλ'
ὕπὸ ἑνα ὅρον· θέλω νὰ μὲ διδάξῃς ὅλον τὸν
νόμον εἰς ὅσον χρόνον, δύναμαι νὰ μεί-
νω ὁρθίος ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ποδός. Ὁ Χιλὲλ ἐμειδί-
ασεν ἐδέχθη τὴν συμφωνίαν καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς·—
Ἀγάπα τὸν πλησίον σου, μὴ πράξῃς εἰς ἄλλους, ὅ,τι ἤθελε σὲ
δυσχερестήσει ἐὰν ἔπραττον πρὸς σέ. Ἰδοῦ, φίλε μου, ὁλος ὁ
νόμος. Ὅλαι αἱ ἄλλαι διατάξεις εἰσὶ συνέπειαι τούτου· πο-
ρεύθητι καὶ μελέτησον αὐτόν. (Ταλμούδ, πραγματεία Σιαδάδ
σελ. 31) (1).

Πλὴν παρὰ τὰς ὄντως φιλοσοφικὰς καὶ ὑψηλετεῖς ταύ-
τας ρήσεις ἀνευρίσκονται ἐν τῷ Ταλμούδ, ἐκτὸς τῶν περὶ Θε-
οῦ βλασφημιῶν, ἃς ἀνεφέραμεν, αἱ βλακωδέστεραι τῶν ἀνοησι-
ῶν λ. χ. γίνεται συζήτησις ἐν αὐτῷ, πόσας λευκάς τρίχας δέ-
ον νὰ ἔχη μία ἐρυθρὰ φορβὰς, ἵνα ὀνομάζεται ἐρυθρὰ, ἐὰν ὁ μέ-
γας ἱερεὺς ὀφείλει νὰ περιβληθῇ πρῶτον τὰ μὲν ἢ τὰ δὲ τῶν ἱερῶν
αὐτοῦ ἀμφίων· ἐὰν ἐπιτρέπηται κατὰ τὸ Σάββατον νὰ φονεύσῃ τις
ἓνα ψύλλον ἢ ἓνα φθιῖρα· πότε καὶ πῶς δύναται τις νὰ φά-
γῃ τὸ ὠδὸν τῆς ὀρνίθου τὸ τεχθὲν ἐν εὐρτασίμῳ ἡμέρᾳ· καὶ
ἄλλα τοιαῦτα καὶ παραπλήσια βλατολογήματα καὶ ἀνοησί-

(1) Αὐτόθεν σελ. 77—78. Ὁ Χιλὲλ ἤχησεν, ὡς εἵπομεν, κατὰ
τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡρώδου, ἐπομένως ἢ ἀπομνημόνευσις τοῦ χωρίου
τούτου δὲν ἔχει ἄλλην ἢ ἱστορικὴν σημασίαν ἀφορῶσαν τὴν ἐπο-
χὴν ἐκείνην.

ας.(1) Ἀλλὰ καὶ ἐ τὸς ὁλων τούτων ὁ σοφὸς, ὁ φιλόανθρωπος, ὁ ἐξοχώτερος τῶν παλαιῶν ραββίνων, ὁ διάσημος Μαΐμωνίδης, διδάσκει παρρησίᾳ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως ἢ ἀνασκοπῆς ὅτι· ἐὰν εἰδωολάτρης τις πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν ὁ Ἰουδαῖος δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ πνιγῇ καὶ ἀποθάνῃ. (2)

Ἰπὸ ῥχουσιν ἐν τῷ Ταλμούδ χωρία ἅτινα δὲν τιμῶσι τοὺς συντάκτας αὐτοῦ. Πλὴν ταῦτα, λέγουσιν οἱ ὑπὲρ τούτου συνηγοροῦντες, ἐμπεριέχονται ἐν τῷ μέρει ἐκεῖνῳ τῷ καλουμένῳ ἐν αὐτῷ Ἀ γ α δ ἄ, ὅπερ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸν διὰ τοὺς Ἑβραίους. (Isaac Lévy, Défense du Judaïsme, Paris, Librairie Internationale, 1867, pag. 56) (3).

Ἀλλὰ δεδόσθω ἔτι, προσθέτουσιν οὗτοι ὅτι ἐν τῷ Χ α λ α χ ἄ, τῷ μέρει ἐκεῖνῳ τοῦ Ταλμούδ ἐν ᾧ ἐμπεριέχονται αἱ τελετουργικαὶ διατάξεις, εὐρίσκονται καὶ ρήσεις τινὲς ἡκιστα ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς εὐρείας καὶ φιλελευθέρους ἀρχὰς τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, τοῦτο δέον ν' ἀποδοθῇ, οὐχὶ εἰς ἔαρος τῶν συνταξάντων τὸ Ταλμούδ, ἀλλ' εἰς τὰς περιστάσεις καὶ τοὺς καιροὺς, ἐν οἷς τοῦτο εἶδε τὸ φῶς.

Ὡς καὶ ὁ κύριος Guidetti ἀνομολογεῖ, τὸ Ταλμούδ βεβαίως δὲν δύναται νὰ παρὰβληθῇ, οὔτε πρὸς τὴν Πεντάτευχον, οὔτε πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον, διότι καὶ τὰ δύο ταῦτα ἱερὰ βιβλία, εἶνε θεόπνευστα καὶ ἐμπεριέχουσι τὸν ἀποκαλυφθέντα τοῖς ἀνθρώποις Νόμον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τὸ Ταλμούδ εἶνε τρόπον τινὰ ὁ κώδιξ τῶν ἐκ παραδόσεως διατάξεων. (4)

(1) Αὐτόθεν σελ. 53.

(2) Basnage, Histoire des Jnifs βιβλ. Δ'. κεφ. 28.

(3) Guidetti. Pro Judaeis σελ. 75.

(4) È un fatto costante l' antipatia degli Ebrei per le leggi codificate. Anche il Talmud, come vedremo, è ben lungi dall' aver forma di legge, è una raccolta di discussioni e non più, sicchè si può dire che il primo a dar forma di codice alla tradizione presso gli Ebrei, fosse

Ἐν ταῖς πρώτοις ὁμιλεῖ αὐτός, ὁ Θεός, ἐνῶ ἐν τῷ δευτέρῳ ὁ ἄνθρωπος μετὰ τῶν συμπαρομαρτούντων αὐτῷ ἀδυναμιῶν καὶ ἐλαττωμάτων. Τὸ Ταλμούδ λοιπὸν ὡς ἔργον ἀνθρώπινον καὶ οὐχὶ θεῖον σὺδὲν ἄπορον εἶναι ἐὰν παρὰ ταῖς ὑψηλαῖς καὶ ἀγίαις ρήτεσιν, ἐμπεριέχει ἐλασφημίας καὶ ἀνοησίας, ὧν τινὰς ἀνεφέραμεν ἤδη. Ἄλλως τε τοῦτο συνετάχθη ἐν ἡ ἐποχῇ οἱ τῶν Ῥωμαίων ἀπηνεῖς διωγμοὶ κατὰ τῶν Ἑβραίων ὀφίσταντο ἔτι. Συνετάχθη δὲ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες περιϋδρίσθησαν ἐν τῇ πίστει αὐτῶν ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς πατρίδος των καὶ κατεπατήθησαν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ἐθνικότητι. Ὅθεν ἐὰν διαφαίνεται καὶ προσβάλλῃ τοῦ καὶ ποῦ ἐν αὐτῷ τὸ μῖσος τοῦ πιεζομένου κατὰ τοῦ πιέζοντος αὐτόν, δὲν δυνάμεθα νὰ κατακρίνωμεν αὐτὸ ἀπολύτως χωρὶς νὰ περιλάβωμεν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν ταύτῃ κατακρίσει, πᾶσαν οἰμωγὴν πόνου, πᾶσαν κατάραν ἐξερχομένην ἐκ τῶν στερνῶν λαοῦ ἢ ἔθνους, περιφρονουμένου, λοιδωρουμένου καὶ τυραννουμένου.

Διὰ τῶν ἐλαφρυντικῶν λοιπῶν τούτων ἐξεταζομένου τοῦ Ταλμούδ, ἐν σχέσει πρὸς τὰς περιστάσεις, τὴν ἐποχὴν καὶ τὰς συνθήκας, ὅφ' ἃς προέκυψε, πρὸ πάντων δὲ λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι εἶναι ἔργον ἀνθρώπινον καὶ οὐχὶ θεῖον, οὐδόλως παράξενον εἶναι, ἐὰν ἐμπεριέχῃ τὰς ἀτελείας ἐκείνας, περὶ ὧν ἐποησάμεθα ἤδη λόγον. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τοῦτο. Τὸ ζήτημα εἶναι ἐὰν δύναται τοῦτο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἱερὸν βιβλίον, καὶ ἐὰν ὑπὸ τῶν σημερινῶν Ἑβραίων πιστεύεται τὸ Ταλμούδ ὡς τὸ πρωτεῦον αὐτῶν ἱερὸν κείμενον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου τίθενται ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ἢ οὐχὶ ἐκποδῶν, ἡ Πεντάτευχος καὶ ὅλα τᾶλλα ἱερὰ αὐτῶν βιβλία τὰ ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐμπεριεχόμενα. Δυστυχῶς, ὡς θὰ ἴδωμεν πα-

il Maimonide, che del resto fu perciò aspramente criticato da molti ed anche ai nostri giorni da S. D. Luzzatto (V. Israelitischen Annalen di Fost, Frankfurt s (M III 1841, 21—22.)

Αὐτόθεν σελ. 41—44.

πρακτικῶν, δὲν ἔχομεν ἀποδείξεις περὶ τοῦ ἐναντίου.

Τὸ Ταλμούδ πολλὰκις κατεδικάσθη. Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ἀποφαίνεται ὅτι εἶναι πλῆρες ἐπιπολαιότητων, μυθευμάτων καὶ αἰσχροτήτων. Ὁ Εὐσέβιος κατηγορεῖ τοὺς Ἰουδαίους ὡς στρεβλοῦντας τὴν ἀληθῆ ἐννοίαν τῆς Γραφῆς, διὰ τῶν ἐν τῷ Ταλμούδ ἐρμηνειῶν αὐτῶν. Αὐτὸς ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς κατὰ τὸ 553 μ. Χ. (1) τὸ ἀπηγόρευσεν, ἀφιερῶσας πρὸς τοῦτο μίαν ὁλόκληρον αὐτοῦ Νεαράν (2). Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους πολλοὶ βασιλεῖς καὶ πάπαι δὲν ἐπέτρεψαν τὴν κυκλοφορίαν αὐτοῦ, καὶ ἕνεκα τούτου διέταξαν τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐξαφάνισίν του, πολλὰ δὲ χιλιάδες ἀντιτύπων αὐτοῦ ἐκάησαν ἐν δημοσίαις πλατεταῖς.

Ὁ κύριος Guideti πειράζεται, ὡς εἶδομεν ἐκ τῶν χωρίων ἅπερ ἀντεγράψαμεν ἐκ τοῦ βιβλίου του, δικαιολογῶν τὰ τρωτὰ μέρη τοῦ Ταλμούδ, ν' ἀποδείξῃ ὅτι τοῦτο εἶναι σχεδὸν ἀνεπίληπτον βιβλίον. Αὐποσύμεθα μὴ δυνάμενοι νὰ συμφωνήσωμεν μετ' αὐτοῦ, διότι ἡ γνώμη του αὕτη ἀντιστρατεύεται πρὸς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν πραγματικότητα. Ἐξ ὅσων ἀντεγράψαμεν περὶ Ταλμούδ, χωρὶς νὰ προσθέσωμεν περὶ τούτου ἄλλα περισσότερα, ἀπεδείχθη νομίζομεν ἄρκούντως, ἵνα ἄλλο τι μὴ εἴπωμεν, ἡ ποιότης τοῦ βιβλίου τούτου· ἐὰν ὑπάρχῃ δὲ δικαιολογία τις ὑπὲρ αὐτοῦ, αὕτη ἔγκειται μόνον εἰς τοὺς ἱστορικοὺς ἐκείνους λόγους οὓς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν. Θεωρουμένου ὅμως τοῦ Ταλμούδ ὡς ἱεροῦ βιβλίου—ἐὰν δύναται νὰ θεωρηθῇ τοιοῦτον—ἀπροκαλύπτως καὶ ἀνεπιφυλάκτως λέγομεν, ὅτι τοῦτο εἶναι μυστῆρον καὶ ἀποδισομπαίον, οὔτε δύ-

1) Αὐτὸθεν σελ. 59.

(2) «Τὴν δὲ παρ' αὐτοῖς λεγομένην δευτέρωσιν (ἡ λέξις δ' ἐστὶ ἐβραϊστικὴ ἰσοδυναμεῖ περίπου πρὸς τὴν ἐβραϊκὴν λέξιν μίσην δευτέρα ἢ ἐπανάληψις, δι' ἧς καλεῖται τὸ ἄ μέρος τοῦ Ταλμούδ, ἀπαγορευόμενον παντελῶς, ὡς ταῖς μὲν ἱεραῖς οὐ συνανειλημμένοις βίβλοις, οὐδὲ ἄνωθεν παραδεδομένην ἐκ τῶν προφητῶν, ἐξεύρεσιν δὲ οὖσαν ἀνδρῶν ἐκ μόνης λαλοῦντων τῆς γῆς, καὶ θεῶν ἐν αὐταῖς ἐχόντων οὐδ' ἐν.» Νεαρά Ἰουστινιανοῦ διὰ τὰς ἐξουσίας κατὰ τὴν ἀρχαίαν.

ναται, φρονούμεν, νὰ ὑπάρξῃ περὶ τούτου δευτέρα γνώμη.

Πρὸς τούτοις ὁ ἴδιος οὗτος συγγραφεὺς, πειράται νὰ παραστήσῃ ἡμῖν τοὺς Ἰουδαίους, πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς τόπου, πεποικισμένους ὑπὸ τοιούτων πλεονεκτημάτων καὶ ἀρετῶν, ὥς ἄλλα δηλονότι ὑπεράνθρωπα καὶ τελειότατα ὄντα, ἅπερ οὔτε ἡ ὀργῶσα διάνοια καὶ ἡ ἐνθουσιώδης καρδιά τοῦ Θεοῦ Πλάτωνος δὲν ἠδύναντο νὰ συλλάβωσι καὶ φαντασθῶσι πρὸς οἰκισμόν τῆς ἰδανικῆς αὐτοῦ πολιτείας. Δὲν κακίζομεν τὸν κύριον Guidetti ὅτι τοσοῦτον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων, δηλοῦμεν δὲ παρησιαζόμεθα διὰ παντὸς ὅτι μετὰ τὴν θά μᾶς ἠδίκουν ἐὰν πρὸς στιγμὴν ἐπιστεύετο ὅτι ἡμεῖς δυσμενῶς πρὸς αὐτοὺς διακείμεθα. Φρονούμεν ὅμως ὅτι πρὸς ὄφελος αὐτῆς ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ὑπὲρ ἧς συνηγορεῖ ὁ κ. Guidetti, ἀπηγεῖτο ἄλλοιᾳ καὶ πλέον μεμετρημένη ἢ ὑπεράσπισις. Ἡμεῖς οὖν πολεμοῦμεν τοὺς Ἑβραίους, οὔτε προκατελιγμένοι κατ' αὐτῶν διατελοῦμεν, ἄλλως τε φρονούμεν, ὅτι πάντοτε, πρὸ πάντων δὲ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἐν ἧς ζῶμεν, ἐποχῇ τῶν φώτων, τῆς ἡμερώσεως τῶν ἡθῶν, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, ἐκεῖνοι οἵτινες ὑποθάλλουσι τὰ φυλετικὰ μίσση, ἢ ὑποδαυλίζουσι τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν, ἀπώλεσαν πάντα ἀνθρωπισμὸν καὶ εἰσὶν ἀνάξιοι νὰ καλῶνται ἄνθρωποι καὶ πρὸ πάντων Χριστιανοί. Οὐχ' ἤττον ὅμως ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἱεροκήρυκες ἀλλ' ἄπλοὶ χρονογράφοι· ἡ δὲ ἱστορία ἔχει τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας αὐτῆς. Ὁ πρῶτος ὅρος, ὁ κυριώτερος κανὼν, ἡ οὐσιωδέστερα ἀποστολὴ τῆς ἱστορίας, εἶναι ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας, διότι διὰ τῆς ἀληθείας καὶ μόνως δύνανται νὰ διορθωθῶσι τὰ κακὰ, καὶ νὰ παραχθῇ τὸ ἀγαθὸν πρὸς ὄφελος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Αἱ μετέπειτα γενεαὶ ἀναγινώσκουσιν ἐν τῷ καθρέπτη τοῦ τῶν ἀνθρώπων πράξεων, δύνανται νὰ μὴ ὑποπέσωσιν εἰς τὰ λάθη ἢ νὰ ὑποστῶσι τὰ παθήματα τῶν προγόνων αὐτῶν.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς, θ' ἀναφέρωμεν καὶ ἡμεῖς ὀλίγιστα παραδείγματα, παλαιὰ τε καὶ

νεώτερα, εὐληγμένα ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ ἐκ συγγραφέων ἀρχαίων καὶ συγχρόνων, βοηθούμενοι ἐν τοῖς πλείστοις κατὰ τοῦτο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πονήματος τοῦ κ. Guidetti, δι' ὧν θ' ἀνατραπῇ, πιστεύομεν καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος τοῦ ἐν λόγῳ συγγραφέως. Περὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν παρωχημένων χρόνων, ἰδοὺ τί ἔγραφεν ὁ Δίων Κάσσιος, ἐκτραγωδῶν τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Κύπρῳ καὶ Κυρήνῃ, διαπραχθείσας ὁμότητες, καθ' ἃς ἐπριόνιζον τὰ σώματα τῶν θυμάτων των, κατέτρωνον τὰς σάρκας των καὶ διὰ τῶν ἐντέρων αὐτῶν περὶβάλλοντο ὡς διὰ ζώνης.

«Καὶ ἐν τούτῳ οἱ κατὰ Κυρήνην Ἰουδαῖοι, Ἀνδρείαν τινὰ προσητάμενοι σφῶν, τοὺς τε Ρωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας ἐφθειρον καὶ τὰς τε σάρκας αὐτῶν ἐσιτοῦντο, καὶ τὰ ἔντερα ἀνεδοῦντο, τῷ τε αἵματι ἡλείφοντο καὶ τὰ ἀπολέμματα ἐνεδύοντο, πολλοὺς δὲ καὶ μέσους ἀπὸ κορυφῆς διέπριον· θηρίοις ἐτέρους ἐδίδοσαν, καὶ μονομαχεῖν ἄλλους ἑνάγκαζον· ὥστε τὰς πᾶσας δύο καὶ εἴκοσι μυριάδας ἀπολέσθαι· ἐν τε Αἰγύπτῳ πολλὰ ἔδρασαν θύοια, καὶ ἐν τῇ Κύπρῳ, ἡγουμένου σφίσιν Ἀρτεμίωνος· καὶ ἀπώλοντο καὶ ἐκεῖ μυριάδες τέσσαρες καὶ εἴκοσι, καὶ διὰ τοῦτ' οὐδὲν Ἰουδαίῳ ἐπιβῆναι αὐτῆς ἔξεστιν· ἀλλὰ, κἂν ἀνέμῳ τις βιασθεῖς εἰς τὴν νῆσον ἐμπέσῃ, θανατοῦται· ἀλλ' Ἰουδαίοις μὲν ἄλλοι τε, καὶ Λούσιος ὑπὸ Τραϊανοῦ πεμφθεὶς, κατεστρέψαντο· (1)» Περὶ τούτου παραλαβὼν ὁ πολὺς ἱστοριογράφος Gibbon ἐν συμπεράσματι ἀποφάσκειται ὅτι· «σχεδὸν ἀγόμεθα καὶ ἐπικροτήσωμεν εἰς τὰς αὐστηράς ἀντεκδικήσεις τῶν Ρωμαϊκῶν λεγεώνων, ἐναντίον ἐνὸς γένους φανατικῶν, ὧν ἡ σκληρὰ καὶ εὐπύστος δεισδαιμονία, καθιστὰ αὐτοὺς, ἀμειλίχτους ἐχθροὺς οὐχὶ μόνον τῆς ρωμαϊκῆς κυβερνήσεως ἀλλ' ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. (2)»

(1) Δίων Κάσσιος Βιβλ. LXVIII 32.

(2) Humanity is shocked at the recital of the horrid cruelties which they committed in the cities of Egypt, of Cy-

Ἰδοὺ δὲ τί ἔλεγε καὶ τί ἐκήρυττε περὶ τῶν Ἑβραίων τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁ μέγας Χρυσόστομος, ὅπερ, χάριν τῶν ἀναγνώστων μας, παραθέτομεν ὧδε ὁλόκληρον.

Ἀλλὰ τί λέγω περὶ τόπου, ἐθίμων, καὶ συναγωγῆς Ἰουδαίων; Αὕτη μὲν σπηλαίω ληστῶν ἔοικεν· ἐνταῦθα τὰ τῆς ἀπάτης χαλεπώτερον ἀπὸ ταύτην ὁρᾶται. Καὶ γὰρ πρὸ αὐτοῖς ἔστηκε βωμὸς ἀπάτης, ἄβρατος, εἰς ὃν οὐχὶ πρόβατα καὶ μόσχους, ἀλλὰ ψυχὰς ἀνθρώπων καταθύουσιν... ὁρᾷ, ὅτι δαίμονες ἐνοικοῦσιν αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς καὶ χαλεπώτεροι τῶν προτέρων οἱ νῦν καὶ μάλα εἰκότως. Τότε μὲν γὰρ εἰς τοὺς προφήτας ἠσέβουν· νῦν δὲ εἰς αὐτὸν τῶν προφητῶν τὸν δεσπότην ὑβρίζουσιν. Ἀνθρώποις οὖν, εἰπέ μοι (Χριστιανὲ) δαιμονῶσι, καὶ τοιαῦτα ἔχουσι πνεύματα ἀκάθαρτα ἐν σπαραγῇ καὶ φόνοις ἀνατραφεῖσι, εἰς ταυτὸ συνέρχεσθε καὶ οὐ φοίτετε; Προσρήσεως γὰρ δεῖ κοινωνεῖν τούτου καὶ λόγου μεταδιδόναι ψιλοῦ· ἀλλ' ἀποστρέφεσθαι ὡς κοινὴν λύμην καὶ νόσον τῆς οἰκουμένης. Ἐπὶ πᾶν γὰρ εἶδες ἐπῆλθον κακίας; Ποίαν τραγωδίαν, τίνα παρανομίαν τρόπον οὐκ ἀπέτρεψαν ταῖς ἑαυτῶν μισητοναίαις; Ἐθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐ-

prus, and of Cyrene, where they dwelt in treacherous friendship with the unsuspecting natives (*); and we are tempted to applaud the severe retaliation which was exercised by the arms of the legions against a race of fanatics, whose dire and credulous superstition seemed to render them the implacable enemies not only of the Roman government but of humankind.»

(* «In Cyrene they massacred 220,000 Greeks; in Cyprus 240,000; in Egypt, a very great multitude. Many of these unhappy victims were sawed assunder, according to a precedent to which David had given the sanction of his example. The victorious Jews devoured the flesh, licked up the blood, and twisted the entrails like a girdle round their bodies. See Dion Cassius l. LXVIII p. 1145 (ἰδὲ ἀνωτέρω).» Gibbon The Decline and fall of the Roman Empire chap. XII pag 316—317.

τῶν τοῖς δαιμονίοις. Τὴν φύσιν ἠγνόησαν, ὠδίνων ἐπελά-
θοντο, παιδοτροφίαν κατεπάτησαν, τῆς συγγενείας τοὺς νό-
μους ἐξ αὐτῶν τῶν βάθρων ἀνέτρεψαν, θηρίων ἀπάντων γε-
γόνασιν ἀγριώτεροι. Τὰ θηρία μὲν γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν ἐ-
πιδίδωσι πολλάκις, καὶ τῆς οἰκείας καταφρονεῖ σωτηρίας.
ὥστε ὑπερακρίσαι τῶν ἐκγόνων. Οὗτοι δὲ, οὐδεμιᾷ ἀνάγ-
κης οὔσης τοὺς ἐξ αὐτῶν φόντας ταῖς οἰκείαις κατέσφα-
ξαν χερσὶ, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τοὺς ἀλά-
στορας θεραπεύσωσι δαίμονας. Τί αὐτὴ αὐτῶν ἐκπλαγεῖν πρό-
τερον ; τὴν ἀσέβειαν ἢ τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπί-
αν ;. Τί ἐβούλεσθε ἕτερον εἶπω ; τὰς ἀρπαγὰς ; τὰς πλεονε-
ξίας ; τὰς τῶν πενήτων προδοσίας ; τὰς κλοπὰς ; τὰς κα-
πηλείας . . . Καὶ τολμᾶς αὐτοῖς (χριστιανῶς) εἰς ταύτῃ συνιέ-
ναι καὶ τιμᾶν καὶ θεραπεύειν τῇ αὐτῶν κοινωνίᾳ, καὶ εἰς
τοὺς βεβήλους αὐτῶν τόπους ἀπαντῶν, καὶ τῶν ἀκαθάρτων
ἐπιβαίνειν προθύρων, καὶ κοινωνεῖν τραπέζης δαιμονίων ; (1).

Ὁ κ. Guidetti (2) ἀναφέρει τί ἔγραψε περὶ Ἰουδαϊσμοῦ ὁ
κ. Renan, ὅπερ καὶ ἡμεῖς παραχρησάνοντες ἐξ αὐτοῦ, παρα-
θέτομεν ὧδε· «Ὁ Ἰουδαϊσμός, λέγει ὁ κ. Renan, ὅστις αὐ-
φύλησε τοσοῦτον κατὰ τὸ παρελθόν, θὰ ὠφελήσῃ καὶ κατὰ
τὸ μέλλον. Οὗτος θὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἀληθινὸν ἀγῶνα, τὸν ἀ-
γῶνα τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ νεωτέρου πνεύματος. Ἐκαστος Ἰου-
δαῖος εἶναι φιλελεύθερος· εἶναι φύσει τοιοῦτος. Ὡς πρὸς
τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἀπ' ἐναντίας, παρατηρήσατε
αὐτοὺς ἐκ τοῦ πλησίον, καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι γενικῶς εἰσὶν ἀνι-
θυροὶ τοῦ νεωτέρου ἡμῶν πνεύματος (3)». Πλὴν ἐν τῇ ἐπακο-
νῇ τῆς σελίδος 8 τοῦ ἰδίου τούτου πνεύματος ὁ κ. Gui-
detti μᾶς λέγει ὅτι ὁ αὐτὸς κ. Renan ἐν τῷ συγγράμματι

(1) Χρυσοστόμου λόγος Α. κατὰ Ἰουδαίων σελ. 59^α ἐκδοῦς Ἐκ-
Graecolatina Bernardis de Montfalcon Venetiis 1684.

(2) Pro Judaeis σελ. 9.

(3) Ernest Renan. Le Judaïsme et le Christianisme
Paris, Calman Lévy, 1883 pag. 24—25.

τί του ὁ Ἑκκλησιαστικὸς παρουσιάζει τοιαύτην τὴν εἰκόνα τῶν σημερινῶν Ἰουδαίων ὥστε ἐκ ταύτης προκύπτει ὅτι οὗτοι εἶναι αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες πρὸ τεσσάρων χιλιᾶδων ἐτῶν εἰς τὰς κλιτύας τοῦ ὄρους Σινᾶ ἐλάτρευσον τὸν χρυσοῦν μόσχον, καὶ ὅτι ἐν ἄλλῳ τινι συγγράμματί του *Souvenirs d' enfance et de jeunesse*, ὁ κ. Rénan ὁμιλεῖ τοιουτοτρόπως κατὰ τῶν Ἑβραίων, ὥστε ν' ἀξιωθῇ δολοκλήρου στήλης ἐπικρίνων παρὰ τῆς ἐφημερίδος *Antisemitique* τοῦ Montdidier, τοῦτέστι παρὰ τοῦ μᾶλλον ἀδιαλλάκτου κατὰ τῶν Ἑβραίων δημοσκογραφικοῦ ὄργανου.

Ἵνα περάνωμεν τὰς ἐπὶ τούτου ἀντιρρήσεις μας θὰ προσθέσωμεν καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο. Ἐκτὸς τῶν ὅσων ἀνεφέραμεν ἐν ἄλλῳ ἡμῶν κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος πονήματος «ὁ ἀντισημιτισμὸς ἐν Εὐρώπῃ» ἐπιγραφομένῳ, καὶ ἐν ᾧ ἐπραγματεύθημεν τὸ περὶ χαρακτῆρος τῶν σημερινῶν Ἰουδαίων ζήτημα καὶ εἵπομεν τὸν λόγον, ἐξηγουντες, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, τὰ ἱστορικὰ αἰτία καὶ τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν παρήχθη ὁ σημερινὸς Ἰουδαϊσμός, κρίνομεν εὐλογον νὰ παραθέσωμεν τὰ συμπεράσματα, ἅπερ σύγχρονός τις Ἀγγλὸς περιηγητῆς ἐποίησεν περὶ τῶν ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ Ἑβραίων. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος περιγράφων ἐν λεπτομερείᾳ καὶ διὰ μακρῶν τὰ κατ' αὐτοῦ λέγει ὅτι αἰεὶτε ὡς ἄστος, εἴτε ὡς ἄποικος, ὁ Ἑβραῖος εἶναι παράγων ἡθοφθόρος ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς ὁ Σύν, πρέπει δὲ ν' ἀπομακρύνηται αὐτοῦ ἀντὶ πάσης θυσίας. Καὶ αὐτὸς ὁ Τοῦρκος ζῶων θεοδαίως οὐχὶ πολὺ καθαρὸν γινώσκει τοῦτο καὶ ἀπαγορεύει τὴν ἀπόκατάστασιν Ἑβραϊκῶν οἰκογενειῶν ἐν τῷ Κράτει του, στηρίζων τὴν ἀπαγόρευσίν του ταύτην ἐπὶ ὑγειονομικῶν λόγων. Ἐπιλέγει δὲ ὅτι, ἐὰν μακρόθεν θεωρήσωμεν τοὺς ταλαιπώρους καὶ ἀποδύλητους τεύτους ἀνθρώπους, ἀγνοοῦμεν ἂν ἀναφαίνωνται παῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ πλέον συμπαθῇ καὶ ἄξια οἰκτιρμοῦ ὄντα, ἀλλ' ὅταν τοὺς πλησιάσωμεν καὶ γνωρίσωμεν αὐτοὺς κάλλιον ἐκ τοῦ σύνεγγυς, οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμοῦμεν διακαέστερον ἢ νὰ ἐκλεχθῇ ἄλλος καὶ οὐχὶ

ἡμεῖς ὅπως λύσῃ τὸ δυσχερὲς τοῦτο πρόβλημα. (1)

Νομίζομεν ὅτι αἱ παρατηρήσεις μας αὗται καὶ πάντα τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ὑπεραρκούσιν, ὅσον ἀφορᾷ περὶ Ταλμουδ καὶ περὶ τοῦ χαρκατῆρος τῶν 'Εβραίων' δηλοῦμεν δὲ ὅτι προκειμένου περὶ τούτων, ἐξητάσαμεν αὐτοὺς ὑφ' ὅλως γενικὴν ἔποψιν, διότι ὅσον ἀφορᾷ περὶ τοῦ χαρκατῆρος τῶν ἐν 'Επτανήσῳ, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἐν Ζακύνθῳ 'Εβραίων, θὰ εἴπωμεν τὴν γνώμην μας ἐν τῷ ἀκολουθῶ ἡμῶν κεφαλαίῳ. Τὴν περὶ αἵματος δὲ κατηγορίαν ὁ κ. Guidetti ἀποκρούει διαρρήδην καὶ ἀνεπιφυλάκτως δικτενόμενος ὅτι, ἀποδεικνύεται ψευδὴς καὶ συκοφαντικὴ, ὡς ἀπεδείχθη τοιαύτη ὅταν καὶ κατ' ἄλλων θρησκευμάτων διηυθύνετο ὁμοίᾳ τις αἰτίασις· ὅτι διαψεύδεται ὑπὸ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν 'Εβραίων, καὶ ὅτι δὲν ἀνευρίσκεται ἡ περὶ ταύτης ἀπόδειξις εἰς οὐδὲν ἐβραϊκὸν βιβλίον ἔστω καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀξίας· ὅτι διαψεύδεται ὑπὸ παπῶν, ἡγεμόνων, σοφῶν πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς τόπου· ὅτι προκύπτει μὲν ὑπὸ δικαστικῶν ἀποφάσεων, ἐν αἷς πεμπτώσεσιν αἱ ὁμολογίαι τῶν κατηγορουμένων ἀπασπάσθησαν ἀπ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς διασάνου, ἐν ὅλαις δὲ ταῖς ἄλλαις διαψεύδεται· ὅτι αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς φιλοχρηματικῆς αἰτίας· ὅθεν κατὰ τὸν μεσαιῶνα εἰς τὸ κατηγο-

(1) Brought away in families and colonies, as the Austrian or Hungarian Knaves, he is as serious a demoralising factor in the community as the Chinaman, and to be kept out at any cost. Even the Turk, himself not an over-clean animal, knows this, and refuses to receive Jewish families in to the Ottoman Empire, basing his refusal on sanitary grounds.

There is no more pathetic figure in history than this poor wretch who nobody wants, who is an outcast wherever he goes. When we see him at a respectful distance, all our sympathies are stirred and we welcome any movement in his behalf. But the better we know him, the more anxious we are that someone else not ourselves, should be chosen to solve his problem.» The Jew at home by Joseph Pennell. «Illustrated London News 5 Dec. 1891»

ραῖν τοὺς Ἑβραίους ἐπὶ παντὶ ἐγκλήματι: [ὅπως ἀπογομυνώσω-
σιν αὐτοὺς κτλ.» (1)

Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου του, ὁ κ. Guidetti ὑπὸ τὸν τίτλον Documenti, παρατίθειν ἡμῖν πλη-
θὺν ἐγγράφων διαφόρου φύσεως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων
μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, τούτέστι δικαστικὰς ἀποφάσεις, ἐπι-
στολάς καὶ θεσπίσματα αὐτοκρατόρων, βασιλέων, ἡγεμόνων,
παπῶν καὶ καρδινάλιων, γνωμοδοτήσεις καθηγητῶν καὶ θεολο-
γικῶν σχολῶν, χωρὶς συγγραφῶν καὶ δημοσιογράφων, ἵνα ἀ-
ποδείξῃ ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος κατηγορία ἐν παντὶ καιρῷ
καὶ τόπῳ, δὲν ἦτο ἄλλο τι ἢ μία ἀπλή καὶ καθαρὰ συκο-
φαντία. Μεταξὺ τούτων εἶδομεν καὶ ἄρθρον τι ἐκ τῆς «Σιῶν»,
θηρησκευτικῆς ἐφημερίδος, ἣτις ἐξεδίδετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐ-
κείνην, ὡς γνωστὸν, ἐν Ἀθήναις, ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου, τότε ἀρχι-
μανδρίτου, νῦν δὲ ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου κ. Δ. Λάττα. Ἐκ

(1) «L' accusa mossa agli Ebrei di far uso di sangue cri-
stiano nei loro riti»

1.ο «Si rivela calunniosa e falsa, perchè già rivelatasi
tale, quando venne mossa ad altre religioni, ad altre cre-
denze.

2.ο Ε smentita dai libri sacri degli Ebrei e non ha prove
in nessun libro ebraico anche di nessun conto;

3.ο Ε smentita da Papi, da Sovrani, da dotti di ogni tem-
po e di ogni paese;

4.ο Ε sorretta dalle risultanze processuali quando le con-
fessioni sono estorte colla tortura, smentita in tutti gli al-
tri casi;

5.ο Ε frutto della cupidigia che spingeva nel medio evo
ad accusare gli Ebrei di ogni reato per ispogliarli e della
impudenza di fabbricatori di martiri a buon mercato ed il
suo rinnovarsi ai giorni nostri altro non prova che la man-
canza assoluta di scrupoli nei moderni antisemiti.

Ε crediamo che basti; fino al giorno almeno in cui il
dotto articolaio della *Civiltà Cattolica* (κληρικὴ ἐφημερίς ἐκ-
εδομένη ἐν Ρώμῃ) non avrà scoperto il famoso passo del
Talmud, che prescrive l' assassinio rituale.» Pro Jud,
220-221.

τοῦ ἄρθρου τούτου εὐχαρίστως θ' ἀντιγράψωμεν περικοπὰς
τινας, ἐκείνας δὲ ὧν ὁ κ. Αἶτας ἀποκρούει τὴν περὶ αἵματος
κατηγορίαν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ δύο ἐπιστολὰς τοῦ τε κ. Αἶ-
τα καὶ τοῦ ἀρχιερατοῦ Κερκύρας, διαμεινθείσας μεταξὺ αὐ-
τῶν ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει τοῦ ἄρθρου τούτου.

Ἴδου τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου·

«Ἄδικα ὅμως καὶ ὅλως ἀνάγωγα εἶναι τὰ ὅπλα, ἅτινα
μεταχειρίζονται κατὰ καιροὺς ἄνθρωποι χριστιανοὶ πρὸς κα-
ταδιῶξιν καὶ ταπεινώσιν τῶν Ἑβραίων. Μία τῶν ἀδίκων
συκοφαντιῶν εἶναι καὶ ἡ γνωστὴ ἐκείνη, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι, δῆ-
θεν καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν ἱερῶν αὐτῶν παραδόσεων, ἐν ταῖς
ἡμέραις τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα αὐτῶν συλλαμβάνουσι τέκνα
Χριστιανῶν, σφάζουσιν αὐτά, καὶ συνάγοντες τὸ αἷμα μετα-
λαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ. Ὅχι μόνον οὐδαμοῦ τῆς Ἀγίας Γραφῆς
καταφαίνεται τοιοῦτον πνεῦμα, ὅτι δῆθεν ἐκ τοῦ αἵματος ἄν-
θρώπων ἄλλων ἐθνῶν πρέπει κατὰ τὸ Πάσχα αὐτῶν νὰ μετα-
λαμβάνουσιν, ἀλλὰ τὸναντίον κατ' αὐστηράν θεόπνευστον δι-
αταγὴν εἰς οὐδεμίαν οἰκισδῆποτε φύσεως σχέσειν πρέπει νὰ
ἐργάζονται πρὸς ἄνθρώπους ἄλλων ἐθνῶν.»

«Τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι μεταγενεστέρα Ἰουδαϊκὴ αἵρεσις περιέ-
πεσεν εἰς τοιαύτην ἐσφαλμένην καὶ ὅλως ἀπάνθρωπον δοξασί-
αν, τοῦ συλλαμβάνειν χριστιανόπαιδας, σφάζειν αὐτοὺς, καὶ με-
ταλαμβάνειν ἐκ τοῦ αἵματος αὐτῶν· καὶ ἥτις δὲν περιωρίσθη
εἰς μίαν δῆθεν αἵρετικὴν μερίδα διικεκριμένην τῶν ἄλλων,
ἀλλ' ἐξηπλώθη εἰς ἅπαν ἀνεξαιρέτως τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος· ἀλ-
λὰ καὶ τοῦτο εἶναι ψεῦδος χονδροειδέστατον καὶ καθαρὰ
συκοφαντικόν. Ὄντως ἤδη πρὸ χρόνων πολλῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς
καιρὸν διαθυλλεῖται κατὰ τόπους ὅτι συμβαίνει τοιαύτη τις
πραΐσις ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων, καὶ γίνονται θόρυβοι καὶ ἀ-
ναστατοῦνται ὁλόκληροι κοινωνίαι, καὶ ἐπισυμβαίνουν ἐνίοτε καὶ
φονικαὶ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἑβραίων, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κοπά-
σαντος τοῦ φαντασιώδους σάλου, καταδείκνυνται τὰ πάντα
ψεῦδη, καὶ περατοῦται ὁλόκληρος ἡ τραγικὴ παράστασις διὰ

τῆς γνωστῆς τουρκικῆς λέξεως γ ι α γ λ ι ς, (λάθος)».

«Παυσάτω λοιπόν, πᾶσα ἄδικος καταφροῦν, πᾶσα ἐπίθεσις καὶ πᾶσα συκοφαντία κατὰ τῶν Ἑβραίων. Παυσάτω, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ὁπαδῶν ἐκείνου, ὅστις εἶπεν, αἰγὼ φῶς ἐκ τοῦ κόσμου ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. Καὶ ἂν τίς μου ἀκούσῃ τῶν ρημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον· ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰς ἐντολάς μου ἔχει τὸν κρίναντα αὐτόν τὸν Θεόν.» (Ἰωάν. ιβ', 46—48). (1)

Ἰδοὺ καὶ αἱ ἐπιστολαὶ ὧν ἐμνήσθημεν.

«ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ (2)

τοῦ ἐν Κερκύρα Ἀρχιεραδείνου καὶ τοῦ συντάκτου τῆς «Σιῶν»

«Ὁ ἐν Κερκύρα Ἀρχιεραδεῖνος τῶν Ἰσραηλιτῶν πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον Ἀρχιμανδρίτην κ. Διονύσιον Λάταν, εἰς Ἀθήνας.»

«Αἰδεσιμώτατε Κύριε Ἀρχιμανδρίτα.»

«Ἀνέγνωσα τὸ ὑφ' Ὑμῶν ἐν τῇ «Σιῶν» τῆς 29ης Ἰουνίου δημοσιευθὲν λαμπρὸν ἄρθρον ἐπὶ τῆς πολυθρυσλήτου ἐν Πιττὶ Ἐσλὰρ δίκης.»

«Τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑμετέρου καλάμου χαραχθέντα μεστὰ εὐγενοῦς ἀγκυρακτήσεως, καὶ ἐμπνευσθέντα ὑπὸ πνεύματος ἀγάπης καὶ δικαιοσύνης, δεικνύουσιν ὅτι Ὑμεῖς λίαν ἐπαξίως ἐτάχθητε λειτουργὸς θρησκείας, ἥτις, ὡς ἐκείνης, ἐξ ἧς ἐπήγαγε, βάσιν ἔχει τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην.»

«Συγκινηθεὶς λίαν ἐκ τούτου αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκδηλώσω Ὑμῖν πὸν μέγαν μου θαυμασμόν, συνάμα δὲ καὶ βαθυτάτην πρὸς τὴν Ὑμετέραν Αἰδεσιμότητα εὐγνωμοσύνην τῶν ἐν Ἑλλάδι δημοθρήσκων μου.»

«Οὐδόλω· ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ ὑφ' Ὑμῶν ἐξενεχθεῖσα ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπροκάλυπτος γνώμη θέλει καταπεῖσθαι πάν-

(1) Ἐφημ. ρίς ἡ Σιῶν ἀριθ. 120 29 Ἰουν. 1883.

(2) Αὐτόθεν ἀριθ. 122.

τα ειλικρινῇ ὁπαδὸν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, καὶ διαφωρίσῃ αὐτὸν περὶ συκοφαντίας. ἥτις, καίπερ μυριάκις ἀποδειχθεῖσα τοιαύτη, δίκην ὅμως ἐπτακεφάλου Ὑδρως διηνεκῶς καταβάλλεται, καὶ διηνεκῶς ἐξεγείρεται.»

«Ὅθεν ἀσπάζομαι Ὑμᾶς, Αἰδεσιμώτατε Κύριε, ἐν ὀνόματι τῆς ἀδελφικῆς ἐκείνης ἀγάπης, ἐν ᾗ δι' ἀρρήκτων δεσμῶν συνδεόμεθα ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας καὶ τῆς ἐμῆς θρησκείας.»

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 4 Ἰουλίου 1883.

Ὁ Ἀρχιεραεὺς

I. E. ΛΕΥΗΣ.»

Πρὸς ταῦτα ὁ Συντάκτης τῆς «Σιών» ἀρχιμανδρίτης τότε κ. Δ. Λάτσης ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς·

«Πρὸς τὸν Αἰδεσιμώτατον Κύριον I. E. Λεύην, Ἀρχιεραεὺς τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος. Εἰς Κέρκυραν.»

«Αἰδεσιμώτατε Ἀρχιεραεὺς κ. Λεύη.»

«Ἀσμένως κομισάμενοι τὴν ἐκ Κερκύρας ἀπὸ 4 ἐνεστῶτος Ἰουλίου πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολὴν Σας, ἡδέως ἀνέγνωμεν αὐτήν, καὶ ἀνεπέμφαμεν εὐχαριστίας πρὸς τὸν Ὑψιστον, ἐπὶ τῇ θείᾳ συνάψει καὶ προόδῳ, ἣν τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς θρησκείας δύναται νὰ ἐπιδεικνύῃ κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἀπέναντι τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.»

«Εὐχαριστοῦμεν ἀπὸ καρδίας δι' ἧς περ διετρυνώσατε πρὸς ὑμᾶς αἰσθήματα εὐγενείας καὶ ἀγάπης, λόγῳ ὅτι ἐγράψαμεν Ἄρθρον κατὰ τῆς γνωστῆς ἀνὰ τὸν Χριστιανικὸν κόσμον ψευδοῦς καὶ ὁλως ἀνυποστάτου συκοφαντίας ἐναντίον τοῦ Ἰσραηλικοῦ Λαοῦ. Γινῶτε ὅμως, αἰδεσιμώτατε, ὅτι ἡμεῖς, τοῦτο ποιήσαντες, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἡμέτερον χριστιανικὸν θρήσκευ-

μα, ὡς ταπεινοὶ αὐτοῦ λειτουργοί, ὑπηρετήσαμεν. »

« Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου τρανῶς μαρτυρεῖ ὅτι αἱ ποικίλοι κατὰ αἰῶνας δεισιδαιμονίαι, αἱ πεπλανημέναι δοξασίαι, αἱ διεστραμμέναι καὶ ἀπατηλαὶ παραδόσεις, ἐπὶ τοσοῦτον ἐπεκράτησαν τοῦ πνεύματος τῆς ἀνθρωπότητος, ὥστε κατέστησαν αὐτὴν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας δούλην, καὶ τυφλὴν ὑπηρέτριαν ἐσφαλμένων καὶ φθοροποιῶν ἀρχῶν. Ἀλλ' ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς κύριον καὶ θεμελιώδη σκοπὸν τῆς ἐλευσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἀνεκήρυξεν αὐτὴν ταύτην τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τῆς δουλείας ἐκείνης, τὴν ἐλευθερίαν ἐστίριξεν ἐπὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας. «Καὶ γινώσσεσθε, εἰπε, τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Εὐαγγέλιον Ἰωάννου κεφ. ἡ. ἐδάφ. 32.)

« Πᾶσα λοιπὸν δεισιδαιμονία, πᾶσα ψευδὴς παράδοσις, πᾶσα ἐσφαλμένη δοξασία, εἶνε ἄντικρυς ἐχθρὰ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, καὶ ἐπομένως ἀνατρεπτικὴ τοῦ μεγάλου σκοποῦ, ὃν ὁ Χριστιανισμὸς ἐπιδιώκει νὰ πραγματοποιήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ. »

« Συνεπῶς λοιπὸν, αἰδεσιμώτατε, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς ἐτάχθημεν ἐν ἐλαχίστοις λειτουργοῖς τοῦ ἡμετέρου θρησκευματος, ὀφείλομεν ὅλκις δυνάμετι καὶ πάσῃ θυσίᾳ νὰ ἀγωνιζώμεθα κατὰ τοῦ ψεύδους καὶ νὰ ὑπερμαχώμεν τῆς ἀληθείας. Ὅτι δὲ εἶνε ψεῦδος, καὶ ψεῦδος ἀναιδὲς, καὶ κοινωνικῶς καταστρεπτικὸν καὶ τὸ πρό χρόνιων πολλῶν διαδιδόμενον ἀνὰ τὰς χριστιανικὰς κοινωνίας, ὅτι δὴθεν Ἰουδαῖοι σφάζουσι τέκνα Χριστιανῶν, καὶ λαμβάνουσι τὸ αἷμα αὐτῶν, διετρανώσαμεν πάντοτε καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς γραφίδος ἡμῶν, καὶ θέλομεν διακηρύττει τοῦτο ἕως ὅτου ἀναπνέομεν ἐπὶ τῆς γῆς. »

« Ἐν τέλει δὲ ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν, αἰδεσιμώτατε, τὴν ἀνέκχθεν ἐγκάρδιον θλίψιν ἡμῶν ὅτι τὰ δύο ἐξοχα ἔθνη, Ἰουδαῖοι τούτεστι καὶ Ἕλληνες, ἅτινα ἐξ ἔστου εἰργάσθησαν διὰ

τὴν ἀνθρωπότητα, οἱ μὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσευχόμενοι, ὅπως καταβιβάσῃσι τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, οἱ δὲ ἐν Ἀθήναις φιλοσοφούντες, ὅπως ἀναβιβάσῃσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν, τὰ δύο, λέγομεν ταῦτα ἔθνη, δίδονται ἐνίοτε ἀσύγγνωστος καὶ σκοπίμῳ σκευωρουμένη αἰτία ἡρησκευτικῶν δὴθεν διαφορῶν, ὅπως διαπληκτίζονται· χαίρομεν ὅμως μεγάλως, ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, σπανίως ἀναφαίνονται, ἢ καὶ ὀλοσχερῶς ἐξέλιπον αἱ μετὰ τῶν δύο τούτων ἐθνῶν ἄσκοποι καὶ ὄλως ἀδικαιολόγητοι διενέξεις καὶ διαπληκτισμοί.»

«Ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἀδιστάκτως πιστεύομεν ὅτι ἡ Θεμελιώδης θρησκευτικὴ διαφορὰ, ἥτις εἶνε, ὡς γνωστὸν, ὅτι ἐν ὑμῖν τοῖς Ἰουδαίοις προκηρύσσεται εἰσέτι ὁ Μεσσίας, ἐν ἡμῖν δὲ τοῖς χριστιανοῖς πιστεύεται ὅτι ἤλθεν, ἡ διαφορὰ αὕτη οὐδόλως δύναται νὰ γίνῃ κώλυμα ὅπως ἄνθρωποι ἐκ τῶν δύο ἐθνῶν, ὅπου ἂν εὐρίσκωνται, ζῶσιν ἐν ἀγάπῃ καὶ κοινωνικῇ ἁρμονίᾳ. Πολὺ δὲ μάλιστα περισσότερον δύναται νὰ γίνῃ τοῦτο, ἀφοῦ ὁ αὐτός Θεός, ὅστις εἰπέ ποτε ὑμῖν τοῖς Ἰουδαίοις: «Ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν· ἔσεσθέ μοι βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον. (Ἐξόδος ιβ', 5—6), ὁ αὐτός, λέγομεν, Θεός, σεσαρκωμένος φανεῖς ἐν τῷ κόσμῳ, ἀπεφάνθη καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, Ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον λαὸς εἰς περιποίησιν κτλ.» (Α' Πέτρ. β', 9).

«Εὐχόμεθα δὲ τέλος ἀπὸ καρδίας, Αἰδουμένως, πακοιθότες βεβαίως, ὅτι καὶ ὑμεῖς εὐχεσθε τοῦτο, ὅπως Ἰουδαῖοί τε καὶ χριστιανοί, ἐννοήσαντες τὸ πνεῦμα τοῦ ἰδίου Θεροκρύματος, ἐξ οὗ ἕκαστον μέρος ἐμπνέεται, ἀποπτύσωσιν ὀλοσχερῶς, τὰ ἀσύγνωστα μίσση, καὶ ἐάσωσι χαίρειν πᾶσαν ἔριδα δὴθεν θρησκευτικὴν, καὶ πάντα διαπληκτισμὸν, ζῶντες ἐν ἀγάπῃ καὶ κοινωνικῇ ἁρμονίᾳ, ὅπως τοῦτο ἀρμόζῃ καὶ ἀναπορεύκτως ἀπαιτᾶται, σήμερον μάλιστα, εἰς

λαοὺς ἀξιούοντας νὰ ἀπαρτίζωσι μέρος πεπολιτισμένων κοι-
νωνιῶν. »

Ἐν τῇ ἀγάπῃ δὲ ταύτῃ ἀσπαζόμενοι ὑμᾶς, Αἰδεσιμώ-
τατς, εὐελπιστοῦμεν ὅτι οἱ πόθοι ἡμῶν ἀμφοτέρων πληρω-
θήσονται καὶ διατελοῦμεν μετὰ τῆς προσηκούσης πρὸς ὑ-
μᾶς ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ἰουλίου 1885.

Ὁ Ἀρχιεπισκοπάρχης

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΑΤΑΣ

Εἰς τὸ ἄρθρον καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ νῦν ἀρχιεπισκόπου,
ἡμῶν κ. Δ. Λάττα, θὰ φέρωμεν καὶ ἡμεῖς, εὐσεβάστως, πα-
ρατηρήσεις τινάς. Οὐδόλως διανοοῦμεθα νὰ ἐπικρίνωμεν τὸν
ἡμέτερον ἀρχιεπίσκοπον ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς κατὰ
τῶν Ἑβραίων κατηγορίας περὶ αἱματος, ἣν ἀποκρούει οὐ-
τος διαρρήδην καὶ κατηγορηματικώτατα, διότι ὡς θεολόγος
καὶ γνώστης τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, θὰ ἀνέγνωσε, θὰ ἐ-
μελέτησε καὶ θὰ ἐνέκυψε βεβαίως ἐπισταμένως καὶ ἐπὶ τῶν
δύο Ταλμοῦδ—διότι περὶ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης οὐδέποτε
καὶ παρ' οὐδενὸς ἐγένετο ποτὲ λόγος ὅτι ἐμπεριέχει τοιαῦ-
τα τερατουργήματα—καὶ δὲν θ' ἀνεῦρεν ἐν αὐτοῖς χωρίον τι
δι' οὗ νὰ διατάσσεται τοῖς Ἑβραίοις, τελετουργικῶς ὁ φόνος
χριστιανοπαίδων. Ἐὰν πράγματι ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἡμῶν, ἐξή-
τασε τὰ Ταλμοῦδ, καὶ πόρισμα τῆς ἐξετάσεώς του ταύτης
εἶναι ἡ ρητὴ καὶ ἀνεπιφύλακτος διαβεβαίωσίς του ὅτι ἐν τούτοις
οὐδόλως ἀνευρίσκεται τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, δὲν ἔχομεν ἢ νὰ
τὸν συγχαρῶμεν, διότι διέχυσε φῶς ἐπὶ ζητήματος ὑπερ το-
σοῦτον ἀπησχόλησε τόσους σοφοὺς καὶ τὴν ἀνθρωπότητα
σύμπασαν, μετὰ μεγάλης δὲ εὐχαριστήσεως ἡμεῖς πρῶτοι,
μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων μας θ' ἀναφωνήσωμεν
πρὸς αὐτὸν τὸ αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ πάλιν δὲν ἐξήτασε καὶ δὲν ἐμελέτησε τὰ βι-
βλία ταῦτα, ἢ δὲ πεποιθήσις του δὲν στηρίζεται ἐπ' οὐδενὸς

γεγονότος ἢ καμμένου—διότι περὶ παλαιᾶς Διαθήκης, ὀφείλομεν καὶ ἐκ δευτέρου νὰ ἐπαναλάβωμεν, οὐδεὶς λόγος πρέπει νὰ γίνη, διότι οὐδέποτε καὶ παρ' οὐδενὸς ἡγέρθη ποτὲ τοιαύτη περὶ ταύτης ἀμφισβήτησις ἢ ἀμφιβολία — ἀλλ' ἐμφερόμενος ὑπὸ τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀρχῶν, περὶ ἀνεξιθρησκείας, ἀνοχῆς καὶ ἀγάπης, ἃς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκῆρυξεν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην καὶ καθιέρωσε διὰ τοῦ ἐν τῷ Σταυρῷ ἁγίου αὐτοῦ μαρτυρίου, ἠθέλησε, λέγομεν ὁ κ. Λάττας νὰ μὴ χύσῃ ἔλαιον εἰς τὴν πυρὰν καὶ, ὡς ἀληθῆς ἱεράρχης, τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, νὰ κατευνάσῃ τὰ πάθη, τὰ μίσση καὶ τὰς θρησκευτικὰς διενέξεις, δὲν δυνάμεθα θεθαίως νὰ ἐπικρίνωμεν αὐτὸν καὶ νὰ μὴ ἀνομολογήσωμεν ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ ὄντως Χριστιανικῆ τυγχάνει, νὰ μὴ ἐκφράσωμεν δὲ αὐτῷ καὶ πάλιν τὰ ἐπὶ τούτῳ εἰλικρινῇ ἡμῶν συγχαρητήρια. Πλὴν εὐσεβάστως θέλομεν τῷ παρατηρήσει, ὅτι ἐν τοιαύτῃ τινι περιπτώσει ἡ διαθεθαίωσις τοῦ τότε ἀπόλλυσι πᾶν κύριος καὶ πᾶσαν ἱστορικὴν θαρύτητα καὶ σημασίαν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοσάκις ἐδηλώσαμεν, δὲν ἀνελάβομεν, οὔτε προτιθέμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ὀριστικὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἐν λόγῳ σκοτεινοῦ ζητήματος, ἀφίνομεν τοῦτο κατὰ μέρος. Ἐνδιαφερόμενοι ὅμως περὶ ἄλλου τινοῦ, ὅπερ θεωροῦμεν λίαν σπουδαῖον, λυπούμεθα ὅτι ὑποχρεούμεθα νὰ διαφωνήσωμεν πρὸς τὸν σεβαστὸν ἡμῶν ποιμενάρχην, ὡς πρὸς τὰ ἐξῆς ζητήματα. Οὗτος γράφει πρὸς τὸν ἀρχιερατικὸν Κερκύρα, ὅτι «ἡ θεμελιώδης διαφορὰ ἥτις χωρίζει τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς εἶναι μόνον ὅτι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις προκηρύσσεται εἰσέτι ὁ Μεσσίας, ἐνῶ παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πιστεύεται ὅτι ἤλθεν.» Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἡμῶν κ. Λάττας γινώσκει ἀναμφιβόλως κάλλιον ἡμῶν ὅτι ὁ εἰσέτι προσδοκώμενος παρὰ τῶν Ἰουδαίων Μεσσίας οὔτε ἤλθεν, οὔτε θὰ ἔλθῃ ποτὲ εἰς τὸν κόσμον. Κατὰ τοῦτο δὲ δὲν ἀδικοῦμεν τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὐτῶν πλάνῃ καλέσαντας τὸ μέγα γεγονὸς τῆς ἐν Γολγο-

ὅτι σταυρώσεως τοῦ Σωτῆρος τὸ «σκάνδαλον τοῦ Σταυροῦ» καὶ μὴ ἐλαβόντας· καὶ πιστεύσαντας τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Μετσίαν, διότι ὁ Μεσσίας οὗτος οὔτε δορυκτῆτωρ, οὔτε δεσπότης, οὔτε βασιλεὺς ἦτο, οὔτε ἦλθεν ἵνα παράσχη τὴν ἀποκλειστικὴν ἡγεμονίαν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰσραὴλ, διότι ὁ Θεάνθρωπος Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἵνα διὰ τοῦ μαρτυρίου του σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, κηρύξας καὶ ἀναγγείλας ἀνά τὴν οἰκουμένην, οὐχὶ τὴν φθαρτὴν, τὴν ἐσθμερον, τὴν ἐγκόσμιον ἀλλὰ τὴν πνευματικὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων. (1)

Ὁ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Θεὸς θεωρεῖται ἀποκλειστικῶς ὡς Θεὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν μόνον· ὡς κύριος δὲ καὶ δεσπότης, ὃν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ φοβῆται ὡς δοῦλος, ἐνῶ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ὁ Θεὸς εἶναι πατὴρ καὶ Θεὸς ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων. «Οὐκ ἐνι, ἰουδαῖος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἐνι ἄρσεν καὶ θήλυ· πάντες γὰρ ἡμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» (2)

Ἡ θεία εὐνοία ἀντὶ νὰ ἐπιδαφιλεύηται ἀποκλειστικῶς εἰς μόνους τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ, προηγγέλλετο ἀνεξαιρέτως εἰς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους παντὸς τόπου καὶ παντὸς ἔθνους, πρὸς τοὺς Ἑλλήνας ἢ τοὺς βαρβάρους, τοὺς Ἰουδαίους ἢ τοὺς ἐθνικούς.

Τὸ Εὐαγγέλιον οὔτε ἀντιφάσκει, οὔτε ἀντιμάχεται θεοαίως πρὸς τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ἀλλ' εἶναι πολὺ αὐτῆς πληρέστερον, τελειότερον καὶ ὑψηλότερον. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀληθεαί τινες τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείας ἀναπτύσσονται πληρέστατα, ἐν ᾧ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἀτελῶς καὶ μόλις ὑποδεικνύονται ὡς λ. χ. εἰς τὸ περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος μυστήριον.

α' Ὑψιμέδοντα Θεὸν, μέγαν, ἄμβροτον, οὐρανίωνα,

(1) Εὐαγ. Μάρ. 16, 15, Ματθ. 24, 14, Αὐτόθεν, 22, 2. Αὐτόθεν 28, 19 Πράξεις τῶν Ἀποστόλων 6, 41 Παύλου πρὸς Γαλάτας 3, 28.

(2) Παύλου πρὸς Γαλ. γ'. 28.

αὐτὸν πατὴρ, πνεῦμα ἐκ πατρός· ἐκπορευόμενον

«Ἐν ἐκ τριῶν, καὶ ἐξ ἑνὸς τριῶν.»

Εἰς τὸ περὶ ἀπολυτρώσεως, Κρίσεως καὶ ἄλλα τινά.

Βεβαίως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν ὅτι δὲν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἵνα καταλύσῃ τὸν νόμον ἀλλὰ ἵνα συμπληρώσῃ αὐτόν.

«Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰδιῶτα ἐν ἡμῇ κεραίᾳ οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.» (1) καὶ «Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. Εἰκοπώτερον δὲ ἐστὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν.» (2) Τὴν πληρεστέραν δὲ ἐπεξηγήσιν τῆς συμπληρώσεως ταύτης τοῦ ἀρχαίου νόμου παρὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρέχει αὐτὸς οὗτος ὁ Θεάνθρωπος διὰ τῆς ἐξῆς ἀπαραμύλλου διδασχῆς του. «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἐστί· τῇ κρίσει. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἐστί· τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ρακᾶ, ἔνοχος ἐστί· τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ, μωρὲ, ἔνοχος ἐστί· εἰς τὴν γέννην τοῦ πυρός. Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ μοιχεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὁμῶσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. Μήτε ἐν τῇ γῇ ὅτι ὑποπόδιόν τι ἐστὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ μήτε εἰς Ἱερουσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμώσης, ὅτι οὐ δυνάσκει μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. Ἐστὼ δὲ ὁ λόγος

(1) Εὐγγ. Ματθ. Κεφ. Ε', 17—19.

[2] Εὐαγγ. Λουκ. Κεφ. ια', 16—17.

ὕμιν, Ναί, ναί, Οὐ, οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν. Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη. Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ ἀλλ' ὅστις σε ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγὸνα στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνα σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. Καὶ ὅστις σε ἄγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς. Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη. Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισή- τὸν ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς. Ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ ἐρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι (1)».

Τὸν ἀρχαῖον νόμον καὶ τὴν μωσαϊκὴν λατρείαν, ἥτις συνίστατο ὅλη εἰς τύπους καὶ εἰκόνας, διεδέξατο λατρεῖα καθαρά καὶ ὅλως πνευματικὴ. Τὴν οὕτως εἰπεῖν, μύησιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ζωὴν διὰ τοῦ αἵματος τῆς περιτομῆς, ἀντικατέστησε τὸ ἡγιασμένον ὕδωρ τοῦ θείου βαπτίσματος. (2) Οὐχὶ πλέον ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίαι ζώων, μόσχων ἀμνῶν καὶ τῶν τοιούτων· μία μόνη θυσία διετάχθη καὶ αὕτη ἀναίμακτος, ἡ τῆς θείας Εὐχαριστίας, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ θείου μαρτυρίου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(1) Εὐαγγ. Ματθ. κεφ. Ε'.

(2) Gibbon Αὐτόθεν Τομ. III ch. XV. 15.

Ὁ νόμος τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἐθεώρει καὶ μετεχειρίζετο τὸν ἄνθρωπον ὡς δοῦλον ἢ ἀνῆλικον καὶ διὰ τοῦτο ἐπέβαλλε ποινὰς ἐγκοσμίους εἰς τὸν παραβάτην αὐτοῦ. Τὸ Εὐαγγέλιον ἀπ' ἐναντίας θεωρεῖ καὶ θέλει τὸν ἄνθρωπον χειροφετημένον καὶ ἀνεξάρτητον· ἀφίνον δὲ αὐτὸν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ αὐτοῦ βουλήσει, προσπαθεῖ νὰ καθάρῃ καὶ ποδηγετήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ἄρα ἡ ἡθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πληρεστερά, τελειοτέρα καὶ ὕψηλότερα.

Ὁ μωσαϊκὸς νόμος, ὡς καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι, ἀπαγορεύει καὶ τιμωρεῖ τὸν φόνον, ἀλλὰ τὸν Εὐαγγέλιον ὡς εἰδομένον ἀνωτέρῳ, ὅχι μόνον ἀπαγορεύει τὸν φόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ὕβριν, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀφορμὴν ἢ αἰτίαν αἵτινες δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὸν φόνον. Ὁ μωσαϊκὸς νόμος ἀπαγορεύει καὶ τιμωρεῖ πᾶσαν αἰσχρὰν πράξιν, πλὴν τὸ Εὐαγγέλιον ἀπαγορεύει καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ αἰσχροῦ. Ὁ μωσαϊκὸς νόμος ἀνακηρύττει καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἀνταπόδοσιν τοῦ κακοῦ ἀναγοράφων· «Ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρός, πόδα ἀντὶ ποδός, κατάκαυμα ἀντὶ κατακάυματος, τραῦμα ἀντὶ τραύματος, μῶλωπα ἀντὶ μῶλωπος (1)» καὶ τέλος λέγει· «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου (2)» ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦ θεοπεσίου του ἐκείνου ρήματος «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» μᾶς διδάσκει οὐ μόνον ν' ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον μας καὶ τοὺς ἀγαπῶντας ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἐχθροὺς μας. (3)

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λοιπὸν δὲν κατήργησε τὸν ἀρχαῖον νόμον ἀλλὰ συνεπλήρωσεν αὐτὸν· αὐταὶ δὲ εἶναι αἱ θεμελιώδεις διαφοραὶ αἱ χωρίζουσαι τὸν Χριστιανισμόν ἀπὸ τοῦ

(1) Ἐξοδ. κ', 24.

(2) Λευϊτ. ιθ', 18.

(3) Εὐαγγ. Ματθ. ε', 44 Λουκ. στ', 27 κγ', 34.

Ἰουδαϊσμοῦ. Ἐκ τῶν ἐπενεχθεισῶν δὲ τούτων μεταρρυθμίσεων ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον προέκυψεν ὁ νέος νόμος, ὅστις ἐνῶ ἅφ' ἐνός εἶναι συνέχεια τοῦ πρώτου, ἅφ' ἐτέρου εἶναι συμπλήρωσις καὶ τελειοποίησις αὐτοῦ, φρονούμεν λοιπὸν ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ὁ ἡμέτερος ἀρχιεπίσκοπος λέγει· οἱ Χριστιανοὶ ὅμως παρξηγοῦντες αὐτοὺς (τοὺς Ἑβραίους) κατὰ καιροῦς, ἀντὶ νὰ ὑποδείξωσιν εἰς ἐκείνους, ὅτι ὁ νόμος οὗτος διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ προσδοκωμένου Μεσσία, κατηργήθη καὶ τὰ ἔθνη τῆς γῆς ἄνευ διακρίσεως πρῶρισται νὰ ταχθῶσιν ὑπὸ μίαν σημαίαν, ὡς φίλοι καὶ ἐξ ἴσου ἀδελφοί, ἀντὶ, λέγομεν, νὰ ὑποδείξωσιν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, καὶ ἐν γένει διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν, ὅτι ἡ Παλαιὰ ἐκείνη Διαθήκη, μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου καταργεῖται σήμερον καὶ ἐκμηδενίζεται διὰ τῆς Νέας, τῆς σωτηριώδους Διαθήκης, τὸναντίον, οὗτοι οἱ χριστιανοὶ πολλάκις ἐξ ἀμαθείας τοῦ χριστιανικοῦ νόμου καὶ ἐξ ἐλλείψεως εὐαγγελικῆς ἀγωγῆς, καταδείκνυνται πολλῶ χείρονες τῶν Ἑβραίων, καὶ βουλεύονται ἔστιν ὅτε καὶ νὰ ἐξοντώσωσιν αὐτοὺς (1)» Δυσὸν λοιπὸν θάτερον ἢ κατηργήθη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ τότε ἡ ἄλλη ἀπεκδοχὴ τοῦ κ. Λά-
τα, ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀρχιερατίνον ἐπιστολῇ του ὅτι ἀληθὴς καὶ θεμελιώδης διαφορὰ μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἑβραίων εἶνε ὅτι οἱ μὲν πιστεύουσιν ὅτι ἦλθεν ὁ Μεσσίας, οἱ δὲ ὄχι, (2) αἵρεται, ἡ δὲ κατηργήθη ἀλλὰ μετερρυθμίσθη καὶ συνεπληρώθη, ὅπερ καὶ τὸ ἀληθές, τότε δὲ ἡ διαφορὰ δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὸ περὶ ἐλεύσεως τοῦ Μεσσία ζήτημα, ἀλλ' εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς θεμελιώδεις καὶ οὐσιαστικὰς μεταρρυθμίσεις, ἃς ἐπὶ ἡγήσατο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸν παλαιὸν νόμον καὶ ὧν τινὰς ὑπεδείχμεν ἀνωτέρω. Διὰ τοῦτο

[1] Ἐφημερίς «Σιὼν» ἀριθ. 120.

[2] Αὐτόθεν ἀριθ. 122.

δὲ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ καλουμένῃ ὑπ' ἡμῶν «Ἀ-
γία Γραφή» συμπεριελάβομεν τὴν τε παλαιὰν καὶ τὴν νέαν
Διαθήκην, διότι τὸ Εὐαγγέλιον ἐπισφραγίζει, συμπληροῖ, μεταρ-
ρυθμίζει καὶ τελειοποιεῖ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ τὴν Πα-
λαιὰν Διαθήκην ἐν γένει.

Αὗται λοιπὸν εἶνε αἱ οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ Χριστια-
νισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ, αἱ βεβαίως γινώσκει κάλλιον ἡμῶν ὁ
ὁ ἡμέτερος ἀρχιεπίσκοπος κ. Λάττας, ὅστις μετ' ἡμῶν, θ' ἀ-
νομολογήσῃ, πιστεύομεν, ἥ ὅτι ὑπέπεσεν εἰς ἓν lapsus cala-
mi, ἢ ὅτι σκοπῶν, ἔγραψεν ὅσα ἔγραψεν ἀποβλέπων
εἰς ἄλλον σκοπὸν, εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ κατευνάσῃ τὰ με-
ταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων πάθη καὶ μίσση, διὰ τὴν ἀγίαν
δὲ ταύτην καὶ ἱερὰν πρόθεσίν του ἡμεῖς πρῶτοι τὸν συγ-
χαίρομεν καὶ τὸν ἐπικροτοῦμεν. Τὸν ἐπικροτοῦμεν δὲ καὶ διὰ
δύο ἐτέρους λόγους γενικωτέρως καὶ ὑψηλοτέρως φύσεως·
πρῶτον, διότι αἱ λέξεις αὗται ἐξέρχονται ἐκ τῶν χειλέων, ἐ-
νὸς ἐκ τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων συγχρόνων κληρικῶν μας,
οἷος εἶναι ὁμολογουμένως ὁ κ. Λάττας, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ὁρ-
θοδόξου Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς διατηρησάσης
ἀναλλοιώτον καὶ ἀπαρχάρακτον μέχρι σήμερον τὴν ἱερὰν πα-
ραχρησθέντα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, οἷον παρέλαθεν αὐ-
τὴν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ Συνόδων, καὶ δεύτερον διότι
πρέπει νὰ διατρανωθῇ διὰ μυριοστὴν φορὰν ὅτι ἡ Θρησκεία τοῦ
Χριστοῦ ἀποτροπιάζεται τὰς θυσίας καὶ τὰ αἵματα, τὰς κα-
ταδυναστάσεις καὶ τὴν τυραννίαν, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι παν-
τοῦ καὶ πάντοτε ἐπῆλθον ἐναντὶ ἀποτελέσματά τῶν ἐπιδιωχ-
θέντων ὑπὸ τῶν ταῦτα τελεσάντων, ἀλλ' ὡς θρησκεία σκληρο-
ζομένη ἐπὶ τῆς ἀγάπης καὶ διὰ ταύτης καὶ μόνης ἐπιβλη-
θεῖσα, καὶ ἐπικρατήσασα ἀνὰ τὴν οἰκουμένην, δὲν ἐπιτρέπει
εἰς τοὺς ὁπαδοὺς αὐτῆς, ἐφ' οἷσδ' ἂν ποτε λόγῳ, τὴν θίαν καὶ
τοὺς καταδιωγμούς· κατὰ τῶν ἐναντὶ αὐτῆς φρονούντων,
διότι ἄλλως οὗτοι θὰ παραγνώριζον αὐτὰς τὰς βάσεις τοῦ
χριστιανικοῦ θρησκευματος, θὰ παρεδίχζον τὰς ἀληθείας ἀπ-

χὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ θὰ παρήκουον εἰς τὰ θεῖα παραγγέλματα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς γνωστὸν, ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης Αὐγούστου Καίσαρος, ὅτε εἶχε κορυφωθῇ, κατὰ τὴν ὁμολογίαν ὄλων τῶν ἱστορικῶν, ἡ πώρωσις, ἡ διαφθορά καὶ ἡ παρακμὴ τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου κόσμου. Ἐπεφάνη δὲ εἰς τὸν κόσμον «ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» (1) ὅτε δηλαδὴ ἡ σωτηρία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ ἄλλως πω, ἢ ἄνωθεν.

Ἡ Ρώμη εἶχε κυριεύσει ὁλόκληρον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς ὑπετάγησαν καὶ συνηνώθησαν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς· εἰς ταύτην δὲ κατέφυγον καὶ συνεκεντρώθησαν ὅλοι αἱ θεοί·ητες τοῦ κατακτηθέντος τούτου κόσμου. Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη, καὶ κατὰ συνέπειαν μετ' αὐτῆς ἡ ὑψηλὸς ἅπαντα ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἀνεγνώριζεν ὅλα τὰ θρησκευόμενα, ἐνῶ πράγματι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐπρέσβευεν. Ἐκ τοῦ πανδαμονίου δὲ τούτου, ἐκ μιᾶς τοιούτης θρησκευτικῆς πολυαρχίας, συνέπεια φυσικὴ καὶ ἀναπόφευκτος ἦτο, νὰ προκύψῃ ἡ θρησκευτικὴ ἀναρχία καὶ ἀθεΐα, ἐνεκα δὲ ὄλων τούτων ἡ ἐπελθοῦσα τότε ἡθικὴ διαφθορά καὶ ἐξαχρείωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὸ πλήρωμα λοιπὸν τοῦ χρόνου εἶχε φθάσει· ἦτο καιρὸς πλέον νὰ ἔλθῃ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Καὶ πράγματι ἐνῶ ὁ ρωμαϊκὸς κόσμος μοιραίως καὶ ἀκαθέκτως ἔβαινε πρὸς τὸν ὀλεθρον, διότι τὸ κακὸν εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον, οὔτε ὑπέσπασκέ που τῆς σωτηρίας ἡ ἐλπίς, ἐν μιᾷ γωνίᾳ ἀφανεῖ καὶ ἀσήμεν τοῦ ἀχανοῦς ρωμαϊκοῦ κράτους, ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Βηθλεὲμ, ἐν μιᾷ φάτνῃ ἐγεννᾶτο Ἐκεῖνος ὅστις ἐμελλε νὰ σώσῃ τὸν κόσμον.

Ἐνῶ δὲ ἡ διαφθορά καὶ ἡ παρακμὴ ὑπενόμευον τὴν μεγάλην ταύτην αὐτοκρατορίαν, θρησκευτὶ ταπεινὴ καὶ καθαρὰ κατέκτα τὴν διάνοιαν καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἡ

(1) Παύλου πρὸς Γαλάτας, δ, 4.

μεγεθύνετο ἐν κρυπτῷ καὶ παρὰ βύστω, καὶ οὐ μόνον ἀντεῖχεν ἀλλ' ἤρύετο νέας δυνάμεις ἐκ τῶν διωγμῶν οὓς ὑφίστατο, ἐπὶ τέλους δὲ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἔστησε τὸ θριαμβεῦον λάβαρον τοῦ Σταυροῦ.

Οὐδεὶς ποτε ἐτόλμησε ν' ἀρνηθῇ, οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ ἀνομολογήσῃ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν θύραθεν σοφῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀμειλίκτων ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτι ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἄμωμος καὶ ἀγία, εἶναι ἀληθὴς καὶ τελεία, ὅπως οὐδὲν οὐδέποτε ἔργον καὶ προϊόν ἀνθρώπινης σοφίας.

Ὅτι δὲ ὁ Χριστιανισμὸς ἐπήνεγκε τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον εἰς τὸν κόσμον, τοῦτο οὐδεὶς πλέον δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ ἢ ν' ἀντικρούσῃ, διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ὑπερτεροῦσι καὶ ὑπερέχουσιν ὅλων τῶν ἄλλων λαῶν τῆς ὑφ' ἡλίου ἐν τῇ ἡμερώσει τῶν ἡθῶν, ἐν ταῖς τέχναις, ἐν ταῖς ἐπιστήμασι καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς ὅπλοις. Αἱ ἀκτινοβολίαι δὲ αὐταὶ τοῦ νέου φωτός, αἵτινες καλοῦνται Εὐαγγέλιον, διεχύθησαν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἐν ὅλαις ταῖς χώραις τοῦ γνωστοῦ καὶ κατοικουμένου μέρους τῆς οἰκουμένης.

Ὁ παρατηρητὴς δὲ ὅστις θέλει νὰ ἐξετάσῃ ἐπιμελῶς καὶ ἐπισταμένως τὰς ροπὰς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τῆς παρούσης ἡμῶν ἐποχῆς, ἐν τῇ ἀναφαινομένῃ ταύτῃ ἀνάγκῃ διερευνήσεως καὶ μελέτης τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις ὑφίσταται σήμερον, θ' ἀνυπόκειται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ζωογόνου καὶ ἀνακαινιστικοῦ αὐτοῦ λόγου. Πολλῶν δὲ μᾶλλον θὰ κατεδεικνύετο ἡ ἐπίδρασις αὕτη, ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἐνθέρμῳ ἐφέσει κοινωνικῆς ἀναγεννήσεως. τῇ παρὰ τηρουμένῃ ἐν τῷ συγχρόνῳ σοσιαλισμῷ, (1) ὅστις, ὡς ἐκ πολλῶν τεκμηρίων ἐξάγεται, εἶναι ἴσως ἄκων καὶ ἐν ἀγνοίᾳ του, ἡ ἐκδήλωσις νέας ἐξελίξεως, ἣν τὸ μᾶλλον θὰ ἐξαγά-

(1) Ὁρα καὶ Histoire du Christianisme par De Pottertom. I Introduction Ixvij.

χη ἐκ τοῦ ἰδανικεῦ τοῦ προδιαχαρχθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μάρτυρος τούτου παντός ἀγαθοῦ, καὶ οὐ τὸ φῶς μετὰ παρέλευσιν τῶσων αἰώνων καταυγάζει καὶ φωτίζει τὴν ἀνθρωπότητα ἀκόμη. «Δυνατὸν ν' ἀμφισβητηρῇ, συμπεραίνει ὁ κ. Chiapelli—παρ' οὗ ἠρανίσθημεν τὴν ἀνωτέρω γνώμην, διότι ἐξετάζεται τὸ ζήτημα καὶ ὑφ' ἄλλην τινα ἐποψιν — ἐὰν ἠκολούθησεν ἡ οὐ τὸ ἀνθρώπινον γένος πιστῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως τὴν χαρχαθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ὁδόν· τὸ ἐββαίον δὲ εἶναι ὅτι οὗτος ὑπέδειξε τὴν τρίτον ἣν ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλει νὰ τραπῇ ἐὰν θέλῃ νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ὑψηλὴν ἐντολὴν εἰς ἣν αὕτη ἐκλήθη. » Καταλγχει δὲ λέγων· «Ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐξεταζομένου ὡς κοινωνιστικοῦ δόγματος, ἔγκειται μᾶλλον εἰς τὸ μέλλον ἢ εἰς τὸ παρελθόν. » (1)

Τὰ ὀλίγα ταῦτα εἶχομεν ν' ἀντιτάξωμεν πρὸς τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν κ. Λάτα, αἰτοῦντες δὲ συγγνώμην παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ὅτι τοσοῦτον ἐπεξετάθημεν, καὶ ἐκτός ἴσως τοῦ ἡμετέρου τούτου κεφαλαίου προσθέτομεν ὅτι ἐλπίζομεν ὁ κ. Λάτας νὰ μὴ χαρκτηρίσῃ καὶ μὴ ἐκλάβῃ τὰς ἀπλὰς ταύτας παρατηρήσεις μας ὡς κατ' αὐτοῦ ἀπευθυνομένας μομφάς—ὅπερ, διακηρύττομεν, ὅτι οὔτε κἀν διανοήθημεν νὰ πράξωμεν—ἀλλὰ μόνον ὡς κρίσεις καὶ γνώμας, αἱ θεωροῦμεν κατὰ τὴν ἡμετέραν πεποίθησιν, ὀρθὰς καὶ βασίμους ἔχοντες δι' ἐλπίδος ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κ. Λάτας δὲν θὰ παραγνωρίσῃ, ἐπαναλέγομεν, τὸν χαρκτηῖρα τοῦτον—καθαρῶς τὰς θεωρίας καὶ συζητήσεως τῶν γραφομένων μας. Ἐν τέλει δὲ διαδηλοῦμεν ὅτι καίπερ δια-

(1) A. Chiappelli—«Gasu Cristo e i suoi recenti biografii.» Ἐκ τῆς περισπουδάστου ταύτης πραγματείας ἠρανίσθημεν αὐτοῦ ἡ τρία χωρία, ἃ περ ἀνεγράφει ἐν τῇ προηγουμένῃ ἡμῶν κεφαλῇ «Ἰησοῦς Χριστός» ἐπιγραφομένῳ· ἐνεκα δὲ τυπογραφικοῦ λάθους δὲν, ἐδηλώθη τὸ ὄνομα τοῦ διακρεπούς τούτου συγγραφέως, ὡς εἶχομεν σημειώσῃ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ.

κείμενοι πρὸς τὸν φίλον ἡμῶν κ. Λάτχν, ἐν ἀπολύτῳ ἀν-
τιθέσει γυναικῶν ἐπ' ἄλλων ἀντικειμένων, ἐν ἄλλῳ ἐδάφει, ἐκτὸς
ἐννοεῖται, τῶν προκειμένων ὁρησκευτικῶν ζητημάτων εὐρι-
σχομένων, οὐχ' ἥττον ἢ ἀντίθεσις αὕτη δὲν μᾶς τυφλῶνται ἐ-
πὶ τοσοῦτον, ὥστε ν' ἀρνηθῶμεν πρὸς τὸν ἡμέτερον ἀρχιεπίσκο-
πον πᾶσαν ἀξίαν καὶ ικανότητά. 'Απ' ἐναντίας, τὸ λέγομεν
μεθ' ὑπερηφανεῖας ὡς Ζακύνθιοι, ἀναγκωρίζομεν ἐν αὐτῷ ἕνα
τῶν εὐφραδεστέρων καὶ διασημοτέρων ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων
τῆς ὁρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος,
εὐχόμενοι μόνον ἵνα ἐκ τοῦ ὕψους τούτου εἰς ὃ ἀνεβιβάσθη ἔ-
νεκα τῆς πανθομολογουμένης ταύτης ικανότητος καὶ ἀξίας
του. μὴ, ἐν ἄλλοις ζητήμασι, κατέρχεται καὶ ἐκπίπτῃ, τοῦ-
το δὲ πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, τοῦ γεννήσαντος
αὐτὸν τόπου καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἣν ἀντιπροσωπεύει.

Ὅλίγα τινα ἔτι ὑπολείπονται ἡμῖν, ἵνα προσθέσωμεν ὅπως
κλείσωμεν καὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιόν μας.

Ὁ κ. Guidetti διὰ τοῦ βιβλίου του, ἐκ τοῦ ὁποίου το-
σάκις ἀνεγράψαμεν χωρία ὁλόκληρα, ὡς εἶδομεν καὶ ὡς εἴ-
πομεν πολλάκις, ἀρνεῖται καὶ διαψεύδει διαρρήδην καὶ ἐντό-
νως τὰ κατὰ τῶν Ἑβραίων λεγόμενα περὶ αἵματος ὡς ἁ-
θάσιμα καὶ ἀναληθῆ. Ἡμεῖς περὶ τούτου δὲν θὰ προσθέσωμεν
περισσότερα, διότι ὑπεραρκοῦσι, φρονοῦμεν, ὅσα παρεθέσαμεν
τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις. Τοῖς βουλομένοις δὲ νὰ λάβωσι
λεπτομερεστέραν καὶ πληρεστέραν γνῶσιν περὶ τοῦ ζητήμα-
τος, συνιστῶμεν ἐπαναλέγομεν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Guidetti
διότι ἐν τούτῳ θὰ εὕρωσι πολλάς εἰδήσεις καὶ πληροφο-
ρίας περὶ τοῦ καθόλου, καὶ πρὸ πάντων περὶ τοῦ ἰδιωτι-
κοῦ βίου τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων, μέχρι τῶν
ἡμερῶν μας, καὶ συλλογὴν ὁλόκληρον ἐγγράφων κειμένων, ση-
μειώσεων καὶ πληροφοριῶν. Ἐνῷ ὁμως συνιῶμεν τὸ βι-
βλίον τοῦτο ἐρ' ὃ τέλει ὑπεδείξαμεν, ἵνα ὦμεν ἀμερό-
ληπτοι καὶ δίκαιοι, λέγομεν παρρησίᾳ ὅτι ἐὰν ἐν τῷ συγ-

γράφματι τοῦ κ. Κατσιμάτη (1), ὅπερ τὸςάκις ἀνα-
φέρμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, διαφρίνεται καὶ επικρατεῖ ποιά
τις δυσμένεια καὶ προκατάληψις κατὰ τῶν Ἑβραίων, ἡ ὑ-
πὲρ τούτων εὐμένεια καὶ εὐνοϊκὴ προδιθήσεις καταφανεστά-
τη ἐπίσης καθίσταται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ τοῦ κ.
Guidetti, ὅπερ ἐν τούτοις μετὰ μίαν τοιαύτην ἐπι-
φύλαξιν δὲν πᾶντομεν συνισῶντες τοῖς ἡμετέροις ἀνα-
γνώσταις, διότι ὑπὸ τὴν ἐποψιν συλλογῆς ἐγγράφων θεω-
ροῦμεν πληρέστατον τὸ βιβλίον τοῦτο.

Ὁ κ. Guidetti ἀκολουθῶν κατὰ τοῦτο ὅλους τοὺς
πρὸ αὐτοῦ γράψαντας ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων, μεταξὺ τῶν ἄλ-
λων, ἅπερ εἶδομεν, ἐπιχειρημάτων του, ἐκφέρει καὶ οὗτος τὸ
ἀκόλουθον· ὅτι ἡ ἐν λόγῳ περὶ αἵματος κατηγορία ἀπηυ-
θύνθη ἄλλοτε καὶ κατ' ἄλλων θρησκευμάτων, συγκεκριμέ-
ως δὲ καὶ κατὰ τῶν πρώτων χριστιανῶν, ὡς δὲ τότε ἀ-
πεδείχθη, λέγει, ψευδὴς καὶ συκοφαντικὴ, ἀποδεικνύεται καὶ
θ' ἀποδειχθῇ τοιαύτη καὶ ἡ σήμερον κατὰ τῶν Ἑβραίων
ἀπευθυνομένη.

Τὸ γεγονός εἶναι ἱστορικῶς ἀκριβές, εὐχόμεθα δὲ νὰ ἡ-
ναι ἀκριβές καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Guidetti. Ἄλ-
λὰ νῦν οὐ περὶ τούτου ὁ λόγος. Ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπρο-
σθεν ἀνεφέραμεν, ἡ μυστρά αὕτη κατηγορία, ἀπηυθύνθη βε-
βαίως ἄλλοτε καὶ κατὰ τῶν πρώτων χριστιανῶν. Οἱ κα-
τήγοροι τούτων προέβαινον μέχρις αὐτῆς τῆς ἀφηγήσεως καὶ
λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῶν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν δῆθεν δι-
πραττομένων. Ἐλεγον λοιπὸν ὅτι ἐν μυστικαῖς καὶ νυκτερι-
ναῖς αὐτῶν συναθροίσεσι, παρετίθετο νεογέννητόν τι βρέφος,
κεκαλυμμένον ὅλον ὑπὸ ἀλεύρου· παρετίθετο δὲ ὡς μυστικὸν
σύμβολον μυσσεως εἰς τὴν μάχαιραν τοῦ μουμένου προση-
λύτου, ὅστις ἐν ἀγνοίᾳ διατελῶν τοῦ προκειμένου θύματός
του, κατέφερε κατ' αὐτοῦ διάφορα καὶ θανατηφόρα κτυπή-

(1) Αἶμα, κτλ.

ματᾶ. Μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ἐνὸς τοιοῦτου κακουργήματος οἱ παρεστῶτες ἐπινον τὸ αἷμα τοῦ θύματος καὶ ἐν τῇ ἀγρίῳ αὐτῶν παροξυσμῷ κατεσπάραττον τὰ ἔτι ἀσπαίροντα μέλη τοῦ κρεουργηθέντος τούτου παιδίου. Ὅλοι δὲ τότε ἐπὶ τῇ τελέσει ἐνὸς τοιοῦτου ἀνοσιουργήματος, συνυπεχρεοῦντο δι' ἐπιστίμου καὶ φρικτοῦ ὄρκου ὅπως τηρήσωσι τὸ μυστικόν. Πρὸς τούτοις ἔλεγον, ὅτι τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην θυσίαν ἠκολούθει συμπόσιον ἀντάξιον τῆς τελεσεθείσης πράξεως ἐν ᾧ ἡ ἀκολασία ἐβασίλευεν ἀπολύτως, καὶ ἡ ἀσέλγεια ἐκυρίευσεν πάσας καὶ πάντας, ὅτι δὲ ἐν δεδομένη στιγμῇ ἐσθεννύοντο τὰ φῶτα (1) ἐπηκολούθουν δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐπελθόντος σκοτοῦς καὶ τῆς συγχύσεως ὅργια ἀκατανόμαστα καὶ φρικαλέα ἀναγνείας καὶ αἰσχροτήτος, ἅπερ χάριν τῆς αἰδοῦς ἀποσιωπῶμεν.

Πλὴν καὶ ἡ ἀπλὴ ἀνάγνωσις τῶν ἀρχαίων ἀνυπολογιστῶν (2) δὲν θὰ κατέλειπε τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν εἰς τὸ πνεῦμα οἰοδῆποτε ἀντιφρονούντος τῷ Χριστιανισμῷ, πλὴν καλῆς πίστεως ἀνθρώπου, ὅστις θὰ ἐπέιθετο ὅτι πάντα ταῦτα ἦσαν, ὡς καὶ ἀπεδείχθη ἀμέσως κατόπιν, ἀνυπόστατα καὶ ψευδῆ, χαλκευθέντα ὑπὸ τοῦ μίσους καὶ τῆς κακῆς τῶν Χριστιανῶν ἐχθρότητος τῶν πολεμίων αὐτῶν.

(1) Ὁ Μινούκιος Φήλιξ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ δι' ἧς ἀποκρούει τὰς ψευδεστάτας καὶ ὅλως ὑποτιθεμένας ταύτας πράξεις, ὧν ἄλλως τε δίδει ἡμῖν λεπτομερεστάτην περιγραφὴν, ἀναφέρει καὶ τὸ τέχνασμα ᾧ ἐχρῶντο δῆθεν οἱ συνδαιτυμόνες τοῦ φανταστικοῦ καὶ ἀπαισίου τούτου συμποσίου ἵνα σβεσθῶσι τὰ φῶτα. Ἐκ τῆς μόνης λυχνίας, λέγει, τῆς φωτιζούσης τὴν αἶθουσαν τῶν τοιούτων σκηνῶν, εἶχον προσδεσθεῖ δι' ἀλύσεως κύνα τινα, ἐν τῇ δεδομένη δὲ ταύτῃ στιγμῇ ἔρριπτο, πρὸς αὐτὸν πλακούντιον εἰς ἀπόστασιν τοιαύτην ὥστε νὰ μὴ φθάνει αὐτὸ, διὰ τῆς κινήσεως δὲ τοῦ κυνὸς ἵνα ἀρπάσῃ τὸ πλακούντιον κατερίπτετο ἡ λυχνία καὶ οὕτως ἐπήρχετο τὸ παθούμενον σκότος κτλ.

Minutius Eelix Octav. p. 8. ad. 12.

(2) Ἰδὲ Ἀπολογία Ἀγίου Ἰουστίνου μάρτυρος, Ἀθηνόργα Τερτολλιανοῦ, Μινουκίου Φέληκος κτλ.

Πλὴν, ὡς γνωστὸν, οἱ πρῶτοι οὗτοι Χριστιανοὶ μετὰ τῆς ἀτρομήτου ἀσφαλείας τῆς ἐμπνεομένης ὑπὸ τῆς ἀθωότητος, ἐπεκαλοῦντο τὴν εὐθιδικίαν τῶν δικαστῶν αὐτῶν. Ἐλεγον ὅτι ἐὰν αἱ κατ' αὐτῶν ἐκτοξεύμεναι ὑπὸ τῆς συκοφαντίας κατηγορίαι ἦσαν ἀληθεῖς, θὰ καθίσταντο ἄξιοι τῶν ἀυστηροτάτων ποινῶν. Προεκάλου, τὴν τιμωρίαν, (1) περιεφρόνουν τὰς βασάνους, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς βασανιστηρίοις ἔτι, ἐρριπτον κατὰ μέτωπον τῶν τυράννων αὐτῶν τὴν μομφὴν ὅτι ἐκείνοι ἐτρωγον ἀνθρώπους καὶ οὐχὶ οἱ χριστιανοὶ (2)

Μετ' ἰσῆς δὲ ἀληθείας προσέθετον, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ κατηγορία οὐ μόνον δὲν ἐκασίζεται ἐπὶ οὐδενὸς πειστηρίου ἀλλ' οὔτε ὑπῆρχεν οὐδεμίᾳ περὶ τούτου πιθανότης. Ἐπεκαλοῦντο τὴν ἀγνότητά καὶ τὴν πανθομολογουμένην ἀγιότητα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὅποιον πολλάκις τίθησι φραγμὸν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς θεμιτωτέρας τῶν τέρψεων καὶ ἐπὶ τέλους ἀνεφώνουν· κείναι ποτὲ δύνατον νὰ πιστευθῇ ὅτι τὰ θεῖα ταῦτα παρρηγέλματα διατάσσουσιν ἢ ὑπαγορεύουσι τὴν ἐπιτέλεισιν τῶν φρικωδεστέρων ἐγκλημάτων; Ὅτι μία μεγάλη ἐταιρεία ἤθελε συναινέσει ν' ἀτιμασθῇ, πρὸ αὐτῶν των ὁμμάτων τῶν μελῶν αὐτῆς; Ὅτι πληθὺς ὁλόκληρος προσώπων, πάσης τάξεως, ἡλικίας καὶ φύλου, κατέστη αἰφνης ἀναίσθητος εἰς τὸν φόβον τοῦ Θανάτου ἢ τῆς ἀτιμίας καὶ ἐτόλμησε νὰ παραβῇ τὰς ἀρχὰς ταύτας, ἃς ἡ φύσις καὶ ἡ ἀνατροφή ἐνεχάραζαν τοσοῦτον βαθέως ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. (3)

(1) «Ἑμεῖς δ' ἀποκτεῖναι μὲν δύνασθαι, ἐλάψαι δ' οὐ.» Ἀγ. Ἰουστίνος ὁ Μάρτυς Ἀπολ. 1 ἀρθ. 2.

(2) «Ὁ δὲ Ἀτταλος, ὁπότε ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς ἐπετίθη καθέδρας καὶ περιεκαίετο, ἡνίκα ἡ ἀπὸ τοῦ σώματος κνῖσα ἀνεφέρετο, ἔφη πρὸς τὸ πλῆθος τῇ Ρωμαϊκῇ φωνῇ—ἰδοὺ τι τοῦτό ἐστιν ἀνθρώπους ἐσθίειν, ὃ ποιεῖτε ὑμεῖς· ἡμεῖς δὲ οὔτε ἀνθρώπους ἐσθίομεν οὐθ' ἐπερὶν τι πονηρὸν πράττομεν.—

Εὐσεβίου Ἐκκλ. Ἰστ. Ε', 4.

(3) Εὐσεβίου Ἐκκλ. Ἱστορία ε. 4.

Τοιούτας δικαιολογήσεις καὶ ἀπολογίαις, κυρουμέναις καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀντι-κρούσῃ οὐδεὶς. Ἄλλως τε ὁ καθόλου καὶ ιδιωτικὸς βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἦτο τοσοῦτον ἄμωμος, ἐποικοδομη-τικὸς καὶ ἅγιος, ὡς ἀτελῶς ἐσκιαγραφήσαμεν αὐτοὺς ἐν τῷ προηγουμένῳ ἡμῶν κεφαλαίῳ, τῷ ἐπιγραφομένῳ «οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ», ἡ ἡθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι τοσοῦτον ἀνεπὶληπτος ὕψηλὴ καὶ τελεία, ἀνομολογούμενου τούτου καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε ἡ μυσαρὰ αὕτη κατηγορία ἅφ' ἐαυτῆς κατέρρευσεν καταστᾶσα αὐτοσυγμῆν σχεδὸν νεκροτόκιον καὶ αὐθωρεὶ ἐξαφανισθεῖσα. Φρονοῦμεν λοιπὸν ὅτι ὡς ἐπιχείρημα ὑπερασπίσεως ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων δὲν εἶναι ἐπιτυχὴς ἡ τοῦ κ. Guidetti συμ-παραβολὴ διότι δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσιν οἱ Χριστιανοὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους οὔτε καὶ κατὰ τοῦτο. Ἀπέναντι μιᾶς τοιαύτης καὶ τηλικαύτης κατηγορίας δὲν ἀντι-τάσσεται, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, τί σοβαρὸν καὶ σπου-δαῖον, ἀλλ' αἱ ἀπλαῖ ἀρνήσεις τῶν Ἑβραίων ἀπέναντι δὲ τοῦ φεγγοδόλου Εὐαγγελίου βλέπομεν προβαίνειν τὸ σοφισ-τικὸν καὶ ζοφῶδες Ταλμοῦδ, τὸ ὅποῖον, ὡς φαίνεται, δὲν εἶ-ναι ἱκανὸν νὰ κατάρψῃ τὴν ἀποτρόπαιον—θέλομεν νὰ πι-στώσωμεν ψευδῆ καὶ συκοφαντικὴν—ταύτην κατηγορίαν, τὴν ὑφισταμένην ἔτι, καὶ πιεσσομένην, δυσυχῶς, ἀκόμη ὅχι μό-νον παρὰ τοῦ ἀμαθοῦς ὄχλου τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ ὑ-π' αὐτῶν τῶν λαῶν τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, ὡς ἀνα-φέρει ἡμῖν αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Guidetti (1), ὅς τις το-

(1) E mentre il processo si dibatteva in Ungheria, abbiamo veduto in Italia, in Francia, in Germania, nei paesi insomma del continente d' Europa che sono alla testa del movimento intellettuale. pubblicarsi giornali ed opuscoli per sostenere che la religione ebraica impone ai suoi seguaci l' obbligo di valersi del sangue di una- ne vittime per compiere non sappiamo quali infami ri- ti. Che più? un professore dell' I. R. Università di

σοῦτον, ὡς εἶδομεν, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων. Οὗτοι λοιπὸν, κατὰ τὴν γνώμην μας, δὲν πρέπει νὰ αἰτιῶνται ἐπὶ τούτῳ τοὺς Χριστιανούς ἀλλ' ἐαυτοὺς τοὺς ἰδίους, διότι δὲν ἐξ-έλεγξαν τὴν ἀληθῆ ὁδὸν καὶ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀπαλλαγῶσι τοιαύτης κατηγορίας ὡς ἔπρεπε, καὶ ὡς θὰ ἦτο εὐκατεῖον, πρὶς τιμὴν καὶ, ἔσιν ὅτε ἱκανοποιήσιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχαίου Ἰουδαϊσμοῦ, τὰ δόγματα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ὁποίου, ὡς δια-τείνονται πιεθεύουσι καὶ ἀκολουθοῦσιν.

Πλὴν οἱ σημερινοὶ Ἑβραῖοι πρεσβεύουσι τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ ἀκολουθοῦσι τοῦ Μωυσαϊκοῦ Νόμου τὰς δια-τάξεις; Τοῦτο εἶναι τὸ ζήτημα. Ὁ κ. Βερναρδάκης ὅςτις συν-έγραψε τὴν Ἱερὰν Κατήχησιν, περισπούδαστον Βιβλίον, ἐγ-

Praga, il Rohling, si è persino procacciata una tal qual nomea, facendosi banditore della oscena accusa; e quasi ciò non fosse bastante; il *Figaro* di Parigi, il giornale certamente più diffuso dell' Europa continentale, e che ha parecchi Ebrei fra i suoi collaboratori, riproduceva, a proposito del processo di Tisza Eszlar, nel suo numero del 15 Luglio 1883, un lungo e calunnioso articolo contro gli Ebrei, togliendolo da un infame libello antisemitico, il *Paderboner Judenspiegel*: καὶ ἀλλ' ἔχου! Se crediamo ad una corrispondenza che il *Figaro* di Parigi riceveva da Vienna in occasione del processo di Nyeregyhaza, questa credenza è ancora abbastanza diffusa, persino a Vienna. Citiamo testualmente: «Anche a Vienna incontrerete facilmente persone che vi dicono coll' aria la più ingenua: Come non lo sapete? tutti gli anni a Pasqua allorquando gli Ebrei si accingono ad impastare i loro pani rituali detti azimi, essi hanno l' abitudine di aromatizzare uno di questi pani col sangue di una vergine cristiana. Questo pane, sacro fra tutti gli altri, serve a tutto il giudaismo, e se ne distribuiscono dei pezzetti in tutta la superficie del mondo. Altri aggiungono che ogni anno la vergine viene fornita da una comunità diversa. Si estrae a sorte, fra le varie comunità, a chi spetti il dovere di rubare il fanciulle, di proceder alla purificazione religiosa e di far

κεκριμένον ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς τῆς Οἰκουμενικῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου, τοὺς σημερινοὺς Ἑβραίους καὶ τὴν ἀκολουθουμένην ὑπ' αὐτῶν θρησκείαν, χαρακτηρίζει ὡς ἀκολούθως:

«Εἰς τ' ἀνωτέρω θρησκευόμενα δὲν συγκαταλέξαμεν καὶ τὸν σημερινὸν Ἰουδαϊσμόν, ὡς καὶ τὸν Ἰσλαμισμόν, διότι ὁ μὲν πρῶτος εἶναι θρησκεῖα ὅλως σχεδὸν ἀρνητικὴν, ὁ δὲ δεύτερος εἶναι νόθον ἀποκύημα καὶ κρᾶμα ἀρχαίου καὶ νέου Ἰουδαϊσμοῦ, Χριστιανισμοῦ καὶ ἀραβικῆς εἰδωλολατρείας.»

«Ὁ ἀρχαῖος Ἰουδαϊσμός, ἦτοι ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκεία τῆς Παλ. Διαθήκης, ἦτο, ὡς φέλομεν ἴδη κατωτέρω, αὐτὸς ὁ Χριστιανισμός, διερχόμενος εἰσέτι τὸ γάδιον τῆς προπαιδείας καὶ προπαρασκευῆς. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι δ-

pervenire agli ortodossi del mondo intiero una briciola della sacrosanta bocaccia, profumata secondo le regole del Pentateuco e dotata di quel sapore particolare che si vuole prescritto dal Talmud; sicchè ora l'incarico spetta alla comunione di Francoforte, ora a quella di Gerusalemme, di Parigi, di Salonico e via dicendo.»

Se così si pensa a Vienna, qual meraviglia che in Romania, in Moldavia, in Russia, in Polonia, la stessa credenza persista con tanta intensità che, dice uno scrittore russo, «allo avvicinarsi della Pasqua il terror dei contadini non è punto simulato?»

Pro Judaeis pag. 138, 140, 141.

Παραθέσαμεν ὀλόκληρα τὰ χωρία ταῦτα δι' ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐπικρατοῦσι παρά τισιν αἱ κατὰ τῶν Ἑβραίων περὶ αἱματος ἰδέαι αὐταί. Τοῦτο δὲ ἐπράξαμεν ἵνα προκαταρκτικῶς τρόπον τινὰ ἀπαντήσωμεν πρὸς ἐκείνους—σκοποῦντες ἐν ἐπομένῃ κεφαλαίῳ μας νὰ εἰπώμεν πρὸς τοὺτους τὰ δέοντα περὶ τοῦτου—οἵτινες ἐξήμεσαν ὅλην αὐτῶν τὴν χολὴν ἐναντίον τῆς Ἐπιανήσου ἐπὶ τοῖς θλιβεροῖς ἐν Κερκύρα καὶ Ζακύνθῳ γεγονόσι κατὰ τῶν Ἑβραίων, τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου, καὶ οἵτινες πρέσστησαν τὸν τόπον μας ὡς βάρβαρον καὶ ἀπολίτιστον. Περιττὸν θεωροῦμεν νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἀποδοκιμάζομεν ἐκθύμως καὶ ἐντόνως τὰς ἐν Κερκύρα καὶ Ζακύνθῳ ταραχὰς καὶ βιαιοπραγίας, αἵτινες, δὲν δισταζόμεν νὰ εἰπώμεν

μας ἀρνηθέντες τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐλθόντα εἰς τὸν τὸν κόσμον, καὶ τελέσαντα τὸ κοσμοσωτήριον ἔργον, τὸν Ι.Χ. ὅστις ἦτο ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως Ἑρησκειᾶς ἐν γένει ἀπηρνήθησαν, ὡς εἰκὸς αὐτὴν, τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως Ἑρησκειᾶν τῆς Παλ. Διαθήκης, εἰ καὶ φαντάζονται ὅτι πρεσβεύουσι καὶ διακρατοῦσιν αὐτὴν μέχρι σήμερον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ σημερινὸς Ἰουδαϊσμὸς τῆς μὲν Παλ. Διαθήκης ἀπεξενώθη πράγματι, περιωρίσθη δὲ εἰς δύο ἱερά, κατὰ τοὺς νῦν Ἰουδαίους, βιβλία, τὴν Κ α β ἄ λ α ν καὶ τὸ Τ α λ μ ο ὺ δ, ἐν οἷς περιέχονται μὲν ἀλήθειαι τινες Ἑρησκειαί, παραληφθεῖσαι ἐκ τῆς Παλ. Διαθήκης, ἀλλὰ περικεκαλυμμέναι ἐντὸς ζόφου πυκνοῦ καὶ ἀδιοράτου πᾶραλογισμῶν καὶ δεισιδαιμονιῶν. Τὰ βιβλία ταῦτα διδάσκουσι πολλὰ παρὰ-

ὅτι δὲν δικαιολογοῦνται καὶ ἐὰν εἴτι τὸ ἀποδιδόμενον τῆς Ἑβραίοις ἀνοσιούργημα, ἀπεδεικνύετο ἀριδῆλως καὶ ἀναμφιβόλως. Μετὰ τὴν σαφῆ παύτην δῆλωσίν μας δικαιούμεθα, ἐλπίζομεν, νὰ ἐκφράσωμεν μίαν ἀπορίαν ἥτις γεννᾶται ἐν ἡμῖν. Ἡ προαιώνιος καὶ παγκόσμιος αὕτη ἐπικρατοῦσα καὶ μὴ εἰσέτι ἐκρίζωθεῖσα, ἃς τὴν εἵπωμεν, πρόληψις κατὰ τῶν Ἑβραίων, δὲν δύναται τάχα νὰ κλονίσῃ καὶ τὴν ἐδραιωτέραν περὶ τοῦ ἐναντίου πεποίθησίν τινας! Νομίζομεν ὅτι οὗτος ἴσως εἶναι εἰς ἐκ τῶν λόγων, τῶν ἐγχειρομένων καὶ ὑφισταμένων περὶ τούτου ἀμφιβολιῶν· ὁ δὲ ἕτερος ὁ καὶ σπουδαιότερος, εἶναι, φρονούμεν, ὅτι οἱ ἐνδιαφερόμενοι Ἑβραῖοι δὲν ἐπεχείρησαν ὡς τοσάκις εἶπομεν, ποτέ τι σπουδαῖον καὶ σοβαρὸν ἐν ἀπαλλαγῇ τοιούτου στίγματος καὶ σύναμα τοιούτου κινδύνου. Εἰς ἐκείνους δὲ οἵτινες μετὰ τοσαύτης, ἵνα ἄλλο τι μὴ εἵπωμεν, ἐπιπολατότητος ἔγραψαν περὶ Ἑβρηνίου, δὲν θὰ ἐπικαλεσθῶμεν πρὸς δικαιολογίαν ἡμῶν, τ' ἀνωτέρω ἐν Εὐρώπῃ κρατοῦντα, ἀλλὰ λέγομεν ὅτι ἡ ἔξαισις καὶ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ τούτου ἐξηγεῖται, ἂν δὲν δικαιολογεῖται, ἐνεκα τοῦ, ἔστω, ψευδοῦς ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν πιστευθέντος, ἀκατονομαστοῦ, μυσικοῦ καὶ φρικτεοῦ κακούργηματος ἐφ' ᾧ κατηγοροῦντο, οὐχὶ ἐν ἡ δύο ἄτομα, ἀλλὰ μία ὁλόκληρος φυλὴ ἥτις ἔλαβε παρὰ τῆς πολιτείας ἡμῶν, ἅπαντα καὶ ἅτα δικαιώματα πρὸς ἡμᾶς. Ταῦτα πρὸς τὸ παρόν, ἐν ἄλλῳ δὲ κεφαλαίῳ θὰ ἀναπτύξωμεν εἰς περισσότερον τὸ θέμα τοῦτο.

λογα καὶ μυθώδη περὶ Θεοῦ, περὶ δημιουργίας, περὶ Μεσσίας, περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, κτλ. Τὴν πρὸς τὸ πλησίον ἀγάπην περιορίζουσιν ἀποκλειστικῶς τὰ βιβλία ταῦτα εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, πρὸς δὲ τοὺς ξένους καὶ ἄλλοεθνείς, οὓς κηρύττουσι μυαροὺς καὶ ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ διδάσκουσι μῖσος, ἐχθρὰν καὶ πόλεμον διὰ παντός. Σεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου, καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιπορείας. Ἀληθοῦς ἡθικῆς διδασκαλίας οὐδὲν ἔχουσι σχεδὸν ἐν αὐτοῖς· περιορίζεται δὲ ἡ ἀγιότης τοῦ πνεύματος εἰς τὴν τήρησιν τύπων τινῶν, νεκρῶν καὶ γυμνῶν πάσης ἐννοίας, ὧν οἱ πλεῖστοι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀργίαν τῶν Σαββάτων, καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων τροφῶν, σκευῶν, κτλ. Πρὸς. Macaire Introduction à la théologie orthodoxe § 28 (1)».

Ἐξ ὧν λοιπὸν τούτων συνάγεται ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἑβραῖοι οἵτινες κατὰ τὸ λέγειν τοῦ κ. Βερναρδάκη, δὲν ἀκολουθοῦσι τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, οὔτε θεωροῦσι ὡς μόνον ἱερὸν αὐτῶν κείμενον τὴν Ηκλ. Διαιτήκην, ὑπὸ Φρησκευτικῆν, ἐννοεῖται, ἔποψιν δύνανται νὰ κληθῶσιν ὡς ποσὴποτε ἄλλως οὐχὶ ὅμως καὶ Ἰουδαῖοι· δὲν πρέπει τοῦτέστι νὰ θεωρῶνται ὡς κληρονόμοι καὶ ἀκόλουθοι τοῦ Νόμου καὶ τῆς Πίστεως τοῦ ἀρχαίου Ἰσραὴλ. Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους καὶ συνθήκας, καὶ ἐνεκὰ τῶν ἀναγραφόμενων ἀνοησιῶν καὶ βλαστημιῶν ἐν τῷ Ταλμούδ, οὐδὲν ἄπορον ἔαν ἡ ἐπὶ ὑποταγμένη αὐτῇ κατηγορία κατὰ τῶν Ἑβραίων, δὲν ἡδυνάθη εἰσέτι νὰ ἐκρῶθῃ καὶ νὰ ἐκλείψῃ.

(1) Ἱερὰ Κατήχησις ὑπὸ Δ. Ν. Βερναρδάκη Ἐκδοθεῖσα ἐπὶ τῇ δοκιμασίᾳ καὶ κρίσει τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Βραβευθεῖσα πατρισταρχικῶς καὶ συνοδικῶς ἐν τῷ περὶ τῶν ἱερῶν μαθημάτων εἰδικῷ διαγωνισμῷ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ εἰσαχθεῖσα ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰ ἐλλ. σχολεῖα πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἐν αὐτῇ μαθητιουούσης ὀρθοδόξου νεολαίας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Α. Κορομηλῆ 1872.

Τὴν Παλ. Διαθήκην, ὡς εἵπομεν καὶ ἄλλοτε, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ σεβόμεθα καὶ πιστεύομεν, πλὴν τὸ Ταλμούδ δὲν εἶναι ἡ Παλ. Διαθήκη· τὸ συγγέειν δὲ τὰ δύο ταῦτα βιβλία πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν τημερινῶν Ἑβραίων, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς εἶναι πρᾶξις ἱστορικῶς σόλοικος, γεννᾷ ἀφ' ἑτέρου τὴν ὑπόνοιαν μὴ πῶς ὑποκρύπτεται ὑπεροβουλία τις πρὸς φανάκην καὶ ἀπάτην τοῦ κόσμου. Ὅτι ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀπορρέει ὁ Χριστιανισμὸς οὐδεὶς ποτε ἠρνήθη, πλὴν ὁ σημερινὸς λεγόμενος Ἰουδαϊσμὸς τοῦ Ταλμούδ καὶ τῶν ῥαββίνων, δὲν ἔχει ἢ ἐλαχίστην, ὡς εἵπομεν, σχέσιν καὶ συναφείαν πρὸς τὸν Νόμον τὸν ἀναγγελθέντα ὑπὸ τῶν Προφητῶν καὶ τοῦ Μωϋσέως. Ὁ Νόμος οὗτος ὁ ἐν τῇ Παλ. Διαθήκῃ ἀναγραφόμενος, ἐνῶ καταπολεμεῖ τὴν πρὸς τὸ ἀνθρωποθεῖον ἀπαισίαν ῥοπήν τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων, — ῥοπήν περατηρουμένην ἄλλως τε καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου κόσμου — αὐστηρῶς ἀπαγορεύει οὐ μόνον οἰανδήποτε ἀνθρωποθεσίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν χρῆσιν αἵματος. Εἰς ταῦτα οἱ κατὰ τῶν Ἑβραίων γράψαντες ἀντιτάσσουσιν ὅτι ἀποσκιρτήσαντες καὶ ἐγκαταλείψαντες οὗτοι τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων αὐτῶν, δὲν δικαιοῦνται οὔτε δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῶσιν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητος αὐτῶν τὰ ἱερὰ καὶ ἀρχαῖα ταῦτα κείμενα. Ομολογοῦμεν ὅτι ἡ ἀντίρρηση φαίνεται ἡμῖν ὀρθὴ καὶ λογικωτάτη, καί περ μὴ λυομένου τοῦ ἐν λόγῳ προβλήματος, διότι διὰ ταύτης ἀφαιρεῖται μόνον ἐκ τῶν Ἑβραίων, ἐν ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἐπιχειρημάτων ὑπερασπίσεως αὐτῶν καὶ οὐδὲν πλέον, μένοντος δυσυχῶς τοῦ προκειμένου ζητήματος ἐκκορεμοῦς καὶ ἀλύτου.

Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἄλλο τι νὰ προσθέσωμεν. Παρεθέσαμεν ὅσα ἠδυνήθημεν καίμενα, ἐγγράφα καὶ πληροφορίας· ἀνεγράψαμεν τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ τῆς ὑποθέσεως· ἀνεφέραμεν τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν μὲν καὶ τὰ ἀντιτασσόμενα ὑπὸ τῶν ἄλλων, Ἐξ ὧν δὲ τούτων, φρονοῦμεν,

δύναται ὁ ἀναγνώστης ἡμῶν νὰ σχηματίσῃ τὴν γνώμην καὶ τὴν πεποίθησιν τοῦ ἐν προκειμένῳ, διότι, ἡμεῖς, ἀνομολογοῦμεν ὅτι ὅσον καὶ ἐὰν ἐξητάσκαμεν, ὅσον καὶ ἐὰν ἐμελετήσαμεν τὸ ζήτημα, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μορφώσωμεν ἐδραϊὰν καὶ ἀσφαλῆ πεποίθησιν ἥν, καὶ κατὰ καθῆκον, θὰ ἀνεγράφομεν ἐνταῦθα, πλὴν ἐξ ὧν τούτων τῶν ἀναδιφήσεων, ἐξ ὧν τούτων τῶν ἐρευνῶν μας, οὐδὲν ἄλλο ἀπεκομίσκαμεν ἢ διςαγμὸς καὶ ἀμφιβολία καὶ διὰ διςαγμῶν καὶ ἀμφιβολιῶν δὲν λύονται τὰ ζητήματα καὶ μάλιστα τοιαύτης σπουδαιότητος καὶ σοβαρότητος ζητήματα.

Ὁ ἱερός Λύγουστινος τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν διάδοσιν τῆς καλῆς αὐτοῦ ἀγγελίας εἰς τὸν κόσμον ἀποκχεῖ ἐκλήθῃ ἀναστροφὴν τῶν καιρῶν. Καὶ ἤτο πρᾶγματι ἀναστροφή τῶν καιρῶν διότι διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς κατεκρημνίζετο ὁ παλαιὸς κόσμος, ἀφ' ἐτέρου ἀνέτελλε νέα ἐποχὴ, ἐποχὴ ἀναδιώσεως, ἀναπλάσεως καὶ ἀνακαινίσεως τῆς ἀνθρωπότητος, διότι οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ καὶ νὰ μὴ ἀνομολογήσῃ ὅτι Χριστιανισμός, πολιτισμός καὶ πρόοδος εἰςὶ συνώνυμα καὶ ταυτόσημα, καὶ ὅτι τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι οἵτινες ἔχουσιν ὡς θεὸν αὐτῶν κώδικα τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ὡς ἀδηγὸν τῆς πορείας αὐτῶν, τὸν ἀναφανέντα ἐν Βηθλεὲμ ἀστέρα, ἐκεῖνοι μόνον θαίνουσι. στερρῶς καὶ γοργῶ τῷ ποδὶ ἐπὶ τὰ πρόσω. Πρὸς τοῦτοις ὁ μέγας οὗτος πατὴρ τῆς ἐκκλησίας ἐξήνεγκε καὶ τ' ἀκόλουθα ἀπαράμιλλα καὶ θεῖα ρήματα δι' ὧν πιστῶς χαρακτηρίζεται ὁ ποίη τις ἐστίν ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ. «Ὁ ἄνθρωπος ὅστις, λέγει ὁ θεὸς Λύγουστινος στηρίζεται ἐπὶ τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης καὶ ἐμμένει στερρῶς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ταύταις, δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν θεῶν γραφῶν ἢ μόνον ὥπως διδάσκῃ τοὺς ἄλλους. Οὕτω πολλοὶ χριστιανοὶ ζῶσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ μὴ μεριμνῶντες καθόλου περὶ τῶν ἱερῶν ἐξουσιῶν, ὠδηγούμεναι ἀπλῶς καὶ μόνον ὑπὲρ τῶν ἀ-

ρετων ἅς ἀνεφέραμεν. (1)» Διὰ τῶν ἀθανάτων τούτων ρήσεων τοῦ θεοῦ Αὐγουστίνου καταδηλοῦται τὸ ἀπολύτως φιλελευθέρον, τὸ ἀπολύτως ὑπερφυές, τὸ ἀπολύτως οὐράκιον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, τῆς μὴ παρεμβαλλούσης ἐν οὐδέοντι προσκόμματα ἢ ἀπαγορεύσεις, τῆς μὴ ἐπιδιωκούσης νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τῆς πίσεως καὶ τῆς χάριτος ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τοῦ λόγου, τῆς στηριζομένης τέλος ἐπὶ τοῦ ἀπολύτου ἀγαθοῦ καὶ τῆς παγκοσμίου τῶν ἀνθρώπων ἀγάπης.

Ὁ Ἰουδαϊσμός, ἐξ οὗ ἀπορρέει καὶ ὁ Χριστιανισμός, ἔθηκε βεβαίως τὰς πρώτας χάριτας τῆς τοῦ Θεοῦ θρησκείας, καὶ παρεσκεύασε τὴν ἔλευσιν τοῦ προαγγελθέντος ὑπὸ τῶν Προφητῶν Μεσσίου. Πλὴν διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Ἰουδαϊσμός ἐξεπλήρωσε πλέον πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ, διότι ὁ μεταρρυθμισθεὶς οὗτος νόμος, ὁ κατὰ τοὺς Ἀποστόλους Στέφανον καὶ Παῦλον (2), νέος πράγματι νόμος, τὸ Εὐαγγέλιον διέχυσε τὸ νέον φῶς δι' οὗ φεγγολοεῖ καὶ ἀπαστρέπτει ἡ οἰκουμένη. Ὁ Ἰουδαϊσμός, ἐὰν ἐπιτρέπεται ἡ παραβολή, δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ

(1) S. Augustin. de doctr. christ. l. 4, cap. 39, t. 3, p. 9.

(2) «Ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθνη ἃ παρέδωκεν ὑμῖν Μωϋσῆς.» (Πράξεις Ἀποστόλων ΣΤ'. 14—15)

«Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοὶ. Εἰδότες ὅτι οὐ δικαιούται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίσεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι οὐ δικαιωθείσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ εὐρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοὶ, ἅρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; Μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἑμαυτὸν συνίστημι. Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον ἵνα Θεὸν ζήσω. Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δέ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σάρκι, ἐν πίστει· ζῶ τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ.» (Παύλου πρὸς Γαλάτας Κεφ. Β', 19—21)

πρὸς τὸ λευκαγὲς ἐκρινῆς πρῶτως, καθ' ἣν ἡ φύσις ἀποβαλοῦσα τὴν μέλαιναν σινδόνα τῆς νυκτὸς ἐν ἣ περιετυλίσσεται, προσλαμβάνει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν λευκὴν καὶ ροδίζουσιν αὐτῆς ἀμφίεσιν τῆς ἡμέρας. Πρέπει ὅμως νὰ προβάλῃ ὁ βασιλεὺς τοῦ Στερεώματος, ὁ ἥλιος, ἵνα αὕτη περιβληθῇ διὰ τῆς καταυγαζούσης καὶ ἀπαστραπτούσης αὐτῆς γλαμύδος. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Ἰουδαῖσμός εἰκονίζῃ τὸ λευκαγὲς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, μόνος ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἥλιος ὁ φωτίζων, ὁ θερμαίνων, ὁ ζωογονῶν τὴν οἰκουμένην.

Τοιαύτης λοιπὸν οὔτης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, οἱ χριστιανοὶ δὲν μισοῦσι—καὶ δὲν πρέπει νὰ μισῶσι—οὔτε καταδικάσουσι τοὺς ἀντιφρονούντας αὐτοῖς καὶ μὴ πρεσβεύοντας τὰ θεῖα αὐτῆς ταῦτα δόγματα. Τοὺς λυποῦνται μόνον καὶ τοὺς οἰκτείρουσιν, ὥς μὴ ἀνοίγοντας, ἀπέναντι τῆς αὐτῆς λαμπροφάνειας, μὴν ὥραν ταχύτερον τοὺς ὀρθαλμούς των. Πλὴν καὶ τοῦτο εἶναι ζήτημα χρόνου, διότι εἶναι τοσοῦτον πασιφανεῖς αἱ ἀλήθειαι αἱ ἀναγραφόμεναι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὥστε τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ οἵτινες ὀργῶσι πρὸς τὴν πρόδον καὶ τὸν πηλτισμὸν, ἵνα τούτων συμμετάσχωσι κατὰ φυσικὴν ἐξέλιξιν, πρέπει πρῶτον ἐξ ἀνάγκης νὰ γείνωσι Χριστιανοί, διότι ἐκεῖ ὅπου τὰ πράγματα εἰσὶν αὐτόλαλα καθίστανται περιττοὶ οἱ λόγοι καὶ αἱ θεωρίαι. Καὶ δὲν εἶναι καταφανεστάτον ὅτι οἱ λαοὶ μόνον ἐκεῖνοι οἵτινες ἀκολουθοῦσι τὰ θεῖα διδάγματα τοῦ Ἀγίου ἐκ Γαλιλαίας Διδασκάλου, ἐκεῖνοι μόνον προάγονται, εὐημεροῦσι, προοδεύουσι καὶ ἐκπολιτίζονται, ὅλοι δὲ οἱ λοιποὶ ὅφ' οἰανδήποτε αἵρεσιν ἢ θρησκείαν διατελοῦντες, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐκπίπτουσι, παρακμάζουσι πρὶν ἢ ἀκμασῶσι, διεφθεύονται ἀποχαυνοῦνται καὶ ἐξαφανίζονται!

Πλὴν οἱ Χριστιανοὶ ἐὰν δὲν μισῶσι τοὺς ἀλλοθρήσκους αὐτῶν, ἀγανακτοῦσι κατ' ἐκείνων οἵτινες ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας αὐτῶν δικτηροῦσι ἔθνη καὶ τελετουργίας μισητάς καὶ ἀπανθρώπους, πρὸ πάντων δὲ τὴν ἀνθρωποθυσίαν· διότι κατὰ τὸ περιώνυμον λόγιον τοῦ διαστήμου Καθούρι· ἢ φύ-

σις ἠθέλησεν ὥστε ἡ ἀνθρωπίνη καρδίᾳ νὰ αἰσθάνηται ἀποστροφὴν πρὸς τὸ αἶμα· νὰ ἐξανίσταται δὲ κατ' ἐκείνων οἵτινες τὸ χύνουσι (1)».

Καὶ καθ' ἕτερον λόγιον ἄλλου μεγάλου συγγραφέως· οὐδέποτε διαπράττεται (2) τὸ κακὸν πληρέστερον ἢ ὅταν ἐνεργῇται κατ' ἀρχὴν πηγάζουσαν ἐκ πεπλανημένης συνειδήσεως.»

Εἵχομεν γράψει τ' ἀνωτέρω καὶ περάνει τὸ κεφάλαιόν μας ὅταν περιῆλθεν εἰς γινῶσιν μας τὸ ἀκόλουθον γεγονός, τὸ ὑποῖον παραλαμβάνοντες ἐκ τῆς ἐφημερίδος «οἱ Καιροὶ» κατὰχωροῦμεν ὧδε ὁλόκληρον πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου θέματος μας.

«ΤΟ ΕΝ ΠΟΡΤ-ΣΑΪΔ ΔΡΑΜΑ

Αἱ ἀνθρωποθυσίαι τῶν Ἑβραίων».

«Ἀνάστατος διατελεῖ ἡ κοινωνία τοῦ Πορτ-Σαῖτ, ἰδίᾳ δ' ἡ ἐλληνικὴ παρικοκία, ἕνεκα ἀρπαγῆς κορασίδος ἐλληνίδος καὶ τῶν κατόπιν ἐπελθουσῶν σκηνῶν. Τὰ κατωτέρω ἐκτιθέμενα παρέχουσι· δυστυχῶς πλήρη ἀπόδειξιν περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ἑβραίων θυσίας· χριστιανῶν παιδίων, κυροῦσι δὲ πασιφανῶς τὴν περὶ τοῦτου κορτοῦσαν πρᾶ τῶν χριστιανοῦς ἰδέαν.»

«Περὶ τὴν 4ην μ. μ. τῆς παρελθούσης Τρίτης τὸ κοράσιον τοῦ ἐκ Κάσσου Ἑλλήνος Ἀνδρέου Χατζηθασιλείου, τριετὲς μόλις, ἔπαιζε πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας του μετ' ἄλλων ὁμηλικῶν παιδίων. Ἡ οἰκία κεῖται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν συνοικίαν καὶ εἶναι πλησίον τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἑβραίων. Τὴν στιγμὴν εὗρεν εὐκαίρον Ἰσραηλῆτης, ὅστις ἀρπάξας τὸ κοράσιον εἰσῆλθε δρομαίως ἐντὸς τῆς οἰκίας

(1) La natura ha voluto che il cuore umano senta orrore del sangue e si ribelli a colui che lo versa.—Cavour.

(2) Jamais on ne fait le mal si pleinement que quand on le fait par un faux principe de conscience.—Pascal, pensées.

του. Τὰ ἄλλα παῖδιά δὲν ἀνησύχησαν ποσῶς, μὴ νοῦντα τὰ συμβαίνοντα. Ἄλλ' ὅμως τυχαίως ἐξῆλθεν ἡ μήτηρ τοῦ παιδιοῦ ἀναζητοῦσα αὐτό. Μετὰ κόπου ἠδυνήθη νὰ μάθῃ παρὰ τῶν μικρῶν ἐκείνων πλασμάτων ὅτι τὸ τέκνον τῆς ἀπῆχθη ὑπὸ τοῦ Ἑβραίου.»

«Ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἔδραμεν ἐξαλλος πρὸς τὴν ὑποδειχθεῖσαν οἰκίαν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ, ἐξῆλθε δ' εἴτα εἰς τὰς ὁδοὺς, γοερῶς κραυγάζουσα καὶ ἐπικαλούμενη βοήθειαν, διότι ὑπέλαβεν εὐλόγως, ὅτι τὸ τέκνον τῆς ἔπώλετο, ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι ἤρπάγη ὑπὸ Ἑβραίου.»

«Ἡ εἰδησις μετεδόθη ἀστραπιαίως καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν. Ὅλοι οἱ αὐτόθι Ἕλληνες ἀνεστατώθησαν καὶ συνέρρευσαν ἀθροοὶ περὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἑβραίου ἣν κυριολεκτικῶς ἐπολιόρκησαν. Οἱ συναθροισθέντες, καὶ περ ἀγανακτοῦντες, ἠρέσθησαν νὰ κρούσωσι τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ἀναζητοῦντες τὸν Ἑβραῖον. Οὗτος ὅμως δὲν ἤνοιξε. Τότε τὸ πλῆθος ἐκμανὲν θραύει ταύτην καὶ εἰσορμαῖ εἰς τὴν οἰκίαν ἀκάθεκτον. Ὁ Ἑβραῖος, ὃν εὕρισκousι, προσποιεῖται ἄγνοιαν, ψελλίζων ἀσυναρτήτους τινὰς λόγους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀναθαρρεῖ καὶ ζητεῖ νὰ ἐκβάλῃ τῆς οἰκίας τοὺς εἰσελθόντας. Ἐνῶ ταῦτα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐτελοῦντο, αἶφνης ἐκ παρακειμένου δωματίου, οὗ ἡ θύρα ἦν ἐρμητικῶς ἔσωθεν κεκλεισμένη, ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ κορασίου. Τὸ πλῆθος θραύει καὶ τὴν θύραν ταύτην καὶ εὕρσκεται πρὸ μεγάρας ἐβραίας, κρατούσης σφιγκτὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ ἀτυχὲς κοράσιον, κάτωχρον καὶ περίτρομον, φιμούσης δὲ διὰ τῶν χειρῶν τὸ στόμα πῆς παιδίσκης, ὅπως μὴ ἀκούονται αἱ φωναὶ τῆς. Πρώτη ὁρμαῖ καὶ ἀποσπᾷ ἀπὸ τῆς μεγάρας τὸ κοράσιόν τῆς ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὡς λέαινα ἐξηγριωμένη, καὶ ἐξέρχεται θριαμβεύουσα. Οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ εὕρισκόμενοι πολυάριθμοι Ἕλληνες ἐπιπίπτousι κατὰ τοῦ Ἑβραίου, ὃν συνέτριψαν καὶ ἀφῆκαν ἡμιθανῆ μόλις δ' ἀναπνέοντα.»

«Ἐπὶ τέλους εἰδοποιηθεῖσαι κατέφθασαν καὶ αἱ ἀρχαί, καὶ ἡ ἀστυνομία μετὰ κλητῆρων καὶ στρατιωτῶν, μετὰ δυσχεραίης

δὲ μεγάλης κατώρθωσαν νὰ συγκρατήσωσι τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐξαγριωθέντος πλήθους, ὅπερ ἦτο ἑτοιμον νὰ ἐπιδράμῃ τὴν ἐβραϊκὴν συνοικίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ στρατιῶται παρέλαβον ἐκ τῆς οἰκίας του τὸν ἐβραῖον, ὃν μετήνεγκον ἐπὶ κάρρου εἰς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμὸν ὑπὸ ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν. Πρὸ τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ συνηθορίσθη ἅπαν τὸ πλῆθος ἐκεῖνο. Οἱ Ἕλληνες πολλάκις ἀπετόλμησαν νὰ εἰσρομήσωσιν εἰς τὸ οἶκον τοῦτο, ἵνα ἀποτελειώσωσι τὸν μυσκρὸν ἐβραῖον ἀνεχαιτίσθησαν ὅμως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Εἰς ἐβραῖος, ἐπιχειρήσας νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν σταθμὸν, ὅπως περιθάλψῃ τὸν παθόντα ὁμογενὴ αὐτοῦ, ἐκακοποιήθη ἀνηλεῶς, μὲν δ' ἐσώθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Πρὸς στιγμὴν δ' ἠπειλήθη αἰματηρὰ ρῆξις μεταξὺ στρατοῦ καὶ ἑλλήνων· εἰς τῶν τελευταίων τούτων ἀπεπειράθη νὰ εἰσέλθῃ βίᾳ εἰς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμὸν, ὅπως ἀποτελειώσῃ τὸν ἄρπαγα τῆς κόρης ἐβραῖον. Ἡ ἀτυνομία συνέλαβεν αὐτόν, ἀλλ' ὁρμήσαντες πολλοὶ Ἕλληνες ἀπέσπασαν αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν. Ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως φρονίμως ποιῶν, ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ μαινομένου ἐκείνου πλήθους καὶ ἀφῆκεν ελεύθερον τὸν Ἕλληνα. Ἐν τῷ μεταξὺ τινες ἐκ τοῦ ὄχλου ὤρμησαν ἐκ νέου πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐβραίου. Ἐκεῖ δ' εὐρόντες ἓνα ἐβραῖον ἐξυλοκόπησαν τοῦτον μέχρι θανάτου καὶ ἐξώρυσαν τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν αὐτοῦ, ἐκακοποίησαν δ' ἀπανθρώπως καὶ δύο γυναῖκας, ἃς ἐγκατέλιπον ἡμιθανεῖς. Ἡ ἐβραϊκὴ συνοικία θὰ ἐγίνετο θέατρον πρωτοφανῶν σκηνῶν ὁμότητος καὶ λεηλασίας, ἂν μὴ ἐγκαίρως ἐλαμβάνετο φροντίς πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως. Ὁ στρατὸς κατὰ διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ, εἶχε σχηματίσει ζώνην περὶ τὴν ἐβραϊκὴν συνοικίαν, οἱ δὲ στρατιῶται εἶχον λάβει διαταγὴν νὰ πυροβολήσωσι κατὰ τῶν πολιτῶν, ἂν ἐπετίθεντο. Οὕτω δὲ χάρις εἰς τὴν ἐγκαίρως πρόνοιαν τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἑλληνοῦ προξένου, ἐπεμβάντος καὶ ἀποφυλακίσαντος ἑλληνὰς τινας συλληφθέντας κατὰ τὴν διαρκείαν τῶν ἀνωτέρω σκηνῶν, προελήφθησαν φρικώδεις σκηναί.

α' Ἐν τούτοις, ὁ φόβος νέων ἐπιθέσεων καθ' ἑβραίων δὲν ἐξέλιπε. Διὰ τοῦτο τὴν πόλιν διασχίζουσι πυκναὶ περιπολῖαι πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένων σκηνῶν, ἐζητήθη δ' ἡ ἐνίσχυσις τοῦ στρατοῦ.»

«Ὁ ἀρπάσας τὸ κοράσιον ἑβραῖος ἀπέθανεν ἐκ τῶν πληγῶν, ἃς ἔλαβε, διατρέχουσι δὲ τὸν ἐσχατον κίνδυνον καὶ οἱ τρεῖς ἄλλοι κακοποιηθέντες. (1)»

Κατεχωρίσαμεν τὴν ἀνωτέρω ἀφήγησιν τῶν ἐν Πόρτ-Σαῖτ διατρεξάντων καὶ πιστοὶ εἰς τὴν ἀνέκαθεν τηρηθεῖσαν ἐκ μέρους ἡμῶν πορείαν δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐπιφέρωμεν οὐδὲν ἐπ' αὐτῶν σχόλιον. Εὐχόμεθα μόνον ὅπως οἱ ἐν Ἑλλάδι καὶ λοιπῇ Εὐρώπῃ βιοῦντές ἀνεπτυγμένοι πράγματι Ἑβραῖοι, ἐξαναστῶσιν ἀναφανδὸν κατὰ τῶν ἀποτροπαίων τούτων ἀνοσιουργημάτων, καὶ ἀποκηρύξωσι στεντορεία τῇ φωνῇ καὶ μετὰ ὀδελυγμίας τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἀγρίους ἐκείνους συρφετούς, τοὺς διὰ τοιούτων θηριωδῶν ἐγκλημάτων στασιάζοντας οὐ μόνον κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ἐν-στίκτων τῆς φύσεως.

Ἐν νεωτέρῳ αὐτῶν φύλλῳ οἱ «Καιροὶ» παραλαμβάνοντες ἐκ τῆς ἐφημερίδος ὁ «Τηλέγραφος» δίδουσι τὰς κατωτέρω σαφεστεράς πληροφορίας, περὶ τοῦ ἐν Πόρτ-Σαῖτ γεγονότος, ἃς εὐχαρίστως ἀναδημοσιεύομεν καὶ ἡμεῖς.

«Ὁ Τηλέγραφος τῆς Ἀλεξανδρείας 10/22 Μαρτίου 1892.

Ἐδημοσίευσεν τὰ ἐπόμενα περὶ τῶν ἐν Πόρτ-Σαῖτ ἀντισημητικῶν ταραχῶν.»

«Ἡ ἔρις φαίνεται προελθοῦσα ἐκ παρεννοήσεως. Μικρὸν κοράσιον ἐλληνικῆς οἰκογενείας, οὗ οἱ γονεῖς προηγούμενως κατώκουν οἰκίαν γειτονικὴν πρὸς τὴν Ἰσραηλιτικὴν οἰκίαν, μετὰ τὰ τέκνα τῆς ὑποίας τὸ κοράσιον εἶχε σπυγνῆθειαν νὰ παίζῃ, ἤλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν φίλων του.»

«Ἡ μήτηρ τοῦ παιδίου συνοδευομένη ὑπὸ ἱερέως ἤλθε νὰ

(1) Ἐφημερὶς Ἀθηνῶν οἱ «Καιροὶ» 13 Μαρτίου 1892.

τὸ ζήτησις. Μετ' αὐτῶν ἦλθαν καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι τῆς αὐτῆς θρησκείας. Εἰς τούτων ἔδωκε λάκτισμα εἰς ἓνα γέροντα, ὅστις ἦτο ἐν τῇ οἰκίᾳ· ἐκ τούτου ἔγεινεν ἔρις, ἣ δὲ ἀστυνομία ἐπεμβᾶσα ἐκόμισε τὸν γέροντα εἰς τὸ παρακώλιον. Τὸ πλῆθος τότε διελύθη δι' ἀντλίας διευθυνθείσης ἐναντίον τῶν στασιαστῶν.

α' Ὁ γέρον ἀπεβίωσε τὴν ἐπαύριον ἐν τῷ νοσοκομείῳ. »

« Ἡ διχόνοια μεταξὺ τῶν δύο μερῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει τὴν πηγὴν αὐτῆς εἰς δοξασίαν τόσον ἀνόητον, ὅσον καὶ ἀβάσιμον, ἥτις ἀκόμη διατηρεῖται μεταξὺ ἀμαθῶν τινῶν τάξεων. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον εἶναι ὕβρις εἰς παλαιὰν θρησκείαν καὶ φυλὴν, ἀλλ' ἐπιστροφὴ εἰς τὰ χεῖριστα πάθη τοῦ παρελθόντος· καταισχύνουσα τὸν πεφωτισμένον ἴθον αἰῶνα. »

« Ὁ ἱερεὺς περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ ἐφημερίδι εἶναι ὁ κ. Κυριανίδης, Κάσσιος, θεῖος δὲ τοῦ ἀπωλεσθέντος παιδίου. Ἐρχόμενος ἐξ ἄλλης συνοικίας εἰς τὴν οἰκίαν εἶδε τὰ παιδιὰ ὁμοῦ παίζοντα. Εἶχε φθάσει πλεον εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μετ' ὀλίγον ἔμαθεν ὅτι ἡ μικρὰ Ἑλένη ἦτο ἐν τῇ ἐβραϊκῇ οἰκίᾳ, ἐξῆλθε δὲ πρὸς ἀναζήτησίν της μετὰ τῆς μητρός. (1) » Ὡς σχετικὸν δὲ πρὸς τὸ θέμα τοῦ ἡμετέρου τούτου κεφαλαίου καὶ τελευταίαν ἡμῶν ἐπ' αὐτοῦ λέξιν θ' ἀναγράψωμεν ὥστε ὅ,τι ἀνέγνωμεν ἐν τῇ « Νέα Ἡμέρα » Τεργέστης περὶ φόνου τινος συμβάντος ἐν πολίχνῃ τινι τῆς Γερμανίας καὶ ἀποδοθέντος τοῖς Ἑβραίοις. Ἰδοὺ λοιπὸν τί γράφει ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερίς.

« Πέρυσιν ἐν τῇ κώμῃ Ξάντεν τῆς Πρωσσίας διεπράχθη μυστηριώδης φόνος παιδός, ὃν αἱ προλήψεις τοῦ ὄχλου ἀπέδωκαν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας. Καὶ τότε μὲν ἀπεδείχθη τὸ κενὸν τῆς καταγγελίας. Ἀλλὰ πρό τινῶν ἡμερῶν ὁ ἀντισημίτης βαρὼνος Βάκερβαρτ ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα ἐν τῇ πρωσικῇ Βουλῇ, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ὁ ἐπὶ τόπου πεμφθεὶς ἑκτακτος ἀνחקρὴς Βῶλφ, δελεασθεὶς δι' ἰσραηλιτικῶν χρημάτων,

(1) Ἐφημερίς τοῦ « Καίρο » 20 Μαρτίου 1892.

τὸν μὲν Ἑβραϊὸν στρατὸν Βούσχωφ ἡλευθέρωσε, κατεδίωξε δὲ τὸν χριστιανὸν ἔμπορον Πάτς ὡς ἀντισημίτην. Ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης Σέλιγκ, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, ἀπέκρουσε μετ' ἀγανακτήσεως τοὺς ἰσχυρισμοὺς τούτους, ἀπέδειξε δ' ὅτι, ἀκριβῶς ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ἐκθέσεων τοῦ Βώλφ, ὁ Βούσχωφ συνελήφθη πάλιν, διότι ἐξηκριβώθησαν ἐπιβαρυντικαὶ τινες περιστάσεις, ὅτι ὁμῶς ὁπωσδήποτε τὸ ἔγκλημα οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς θρησκευτικὸν φόνον. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑπουργοῦ Λουκᾶς προσέθηκε, χειροκροτηθεὶς ὑπὸ τῶν φιλελευθέρων, ὅτι ἡ κυβέρνησις δὲν γνωρίζει Σημίτας καὶ Ἀντισημίτας, ἀλλὰ μόνον Πρώσσους ὑπηκόους, οἱ ὅφειλοι ἔσθην προστασίαν. Ὁ σοφὸς φυσιολόγος Φέρχωβ ἤλεγξεν ἐπιστημονικῶς τὸ ἀνυπόστατον τῆς κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν διβολῆς, ὁ δὲ ἡγέτης τῶν ἐλευθεροφρόνων Ρίκερτ ἐπεκαλέσθη τὴν μαρτυρίαν τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τῆς Λειψίας Δέλιτς, ὅστις ἀπέδειξεν ἐπὶ τῇ θάσει τίνων νοθεῶν τοῦ Ταλμοῦδ παρέστησαν ἀμαθείς τινες τοὺς Ἰσραηλίτας ὡς πίνοντας αἷμα χριστιανῶν. Τοὺς συντηρητικὸς ἐστηλίτευσεν ὁ Ρίκερτ ὡς κατερχομένους καὶ εἰς τὸν διωγμὸν τῶν Ἰουδαίων πρὸς ἐκλογικοὺς σκοποὺς. Ἀλλ' οἱ ἐλευθερόφρονες (εἶπε) δέχονται τὴν πάλιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου καὶ ὡς ἐκλογικὸν σύνθημα ἀνακηρύττουσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἀνεξιθρησκείαν. »

Ε΄.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Ὅσα εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τοῦ χαρρακτῆρος τῶν σημερινῶν Ἰουδαίων εἶχον γενικὸν χαρρακτῆρα, ἐπεφυλάχθημεν δὲ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν γνώμην μας περὶ τῶν ἐν Κερκύρα καὶ πρὸ πάντων περὶ τῶν ἐν Ζακύνθῳ Ἑβραίων ἀκολούθως.

Προβάνομεν λοιπὸν διὰ βραχείων εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, πρὶν ἢ ἀρνηθῶμεν τὰ ἐν Ζακύνθῳ συμβάντα κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν τοῦ ἔτους 1891.

Οἱ Ἑβραῖοι Κερκύρας δὲν δύνανται νὰ ἐξομοιωθῶσι πρὸς τοὺς ἐν Ζακύνθῳ. Εἰς τοὺς πρώτους παρατηροῦνται διαφοραὶ τοιαῦται πρὸς τὸ ἐκεῖ ἰθαγενὲς ζοιχεῖον, κατὰ τὴν καταγωγὴν, τὰ ἔθνη καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν διάλεκτον, αἵτινες ἐντελῶς σχεδὸν τοὺς χωρίζουσι τοῦ αὐτόχθονος Κερκυραϊκοῦ ζοιχείου. Ὁ κ. Πολυῶς μετὰ τὰς συμβάσας ἐν Κερκύρᾳ ταραχὰς, κατὰ τὸν παρελθ. Ἀπρίλιον, ἐν τῇ συνεντεύξει ἣν ἔσχε μετὰ τοῦ συντάκτου τῆς „Ἀκρόπόλεως“ εἶπε περὶ τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων τὰ χαρακτηριστικώτατα καὶ βαρυσήμαντα ἀκόλουθα:—ἌΕπειτα, κύριε συντάκτα, λάβετε τὴν ψυχολογικὴν βάσιν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ. Διὰ τί θέλετε ὁ Κερκυραῖος ν' ἀγαπᾷ τὸν Ἰουδαῖον; Νὰ τὸν θεωρῇ ἴσον καὶ ἀδελφόν του; Τὴν γλῶσσάν μας δὲν τὴν ὁμιλοῦν, εἰς τὰ σχολεῖά μας δὲν συχνάζουν, πατρίδα των δὲν θεωροῦν τὴν Ἑλλάδα, κτῆματα ἀποφεύγουν νὰ ἔχουν, τὸν παρῆν ποῦ κερδίζουν ἀπὸ ἡμᾶς; τὸν βγάζουν ἔξω, τὸν τοποθετοῦν εἰς ξένας Τραπεζάς. Μὲ ὅλα τὰ προνόμια, μὲ ὅλην τὴν ἰσπολιτείαν, αὐτοὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ εἶνε ξένοι, νὰ εἶνε ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.»

Ἠδὲν εἶνε Ἕλληνες, προσέθηκε, (κτυπῶν τὸν γρόνθον του ἐπὶ τῆς κραπέζης, ὁ κ. Πολυῶς) καὶ δὲν θέλουν νὰ λέγωνται τοιοῦτοι. !»

Ἠ'Επωφελούμενοι ὁμῶς ἀπὸ τὰ προνόμια, ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προσασίαν, ἥτις παρεσχέθη εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὰς κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεως, κατέστησαν θρασύτεροι, νομίζοντες ὅτι αὐτοὶ ἄρχουσιν ἐπὶ τοῦ τόπου μας. Ἀπεμὼθησαν ν.»

Ἠ'Απεμώθησαν !»

Ἠ'Ἀκούσατέ με κύριε Παντελεῆ, ὅχι κύριε συντάκτα, δὲν θεωρῶ γελοῖον τὸν ἀντισιμιτισμὸν, ὅχι δὲν τὸν θεωρῶ γε-

λαϊκόν. Εἶναι φυσικώτατον αἶσθημα, εἶνε ἡ φυσικὴ ἀντί-
δρασις τῶν νεωτέρων κοινωνικῶν κατὰ τῆς εἰσβολῆς, κατὰ
τῆς ἐπικρατείας τῶν Ἰουδαίων. Ἀκούσατέ με ὁ Ἰουδαῖος
ἀπορροφᾷ καὶ δὲν ἀποδίδει. Οὔτε αὐτῆς τῆς βδέλλας τὸ
προτέρημα ἔχει, ἡ ὁποία ἀροῦ πιῇ τὸ αἷμα τὸ ξερᾶν.»

»Ο λαὸς ἐν τῇ πρακτικῇ σοφίᾳ του, ἀντιλαμβάνεται
πάντων τούτων κάλλιστα, θρησκευτικοὶ λόγοι, πολιτικοὶ λό-
γοι τὸν ὥθησαν εἰς τὸ κίνημα τούτω.»

»—Λόγοι συμφέροντος ὄχι ;»

»—Τί εἶδους συμφέροντος ; βιομηχανικοῦ ; δὲν ἔχουν
βιομηχανίαν ; ἐμπορικοῦ ; Ἀλλὰ τώρα ὁ Φέλς καὶ ἄλλοι
χριστιανοὶ τοὺς ἐπύρην μέρος τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἐλαίου. Οὐ-
τοι μὲν τὸ 1)4 τῆς ὅλης παρaxyωγῆς ἔχουσι. Λόγοι συμ-
φέροντος ἀπομένως δὲν ὑφίστανται.»

»—Ἀλλὰ ἤκουσα ὅτι ὁ κ. Θεοτόκης ὑπεκίνησε τὸν
λαὸν κατὰ τῶν Ἰουδαίων.»

»—Ἡξεύρω ὅτι διεδόθη τοιοῦτον τι καὶ ὁ κ. Δηλι-
γιάννης τὸ ἐγραψεν εἰς τὴν „Πρωτάν“ ἀλλὰ ἐγὼ καίτοι
δὲν εἶμι φίλος τοῦ κ. Θεοτόκη, δὲν τὰ πιστεῶ αὐτά.
Ὁ λαὸς εἶναι ὁμόθυμος ἐν τῷ κινήματι τούτω. Πλήρης ἁρ-
μονία ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο μεταξὺ πάντων.» (1)

Πλὴν καὶ ὑπὸ τοιούτους ἐτι ὅρους ἡ, πρὸ πάντων μετὰ
τὴν Ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, συμβίωσις
τῶν Χριστιανῶν καὶ Ἑβραίων ἐν Κερκύρᾳ ἐτελεῖτο κανο-
νικῇ καὶ ἁρμονικωτάτῃ. Ἡ μεγαλητέρα δὲ ἀπόδειξις τούτου
εἶναι ὅτι πολλάκις ὁ λαὸς τῆς Κερκύρας ἐξέλεξε τινὰς ἐκ
τῶν ἐπιφανέστερων Ἑβραίων, ὡς δημοτικοὺς αὐτοῦ συμ-
βούλους καὶ παρέδρους. Τὸ αἶσιον δὲ τοῦτο ἀποτέλεσμα ὀ-
φείλεται, φρονοῦμεν, ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὰ ἀπονεικθέντα ὑπὸ
τῆς Πολιτείας τοῖς Ἑβραίοις πολιτικὰ δικαιώματα, ἀφ' ἑτέ-
ρου δὲ, καὶ ἰσως, ἰσως καὶ πρωτίτως, εἰς τὴν ἐμπεφυκυῖαν

(1 Ἑφημερίς Ἀθηνῶν „Ἀκρόπολις“, 13 Μαΐου 1892.

ιδιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος τοῦ προσελκύειν, συγχωνεύειν καὶ ἀφομοιοῦν μεθ' ἑαυτοῦ πάντα καὶ τὰ πλεονάζοντα καὶ ἀλλότρια στοιχεῖα, ἵν' ἀποτελεσθῶ συμπαγές, ὁμογενές καὶ ἐνιαῖον σύμπλεγμα τὸ ὁποῖον νὰ παριστᾷ τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν μεθ' ὅλων τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῆς. Τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς γενικῆς ιστορίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. καὶ ἵνα ἄλλα μὴ ἀναφέρωμεν, ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ τελευταίου ἑλληνος Βασιλέως, τοῦ ἐθνομάρτυρος Κωνσταντίνου.

Περὶ τῶν ἐν Ζακύνθῳ ὁμῶς Ἑβραίων ἄλλοι εἰσὶν οἱ κρατοῦντες· ὅροι καὶ συνθήκαι, καὶ διὰ τοῦτο εἶπομεν ὅτι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς ἐν Κερκύρα ὁμορθῆκους αὐτῶν. Πράγματι οἱ ἐν Ζακύνθῳ Ἑβραῖοι, ἕνεκα τῆς καθαρᾶς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς, τῆς ιδίαις γλώσσης καὶ τῶν κοινῶν μεθ' ἡμῶν ἡθῶν αὐτῶν, δὲν διαφέρουσι σχεδὸν καθόλου τοῦ αὐτόχθονος κατοίκου τῆς νήσου. Ἡ μόνη παραλλαγή, ἐὰν δύναται νὰ κληθῇ παραλλαγή τὸ τοιοῦτον, εἶναι τὸ κατὰ τι ὑπερέμενον καὶ ἐπισεσυρμένον τῆς φωνῆς καὶ τῆς προφορᾶς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται μᾶλλον ν' ἀποδοθῇ εἰς ἐλαττωματικὴν ἔξιν ἀποκτηθεῖσιν κατὰ τὴν μακροχρόνιον αὐτῶν δουλείαν, καθ' ἣν ἔξων ἐπτοημένοι καὶ πτήσσοντες πρὸ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν, οὐχὶ δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς τεκμήριον ἐθνολογικῆς διακρίσεως ἢ διαφορᾶς. Ὅθεν οἱ Ἑβραῖοι Ζακύνθου δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωνται ἢ ὡς καθαρῶς ἑλληνες ἀμιγεῖς καὶ γνήσιοι.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ζακύνθῳ Ἑβραίων δὲν ὑπερβαίνει τὰς 500 ψυχάς. Οἱ πλείοσι ἐξ αὐτῶν εἰσὶ φαναρῶν ποιοὶ καὶ κατασκευασταὶ τῶν ἐκ κασσαϊτέρου οἰκικῶν σκευῶν, ἄλλοι ἐραπλωματοποιοὶ καὶ γρωματοποιοὶ, ἔνιοι πλανώδιοι μεταπράττει καὶ δύο ἢ τρεῖς ἔμποροι· ὄντες δὲ εἰς τῷ ἄκρον φιλόπονοι, ἐργατικοὶ καὶ λιτώτατοι, διὰ τῆς μικρᾶς αὐτῶν

ταύτης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου αὐτῶν πληρέστατα, τόσον ὥστε δυσκόλως θ' ἀν εὕρισκέ τι παρ' αὐτοῖς ἓνα ἀπολύτως ἄπορον ἢ ἀπολύτως πένητα, ταῦτοχρόνως ὅμως οὐδεὶς ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν τακτῶν ἐξέχων ἐπὶ τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ ὄλῳ, ὡς συμβαίνει παρὰ τοῖς Ἑβραίοις Κερκύρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀριθμοῦνται πολλοὶ μεγαλέμποροι καὶ μεγάλοι τραπεζίται. Καὶ ἐν Ζακύνθῳ βεβαίως ἀναφαίνονται μεταξὺ τῶν Ἑβραίων καὶ εὐποροὶ τινες καὶ ἄλλοι μετερχόμενοι τὸ ἀγαπητὸν τοῖς Ἑβραίοις, ἃς εἵπομεν, ἐπάγγελμα, τῆς τοκογλυφίας, πλην οἱ εὐαριθμοὶ οὗτοι εἶναι ἀπλῶς εὐποροὶ καὶ οὐχὶ πλούσιοι, περὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὴν τοκογλυφίαν ἀσχολουμένων, μὴ τὴν ἀλήθειαν θὰ εὕρισκετό τις ἐν δυσκόλῳ θήσει· ν' ἀποφανθῇ, ἐὰν αἱ ζηταίαι ἃς οὗτοι ὑπέστησαν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκ τῶν ὀφειλετῶν των, δὲν ἰσοφαιζοῦσι τὰς βαρείας ἀφαιμάξεις ἃς ἐξετέλεσαν ἐπ' ἄλλων.

Τὰ ἥθη τῶν ἐν Ζακύνθῳ Ἑβραίων ἔχουσιν ἥπιον καὶ προσηνῆ χαρακτῆρα. Οὗτοι ἀγαπῶσι τὴν γενέτειραν αὐτῶν γῆν ἐκθύμως, διότι ἔσαν ἐκ ταύτης ἀπέλθωσιν, ὑποκείμενοι καὶ οὗτοι εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζον τοὺς Ζακυνθίους αἰσθημα τῆς νοσταλγίας, ποθοῦσι καὶ πάλιν εἰς Ζακύνθον νὰ ἐπιστρέψωσιν. Ἐπειδὴ δὲ παρῆλθον σχεδὸν 150 ἔτη ἀπὸ τῆς τελευταίας τοῦ λαοῦ τούτου κατ' αὐτῶν ἐξεγέρσεως, οὐδεμία δὲ ἔκτοτε ἠγέρθη κατ' αὐτῶν αἰτίαισις, διότι δὲν παρέσχον οὐδεμίαν πρὸς τοῦτο ἀρρομὴν, εἶχον κατευνασθῇ καὶ λησμονηθῇ τὰ πάθη καὶ τὰ μίσση, ἅτινα ἐχώριζον τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τῶν Ἑβραίων ἄλλοτε. Μετὰ τὴν ἔνωσιν δὲ τῆς Ἑπτανήτου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅτε κατερείφθησαν αἱ πύλαι τοῦ γέτους, αἵτινες ἐχώριζον τρόπον τινα καὶ ὕλκως τοὺς Ἑβραίους ἐκ τῶν ἄλλων κατοίκων τῆς πόλεως, καὶ ἀπέκτησαν οὗτοι τὰ δικαιώματα τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, ἢ μετὰ τῶν Χριστιανῶν συμβίωσις των ἐτελεύτη οὐ μόνον ἀρμονικῇ ἀλλ' ἐγκάρδιος καὶ ἀδελ-

φικωτάτη. Ἐνεκα δὲ ὅλων τούτων οἱ Ἑβραῖοι Ζακύνθου εἶχον ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον εἰς τὰς Λέσχας, εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς Ναοὺς ἡμῶν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐπεκράτει μεταξύ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Ἑβραίων ἐνταῦθα ἡ μεγαλειτέρα σύμπνοια, εἰλικρίνεια καὶ ἀγάπη ὡς ἀρμόζει εἰς πεπολιτισμένας χώρας, ἐν αἷς αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις καὶ διαφοραὶ δὲν διαιροῦσι καὶ δὲν χωρίζουσι — καὶ δὲν πρέπει νὰ χωρίζουσι — τοὺς πολίτας μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πατρίδος.

Δυσυχᾶς τὴν ἀνέφελον καὶ ἥρεμον ταύτην κατάσασιν ἐπέπρωτο νὰ ταράξωσι γεγονότα τινα συμβάντα ἐν Κερκύρᾳ, ἅπερ ὑπῆρξαν ἡ ἀφορμὴ τῶν κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐν Ζακύνθῳ ταραχῶν, περὶ ὧν θὰ διαλάβωμεν παρακατιῶν.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ παρελθ. Μαρτίου, εὐρέθη πεφονευμένη ἐν τῇ ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ Κερκύρας παιδίσκη τις περὶ ἧς ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι ἦτο ἑβραία, ἄλλοι δὲ ὅτι ἦτο χριστιανή. Οἱ Χριστιανοὶ κατηγοροῦν τοὺς Ἑβραίους ὡς διαπράξαντας τὸν φόνον τοῦτον διὰ τελευτουργικῶς τῆς θρησκείας αὐτῶν λόγους. Ὡς ἐκ τούτου μέγας ἠγέρθη ἐν Κερκύρᾳ ἐρεθισμὸς κατὰ τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐπηκολούθησαν κατ' αὐτῶν ταραχαὶ καὶ βίαιοπραγίαι πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Πλὴν ἃς ἀφήσωμεν τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Κασσιμάτην ὅστις περιγράφει τὸ γεγονός τοῦτο τῆς παιδίσκης ὡς ἀκολούθως:

»Σταχυολογοῦντες ὅθεν ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῆς Πρωτεύουσας, καταχωρηθεισῶν ἀνταποκρίσεων, παραθέτομεν ἀπλῶς καὶ ξηρῶς, τὰ τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἀνθρωποθυσίας ἀνευ τῶν ἡμετέρων σχολίων, καθὰ τῆς δικαστικῆς Ἀρχῆς ἐξακολουθούσης πάντοτε νὰ κρατῇ τὸν μῖτον τῆς ὑποθέσεως, καὶ πάντοτε ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου εὐρισκομένης, ἐπὶ τῶν καταφανῶν ἰχνῶν τῶν αὐλῶν ὡς φαίνεται, σὺν τῷ χρόνῳ, καταστάντων ἐνόχων.»

αἰδοῦ ἢ ξηρὰ ἀφήγησις τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἀνθρωποθυσίας. »
 »Τὴν ἐσπέραν τῆς Δευτέρας 1 Ἀπριλίου ὁ ἐν Κερκύ-
 ρᾳ ἐξ ἐπαγγέλματος κήρυξ Γκάγκας, περιερχόμενος τὰς
 ἀγυῖας τῆς πόλεως, προεκήρυσσε γενναίαν ἀμοιβὴν εἰς τὸν
 εὐρόντι οὐκταετὲς κοράσιον Ἑβραϊκῆς οἰκογενείας ἀπολεσθὲν
 ἀπὸ πρωῒας. Τὸ πρωτορχνὲς τοῦ κηρύγματος καὶ τὸ δ-
 λως ἀσύνητες τῆς ὥρας ἐν ἡ ἐγεννήθη διαφοροτρόπως ὑπὸ
 τῆς κοινωνίας ἐσχολιάσθη· οἱ μὲν αἰσιόδοξοι ἀπέδωκαν τὸ
 γεγονὸς εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ ἀσειεύεσθαι κατὰ τὴν πρώτην
 Ἀπριλίου, οἱ δὲ ἀπαισιόδοξοι διεῖδον ὑπὸ τὸ γεγονὸς τοῦτο
 ἀποτρόπαιον ἐγκλημα, οὕτως ὥστε οὐδεὶς ἀπεδέξατο τὸ
 γεγονὸς ὑφ' ἣν παρουσιάζετο μορφήν, οὐδενὸς πειθομένου ὅτι
 ἦτο δυνατόν ἐν τῷ γενῶ κύκλῳ τῆς πόλεως τῆς Κερκύ-
 ρας καὶ ἐν τῷ ἐτι γενωτέρῳ τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας, ἢ ἂ
 πολεσθῇ οὐκταετὲς κοράσιον καὶ νὰ προκηρύσσεται βραβεῖον
 πρὸς ἀνέυρεσιν αὐτοῦ, ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἀλόγου ἢ περὶ
 ἀψύχου ! »

»Ἡ ἐπομένη πρωῒα ἀπέδειξε δυστυχῶς ὅτι δὲν ἐσφάλ-
 λοντο οἱ ἀπαισιόδοξοι. Κακούργημα φαικιδεῖς, ὅπερ φρικτὸν
 μέχρι τοῦδε καλύπτει μυστήριον, εἶχε διαπραχθῇ καὶ οὗτι-
 νος θυμὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀπωλεσθεῖσα κόρη. Ἡ Κέρκυρα ἐγένετο
 ἀνάστατος διχοθείσης ἐν ἀκαρεὶ τῆς φοβερᾶς εἰδήσεως ὅτι ὁ-
 κταέτις κόρη εὐρέθη φονευμένη ἐντὸς σάκκου τοποθετημένου
 ἐν τῇ εἰσόδῳ οἰκίως Ἑβραίου τινός, Ν α ξ ὃν καλουμένου.»

αἰδοῦ δὲ τί συνέβαινε, πράγματι.»

«Περὶ τὰς 5 ὥρας μ. μ. τῆς 1ης Ἀπριλίου ὁ Ἑβραῖ-
 ος Β η τ α Σ ά ρ δ ας παρουσιασθεὶς εἰς τὴν Ἀστυνομίαν
 ἐδήλωσεν ὅτι ἀπὸ πρωῒας εἶχεν ἀπωλέσει ἐπταετὲς θυγάτριον
 ὀνόματι Ρουμπίναν. Ἡ Ἀστυνομία ἤρξατο ἀμέσως γενικῶν ἐ-
 νεργειῶν πρὸς ἀνέυρεσιν αὐτῆς, ἐνῶ ὁ πατὴρ παρήγγειλε τῷ
 κήρυκι νὰ προκηρύξῃ βραβεῖον, εἰς ὅντινα ἤθελεν ἀνέυρει καὶ
 ὁδηγήσει εἰς τὴν Ἀστυνομίαν τὸ ἀπωλεσθὲν κοράσιον. Μίαν
 ὥραν μετὰ ταῦτα ὁ πατὴρ συνοδευόμενος ὑπὸ συγγενῶν ἐπα-

νεγμένον, πληθὺς δὲ ἁλλων πληγῶν ἐν δια-
φόροις τοῦ σώματος μέρεσι. Πλὴν τούτων πα-
ρετίρησεν ὅτι εἶχεν ἀφαιρεθῇ ὅλον τὸ αἷμα καὶ οὐ-
δὲ ρανὶς εἶχεν ἀφεθῇ ἐν τῷ πτώματι πλὴν
τοῦ ὀλίγου αἵματος τοῦ κρανίου ὁπερ
δυσκόλως δύναται νὰ ἐξαχθῇ. Κατὰ τὴν γνώ-
μην τοῦ εἰρημένου ἱατροῦ, ὅστις ἐζήτασε τὸ πτώμα τὴν
πρωτὴν τῆς Τρίτης, τὸ ἐγκλημα εἶχε διπραχθῇ τὴν πρωτὴν
τῆς Δευτέρας, ὁπότε καὶ διεδόθη ἡ εἰδησις ὅτι τὸ κοράσιον
ἀπωλέσθη. »

« Γνωσθεῖσιν τῶν λεπτομερειῶν αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ πρωτοφαι-
νοῦ, τούτου κακούργηματος, καὶ ἐξερεθισθέντος τοῦ Χριστια-
νικοῦ πληθυσμοῦ, ἔεικ τῆς θρασύτητος τῶν Ἑβραίων, ὑβρι-
ζόντων καὶ μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις ταύτας τοὺς Χριστια-
νοὺς καὶ διαινεομένους, ὅτι οὗτοι ἦσαν οἱ δολοφόνοι, ὁ λαὸς
ἐδραιωθείσης πλέον τῆς πεποιθήσεως αὐτοῦ, ἐκ τῶν τόσων τε-
κμηρίων, ὅτι Ἑβραῖοι ἦσαν οἱ ἐνοχοί. προέβη εἰς ἡσυχον
μὲν, ἀλλ' ἐμφαντικῇ ἐκδήλωσιν τῆς ἀγανακτήσεώς
του, ἀποκλείσας τοὺς ἀνθρωποθύτας ἐν ταῖς τρώγλαις των
καὶ ἐξαιτούμενος τὴν δικαίαν ἀλλὰ καὶ ταχεῖαν τιμωρί-
αν τῶν ἐνόχων. »

« Εἰς ἀπάντησιν τῶν δικαίων τούτων καὶ εὐλόγων ἀπαιτήσεων
ὁ νομάρχης κ. Βλάχος διὰ λόγους οὓς αὐτὸς γινώσκει,
σπεύδει, αὐτὸ τὴν ἐπίσημον ιδιότητα τῆς ἀρχῆς του » νὰ θε-
βαιώσῃ ὅτι τὸ εὐρεθὲν πτώμα εἶνε τὸ τῆς Ρουμπίνης Σάρ-
δης, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε εἶδε! Ἐνῶ θὰ καθίστατο πειστικώ-
τερος ἴσως, ἂν ἠδύνατο νὰ θεβαιώσῃ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τῆς ἀρ-
χῆς του, » ὅτι τὸ θυγάτριον τοῦ Σάρδης δὲν
περιέλαβε τὰς δὲ ἀνὰ τὰς Εὐρωπαϊκὰς
μεγαλοῦ πόλεις τιμώμενον καὶ γεραι-
ρόμενον ὡς σῶσαν τὰς ψυχὰς τόσων
χιλιάδων ὁμοφύλων του. »

« Εἰσπαγγελοῦ, δὲ καὶ ἀνάγκη τις ὁδηγοῦνται ἀπὸ τῆς κατα-

θέσεις τοῦ κωφαλάλου Ἑβραίου, ὅστις τοὺς περιάγει καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ καθ' ἑκάστην νέαν καὶ ἀντιφάτικὰ τοὺς φέρει περιστάτικα. Οὗτος ἀφοῦ ἐκουράσθη ὁδηγῶν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Γαρίτσας εἰς Μαντούκιον καὶ ἐκεῖθεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια καταθέτει πλέον αὐτοὶ τὸ ἔγκλημα διεπράχθη ὑφ' Ἑβραίων ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ, καὶ προσαγορευμένος ὑπεδείκνυει τὸν οἶκον, ὅπου ἀνακαλύπτονται πράγματι ἱχνη αἵματος ἐπὶ τῆς αὐλαίας θύρας. Κατὰ τὴν 1 μ. μ. ὁθεν ὥραν τῆς 17ης Ἀπριλίου στρατιωτικὴ συνοδεία ἐχουσα ἐφ' ὅπλου λόγχην συνελάμβανε, ἐντολῇ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τὰ Ἑβραίους, ὧν τρεῖς ἦσαν χαχάμαι (ραββίνοι) ἐκομίζετο δὲ μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀνάκρισιν καὶ θύραν αἱματωμένην καὶ πλάκες πλήρεις αἵματος.»

αἱ Ἀρχαὶ εἶχον ὁδηγηθῇ εἰς ὑπόγειον σύρμα ὑπὸ τὴν συναγωγὴν, εἴτα δὲ εἰς ἑβραϊκὸν οἶκον, παρὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ἐν τῇ ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ, ἐν ᾧ εὐρέθησαν ἡ θύρα, ὁ τοῖχος καὶ αἱ πλάκες πλήρεις αἵματος, παρὰ τοῦ κωφαλάλου Ἑβραίου.»

α' Ὀλίγα, ὅμως ὥρας μετὰ τὰ ἀνωτέρω συμβάντα οἱ συλληφθέντες Ἑβραῖοι ἀπελύοντο.»

α' Ὅθεν αἱ μέχρι τοῦδε γνωστῆσαι μαρτυρίαι εἶνε αἱ τῶν φρουρούντων τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν κλητῶν καθ' ἣν νύκτα εὐρέθη τὸ πτώμα, οἵτινες συνέλαβον τὸν λεγόμενον πατέρα τῆς κόρης μετὰ αἱματωμένου σάκκου, καὶ ἀνεῦρον τὸ πτώμα παρὰ τοὺς πόδας ἐνὸς Ἑβραίου νεκροθάπτου καὶ τοῦ Ἑβραίου Ναξῶν ὅστις ὑπὸ ἄλλου κλητῆρος ὤφθη παρὰ τὸ Ἑβραϊκὸν νεκροταφεῖον· ὀλίγον προτοῦ συλληφθῇ ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ μετὰ τοῦ δευτέρου πατρὸς τῆς κόρης καὶ τοῦ νεκροθάπτου. Ἐτέρω μαρτυρίαι ὑπάρχει τοῦ χωρικοῦ Ζερβοπούλου ὅστις κατέθεσεν

ἔτι ἤκουσε τὸν λεγόμενον πατέρα τῆς κόρης νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Νεῶν αγία νὰ φονεύσῃ τὴν κόρην περιεπλήχθην ἐγώ». Ἐπίσης καὶ αἱ καλογραφαὶ αἱ διευθύνουσαι τὸ ἐνταῦθα ἰταλικὸν παρθεναγωγεῖον κατέθηκαν περιόπου τὰ ἐξῆς· ὅτι πρὸ δύο ἡμισυ περιόπου ἐτῶν ὁ Σάρας ἔστειλεν εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον τὴν φονευθεῖσαν, δύο δὲ μῆνας πρὸ τοῦ φόνου ἀπέσυρεν αὐτὴν, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ κόρη πολλάκις, ἐπειδὴ αἱ ἄλλαι μαθήτριάς ἀπεστρέφοντο νὰ συναναστραφῶσιν αὐτὴν ὡς Ἑβραίαν, ἔλεγεν ὅτι «ἐγὼ δὲν εἶμαι Ἑβραία ἀλλὰ Χριστιανὴ καὶ ὀνομάζομαι Μαρία Δεσύλλα» ὅτι πολλάκις ἔλεγεν ἡ κόρη, ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ ἀντὶ φαγητοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῇ ἐδίδον γλυκύσματα.»

Ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ ἀτελεῖ ταύτῃ ἀφηγήσει, ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ ἀνεύρῃ πάντα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα, τὰ τόσῳ πανομοιότυπα, τ' ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ταλμουδικὰς ἐκτελέσεις, καὶ μετὴν παρατήρησιν ταύτην παύομεν καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονότος τούτου. (1)»

Ἐνεκα τοῦ γεγονότος τούτου ἡ Κέρκυρα ἐγένετο ἀνάστατος ἐπηκολούθησαν δὲ ταραχαὶ καὶ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἐκεῖ Ἑβραίων οὐκ ὀλίγαι καὶ ἐπανηλημμέναι. Καὶ διὰ μὲν τὸν φόνον τοῦτον τῆς παιδίσκης συνελήφθησαν διάφοροι Ἑβραῖοι, οἵτινες ἀμέσως σχεδὸν ἀπέλύθησαν, διὰ δὲ τὰς κατὰ τούτων διαπραχθείσας ἐπιθέσεις χριστιανοὶ τινες, ἐξ ὧν τρεῖς ἢ τέσσαρες κατεδικάσθησαν ἤδη, καὶ ἄλλοι παρεπέμφθησαν ἵνα δικασθῶσιν. Ἡ ἀνάκρισις προβάσα λίαν βραδέως, ὡς μὴ ἔδει, διότι οὕτω, δυστυχῶς, πάντοτε εἰθίσται παρὰ τοῖς ἑλληνικαῖς δικαστηρίοις, μετὰ μῆνας ὁλοκλήρους ἀπαφήνατο ὅτι ἡ φονευθεῖσα κόρη ἦτο Ἑβραία, χωρὶς ἐν τοῦτοις νὰ κατωρθώσῃ ν' ἀνακαλύψῃ ἀσφαλῶς ποῖοι ὑπῆρξαν οἱ δρᾶσαι τοῦ φρικώδους τούτου ἐγκλήματος. Τὸ δὲ ἐγκλημα τοῦτο τὸ συνταράξαν καὶ ἀνασταῖωσαν λίαν δικαίως, ὅλην τὴν Κέρκυραν, μένει μέχρις ὥρας κεκαλυμμένην ὑπὸ πυκνῆς καὶ ἀδικαπεράστου ἀχλύος, τὴν ὁποίαν ἂν δὲν κα-

(1) Κηροσιμάτη Αἴμα κτλ, σελ. 194—200.

τώσθαισε νὰ ἄρῃ ἡ ἀνάκρισις, ἃς ἐλπίζωμεν, ὅτι θὰ δυνήθῃ νὰ δικασπάζῃ ἡ ἀποδεικτικὴ ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων διαδικασίᾳ, καὶ τοῦτο ἵνα ἐπιχυθῇ φῶς ἐπὶ τῆς τοσοῦτον ζοφώδους καὶ σοβαρᾶς ταύτης ὑποθέσεως.

Πρὸς τιμὴν τῆς Κερκύρας καὶ ὅλης τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ μας φίλου κ. Πολυλά καὶ ἄλλων, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ρητῶν δηλώσεων τοῦ ἐκεί ἄρχιραββίνου, εὐτυχῶς, ἀπεδείχθη ὅτι αἱ συμβᾶσαι κατὰ τῶν Ἑβραίων ταραχαὶ καὶ ἐπιθέσεις δυνατὸν ν' ἀποδοθῶσιν εἰς θρησκευτικούς ἢ καὶ πολιτικούς λόγους, οὐχὶ ὅμως ποσῶς εἰς κερδοσκοπικὰ καὶ χρηματιστικὰ ἐλατήρια, ὡς ἐπειράθησαν κατ' ἀρχὰς καλόβουλοι τινες νὰ χαρακτηρίσωσι τὰς ἐν Κερκύρᾳ ἐκτυλιχθείσας θλιβερὰς ταύτας σκηνάς.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον ἅμα τὰ συμβάντα ταῦτα ἐγνώσθησαν ἐν Ζακύνθῳ ἐτάραξαν τὸν λαὸν εἰς ἄκρον. Ἐν ταῖς λέσχαις ἐν τοῖς καφενείοις, ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, καὶ ὅπου συνάθροισις λαοῦ, ἡ ἐπικρατοῦσα ὁμιλία κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας μόνον περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ συμβάντος κακουργήματος περιστρέφετο. Οἱ γεροντότεροι ἀνεπόλουν καὶ διαγοῦντο ὅσα εἶχον ἀκούσαι ἐκ παραδόσεως περὶ τοῦ σφαγιασθέντος παιδίου ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὸ 1712, ὁ ὁποῖος φόνος, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, εἶχε τότε ἀποδοθῇ τοῖς Ἑβραίοις· ἀνέφερον δὲ διαφόρους τοιοῦτου εἶδους ἱστορίας ὡς συμβᾶσας ἄλλοτε ἐν Κερκύρᾳ ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἄλλαχού. Αἱ διηγήσεις αὐταὶ ἠκούοντο ἀπλήστως καὶ μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Ἄλλοι ἔτρεχον εἰς τὸ ἀρχαιοφυλακεῖον ἵνα ἀναγνώσωσιν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ χειρογράφῳ τὰ ὑπὸ τοῦ Βαρβιάνη συνταχθέντα χρονικά τῆς νήσου, ἐν οἷς ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ φανεθέντος παιδὸς κατὰ τὸ 1712 ὃπερ ἀνεγράψαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Τὸ σύγγραμμα τὰ «Ἰουδαϊκὰ» οὗ καὶ ἡμεῖς τσάκις μνείαν ἐποιήσαμεθα καθίστατο περιζήτητον, ὡς ἐγένετο περιζήτητον καὶ πᾶν ἄλλο βιβλίον, σχετιζόμενον πρὸς τοὺς Ἑβραίους καὶ πραγματευόμενον τὸ περὶ ἀνθρωπο-

θυσίας ζήτημα. Ἐξ ὅλων τούτων ὁσημέραι ἠϋξανε καὶ ἐ-
 κερυροῦτο ὁ κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐρεθισμός· οὕτω δὲ, δυστυχῶς,
 τὴν προτέραν πρὸς αὐτοὺς συμπάθειαν καὶ ἀγάπην τοῦ λαοῦ,
 κατὰ φυσικὴν ἀντίδρασιν, διεδέξατο κατὰ πρῶτον ἡ δυσπι-
 στίς, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἡ ἀγανάκτησις ἡ ὁργὴ καὶ
 αὐτὸ τὸ μῖσος. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη οὐδένα δύναται νὰ ἐκ-
 πληῇ. Ὁ λαὸς ἐν τῇ ἀπερίττῳ ἀλλὰ καὶ θαυμασίᾳ αὐτοῦ
 λογικότητι, ἀδιάρκρον ἐὰν ὀρμώμενος ἐν τῇ συγκεκριμένη ταύ-
 τη περιπτώσει· ἐξ ἀληθοῦς ἡ πεπλανημένης ἀφετηρίας, ἡγα-
 νάκτει κατὰ τῶν Ἑβραίων οὐχὶ ὅτι οὗτοι ἐπρέσβευον τὴν
 πίστιν τῶν πατέρων των, διότι ἡ θρησκεία αὐτῶν δὲν ὑπῆρ-
 ξε κώλυμα ν' ἀγαπηθῶσι καὶ εὐεργετηθῶσιν, ὡς εὐεργετή-
 θησαν καὶ ἡγαπηθῆσαν, οὔτε αἱ θρησκευτικαὶ αὐτῶν πεποι-
 θήσεις ἡγείραν ἐμπόδιον ἀνυπέβλητον ἵνα παρασχεθῶσιν αὐ-
 τοῖς ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς ἰσοπολιτείας, ἀλλ' ὁ λαὸς ἡ-
 γνάκτει διότι μεθ' ὅλα ταῦτα τὰ εὐεργετήματα, μεθ' ὅλα
 ταῦτα τ' ἀψευδῇ τῆς συμπαθείας καὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ
 τεκμήρις, οἱ Ἑβραῖοι παρίσταντο ἀδιόρθωτοι καὶ ἠδύναντο νὰ
 παρὰβληθῶσιν εἰς ἄλλους ὄφεις, οἵτινες κατὰ τὸ ἀρχαῖον
 καὶ γνωστὸν παράδειγμα, θερμανθέντες εἰς τὸ στήθος ἡμῶν
 ἠθέλησαν νὰ δῆξωσι τὰ περιθάλψαντα καὶ θερμάναντα αὐτοὺς
 στέρνα. Ἡ ἀντίδρασις λοιπὸν αὕτη ἦτο φυσικὴ καὶ λογικω-
 τάτη, καὶ χωρὶς νὰ δικαιολογῶνται αἱ κατὰ τῶν Ἑβραίων
 διαιοπραγίαι—ἅς πάσῃ ἡμῶν δυνάμει δὲν θὰ παύσωμεν στη-
 λιτεύοντες—ἐξηγῆται, νομίζομεν, ἀρκούντως καὶ πληρέστατα.

Ἐνῶς λοιπὸν ἐν Ζακύνθῳ ὁ ἐρεθισμὸς ὁσημέραι ἐδεινούτο,
 οὐδεὶς εὐρέθη ἐκ τῶν ἀρμοδίων, οὐδεὶς ἀνεξαρέτως, ὡς ὤ-
 φειλεν, ὅστις νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ κατευνάσῃ τὸν λαὸν καὶ δια-
 φωτίσῃ αὐτόν, ἐὰν μάλιστα ὁ ἐρεθισμὸς οὗτος ἱστηρίζετο
 οὐχὶ ἐπὶ ἀσφαλοῦς ἀλλ' ἔστω ἐπὶ ψευδοῦς διδομένου. Ἡ
 ἀπόλυτος αὕτη ἀδράνεια, ἡ ὀπόλυτος αὕτη σιωπὴ, ἡ ἀπόλυ-
 τος αὕτη νάρκη τῶν ἀρχῶν, ἔτι μᾶλλον ἐνίσχυεν ἔτι μᾶλλον
 ἐπερὼννυε τὴν παρὰ τῷ λαῷ σχηματισθεῖσαν καὶ ἀναπτύχ-

ἔπαινον ὑπόνοιαν κατὰ τῶν Ἑβραίων.

Τὰ ἐν Κερκύρα ἡμίμετρα τῆς Κυβερνήσεως, τῆς ἐν τῇ παραζάλῃ αὐτῆς μὴ δυνηθείσης ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ φοβερὸν ζήτημα ὡς ἤρμοζεν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀμφιταλαντεύσεων καὶ ὑπεκφυγῶν αὐτῆς παρεχούσης ὑποπτα καὶ ἐκτὸς τῆς τεκμήρια περὶ τῆς ἐνοχῆς τῶν Ἑβραίων, οὐ μόνον δὲν κατηύναζον τὰ ἐν Κερκύρα πνεύματα, ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν μοιραίως προητοίμαζον, δυστυχῶς, τὸν ἀντίκτυπον τῶν ἐνταῦθα κατ' αὐτῶν συμβασῶν σκηνῶν.

Ἡ Κυβέρνησις ἡ ἐλληνικὴ, ἐλέγετο—καὶ κατὰ τοῦτο, πιστεύομεν, ὅτι ἠδικεῖτο,—ὅτι ἔτρεμε καὶ ἔπτυσεν ἀπέναντι τῶν Ἑβραίων τραπεζιτῶν, μεθ' ὧν διεπραγματεύετο δάνεια καὶ οἰκονομικοὺς συνδυασμοὺς, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπειλούμενα ἐκαστοὺς ἐκαστῶν συνεπῶς τὴν πορείαν τῆς ἐκλιπαροῦσα τὴν εὐμένειαν τούτων.

Ἐκ τῆς καθόλου πορείας τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐμορφώθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ κατ' αὐτῆς δυσμενὴς αὕτη κοινὴ γνώμη, ἥς συνέπεια φυσικὴ ἦτο (ἡ ἐπαύξεισις τῆς κατὰ τῶν Ἑβραίων καταφοράς. Ἡ Κυβέρνησις ὥφειλεν ἅμα τῇ ἀρχῇ τῶν συμβάντων τούτων, νὰ δηλώσῃ μετὰ παρησιίας καὶ σοβαρότητος, δι' ὧν τῶν μέσων καὶ τοῦ κύρους ὅπου κέκτηται μία Κυβέρνησις, ὅτι θὰ καταδιώξῃ μὲν ἀμειλίχως τοὺς δράστας τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐγκλήματος, ὅτι ἐὰν ἀποδειχθῇ ἀσφαλῶς καὶ ἀναμφισβήτητος ὅτι οἱ Ἑβραῖοι χρῶνται ἐπὶ τελετουργικῶ τέλει χριστιανικῶ αἵματι, θ' ἀποτραπῇ διὰ καταλλήλων νομοθετικῶν μέτρων πᾶσα ἐπανάληψις τῶν τοιούτων ἐν τῷ μέλλοντι, πλην ταυτοχρόνως ὅτι θὰ ἐμποδίσῃ καὶ καταστείλῃ πᾶν ἐγγχείρημα τείνον πρὸς διατάραξιν τῆς τάξεως. Διὰ τῆς συνετῆς, ἀλλὰ καὶ εὐπαρησιάστου ταύτης πολιτικῆς, φρονούμεν, ἡδύνατο ν' ἀποσοβῇ πᾶς κίνδυνος, διότι ὁ εὐάγωγος καὶ φιλόνομος λαὸς τῆς Ἑπτανήσου ἤθελε πεισθῇ ὅτι καὶ τὸ ἐγκλημα θὰ ἐτιμωρεῖτο καὶ κατάλληλα ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἐ-

λαμβάνοντο μέτρα διὰ τὸ μέλλον. Πλὴν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, δυστυχῶς, διὰ τῶν ἀστόχων αὐτῆς πράξεων, ἐν προκειμένῳ, ἀντὶ νὰ κατευνάσῃ, ἐτι μᾶλλον συνετέλεσεν, ὡς εἵπομεν, εἰς τὸ νὰ ἐπαυξηθῇ ὁ ἐρεθισμὸς καὶ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν Ἑβραίων.

Αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Κερκύρα διατρεχόντων τούτων, περιεμένοντο εἰς Ζάκυνθον μετὰ μεγάλης ἀνυπομονησίας καὶ ὑπερτάτου ἐνδιαφέροντος. Ὡς δὲ συμβαίνει πάντοτε ἐν παραπλησίαις περιστάσεσι, τὰ γεγονότα μακρόθεν καὶ κατ' ἐξαφθεῖσαν φαντασίαν θεώμενα ἢ μᾶλλον ὑπονοούμενα, ἐξωγοῦντο, παρεμορφοῦντο καὶ ἐμεγεθύνοντο εἰς ἄκρον. Ἐνεκα δὲ ὅλων τούτων ὁ μεταδοθεὶς ἥδη καὶ εἰς Ζάκυνθον ἐρεθισμὸς κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον αὐτοῦ σημεῖον.

Ὁ κατὰ τῶν Ἑβραίων λοιπὸν ἐρεθισμὸς ἐν Ζακύνθῳ ἔνεκα τῶν συμβάντων τούτων ἐν Κερκύρᾳ, εἶχε φθάσει ἐπαναλέγομεν, εἰς τὸ ἄκρον. Καὶ πρὸ τῆς μεγάλης ἐβδομάδος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς, μεμονωμένοι τινες πράξεις κατ' αὐτῶν, λοιδορίαι καὶ ὕβρεις ἐξεδήλουν καταφανέστατα τὴν αὐξοῦσαν ταύτην κατὰ τῶν Ἑβραίων δυσμένειαν τοῦ πλήθους. Πολλοὶ ἐκ τούτων οἵτινες πρότερον ἤγαπῶντο καὶ ἀπῆλαιον ὑπολήψεως παρ' ἄπασι, πλαγίως κατ' ἀρχὰς καὶ ἀναφανδὸν κατόπι ἐξεδιώχθησαν μεθ' ὕβρεων ἐκ τῶν λεσχῶν, ἐν αἷς ἐφοίτων προηγουμένως ὡς συνδρομηταὶ καὶ τακτικοὶ θαμῶνες, καὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ ἴδια πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω σκανδάλων καὶ ταραχῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι λοιπὸν ἔνεκεν ὅλων τούτων ἔμενον περιορισμένοι ἐντὸς τῆς συνοικίας αὐτῶν, ἐξ ἧς δὲν ἐξίτρχοντο ἢ μόνον διὰ τὰς βιοποριστικὰς αὐτῶν ἀνάγκας καὶ ὑποθέσεις. Ἐὰν δέ τις αὐτῶν ἐφωρᾶτο μόνος ἀνὰ τὰς οδοὺς, αὐθωρεὶ ἐσχηματίζοντο ὅμιλοι ἀγυιοπαίδων οἵτινες διὰ γιουχαΐσμων, ὕβρεων καὶ ἐκσπενδονίσεω κατ' αὐτῶν σεσηπότην

λεμονίων, τοὺς ἡνάγκαζον ν' ἀποχωρήσωσιν εἰς τὸ γέτο ὑπὸ τὴν σρνοδεῖαν τῆς περιπόλου ἥτις προσέτρεχε πάντοτε ἐν τοιαύταις περιστάσεσι.

Τὴν νύκτα τῆς 12 Ἀπριλίου 1891 διῆλθεν ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς συνοικίας ὁμάς τις πολιτῶν ὡς εἶδος μικρᾶς διαδηλώσεως κατὰ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ὡς εἰκὸς κατὰ τὴν προκεχωρηκυῖαν ἐκείνην ὥραν εὕρισκοντο κεκλεισμένοι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν καὶ ἐκοιμῶντο. Οἱ διαδηλωταὶ οὗτοι δὲν προσέβησαν εἰς ἄλλο τι ἢ εἰς ὕβρεις καὶ γιουχαΐσμούς· κατὰ τῶν Ἑβραίων, ἔρριψαν δὲ καὶ εἰς τὸν ἀέρα ἕνα ἢ δύο πυροβολισμούς, εἰς οὓς ἀπήντησαν, ὡς ἐλέγετο, δύο ἕτεροι πυροβολισμοὶ ἐπίσης εἰς τὸν ἀέρα ὑπὸ τινος ἐβραϊκῆς οἰκίας ριφθέντες. Ἡ ἐκεῖ σταθμεύουσα ἀπὸ τινων ἡμερῶν στρατιωτικὴ δύναμις ἐκ 3—4 ἀνδρῶν συγκειμένη ἄνευ δυσκολίας διέλυσε τὸν ὄμιλον τοῦτον, συλλαβοῦσα καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν ὃν ὡς φαίνεται, ἐξέλαβεν, ὡς ἀρχηγὸν τῆς διαδηλώσεως· ταύτης καὶ τὸν ὑποῖον ἀπέστειλαν εἰς τὸ κρατητήριον τῆς ἀστυνομίας, ὅπου μεταβάντες τὴν ἐπιούσαν λίαν πρωτὶ ὅ,τε φρούραρχος Ζακύνθου Ταγματάρχης τοῦ Παζικοῦ κ. Δημήτριος Ἰωαννίδης μετὰ τοῦ μοιράρχου τῆς χωροφυλακῆς κ. Γ. Διάπη καὶ τοῦ δημοτικοῦ ὑπαστυνόμου κ. Κούμκην, ἀνέκριναν τὸν κρατηθέντα ἵνα μάθωσι τοὺς ὠθήσαντας αὐτὸν καὶ τοὺς συντρόφους του λόγους, ὅπως θορυβήσωσι νύκτωρ ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ. Οὗτος ἐδήλωσε παρρησίᾳ ὅτι δὲν μετέβη μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὸ γέτο ἵνα διατρανέωσι τὴν τάξιν, ἀλλὰ μόνον πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς καταλαβούσης αὐτοῦ ἀγανακτήσεως κατὰ τῶν Ἑβραίων προσθεὶς ἐν τέλει καὶ τὰ χαρακτηριστικώτατα ταῦτα ὅτι «διὰ τὴν πατριὶς καὶ τὸν Χριστὸν ὁ ἄνθρωπος διακαίολογεῖται ὅ,τι καὶ ἂν πράξῃ».

Τὴν ἐπομένην τοῦ γεγονότος τοῦτου τῆς νυκτός τῆς 12 Ἀπριλίου, ὁ κρατηθεὶς ἀπελύθη ὑπὸ τῆς εἰσαγγελίης

μὴ εὐρύσης ποινικὰ στοιχεῖα πρὸς καταδίδωζιν. Καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο πράγματι δὲν ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ἄλλως ἢ ὡς ἐκδήλωσις τῆς ὁσημέραι κορυφουμένης καταπορᾶς τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν Ἑβραίων, οὓς ὁμως, προδότης εἶναι κατά-
 δηλον, δὲν ἐσκόπουν οὔτε νὰ κακοποιήσωσιν, οὔτε νὰ φονεύσωσι, διότι ἐὰν τοιαύτη πρόθεσις ὑπῆρχε λίαν εὐκόλως θὰ ἠδύναντο νὰ τὸ πράξωσιν ὅταν εὕρισκόν τινας ἐξ αὐτῶν μεμονωμένους ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἐν αἷς περιεφέροντο εἰσέτι σχεδὸν ἀκωλύτως ὡς πρότερον, καὶ οὐχὶ νὰ πορευθῶσι νύκτωρ ἐνῶ καὶ κεκλεισμένους ἐγίνωσκον ὅτι θὰ τοὺς εὕρισκον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν, καὶ γνωστὸν ἦτο ὅτι ὑπῆρχε στρατιωτικὴ φρουρὰ εἰς τὸ γέτο. Ἄλλως τε ὅ,τε συλληφθεῖς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μετ' αὐτοῦ ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ ἐργατικοί, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον τὸν ἀνάλογον παλληκαρισμὸν, ἵνα εἴπωμεν τὴν κρατοῦσαν λέξιν, ἵνα ἐπιχειρήσωσι τοιαῦτα δυσχερῆ καὶ παρακεκινδυνευμένα ἐγχειρήματα.

Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς 12 Ἀπριλίου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν φρούραρχον κ. Ἰωαννίδην ἐν τῇ λίαν ἀξιεπαίνῳ αὐτοῦ προορατικότητι, νὰ τηλεγραφῇ τὴν ἐπομένην πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν περὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς ἐνταῦθα στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἀνερχομένης εἰς τὸ ὅλον εἰς 100 περίπου ἄνδρας, μὴ ἐξαρκούντας πρὸς φρούρησιν τῶν φυλακῶν καὶ λοιπῶν θέσεων, καὶ ταῦτοχρόνως νὰ ζητήσῃ κατεπειγόντως τὴν ἐνίσχυσιν αὐτῆς. Τὸ Ὑπουργεῖον λαβὼν ὑπ' ὄψει τὴν αἴτησιν ταύτην τοῦ κ. φρουράρχου, διέταξεν ἀμέσως τὴν ἐκ Πατρῶν μετάβασιν ἐνταῦθα 30 ὀπλιτῶν, ἀφικομένων πράγματι τὴν ἐπομένην 14 Ἀπριλίου. Τότε ὁ φρούραρχος κ. Ἰωαννίδης συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐνταῦθα μοιραρχίας κ. Διάππη, συνέστησεν ἀμέσως στρατιωτικὸν σταθμὸν ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ ἐκ 50 ἀνδρῶν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ κ. Εὐαγγέλου Σολωμοῦ.

Πλὴν μεθ' ὅλα ταῦτα ὁ κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐρεθισμὸς δὲν ἐκόπαζεν, ἀπ' ἐναντίας ὅσημέραι παντοιοτρόπως ἐξεδηλοῦτο σφοδρότερος. Οὕτω τὴν μεγάλην Τρίτην περὶ τὴν 1 Μ. Μ. θεαθέντες δύο Ἑβραῖοι ἐξώθεν τῆς συνοικίας αὐτῶν, περιεκυκλώθησαν ἐν τῷ ἅμα ὑπὸ τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον ἤρχιζε νὰ ἐκτοξεύη κατ' αὐτῶν ὕβρεις καὶ λοιδορίας, οὗτοι δὲ κατέφυγον εἰς ἐργαστήριόν τι τῆς Πλατείας Ὀδοῦ (1) ἐν ᾧ συνέβαινε ἡ σκηνὴ αὕτη, τῇ συνορευούσῃ ὡς γνωστὸν, μετὰ τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας, ἐδέσσει δὲ νὰ προσέλθῃ ἡ περίπολος ἣτις παραμερίσασα τὸ πλῆθος καὶ ἐξαγαγοῦσα ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοὺς καταδιωκομένους τούτους Ἑβραίους ἠθέλησε νὰ τοὺς συνοδεύσῃ μέχρι τῆς συνοικίας αὐτῶν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπανηρχετο ὁ ἀξιωματικὸς Σολωμὸς εἰς τὴν θέσιν του, καὶ συναντήσας τὴν περίπολον ἐτεθῇ ἐπὶ κεφαλῇ αὐτῆς. Ἐξεκίνησε λοιπὸν ἡ συνοδεία αὕτη διὰ τὸ γέτο, τὸ πλῆθος δὲ τότε ἤρξατο οὐχὶ μόνον γιουχαῖζον τοὺς Ἑβραίους, ἀλλὰ καὶ ἐκσφενδονίζον κατ' αὐτῶν διάφορα ἀντικείμενα, ἐν οἷς ἐπρώτευσον τὰ ὠχ, τὰ γεῶμηλα, τὰ σσηπότα λεμόνια καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὡς εἰκὸς τ' ἀντικείμενα ταῦτα τὰ κατὰ τῶν Ἑβραίων ριπτόμενα, ἔθιγον καὶ τοὺς συνοδεύοντας αὐτοὺς στρατιώτας, οἵτινες ὅμως γινώσκοντες ὅτι δὲν ἀπηυθύνοντο κατ' αὐτῶν ἐδείκνυσαν μεγάλην ὑπομονὴν καὶ ἀνεκτικότητά. Δυστυχῶς λεμονίον τι ἔθιξε καὶ τὸν κ. Σολωμὸν ὅστις, ὡς φαίνεται εὐαίσθητος εἰς τὸ ἄκρον ἢ μᾶλλον ἐρεθισθεὶς ἐν αὐτῷ δέοντι, διότι ὡς εἴπομεν, οὐδόλως προσέθηκε τὸ πλῆθος νὰ προσβάλῃ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, καὶ ἐκρानεῖς ἐπὶ τούτῳ, προσεπάθησε ν' ἀρπάσῃ τὸ ὄπλον ἐκ τῶν στρατιωτῶν φωνήσας ταχύτοχρόνως στεντορεῖα τῇ φωνῇ καὶ ἐν ὀργῇ «πῦρ». Εἶδομεν τότε πολλοὺς ἐκ τοῦ λαοῦ νὰ ἐξυγάρωσι περισσότερο καὶ πιστόλια καὶ

(1) Πλατεία ὁδὸς ὀνομάζεται ἡ κυριώτερη ὁδὸς τῆς πόλεως, ἢ κοινῶς λεγομένη Πλατεῖα Ροῦγα.

νὰ τοποθετηθῶσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν στοῶν ἑτοιμοὶ πρὸς ἀντίκρουσιν τῆς ἐπιθέσεως. Εὐτυχῶς ὁ στρατιώτης δὲν ἀφῆκε τὸ ὄπλον αὐτοῦ, οὔτε οἱ ἄλλοι 5—4 ὀπλῖται τῆς περιπόλου ὑπήκουσαν εἰς τὴν παράλογον διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των· οὕτω δὲ συνωδεύθησαν μὲν οἱ Ἑβραῖοι μέχρι τοῦ παρακειμένου γέτου ὑπὸ γιουχαΐσμων καὶ τῶν τοιούτων, ἔληξε δὲ ἡ σκηνὴ ἄνευ εὐτυχῶς, ἄλλου τινος ἀπευκταίου.

Ἐξ ὅλων τούτων λοιπὸν καταφανέστατον ἐγένετο ὅτι ὁ λαὸς διέκειτο ἐν ἀκρατήτῳ ἐρεθισμῷ κατὰ τῶν Ἑβραίων. Οἱ ἀρμόδιοι ἐβλεπον τὴν αὖξουσαν ταύτην ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ, τὴν προάγγελον τῆς προσεγγιζούσης φοβεράς καταίγιδος, καὶ, δυστυχῶς, δὲν ἐλάμβανον τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κακοῦ. Πρὸς δικαιολογίαν των ἐμάθομεν ὅτι αἱ ἀρχαὶ ἔλεγον κατόπιν, ὅτι ἐπανειλημμένως ἐτηλεγράφησαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αἰτοῦσαι στρατιωτικὰς ἐπικουρίας, ἀλλ' ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον ἐκώφευεν εἰς τὰς δικαίας ταύτας αἰτήσεις των. Ὁμολογουμένως ὁ φρεύραρχος κ. Ἰωαννίδης καὶ ὁ εἰσαγγελεύων κ. Νικολόπουλος—διότι ὁ τακτικὸς εἰσαγγελεὺς κ. Παπαδόπουλος μετὰτεθεὶς ἀνεχώρησε τὴν μεγάλην Πέμπτην—ἀνέπτυξαν μεγάλην δραστηριότητα καὶ ζῆλον κατὰ τὰς δεινὰς ταύτας περιστάσεις καὶ ἴσως, ἴσως εἰς τούτου; ὀφείλεται πρωτίστως ὅτι τὰ γεγονότα δὲν ἔλαβον μεγαλητέρας διαστάσεις, καὶ περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὰ συμβάντα τῆς μεγάλης Παρασκευῆς.

Ἦρξατο λοιπὸν ἡ μεγάλη ἐβδομάς ὑφ' ὅλως κακοῦ; οἴωνος; διότι ἡ ἑξάψις τῶν πνευμάτων, ὡς εἶπομεν, ἀντὶ νὰ κατευνάζηται, ἔτι μᾶλλον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐμεγεθύνετο καὶ ἐκορυφοῦτο, ἔνχ μοιραίως καταλήξῃ εἰς τὴν φοβεράν ἐκρηξίν τῆς μεγάλης Παρασκευῆς ἥς τὰ συμβάντα θέλομεν ἐπιχειρήσει ν' ἀφηγηθῶμεν. Πρὶν ὅμως ἡ τοῦτο πράξωμεν, καὶ ὅπως κάλλιον ἐννοηθῶμεν παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀναγνώσων, νομίζομεν καλὸν νὰ προτάξωμεν τὴν ἡμετέραν περιγραφὴν περὶ τῆς μεγάλης; ἐν Ζακύνθῳ Παρασκευῆς, ἣν ἄλλοτε ἐδημοσίεω-

ταμεν ἐν τῷ αΖακυνθίῳ Ἡμερολογίῳ», ἔχουσιν δὲ ὡς ἀκολουθῶς·

«Καὶ ἀνατέλλει ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνθέων καὶ ἀρωμάτων τῆς Ἀνοιξέως.»

«Πρέπει νὰ εὑρεθῇ τις τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν Ζακύνθῳ διὰ νὰ ἐννοήσῃ πῶς εορτάζεται ἡ μεγάλη αὕτη τῆς χριστιανωσύνης ἡμέρα. Εἶναι ἡμέρα προσευχῆς καὶ νηστείας. Ἡ κατάκλειστος πόλις δεικνύει τὸ πάνδημον πένθος. Ὅλα εἰς κεκλεισμένα, τὰ ἐργαστήρια, τὰ ἐμπορικά, ἡ ἀγορὰ, τὰ καφνεῖα, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς λέσχαις ἀπαγορεύονται τὰ παιγνίδια καὶ τὸ σφαιριστήριον. Οὔτε κώδωνες, οὔτε πυροβολισμοί, οὔτε ἄσματα ἀκούονται ἢ ἐπιτρέπονται, ἐν ὅλοις δὲ τοῖς Νηοῖς ψάλλεται ἡ ἀκολουθία ἡ ὀνομαζομένη τῶν Ὡρων. Αἱ Ὡραι αὗται εἶναι ποίημα Κυρίλλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Ἐν ἐκάστῃ δὲ αὐτῶν ψάλλονται τροπάρια ἀνάλογα καὶ ἀναχινώσκονται τρίψαλμος, προφητεῖα, ἀπόστολος καὶ Εὐαγγέλιον. Μετὰ ταῦτα ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἢ ἄλλος τις ἱεροκέρυξ ἐκφωνεῖ τὸν κατάλληλον τῇ ἡμέρᾳ λόγον, κατόπιν δὲ ψάλλεται ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, ἐν ᾧ γίνεται καὶ ἡ τελετὴ τῆς ἀποκαθλώσεως τοῦ Ἑσταυρωμένου, τοῦ ἐναποτιθεμένου ἐν τῷ Ἐπιταφίῳ, ὃν ραίνει ὁ ἱερεὺς δι' ἀνθέων κηλουμένων ἀμνός· οὕτω δὲ λήγει ἡ τελετὴ αὕτη.»

«Ἡ διάρκεια τῆς ἀκολουθίας ταύτης εἶναι περίπου 3 1) 2) ὥρων, διότι ἐν ταῖς πλείυσταις τῶν ἐκκλησιῶν συνήθως ἀρχεται τὴν 9 πρωϊνὴν ὥραν καὶ τελευτᾷ τὴν 12 1) 2). Μετὰ τοῦτο ὅλος ὁ κόσμος μεταβαίνει οἴκαδ' ἵνα προετοιμασθῇ, ἴδῃ καὶ ἀκολουθήσῃ τὴν λιτανεῖαν τοῦ Ἑσταυρωμένου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Νικολάου τοῦ Μώλου, ἥτις κεῖται εἰς τὴν μεγάλην καὶ δενδρόφυτον πλατεῖαν τῆς πόλεως τὴν καλουμένην τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ ἥτις συνορεύει μετὰ τῆς προκυμαίας καὶ τῆς παραλίας ὁδοῦ.»

«Ἡ λιτανεὶα αὕτη τελεῖται τὴν 2 1) 2) ὥραν Μ. Μ. μεσουρανοῦντος τοῦ μὴ καυστικοῦ ἀκρόμυ ἡλίου τῆς ἀνοιξέ-

ως. Ούτε στρατιῶται συνοδεύουσιν αὐτήν, οὔτε οἱ ἐν τέλει, οὔτε οὐδεμία ἄλλη ἐπισημότης, οὐχ ἦ-τον ἐν τῷ οὕτως εἰπεῖν ἀπερίττω αὐτῆς, ἔχει τυσάυτην ἱερὰν ἐπιβλητικότητα ὥστε συγκινεῖ εἰς τὸ ἄκρον τὴν καρδίαν. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ τάξις μεθ' ἧς αὕτη προβαίνει. Προηγούνται αἱ σημαῖαι τῶν ἐκκλησιῶν περιτειυλιγμέναι καὶ περιβεβλημέναι διὰ πενθίμου πέπλου, ἃς φέρωσιν ἐπὶ τῶν ὤμων ὀρίζοντίως ὡς σημεῖον πένθους, ἐπονται δὲ αἱ δύο μουσικαὶ τοῦ τόπου ἀνακρούουσαι πένθιμα ἐμβατήρια, ἐν οἷς πρωτεύει τὸ «ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη», μεταποιηθὲν διὰ τὴν ὁργανικὴν μουσικὴν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου μουσικοδιδασκάλου Καπνίσση, ἔπειτα ἔρχεται τὸ κοινῶς λεγόμενον *capitolo* ἢ λάβδρον, καὶ δύο στοῖχοι ἱερέων ἔνθεν καὶ ἔνθεν διὰ μελανῶν ἀμφίων περιβεβλημένων, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν, ἱερεὺς κρατῶν τὴν εἰκόνα τῆς πενθούσης Θεομήτορος, ὑπὸ τὴν μελαιναν βελούδινον οὐρανίαν. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ἔργον ἐξάξιον καὶ εἰκονίζει λίαν ἐκφραστικῶς τὴν τεθλιμμένην ἐπὶ τῇ σταυρώσει τοῦ Θεοῦ Λυτῆς Υἱοῦ, Παναγίαν. Ἡ *Mater Dolorosa* εἶναι, ὡς λέγεται, ἐλαιογραφία πρωτότυπος τοῦ περιφήμου ζωγράφου *Tiziano* τίς οἶδε πότε, πῶς καὶ πόθεν αὕτη εἰς Ζάκυνθον κατῆλθε (1). Τὰ δύο δάκρυα ἅτινα φαίνονται ἐν αὐτῇ ὡς ἐκρρέοντα ἐκ τῶν θείων ὀφθαλμῶν, εἶναι δύο μαργαρίται ἀμιμήτου τέχνης. Κατόπιν ἔρχεται ὁ Ἐσταυρωμένος ὤπισθεν τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ, ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν, οἱ ἐπίτροποι τοῦ Ναοῦ καὶ

(1) Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκὼν εἶναι ἔργον τοῦ Ζακυνθίου ζωγράφου Καντούνη. Πρὸ χρόνων εἶχον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Μώλου μίαν ἄλλην *Mater Dolorosa* ἣτις δὲν εἶνε ἔργον τοῦ *Tiziano* ἀλλὰ πιθανὸν τοῦ *Carlo Dolce*. Ταύτην δὲν μεταχειρίζονται πλέον ἐν τῇ λιτανείᾳ ταύτῃ διότι τὴν ἀπέσυρε ἐκ τῆς ἐκκλησίας ὁ ιδιοκτήτης αὐτῆς κ. Σ. Γεωργάπουλος. Ταῦτα πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ἐ.ε.α. ἀνακριθῶν πληροφοριῶν ἐσταλμένως ἐκτεθέντων ἀνωτέρω κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοσιν τῆς προκειμένης περιγραφῆς μας.

πληθὺς λαοῦ ἀκολουθοῦντος ἐν σεβασμῷ καὶ θρησκευτικῇ κατανύξει.

«Καὶ θαίνει ἱούτως ἡ λιτανεία διὰ μέσου τῶν κυριωτέρων ὁδῶν τῆς πόλεως, ἄνευ πατάγου, ἄνευ κωδωνοκρουσιῶν, ἄνευ πυροβολισμῶν, ἐν τάξει, ἐν ἐπιβλητικότητι, ἀναλόγῳ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Μεγάλον Νεκρὸν, καταλήγει δὲ μετὰ σχεδὸν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν πορείαν εἰς τὸν Ναὸν ἐξ οὗ ἐξεκίνησεν.»

«Ἡ μεγάλη ἐκείνη πλατεῖα καταλήφθη ἤδη ὅλη ὑπὸ κυριῶν μὲ τὰς πενθίμους, ἀναλόγως τῇ ἡμέρᾳ, αὐτῶν ἀμφιέσεις, ὑπὸ παιδῶν, ὑπὸ κυρίων, ὑπὸ λαοῦ παντὸς φύλου καὶ πάσης τάξεως, περιμένοντος τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἑσταυρωμένου.»

«Ἡ λιτανεία καταφθάνει. Οἱ ἱερεῖς, αἱ μουσικαὶ καὶ ὅλη ἡ συνοδεία τοποθετοῦνται, ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς εἰσόδου τοῦ Ναοῦ, ὁ δὲ ἱερεὺς ὁ κρατῶν τὸν Ἑσταυρωμένον ἀνέρχεται εἰς ἐπὶ τούτῳ ἀνάβαθρον, ἵνα ἐξ αὐτοῦ χαιρετήσῃ καὶ εὐλογήσῃ, διὰ τοῦ Ἑσταυρωμένου τὸ παριστάμενον πλῆθος. Παιανίζουσιν τῶν μουσικῶν ὁ ἱερεὺς καταβιβάζει καὶ κλίνει δεξιόθεν, ἀριστερόθεν καὶ πρὸς τὰ ἑμπρὸς τὸν Ἑσταυρωμένον. Ἄπαντες ἵστανται ἀσκεπεῖς, πολλοὶ γονυπετοῦσι καὶ ὅλοι πειοῦσι τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Εἶναι δὲ τοσαύτη ἡ συγκίνησις ἡ καταλαμβάνουσα τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ ἀντιπαραστάσει ταύτῃ, τοῦ πρὸ τοσούτων αἰώνων ἐκτυλιχθέντος ἐν Γολγοθᾷ φοβεροῦ δράματος, ὥστε κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διέλθῃσι ἐκ τῆς διανοίας τῶν παρευρισκομένων τὰ ἀπελπιστικά, τὰ ζοφερὰ, τὰ ἀπαισιόδοξα ἐκείνα τοῦ ποιητοῦ μας λόγια· «Εἰς μάτην, Χριστέ μου, ἐκοπίασας, εἰς μάτην ἐσταυρώθης ἵνα φέρῃς τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν κόσμον διότι ἡ εὐτυχία δὲν ὑπάρχει.» Κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην θὰ ἐσκέπτοντο ὅλοι καὶ ὅλοι θὰ ἔλεγον μιᾷ φωνῇ καὶ μιᾷ καρδίᾳ. «Ἐάν ἡ εὐτυχία δὲν ὑπάρχῃ ἐν τῷ κόσμῳ, σὺ Χριστέ μου, διὰ τῆς Σταυρώσεώς σου τὴν συ-

τηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἐπήνεγκες. Σὺ, ἔφερες τὴν εἰρήνην καὶ τὴν γαλήνην εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Σὺ, ὑπῆρξας τὸ μερολαβῆσαν Θεῖον πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἤνωσε τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Δημιουργοῦ αὐτοῦ.“

Τοιοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐορτάζεται ἡ μεγάλη Παρασκευὴ ἐν Ζακύνθῳ, ἡ ὁποία ὡς εἶδομεν, εἶναι ἡμέρα νηστείας καὶ προσευχῆς, ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν καὶ θρησκευτικῆς κατανύξεως.

Ἡ μεγάλη Παρασκευὴ τοῦ 1891 συνέπιπτε τὴν 19 Ἀπριλίου. Τὴν ἡμέραν λοιπὸν ταύτην ἐξεκίνησε ἡ ἐν λόγῳ λιτανεὶα τοῦ Ἐσταυρωμένου ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μώλου περὶ τὴν 2 ὥραν Μ. Μ. παρηκολούθουν δὲ αὐτὴν, κρατοῦντες, ὡς εἴθισται, λαμπάδας ὅτε νομάρχης κ. Γιαννοῦλης, ὁ εἰσαγγελεύων κ. Νικολόπουλος καὶ ὁ μοίραρχος κ. Λιάππης μετ' ἀποσπάσματος τριάκοντα ὁπλιτῶν τῆς χωροφυλακῆς. Παρατηροῦμεν ἀπλῶς ὅτι ἡ θέσις τοῦ κ. Λιάππης μετὰ τῶν τριάκοντα χωροφυλάκων του, ἕνεκα τῶν ὑφισταμένων περιστάσεων δὲν ἦτο ἀρμόδιος ἐν τῇ λιτανείᾳ. Ἡ γνώμη μας εἶναι ὅτι ὁ κ. Λιάππης μετὰ τῶν ὁπλιτῶν τούτων ἔπρεπε νὰ παρευρίσκηται ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ διότι ἐκεῖ ἦτο, ὡς ἐκ τῶν διατρεχόντων, ἡ ὑποδεικνυομένη δι' αὐτὸν θέσις.

Κατ' εὐτυχίαν συγκυρίαν ὁ φωτογράφος κ. Δημητριάδης σῆσας τὴν φωτογραφικὴν μηχανὴν του παρὰ τινι οἰκίᾳ, κειμένην πλησίον τῆς ἐκκλησίας ἐξ ἧς ἐξεκίνησεν ἡ λιτανεὶα, ἠθέλησε νὰ φωτογραφῇ αὐτὴν ἅμα τῇ ἐξόδῳ αὐτῆς ἐκ τοῦ ναοῦ. Ἡ συνοδεία λοιπὸν ἔστη ἐπὶ τινι λεπτᾷ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Εἴπομεν ὅτι ὑπῆρξεν ἀγαθὴ συγκυρία τὸ τοιοῦτον, διότι ἐὰν ἡ λιτανεὶα δὲν ἀνεστέλλετο ἕνεκα τῆς φωτογραφήσεως ταύτης ἐπὶ ἓν τέταρτον σχεδὸν τῆς ὥρας, καὶ ἐξηκολούθει τὴν τακτικὴν πορείαν της, θὰ κατέφθανεν εἰς τὸν τόπον τῆς συμφορᾶς τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν συνέβη ἡ συμπλοκὴ, ὅτε καὶ τὰ θύματα θὰ ἦσαν πολὺ περισσότερα καὶ ἴσως, ἴσως αἱ συνέπειαι ἔτι φοβερώτεραι.

Σχεδὸν ταῦτα πάντα ὅσα ἀτελῶς περιγράφομεν τὰ ἀντελήφθημεν ἰδίῳις ὀρθάλλοις, διαβεβαιούμεν δὲ ὅτι οὔτε ἀφαιρούμεν, οὔτε ἐξογκούμεν τι ἐξ αὐτῶν.

Ἡ λιτανεὶα λοιπὸν μετὰ τὴν φωτογράφησιν, ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν τῆς ἐν πληρεστάτῃ τάξει καὶ ἐν ἑτὶ μεγαλητέρᾳ κατανύξει. Εἶχε δὲ φθάσει εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ποιητοῦ ὅτε ἐθεάθη ἀγγελιοφόρος τις χωροφύλαξ ὡχρὸς τὴν ὥψιν καὶ λίαν τεταραγμένος, ὅστις διεκοίνωσέ τι εἰς τὸ οὖς πρὸς τε τὸν κ. μοίραρχον καὶ εἰσαγγελέα. Ἀμέσως δὲ ὁ εἰσαγγελεὺς ἀποσπασθεὶς τῆς λιτανείας ἀνεχώρησε δρομαίως καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν Πλατεῖαν Ὀδὸν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ χωροφύλακος. Ὁ παρακολουθῶν λαὸς, ὅστις ἀνεβίβαζετο εἰς 7-8 χιλιάδας ἀνδρῶν πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας, ἀντιληφθεὶς τοῦ γεγονότος τούτου, ἤρχισε νὰ ταρασσῇται καὶ ν' ἀνησυχῇ. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι περὶ σοβαροῦ τινος ἐπρόκειτο, ἕκαστος ἐνόμισεν ὅτι θὰ συνέβησαν ἀπὸ τὰς συνήθεις κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας φωριασκίας κατὰ τῶν Ἑβραίων, καὶ οὕτως ἡ λιτανεὶα ἐξηκολούθησε ἐπὶ τὰ πρόσω βαίνουσα. Ἀλλ' ὅτε αὕτη ἔφθασεν εἰς τὴν θέσιν Γεφυρίου εἰς τὸ σταυροδρόμιον, ἠκούσθησαν ἄγριαι φωναὶ ἀπίσω, ἀπίσω, διότι σκοτώνονται εἰς τὸ γέτο.» Ὁ λαὸς ὅμως οὐδόλως πτοηθεὶς ἢ μὴ πιστεύσας εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων, φρυῶν δὲ ὅτι ὅπωςδήποτε δὲν ἦτο πρέπον νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ Σταυρὸς ἐφώναζεν ἀκράτητος καὶ ἐν ὀργῇ «ἐμπρός, ἐμπρός.» Καταφθασάντων ὅμως καὶ ἄλλων ἐκ τοῦ τόπου τῆς συμπλοκῆς καὶ βεβαιωσάντων ὅτι ἡ ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ παραφυλάττουσα φρουρὰ, ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ πλήθους καὶ ὅτι ἐκείντο ἤδη ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ πολυάριθμα πτώματα, ἐπῆλθε στιγμιαίως γενικὴ φυγὴ καὶ διελύθη αὐθαρεὶ ἡ λιτανεὶα ἐξ ὧν συνέκειτο, ὥς νὰ ἦτο ἀπλῆ πολιτικὴ διαδήλωσις. Εἶδομεν δὲ τότε τὸν Ἐσταυρωμένον τρόπον τινα διακυμαίνόμενον καὶ κλίνοντα ὅτε μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅτε δὲ πρὸς τ' ἀριστερά, ὥς τὰ ἱστία ναυαγοῦν.

τοῦ τινος πλοίου. Εἷς ἐκ τοῦ λαοῦ ἤρπασεν αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ κρατοῦντος αὐτὸν ἐσρέως, τέσσαρες δὲ ἄλλοι πολῖται ἔλαβον εἰς χεῖρας τὴν οὐρανίαν. Ἡ ἐκ τοῦ προχειρίου σχηματισθεῖσα νέα αὕτη λιτανεῖα ἄνευ μουσικῆς, ἄνευ ἐσρέων, ἄνευ πομπῆς, παρακολουθουμένη ὑπὸ ὀμίλου τινος καὶ φρενητιῶντος πλήθους διήλθεν ὅλην τὴν Πλατεῖαν Ροῦγαν, ὅπου διεδραματίσθησαν αἱ ἀπαίσιαι σκηναί, ἐκεῖ δὲ ὁ λαὸς διὰ τῆς οὐρανίας ἐκάλυψε τὰ πτώματα τῶν πεσόντων πολιτῶν καὶ μετὰ μακρὰν περιαγωγὴν ἀνὰ τὴν πόλιν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ναὸν ὅπου κατετέθη ὁ Ἐσταυρωμένος.

Ἴδού δὲ τί συνέβη. Ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς Μεγάλης Πάραςκευῆς ἐσχηματίσθησαν ὅμιλοι πολιτῶν, οἵτινες προσεπάθουν νὰ διασπᾶσιν τὴν φρουροῦσαν παρὰ τῆς εἰσόδου τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας στρατιωτικὴν ζώνην, ὅπως εἰς τὸ γέτο εἰσορμήσωσι. Δυστυχῶς εἰς τὴν εἰσοδὸν τὴν κειμένην παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, προέστατο τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ὁ μνημονευθεὶς ὑπολοχαγὸς Σολωμὸς, νευροπαθοῦς καὶ βιαίου ὡς φαίνεται, χαρακτῆρος ἄνθρωπος, ἐξημεμένος δὲ καὶ πολύκιμος, ὅστις ἀντὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν λίαν ἀξίεπαινον συμπεριφορὰν τῶν ὑποδεσφῶρων ὀργάνων τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς, τῶν διοικούντων τ' ἄλλα στρατιωτικὰ ἀποσπᾶσματα κατὰ τῆς ἄλλης εἰσόδου τοῦ γέτου, καὶ τῶν κατὰρθευμάτων διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ αὐτῶν τρόπου ν' ἀποσβεσθῶσι πάντα κίνδυνον, ἄνευ χύσεως αἵματος, χωρὶς νὰ ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ μέσα τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀνεκτικότητος, ὡς ὤρσειε, προκαίμενου μάλιστα περὶ τοῦ ἄγαν ἐξαρθέντος θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ὑπ' οὗ κατεῖχετο τὸ πλῆθος, διέταξε κατὰ τοῦ λαοῦ πῦρ, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ φόβος κέντε πολιτῶν καὶ ὁ τραυματισμὸς ἄλλων τῶσων πολιτῶν καὶ στρατιωτῶν κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαντα συμπλοκήν. Εὐτυχῶς ἡ δευτέρα σειρὰ τῶν στρατιωτῶν δὲν ἐπυροβό-

λησε κατὰ τοῦ λαοῦ ἀλλὰ εἰς τὸν ἀέρα, ἄλλως τὰ θύματα θὰ ἦσαν πολὺ περισσότερα.

Ὁ κ. Σολωμὸς ἐνώπιον τοῦ στρατοδικείου κληθεὶς ἀπελογήθη ὅτι ἐὰν δὲν διέτασσε πῦρ, ὁ λαὸς θὰ εἰσώρμα εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἀπηλλάγη μὲν πάσης περαιτέρω καταδιώξεως καὶ κατηγορίας, οὐχ ἥττον ὅμως ἐὰν, ὡς πολλοὶ διατείνονται, δὲν προέβαινεν εἰς τὸ ἔσχατον τοῦτο καὶ εἰς αἰὼν μέτρον, καὶ διέτασσε κατὰ πρῶτον πῦρ εἰς τὸν ἀέρα, ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο δὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα, προσεπάθει ν' ἀντικρούσῃ τὴν εἰσβολὴν διὰ τῶν ἀκτηρίδων τῶν ὅπλων, ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ καὶ τῆς ἀποπειράς ταύτης ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταύτῃ ἀνάγκῃ, διέτασσε τὸ πῦρ, πᾶσαι αἱ πιθανότητες ὑπῆρχον ὅτι θ' ἀπεσοβεῖτο τὸ κακόν. Λαμβάνοντες δὲ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ποιότητα τῶν φρονευνέντων, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων ἦσαν χωρικοὶ καὶ μᾶλλον φιλήσυχοι πολῖται, ἐξαφθέντες θεοβαίως ὑπὸ ὀρησκειτικοῦ ζήλου, ἀλλ' οὐχὶ ἄνθρωποι δυνάμενοι νὰ ἐπιχειρήσωσι σοφιστῶς ἐπιθεσιν κατὰ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἀφοῦ μάλιστα, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἦσαν ἄοπλοι, ὅλαι αἱ πιθανότητες ὑπῆρχον, ἐπαναλέγομεν, ὅτι ἤθελεν ἀποσοβῇ ἡ εἰσβολὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν εἰσόδον ἐκείνην τοῦ γέτου ἄνευ χύσεως αἵματος, ὡς ἀπεσοβήθη καὶ κατὰ τὰς ἄλλας εἰσόδους αὐτοῦ ἐν αἷς διώκουν τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἀπλοῖ ὑπαξιωματικοί. Πλὴν ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ὡς οἱ κ.κ. Πετροπουλάκης καὶ Βελέντζας τὰ μάλα συνέτειναν μετὰ τὰς διαδραματισθεῖσας ἀγρίας σκηνάς, διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τῶν μειλιχίων αὐτῶν τρόπων ν' ἀποτρέψωσι τὴν ἐπανάληψιν καὶ δεινῶσιν αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν κ. Πετροπουλάκης διερχόμενος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκσίνην τυχαίως ἐκ τινος τῶν εἰσόδων τοῦ γέτου, παρ' ἣν διεπληκτίζοντο πολῖται μετὰ τῆς δημοσίας δυνάμεως, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῇ τῶν στρατιωτῶν ἔπεισε τὸν λαὸν ν' ἀποχωρήσῃ, ὡς καὶ ἐγένετο· ὁ δὲ ὑπομόιραρχος κ. Θ. Βελέντζας ἀμέσως μετὰ τὰς συμβάσας σκηνάς, διορισθεὶς διοικητὴς

τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος τῆς κατὰ τὸν Ναὸν τῆς Ἀναλήψεως ἐτέρας εισόδου τοῦ γέτου, ἡδυνήθη νὰ διαλύσῃ τὸ συναχθὲν ἐκεῖνο πλῆθος διὰ πατρικῶν συμβουλῶν καὶ παραινήσεων.

Ὁ κ. Σολωμὸς βεδοζίως ἀπηλλάγη πάσης περαιτέρω ποινικῆς καταδιώξεως, καὶ πιθανὸν ὁ ἄνθρωπος ἐν καλῇ πίστει ἐνόμισεν ὅτι ἐπετέλεσε τὸ στρατιωτικὸν καθήκον του, ὡς ἔδει, πλὴν ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς ἀντιρρήσεις ταύτας, ἅς φέρωμεν, καὶ ἅς νομίζομεν ὀρθὰς, οὐδέποτε, πιστεύομεν, θὰ παρηγορηθῇ ὅτι δὲν τῷ ἐπῆλθον τοιαῦται σκέψεις, πρὶν ἢ δώσει τὴν ἀπαισίαν διαταγὴν τοῦ πυρὸς κατὰ τῶν πολιτῶν.

Οἱ φονευθέντες καὶ τραυματισθέντες κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἦσαν οἱ ἀκόλουθοι· φονευθέντες μὲν 1) Νικόλαος Ξένος Προσφόλιας, κάτοικος τῆς πόλεως 2) Πέτρος Τσερεγκούνης Χιώνης ἐκ τῆς κώμης Βανάτου 3) Νικόλαος Βασιλάκης Κρητικὸς, ἐκ Κρήτης τὸ 1866 ἐλθὼν ἐνταῦθα κάτοικος δὲ τῆς κώμης Σαρακινάδου 4) Ἰωάννης Καριάνιας κάτοικος Βανάτου καὶ 5) Δημήτριος Πέτας κάτοικος τῆς κώμης Μπελοῦσι. Ἐπληγώθησαν δὲ ἀκινδύνως 1) ὁ ἐκ Λαμίας χωροφύλαξ Ἀθ. Παλαιολόγος 2) ὁ στρατιώτης Ι. Οἰκονομόπουλος 4) ὁ στρατιώτης Εὐάγγελος Λαπάτος 4) ὁ χωροφύλαξ Ν. Βουτζᾶς καὶ 5) ὁ πολίτης Καμπανᾶς ναύτης.

Ἐπειδὴ, ὡς εἵπομεν, οἱ φονευθέντες εὗρέθησαν ἄοπλοι πιθανὸν ἄλλοι παρατυχόντες ἐκεῖ πολῖται νὰ ἔρριψαν τοὺς 4—5 πυροβολισμοὺς διὰ τῶν μικρῶν αὐτῶν πιστολίων δι' ὧν ἐπληγώθησαν οἱ ἄνωτέρω. Ὡστε οἱ τε φονευθέντες καὶ τραυματισθέντες κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἀνέρχονται εἰς 10.

Ἡ λιτανεία, ὡς ἀνεφέραμεν, ἅμα γνωσθείσης τῆς συμπλοκῆς διελύθη, διασκορπισθέντων τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν ἐνθεν κακεῖθεν. Πλὴν τὸ πλῆθος, πρωτοφανὲς φαινόμενον προκειμένου περὶ ἀστῶν, ἀποτελούμενον κατὰ τὰ ἐννενηντα ἐννέα ἑκατοστὰ ἐκ φιλησύχων καὶ ἐργατικῶν πολιτῶν, οὐ μόνον ἀπέναντι δέκα θυμάτων δὲν ἐπτοήθη καὶ δὲν ὑπεχώρησεν,

ἀλλ' ὡς χεῖμαρρος ἐξογκωθείς καὶ ἀκατάσχετος διεχύθη καθ' ὅλην τὴν Πλατείαν Ροῦγαν, ἐν ᾗ διεδραματίσθησαν αἱ ἀπαίσιαι σκηναί, καὶ διὰ φωνῶν καὶ ἀπειλῶν ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὸ χυθὲν αἷμα τῶν συμπολιτῶν του. Ἡ ἀγανάκτησις, ἡ ὀργή, ὁ παροξυσμὸς τοῦ πλήθους ἐξίκοντο εἰς τὸ ἀνώτατον αὐτῶν ὄριον. Ἡ στρατιωτικὴ φρουρὰ ἀπέναντι τοιαύτης ἐξεγέρσεως ὀλοκλήρου πόλεως, ὑπέχωρησεν ἅπασα εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν. Τότε δὲ ἐπηκολούθησαν σκηναὶ ἀποτρόπαιοι καὶ ὀδυνηραί. Ἡ πόλις κίφνης εὐρέθη ἄνευ ἀρχῆς, ἄνευ ἐξουσίας καὶ τὸ πλῆθος κύριον ἀπόλυτον τοῦ πεδίου.

Εἶδομεν τότε ἰδίους ὀφθαλμοῖς τὸν ἀξιότιμον ταγματάρχην κ. Ταμπακᾶν καὶ δύο ἀξιωματικούς, ὑφ' ὧν συνωδύετο, μεταβαίνοντας ἔνα ἀντιληφθῶσι τῶν ἐν τῇ Πλατείᾳ Ροῦγα συμβάντων, αἴφνης περικυκλωθέντας ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος πλήθους καὶ ἀπειληθέντας εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν αὐτῶν. Τὸ πλῆθος ἔλεγε ἐν ἐξάψει καὶ ὀργῇ πρὸς αὐτοὺς· «Σεῖς τὰ κάματε ὅλα αὐτά». Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι διέτρεξαν σπουδαῖον κίνδυνον, διότι δὲν ἦτο στιγμή λόγων ἢ συζητήσεων, οὔτε ἠδύναντο ν' ἀμυνθῶσιν ἀπέναντι τῆς λαϊκῆς ταύτης ἐξεγέρσεως. Εὐτυχῶς ὁ λαὸς καὶ ἐν τῇ ὀργῇ, καὶ ἐν τῇ ἐξάψει αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ, διότι ὁ λαὸς τῆς Ζακύνθου δὲν ἔχει ἄγρια ἐνστικτα, οὔτε ἐσκοπεῖ νὰ κακοποιήσῃ ἀόπλους ἀξιωματικούς, οὓς πάντοτε ἐσεβάσθη καὶ σέβεται· πιστεύομεν δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀξιότιμοι, κ. κ. ἀξιωματικοί, θ' ἀνομολογήσωσι μεθ' ἡμῶν, ὅτι λαμβανομένου ὑπ' ὅψει τοῦ παροξυσμοῦ ὑφ' οὗ κατελήφθη ὁ λαὸς, καὶ τοῦ ἐκ τούτου προκύπτοντος ἀκαταλογίστου αὐτοῦ, ἠδύνατο οὗτος εἰν ἤθελεν, εὐκόλως καὶ ἀκινδύνως κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην νὰ τοὺς φονεύσῃ· περιορισθεὶς δὲ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν μόνον τῆς, κατ' αὐτὸν, δικαίας ἀγανάκτησεως του, ἀπέδειξεν ὅτι δὲν εἶναι λαὸς ἄγριος καὶ βάρβαρος ὥς τινες ἠθέλησαν νὰ τὸν παραστήσωσιν.

ἤκουσαμεν ὅτι παρόμοιαι σκηναὶ συνέβησαν κατ' ἀξιωματικῶν μετὰ τὴν συμπλοκὴν καὶ εἰς διάφορα ἄλλα σημεία τῆς πόλεως, καὶ δὴ κατὰ τοῦ φρουράρχου Ἰωαννίδου, τοῦ μοιράρχου Αἰάπη καὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ Μιχαλοπούλου, παρὰ μίαν τῶν εισόδων τοῦ γέτου καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ Κίτσου, οὗτινος ἐπειράθησαν ν' ἀφαιρέσωσι τὸ ξίφος, καὶ κατὰ τοῦ ἐτέρου ἀξιωματικοῦ Πετροπουλάκη, ὅστις, ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ διαλύσῃ τὸ πλῆθος ὡς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἀφηγήθημεν ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς θέσεως, ἐκείνης καὶ εὐρεθεῖς ἐν τῇ ὁδῷ μεμονομένος περιεκυκλώθη καὶ οὗτος ἀναγκασθεὶς νὰ καταφύγῃ εἰς οἰκίαν τινὰ, ἐξ ἧς περιβλήθει· πολιτικὴν ἐνδυμασίαν, ἐπορεύθη εἰς τὸ φρούριον ὅπου εἶχεν ὑπηρεσίαν.

Ἐκεῖνος ὅστις, ὡς ἐμάθομεν θετικῶς, ὑπέστη τὰς μεγάλτερας προσβολὰς καὶ ὕβρεις ὑπῆρξεν ὁ νομάρχης κ. Γιαννούλης. Ὅμιλοι πολιτῶν τὸν περιεκύκλωσαν καὶ σείοντες αὐτὸν ἐκ τοῦ φρορέματος τῷ ἐφώναζον «Σὺ εἶσαι ὁ πρωταίτιος ὅλων αὐτῶν τῶν σκηνῶν, ὅλων αὐτῶν τῶν φόνων, ἐνεκα τῆς ἀβελτηρίας, τῆς ἀπρονοησίας καὶ τῆς ἀνικανότητός σου. Ὁὗτος δὲ μὴ γινώσκων τί ν' ἀπαντήσῃ, εἰς τὸ ἐξαχρειωμένον τοῦτο πλῆθος, πτοηθεὶς ψελλίζων καὶ τρέμων, κατέφυγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δημαστυνόμου κ. Μιχαλίτση.

Ἡ πόλις παρίστα ἐπὶ τινὰς ὥρας ὄψιν ἀγρίαν θλιβεράν καὶ ἀξιοθάκρυτον. Ὁ πανικὸς κατέλαβε τοὺς πάντας. Εἰς τὰς ὄψεις τῶν φρονίμων πολιτῶν—καὶ ἦσαν οἱ περισσότεροι—ἐζωγραφεῖτο· ἡ θλίψις καὶ ἡ κατῆφεια. Ὁ τρόμος ὡς εἴπομεν, εἶχε κυριεύσει ἅπαντας καὶ ἀρχὰς καὶ πολίτας. Εἶδομεν ἤδη ὅτι ὁ Νομάρχης ἐτράπη εἰς φυγὴν· ὁ δὲ μαρκὸς τοῦ τόπου, κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ξενότροπον φράσιν, ἔ λ α μ π ε δ ι ἄ τ ῆ ς ἀ π ο υ σ ί α ς τ ο υ. Δὲν γνωρίζομεν τοὺς στρατιωτικοὺς κκνονισμοὺς καὶ ἐὰν οὗτοι ἢ ἡ φρόνησις ἐν τῇ δεδομένῃ ταύτῃ περιπτώσει ἐπέβαλον εἰς τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τὴν πορείαν ἣν αὕτη ἐτήρησεν, ἀνα-

ρομεν μόνον ἀσχυλίαν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ φρουρά περιωρί-
σθη εἰς τὴν φύλαξιν τῶν φυλακῶν καὶ ἄλλων θέσεων, ἡ
ἐπίλοιπος δὲ ἅπασα ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐβραϊκὴν συνοικίαν
ἐγκαταλειφθείσης τῆς πόλεως εἰς τὴν τύχην τῆς.

Τότε τὸ πλῆθος εἰς οὗ τὴν διάκρισιν τὰ πάντα ἀφέ-
θησαν, μὴ ἀναχαιτιζόμενον ὑπ' αὐδεμιᾶς ἐξουσίας ἢ ἀρχῆς
σὺν δαμοῦ ἀναφαινομένης, ἐν τῷ παροξυσμῷ αὐτοῦ ἐπὶ τοῖς
φόνοις τῶν πολιτῶν, κατὰ παραγομένην φυσικὴν εἰς τοιαύ-
τας περιστάσεις ἀντίδρασιν, διηυθύνθη ἀκράτητον κατὰ τῶν
τριῶν ἢ τεσσάρων Ἑβραίων οἰκιῶν τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑβραϊ-
κῆς κειμένων, διέρρηξε τὰς θύρας αὐτῶν καὶ ἔρριπεν ἐκ τῶν
παρθύρων τὰ ἐπιπλα, τὰ ἐμπορεύματα καὶ τὰ σκεύη, ἅτι-
να τὸ κάτωθεν πλῆθος αὐθαρεῖ ἐθάρυεν, ἔσχιζε, κατέστρεφε
καὶ ἐξηφάνιζεν. Αἱ ὁδοὶ ἐπληρώθησαν ἀκκραιῶς ἐκ τε-
θραυσμένων ἐπίπλων, ἐξ ὑφασμάτων μεταξωτῶν καὶ ἄλ-
λων, ἅπερ τὸ παριστάμενον πλῆθος μετέβαλεν εἰς ῥάκη.

Ἡ ἐν χώρᾳ ἐξηυγενισμένη καὶ εὐνομούμενη σύλησις
καὶ λεηλασία τῶν οἰκιῶν, ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ καὶ πρὸ
τῶν ὁμμάτων τῆς εἴτε δικαίως ἢ ἀδίκως, ἐκουσίως ἢ ὁκου-
σίως, ἐκ φόβου ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀδρανέυσης ἀρχῆς, παριστᾷ τι
τὸ ἀπαίσιον καὶ εἰδεχθὲς, καὶ γεννᾷ τὴν φρίκην καὶ τὴν
ἀγανάκτησιν.

Λέγεται ὅτι κακοποιᾷ τινι στοιχείᾳ, ὥς πάντοτε συμ-
βαίνει ἐν παραπλησίαις περιπτώσεσιν, ἐκμεταλλευθέντα τὴν
εὐπιστίαν καὶ τὸν φανατισμὸν τῶν ἀπλουστέρων, καὶ ἐπωφελη-
θέντα τῆς περιστάσεως διήρπασαν ὅσα τιμαλφῇ καὶ ἄλλα τοι-
οῦτου εἶδους μικρὰ ἀντικείμενα, εὐκόλως κρυπτόμενα ἐν ταῖς
θυλακίαις, εὔρον ἐν ταῖς οἰκίαις ταύταις, καὶ ὅσα ἐμπο-
ρεύματα ἠδύναντο νὰ μεταφερθῶσι κρυφίως καὶ εὐκόλως
ἀλλάχου διαμαρτυρόμεθα ὁμῶς μεθ' ὧν τῆς δυνάμεως τῶν
πνευμόνων μας, ἐπιχαλούμενοι καὶ τῶν ἄλλων ὡς ἡμᾶς αὐ-
τοπτῶν μαρτύρων καὶ τῶν παρεπιδημούντων ἐνταῦθα ξένων
τὴν μαρτυρίαν καὶ πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος μας, δια-

βεβαιούμεν καὶ λέγομεν, ὅτι τὸ κίνημα δὲν εἶχε καθόλου τὴν κλοπὴν ὡς βέβαιον, ἀλλ' ἦτο φυσικὴ, ὡς εἴπομεν, ἀντί-δρασις ἐνεκα τῶν φόνων τῶν πολιτῶν, διατεινόμεθα δὲ ὅτι ἡ σύλλησις αὕτη τῶν ἐν λόγῳ οἰκιῶν, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς, ἐννοεῖται, ἀποδοκιμάζομεν καὶ ζηλιτεύομεν, πιθανὸν νὰ προέλαβεν ἄλλα αἱματηρὰ ἀπευκταῖα. Οἱ εὐρεθέντες εἰς τὰς λεηλατηθεί-ας ταύτας οἰκίας Ἑβραῖοι τῇ ἀξιεπαίνῳ παρεμβάσει ἀλη-θῶν τινων χριστιανῶν, (1) ἐσώθησαν εἰς ἄλλας χριστιανικὰς οἰκίας, καὶ οὕτως δὲν ἔσχον οὐδὲν ἕτερον ἀνθρώπινον θυμῶν, πρὸ πάντων δὲ καὶ εὐτυχῶς οὐδεὶς ἐκ τῶν Ἑβραί-ων ἐπαθέ τι εἰς τὴν ζωὴν του.

Αἱ σκηναὶ αὗται δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῶσιν ἄλλως ἢ οἶαι πρῆγματι ὑπῆρξαν, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι, ἐπανα-λέγομεν, καὶ τοῦτο δὲν δύναται οὐδεὶς νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ, ὅ-σον καὶ ἐὰν τυφλώτῃ ἐκ τοῦ πάθους ἢ ὁρμάται ἐξ ἄλλων ἐ-λατηρίων, ὅτι δὲν ἔσχον ὡς ἀφειτηρίαν τὴν διαρπαγὴν ἀλλὰ μόνον τὴν ἐκδίκησιν, ἐκ δὲ ἐν τῷ ἀπαισίῳ ἐκείνῳ σάλῳ συνέ-βησαν καὶ κλοπαὶ τινες, οὐδόλως τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἐληλατήθησαν αἱ οἰκίαι ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ διαπαργῶσιν τὰ ἐν αὐταῖς ἀντικείμενα, διότι ἡμεῖς ἰδίῳς ὀφθαλμοῖς, καὶ μεθ' ἡμῶν ὅλος ὁ κόσμος, εἶδεν ὅτι ἐπληρώθησαν αἱ ὁδοὶ ἐκ τεθραυσμένων ἐπίπλων καὶ ἐσχισμένων πολυτίμων ὑφασμάτων, καταστᾶσαι σχεδὸν ἀδιάβατοι, ἀναγκασθείσης τῆς ἀστυνομίας τὴν νύκτα τῆς μεγάλης Παρασκευῆς πρὸς τὸ μέγα Σάββατον διὰ πολλῶν κάρρων νὰ ἄρῃ τὰ συντρίμματα ταῦτα.

Αἱ συληθεῖσαι οἰκίαι ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι 1) ἡ τοῦ κ. Ἰα-κώβου Φέρρου 2) τοῦ κ. Ἰσαάκ Βεντούρα 3) τοῦ κ. Μου-λῆ Μπολῆ 4) τῆς κ. Νίνας Κωνσταντίνῃ καὶ 5) ἡ τοῦ ἰδίου

(1) Ἡ οἰκογένεια τοῦ κ. Φέρρου ἐσώθη τῇ ἀξιεπαίνῳ ἄρω-γῇ τοῦ κ. Ἀλοῖσιου Μερκάτη. Πολλῶν δ' ἐπαίνων ἐπισης ἀξία ἐ-στὶν ἡ τότε ἐν Ζακύνθῳ διαμένουσα χήρα τοῦ Γερασ. Μακρῆ ἡ παρασχοῦσα ἄσυνεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ κ. Βεντούρα.

κ. Φέρρου ἐξοχικὴ αὐτοῦ οἰκία ἥτις ἀπέχει τῆς πόλεως 20 λεπτὰ τῆς ὥρας.

Δὲν γινώσκομεν ἀσφαλῶς εἰς τί ποσὸν ἀναβιβάζονται αἱ ἐπενεχθεῖσαι ζημίαι εἰς τὴν ξένην ταύτην περιουσίαν. Γι-
νώσκομεν μόνον ὅτι ὁ κ. Φέρρως ἐν τῷ κατὰστήματι αὐτοῦ
εἶχε ραπτομηχανάς, κινίνην, διαφόρου εἶδους ὑφάσματα καὶ
τοιούτου εἶδους ἐμπορεύματα. Αἱ δύο ἔτεσαι οἰκίαι ὡς
κατὰστήματα τοῦ συρμοῦ ἐμπεριεῖχον γυναικείους πίλους,
πτερὰ, μεταξωτὰ τινὰ ὑφάσματα καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐν τῇ
οἰκίᾳ τοῦ Μουλῆ δὲν εὕρισκοντο ἐμπορεύματα, διότι ὁ οἰκοδε-
σπότης αὐτῆς μετήρχετο τὸν φαναροποιόν. Νομίζομεν ὅτι ἡ
ἀξία ὧτων αὐτῶν τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ἐπίπλων καὶ τῶν πέν-
τε συληθεισῶν οἰκιῶν δὲν δύναται ν' ἀναβιβασθῇ εἰς πε-
ρισσότερον τῶν εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα χιλιάδων δραχμῶν.
Δὲν εἴμεθα ἐκτιμηταὶ ἢ πραγματογνώμονες, καὶ πιθανὸν ν'
ἀπατώμεθα εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς μας τούτους, κατὰ τὸ
περισσότερον ἢ κατὰ τὸ ὀλιγώτερον, λέγομεν μόνον ὅτι θεβαί-
ως τὸ ἔλαττον ἢ τὸ πλεῖον τῆς ζημίας ταύτης δὲν ἐπ-
λαττοῖ ἢ ἐλαφρύνει τὴν γενομένην πρᾶξιν.

Πρέπει δὲ καὶ πάλιν νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι ἠθέλομεν ἀ-
πωλέσει πᾶν ἔχνος ἀνθρωπισμοῦ, ἐὰν τὰς τοιούτου εἶδους βι-
αιοπραγίας δὲν ἐστηλιτεύομεν μεθ' ὅλης ἡμῶν τῆς δυνάμεως.
Τὰς στηλιτεύομεν λοιπὸν καὶ ἀποτροπιάζομεθα αὐτάς, εὐχό-
μεθα δὲ ποτὲ πῶς νὰ μὴ παρὰστώμεν μάρτυρες τοιούτων ἀ-
παισίων σκηνῶν ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν. Πλὴν μετὰ τοῦτο δικαιοῦ-
μεθα, ἐλπίζομεν νὰ ἐκφράσωμεν καθαρά καὶ ἀνεπιφυλάκτως
ἅπασαν ἡμῶν τὴν ιδέαν. Ὁ τόπος ἡμῶν δὲν εἶχεν ἄδικον.
Πιθανὸν νὰ διετέλῃ—καὶ εὐχόμεθα νὰ ἐξακριβωθῇ ὅτι διετέ-
λει—ἐν ἀπάτῃ, πλὴν ὁ τόπος ἡμῶν, ἐπαναλέγομεν, δὲν εἶ-
χεν ἄδικον. Ἢ καταλαβοῦσα τὸν λαὸν ἑξαψὶς δὲν δύνα-
ται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ ἀποτέ-
σμα, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κληθῇ θρησκευτικὸς φανατι-
σμός ὁ κατὰ τῶν Ἑβραίων γενηθεὶς ἐρεθισμός οὗτος, ὁ πρ-

ραχθείς ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ιδέας ὅτι οὗτοι χρώνται χριστιανικῷ αἵματι μαρτυρησάντων παιδίων χάριν τῶν τελετουργικῶν αὐτῶν σκόπων.

Ἐπραγματεύθημεν μετὰ τοσαύτης ἐπιφυλακτικότητος τὸ θέμα τοῦτο, παρεθέσαμεν τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις ὅλα τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ τὰ ὁποῖα ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν ἐν προκειμένῳ, ἐδηλώσαμεν πλειστάκις, καὶ δηλοῦμεν, ὅτι δὲν εἴμεθα καθόλου προκατειλημμένοι κατὰ τῶν Ἑβραίων, καὶ πρὸ πάντων ἀφέντες τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις, οἷαν ἂν θέλωσι νὰ μορφώσωσι ἐπὶ τούτου γνώμην, διότι ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν ἀνέυρομεν τὴν ὀριστικὴν καὶ ἀνέκκλητον λύσιν τοῦ δισεπιλύτου τούτου ζητήματος, ἵνα ταύτην, ὡς ὠφείλομεν, παρουσιάσωμεν αὐτοῖς, φρονοῦμεν καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι δὲν θὰ παρεξηγηθῶμεν δι' ὅσα ἐπὶ τούτου θὰ προσθέσωμεν, ἅτινα δὲν βασίζονται θεοβαίως ἐπ' οὐδενὸς δεδομένου, ἀλλ' εἰς τὸ πόρισμα μιᾶς ὑποθέσεως, ἐὰν δὲ, ἐννοεῖται, ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀποδειχθῇ ἀβάσιμος, καταπίπτουσιν ὅλα τὰ συμπεράσματα τοῦ λόγου ἡμῶν, ὅπερ καὶ ἡμεῖς διακκῶς τὸ ἐπιθυμοῦμεν.

Μετὰ τὰς ἐπιφυλάξεις λοιπὸν ταύτας λέγομεν ὅτι ἐὰν ἡ κατηγορία κατὰ τῶν Ἑβραίων περὶ αἵματος ἀπεδεικνύετο ἀσφαλῶς καὶ ἀναντιρρήτως ὡς ἀληθὴς, οἱ κατ' αὐτῶν διωγμοὶ καὶ βίαιοπραγαίαι θὰ ἐξηγοῦντο, χωρὶς θεοβαίως νὰ δικαιολογῶνται, ἀλλὰ ἡ τυχὸν ἀποδεικνυμένη αὐτῶν αὕτη ἐνοχλή, θὰ ἐνέβαλλε τοῖς κυβερνήταις ἡμῶν εἰς σοβαρὰν σκέψιν ἵνα ἐξεύρωσι τὰ ἀπέναντι τοιούτων ἀνοσιουργημάτων ληπτέα μέτρα, διότι, ὡς ὅλαι αἱ κυβερνήσεις—αἱ ἀνταξίαι τοῦ ὀνόματος τούτου, ἐννοεῖται, κυβερνήσεις—ἐφρόντισαν καὶ φροντίζουσι νὰ ἐλευθερώσωσι τὰς θαλάσσας ἐκ τῶν πειρατῶν, καὶ τὴν στερεὰν ἐκ τῶν ληστῶν ἐν ταῖς ἐπικρατείαις αὐτῶν, νὰ καταδιώξωσι δὲ καὶ φυγαδεύσωσι τοὺς λύκους καὶ τ' ἄγρια θηρία ἅτινα τὴν χώραν αὐτῶν λυμαίνονται καὶ μαστίζουσι, τοιοῦτοτρόπως οἱ διοικοῦντες ἡμᾶς ἔπρεπε νὰ φροντίσωσι νὰ ἐλευθερώσωσι τὸν τόπον ἡμῶν ἐκ φυλῆς ἡ-

τις μεθ' ὅλα τὰ ἐπιδαφιλευθέντα αὐτῇ εὐεργετήματα, τοιαῦτα
τινα διαπράττει—ἐὰν ἐννοεῖται, ἐπαναλαμβάνομεν, ἀπεδει-
κνύετο τὸ τοιοῦτον—ἀκατανόμαστα καὶ μυσχαρὰ κακουργήμα-
τα ἔνεκα θρησκευτικῶν λόγων, διότι, καὶ εἰς τοῦτο δὲν πι-
τεύομεν νὰ ὑπάρχῃ δευτέρα γνώμη, τοιαύτη θρησκεία πα-
ραγγέλλουσα καὶ ἐπιβάλλουσα τὸν ἐν κρυπτῷ φόνον, τὴν ἀν-
θρωποθυσίαν ἐν γένει καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, δὲν δύ-
ναται νὰ κληθῇ θρησκεία, ἀλλὰ ληστεία. Οἱ λησταὶ δὲ ὑφ'
ὄλων τῶν νομοθεσιῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, τίθενται
ἐκτὸς τοῦ νόμου, καὶ αἱ κοινωνίαι ἐν τῇ δικαίᾳ ἀμύνη
αὐτῶν δικαιоῦνται νὰ ἐκδιώξωσι ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῶν τοὺς φο-
νεῖς καὶ τοὺς ληστάς. Δὲν ἀποκάνομεν δὲ ἐκφέροντες καὶ
πάλιν, ἣν ἴσως κατὰ κόρον τοσάκις ἐξηνέγκομεν ἐλπίδα καὶ
εὐχὴν ἵνα, πρὸς τιμὴν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς σημερι-
νῆς προσόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, οὗ περιφανῶς συμμετέχου-
σι πολλὰ ἔγκριτα τέκνα τῆς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ,
καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς διανοητικῆς δράσεως, ἀπο-
δειχθῇ ἡ κατ' αὐτῆς κατηγορία αὖτις ὡς καθαρὰ συκοφαντία.

Μετὰ τὴν εὐλησίαν τῶν οἰκῶν, ὡς ἦτο καὶ ἐπόμενον, ἐ-
πὶ πᾶσι ἀνάπαυλα καὶ ἡσυχίᾳ ἐν τῷ τόπῳ ἡ ἡραρχία
ἐκόπασε, διελύθησαν οἱ θορυβώδεις ὄμιλοι τοῦ πλήθους καὶ
ἡ πόλις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνέλαβε σχεδὸν τὴν προτέραν αὐ-
τῆς ὄψιν, οὕτως ὥστε τὴν 5 M. M. ὤραν τὰ πάντα ἐπα-
νῆλθον, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ φαινόμενον, εἰς τὴν κανονικὴν
αὐτῶν τροχίθιν. Τότε ἤρχισαν ν' ἀναφαίνονται ἰσχυραὶ στρατιω-
τικαὶ περιπολῖαι διοικούμεναι ὑπὸ ἀξιωματικοῦ, διότι πα-
ρελθόντος τοῦ θορύβου καὶ τοῦ σάλου ἡ ἀρχὴ ἐπανέκτα τὴν
ἀφειδίαν ἐπὶ τινας ὥρας, δυστυχῶς, νὰ διαφύγῃ τῶν χει-
ρῶν τῆς, ἐξουσίαν.

Ἐπὶ τῶν φυσιογνωμιῶν τῶν φρονίμων πολιτῶν, ὡς εἴπομεν,
ἐζωγραφεῖτο ἡ λύπη καὶ ἡ κατ' ἄφροντα ἐπὶ ταῖς τελεθεισαῖς
σκηναῖς. Ὅλαι αἱ ὀμιλίαι τῶν πολιτῶν, ὡς εἶκός, ἐπὶ τῶν
θλιβερῶν τούτων γεγονότων περιστρέφοντο. Πολλοὶ κατέχευ-

γεν τὴν συμπεριφορὰν τοῦ ὑπολοχαγοῦ Σολωμοῦ—καὶ αὕτη ἦτο ἡ τῶν περισσοτέρων γνώμη—λέγοντες· ὅτι ἐὰν οὗτος μετήρχετο ἡπιώτερα μέσα, ἡδύνατο νὰ κατορθώσῃ ν' ἀποκρούσῃ τὴν εἰς τὸ γέτο εἰσβολὴν τοῦ λαοῦ ἄνευ χύσεως αἵματος, καὶ ὅτι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπομένως, δὲν θὰ ἐπηκολούθου· αἱ ἀσχημίσασαι τὴν πόλιν σκηναί. Ἄλλοι κατέκρινον τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὰς ἐνταῦθα ἀρχάς ὡς μὴ λαβούσας ἐγκαίρως πρόσφορα καὶ κατάλληλα προληπτικὰ μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπελθόντων συμβάντων. Φόβος δὲ καὶ τρόμος ἐβασίλευε παρὰ τοῖς πολίταις ὡς ἐκ τῶν ποικίλων διαδόσεων, καὶ τῶν κυκλοφορουσῶν ἀπαισιῶν φημῶν περὶ ἐπαναλήψεως τῶν ταραχῶν κατὰ τὴν νύκτα. Ὡς εἰκὸς ἀπηγορεύθη ἡ λιτανεία τοῦ Ἐπιταφίου, ἡ ὁποία, ὡς γνωστὸν, ἐν Ζακύνθῳ τελεῖται κατὰ τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πρὸς τὸ Μέγα Σάββατον, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη συνάθροισις. Περὶ λύχνων ἀφ' ἃς ἐκλείσθησαν ἅπαντα τὰ ἐργαστήρια, τὰ οἶνοπωλεῖα, τὰ καφενεῖα, οἱ πλείστοι δὲ τῶν πολιτῶν ἀπεσφύρθησαν ἐνωρὶς εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν, ἡ δὲ πόλις ἐφαίνετο οἶονεῖ ἐν κατὰστάσει πολιορκίας, διότι ἐν ταῖς ἐρήμοις αὐτῆς ὁδοῖς ἄλλο τι δὲν διεκρίνετο ἢ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν θραδύνας τις ἀστὸς, ὅστις ἐσπευθε ταχεὶ τῷ ποδὶ πρὸς τὰ ἴδια, καὶ ἄλλο τι δὲν ἤκούετο ἢ ὁ θραδὺς καὶ κανονικὸς δοῦπος τῶν βημάτων καὶ ἡ κλαγγὴ τῶν ὅπλων τῶν διασταυρουμένων πολυπληθῶν περιπολιῶν.

Ὁ καταλαβὼν τὴν πόλιν φόβος ἦτο φυσικὸς, καὶ ἔνεκα τῶν θλιβερῶν συμβάντων, καὶ ὡς ἐξ ἄλλων ἀπαισιῶν θρυλημάτων περὶ ἐπικειμένων σκηνῶν μετ' ἐντάσεως τώρα πλέον καὶ ὀργανωμένων. Ἐλέγετο λ. χ. ὅτι θὰ εἰσώρμων τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς τὴν πόλιν οἱ χωρικοὶ ὠπλισμένοι, ὅπως ἐκδικήσωσι τοὺς φονευθέντας αὐτῶν συμπολίτας, καταστρέφοντες διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τοὺς Ἑβραίους. Ἐλέγετο πρὸς τοῦτοις ὅτι συνεταίρισθέντες πολλοὶ φυγόδικοι θὰ παρηκολούθουν τὸ κίνημα ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπωρπηθῶσιν αὐτοῦ, ὅπως ἐν τῇ

ταραχῇ καὶ τῷ θορύβῳ οἷτινες φυσικῶς θὰ ἐπέρχοντο κλέψωσι καὶ λεηλατήσωσι τὰς οἰκίας ὅλων τῶν πλουτίων τῆς πόλεως.

Εὐτυχῶς πάντα ταῦτα ἀπεδείχθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ψευδῇ καὶ ἀνυπόστατα, πιθανὸν δὲ νὰ ᾔσαν ἀποκυήματα τῆς δικαίως ἐξαρθρείσης φαντασίας, καὶ τοῦ καταλαβόντος, οὐχὶ ἀδίκως, τοὺς πάντας πανικοῦ φόβου. Δὲν γινώσκομεν βεβαίως ἐὰν ταραχοποιὰ τινα στοιχεῖα συνέλαβον τοιαῦτα ἀπαίσια καὶ ἀποτρόπαια σχέδια, ἢ καὶ, δεδοσθω, ὅτι εὑρέθησαν ἄνθρωποι νὰ συλλάβωσι τοιαύτας ἐδελυράς ἰδέας, καὶ ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ των, ὡς μὴ εὐρόντες—ὡς διεδίδετο κατόπιν—πολλοὺς νὰ τοὺς ἀκολουθήσωσι εἰς τὸ παράτολμον καὶ ἐγκληματικὸν τοῦτο ἐγχείρημα, ταῦτα πάντα ἡμεῖς, ἐπαναλέγομεν δὲν γινώσκομεν, τ' ἀναγράφομεν δὲ μόνον διότι ἐκυκλοφοροῦν αἱ φῆμαι αὗται καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι, ὅτι καὶ αὐτοὺς ἀνομάρχης ἐτηλεγράφει εἰς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τοῦ φόβου τούτου τῆς εἰσβολῆς τῶν χωρικῶν εἰς τὴν πόλιν. Πλὴν ἐὰν δὲν γινώσκομεν τὴν ἀλήθειαν ἢ οὐ τῶν διχδοθειῶν τούτων φημῶν, γινώσκομεν καλῶς τὸν τόπον μας, καὶ τὸ ἥπιον, ἱεποτικὸν καὶ φιλόνομον τοῦ χαρακτῆρος ἐν γένει, τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν τῆς τε πόλεως καὶ τῆς ἐξοχῆς, καὶ γινώσκοντες ταῦτα λέγομεν μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἀδιστακτικῶς, ὅτι σκηνὰς μίσους, λεηλασίας καὶ σφαγῶν, καὶ δὴ ὠργανωμένας, ἐσκεμμένας καὶ προμεμελετημένας, δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ τις ποτὲ παρὰ τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἀγαθοῦ Ζακυνθίου λαοῦ· πιστεύομεν δὲ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ διαφευθῶμεν ὑπὸ ἐναντίον γεγονόσων.

Πρὶν ἢ περάνωμεν καὶ τὸ κεφάλαιον ἡμῶν τοῦτο, ἐπιθυμοῦντες νὰ παραθέσωμεν ταῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις τὰς ἀκριβεστεράς καὶ λεπτομερεστεράς πληροφορίας, μὴ παραλείποντες οὐδὲν κατέκαστον, νομίζομεν ἀναγκαῖον ν' ἀναγράφωμεν τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀντιπροσωπευόντων τὰς ἀρχὰς τοῦ τόπου. Οὗτοι λοιπὸν ἦσαν οἱ ἀκό-

λουθοι· Νομάρχης Βασίλειος Γιαννούλης, Γραμματεὺς τῆς Νομαρχίας Παναγῆς Μεταξᾶς, Δήμαρχος Ζακυνθίων Λουκᾶς Καρρέρ, Πρόεδρος τῶν Πρωτοδικῶν Μ. Χαὴλ Πρωτοπαπᾶς, Εἰσαγγελεὺν, ἀπουσιάζοντος τοῦ τακτικοῦ εἰσαγγελέως ὁ πρωτοδίκης, ὁ καὶ ἀνακριτὴς Θεόδωρος Νικολόπουλος, Μοίραρχος τῆς χωροφυλακῆς Γεώργιος Λιάπης, ἀντιμοίραρχος Ἐυστάθιος Βελέντζας, Δημαστυνόμος Στυλιανὸς Μιχαλίτζης, ὑπαστυνόμος Θεοδόσιος Κούμανης. Ἀξιωματικοὶ δὲ ἅπαντες τοῦ Πεζικοῦ οἱ ἐξῆς· Δημήτριος Ἰωαννίδης ταγματάρχης, Σπυρίδων Τριμπακᾶς ταγματάρχης, πρόεδρος τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου, ὅστις μετὰ τὴν συμπλοκὴν διωρίσθη τηλεγραφικῶς στρατιωτικῶς ἐπόπτης, λοχαγοὶ οἱ κ. κ. Νικόλαος Ἀργυράκης, Βασίλειος Ἰερέου καὶ Γεώργιος Κακαμπάσης, ὑπολοχαγοὶ οἱ κ. κ. Ἰωάννης Ρηγόπουλος, Ἀνδρέας Μπαῖρας καὶ ὁ μνημονευθεὶς Εὐάγγελος Σολωμὸς, ἀνθυπολοχαγοὶ δὲ οἱ Νικόλαος Παλαιολόγος, Ἰωάν. Κίττος, Ἰωάν. Πετροπουλάκης καὶ Νικόλαος Μιχαλόπουλος ὁ καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ φρουράρχου. Ἀρχιεπίσκοπος ὁ Σ. Διονύσιος Λάττας, ὅστις ἀπουσίαζεν εἰς Ἀθήνας, ἀφικόμενος δὲ τὴν πρωτὴν τῆς Λαμπρᾶς ἐτέλεσε τὴν ἀνάστασιν ἐν τῇ Πλατεῖᾳ τοῦ Ποιητοῦ, τὴν πρωτὴν ταύτην, ἀντὶ τοῦ μεσουκτιῶ τοῦ μεγάλου Σαββάτου, ὡς εἰρησίο, ἀπαγορευθείσης ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, ἔνεκα τῶν θλιβερῶν συμβάντων τῆς τελετῆς ταύτης κατὰ τὴν νύκτα τοῦ μεγάλου Σαββάτου. Ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἀντεπροσώπευσεν αὐτὸν ὡς ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος ὁ πρωτοσύγγελος κ. Χρηστάκης Ρουσαλάτος ὅστις, ὡς ἐλέγετο τότε, ἐλέπων τὸν αὔξοντα τοῦτον ἐρεθισμὸν τοῦ λαοῦ, ἐξέπραξε τὴν γνώμην πρὸς τὸν κ. νομάρχην ν' ἀπαγορευθῶσιν αἱ λιτανεῖαι τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ τοῦ Ἐπιταφίου, πρὸς ἀποφυγὴν συσσωρεύσεως καὶ συγκεντρώσεως τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ, δυστυχῶς δὲν εἰσηκούσθη.

Ἰθὲλομεν μεγάλως ἀδικήσει ἀπάσας ἀνεξαφέντως τὰς ἀρχὰς ταύτας τοῦ τόπου, ἐὰν δὲν ἐδηλοῖμεν ὅτι ἔχομεν πεποίησιν ὅτι καὶ σφόδρα ἐλυπήθησαν, ἐπὶ ταῖς διαδραματισθείσαις

ταύταις σκηναῖς καὶ διακκῶς θὰ ἐπεθύμουν νὰ προελαμβάνοντο αἱ ταραχαί. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ζήτημα. Τὸ ζήτημα εἶναι, ἐνὸς κακοῦ θεθέντος, ἐὰν ἡδύνατο τοῦτο ν' ἀποσοβηθῇ διὰ καταλλήλων καὶ συντελεστικῶν μέτρων ἐγκαίρως λαμβανόμενων, καὶ ἐὰν πράγματι ἐλήφθησαν ταῦτα.

Εἶπομεν ὅτι ὅ,τε φρούραρχος κ. Ἰωαννίδης, καὶ ὁ εἰσαγγελεύων κ. Νικολόπουλος, ἀνέπτυξιν μεγάλην δραστηριότητα καὶ ζήλον κατὰ τὰς δεινὰς ταύτας περιστάσεις, διότι τὸν μὲν πρῶτον εἶδομεν πολλάκις πυρετωδῶς ἐργαζόμενον, μεθ' ὅλης τῆς μετριοπαθείας καὶ γλυκύτητος, τὰς χαρακτηρίζουσας τὸν ἀξιότιμον τοῦτον ἀξιωματικόν, ἐοικθύμενος, θεοβαίως καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων αὐτοῦ συναδέλφων, καὶ μεταβλίνοντα πλειστάκις τῆς τε ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν, καὶ πρὸ τῆς ἀπαισίης συμπλοκῆς καὶ μετ' αὐτὴν ἵνα, εἰ δυνατόν, ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις, ἥς δυστυχῶς δὲν ἐπετεύχθη ἡ τήρησις· ὁ δὲ πρωτοδίκης καὶ εἰσαγγελεύων κ. Νικολόπουλος εἶναι ἄξιος πολλῶν ἐπαίνων, ἐπὶ τῇ προορατικότητι καὶ ταχέει ἐνεργείᾳ αὐτοῦ. Ἀντιγράφομεν ἐκ τῆς ἐγγυρίου ἐφημερίδος «Ἐλπίδος»· «Ὁ εἰσαγγελεύων κ. Νικολόπουλος κατ' ἐπαινετὴν ἐπίνοιαν, ἐνθυμηθεὶς, ὅτι ἀνσχωρεῖ πρὸς τὸ ἐσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἀτμόπλοιον ἐκ Πατρῶν, ἐτηλεγράφησεν ἀπ' εὐθείας, πρὸς τὸν Νομάρχην Πατρῶν παρακαλέσας αὐτὸν, ἵνα διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀτμοπλοίου ἀποστείλῃ στρ. δύναμιν, οὗτω δὲ κατωρθώθῃ νὰ ἐλθῇ ἐγκαίρως ἡ πρώτη ἐπικουρία, τὴν τρίτην ὥραν π. μ. τοῦ Σαββάτου(1)». Ὁ κ. Νικολόπουλος ταῦτοχρόνως ἔσχε τὴν πρόνοιαν, καὶ τὸ θάρρος—λέγομεν θάρρος, διότι ἐν τῇ ἐξεγέρσει ἐκεῖνη τοῦ λαοῦ ἡ εἰς τὸ τηλεγραφεῖον μετάβασίς του δὲν ἦτο ἀκίνδυνος—νὰ τηλεγραφήσῃ πρῶτος εἰς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τῶν γεγονότων ταύτων τὴν 2 καὶ 25)60 Μ. Μ. ὥραν, δηλονότι ἐν τῇ

(1) Ἐφημερίς Ζακύνθου ἡ «Ἐλπίς» 28 Ἀπριλίου 1891 Α. π. 786.

ἄκμῃ τῶν ταραχῶν, ἐνῷ ὁ κ. νομάρχης ἀφοῦ ἡσύχασαν ἐντελῶς τὰ πράγματα, ἐξελθὼν τῆς κρύπτῃς του, ἐτηλεγράφησεν εἰς τὴν κυβέρνησιν περὶ τούτων, τὴν 3 καὶ 50,60 M.M. δηλαδὴ πέντε λεπτὰ ἔτι βραδύτερον τῶν σταλέντων τὴν 3 καὶ 45)60 M.M. ὑπὸ τε τοῦ κ. φρουράρχου καὶ λιμενάρχου τηλεγραφημάτων, καὶ δύο ὥρας σχεδὸν μετὰ τὸ μνημονευθὲν τοῦ κ. Νικολοπούλου τηλεγράφημα. (1)

Ὅλοι ἀνεξαίρετως οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς, καὶ οἱ συνδεόμενοι μετὰ τοῦ τόπου διὰ στενῆς συγγενείας, ὡς οἱ κ.κ. Α. Μπαῖρας, Ν. Παλαιολόγος, Ν. Μιχαλόπουλος, καὶ Ι. Κίτσος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἅπαντες—ἐξαίρεσις ἐννοεῖται, τοῦ διατάξαντος τὸ πῦρ Σολωμοῦ (2)—πρὸς τιμὴν αὐτῶν τὸ λέγομεν, ἐδείξαν συμπεριφορὰν μετριοπαθεστάτην καὶ ἀρίστην, καὶ προσεπάθησαν διὰ τῶν ἡπιωτέρων καὶ εὐγενεστέρων τρόπων ὅπως τὸ κακὸν περιορισθῇ εἰς ὅ,τι ἐγένετο καὶ οὐδὲν πλεόν.

Ἰνα ὦμεν δίκαιοι, ὀρείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὰ μετὰ τὴν συμπλοκὴν καὶ τὴν σύλησιν τῶν οἰκιῶν ληφθέντα μέτρα, ἐν συνεννοήσει ὑφ' ὧν τῶν ἀρχῶν τοῦ τόπου, πρὸς περιφρούρησιν τῆς πόλεως καὶ μὴ ἐπανάληψιν τῶν εἰδεχθῶν σκηνῶν, ἀπεδείχθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων συνετὰ καὶ συνελεστικώτατα πρὸς τοῦτο. Πλὴν ἐνῷ εὐχαρίστως ἀναγράφωμεν, πρὸς τιμὴν καὶ ἔπαινον τῶν ἀρχῶν τὸ γεγονός τοῦτο, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκρύψωμεν καὶ τρεῖς ἀπορίας αἰτίες γεννῶνται ἐν ἡμῖν. Α'. ἐὰν τὰ μέτρα τὰ ληφθέντα πρὸ τῆς μεγάλης Παρασκευῆς ἦσαν τὰ κατάλληλα ἵνα προληφθῶσιν αἱ ἐπακολουθήσασαι ἀπαίσιαι σκηναὶ τῆς ἡμέρας

(1) Ὅρα ἐφημερίδα Ἀθηνῶν ἡ «Πρωΐα» 20 Ἀπριλίου 1894 Ἀ.ο. 3695.

(2) Ὁ ὑπολογιστὴς Σολωμὸς μετὰ τὴν συμπλοκὴν ἀμέσως προφυλακίσθη, σταλαῖς ὑπὸ συνοδείαν εἰς τὸ φρούριον. Ἡ προφυλάκησις δὲ αὕτη ἡχοῦσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετὰ μεγάλης εὐχαριστίας καὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν κατεύνασιν τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐρεθισμού.

ἐκείνης; Β'. ἐὰν ἡδύνατο νὰ προληφθῇ ἡ συμπλοκή; καὶ Γ'. ἐὰν ἡδύνατο νὰ ἐμποδισθῇ ἡ σύλησις τῶν Ἑβραϊκῶν οἰκιῶν;

Καὶ ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἡμῶν ἀπορίαν λέγομεν ὅτι αἱ ἐνταῦθα ἀρχαί, προσέβαλλον κατόπιν πρὸς δικαιολογίαν αὐτῶν, ὅτι βλέπousαι τὴν αὐξοῦσαν τοῦ λαοῦ ἀγανάκτησιν, ἐζήτησαν πολλὰκις ἐπανελημμένως καὶ κατεπειγόντως στρατιωτικὰς ἐπικουρίας παρὰ τῆς ἑκυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἐκτὸς τῆς ἀνεπαρκοῦς ἐνισχύσεως ἐκ τριᾶκοντα πολιτῶν τῶν σταλέντων τὴν 14 Ἀπριλίου, ἦν καὶ ἀνεφάρμεν, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἄλλην στρατιωτικὴν δύναμιν ἐστείλειν, ἀλλ' οὔτε προσοχήν, οὔτε ἀπάντησιν ἔδωκεν εἰς τὰς δικαίας ταύτας τῶν ἀρχῶν αἰτήσεις.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν δευτέραν ἡμῶν ἐρώτησιν, εἴπομεν ἐν ὀλίγοις ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, τὴν περὶ τούτου γνώμην μας. Προστιθέμεθα μόνον ὅτι κατὰ τὴν ιδέαν μας, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλείστων, ὁ ὑπολοχαγὸς Σολωμὸς ἡδύνατο ν' ἀποκρούσῃ τὴν εἰσβολὴν τοῦ λαοῦ χωρὶς νὰ χυθῇ αἷμα. Ἡμεῖς δὲν παρευρέθημεν κατὰ τὴν συμπλοκὴν καὶ δὲν δυνάμεθα, βεβαίως, ν' ἀποφανθῶμεν μετὰ πάσης ἀσφαλείας, διότι δὲν ἀντιλήφθημεν τοῦ γεγονότος ἰδίους ὁμμασιν, συνεπῶς δὲ ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἦτο μέγας ὁ συνωστισμὸς, καὶ τοῦ πλήθους ἡ συμπεριφορὰ τοιαύτη, ὥστε ἐκὼν ἀέκων ὁ κ. Σολωμὸς ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὸ πῦρ κατὰ τοῦ λαοῦ. Γινώσκουμεν μόνον, ὅτι οἱ φονευθέντες εὐρέθησαν ἄοπλοι καὶ ἦσαν ἄνθρωποι ἐργατικοί. Ἄλλως τε πῶς δυνάμεθα νὰ παρδεχθῶμεν, σπουδαιολογοῦντες καὶ σοβαρῶς, ὅτι ἄνθρωποι ἄοπλοι ἐσκόπουν νὰ διασχίσωσιν τὴν ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν ζώνην, ἥτις ἐφρουρεῖ τὰς εἰσόδους τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας ἵνα εἰσβάλλωσιν εἰς αὐτήν, καὶ ἐκτελέσωσι τ' ἀπαίσια, δῆθεν, αὐτῶν σχέδια. Τοιούτου εἴδους παράτολμα καὶ δύσκολα ἐγχειρήματα ἐὰν συνέβησαν ποτὲ, ἐπεχειρήθησαν παντοῦ καὶ πάντοτε ὑπὸ ὀμάρχων λαοῦ καλῶς ὠπλισμένων καὶ

πρὸ πάντων διωργανωμένων. Ἡ εἰς τὰς εἰσόδους λοιπὸν τοῦ γέτου συσώρευσις πλήθους τινός, ἦτο ὅλως τυχαία καὶ ἀποτελεσμα τῆς καταχλαβούσης τὸν λαὸν ἐξάψεως κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, ἥτις ἠδύνατο, κατὰ τὴν πεποιθήσιν μας, νὰ διαλυθῇ διέ τινων ἔστω ἀπωθήσεων καὶ ἄνευ χρήσεως τῆς ἐσχάτης βίας, ὥς τοῦτο ἐπετεύχθη κατὰ τὰς τρεῖς ἄλλας εἰσόδους τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας, ὅπου, ὡς εἵπομεν ἡ φρουρά κατώρθωσε νὰ διαλύσῃ τὸ πλῆθος χωρὶς ν' ἀναγκασθῇ νὰ καταρύγῃ εἰς τὸ πῦρ.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν τρίτην ἡμῶν ἀπορίαν λέγομεν τὰ ἐξῆς. Ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους δὲν ἀποτελεῖται, ὥς οἱ στρατοὶ ἄλλων παρωχημένων ἐποχῶν, ἐκ πρικιτωριανῶν, γενιτσάρων ἢ ἐκ μισθωτῶν περιμαζευμάτων καὶ περικαθαυμάτων πάσης φυλῆς καὶ παντός τόπου, ἀλλ' ἐκ πολιτῶν Ἑλλήνων ἐξ ὅλων τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας εἰλημμένων, ἅρα εἶνε στρατὸς ἐθνικὸς ὑπὸ τὴν ἐν-ρυτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως, σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μας καὶ ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων μας. Τοιοῦτοι δὲ ὄντες οἱ στρατιῶται ἡμῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ᾤσιν, ὡς ἄλλοτε, οἱ λυμεῶνες, αἱ μάστιγες, οἱ ἐχθροὶ, ἔστιν ὅτε, τῆς κοινωνίας. Ὁ κυριώτερος, ὁ πρώτιστος μᾶλλον προορισμὸς τοῦ ἐθνικοῦ τούτου στρατοῦ μας, ἄλλος δὲν εἶναι ἢ ν' ἀποκρούσῃ πάσῃ δυνάμει καὶ θυσίᾳ, τοὺς ἐκείθεν τῶν συνόρων μας ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν ποτὲ οὗτοι ἐπεχείρουν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν, καὶ ὅταν ἡμέραν τινὰ σημάνῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου νὰ διεκδικήσῃ τ' ἀπαράγραπτα δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς δὲν εἶναι μάστιξ τῆς κοινωνίας, οὔτε ὁ κεκηρυγμένος ἐχθρὸς τῶν ἀδελφῶν του πολιτῶν. Ὅταν λοιπὸν αἱ περιστάσεις καὶ ἡ ἐσχάτη ἀνάγκη ὑποχρέωσιν αὐτὸν νὰ ἐνεργήσῃ, μετερχόμενος τὴν βίαν καὶ μεταχειριζόμενος κατὰ τούτων τὰ ὅπλα του, θὰ ἐπιτελέσῃ θεοβίως τὸ στρατιωτικὸν τοῦτο καθήκον του, ἀλλὰ μετὰ λύπης καὶ δυσαρρεσκείας θὰ

τὸ ἐπιτελεῖσθαι διότι ἐξέρχεται τῆς σφαίρας τοῦ προορισμοῦ του.

Θέλομεν πρὸς στιγμὴν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐν τῇ συγ. κεκοιμένη ταύτῃ περιπτώσει ὁ στρατὸς ἐν Ζακύνθῳ, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ καταφύγῃ εἰς τὰ ὅπλα, ἀναγκασθεὶς νὰ φονεύσῃ πολίτας τινάς, οἵτινες τυφλωθέντες ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ, καὶ ἐν τῷ ἀκαταλογίστῳ τῆς ἐξάψεως αὐτῶν δὲν ἠθέλησαν νὰ εἰσακούσῃσι τὰς παρωτρύνσεις, τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς ἀπειλὰς ἀκόμη τοῦ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἀξιωματικοῦ, ὅστις ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη, ὡς ἔλεγε, νὰ διατάξῃ τὸ ἀπαίσιον πῦρ. Ἄλλ' ἀφοῦ, λέγομεν ἡμεῖς, ὁ στρατὸς, ἔστω, ἠναγκάσθη νὰ προεβῇ εἰς τὸ ἔσχατον τοῦτο μέτρον, διατὶ ἀμέσως ν' ἀποσυρθῇ καὶ νὰ κλεισθῇ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν, καὶ νὰ μὴ συμπληρώσῃ τὸ ἀρξάμενον ἔργον τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως, ἀφοῦ μάλιστα πρὸς τοῦτο εἶχεν ἀναγκασθῇ νὰ στρώσῃ ἤδη τὴν ὁδὸν διὰ τῶν πτωμάτων;

Ὅτε συναθροισθέντες ὀλίγοι τινες ἀγυιόπαιδες κατ' ἀρχὰς — διότι τὸ πολὺ τοῦ θεωμένου πλήθους ἐβλεπεν, ἐθεώρει, ἀλλὰ δὲν ἐλάμβανε καθόλου μέρος εἰς τὰ γινόμενα — ἐπορεύθησαν κάτωθεν τῆς κατοικίας τοῦ κ. Φέρρου, τὸ πρῶτον, καὶ διερρηξάντες τὴν θύραν τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἤρξαντο τοῦ ἀπαισίου αὐτῶν ἔργου τῆς συλήσεως αὐτῆς, δὲν ὑπάρχουσι, τάχα, αἱ μεγάλητεραι πιθανότητες, ὅτι καὶ ἡ ἀπλὴ ἐμφάνισις τῆς ἐνόπλου δυνάμεως ἤθελε τρέψῃ εἰς ἄτακτον φυγὴν τὰ στίφη ἐκεῖνα τῶν ἀγυιοπαίδων; Ἡ ἀφοῦ ἡ στρατιωτικὴ δύναμις ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ τὸ πρῶτον, κατὰ τί ἤθελε πάθει περισσότερον, τὸ στρατιωτικὸν γόητρον ἢ βλαθῇ ἡ στρατιωτικὴ φιλοτιμία, ἐὰν ὑπεχώρῃ καὶ τὸ δεύτερον, ἀφοῦ θ' ἀπεδεικνύετο ὅτι ἡ ἐμφάνισις αὐτῆς ἦτο ἀτελεσφόρος, ἀνωφελὴς καὶ ἀνίκαιος ἀπέναντι τῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως; Ἡμεῖς, φρονοῦμεν, ὅτι ἐὰν ὀλίγοι στρατιῶται ἐνεργονίζοντο πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Φέρρου, θὰ προελαμβάνε-

το τὸ κακὸν, καὶ δὲν θὰ ἐπηκολούθουν ὅσα ἐπηκολούθησαν. Βεβαίως ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ πράξασα ὡς ἔπραξεν, ἐθέλωρησεν ὅτι ἔπραττε τὸ καθῆκόν της, μὴ θελήσασα νὰ ἐκθέσῃ, κατὰ τὴν πεποίθησίν της, τοὺς ὑπ' αὐτὴν ἄνδρας εἰς βέβαιον καὶ ἀλυσιτελῆ κίνδυνον. Πιθανὸν δὲ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ κα-
νονισμοὶ τοιαύτην τινα νὰ ἐπιβάλλωσιν, ἐν τοιαύταις περιπτώσε-
σι, πορεῖαν, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως τῶν γεγονό-
των. Θέλομεν δὲ καλῶς νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐπικρίνομεν
παντάπασι τοὺς ἀξιοματικούς, οἵτινες ἡγούντο τοῦ στρατοῦ τότε
ἐνταῦθα, ἐπεὶ δὲ ὅμως εἶναι ζήτημα ὡς εἵπομεν, ἐκτιμήσεως τῶν
γεγονότων, θὰ ἐκφράσωμεν ἀνεπιφυλάκτως καθαρὰν καὶ τε-
λείαν τὴν γνώμην μας. Ἡ γνώμη μας λοιπὸν εἶναι, ἐπα-
ναλμβάνομεν, ὅτι καὶ ἡ ἀπλὴ ἐμφάνισις τοῦ στρατοῦ θὰ
προελάμβανε τὴν σύλησιν τῶν οἰκιῶν, τούτου δὲ μὴ γενο-
νομένου, δικαιούμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὴν λύπην μας, ὅτι
ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων δὲν ἐγένετο, ἵνα μὴ θρηνῶμεν ἐπὶ γεγο-
νότι, ὅπερ ἡσχίμisen ἀναμφιβόλως τὴν ἡμετέραν πόλιν.

Μετὰ τὰ ἀπαίσια ταῦτα γεγονότα ἡ Κυβέρνησις εἰδο-
ποιηθεῖσα τηλεγραφικῶς, ὡς εἵπομεν, ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ ἐν-
ταῦθα ἀρκούσας στρατιωτικὰς δυνάμεις, ἵνα προληφθῇ, ὡς
διεδίδετο, ἡ ἐπανάληψις νέων ταραχῶν. Οὕτω διὰ τῶν
τακτικῶν ἀτμοπλοίων, διὰ τῆς ἀτμοβάριδος Ἀμβρακίας καὶ
τοῦ καταδρομικοῦ ὁ Ναύαρχος Μικούλης, τὸ Σάββατον
καὶ τὴν Κυριακὴν ἀφίκοντο ἐνταῦθα περὶ τοὺς πεντα-
κοσίους πεζοναύτας καὶ στρατιώτας, καὶ εἰς τὸν λιμένα ἡ-
μῶν, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἰδικῶν μας πλοίων, προσωρμίσθη-
σαν δύο ἕτερα πολεμικὰ πλοία, ἐν ἀγγλικόν καὶ τὸ ἕτερον
γαλλικόν, ἅτινα παρέμειναν ἐνταῦθα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας.

Ἡ πόλις λοιπὸν κατελήφθη κατὰ γράμμα στρατιωτικῶς.
ἑσχηματίσθησαν ἰσχυροὶ σταθμοὶ εἰς διάφορα ἐπικάικρα αὐτῆς ση-
μεῖα, πολυπληθεῖς δὲ περιπολῖαι ἔχουσαι ἐπὶ κεφαλῇ ἀξιοματι-
κόν, περιεφέροντο ἀνὰ τὰς ὁδοὺς αὐτῆς νυκτός τε καὶ ἡμέρας.
Πρὸς τοῦτοις ἀπαγορεύθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας πᾶσαι αἱ

λιτανεῖται καὶ αἱ πανηγύρεις, αἱ τελούμεναι κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς Λαμπρᾶς καὶ καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου. Ταῦτοχρόνως ἤρξατο ἡ δικαστικὴ ἀνάκρισις ὑπὸ τὸν πρωτοδίκην Δημητριάδην, τὸν ἀναπληροῦντα τὸν ἐκτελεῦντα χρέη εἰσαγγελέως πρωτοδίκην καὶ τακτικὸν ἀνακριτὴν κ. Νικολόπουλον, ἐπὶ τῶν συμβασῶν ἀπασιῶν τούτων σκηνῶν, συλληφθέντων καὶ διαφόρων πολιτῶν ὡς πρωταιτίων τῶν ταραχῶν τούτων. Πλὴν παρελθούσης τῆς πρώτης ἐξάψεως εἶχεν ἀποκαταστῆ ἡ τάξις ἐντελῶς, καὶ οὔτε ὑπῆρχε φόβος, δι' οὓς λόγους ἐξεθέσαμεν ἐν ταῖς ἔμπροσθεν, διαταράξεως αὐτῆς ἐκ νέου. Ὅλα τὰ μέτρα ταῦτα τὰ ληφθέντα ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ἦσαν καλὰ καὶ συνετώτατα, τὸ ἀνομολογοῦμεν, πλὴν ἐν μόνον εἶχον, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἐλάττωμα, ὅτι ἦσαν ὀλίγον ὀψιμα, διότι ἐὰν, ὡς φρονοῦμεν, καὶ ὡς πολλὰκις εἵπομεν, ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν προτέρων, ὡς ἔδει, δὲν θὰ διεταράσσετο ἐν Ζακύνθῳ ἡ τάξις καθόλου.

Ἐξ ὅλων τούτων, νομίζομεν, ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐὰν, πρωτίτως, ἡ Κυβέρνησις εἰσήκουεν, ὡς ὤφειλε, τὰς διακαίως αἰτήσεις τῶν ἐνταῦθα ἀρχῶν, καὶ ἀπέστελλεν ἐγκρίως στρατιωτικὰς ἐπικουρίας πρὸ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς· ἐὰν ὁ ὑπολογαγὸς Σολωμὸς ἐδεικνύετο ὀλίγον ψυχρότερος, ὡς ἔπραξαν οἱ διοικοῦντες ὑπαξιωματικοὶ τὰ ἄλλα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα κατὰ τὰς ἄλλας εἰσόδους τοῦ γέτου· ἐὰν μετὰ τὴν συμβῆσαν συμπλοκὴν ὁ στρατὸς δὲν ἀπεχώρει εἰς τὸ γέτο· ἐὰν ὁ κ. Διάππης δὲν παρηκολούθει μετὰ τῶν τριάκοντα χωροφυλάκων τοῦ τὴν λιτανεῖαν τοῦ Ἑσταυρωμένου, ἀλλ' ἐνίσχυε δι' αὐτῶν τὴν φρουρὰν τοῦ γέτου· καὶ πρὸ πάντων ἐὰν ὁ δῆμαρχος, ὅστις τὴν ἀκόλουθον μόνον ἡμέραν, κατόπιν δηλαδὴ ἑορτῆς, ἐθεάθη μετὰ πολυπληθοῦς συνοδείας ὀπλισμένων κλητῆρων, περιφερόμενος ἀσκόπως ἀνὰ τὴν πόλιν, διότι ἡ τάξις εἶχεν ἐντελῶς ἀποκαταστῆ, καὶ ἐλάχιστος ὑπῆρχε φόβος δικταρχίᾳ αὐτῆς.

ἐκ νέου, ἐνεφανίζετο πρὸ τοῦ λαοῦ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, ὡς ὤφειλε, καὶ ὡς τὸ στοιχειῶδες αὐτοῦ καθήκον τῷ ἐπέδαλλε, πᾶσαι αἱ πιθανότητες ὑπάρχον ὅτι θ' ἀπεσοδεῖτο πᾶς κίνδυνος, τότε δὲ δὲν θὰ εἴχομεν νὰ θρηνῶμεν ἐπὶ τόσων πτωμάτων πεσόντων συμπολιτῶν μας, οὔτε θὰ ἐπηκολούθουν αἱ σκηναὶ τῆς συλήσεως τῶν ἐδραϊκῶν οἰκιῶν. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ δημάρχου μας, δὲν νομίζομεν περιττὸν νὰ προσθῶμεν ὅτι ἡμεῖς ἀδιστάκτως πιστεύομεν, καὶ μεθ' ἡμῶν οἱ πλείστοι τῶν πολιτῶν, ὅτι ἡ παρουσία του θὰ συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόληψιν ἴσως ὅλων τῶν ἐπακολουθησάντων κακῶν, διότι ὁ δήμαρχος ἐνὸς τόπου ὡς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος, κέκτηται ἐπιρροὴν καὶ δημοτικότητας μεγίστην πρὸς τὸν λαόν, ὅστις τὸν ἐξέλεξεν ὡς προεστάμενον τοῦ δήμου, καὶ διότι ὁ δήμαρχος δὲν παρίσταται μόνον ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ὡς φυσικὸς προστάτης καὶ πατὴρ πάντων τῶν συνδημοτῶν του. Ἐὰν δὲ ὁ λαὸς δὲν ὑπῆκουσε εἰς τὸν ἄγνωστον καὶ ξένον δι' αὐτὸν, ἀξιωματικόν, εἰς τὰς παραινέσεις καὶ τὰς συμβουλὰς τοῦ δημάρχου του, θὰ ὑπῆκουε καὶ θὰ ὑπεχώρει δὲν ὑπάρχει ἡ ελαχίστη ἀμφιβολία. Καὶ διὰ τοῦτο εἰπομεν ὅτι ἡ παρουσία τοῦ δημάρχου ἡδύνατο ν' ἀποσοβῇ σὴν πάντα κίνδυνον, εἶναι δὲ μόνον θλιβερόν πως ὁ κ. δήμαρχος παρέλειψε νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ καθήκον του τοῦτο. Ἀναγράφοντες τὸ γεγονός, ὡς πιστοὶ χρονογράφοι, δὲν κακίζομεν, οὔτε, μεμψώμεθα τοῦ κ. δημάρχου, διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀγνοοῦμεν ἐντελῶς· εἰς οὗτος εὐρίσκετο ἐν τῇ πόλει κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν ἡ ἀπουσίαζει εἰς τὴν ἐξοχὴν του, τοῦτο μόνον λέγομεν ὅτι εἶναι θλιβερόν, εἴτε διὰ τὸν ἑνα, εἴτε διὰ τὸν ἄλλον λόγον ὅτι ἀπουσίαζει, διότι ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ παρουσία του ἡδύνατο νὰ φέρῃ τὰ αἰσιώτερα τῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἡ ἀναγραφή ὑπ' ἡμῶν ὅλων τῶν διατὶ καὶ ὅλων τῶν εἰς τούτων, δι' ὧν ἐπειράθημεν ν' ἀποδείξωμεν τὰ αἴτια

καὶ νὰ ὑποδείξωμεν τοὺς ὑπέχοντας εὐθύνην τινὰ ἐπὶ τοῖς ἐν Ζακύνθῳ θλιβεροῖς γεγονόσιν ἴσως χαρακτηρισθῇ ἄσκοπος καὶ ὡς περιττολογία, μετ' εἰρωνικοῦ δὲ μειδιάματος ἴσως μᾶς πεκρατηρήσῃ τις ὅτι ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις ἐὰν καλῶς τὰς ἐξετάσῃ τις δύναται ν' ἀνεύρῃ τὰ αἰτία ἅτινα τὰς παρήγαγον, ἢ τέλος ὅτι αἱ παρατηρήσεις μας εἰσὶν ἐκ τῶν συνήθων λεγομένων μετ' ἀπωλεσθεῖσαν τινα μάχην, ὅτε ὁ ταύτην περιγράφων ἀνευρίσκει πάντοτε τοὺς λόγους τῆς ἀπωλείας αὐτῆς, καὶ μετ' εὐαρεσκείας ἀπαριθμεῖ τὰ συντελέσαντα εἰς τὴν καταστροφὴν αἰτία, λέγων ὅτι ὁ ἡττηθεὶς βεβαίως δὲν θὰ ἡττᾶτο, ἐὰν τὸ δεῖνα σῶμα τοῦ στρατοῦ του ἐποίει τὴν δεῖνα κίνησιν, ἐὰν ἐγκρίως κατέφθανον αἱ περιμενόμεναι ἐπικουραὶ, ἐὰν ἡ μετεωρολογικὴ κατάστασις ἦτο ἄλλοία, ἐὰν, ἐάν... καὶ ἄλλα τόσα ἐάν. Εἴμεθα σύμφωνοι ἄλλὰ τῆς ἱστορίας τοιοῦτος εἶναι ὁ σκοπός. Ὁ πρῶτιστος δὲ ὄρος, κατὰ τὴν γνώμην μας, τῆς καλῶς γεγραμμένης ἱστορίας δὲν εἶναι μόνη ἡ ξηρὰ καὶ ἄγονος ἐκθεσις τῶν γεγονότων, δὲν εἶναι μόνη ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀμεροληψία, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ ἐπισταμένη ἐξέτασις καὶ κρίσις ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, τῶν περιγραφομένων συμβάντων ἵνα ἐξ ὅλων τούτων προκύψῃ ἡ ζητούμενη ἀλήθεια, οὕτως ὥστε ἐν τῷ καθρέπτῃ τούτῳ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ὁρῶσαι αἱ μέλλουσai γενεαὶ, ὡς καὶ ἄλλοτε εἵπομεν, διδασκόμεναι καὶ μανθάνουσai ν' ἀποφεύγωσι τὰ λάθη εἰς ἃ ὑπέπεσον καὶ τὰ δεινὰ, ἅπερ οἱ πατέρες αὐτῶν ὑπέστησαν.

ΣΤ'.

ΦΩΝΗ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

Ἐὰν ὑπάρχῃ τι ἐν τῷ κόσμῳ ὅπερ περισσότερον νὰ θλίβῃ καὶ νὰ πικρινῇ τὴν ἡμετέραν καρδίαν, ἄλλο δὲν εἶναι ἀναμφιβόλως ἢ ὅταν ἀδίκως κατηγορῶμεθα παρ' ἐκείνων μεθ' ὧν

συνδεόμεθα διὰ τῶν στενατέρων καὶ ἱερωτέρων δεσμῶν τῆς συγγενείας. Ὑπὸ γενικωτέραν δὲ ἔποψιν ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, εἴαν ὑπάρχῃ τι ἀποτρόπαιον καὶ εἰδεχθῆς, ἄλλο δὲν εἶναι ἢ αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐνὺς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους διαιρέσεις, διενέξεις καὶ λογομαχίαι, αἱ γεννῶσαι πάντοτε τὴν ἀντιπάθειαν, τὴν δυσπιστίαν, τὴν ἀπέχθειαν καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ μῖσος μεταξὺ αὐτῶν, οὐσαι δὲ σχεδὸν πάντοτε προάγγελοι καὶ πρόδρομοι τῶν ἐπακολουθούτων ἐμφυλίων σπαραγμῶν καὶ πολέμων. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς τῆς μὴ ἐδραιωθείσης, τῆς μὴ στερεωθείσης, τῆς μὴ ἐνωθείσης ἔτι ὅλης ὑφ' ἑαυτῆς καὶ τὸ αὐτὸ καθεστῶς, αἱ διενέξεις αὗται αἱ γενικῶς καὶ συγκεκριμένως τοιαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιφέρουσαι φοβερά ἀποτελέσματα, εἰσὶν ἔτι μᾶλλον ἀπαίσιαι καὶ θλιβεραί.

Μετ' ἀλγούσης λοιπὸν καρδίας ἀναγκαζόμεθα νὰ γράψωμεν τὸ παρὸν ἡμῶν κεφάλαιον, πρὸς ἀντίκρουσιν καὶ ἀνασκευὴν τῶν ἀτόπων καὶ ἀδικώτατα ὑπὸ διαφόρων ὁμοεθνῶν μας γραφέντων κατὰ τῆς Ἑπτανήσου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν λυπηρῶν γεγονότων ἅτινα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀφηγήθημεν. Οὐδὲν θὰ ἐγράφομεν, διότι ἡ Ἑπτάνησος δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπολογιῶν οὔτε ὑπερασπίσεως. Ἐχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ λάμπον παρελθὸν τῆς ὁλόκληρον ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν αὐτόλαλον ἱστορίαν τῆς, τὰ φληναφήματα δὲ καὶ αἱ ἐπιπολαιότητες ἐνίων τινῶν δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὅσον καὶ ἂν πειρῶνται ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ὑπολανθανοῦσῃ δυσμενείᾳ τῶν, νὰ διαγράψωσι ὁλόκληρον καὶ ἐνδοξὸν ἱστορίαν. Πλὴν ἀποβλέποντες εἰς ἄλλον ὑψηλότερον καὶ ἱερώτερον σκοπὸν, εἰς σκοπὸν ἐθνικὸν καὶ πατριωτικώτατον, θέλομεν ἐπιχειρήσει διὰ τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν δυνάμεων ν' ἀνασκευάσωμεν τὰ καθ' ἡμῶν τῶν Ἰονίων, λεχθέντα ταῦτα, ἅπερ καὶ τὴν Ἑπτάνησον προσέβαλλον καὶ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν πολεμοῦσι. Διὰ τοῦτο δὲ ἐπεγράψαμεν τὸ κεφάλαιον ἡμῶν τοῦτο φωνῇ διαμαρτυρίας, διότι εἶναι φωνὴ διαμαρτυρίας, οὐ μόνον τῆς ἀδίκου.

κως προσβληθείσης Ἑπτανήσου, ἀλλὰ καὶ τῆς γανικῆς πατρίδος, τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ὅλοι ἐπαγγελομένη εἶπε ὅτι ἀγαπῶμεν καὶ ὀρείλομεν ν' ἀγαπῶμεν.

Ὡς ἦτο καὶ ἐπόμενον μετὰ τὰ ἐν Κερκύρα καὶ Ζακύνθῳ κατὰ τῶν Ἑβραίων συμβάντα, ὅλος ὁ τύπος, ὅτε ἡμέτερος καὶ ὁ εὐρωπαϊκός, ἐπελήρθη τῆς ἐξετάσεως τῶν γεγονότων τούτων. Καὶ τὰ μὲν ὑπὸ Ἰσραηλιτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γραφόμενα ἢ ἐμπνεόμενα, ἐν Αὐστρίᾳ, πρὸ πάντων, φύλλα, ὡς ἦτο καὶ φυσικὸν μετὰ δριμύτητος καὶ κατὰ φανερὰς μεροληψίας ἐπραγματεύθησαν τὸ ζήτημα. Τὰ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ φύλλα ἐσηλίτευσαν βεβαίως καὶ ἐκείνα τὰς διαπραχθείσας βιαιοπραγίας ταύτας, χωρὶς ὅμως νὰ προσβῶσι μέχρις ἐντελοῦς μεροληπτικῆς καὶ προκατελημμένης παραμορφώσεως τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἐκτυλιχθέντων γεγονότων.

Ἡ ἐν Τεργέσῃ ἐκδιδομένη ἔγκριτος ἑλληνικὴ ἐφημερίς, ἡ „Νέα Ἡμέρα“, ἐν δυσὶν αὐτῆς φύλλοις ὑπὸ χρονολογίᾳ 4]16 Μαΐου 1891 καὶ 18]30 ἰδίου μηνὸς καὶ ἔτους, διὰ γλώσσης μεμετρημένης καὶ συνετῆς ἀνέφερε τὰ θλιβερὰ ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ συμβάντα καὶ ἐξετάζουσα ταῦτα ἐξ ὅλης ὑψηλοτέρας ἀπόψεως, ὑπὸ τὴν ἐθνικὴν ἐμποψίν, δὲν προέβη μέχρις ἀτόπων καὶ ἀδίκων ὑβρεων κατὰ τοῦ ἑπτανησιακοῦ λαοῦ. Βεβαίως, ἐὰν ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερίς ὑπέπεσεν εἰς ἀνακριθεῖς τινας, πρὸ πάντων περὶ τῶν χαρακτηρισμῶν τῶν γεγονότων, τοῦτο ἐξηγεῖται διότι δὲν ἐκδίδεται ἐν Ἑλλάδι, μακρόθεν δὲ ὁρώμενα τὰ γεγονότα, ὡς γνωστὸν, παραμορφοῦνται, ἐξογκοῦνται καὶ μεγαθύνονται, ἐξ ἐσφαλμένων δὲ πληροφοριῶν ἐξαπατηθεῖσα, οὐδόλως παράδοξον ἐὰν εἰς τὸ ἄλλως τε ἔγκριτον καὶ ὄντως πανελλήνιον τοῦτο φύλλον, παρεσιέρρησαν τοιούτου εἶδους ἀνακρίσεις. Δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ εἰπῶμεν ὡς ἐν παρόδῳ, ὅτι πᾶς ἐχέφρων, πᾶς νομιμόφρων πᾶς πράγματι πονῶν τὴν πατρίδα του Ἑπτανήσιος, ἐλυπήθη καὶ ἐθρήνησεν ἐπὶ ταῖς ἐκ-

λιχθείσαις ἐν Κερκύρα καὶ Ζακύνθῳ σ' ἡναῖς κατὰ τῶν Ἑ-
βραίων. Πιστεύομεν δὲ ὅτι παρελθόντος τοῦ σάλου, τῆς φυ-
σικῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης ἐξάψως τοῦ
λαοῦ, ἡ ὀλομέλεια τοῦ Ἑπτανησιοκοῦ λαοῦ ἐλυπήθη καὶ
λυπεῖται διὰ τὰ θλιβερά ταῦτα συμβάντα. Ἡ «Νέα Ἡμέρα»
λοιπὸν ἐστηλίτσυσε καὶ ἐκείνη τὰς πράξεις ταύτας, ἀλλ' ἐ-
ξετάζουσα, ἐπαναλαμβάνομεν, ὑπὸ ὑψηλότεραν ἄποψιν τὸ ζή-
τημα, ὑπὸ τὴν ἐθνικὴν ὄλῳ; ἔποψιν, ὡς ἤρμοζεν, ἄνευ δι-
δασκαλικῆς κομπορρημοσύνης καὶ προκαταλήψεων, ἄνευ ἀ-
τόπων ὕβρεων καὶ ἀδίκων κατὰ τῆς Ἑπτανήσου προσδο-
λῶν, ἐξέφρασε τὴν βαθεῖαν αὐτῆς λύπης καὶ τὸν φόβον μή-
πως αἱ διαπραχθεῖσαι κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐν Ἑπτανήσῳ
βιαιοπραγίαι, μειώσωσι τὸ γόητρον τῆς Ἑλλάδος, καὶ πα-
ραυλάψωσι τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα.

Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ πορεία αὕτη τῆς «Νέας Ἡμέρας», ἦ-
το, ὁμολογουμένως, ἡ μόνη ὑποδεικνυομένη ὑπὸ τῶν περι-
στάσεων, καὶ ἡ ἐμπρέπουσα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν δημοσιογρα-
φίαν, τὴν ἐπιδιώκουσαν νὰ ἐξυπηρετήσῃ πράγματι τὰ πάτρια.

Τὴν αὐτὴν ἢ καὶ παραπλησίαν πορείαν ἀξιεπαίνως ἐ-
τήρησε σχεδὸν ἅπα; ὁ Ἀθηναῖκός τύπος, ἐξαίρεσι; δυστυχῶς
τοῦ σπουδαίου ἄλλῳ; τε φύλλου ἢ «Ἐρημερί;», περὶ οὗ θα ποι-
ήσωμεν λόγον παρακκιῶν, καὶ τοῦ ἐν Λονδίῳ πρεσβευτοῦ
τῆς Ἑλλάδος κ. Γενναδίου, ὅστις, ἐν οὗ δέοντι ἀπρόσκλητος
ἄνευ ἀνάγκης, ἄνευ ὑποχρεώσεως, μάλιστα ἐν ὑπερβάσῃ ἴσως,
ἴσως τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων, ἐπετέθη λάβρος κατὰ τῆς Ἑ-
πτανήσου, γράψας ἐκθεσιν ἐκδοθεῖσαν εἰς τὰ «Ἡμερησια
Νέα» τοῦ Λονδίνου, καὶ προκαλέσας οὕτω τὰ ὑπὸ τὸν μύστα-
κα μειδιόμχτα τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸν οἰκτον
ἀπαξάπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ἀξιῶντος, λίαν δικαίως,
ἁλλοῖαν πορείαν ἐκ μέρους τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀντι-
προσώπων του.

Ὁ κ. Γεννάδιος εἶναι ἀναμφιβόλως ἀνὴρ πεπαιδευμένος
καὶ ἐκνῶτατος, ὅστις πράγματι ἐτίμησε καὶ τιμᾷ τὸ ἑλλη-

νικόν ὄνομα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ὡς πρεσβευτῆς καὶ ἀντιπρόσω-
πος τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Πλὴν, δυστυχῶς, εἰς τὴν συγκεκρι-
μένην ταύτην περίπτωσιν, ἃς μ.α. ἐπιτρέψῃ νὰ τῷ παρατηρή-
σωμεν ὅτι τὸ δῖχθῆμαί του ἦτο ἄττοχον, ἐπιπόλαιον, ἄδικον
καὶ ἀντεθνικόν. Δὲν χωρίζουσι καὶ δὲν κατηγοροῦσιν ὀλό-
κληρον τμήμα τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, κ. Γεννάδιε, ἵνα δῇ-
θεν ἀπαλλαγῶσι τῆς εὐθύνης καὶ ἐξαλειφθῇ τὸ, καθ' ἡμᾶς,
στίγμα, ἐκ τοῦ μετώπου τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, τῷ προσκρηθὲν
αὐτοῖς ἕνεκα τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ συμβάντων, πολὺ περισσό-
τερον ἀφοῦ ἀγνοεῖτε, ἢ προσποιεῖσθε ὅτι ἀγνοεῖτε, τὰς ἀφορ-
μὰς, τὰς περιστάσεις καὶ τὰ γεννήσαντα ταῦτα αἰτία· ἀφοῦ
παραιοπαῖτε ἢ ἀγνοεῖτε, τὰ ἐν τῇ θλιβερᾷ ταύτῃ ὑποθέσει
καὶ τυφλοῖς δῆλα προκύπτοντα καταφανεστάτα ἐλαφροντικά·
ἀφοῦ ἀγνοεῖτε ἢ θέλετε ν' ἀγνοῇτε ὅτι ὅλην τὴν εὐθύνην τῶν
ἀπαισίων γεγονότων ὑπέχει μόνῃ καὶ μόνῃ ἡ Κυβέρνησις ἢ
ὁμᾶς ἀντεπροσωπεύετε Δὲν κατηγοροῦσι κ. πρεσβευτὰ τῆς
Ἑλλάδος· τοσοῦτον ἐπιπολαιῶς, τοσοῦτον ἀνακριβῶς, τοσοῦτον
ἀδίκως, τὸ τμήμα ἐκείνο τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον,
σὺν τοῖς ἄλλοις, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως
ἠξιώθη νὰ ιδρύσῃ τὴν πρώτην ἐλευθέραν ἐλληνικὴν πολιτείαν
ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦ ὁποῖου τὸ παρελθὸν ὀλόκληρον, εἶναι ἔνδα-
ξον, ἐλληνικώτατον καὶ πατριωτικώτατον, καὶ τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς
χθесινῆς ἀκόμη, ἐκ τῆς νωπῆς αὐτοῦ ἐστὶ ἱστορική ἀπέδει-
ξεν εἰς τὴν οἰκουμένην ὅτι ἀπέναντι μιᾶς ιδέας, εἰς οὐδὲν ἐ-
λογίσατο τὴν ὕλικὴν εὐημερίαν του, τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀπὴ-
λκυε καὶ πρὸ πάντων τὴν εὐνομίαν ἣν ἐκέκτητο, θὲν πάν-
τα ταῦτα ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ἢ καὶ ἐκποδῶν χάριν τῆς ἐθνι-
κῆς ιδέας, τῆς ιδέας τῆς πατρίδος, ὅπως συντελέσῃ καὶ ἡ
Ἑπτανήσος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πληρώσεως τοῦ πόθου τού-
του, τοῦ ἐνδομύχου, προαιωνίου καὶ ἱεροῦ τούτου πόθου ἀπά-
σης τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Τοῦτο δὲ ἠεληγάσαμεν καὶ ἐ-
πραγματοποιήσαμεν οἱ Ἑπτανήσιοι, καὶ δὲν μετανοοῦμεν χά-
ριν τῇ ὑψηλῇ ταύτῃ ιδέᾳ, καίτοι διτελοῦμεν ἐν πλη-

ριστάτη γινώσκει ὅτι θὰ ἐτιθέμεθα ὑπὸ τὴν κακοδιοίκησιν καὶ κακοδιαμονίαν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου.

Διὰ τοῦ διαβήματός του λοιπόν τούτου ὁ κ. ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος κ. Γεννάδιος, μετὰ λύπης τὸ ἀναγράφομεν, παρεγνώρισε τὴν ἀποστολὴν καὶ τὰ στοιχειῶδες καθήκον του, τὸ ὁποῖον ἄλλο τι δὲν τῷ ἐπέβαλλεν ἢ νὰ διαφωτίσῃ τὴν ἀποπλανηθεῖσαν κοινὴν γνώμην τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς πατρίδος του, δι' ἀκριβοῦς καὶ ἀληθοῦς ἐκθέσεως τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἐπεξηγουσῶν ἢ αἰτιολογουσῶν ταῦτα περιστάσεων, οὐχὶ δὲ νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἐγκολάψῃ στίγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν Ἑπτανησίων, ὅπως ἐξκγνίσῃ, δῆθεν, τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν συνεπειῶν τῶν πράξεων ἐκείνων.

Εἰς τὴν ἀδεξίαν ταύτην ἔκθεσιν τοῦ κ. Γενναδίου, ὁ διαπρεπὴς ἡμῶν φίλος κ. Πολυλάς, ἔδωκε τὴν δέουσαν ἀπάντησιν διὰ παραρτήματος τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἐφημερίδος «Ρήγας ὁ Φεραῖος» ὑπὸ χρονολογίαν 25 Μαΐου 1891. Ἐκ τοῦ δημοσιεύματος τούτου θὰ παραθέσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὧδε, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, τὸ προοίμιον τοῦ κ. Πολυλά καὶ τὴν πέμπτην παράγραφον τοῦ κειμένου τοῦ κ. Γενναδίου, πὺν ταῖς ὑπὸ ταύτην εὐστοχωτάταις σημειώσεσι τοῦ κ. Πολυλά. Ἰδοὺ δὲ ταῦτα·

«Ὁ Ἕλλην πρεσβευτὴς περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἰουδαίων» (1)

«Ὑπὸ τοιαύτην ἐπιγραφὴν τὰ «Ἡμερήσια Νέα» τοῦ Λονδίνου τῇ 13)25 Μαΐου ἐδημοσίευσαν τὴν ἐξῆς· ἔκθεσιν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως, ἣν ἐν ἀκριβοῇ μεταφράσει ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀναδημοσιεύομεν πρὸς γνῶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ.»

«Ἐριστῶμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν ἐπὶ τῆς πέμπτης παραγράφου, διότι ἐξ αὐτῆς πρὸ πάντων ἐξάγεται ἡ ἀ-

(1) Ἐφημερίς Κερκύρας Ρήγας ὁ Φεραῖος 25 Μαΐου 1891.

γενῆς καὶ ἀντεθινικῇ ἔννοια τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου ἐγγράφου τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Κυβερνήσεως. Ἀντὶ διὰ τῆς ἐκθέσεως ν' ἀναιρεθῶσι προσηκόντως ὅσα κακοβούλως ἐγράφησαν ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ τύπῳ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἡ μνησθεῖσα παράγραφος περιέχει οὐσιωδῶς τὴν ἐμολογίαν ὅτι ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν Κερκύρᾳ τοσαῦται καὶ τοιαῦται διεπράχθησαν βιαιοπραγίαι καὶ ὁμότητες κατὰ τῶν Ἑβραίων, ὥστε νὰ ὑποχρεοῦται αὐτὸς ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐγκολάψῃ στίγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν Ἑπτανησίων ἀπέναντι τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.»

«Δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τοιαῦτα ἐγράφησαν κατ' ἐντολὴν τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως, πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Κύριος Γενναδίος ἐξέφρασε τὰς ἀτομικὰς του κρίσεις καὶ ἵνα δώσῃ εἰς αὐτὰς κῦρος ἐπίσημον ἐπεσφράγιση αὐτὰς διὰ τῆς ὑπογραφῆς του. Ἐὰν οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, δὲν ἀμφισβᾶλλομεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις θέλει σπεύσει νὰ ἀπολύσῃ ὑπάλληλον καταχρώμενον τὴν θέσιν του, καὶ αὐθαδιάσαντα νὰ στηλιτεύσῃ ἀδίκως τὴν Ἑπτάνησον.»

«Μόνον διὰ τῆς ἀποκηρύξεως τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κ. Γενναδίου καὶ διὰ τῆς παύσεως αὐτοῦ δύναται ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐκπληρώσῃ ὅπερ ἐπιβάλλεται αὐτῇ καθήκον νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν καίριως προσβληθεῖσαν φιλοτιμίαν τῶν Ἑπτανησίων.

I. II »

Ἴδού καὶ ἡ ἐν λόγῳ πέμπτη παράγραφος τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Γενναδίου σὺν ταῖς ὑπὸ τοῦ κ. Πολυλά σημειώσεσιν.

«Ἡ ἐν Ἑλλάδι κατάστασις, ἣν ἀνωτέρω ὑπέμνησα, καὶ ἡ πλήρης εὐημερία ἣν ἄνευ ὑπερβολῆς ἐξέθηκα, κατὰ δυστυχίαν διεταράχθη σκληρῶς ὑπὸ τῶν Ἰονίων ἡμῶν ἀδελφῶν, (1) οἵτινες οὕτως ἀνέμνησεν ἡμᾶς ὅτι ἡ μεσαιωνικῇ

(1) Ἴνα δυνηθῇ νὰ στιγματίσῃ ἀνετώτερον τοὺς χριστιανοὺς κατοίκους τῆς Ἑπτανήσου, ὁ Κύριος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλη-

ἐνετική παράδοσις δὲν ἀπεσβέσθη ἐν Ἑπτανήσῳ. (1) Εἰ καὶ δὲ τὰ συμβάντα ἄτινα πάντες οἰκτείρομεν, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀκατάσχετος ἔκρηξις λαϊκοῦ αἰσθήματος; (2) ὁμοίᾳ πρὸς τὴν ἐν νέᾳ Ὀρλεάνῃ ἥς ἐσχάτῳ; ἐγενόμεθα μάρτυρες, οὐδὲν ἥττον πιστεύομεν ὅτι θὰ ἦσαν ἐδύνατα ἐν οἰωδῇ ποτε ἄλλῳ τόπῳ τῆς Ἑλλάδος. (3) Οἱ Ἰόνιοι ἡμῶν ἀδελ-

νικῇ Κυβερνήσεως μονονουχὶ ἀρνεῖται αὐτοῖς τὴν ἐλληνικὴν καταγωγὴν, καὶ ὡς γήσιοι Ἕλλην, ὡς ἀπ' εὐθείας ἀποδεδειγμένος ἀπόγονος τοῦ Περικλέους ἀποκαλεῖ αὐτοὺς ἀπλῶς ἀδελφούς, καθ' ἣν ἔννοιαν ἀποκαλεῖ κατόπιν ἀδελφούς τῶν Ἑλλήνων τρὺς Ἰσραηλῖτας »

(1) «Ὁ ἀνιστέρητος Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀγνοεῖ ὅτι ἡ Ἑνετοκρατεία, πύρρῳ τοῦ νὰ καταδιώκῃ ὅσους εὗρεν ἐνταῦθα Ἰσραηλῖτας, ἔδωκεν ἄσυλον ἐν τῇ ἀτυχεῖ ταύτῃ νήσῳ εἰς πολυπληθεῖς ἐξ αὐτῶν πρόσφυγας ἐξωσθέντας ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ ἐκ τῆς Ἰσπανίας ἀρνούμεντος αὐτοῖς κατασῶγιον ἐντὸς τῶν ἰταλικῶν κτήσεων τῆς, παρεῖχε δὲ αὐτοῖς ἐξαιρητικὴν προστασίαν, ἣν ἄλλως ἀντήμειβον οἱ εὐποροὶ τῶν Ἑβραίων δι' ἁδρῶν χρηματικῶν παροχῶν πρὸς τοὺς Πρεσβεδοῦρους (Διοικητάς.) Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τούτων γεγονότων ἐξελέγχεται ἡ ἀμάθεια τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀνερχομένου εἰς μεσαιωνικὰς ἐνετικὰς παραδόσεις ἵνα ἐξηγήσῃ τὴν σημερινὴν ἐξέγερσιν τῶν Κερκυραίων κατὰ τῶν Ἑβραίων »

(2) «Καὶ πάλιν διατὶ δὲν λέγει τίς ὁ λόγος τοῦ ἐξαφέντος τούτου λαϊκοῦ αἰσθήματος; ἀπ' οὗ ἀνέκθεον καὶ μέχρι τῆς ἀπογράφος ἡμέρας τῆς 1ης Ἀπριλίου, καθ' ἣν διεπράχθη ὁ μυστηριώδης φόνος τῆς κορασίδος, οἱ Ἰσραηλῖται διεβίουν ἐνταῦθα ἐν πλήρει εὐημερίᾳ, ἔπεται ὅτι οὐδὲν εἶχον κατὰ τῶν χριστιανῶν παράπονον· πῶς αἴφνης καὶ ἀνευ λόγου ἐξηρεθίσθησαν; »

(3) Εἰς ποίας αὐτοδικίας δύνανται νὰ προβῶσι τὰ πλῆθη ὅταν νομίζουσιν ἑαυτὰ προσβεβλημένα καὶ ἡδικομένα, ἀπέδειξεν ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν (τοῦ ὁποίου ὁ Κύριος Γεννάδιος δὲν ἀμφισβητεῖ τὸ γνήσιον τῆς ἐλληνικῆς καταγωγῆς) ὅπταν ἐλιθοβόλησε τὰς οἰκίας τῶν ὑπουργῶν τῆς πεσοῦσης Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀπέκλεισεν αὐτοὺς τότε τρεῖς πολῖται ἐφανεύθησαν ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ Κουμουνοῦρου ἀμυνομένου κατὰ τοῦ μαινομένου πλήθους, καὶ ἄλλοι πολῖται ἐκ τῶν ἀνερχομένων ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας ἐφανεύθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀγίαν Τριάδα. »

φοὶ ἐπομένως ἔχουσι πρὸ ἑαυτῶν βαεῖαν ὑποχρέωσιν, ἣν δυσκόλως θὰ δυνηθῶσι ν' ἀποτίσωσι, τοῦτέστι νὰ ἐξαγνίσωσι τὸ ἔθνος ἐκ πράξεων, (1) ὧν πάντῃ ἀθῶα εἶναι ἡ ὀλομέλεια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ αἵτινες πληροῦσιν αὐτὸν ἀγανακτικῶς καὶ αἰσχύνης.»

Ἐὰν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν κατὰ τῆς Ἑπτανήσου αἰτιάσεων τοῦ ἐγίνωσκεν ἡ ἡδύνατο νὰ προῖδῃ ὁ κ. Γεννάδιος, ὅτι μετὰ ἐν περίπου ἔτος ἀπὸ τῶν θλιβερῶν τούτων συμβάντων ἐν Ἑπτανήσῳ κατὰ τῶν Ἑβραίων, θὰ διεδραματίζοντο σκηναὶ μίσους, πραγματικοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ καὶ ἀληθοῦς μισαλλοδοξίας ἐν Πειραιεὶ κατὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν, (2) κατὰ χριστιανῶν τώρα πλέον καταδιωχομένων

(1) «Ὁ λαὸς τῶν Ἑπτὰ Νήσων περιμένει παρὰ τοῦ Κυρίου Γενναδίου νὰ ὑποδείξῃ αὐτῷ τὸν τρόπον τοιαύτης δυσκατορθώτου ἐξαγνίσεως—ἐν τούτοις ὡς ἀποτελῶν μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἀρκούντως ἀκριβὰ πληρῶναι τὰς οἰασθήποτε ἀμαρτίας τοῦ μετεχῶν τῆς ἀρεῆς νὰ ἀντιπροσωπεύηται ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπὸ ἀνθρώπου οἷος ὁ Κύρ. Γεννάδιος.»

(2) Αἱ κατὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐν Πειραιεὶ συμβῆσαι ταρεχαὶ περιγράφονται ὡς ἀκολούθως ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος τὸ «Ἄστυ».

«ΑΙ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΛΓΡΙΑΙ ΣΚΗΝΑΙ

Ὁ χθесινὸς ἐμπρησμός τῆς εὐαγγελικῆς σχολῆς.—Ἡ Λεηλασία.—Τὰ παθήματα τῶν Εὐαγγελιστῶν—

Τὰ σημερινὰ ἐπεισόδια.—Εἰς ἐκληθθεὶς ὡς εὐαγγελιστής».

«Διὰ τὰς χθесινὰς τοῦ Πειραιῶς σκηνὰς ὅτι καὶ ἂν εἴπη τις εἶνε ὀλίγον. Οἱ διωγμοὶ ἐν τῇ ἀπολιτίστῳ Κίνα κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ αἱ φοβεραὶ σφαγαὶ εἶναι μηδὲν ἀπέναντι τῶν χθесινῶν τοῦ πεπολιτισμένου Πειραιῶς ἀγρίων σκηνῶν καὶ βιαιοπραγιῶν κατὰ τῶν εὐαγγελιστῶν.

Ἡ χθесινὴ ἡμέρα διὰ τὸν Πειραιᾶ, τὴν ἐμπορικὴν ἐκείνην πόλιν, τὴν ἡσυχον, τὴν ἐργατικὴν, τὴν ἀποδίδουσαν ἄφθονον τὸν ἔρπον εἰς τὸν καθημερινὸν ἐργάτην, ὑ-

διὰ τὰς εἰσασδήποτε, δὲν ἐξετάζομεν, θρησκευτικὰς αὐ-
τῶν πεποιθήσεις, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῇ ὑπονοίᾳ καὶ τῇ
κατηγορίᾳ ὅτι διαπράττουσι μυσταροὺς φόνους καὶ ἀπο-
τροπαίους ἀνθρωποθυσίας, ἁποδοθεῖσας τοῖς ἐν Ἑπτανή-
σῳ Ἑβραίοις, πεποιθάμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι οὐ μόνον θὰ μετε-
νόει πικρῶς δι' ὅσα ἄδικα καὶ ἀνυπόστατα, ἵνα μὴ ἐκφέρω-
μεν κατ' αὐτοῦ βαρυτέρας λέξεις, ἔγραψε κατὰ τῆς Ἑπτα-
νήσου, ἀλλὰ θὰ προστίμα νὰ ἐθραύετο ὁ κάλαμος εἰς τὰς χει-
ράς του πρὶν ἢ χαράξῃ τὴν ἀνάρμοστον ἐκείνην ἐκθεσιν ἣν
ἀναφέρομεν, ἀφοῦ τόσον προδήλως τὸν διέψευσαν τὰ ἄρτι ἐκ-
τυλιχθέντα ἐν ἄλλῳ τμήματι τοῦ Κράτους, παραπλήσια καὶ
ὡς πρὸς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν αἰτίαν, πολλῶ μᾶλλον ἀξιο-

πῆρξεν ἡμέρα στιγματικῇ.

Ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰπώμεν ὁ παρὰ τὸ ΝΑ μέρος τῆς πλα-
τείας τῆς Τερψιθέας κείμενος ναὸς τῶν εὐαγγελιστῶν σχε-
δὸν κατηρεμπώθη. Τὸ ἀκράτητον πλῆθος συμποσούμενον ὑ-
πὲρ τὰς 5 χιλιάδας περὶ τὴν 2 μ. μ. τῆς χθὲς δια-
τρήσαν τοὺς τοίχους, θραύσαν τὰ παράθυρα καὶ τὴν θύραν
τοῦ ναοῦ, εἰσῆλθεν ἐντὸς αὐτοῦ, ἐνῶ οἱ εὐαγγελισταὶ πε-
ρίφοδοι ἐζήτουν καταφύγιον. Τὸ πᾶν ἐν ἀκαρεῖ κατεστράφη,
κλειδοκύμβαλα, διάφορα βιβλία, θρανία, καρέκλαι κλπ. ἐν τῷ
ναῷ ἐγένοντο παρὰ νάλωμα τοῦ πυρός. Ὑπὲρ τοὺς δέκα
εὐαγγελισταὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐν οἷς καὶ ὁ διδάσκαλος
αὐτῶν κ. Καλαποθάκης ἐτραυματίσθησαν εἰς διάφορα τοῦ σώ-
ματος μέρη, κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ναοῦ ἐξοδον. Καὶ ἡ ἀ-
στυνομία; θὰ ἐρωτήσητε. Οὐδὲν ἡδυνήθη νὰ πράξῃ, πρῶτον δι-
ότι μόλις τρεῖς κλητῆρες καὶ ὁ ἀστυνόμος εὕρισκοντο ἐ-
κεῖ καὶ δευτερον διότι ἔμαθε τὸ πρᾶγμα πολὺ ἀργότερα
ἀφ' οὗτου ἐγνώσθη ἐν Ἀθήναις.

Ἐκ τῶν εὐαγγελιστῶν κατέφυγόν τινες εἰς τὸ Ἀγγλικὸν
προξενεῖον καὶ ἐκεῖ δὲ ἀπετόλμησαν οἱ βάρδοροι διαδηλω-
ταὶ νὰ ἔλθωσι καὶ νὰ ἀπειλήσωσι μὲ κίνδυνον νὰ γεν-

μέμπτα γεγονότα. Καὶ πράγματι μετὰ τὰς ἐν Πειραιεὶ σκηναῖς ὅποια δικαιολογία ὑπολείπεται τῷ κ. Γενναδίῳ, πιστεύσαντι, καί, οὕτως εἰπεῖν χρησιμοδοτήσαντι ἐν τῇ κατὰ τῆς Ἐπτανήσου καταφορᾷ του ὅτι, τοιούτου εἵδους βίαιοπραγίαι καὶ τοιαῦτα συμβάντα θὰ ἦσαν ἀδύνατα ἐν οἷ-
ω δὴ ποτε ἄλλω τόπῳ τῆς Ἑλλάδος;

Θὰ ἐπιτρέψῃ ἡμῖν ὁ κ. Γεννάδιος ν' ἀπυτείνωμεν αὐτῷ μί-
αν παρατήρησιν ὥς ἐν παρενθέσει. Διατί νὰ μὴ γράψῃ δευ-
τέραν ἔκθεσιν περὶ τῶν γεγονότων τούτων τοῦ Πειραιῶς,
διὰ τῆς ὁποίας νὰ διαφωτίσῃ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ κοινὴν γνώ-
μην, ἀφοῦ μάλιστα ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας
κ. Μόνσων ἐποίησατο περὶ τῶν ἐν Πειραιεὶ συμβάντων δρι-

νήσωσι φοβερὰ διπλωματικά ἐπισόδια.»

«Αἱ σημεριναὶ σκηναί.»

«Νέας πάλιν ἔχομεν νὰ διηγηθῶμεν σκηναῖς λαβούσας
χώραν σήμερον.

Περὶ τὴν 10 π. μ. εἰς τινὰ πλησίον τῆς Εὐαγγελι-
κῆς σχολῆς οἰκίαν ἐξερράγη πυρκαϊά, ἣτις πάραυτα κατε-
σβέσθη χωρὶς ζημίαν. Ἡ εἰδησις τῆς πυρκαϊᾶς, ἣτις κατ'
ἀρχὰς ἐξελήφθη ὡς μεγάλη, ἠνάγκασε τινὰς ὥστε νὰ σπεύ-
σωσι νὰ ἀναγγείλωσι τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν πυροσβεστικὴν
φρουρὰν καὶ κρούσωσι καὶ τοὺς κώδωνας τοῦ Ἀγίου Δη-
μητρίου.

Ἀλλ' ἡ κρούσις τῶν κωδῶνων ἐπέφερε εἰς τὴν πόλιν σύγ-
χυσιν καθ' ὅτι πλείστοι ἔτρεχον εἰς τὸ μέρος ἐνθα ἐξερράγη ἡ
πυρκαϊά, ἐνῶ ἄλλοι διεβεβαίουν ὅτι καταστρέφεται ἡ ἐκκλησία
τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ οὕτω πάντες ἄθροοι ἐσπευδον ἐπὶ τό-
που. Ἐν διαστήματι ὀλίγων λεπτῶν ἄπειρόν πληθος κατέ-
κλυσε τὴν πλατεῖαν τῆς Τερψιθέας. Ἡ ἀπὸ χθὲς τεθεῖσα
φρουρὰ ἐξώθεν τοῦ ναοῦ ἠναγκάσθη προσελθούσης καὶ ἐτέρως
ἐπικουρίαις μὲ ἐρ' ὅπλου λόγχην νὰ ἐκδιώξῃ τὸν πληθος ὅπως

μείας παρκατάσεις παρὰ τῷ ὑμετέρῳ ὑπουργῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, δηλώσας αὐτῷ ὅτι· «εἰς νέας σκηνάς τόσον ἀγρίας καὶ τόσον πρωτοφανεῖς διὰ κράτος λεγόμενον πολιτισμένον καὶ ἀνεξιθρησκον, θὰ ζητήσῃ ὁδηγίας παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του περὶ τῆς στάσεως ἣν πρέπει νὰ λάβῃ;»

Εἰς τὴν ἀπορίαν καὶ τὴν ἐρώτησιν ἡμῶν ταύτην θ' ἀπαντήσωμεν ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ κ. Γενναδίου, ἵνα ἐξοφλήσωμεν πάντα μετὰ τοῦ κυρίου τούτου λογαριασμόν. Δὲν ἔγραψεν ὁ κ. Γεννάδιος δευτέραν ἔκθεσιν πιθκνὸν, ἥ διότι ἀφοῦ ἐπειράθη νὰ ἐγκολάψῃ στίγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν Ἑπτανήσιων, δὲν ἐνόμισε πρέπον καὶ συμφέρον αὐτῷ, μετὰ ἓν περίπου ἔτος νὰ πειραθῇ νὰ ἐγκολάψῃ δεύτερον στίγμα ἐπὶ τοῦ με-

ἀλαλάζον διεσχορπίζετο εἰς τὰς ὁδοὺς.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην δυστυχῆς τις ὀνόματι Κυπριάδης παρετήρησεν ὅτι εἶνε ἀνάρμοστοι αἱ τοιαῦται σκηναί, τοῦτο ἤρκεσε. Τὸ πέραξ αὐτοῦ πλῆθος τὸ πλείστον ἐξ ἀγιοποαῖδων ουγκείμενον ἀμέσως ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ. {Θάνατος εἰς τὸν Μασσαῶνον! Σκοτώσατέ τον! καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ. Στρατιῶται προστρέξαντες περιεκύκλωσαν αὐτὸν μέχρις οὗ προσεκλήθη ἄμαξα, ἐν ᾗ μείσελθάν διέφυγεν τὴν ὁργὴν τοῦ ὄχλου.}

«Ἡ οἰκία τοῦ κ. Μανίνα»

«Δεινὸν ἀποκλεισμόν ὑπέστη ἐπίσης σήμερον τὴν πρωΐαν ἡ οἰκία τοῦ κ. Μανίνα. Τὰ ἀπὸ χθὲς τὴν νύκτα ἐναπομείναντα λείψανα τοῦ ἀκρατήτου τῆς Τερψιθέας ὄχλου μετέβησαν σήμερον τὴν πρωΐαν καὶ περιεκύκλωσαν λιθοβολοῦντες τὸ οἶκμα τοῦ κ. Μανίνα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκρύπτοντο τινὲς εὐαγγελισταὶ ἀπὸ χθὲς καταφυγόντες. Ἡ ἀστυνομία πληροφορηθεῖσα προσέτρεξεν ἀμέσως καὶ μετὰ δυσκολίας ἠδυνήθη νὰ διαλύσῃ τὸ ὄργιλον πλῆθος ζητοῦν ἐπιμόνως νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς αὐτῆς.

τώπου τῶν Περσικῶν, διότι θὰ διέτρεχε τὴν κίνδυνον τοῦ νὰ κληθῇ στυγματιστὴς καὶ οὐχὶ πλέον πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος· ἢ διότι ἀφοῦ διὰ τῆς ἀστόχου ἐκείνης ἐκθίσεώς του ὑπέπεσεν εἰς ἓν πρῶτον λάθος, δὲν ἠθέλησε, μετανοήσας, non bis in idem, νὰ ὑποτροπιάσῃ· ἢ μᾶλλον διότι ὡς ἄνθρωπος νουνεχὴς καὶ διακεκριμένος, ὁ κ. Γεννάδιος, καίτοι ἀργά, ἐννόησεν ὅτι ἔλοι οἱ Ἕλληνες εἶμεθα ἴσοι καὶ ὅμοιοι καὶ ἔχομεν, μετὰ μικρῶν παραλλαγῶν ἐν τῷ χαρακτῆρι ἡμῶν τὰς αὐτὰς ἀρετὰς καὶ τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα ἅπαντες, θὰ ἐδιδάχθη δὲ ὅτι ὁ λαὸς οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τῆς ὀφθαλμοῦ ἀπάσης ἐν τῇ ἐξέψει αὐτοῦ δύναται νὰ προβῇ εἰς πράξεις ἀπονενοημένας καὶ ἀγρίας, οἷα ἐξετυλίχθησαν πέρυσιν

«*Αἱ παραστάσεις τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας.*»

«*Μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιτορκίας τοῦ ἐν Παιραιῇ Ἀγγλικοῦ προξενείου ἀνῆλθεν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας ὁ κ. πρόξενος καὶ ἀνήγγειλε τὰ συμβάντα εἰς τὴν πρεσβείαν. Ἐνεκα τῆς προκεχωρημένης ὥρας ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας κ. Μόνσων δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ κ. Ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν, σήμερον ὅμως μετέβη αὐτοπροσώπως καὶ ἔκαμε παραστάσεις, προσθέτων ὅτι εἰς νέας σκηνὰς τὸ σὸν ἀγρία καὶ τόσον πρωτοφανεῖς διὰ κράτος λεγόμενον παπολιτισμένον καὶ ἀνεξίθρησκον θὰ ζητήσῃ ὁδηγίας παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του περὶ τῆς στάσεως ἣν πρέπει νὰ λάβῃ. Ὁ κ. ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς ἐξέφρασε τὴν λύπην του, διαβεβαιώσας ὅτι ἐλήφθησαν πάντα τὰ μέτρα πρὸς πρόληψιν παρομοίων σκηνῶν καὶ ὅτι θὰ δοθῇ πᾶσα ἐκανοποίησις εἰς πάντα, ὅστις ἐκ τῶν ὑποστάντων τὰς βίαιοπραγίας εἶνε ὁ πῆκος τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως.»*

«*Τὰ ληφθέντα μέτρα*»

«*Μόλις δὲ σήμερον καὶ μετὰ τὰς παραστάσεις τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας καὶ μετὰ τὴν ἐπανόληψιν τῶν σκηνῶν ἐ-*

ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἐφέτος ἐν Πειραιῇ, τὰς ὑποίας ὀφείλομεν μὲν ἄπαντες νὰ στηλιτεύωμεν καὶ νὰ θρηνώμεν, χωρὶς ὅμως νὰ παρασυρώμεθα ὑπὸ τῆς, ἔστω δικαίας, ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεώς μας, ἵνα ὑβρίζωμεν ἀδίκως, ἀστόχως καὶ ἐν οὐ δέοντι τὸ ἔθνος μας.

Τὴν τῆς «Νέας Ἡμέρας» ἦν ἀνεφάρκαμεν, συνετὴν, σώφρονα καὶ ἐθνικὴν ταύτην πορείαν δὲν ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ δημοσιογραφικὸν φύλλον Ἀθηνῶν ἢ α' Ἐφημερίς» ὡς. ἀξιεπαίνως, ἐπραξαν αἱ ἄλλαι συνάδελφοι αὐτῆς τῆς πρωτεύουσας, ἀλλὰ τρόπον τινα ὑπερθεματίζουσα ἐν τοῖς καθ' ἡμῶν ὕβρεσι καὶ προσβολαῖς, ἵνα κκταστῇ, ὡς φαίνεται, ἀρεστὴ εἰς τὸν μισελληνικώτατον «Νέαν Ἐλεύθερον Τύπον» τῆς Βιέννης καὶ εἰς τὰ ἄλλα Ἑβραϊόφυλ-

ἡρεστήθη ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ὑπερενδύξου ὑπαιθρίου ρήτορος καὶ πρωθυπουργοῦ, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν νὰ διατάξῃ τὴν ἀστυνομίαν, ὅπως ἀποστείλῃ βοήθειαν εἰς Πειραιᾶ. Ἀπεστάλησαν κλητῆρες τινὲς καὶ περὶ τοῦ εἰκοσιν ἱππεῖς, οἵτινες περιέρχονται ἀπὸ πρωῒας τὴν πόλιν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἶνε τόσον ὀλίγοι ὥστε εἰς νέαν τοῦ ὄχλου παραφορὰν δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ παρῆξωσιν οὐδεμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους τοῦς ὑφισταμένους ἀληθῆ μαρτύρια. Ἡ κυβέρνησις ἔχει ἀνάγκην τῶν κλητῆρων διὰ τὰ θεωρεῖται τῆς Βουλῆς, εἶνε ἀληθές, ἀλλὰ τέλος ἃς εὐαρεστηθῇ νὰ ἐξοικονομήσῃ κάπως τὸ πρᾶγμα στρατολογῶν ἐγκαθίστους ἐξ ἄλλου οἰοῦντες ποτε μέρους.»

«Αἱ ἀνακρίσεις»

«Πρὸς ἐνέργειαν ἀνακρίσεων καὶ πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐμπρηστικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀπαισίων πρωτεργατῶν τῶν φοβερῶν σκηνῶν τῆς χθὲς καὶ τῆς σήμερον, κατήλθον ἀπὸ πρωῒας εἰς Πειραιᾶ ὁ ἀνακριτὴς κ. Ταμπακόπουλος καὶ ὁ ἀντισαγγελεὺς κ. Χαλκιδόπουλος.»

Ἐφημερίς Ἀθηνῶν τὸ «Ἄστυ» 3—4 Φεβρ. 1892.

λα τῆς Αὐστρίας, ἔγραψε περὶ τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἑκτο-
λιχθεισῶν θλιβερῶν τούτων σκηνῶν τ' ἀκόλουθα·

α' Ἄς συνοψίσωμεν ἐν ὀλίγοις τὰ πράγματα. Οἱ συμπολι-
ται ἡμῶν Κερκυραῖοι κατώρθωσαν νὰ γεννήσωσιν ἐν Ἑλ-
λάδι ζήτημα ἀντισημητικόν· ὁ τρόπος, δι' οὗ τὸ κατώρ-
θωσαν, οὐδόλως τιμᾷ τὴν εὐφυίαν των, ἀλλ' οὔτε ἐμφαί-
νει τὴν ἄκραν ἐντιμότητα τῶν ἐπικρατεστέρων, ἐκ τῶν
χριστιανικῶν τῆς ἀγορᾶς ἐκείνης στοιχείων· διότι εἶναι σχε-
δὸν ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐμπορικὰ συμφέροντα ὑπῆρξαν τὰ
λατῆρια τῆς μουσαρᾶς τραγωδίας, δι' ἧς ὁ ὄχλος τῆς Κερ-
κύρας παρωρμήθη εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἡ ἀν-
τισημητικὴ ἐξέγερσις ἀπὸ Κερκύρας μετεδόθη εἰς Ζάκυν-
θον καὶ περικίτρω οὐχί, κατ' εὐτυχίαν· διὰ τὴν ἀποδειχθῆ ἐκεί-
νο, τὸ ὁποῖον κενολόγος ἐπιπολαϊότης ἐκάστοτε ἐπαναλαμ-
βάνει, ὅτι οἱ Ἑπτανήσιοι—δηλαδὴ κυρίως Κερκυραῖοι καὶ
Ζακύνθιοι—εἶνε οἱ μᾶλλον πεπολιτισμένοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων.
Ὅχι· ἡμεῖς εἶχομεν πάντοτε ἐναντίαν ἰδέαν· ὑπὸ τὸ ἐλα-
φρὸν ἐπίχρισμα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δῆθεν πολιτισμοῦ διὰ τοῦ ὁ-
ποίου τοὺς περιήλειψεν ἡ Ἑνετικὴ καὶ μετὰ ταῦτα ἡ Ἀγ-
γλικὴ κατοχὴ, οἱ συμπολιταὶ ἡμῶν Ἑπτανήσιοι κρύπτουσι
καὶ ἐλαττώματα καὶ ἐλλείψεις μεγάλας, εὐρωπαϊκῆς ὅλως
καταγωγῆς, τὰ αἰσθητά καὶ τὰς βρῆμας τὰς ὑποούλους καὶ ἀπαν-
θρώπους καὶ ἥκιστα Ἑλληνικὰς, ἃς ἐκδηλοῦσι τὰς ἡμέρας
ταύτας ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλιτῶν, εἴτε ἐξ ἀμκ
θείας καὶ τυφλώσεως, εἴτε ἐκ ταπεινοτάτων αἰτίων ἀναισχύν-
των συμφερόντων. Εἶναι πικροὶ οἱ λόγοι ἡμῶν οὗ-
τοι· ἀλλ' ἃς μὴ λυπηθῶσιν οἱ ἡμέτεροι συμπολιταὶ Κερκυραῖ-
οι καὶ Ζακύνθιοι, διότι αὐτοὶ κατεπίκραναν, κατήσχυαν
τὸν Ἑλληνισμόν ὁλόκληρον διὰ τῆς διαγωγῆς των, καὶ
ἐνεκόλαψαν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ τὸ στίγμα τῆς ἀτι-
μίας, τὸ ὁποῖον μόνον οἱ βάρβαροι τῆς Εὐρώπης ἀντισημῆται
ἔφερον μέχρι τοῦδε. » (1)

(1) Ἑφημερίς Ἀθηνῶν ἡ «Ἑφημερίς» 2 Μαρτίου 1891.

Ἡρὶν ἢ εἵπομεν τὴν ἡμετέραν γνώμην ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω γραφάντων ὑπὸ τῆς α' Ἐφημερίδος· νομιζομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ὧδε τί ἔγραφεν ἐν προκειμένῳ ἄλλο δημοσιογραφικὸν φύλλον τῆς πρωτευούσης. Ἴδού λοιπὸν τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον.

«Τὸ ἑβραϊκὸν ζήτημα. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐφημερίδες τῆς πρωτευούσης διαπραγματεύονται τὴν ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ δημιουργηθεῖσαν κατὰστασιν, ἕνεκα τοῦ φόνου τῆς ὀκταετοῦς παιδίσκης καὶ τῶν ἐν Ζακύνθῳ ταραχῶν καὶ ἐπιθέσεων ἐναντίον τῶν Ἑβραίων, κατὰ τρόπον ἐγείροντες τὴν ὑπόνοιαν ὅτι μεγάλοι καταβάλλονται προσπάθειαι παρὰ τῶν ἑβραίων ὅπως καλυφθῇ τὸ ἐν Κερκύρᾳ κακούργημα, καὶ ὅπως ἀποδοθῇ μείζων σπουδαιότης εἰς τὰς δῆθεν ζημίας ἃς ὑπέστησαν τρεῖς ἢ τέσσαρες ἑβραϊκαὶ οἰκογένειαι ἐν Ζακύνθῳ, ὧν τὰ ἐπιπλά καὶ σκευὴ διήρπασε τὸ ἐκμανὲν πλῆθος τῶν χριστιανῶν. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι κατὰ παρεμφερεῖς περιστάσεις ἐν Σμύρνῃ, Βουδαπέστῃ, Αἰδίναχ, Βιέννῃ, Ἀλεξάνδρειᾳ κτλ, οἱ ἑβραῖοι ἐδαπάνησαν ἀμύθητα ποσὰ ὅπως καλυφθῶσι τὰ ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις διαπραχθέντα κακούργηματα τῆς ἐξωχνήσεως καὶ τῶν φόνων χριστιανουπαίδων ὁμοφώνως τοῦ τύπου τῆς πρωτευούσης ἐπὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ ζητήματος ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ, παρέχει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι οἱ ἑβραῖοι ἔχουσι τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν νὰ δαπανήσωσιν ὑπέρογκα ποσὰ ἵνα καλυφθῇ τὸ ἐν Κερκύρᾳ εἰδεχθὲς κακούργημα, καὶ ἐξωγκωθῶσιν αἱ ἐν Ζακύνθῳ διαπραγαί τῶν εὐτελῶν ἐπίπλων τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων διαπραγαισῶν ἑβραϊκῶν οἰκογενειῶν· ὅπως προκληθῶσιν ἀποζημιώσεις ἐκ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκ τῶν ὁμοεθνῶν των. Οὕτω ἀσυνειδήτως ὅλως αἱ ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων, ὑπὸ τὴν ἐποψὴν δῆθεν τῆς φιλανθρωπίας γράφουσαι ἐφημερίδες, γίνονται ὄργανα τσιφούτικης κερδοσκοπίας. Καθ' ἃς ἔχομεν ἀκριβεστάτας καὶ ἀσφαλεστάτας ἐκ Ζακύνθου πληροφορίας ἢ διαπραγαίς τῶν ἐκεῖ τριῶν ἢ τεσσάρων ἑβραϊ-

τῶν οἰκογενειῶν περιουσία δὲν ὑπερβαίνει τὰς 8—10 χιλ. δραχμῶν καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο λίαν ἐξωγκωμένον προὑπολογιζόμενον, ὡς δὲ μανθάνομεν τὸ ποσὸν αὐτὸ προσπαθοῦσιν οἱ ἐνδιχοφερόμενοι ν' ἀναβιδάσωσιν εἰς ἑκατὸν χιλιάδας δραχμὰς καὶ πλέον.»

«Αἱ ἐφημερίδες αἱ ὑπὲρ τῶν ἐβραίων ζεσπαθώσασαι καὶ συνηγοροῦσαι μόνον ὑπὸ τὴν μίαν ἐποψὴν ἐξετάζουσι τὸ ζήτημα, τὸ τῆς φιλανθρωπίας, ἀξιοῦσι δ' ὅπως ὁ λαὸς τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Ζακύνθου νὰ μείνῃ ἀπαθὴς καὶ ἀνάλγητος, καὶ νὰ μὴ δικαιούται νὰ ἀγανακτῇ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν σφαγὴν τῆς ὀκταετοῦς παιδείας, τὴν ὁποίαν ἡ πεποίθησίς του χαρακτηρίζει ὡς χριστιανὴν. Καὶ δὲν ἀρκοῦνται ἔως, ἐδῶ αἱ ἐβραϊόφιλοι ἐφημερίδες, ἀλλὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, διότι ἐν Κερκύρᾳ μὲν δὲν ἔσφαξεν ὅλους τοὺς Κερκυραίους ἀρῶν δὲν ἀφίνουσι τοὺς ἐβραίους νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς συνοικίας, ἐν δὲ Ζακύνθῳ διότι ἐρόνυσσε χριστιανούς καὶ συγχρόνως διότι ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ διακράσωσι τὰς ἐκαὶ τρεῖς ἐβραϊκάς οἰκίας. Οὕτω χάρις εἰς τὰ πατριωτικὰ τῶν αἰσθηματῶν, ἢ κατὰ τῶν ἐβραίων ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ ἀγανακτήσεις ὑποδουλιζέται καὶ ὁσημέραι ὀξύνεται ἀπειλοῦσα νὰ προσλάβῃ λίαν δυσκρέστους συνεπείας.» (1)

Παρεθέσαμεν τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὡς εἶπομεν, ἐπίτηδες, ἡδυνάμεθα δὲ ἐὰν ἡκολουθοῦμεν καὶ ἡμεῖς τὸ παράδειγμα τῆς „Ἐφημερίδος“ εἰς τὰς βαρεῖας πλὴν συνάμα ἐπιπολαίως ἐξενεχθείσας καὶ ἀδίλους αὐτῆς ὕβρεις κατὰ τῆς Ἐπτανήσου, τὸ ἄρθρον τοῦτο ν' ἀντιτάξωμεν κατ' αὐτῆς, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἡμῶν ἀπαντήσεως. Ὡς εἶδεν ὁ ἡμέτερος ἀναγνώστης, διὰ τοῦ προκειμένου ἁρθρου, ρίπτεται ἐν τῷ μέσῳ ἡ ὑπόνοια ὅτι αἱ ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων συνηγοροῦσαι ἐφημερίδες ἔπραξαν τοῦτω διότι ἐπληρώθησαν

(1) Ἐφημερίς Ἀθηνῶν ἡ «Χώρα» 30 Ἀπριλίου 1891.

πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ὑπ' αὐτῶν· ἐν δεδικαιολογημένῃ λοιπὸν ἀγανακτῆσει διατελοῦντες ἡμεῖς οἱ Ἑπτανήσιοι, θὰ ἡδυνάμεθα τὰς βαρεῖας ταύτας καθ' ἡμῶν ὕβρεις ν' ἀνταποδώσωμεν διὰ τῆς ἄλλης ταύτης βαρυτάτης ὕβρεως, τοῦτέστιν, ὅτι ἡ „Ἐφημερίς“ γράψασα, ὡς ἔγραψε κατὰ τῆς Ἑπτανήσου, ἔπραξε τοῦτο πῖθανόν, διότι ἐδελεάσθη ὑπὸ τοῦ ἰσραηλιτικοῦ χρυσίου, καὶ εἰς τὰς καθ' ἡμῶν λοιδορίας καὶ προβολὰς τῆς, ν' ἀντιτάζωμεν ἄλλας προσβολὰς καὶ ἄλλας ὕβρεις, σὺν ταύτῃ, τῇ ὑπὲρ ἡμῶν διαφορᾷ, ὅτι αὗται δὲν θὰ ἦσαν οὔτε κἀν ἰδικαί μας, ἀλλ' ἐξ ἄλλου δημοσιογραφικοῦ φύλλου τῆς πρωτευούσης εἰλημμένοι, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀδίκως προσβληθείσης ἰδιαιτέρας πατρίδος μας.

Ἄφου, κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν, ἀπεδείξαμεν ὅτι εἵχομεν πρόχειρα καὶ εὐκολα τὰ μέσα τῆς ἀντεπιθέσεως, δὲν θὰ καταφύγωμεν ὁμῶς εἰς ταῦτα, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι πᾶσιν ἡμῶν δυνάμει ἀποκρούομεν τὴν ὑπὸ τῆς „Χώρας“ ἐξενεχθεῖσαν ταύτην ὑπόνοιαν, ὑπό τε τὴν γενικὴν αὐτῆς ἔννοιαν καὶ συγκεκριμένην αὐτῇς ἐφαρμογὴν, δηλοῦντες ὅτι προκειμένου μάλιστα περὶ τῆς „Ἐφημερίδος“ πεποιθότες θεωροῦμεν τὴν ὑπόνοιαν ταύτην οὐ μόνον ἀπίθανον, ἀλλὰ γελοῖον καὶ ἥκιστα πιστευτὴν· ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι δὲν προτιθέμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν τοιαύτην τινα πορείαν, μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐξομοιωθῶμεν, ὡς πρὸς τὰς ὕβρεις, μετὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐφημερίδος. Γινώσκουμεν ὅτι αἱ ὕβρεις καὶ αἱ προσβολαὶ καὶ δὴ αἱ ἀδίκως ἐκφερόμεναι οὐδὲν, ἀπολύτως οὐδὲν, ἀποδεικνύουσι, καὶ ὅτι πρὸ πάντων ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων ἡ ἀπαύτης, ἡ ψυχρὰ, ἡ ἀμερόληπτος καὶ δικαία ἐξέτασις καὶ συζήτησις, ὑποδεικνύεται καὶ ἐπιβάλλεται μόνον ὅπως προκύψῃ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ἀγαθόν, ὁ ἀληθὴς λόγος ὑπάρξῃ, ὁ μόνος οὗτος προορισμὸς πάντων τῶν παρὰ τοῖς ἑνθρώποις γραφομένων. Θὰ ἀπαντήσωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους καὶ συνθήκας, μετὰ δριμύτη-

τοὺς μὲν καὶ αὐστηρότητος, πλὴν προσπαθοῦντες νὰ μὴ παρεκτραπῶμεν τῆς ὁδοῦ ταύτης, τὰ δὲ ἐπιχειρήματα ἡμῶν θὰ στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἱστορίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας.

Ἡ «Ἐφημερίς», ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ἐν ἀπολύτῳ ἐπιπολαιότητι καὶ προκαταλήψει, τυφλωθεῖσα, ὑπὸ τοῦ κατὰ τῶν Ἑπτανησίων ἐπωάζοντος, ὡς φαίνεται, μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης πάθους τῆς, ἐξῆμεσε καθ' ἡμῶν ὅλην αὐτῆς τὴν χολὴν, ἐκδηλώσασα τὴν πρὸς ἐθνικὴν ζημίαν, ἐννοεῖται, τέως κεκηρυγμένην μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, φεινὴν αὐτῆς ἰδέαν καὶ γνώμην, ὅτι ἡ Ἑπτάνησος κακῶς θεωρεῖται ὑφ' ὧν ὡς τόπος πεπολιτισμένος, διότι ὁ κ. συντάκτης τῆς „Ἐφημερίδος“ ποτὲ δὲν παρεδέχετο τοῦτο, οὔτε τὸ ἀνεγνώριζεν, ἀφοῦ δὲ δὲν τὸ παρεδέχετο καὶ δὲν τὸ ἀνεγνώριζεν ὁ κύριος οὗτος, παύει πᾶσα συζήτησις, διότι οὕτως θὰ ἔχη τὸ πρᾶγμα δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἐν τῇ ρύμη δὲ, τῆς ἐκείνης καθ' ἡμῶν ἀγανακτήσεώς του, ὁ κύριος συντάκτης τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου, ἀρνεῖται καὶ αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν εἰς τοὺς Ἑπτανησίους, καὶ τελευτῶν θλίβεται ὅτι διὰ τῶν πικρῶν αὐτοῦ λόγων μᾶς ἐλύπησεν, ἀλλὰ καὶ μᾶς παρηγορεῖ συνθήμα καὶ μᾶς συμβουλεύει νὰ μὴ λυπώμεθα διότι ἡμεῖς πταίουμεν! Ἀπὸ τὴν Πόλιν ἐρχομαι καὶ στὴ κορφὴν κανέλλα. Πταίουμεν λοιπὸν ἡμεῖς καὶ εἰς τοῦτο;

Ἐν τούτοις εὐχαριστοῦμεν τὸν κύριον συντάκτην διὰ τὰς πρὸς ἡμᾶς συμβουλὰς του, παρὰ τὴν πικρίαν δι' ἧς ἀρτῶνται, ὡς φρονεῖ, οἱ καθ' ἡμῶν σμερδαλέοι, θὰ ἐλέγομεν, λόγοι του. Οἱ λόγοι του οὗτοι προῦκάλεσαν ἐξαιῶς τὴν λύπην καὶ τὰ δάκρυα τῶν Ἑπτανησίων, καὶ τὰ μὲν δάκρυά των ἦσαν δάκρυα θυμῆδός καὶ ἰλαρότητος, ἀλλ' ἡ λύπη των εἶχε σοβαρότερον χαρακτῆρα. Ἡμεῖς οἱ Ἑπτανήσιοι ὡς ἦτο ἐπόμενον ἐλυπτήθημεν καὶ ἐλυπήθημεν σφόδρα, διότι ἔσαν γράφωνται τοιαῦτα τινα, τοσοῦτον ἐ-

πιτόλαια καὶ ἀσυνάρτητα, ὅρ' ἐνός τῶν σπουδαιοτέρων πραγμάτων, φύλλων τῆς πρωτευούσης, γεννᾶται ἐν ἡμῖν ἡ ἀμφιβολία, ὁ φόβος καὶ αὕτη ἡ ἀπελπισία, μήπως ἡ Ἑλλάς παρήκμασε πρὶν ἢ ἀκμάσῃ, μήπως δὲν ὑπάρχει πλέον ἐλπίς δι' ἡμᾶς.

Χωρὶς νὰ γινώσκῃ ὁ κ. συντάκτης τῆς ἀ' Εφημερίδος τὰ αἴτια, τὰ γεννήσαντα τὸν κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐν Ἐπτανήσῳ ἐρεθισμόν· χωρὶς νὰ σταθμίσῃ, ὡς ὤφειλε, τὰ θλιβερά γεγονότα· χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν εἰς τὰς κρίσεις καὶ τὰ συμπεράσματά του τὴν καταπληκτικὴν ἀνικανότητα, ἣν κατέδειξε κατὰ τὰς περιστάσεις· ἐκείνας, ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις, μετ' ἄλλας ἐπιπολαιότητος κατὰ πρῶτον ἀπαρτίζεται ὅτι ἕνεκα τῶν ἐν Ἐπτανήσῳ ταραχῶν τούτων ἐδημιουργήθη καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀντιστημιτικὸν ζήτημα, τὸ ὅποιον, κ. συντάκτη, οὔτε ἐγεννήθη, οὔτε θὰ γεννηθῇ ποτὲ διότι ἐλλείπουσιν, εὐτυχῶς, παρ' ἡμῖν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ αἴτια τὰ δυνάμενα νὰ παραγάγῃσι τοιοῦτον ζήτημα ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἀπεδείξαμεν, ἐλπίζομεν, δι' ἄλλων ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐν τῇ ἐμπροσθεν ἐξεθήκαμεν· καὶ δεύτερον θέλει νὰ ἐπιρρίψῃ κατὰ τῶν Ἐπτανήσιων τὴν δεωρὴν μομφὴν ὅτι κερδοσκοπικὰ ἦσαν τὰ ἐλατήρια τῶν ἐν Καρκύρα καὶ Ζακύνθῳ ταραχῶν, ἐν ἀπολύτῳ ἀγνοίᾳ διατελῶν ὅτι αὐτοὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τῶν προϋχόντων αὐτῶν, καὶ δι' αὐτῶν τῶν ραβδίων αὐτῶν, διεμαρτυρήθησαν ἐντόνως, δηλώσαντες ἐπισήμως καὶ ἀνεπιφυλάκτως ὅτι αἱ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν συμβᾶσιν ἐν Ἐπτανήσῳ θλιβεραὶ σκηναί, δὲν ἔσχον ἐλατήριον ἢ ἀφορμὴν λόγους ὑπολογισμοῦ καὶ μυσχροῦ συμφέροντος, ἀλλ' ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς πλάνης—ὡς οὗτοι ἐβεβαίουν—ἐν ἣ διετέλει ὁ λαὸς τῆς Ἐπτανήσου ὡς πρὸς τὴν ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων χρῆσιν χριστιανικοῦ αἵματος ἐπὶ τελετουργικοῖς λόγοις.

• κ. συντάκτης ἐν λόγῳ ἀρθρῷ ἐπιμένων εἰς τὴν

ἐσφαλμένην ταύτην ἰδέαν του λέγει ὅτι· τὸ ἀντισιμητικὸν ζήτημα τὸ γεννηθὲν ἐν Κερκύρα οὐδόλως τιμᾷ τὴν εὐφυΐαν των (τῶν Κερκυραίων), ἀλλ' οὔτε ἐμφαίνει τὴν ἄκρην ἐντιμότητα τῶν ἐπικρατεστέρων, ἐκ τῶν χριστιανικῶν τῆς ὁγορᾶς ἐκείνης στοιχείων· διότι εἶναι σχεδὸν ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐμπορικὰ συμφέροντα ὑπῆρξαν τὰ ἐλατήρια τῆς μυσαρᾶς τραγωδίας, δι' ἧς ὁ ὄχλος τῆς Κερκύρας παρωρμήθη εἰς ἐξίγερσιν κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἡ ἐν αὐτῇ ἐτι τῇ πρώτῃ παραγράφῃ τοῦ ἄρθρου τούτου ἀντίφασις τοῦ κ. συντάκτου, εἶναι καταφανεστάτη. Πῶς ἐξηγῆται καὶ πῶς συμβιβάζεται ὅτι τὸ κατὰ τῶν Ἑβραίων κίνημα ἐν Κερκύρα ἦτο—κατὰ τὸ λέγειν τοῦ κ. συντάκτου—κίνημα τῶν ἐπικρατεστέρων ἐκεῖ στοιχείων, ἀφοῦ τὰ στοιχεῖα ταῦτα εὐθὺς ἀμέσως μεταβάλλονται καὶ τιτλοφοροῦνται ὡς ὄχλος; Τὰ ἐπικρατέστερα λοιπὸν στοιχεῖα δηλαδὴ οἱ κτηματῖαι, οἱ ἐμποροὶ, οἱ βιομήχανοι, οἱ φιλόλογοι, οἱ διδάσκαλοι, οἱ λάτρεϊς τῶν γραμμάτων ἢ ὁ ὄχλος τοῦτέστιν οἱ ἀγράμματοι, οἱ ἀπαίδευτοι, οἱ ἀμαθεῖς ἐπεχείρησαν ἔστω καὶ παρωρμηθέντες τὰς κατὰ τῶν Ἑβραίων ταραχὰς ἐν Κερκύρα; Φαίνεται ὅτι ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ πάθους σκοτισθείσῃ διανοίᾳ του, λαβὼν ἐν τῇ παραζάλῃ αὐτοῦ, ὁ κ. συντάκτης, ὅλα ταῦτα τὰ στοιχεῖα, τοῦτέστιν δούλους ἀνεξαίρετως τοὺς κατοίκους Κερκύρας, κατεσκεύασεν ἐκ τοῦ προχείρου τὴν ἄνοσον καὶ ἀηδῆ ταύτην ὀξάλμην ἵνα παραθέσῃ αὐτὴν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τους. Τοὺς ἀναγνώστας τούτους εἰλικρινῶς τοὺς θαυμάζομεν, διότι πράγματι ἀπαιτεῖται μεγάλη αὐταπάρνησις καὶ μεγαλητέρα ἐτι παρ' αὐτῶν θυσιᾶ, ὅπως γευθῶσιν ἄνευ διαμαρτυρίας καὶ ἐμέτου, τοιαῦτα σεσηπότα καὶ ἀπόζοντα καρικεύματα, ἅπερ οὔτοι ὤφειλον νὰ ρίψωσιν ἐν ὀργῇ ἐκ τοῦ παραθύρου, ὅπως συνετίσωσι τὸν τολμητιᾶν τοῦτον ξενოდόχον των τὸν τοσοῦτον θρασέως ὑποτιμῶντα τὴν γεῦσιν των.

Ὁχλος, καὶ ἄνθρωπος τοῦ ὄχλου κ. συντάκτα, κατὰ τὸν εὐστοχώτατον ὀρισμὸν τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν φιλου κ. Αλ-

σκαρτάτου, είναι εκείνος ὁ ὁποῖος „ἀποκάρτου ἀπὸ ψηλὸ κα-
πελλο ἢ ἀπὸ σκούφια κρύβει πολλαῖς πρόληψαις καὶ ἴλι-
γο νοῦ “ καὶ καθόλου καρδίαν προσθέτομεν ἡμεῖς. Ἐκεῖνος
δὲ ὅστις ἀναλαμβάνει διὰ τῆς ἐφημερίδος του νὰ ἐξυπηρε-
τήσῃ τὸ κοινόν, φωτίζων καὶ ποδηγετῶν αὐτὸ, οὐ μόνον
ἀναδέχεται μεγάλην εὐθύνην, ἀλλὰ πρωτίτως ὠρεῖται νὰ
μὴ παρασύρηται ὑπὸ τοῦ πάθους ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ν’ ἀνα-
γράφῃ τοιούτους καὶ τηλικούτους ὑπὸ πολιτικὴν, ὑπὸ κοινω-
νικὴν, ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, χονδροειδεῖς σολοικισμοὺς, διότι
ἐκτὸς τοῦ ὅτι παραβιάζει τοιουτοτρόπως τοὺς κανόνας τῆς
ἠθικῆς, ἐκτὸς τοῦ ὅτι παραβλέπει τὸ στοιχειῶδες αὐτοῦ κα-
θῆκον, διατρέχει δύο καὶ μεγάλους κινδύνους, ἢ νὰ ταχ-
θῇ καὶ ἐκεῖνος εἰς τὴν χορείαν τοῦ ὄχλου ἢ νὰ κατηγο-
ρηθῇ ὅτι διὰ τῆς ἐφημερίδος του ἄλλο τι δὲν ἐπιδιώκει,
καὶ περὶ ἄλλου δὲν μεριμνᾷ ἢ περὶ τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ ὡ-
φελείας, ἀφοῦ ὕλην πολλὴν καὶ ποικίλην φροντίζει νὰ ἐπι-
σωρεύῃ ἐν τῷ φύλλῳ του καὶ οὐδὲν πλέον· ἀλλὰ τότε θὰ
ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπ’ αὐτοῦ τὸ περίφημον δίστιχον
τοῦ ἰδίου τούτου Λασκαράτου·

ὦ Μοῦσα, σέ τί χρόνους εὐρεθήκαμε,
ἢ κάμει γιὰ παράδες ἢ ἐχαθήκαμε.

Πρὸς τούτοις ὁ κ. συντάκτης διΰσχυρίζεται ὡς εἶδομεν,
ὅτι αὐτὸ τὸ ἐλαφρόν ἐπιχείρημα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δῆθεν πο-
λιτισμοῦ διὰ τοῦ ὁποῖου μᾶς περιήλειψε—ἡμᾶς τοὺς Ἑ-
πανησίους—ἡ Ἀγγλικὴ κατοχὴ κρύπτομεν καὶ ἐλαττώμα-
τα καὶ ἐλλείψεις μεγάλας, εὐρωπαϊκῆς ὅλως καταγωγῆς, τὰ
αἰσθητάματα αὐτὰ καὶ τὰς ὁρμὰς τὰς ὑπόουλους καὶ ἀπαν-
θρώπους καὶ ἥμιστα Ἑλληνικὰς, ἃς ἐξεδηλώσαμεν τὰς ἡ-
μέρας ἐκεῖνας ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλιτῶν, εἴτε ἐξ
ἀμαθείας καὶ τυφλώσεως, εἴτε ἐκ ταπεινοτάτων αἰτίων ἐ-
κπαισχύοντων συμφερόντων. » Οἱ Ἑπτανήσιοι δὲν διστάζουσι νὰ
ἐποδεχῶσι τὴν κατὰ τὸν κ. συντάκτην ξενικὴν τούτην προ-
έλευσιν τῶν ἐλλείψεων των, διότι ὡς πλάσματα, κατὰ τε

την „Εφημερίδα, και καθ' ἡμᾶς, τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οὐδέν παράδοξον, ἐὰν παραλαβόντες τὰ πλεονεκτήματα τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς παρέλαβον συγχρόνως και τὰ παρὰ τοῖς λοιποῖς λαοῖς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου παρατηρούμενα μειονεκτήματα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν πρόκειται περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, περὶ τῆς ἀναβιώσεως τῶν ὁποίων οὐδέν τεκμήριον δυστυχῶς ὑφίσταται, πᾶσα σύγκρισις δέον κατ' ἀνάγκην νὰ γίνηται μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς.

Ἄλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι ἐὰν ὁ κ. συντάκτης δέχεται, ἢ ἐν ᾧ περιπτώσει ὁ κ. συντάκτης δέχεται, ἀποδέχονται τὰχα οἱ ἄλλοι αὐτοῦ συμπατριῶται—ἐκτός, ἐννοεῖται, ἡμῶν τῶν Ἑπτανησίων, διότι κατὰ τὸν κύριον τοῦτον ἡμεῖς εὐρισκόμεθα ἐκτός τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου—τὴν κατάταξιν ταύτην; Δέχεται ὁ κ. συντάκτης ἢ δέχονται οἱ συμπατριῶται τοῦ τὰ συμπεράσματα τοιαύτης ταξινομήσεως; Ἄλλὰ τότε ποῖα θὰ ὦσι τὰ συμπεράσματα ταῦτα, ὅτι αἱ τυχὸν παρατηρούμεναι ἐν αὐτοῖς ἐλλείψεις, κακαὶ ὀρμαὶ καὶ ἔξεις, κατ' ἀνάγκην, εἶναι ὅλως τουρκικῆς καταγωγῆς, καὶ ἀπαίσια ἀπομεινάρια τῆς βαρβάρου δουλείας, ἣν ὑπέστη ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος;

Πιστεύομεν ὅτι ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ συμπατριῶται οὗτοι τοῦ κ. συντάκτου, θὰ ἐξαναστῶσι μιᾷ φωνῇ καὶ μιᾷ καρδίᾳ, κατὰ τοιαύτης αὐθαιρέτου καὶ ἀντεθνικῆς κατατάξεως. Θὰ ἐξαναστῶσι δὲ κατὰ τοῦ κ. συντάκτου καὶ τῶν ὁμοφρονούντων αὐτῷ καὶ θὰ εἴπωσιν αὐτοῖς ὅτι, οὔτε Ἑλληνες εἰσὶν, οὔτε τῆς πατρίδος τὰ συμφέροντα ἐξυπηρετοῦσιν, ἐκεῖνοι οἵτινες ἐνσπείρουσι ζιζάνια μεταξὺ τῶν διαφόρων μελῶν τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας· ἐκεῖνοι οἵτινες μετ' ἐλαφροῦς συνειδήσεως καὶ μεθ' ἔτι ἐλαφροτέρως διανοίας, πειρῶνται ν' ἀποξενώσωσι καὶ ἀποβάλωσι τοῦ ἑθνικοῦ νυμφῶνος, τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸ ὀποῖον διὰ τῶν ἐνεργειῶν του, διὰ τῶν θυσιῶν του, διὰ

τοῦ ἀγῶνος τῶν τέκνων του, συμμετέσχε τῶν μόχθων καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ ὄλου γένους, καὶ συνετέλεσε κατ' ἐκείνο εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἐλαχίστης ταύτης λωρίδος τῆς ὅλης πατρίδος, ἀμειβόμενον σήμερον, δυστυχῶς, ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις αὐτοῦ ταύταις, διὰ τῶν προπηλακισμῶν καὶ ὑβρεῶν τοῦ κ. συντάκτου καὶ τῶν ὀλίγων θεβαίως τὰς ιδέας του ταύτας ἀσπαζομένων· καὶ ὅτι τέλος, ὑπὸ τοιούτους ὁρους, ἐμπνεύσεις καὶ ἀρχὰς συντασσομένη μία ἐφημερίς, δὲν ἔχει ὡς τεκμήρια ἢ τὸν ἐξωτερικὸν τύπον, τὸν τόπον τῆς ἐκδόσεως· καὶ τὴν γλῶσσαν μόνον ὅτι εἶναι ἐλληνικὴ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ κληθῇ καὶ κακῶς χαρακτηρίζεται ὡς ἐλληνικὴ, ἀφοῦ γράφεται ὡς γράφεται.

Εἶναι ὁμῶς λίαν ἀξιοπερίεργον τὸ φαινόμενον ὑπὸ νεωτέρου Ἑλλήνος, καὶ δὴ δημοσιογράφου, νὰ ἐκφέρωνται τοιαῦτα βατολογήματα, νὰ ψέγηται δὲ καὶ νὰ περιφρονῇται τρόπον τινα ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς, ἐνῶ ἐκ ταύτης παρέλαβε καὶ ἀντέγραψεν ἡ Ἑλλὰς—καὶ οὐκ ἡδύνατο ἄλλως γενέσθαι—καὶ νομοθεσίαν καὶ τὰ πάντα, καὶ ἀφοῦ οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, προεξάρχοντων τῶν ἐν Ἀθήναις οἰκούντων, εἴμεθαι οἱ πρῶτοι πίθηκοι τοῦ κόσμου, δουλικῶς, μέχρις ἀηδίας καὶ διὰ τῆς θυσίας πάσης ἡμῶν ἐθνικῆς προσωπικότητος, ἀπομιμούμενοι καὶ προσπαθοῦντες ν' ἀπομιμηθῶμεν τοὺς Εὐρωπαίους καὶ εἰς αὐτὰ αὐτῶν τὰ ἔθιμα, τὰς ἔξεις καὶ τὰ ἐλαττώματα, καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τηρουμένην παρ' αὐτῶν συμπεριφορὰν καὶ ἐθιμοτυπίαν καταβάλλοντες ἀτρύτους μόχθους καὶ ἀτελευτήτους ἀγῶνας, ἵνα ἐκμάθωμεν πῶς πρέπει νὰ κρατῶμεν τὴν περόνην ἐν τῇ τραπέζῃ, πῶς πρέπει νὰ ἐνδυώμεθα, πῶς πρέπει νὰ χορεύωμεν, πῶς πρέπει ν' ἀναγγέλλωμεν τοὺς γάμους μας, καὶ νὰ προσκαλῶμεν εἰς τὰς κηδεῖας μας, ποίας καὶ πόσας πτυχὰς πρέπει νὰ ποιῶμεν εἰς τὰ ἐπισκεπτήριά μας, ὅταν δὲν εὐρίσκωμεν ἐκείνους οὓς ἐπισκεπτόμεθαι θεωροῦντες ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἡμετέρας ἡμῶν κοινωνικῆς μορφώσεως,

τὸ νὰ ψελλίζωμεν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡμαρτημένας γαλλικάς τινας φράσεις ὅπως κατακτήσωμεν τὸν τίτλον τοῦ *comme il faut* ἀνθρώπου, καὶ τὴν προσωυμίαν, τὴν οὐσιαστικῶς ψευδῇ καὶ συνεπῶς γελοίαν, τοῦ πεπολιτισμένου, τοῦ Παρισινοῦ, τοῦ Εὐρωπαίου. Ἡ συνηθεστέρα δὲ ρῆσις, ἡ καθιερωθεῖσα τῶρα πλεόν παρ' ἡμῖν διὰ τὰ γεύματα, διὰ τοὺς χοροὺς διὰ τὰς πανηγύρεις, διὰ τὰς ἐορτάς μας ἐν γένει, εἶναι ἡ ἐκφερομένη πάντοτε μετὰ τῆς μεγαλητέρας αὐταρεσκείας καὶ ἱκανοποιήσεως ὅτι ἡ δεῖνα ἐσπερίς, ἡ δεῖνα ἡμῶν πανήγυρις ἦσαν τελείως παρισιναί, τελείως εὐρωπαϊκαί, τοῦτο δὲ ἵνα παρὰσχίσωμεν τὴν τελείαν ἐπιτυχίαν αὐτῶν. Μεθ' ὅλα δὲ ταῦτα ὁ κ. συντάκτης τῆς «Ἐφημερίδος» ἀναγράφει ἐν τῇ φύλλῳ αὐτοῦ κατὰ τῶν «Ἐπτανήσιων καὶ τῆς Εὐρώπης τ' ἀσυνάρτητα, τ' ἀντιφατικὰ ἐκεῖνα, ἅπερ παρεθέσαμεν ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου του. Εἴχομεν λοιπὸν ἄδικον ἐὰν καθ' ὅλων τούτων ἀντετάξαμεν τὴν δημῶδη ἐκείνην παρωρυμίαν, ἣν προσημαζόμενοι ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀπαντήσεως μας ἐξηνέγομεν;

Ὁ κ. συντάκτης μετὰ θαυμασιωτάτης κομπορρήμονος ἐλαφρότητος, ἀρνεῖται διαρρήδην τὸν πολιτισμὸν τῆς «Ἐπτανήσου, διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ οὐκαζίου του ἐξοστρακίζει αὐτὸν τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου. Ἠσύχασε. Θὰ ἦναι δὲ, πιστεύομεν, εὐχарιστημένος, διότι δι' ὀλίγου χάρτου, καὶ δι' ὀλιγωτέρας μελάνης, φαντάζεται ὅτι κατώρθωσε ν' ἀπαλείψῃ ὁλόκληρον ιστορίαν, καὶ ν' ἀπαλλαγῇ οὕτω τοῦ ἐφ' ἄλτου ὅστις, ὡς φαίνεται, ἐπεκάθητο τῶν στέργων του καὶ κατεδασάνιζεν τοὺς ὕπνου του. Ἀπεφάνθη, τὸ εἶπε τέλος πάντων—ὄχι, οἱ «Ἐπτανῆσιοι δὲν εἶνε Ἕλληνες, ἡ «Ἐπτανῆσιος δὲν εἶναι τόπος πεπολιτισμένος, ἀλλὰ θάρβαρος—συνεπῶς δὲ πᾶς «Ἐπτανῆσιος θάρβαρος. Οἱ «Ἐπτανῆσιοι οὐχ ἦττον δὲν πρέπει νὰ λυπώμεθα, διότι ἡμεῖς πταίομεν, ἢ μᾶλλον τί νὰ μᾶς κάμῃ ὁ κ. συντάκτης ἀφοῦ δὲν ἔσχομεν τὴν τύχην νὰ λάβωμεν ὡς ἀνιδόχους καὶ διδασκάλους, ὡς ἄλλοι τι

νές, τοὺς πεπολιτισμένους Ἀσιανούς καὶ Τούρκους, ἀλλὰ τοὺς βαρβάρους Εὐρωπαίους, Ἑνετοὺς καὶ Ἀγγλοὺς.

Πλὴν ὁ πολιτισμὸς ἐνὸς ἔθνους, ἐνὸς τόπου, μιᾶς πόλεως, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν διακεκριμένων, τῶν ἐπιστήμων καὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐγεννήθησαν ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη κατέστη ἀξίωμα, ὅπερ παραδέχονται ἅπαντες, μὴ ἐξαιρουμένου, πιστεύομεν, καὶ τοῦ κ. συντάκτου τῆς Ἀ' Εφημερίδος». Ἄς λάβῃ λοιπὸν τὸν κόπον ὁ κύριος οὗτος ν' ἀναδιφῇ τῆς ἱστορίας τὰς δέλτους, θίῃ θὰ ἴδῃ καὶ θὰ μάθῃ ἐξ αὐτῶν, ὅτι, ὅταν ἡ λοιπὴ Ἑλλάς, ἦτο, δυστυχῶς, βεβυθισμένη εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς βαρβαρότητος, ὥστε νὰ γράψῃ περὶ τῶν τότε Ἑλλήνων ὁ Chateaubriand περιοδεύων ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1806 ὅτι εἰ πρὸς τὴν πατρίδα ἀδιαφορία αὕτη τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἐξίσου θλιβερά ὡς καὶ ἐσπανίδιστος, καθότι οὐ μόνον ἀγνοοῦσι τὴν προγονικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόσῃ δοξάσασαν αὐτοὺς γλῶσσαν (1), περιφανῇ καὶ ἐνδοξᾷ τέχνῃ τῆς Ἑπτανήσου ἐτίμων τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα διὰ τῶν συγγραμμάτων, τῶν ἐργῶν, τῆς μεγαλοφίας αὐτῶν καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ ἐν τοῖς γράμμασι, παῖς ἐπιστήμῃς καὶ ταῖς τέχναις διαπρέψαντες σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι τοῦ καταρρέυσαντος Βυζαντινοῦ Ἰσράτους, διεσπάρησαν ἐνὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, φεύγοντες τὴν φοβερὰν θεωμνίαν, ἣτις ἐνέσκηψεν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος συμπάσης. Οἱ ἀντιπρόσωποι δὲ οὗτοι τοῦ Βυζαντινοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ πεσόντος ἀδικηθέντες καὶ, ὡς μὴ ὤφειλε χλευασθέντες, ἀπετέλεσαν ἐν Ἰταλίᾳ τὸν πρῶτον πυρῆνα

(1.) Σατωβριάνδου Ὀδοιπορικόν. Μετάφρασις Ε. Ροῦδου Τόμος Α'.

τῆς μαθήσεως καὶ τῶν φώτων, ἔδωκαν τὴν πρώτην ἐπὶ τὰ πρόσω ὤθησιν, καὶ εἰς τούτους, ἀποκλειστικῶς εἰς τούτους, ὀφείλεται ἡ πρόοδος καὶ ὁ ἀληθὴς πολιτισμός, ἐφ' ᾧ καυχᾶται, καὶ λίαν δικαίως, σήμερον ἡ Εὐρώπη.

Ὁ ἐπιχειρῶν νὰ διαφιλοσοφῇ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τί παρκτηρεῖ; Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, καὶ παρ' ἡμῶν, καὶ παρὰ τῶν ξένων, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀκόμη, ἀδικώματα παρεγνωρίσθη, κατεδικάσθη, οὕτως ὥστε αἱ ῥῆσεις Βυζαντινοὶ καὶ Βυζαντινισμός νὰ καταστῶσι συνώνυμα ἀβελτηρίας, διαφθορᾶς καὶ πωρώσεως. Εὐτυχῶς ὅμως αἱ νέαι ἐρευναι, ἡ ἐμβριθεστέρᾳ μελέτη, ἡ μᾶλλον ἐπιμελετημένη ὑπὸ τῆς νέας κριτικῆς ἐξέτασις τῆς ἐν λόγῳ ἐποχῆς ἐκείνης, διασπάσασαι τὰς θμίχλας τοῦ παρελθόντος, οὐ μόνον ἀπύλειψαν καὶ ἐξηφάνισαν πᾶσαν προκατάληψιν περὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπικρατοῦσαν, οὐ μόνον ἀπεστόμωσαν καὶ ἐπέβαλον σιγὴν εἰς τὰς κατ' αὐτῆς γλεῦσας καὶ εἰρωνείας, ἀλλ' ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ἐπιπολαῖως καταδικασθεὶς ἐκεῖνος Βυζαντινισμός ἦτο πλήρης καὶ ἄρτιος πολιτισμός, οὐ μόνον λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ἐποχῆς, τῆς ἀμαθείας καὶ τοῦ σκότους, ἐν οἷς διετέλουν οἱ ἄλλοι λαοὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως, συνέχεια δὲ ἐπὶ τέλους τρόπον τινὰ τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος. Ὅτι δὲ τὸ χριστιανικὸν ἐλληνικὸν ἐκεῖνο κράτος τοῦ Βυζαντίου ἐξυπηρέτησε τὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐπομένως τὸν πολιτισμὸν καὶ ἔπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, χρησιμεύσαν ἐπὶ αἰῶνας, ὡς προπύργιον, καθ' ὃν τρόπον ἄλλοτε ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀγρίων καὶ βαρβάρων στιφῶν τῆς Ἀσίας, οὐδεὶς ἠμφισβήτησεν, οὔτε ἀμφισβητεῖ πλέον. Καὶ θεοαίως διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ προπύργιον ἐκεῖνο τῆς Χριστιανωσύνης, ὑφ' ὧν, ὡς μὴ ὤφειλε, ἀγνωμόνως καὶ ἀπερισκέπτως ἐγκαταλειφθὲν, κατέρρευσε καὶ ἐξηφανίσθη, ἀλλ' εἶχεν ἤδη ἀνδρωθῆ ἡ Εὐρώπη, ἥτις ἠδυνήθη τότε πλέον ν' ἀ-

μυνθῇ καὶ ἀποκορύψῃ τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἀπειλοῦσαν αὐτὴν ἁγρίαν εἰσβολὴν. Τί ὁ δὲ ἐγένετο ἡ Εὐρώπη, ἡ Χριστιανωσύνη καὶ συνεπῶς ὁ πολιτισμὸς ἄνευ τοῦ βυζαντινοῦ τούτου προπυργίου, φρικτὰ τις ν' ἀναλογισθῇ, νὰ φαντασθῇ καὶ νὰ ὑπολογίσῃ. Οἱ Τοῦρκοι ὁ δὲ ἐγένοντο κύριοι τοῦ κόσμου ὅλου, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία· ἡ Εὐρώπη θὰ ἡρημοῦτο, καὶ ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἐβυθίζετο εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς βαρβαρότητος, ἐξ οὗ, εἶναι ἄδηλον, ἐὰν θὰ ἀνέκυπτε ποτὲ πλεόν.

Μετὰ τὴν θλιβεράν καὶ ὀλεθρίαν λοιπὸν ταύτην πτώσιν τῆς πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου, ἔρξατο τὸ ἔργον τοῦ ὀλέθρου καὶ τῆς ἐρημώσεως, διότι παντοῦ καὶ πάντοτε, ἔπου ἐπάτησεν ὁ ἐάρετος τουρκικὸς ποῦς, ὁ χόρτος δὲν ἐβλάστησε πλεόν. Ὅλοι οἱ ἐξέχοντες ἐπὶ μαθήσει φεύγοντες ὥς εἴπομεν, τὴν φοβεράν ταύτην πανωλεθρίαν, ἐσώθησαν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου μετέδωκαν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ γράμματα. Συνεπῶς αἱ ἑλληνικαὶ γῶραι τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡρημοῦντο, διότι πάντες οἱ ἔχοντες ἀξίαν τινὰ, ἐπαναλέγομεν, ἐγκατέλειπον αὐτάς, κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ αἰῶνος μας, ὥς εἶδομεν, εἶχε πρὸ πολλοῦ συντελεσθῇ τέλειον καὶ πληρεῖς τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς, διότι εἶχεν ἐκλείψει ἐκ τῆς Ἑλλάδος πᾶν ἔχνος μαθήσεως, ἐξημερώσεως καὶ πολιτισμοῦ. Ἡ Ἐπτανήσος ὁμοῦς ἀπετέλεσεν ἐξαίρεσιν τοῦ θλιβεροῦ τούτου φαινομένου. Εὐτυχῆσκα νὰ τεθῇ ὑπὸ εὐρωπαϊκὴν καὶ χριστιανικὴν διοίκησιν, ἡδυνήθη νὰ διατηρήσῃ οὐ μόνον τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῆς ἀπολύτως, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι γῶραι τῆς Ἑλλάδος τὰς διετήρησαν ἐν μέρει, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ὥρων τεχνῶν, καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως, διὰ τοῦτο δὲ εἴπομεν ὅτι ὁ κ. συντάκτης τῆς «Ἐφημερίδος» πρὶν ἢ ἀποφανθῇ ὅτι ἡ Ἐπτανήσος εἶναι τόπος ἐάρετος, ἀπολί-

τιστος καὶ μὴ ἑλληνικὸς, ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὸν κόπον ν' ἀναδιφύσῃ τὴς δέλτους τῆς ἀψευδοῦς ἱστορίας, διότι ἐκ ταύτης ἔθελε πληροφορηθῇ καὶ μάθει ὅτι ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου, καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας, ἐνῶ, ἐκ τὸς τῶν θαυμασίων ἐκείνων ἡρώων, τῶν κατωίκων τῶν ἁρέων τῆς Ἑλλάδος, τῶν καταφυγόντων εἰς τὰ κρησφύγετα ἐκεῖνα τῆς ἐλευθερίας, τῶν ἀπαρμηίλλων καὶ θαυμασίων κλεφτῶν καὶ ἡμιματωλῶν μας, ἐν ὅλῃ τῇ ἐπιλοίπῳ Ἑλλάδι δὲν ἀνεφαίνοντο, δυστυχῶς, ἢ εὐσκοὶ καὶ ποιμένες, ἄνθρωποι τοῦτέστιν ἀμαθεῖς καὶ ἀπαλίτιστοι, ἢ Ἑπτάνησοι, πηρήγαγεν ἄνδρας διακεκριμένους, σοφοὺς καὶ μεγάλους, οἵτινες ἐθαυμάστησαν καὶ διέπρεψαν καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, πρὸς ἀναμφισβήτητον καὶ αἰδίων μαρτυρίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας ταύτης, καὶ πρὸς ἀγέρω τιμὴν καὶ δόξαν οὐ μόνον τῆς Ἑπτανήσου ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Μεθ' ὅλον δὲ τὸν φόβον μήπως καταστῶμεν φορτικοὶ τὸς ἡμετέροις ἀναγνώταις, καὶ κατηγορηθῶμεν ὅτι ματαίως ἂν γεγράψωμεν ἐλόκληρον ὁνματολόγιον, θὰ παραθέσωμεν ὧδε, ἵνα ὑποβηθῶμεν ἐν ταῖς ἐρευναῖς αὐτοῦ τὸν ἐν λόγῳ κ. συντάκτην, τὰ ὀνόματα τῶν κυριωτέρων καὶ διαπρεπεσέων Ἰονίων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, τὰ ὀνόματα ὧσων τοῦλάχιστον ἐκ τοῦ προχείρου ἐνθυμούμεθα· ταῦτα δὲ εἰπὶ τ' ἀκόλουθα.

Ζήνος, Εὐγένιος Βούλγαρης, Λήσταρχος, Λουκάνος, Θ. Λεονταράκης, Ἀν. Κομοῦτος, Βασιλεῖος Καρρέρ, Κάλβος, Κατήρορος, Παχώμης, Ρουσιάνος, Γουζέλης, Καντούνης, Κουτούζης, Ἐλισάβετ Μουτζᾶ Μαρτινέγκου, Ταχιμπέρας. Τερτσέτης, Πήλλικας, Δημήτριος Πελεκάσης, Κανδιδάκος, Ρώμας, Ἑρμᾶννος Λούντζης, Κ. Λομβάρδος, Γ. Βερούκιος, Π. Χιώτης, Π. Καρρέρ, Δ. Θερεϊανός, Γριτζάνης, Μελισσηνός, Δέτσιμας, Λούζης, Λοβέρδος, Καρβούρης, Μηνιάτης, Μοσχόπουλος, Φωκάς, Χωραφάς, Βούρβαχης, οἱ διάφοροι Μεταξάδες παλαιοὶ τε καὶ νεώτεροι, Φωρεστής, ὁ Αἰμύλιος, ὁ Κοζάνης καὶ

ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος, Π. Καλλιγᾶς, Γεράκης, Ζερ-
εὺς, Σκαλτσούνης, Πανᾶς, Ασκαράτος, Βεργωτῆς, Βλαντῆς
Σπυρίδων, οἱ διάφοροι Θεοτόκαι, Διπλωματάτσης, Ἐπαρ-
χος, Βινδιόλης, Δελβινιάτης, Ν. Προσαλέντης, Ἀββᾶς Κα-
λομερᾶς, αἱ κυρίαι Ἰσαβέλλα Θεοτόκη Ἀλμπρίτση καὶ
Μαργαρίτα Ἀλβᾶνα Μηνιάτη, Μουστοξύδης, Βράϊλας, Μάν-
τζαρος, Μαρκορᾶς, Πυλυᾶς, Σαμάρας, Βουλισμάς, Καραβίας,
Βρετός, Παππαδόπουλος, Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης καὶ Ζαμπέ-
λιος Ἰωάννης, Σπυρίδων καὶ Ναπολέων.

Ἐπὶ τοῦ αἰτώματος τοῦ τεμένου· τούτου τῆς δό-
ξης καὶ τῆς μαθήσεως ἐγείρεται ἡ φεγγοδόλος ἐκείνη
τριάς, ἡ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων ἀνδρῶν
τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τοῦ Φωσκόλου, τοῦ Καποδιστρίου
καὶ τοῦ Σολωμοῦ, τῶν ἐνδόξων καὶ μεγάλων τούτων τέ-
κνων τῆς Ἐπτανήσου, ἀνδρῶν ἱσταμένων ὑπεράνω πάσης
συγκρίσεως, ἐξεχόντων καὶ ὑπερεχόντων πάντων τῶν ἄλλων
συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων μέχρι σήμερον ἀνδρῶν τοῦ
ἔθνους αὐτῶν, ἀνδρῶν, τέλος, οὐ μόνον τιμῶντων τὴν Ἐ-
πτάνησον καὶ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δυναμένων νὰ
δοξάσωσι πᾶσαν ἐποχὴν καὶ πᾶσαν χώραν. Ἀπέναντι δὲ
τῶν τοιούτων δαιμονίων ἀνδρῶν, κ. συντάκτα τῆς «Ἐφη-
μερίδος» ἀποκαλύψατε ὅσον τάχιστα τὴν κεφαλὴν σας,
καὶ κλίνατε γόνυ θναφωνοῦντες ἐν συντριβῇ, συγκινήσει καὶ
μετανοίᾳ τῆς καρδίας. α" Ἐπταῖσα, ἔσφαλα, ἡμάρτησα καὶ
ζητῶ συγγνώμην, διότι ἐὰν τὸ *errare humanum est*, ἡ
ἀναγνώρισις καὶ ἐπανόρθωσις τῶν σφαλμάτων μας ἐπι-
βάλλεται ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς λογικότητος, ἐὰν
δὲν ἐπιθυμῶμεν νὰ ταχθῶμεν μετὰ τῶν ἀξέστων, πει-
σμώνων, ἀμαθῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ ὄχλου, καὶ ὑμεῖς, κ. συν-
τάκτα, τὸ ἀναγνωρίζομεν καὶ εὐχαρίστω· τὸ ἀνομολογοῦμεν,
δὲν τάσσεσθε εὐτυχῶς μετὰ τούτων.

Τί ἐπράξαμεν οἱ Ἐπτανήσιοι κατὰ τοὺς μακροὺς χρό-
νους τῆς δουλείας, ἐν ἣ διετέλει τὸ ἐπίλοιπον ἐλληνικὸν ἔ-

θνος, ἐξεθήκαμεν ἤδη ἀκροθιγῶς, εἶναι δὲ τόσον γνωσταὶ αἱ ἐνέργειαι, αἱ θυσίαι καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν κατὰ τὴν μεγαλὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὥστε θεωροῦμεν περιττὸν καὶ νὰ τὰς ἀναφέρωμεν. Πλὴν, ἀφοῦ ὁ κ. συντάκτης φαίνεται ὅτι εὐχαριστεῖται εἰς τὸν χωρισμὸν τοῦτον τῶν Ἑπτανησίων ἀπὸ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, πιθανὸν δὲ νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι, ὀλίγιστοι, ἐλπίζομεν, οἵτινες ὑπὸ τῶν αὐτῶν καθ' ἡμῶν ἰδεῶν ἐμποροῦνται, εἰς τοὺς τυχόν τούτους, καὶ εἰς τοῦτον θὰ εἴπωμεν τ' ἀκόλουθα.

Δυνατὸν οἱ Ἑπτανήσιοι νὰ κληθῶμεν ὄνειροπόλοι ἢ οὐτοπισταί, θερμοκέφαλοι ἢ τρελλοί, ἀλλ' ἀντιπατριῶται, ἀντεθνικοὶ καὶ οὐχί Ἕλληνες, κατὰ τὴν εὐρεῖαν τῆς λέξεως ἐννοίαν, οὐδέποτε. Ὅλη ἡ ἱστορία τῆς Ἑπτανήσου τρανοτάτην παρέχει τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν, τὴν δὲ ἐπισημοτέραν διάψουσιν δίδει εἰς τοὺς ἐναντία φρονούντας ὁ μακρὸς ἐκείνος ἡμῶν ἀγὼν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐνῷ καὶ τὰ ὕλικά μας συμφέροντα καὶ αὐτὸ ἴσως ἴσως τὸ ὑψηλὸν περὶ τῆς ἐθνικῆς ιδέας συμφέρον μᾶς ἐπέβαλλεν ἄλλοιαν νὰ τηρήσωμεν πορείαν.

Ἀλλὰ περὶ τούτου οὐ τοῦ παρόντος· πιθανῶς νὰ πραγματευθῶμεν τὸ θέμα τοῦτο ἄλλοτε. Ποῖοι ὑπῆρξαν λοιπὸν οἱ Ἑπτανήσιοι, εἴπομεν, ἀλλ' ἀφοῦ περὶ ἡμῶν δὲν πρόκειται τανῦν, ὅποιοι ὑπῆρξαν οἱ Ἑπτανήσιοι εἶναι ἀδιάφορον. Τὸ ζήτημα εἶναι τί ἐπράξαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἀφοῦ κεχωρισμένους θέλει ὁ κ. συντάκτης ἡμᾶς τοὺς Ἑπτανησίους ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἄς παραδεχθῶμεν λοιπὸν πρὸς στιγμὴν, ἀφοῦ τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπιθυμία του, *dato e non concesso*, τὸν χωρισμὸν τοῦτον.

Εἶναι ἀληθές ἢ ψευδές ὅτι ἐστρεβλώθη, παρεμορφώθη, περιορίσθη καὶ ἐσμικρύνθη ἡ μεγάλη, ἡ εὐρεῖα, ἡ γενικὴ ἰδέα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρασίας; Εἶναι ἀληθές ἢ ψευδές ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας εἰς ἄλλο δὲν ἀπέβλεπεν, ἄλλο τι δὲν ἐπηγγέλλετο ἢ τὴν ἀπελευθέρωσιν

ὁλοκλήρου τοῦ γένους τῶν Γραικῶν; Τὸ γένος δὲ τοῦτο τῶν Γραικῶν συμπεριελάμβανεν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ὅλους τοὺς λαοὺς οἵτινες ἀπετέλουν τὴν Ἑλληνικὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Ὑμεῖς δὲ τί ἐπράξατε; Ἐνεκα τῆς ἐπιπολαίου καὶ ἔστιν ὅτε ἀνοήτου ἰκανοποιήσεως τοῦ νὰ κληθῇτε Ἕλληνες — nota bene τοῦ νὰ κληθῇτε μόνον — ἀπεξενώσατε ἀφ' ὑμῶν τοὺς Ρωμῶνους, τοὺς Σέρβους, τοὺς Βουλγάρους, πιθανόν δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἀλβανούς, καὶ ἐκολοβώσατε οὕτω τὴν μεγάλην Ἑλλάδα τοῦ Κωνσταντίνου, εἰς τὸ τραγελαφικὸν καὶ ἐξαμβλωματικὸν τεθρο κατασκευάσμα, ὅπερ φέρει τὸν πομπῶδη τίτλον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ὅλοι δὲ οὗτοι οἱ λαοί, οἵτινες εἶχον ὡς καύχημα νὰ ὀνομάζωνται Γραικοί, ἤτοι μὲ ἄλλους λόγους νεώτεροι Ἕλληνες; — διότι ἡ ἀναβίωσις καὶ ἡ ἀνασύστασις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἶναι ἀδύνατος, κατὰ τοὺς κρατοῦντας δὲ ὄρους καὶ τὰς συνθήκας περὶ σημερινῶν Κρατῶν καὶ δυνατὴ ἐάν ἦτο, δὲν θὰ ἦτο εὐκαταία — ὅλοι οἱ λαοὶ οὗτοι, λέγομεν, οἱ σχεδὸν ἔνευ παρελθόντος καὶ παριόδου, οἱ τρόπον τινὰ ἱστορικῶς ἀνώνυμοι, καίπερ ἐπιθυμοῦντες νὰ συμμετάγχωσι τοῦ ἐπιφανοῦς ἡμῶν παρελθόντος καὶ νὰ καλύψωσι τὰς γυμνάς αὐτῶν σάρκας διὰ τῆς ἀπαστραπτούσης ἡμῶν χλαμύδος, βλέποντες ὅτι δὲν τοὺς θέλομεν, ὅτι τοὺς ἀποδιώκομεν, ὅτι τοὺς περιφρονοῦμεν, βλέποντες ὅτι τὸ πράγματι περιφανές ἐκεῖνο ὄνομά μας τοῦ παρελθόντος, εἶναι κενὸν καὶ χιμαϊρικὸν σήμερον, βλέποντες ὅτι τὴν βασιλικὴν ἡμῶν ἀλουργίδα ἐν τῷ βορβόρῳ κατεσπιλώσαμεν, ἡ δὲ χλαμὺς ἡμῶν κατέστη ῥάκος, σφριγῶντες καὶ θέλοντες νὰ ζήσωσιν ἀπεχωρίσθησαν ἀφ' ἡμῶν ἀκαριαίως καὶ ἀνεπιστρεπτί. Πταίομεν λοιπὸν οἱ Ἑπτανήσιοι καὶ εἰς τοῦτο;

Δὲν ὑπῆρξε τάχα ἑλληνικὴ χεὶρ καὶ θαθέως λυπούμεθα, ὥς πιστευθῇ ὅτι ἀναγκάζομεθα νὰ ἀναξέωμεν πληγὰς μόλις ἐπουλωθείσας, ἑλληνικὴ χεὶρ ἐκεῖνη, ἣτις ἐνέπηξεν εἰς τὰ στέρνα

τῆς πατρίδος μέχρι λαβῆς τὴν μαιφόνον αὐτῆς μάχαιραν διὰ τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδιστρίου, τοῦ περιφανεστέρου καὶ μεγαλοφυεστέρου τούτου τέκνου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος; Ποῖα δὲ ὑπῆρξαν τ' ἀπαίσια ἀποτελέσματα τοιοῦτου μυσαροῦ καὶ ἐθνοκτόνου ἀνοσιουργήματος εἶναι γνωστὰ καὶ πανθομολογούμενα. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Καποδιστρίου ἡ ἐθνικὴ ἰδέα ὠπισθοδρόμησεν, ἐὰν τέλεον δὲν ἐτάφη· πολλάκις δὲ ἡ ὠπισθοδρόμησις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τυχφὴν, διότι αἱ περιστάσεις καὶ αἱ εὐκαιρίαι τόσον διὰ τὰ ἄτομα ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔθνη παρουσιάζονται μὲν πολλάκις, ἀλλ' εἶναι ἄγνωστον ἐὰν καὶ πότε θὰ παρουσιασθῶσι καὶ πάλιν.

Καὶ ποῖα ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας; Ἰνα μὴ ἀναφέρωμεν τὸ ζήτημα περὶ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων, ὀχλαγωγίαι, ἄνευ λόγου στάσεις ἔνεκα προσωπικῶν ἀντιζηλιῶν, διαιρέσεις, διχόνοιαι, φόνοι, ληστεῖαι, καλπονοθεύσεις ἐν ταῖς ἐκλογαῖς, καταχρήσεις καὶ διασπάθσεις τοῦ δημοσίου πλούτου καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅπερ ὁ βουλούμενος εὐκόλως δύναται νὰ συλλέξῃ, φυλλομετρῶν καὶ ἀναδιφῶν τὰς ἐλληνικὰς ἐφημερίδας ὅλας ἀπάσης ταύτης τῆς ἐποχῆς. Πραγματικὴ δὲ πρόοδος, δυστυχῶς, οὐδεμία, διότι ἡ ἀναφανομένη ὕλικὴ πρόοδος δὲν ὀφείλεται ἢ εἰς τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν ταύτη παρομαρτοῦσαν αὔξησιν τῶν προϊόντων μας· ὁ δὲ κατ' ἐπίφρασιν οὗτος πολιτισμὸς μας δὲν εἶναι ἀληθὴς καὶ πραγματικὸς, ἀλλὰ ψευδοπολιτισμὸς, κακόζηλος, ξενότροπος καὶ ἄστοχος ἀντιγραφὴ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως. Σὺν τούτοις δὲ τούτοις ὀλεθροῖς φαινομένοις τί ἄλλο πάρακτηρεῖται; Δυστυχῶς οὐδεμία πρόοδος τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ἀπ' ἐναντίας ἡ πασιφανὴς καὶ ὁσημέραι αὔξουσα ἀπελπισία, ἡ καταλαβεῦσα ὁλόκληρον τὸν ἐλληνισμόν, καὶ γεννῶσα τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τοὺς δισταγμοὺς καὶ περὶ αὐτῆς ἔτι τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος.

γραφάντων ἐπὶ τοιούτων ἀντικειμένων, καὶ τῶν ὁποίων, εἰ-
ρήσθω ἐν παρόδῳ, οὔτε τὰ δόγματα, οὔτε τὰ βιβλία ἐξε-
τάζομεν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἐπρεπε δ' ἀφ' ἐτέ-
ρου νὰ γινώσκωμεν ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις καὶ ἡ καταδίωξις
ἐτι μάλλον καθιστῶσι περιζήτητα τ' ἀπαγορευόμενα βιβλία
καὶ συμπαθεστέρους τοὺς ἔνακκ τῶν πεποισήσεων των κα-
ταδιωκομένων συγγραφῆς. Δὲν θὰ ἐπικαλεσθῶμεν λοιπὸν τὰ
παραδείγματα ταῦτα μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπιληφθῶμεν συ-
ζητήσεως ἐκτὸς τοῦ προκειμένου, ὑπεράνω τῶν δυνάμεων
μας καὶ οὐ τῆς παρούσης ὥρας.

Ἀλλὰ εἰς ποίαν κατηγορίαν, κ. συντάκτα τῆς Ἀ' Ἐρη-
μείδος, ὑπάγονται, αἱ παρκαλοῦμεν νὰ μᾶς εἴπητε, αἱ
σκηναὶ, αἱ συμβᾶσαι ἐν Πειραιεὶ ἐσχάτως, ἃς ἀναφέρωμεν,
ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, κατὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν, καὶ ὁ ἄγιος
διωγμὸς ὁ κινήθεις τῷ 1867 ἐν τῇ δευτερευούσῃ καὶ ἐμ-
πορικῇ τῇ τῆς Ἑλλάδος πόλει τῶν Πατρῶν κατὰ τῶν
Ἐλευθέρων Τεκτόνων, καὶ ὡθίσας τὸ ἐκμανὲν πλῆθος νὰ ἐμπρή-
σῃ τὴν οἰκίαν ἐνὸς τῶν Τεκτόνων τούτων, νὰ κακοποιήσῃ
πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν θεωρούμενον ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐν
Πάτρει Τεκτονικῆς ὀλίγου δεῖν νὰ κατασπαράξῃ καὶ κρε-
ουργήσῃ, ἐὰν εὐσπλαγχνός καὶ πράγματι χριστιανικὴ χεὶρ δὲν
ἐχορήγῃ τὰ μέσα τῆς ἀποδράσεως καὶ τῆς σωτηρίας του;
Ταῦτα δὲ πάντα διεπράχθησαν ἐναντίον ἐταιρίας ἀγαθοεργ-
οῦ καὶ φιλανθρωποῦ, μὴ ἀναμιγνυομένης κατ' αὐστηρο-
τάτην τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς ἀπαγόρευσιν, οὔτε εἰς τὰ
θρησκευτικὰ, οὔτε εἰς τὰ πολιτικὰ, οὔτε εἰς τὰ
κοινωνικὰ, καὶ τῆς ὁποίας τοὺς εὐεργετικούς σκοποὺς
ἀνεγνώρισαν ὅλοι οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ τοῦ κόσμου,
τόσον ὥστε οὐ μόνον διεδόθη αὕτη κατ' ὅλην τὴν
ὕφῃλιον, ἀλλ' ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῆς ἀριθμεῖ μεγάλους
καὶ μικροὺς, πλουσίους καὶ πτωχοὺς, ἀπὸ τῶν κραταιότε-
ρων αὐτοκρατόρων, βασιλέων, ἡγεμόνων, ὑπουργῶν, πεπαιδευ-
μένων, σοφῶν, καθηγητῶν, διδασκάλων, μέχρι τοῦ τελευ-

ταίου έργατου. Πταίμεν καὶ εἰς ταῦτα πάντα, κ. συντάκτα, διὰ τελευταίαν φοράν, σᾶς ἐπαναλέγομεν, ἡμεῖς οἱ Ἑκτανήσιοι;

Ἡμεῖς ὁμῶς φρονοῦμεν ἐν πεποιθήσει ὅτι τὰ σποραδικὰ ταῦτα γεγονότα, τὰ συμβαίνοντα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἴτε ἐν τῇ μιᾷ εἴτε ἐν τῇ ἄλλῃ πόλει τῆς Ἑλλάδος, ἔνεκα τῶν ἀφορμῶν, αἰτίνες τὰ παρήγαγον, ἐκτός τοῦ ὅτι καὶ παρ' ἄλλαις χώραις καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, πολὺ μᾶλλον ἡμῶν προηγμένοις πολλάκις συνέθισαν παραπλήσια τοῦτοις, δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶν ἄλλως, καὶ ἄλλο τι πράγματι δὲν εἶνε, ἢ ἐκ τοῦ συνήθους ἐκείνου τοῖς λαοῖς ἐρεθισμοῦ, τοῦ ἀναπτυσσομένου ἐνίοτε, προκειμένου μάλιστα περὶ θρησκευτικῶν καὶ συναφῶν τῇ θρησκείᾳ ζητημάτων. Ὅταν δὲ ὁ λαὸς, τὸ εἶπομεν καὶ ἄλλοτε, νομίζῃ, εἴτε ὀρθῶς εἴτε πεπλανημένως, ἐκ πραγματικοῦ ἢ ἐσφαλμένου δεδομένου, ὅτι εἶναι ἡδικημένος, ἐρεθίζεται καὶ ἐξαγριούται, καὶ ἐν τῇ ἐξάψει καὶ ἀναδρασμῷ αὐτοῦ προβαίνει εἰς βίαιοπρaxyας καὶ ταραχάς, αἰτίνες ἀσχημίζουσι πράγματι αὐτὸν καὶ τὴν χώραν, ἐν ᾗ αὐταὶ διαπράττονται.

Πλὴν, ἐπαναλέγομεν, αἱ θλιβεραὶ καὶ ἄγριαι, ἀλλὰ σποραδικαὶ αὗται παρεκτροπαὶ ἐνὸς λαοῦ, ὅσον ἀξιοκατάκριτοι καὶ ἂν ὦσιν, ἀφοῦ δὲν παρευσιάζονται ὡς κινῶν, ἀλλ' ὡς σπανία ἐξαιρέσεις, δὲν παρέχουσιν ἡμῖν, φρονοῦμεν, τὸ δικαίωμα ἔν' ἀποφαινόμεθα ὅτι ὁ λαὸς ἐκεῖνος εἶναι ἀπολίτιστος ἢ βάρβαρος. Προκειμένῳ δὲ περὶ τῆς πατρίδος μας Ἑλλάδος, θὰ ἦτο βεβαίως ἐπιθυμητὸν τοιοῦτου εἶδους σκηναὶ νὰ μὴ συνέβαινον ποτὲ, πλὴν ἐὰν ἐπιθυμῶμεν ν' ἀνεύρωμεν ποῦ ἔγκειται τὸ τρωτὸν καὶ ἐλαττωματικὸν μέρος τοῦ ἡμετέρου πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστώτος, ἀλλοῦ πρέπει νὰ ζητήσωμεν τοῦτο, καὶ οὐχὶ ἐν ταῖς παρεκτροπαῖς ταύταις. Τοῦτο ἀνευρίσκειται ἐν τῇ παρατηρουμένῃ καὶ προοίῳσῃ, δυστυχῶς, παρ' ἡμῖν, κκορηθείᾳ καὶ πω-

ρώσει, τῇ ἐκδηλουμένῃ καὶ καθισταμένῃ καταφανεστάτῃ διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐγκληματικότητος, διὰ τῶν ἀνευθυριάστων καὶ συστηματικῶν κατὰ τοῦ δημοσίου ἡμῶν πλούτου ἐφύδων, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἀποσθίσεως παντός ἐνθουσιασμοῦ, διὰ τῆς καταπνίξεως παντός ἰδανικοῦ, διὰ τῆς ἐξχαρνίσεως πάσης ὑψηλῆς ιδέας. Τὸ τρωτὸν καὶ τὸ ἀσθενές λοιπὸν τοῦ ἡμετέρου πολιτικοκοινωνικοῦ ὁργανισμοῦ ἐγκτεται καὶ ἀνευρίσκεται, φερονόμεν, ἐν τούτοις, πρωτίστως δὲ ἐν τῇ κατὰ λαβύσῃ ἡμᾶς μανίᾳ τοῦ νὰ συγκεντρώμεν ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως βιωτικῇ ἡμῶν ἀγῶνι πᾶσαν ἡμῶν τὴν δυνάμιν, πᾶσαν ἡμῶν ἐνεργητικότητά, πᾶσαν ἡμῶν τὴν πανθεμολογούμενην εὐφυίαν ἵνα κατακτιώμεν καὶ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ὕλην ἡμῶν εὐμερίαν, τὴν ὕλην ἡμῶν πρόοδον θεωροῦντες ἅπαντα τὰ λοιπὰ ὡς περιττὰ καὶ ἑωχ. Ἐάν δὲ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ὡς ἄλλαι ὁάσεις ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἡ μᾶλλον ὡς ἄλλοι διάσποντες ἐν τῇ σκοτεινῇ ἡμῶν νυκτὶ ἀστῆρες, ἀνὰ φανῶσιν ἄνδρες, νομίζοντες εἰσέτι ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐγεννήθη ἵνα τρώγῃ καὶ κοιμᾶται μόνον, πιστεύοντες ἔτι ὅτι ἐκτός τούτου καὶ τὰ ἄτομα, καὶ οἱ λαοί, καὶ τὰ ἔθνη ἔχουσι καὶ ἄλλην εὐγενεστέραν καὶ ὑψηλοτέραν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ, ἅπαντας τούτους μὲν φωνῇ καὶ μὲν γνῶμῃ κατατάσσομεν εἰς τὴν χορείαν τῶν οὐτοπιστῶν καὶ ὀνειροπόλων, καὶ τοῦτο ἵνα καλύψωμεν ἴσως τοιοῦτοτρόπως τὴν ἐνδόμυχον ἡμῶν ιδέαν, ἥτις μᾶς ὠθεῖ καὶ παροτρύνει νὰ καλέσωμεν τούτους ἐλάκας ἢ μωρούς. Ταῦτα δὲ πάντα τὰ γινώσκετε καὶ ὑμεῖς, κ. συντάκτα τῆς «Ἐφημερίδος», κάλλιον ἡμῶν, ἀφοῦ καὶ ὑμεῖς διὰ τοῦ ἐγκρίτου ἡμῶν φύλλου μετ' ὅλου τοῦ λοιποῦ ἐθνικοῦ τύπου πολλάκις ἐστηλιτεύσατε τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ροπὴν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, καὶ ἐρρήξατε καὶ ὑμεῖς φωνὴν πόνου καὶ διαμαρτυρίας ἐπὶ τῇ παρατηρουμένῃ θλιβεῇ καὶ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ καταστάσει τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν ταύτῃ δὲ καταστάσει διατελούσης τῆς ἡμετέρας

πατριδος, δὲν εἶναι ἄρα γε ἀμάρτημα, δὲν εἶναι ἐγκλημα
 πᾶσα πράξις, πᾶν ἔργον, πᾶν δημιουργημα, ὅπερ τὴν θέσιν
 μας δύνανται νὰ δεινώσῃ; Ἐγράψαμεν περισσότερα τοῦ δέον-
 τοῦ ἵν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ μικρὸν ἄρθρον τῆς «Ἐφημερί-
 δοῦ» εἰς ἣν ἡδυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν διὰ δύο λέξεων ἡ
 καὶ νὰ μὴ ἀπαντήσωμεν καθόλου. Ἐγράψαμεν τόσα πολλά, ὅχι
 διότι ἔχει ἀνάγκη τῶν ἀτέχνων ἀπολογιῶν μας ἡ ἀδίκως
 προσβληθεῖσα Ἐπτάνησος, ἀλλ' ἵνα πολεμήσωμεν κακὴν τι-
 να τᾶσιν ἀπὸ καίρου εἰς καιρὸν ἀναφαινομένην παρὰ τισι,
 τᾶσιν, ἣν θεωροῦμεν οὐ μόνον κακὴν, ἀλλ' ὑπὸ ἐθνικὴν ἐπο-
 ψιν καταστρεπτικὴν καὶ ὀλεθρίαν.

Ἐπειδὴ δὲ πρόκειται περὶ γενικοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, καὶ
 ἐπιθυμοῦμεν ν' ἀπαλειφθῇ ἐκ τῆς παρούσης ὁλῶς ἀκαδη-
 μαϊκῆς συζητήσεως πᾶν ἔχνος, ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον,
 προσωπικοῦ λόγου, δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ δηλώσωμεν
 ὅτι οὐδεμία προκατάληψις, οὐδεμία ἀντιπάθεια ἢ ἐχθρὰ κα-
 τὰ τοῦ κ. συντάκτου τῆς «Ἐφημερίδος» ὠδήγησε τὸν κά-
 λαμόν μας, διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, δὲν ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ
 γνωρίζομεν προσωπικῶς τὸν κύριον τοῦτον· εἰάν λοιπὸν ἐν
 τῇ ἀπαντήσει μας παρατηρῇται ποῦ καὶ ποῦ αὐστηρότης
 ὕπου, ποῖα τις δριμύτης καὶ εἰρωνεία ταῦτα πάντα δὲν
 ἀποβλέπουσι προσωπικῶς τὸν κ. συντάκτην ἀλλ' ἡ ἀνάγκη
 τοῦ θέματός μας τὰ ἐπέβαλε, πιστεύομεν δὲ ὅτι με-
 τὰ τὴν δῆλωσιν ταύτην, ὁ κ. συντάκτης δὲν θὰ θελήσῃ
 νὰ καταβιβάσῃ ἐκ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ περιωπῆς, τῆς λογι-
 κῆς καὶ εὐσχημοῦ συζητήσεως, τὸ θέμα τοῦτο εἰς τὸ ἐδα-
 φος τῶν προσωπικῶν ἀντεγκλήσεων, ὅς ἡμεῖς πάσῃ ἡμῶν
 δυνάμει ἀποκρούομεν, ἀποσύροντες, ἐν ἀνάγκῃ, ἐκ τῶν προ-
 τέρων, ὅ,τι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς εἰς τοῦτο τείνον ἐν
 τοῖς γραφομένοις μας. Ἡ ροπὴ λοιπὸν αὕτη, ἣν ἡθελήσα-
 μεν διὰ τοῦ προκειμένου ἡμῶν κεφαλαίου νὰ πολε-
 μήσωμεν καὶ πολεμοῦμεν, εἶναι ἡ ἄγουσα εἰς χωρισμὸν καὶ
 διαιρέσιν τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους, ἡ πρεβάλ-

λουσα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν ἀπαισίαν αἰτῆς κεφαλὴν δυστυχῶς παρ' ἡμῖν, καὶ ἥτις ἐξεδηλώθη ἐπ' ἐσχάτων διὰ τῆς μνημονευθείσης ἐκθέσεως τοῦ κ. Γενναδίου καὶ τοῦ ἄρθρου τῆς ἐν λόγῳ «Ἐφημερίδος».

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ Κράτη, τὰ τε παλαιὰ καὶ τὰ νεώτερα, ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν ἐνότητα αὐτῶν καὶ συμπήξωσι τοὺς διαφόρους αὐτῶν λαοὺς κατέβαλον μεγάλους καὶ ὑπερανθρώπους ἀγῶνας, παρῆλθον δὲ χρόνοι πολλοὶ ὅπως ἐπιτευχθῇ τὸ συμπαγές, τὸ ὁμοειδές, τὸ ἐνιαῖον ἅπερ παρατηροῦνται παρ' αὐτοῖς σήμερον.

Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γερμανία, ὧν ἡ ἐνότης ἐπραγματοποιήθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, τί ἐπραξαν; Ὅλαι αἱ μέριμναι, ὅλαι αἱ φροντίδες, ὅλη ἡ ἐφευρετικότης καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν διοικούντων αὐτὰς πολιτικῶν ἀνδρῶν εἰς τοῦτο πάντοτε ἔτεινον. Εἴτε διὰ τῆς στρατολογίας, εἴτε διὰ τῶν νόμων ἐν γένει, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἐξ ἴσου καὶ δικαίας ἀπονομῆς καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς προστασίας καὶ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Κράτους, εἰς τοῦτο ἀπέβλεπον.

Ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες, οἱ δυστυχῶς μικροὶ, πτωχοὶ καὶ ἀδύνατοι, τί ἐπράξαμεν; Ἀντὶ ν' ἀκολουθήσωμεν τὸ κατεπειγόντως ἐπιβαλλόμενον ἡμῖν τοῦτο παράδειγμα τῶν ἄλλων κατεγινόμεθα, καὶ ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἄρθρου τῆς «Ἐφημερίδος», καταγινόμεθα εἰσέτι πῶς νὰ χωρισθῶμεν, πῶς νὰ διαιρεθῶμεν ἐπιπροσθέτοντες εἰς τ' ἀπειράριθμα ἄλλα δεινὰ, ὅφ' ὧν μαστιζόμεθα, καὶ τοῦτο, τὴν μεταξὺ δηλονότι ἡμῶν διαίρεσιν καὶ διχόνοιαν, καὶ δὲν ἀνοίγομεν τοὺς ὀφθαλμούς μας, καὶ δὲν συμβουλευόμεθα αὐτὴν ταύτην τὴν πατρίαν ἡμῶν ἱστορίαν, τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχιῆς Ἑλλάδος, ἵνα μάθωμεν, ἵνα διδαχθῶμεν, ἵνα ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁσάκις ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ὡμονόει, ἐμεγαλουργήσῃ πάντοτε, καὶ ὅτι αἱ διαίρεσεις, αἱ διχόνοιαί, οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ καὶ οἱ ἀδύσκοποι καὶ συνεχεῖς πόλεμοι τῆς μετὰ τῆς

ἄλλης χώρας, τῆς μιᾶς πόλεως ἐναντίον τῆς ἄλλης, καὶ ἵνα συνοψίσωμεν ἐν ὀλίγαις λέξεσιν ὅλην τὴν ἱστορίαν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τῆς Σπάρτης κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τούτων κατ' ἐκείνης, ἐπήνεγκον τὸν ὀλεθρον καὶ τὴν κατατροπὴν τῆς ὅλης πατρίδος, καὶ κατέστησαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ βασιλείας τῆς οἰκουμένης Θερρακινίδα καὶ δούλην.

Ἡ ἀναφαινομένη λοιπὸν ἐνίοτε παρ' ἡμῖν ὀλεθρία αὕτη τάσις, ἥτις ὑποθάλλει τὴν μεταξὺ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων διαίρεσιν καὶ διχόνοιαν· ἡ τάσις, ἥτις μᾶς ὠθεῖ πολλάκις, ν' ἀποδίδωμεν οἱ μὲν εἰς τοὺς δὲ φράσεις καὶ ἐπιθετα ἀνάρμοστα καὶ ἐχθρικά, ἅτινα δὲν θέλομεν οὔτε καὶ ν' ἀναφέρωμεν· ἡ τάσις αὕτη ἥτις μᾶς ἀποτυφλοῖ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥς νὰ χαρακτηρίζωμεν οἱ μὲν τοὺς δὲ ὡς ἀπολιτίστους καὶ βαρβάρους, εἶναι ἐπάνεγκες νὰ πολεμῇται καὶ ἐρρωμένως νὰ πολεμῇται. Οὗτος δὲ ἦτο ὁ κυριώτερος λόγος, ἐπαναλέγομεν, ὅστις μᾶς ὤθησεν, ὅστις μᾶς ἠνάγκασε νὰ γράψωμεν τὸ μακρὸν τοῦτο κεφάλαιον, λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῶν κατὰ τῆς Ἑπτανήσου γραφέντων, ἀλλ' οὐχὶ ἕνεκα τούτων, ἵνα καὶ ἡμεῖς πολεμήσωμεν διὰ τῶν ἀσθενῶν μας δυνάμεων τὴν, καθ' ἡμᾶς, ὀλεθρίαν ταύτην τάσιν, ἕνεκα τῆς ὁποίας καὶ διὰ πάντα ταῦτα λέγομεν εἰς τὸν κ. συντάκτην τῆς „Ἐφημερίδος“, εἰς τὸν κ. Γεννάδιον καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους, οἵτινες διὰ τῶν γραφομένων των, ἀκουστικῶς ἴσω· καὶ χωρὶς, εἴμεθα πεπεισμένοι, νὰ τὸ θέλωσι, τὴν διαίρεσιν ταύτην ὑποτρέφουσι, λέγομεν, εἶπομεν, ἐπαναλέγομεν καὶ θὰ λέγωμεν ἐφ' ὅσον ἀπομένει πνοή τις ἐν τοῖς πνεύμοσιν ἡμῶν μὴ, πρὸς Θεοῦ, διαίρεσις καὶ διχονοίας· μὴ ἐνσπείρετε ζιζάνια, τὴν ἀντιπάθειαν καὶ τὸ μῖσος μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, διότι βλάπτετε τὴν πατρίδα περισσώτερον καὶ δεινότερον τῶν ἀσπονδοτέρων καὶ ἀμειλικτοτέρων αὐτῆς ἐχθρῶν.

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν ταύτας δὲν ἔχομεν ἢ ὀλίγον τι νὰ προσθίσωμεν ἀκόμη, ἀλλ' ὡς γενικώτερα, ἐν εἰδει

συμπεράσματος τοῦ ὅλου θέματος, ἵνα περάνωμεν καὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιον. Ἐν πρώτοις δὲ ὀφείλομεν νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅ,τι καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν ἐπὶ τοῦ ἰδίου τούτου ἀντικειμένου, ὅτι οἱ Ἕλληνες, δηλονότι, εἴμεθα ὅλοι ἴσοι καὶ ὅμοιοι, κεκτημένοι μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν τὰς αὐτὰς ἀρετὰς καὶ τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα ἅπαντες· καὶ ἐκ δευτέρου εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωσθῇ, νὰ δηλωθῇ, νὰ σημειωθῇ, ὅτι οἱ Ἕλληνες, ὡς ὅλοι οἱ ἄλλοι λαοί, εἴμεθα τὰ προϊόντα τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ κατοικοῦμεν, τοῦ περιέχοντος, ἐν ᾧ ζῶμεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες τέλος ἐσμέν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, ἀδιάφορον εἴαν ἐν ταῖς φλεψὶν ἡμῶν παρεισέθυσε καὶ ποσότης τις αἵματος φραγκικοῦ, ἐνετικοῦ, τουρκικοῦ ἢ σλαβικοῦ. Τοιούτου εἵδους ἐθνολογικὰ ζητήματα ἔλυσε πρὸ πολλοῦ ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν ἢ ἐν καὶ μόνον παράδειγμα, θὰ σημειώσωμεν τὸ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς ἐκδηλούμενον φαινόμενον, ἐν αἷς παρατηρήθη ὅτι οἱ ἐξ Εὐρώπης ἄποικοι μετὰ τὴν τρίτην ἢ τετάρτην γενεάν παρουσιάζουσι τὸν τύπον, καὶ κατὰ τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ κατὰ τὴν χροιάν τῆς ἐπιδερμίδος των, τῶν ἐκδιωχθέντων καὶ σχεδὸν ἐξαφανισθέντων πρώτων κατοίκων τῆς χώρας ἐκείνης, τῶν αὐτοχθόνων τῶν καλουμένων ἐρυθροδέρμων.

Ἐὰν λοιπὸν ἕνεκα τῆς μακροχρονίου δουλείας, ἣν ὑπέστη τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ὑπείσθη, ὡς εἴπομεν, ἐν ταῖς φλεψὶν αὐτοῦ ποσότης τις αἵματος ἀλλοτρίου, ἀσιατικοῦ ἢ τουρκικοῦ· εἴαν ἐν Ἑπτανήσῳ, ἕνεκα τῆς μακρᾶς συμβιώσεως ἡμῶν μετὰ τῶν Ἑνετῶν μετηγγίσθη εἰς τὰς φλέβας ἡμῶν ποσότης τις αἵματος ἐνετικοῦ, τοῦτο οὐδόλως μειοῖ ἢ ἄλλοιοῖ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν προσωπικότητα· συνέβη καὶ ἐν Ἑλλάδι ὅ,τι συνέβη καὶ παρὰ τοῖς διάφοροις λαοῖς τῶν νεωτέρων Κρατῶν. Ὡς οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος εἴμεθα Ἕλληνες, τὰ γεννήματα τοῦ κλίματος, τοῦ ἡλίου, τοῦ ὕδατος τοῦ τόπου τούτου, τὰ ὅμο-

εἰδῇ καὶ ὁμογενῇ τέλος πλάσματα τοῦ περιέχοντος ἡμῶν
τούτου. Ὅθεν οἱ Ἕλληνες εἰμεθα ὅλοι ἴσοι καὶ ὁ-
μοιοι, κεκτημένοι μετ' ἐλαχίστων διαφορῶν, δὲν θὰ παύσω-
μεν ἐπαναλέγοντες, τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονε-
κτῆματα, τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς αὐτὰς ἀρετὰς
ἅπαντες. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ζήτημα, διότι τοῦτο
ἐλύθη ἤδη, ὡς εἵπομεν, ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Τὸ ζήτημα
εἶναι, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ ἐπινοηθεὶς ἐκεῖνος συνδυασμὸς χά-
ριν τῆς ἰσορροπίας δῆθεν τῆς Εὐρώπης, τῶν μικρῶν κρα-
τιδίων ὡς ἡ Ἑλλάς, ἀπεδείχθη ἤδη σαθρὸς καὶ ἄσχορος,
καθισταμένης προβληματικῆς τῆς ἐν τῇ ὑπάρξει διατηρήσε-
ως τούτων, ἐὰν δύναται νὰ κληθῇ ἀνθυπαρξία ἡ τῶν μι-
κρῶν Κρατῶν· ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ δημιουργία μικρᾶς Ἑλλάδος
ὡς Κράτους ὑπῆρξε λάθος τῆς διπλωματίας ἀναγνωρισθὲν
νῦν ὑφ' ὅλων, λάθος, ὅπερ ἐκ τῶν ὑσέρων ἐδικαίωσε πλη-
ρέστα καὶ εἰς ὅλα καὶ καθ' ὅλα τὸν Μεττερνίχον, ὅσις, ὡς
γνωστὸν, ἐπολέμησε τὴν δημιουργίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς Κράτος,
ἀλλ' ἀφοῦ τοῦτο κατ' ἀρχὴν ἀπεφασίσθη, ἰσχυρίσθη ὅτι ἔ-
πρεπε νὰ ἰδρυθῇ μία μεγάλη Ἑλλάς ἢ οὐδέν· ἐκτὸς λοι-
πὸν ὅλων τούτων τῶν ὀργανικῶν, οὕτως εἰπεῖν, ἀσθενειῶν
τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν σώματος, αἵτινες καθιστῶσι προβλημα-
τικὴν τὴν διατήρησιν ἡμῶν ἐν τῇ ὑπάρξει καὶ ἕνεκα τῶν
περιστοιχιζουσῶν ἡμᾶς τοῖς Ἕλληνας ἀπείρων ἄλλων δυσ-
χερειῶν, ἐμποδιῶν καὶ κινδύνων, τῶν διαφόρων μικρῶν
καὶ μεγάλων ἀπαιτητῶν ἐπὶ τῆς πατρῶας ἡμῶν γῆς, ἵνα
ὑπάρξῃ ἐλπίς τις, ἔγω καὶ ἀμυδρὰ, νὰ ὑπερπηδηθῶσι,
καταβληθῶσι καὶ νικηθῶσι ταῦτα πάντα, εἶναι ἐπ' ἀνάγκης
ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν παλαίστραν ἀνα-
λαμβάνουσα, καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, τὸν φοβερόν
καὶ τὸν περὶ τῶν ὅλων τοῦτον ἀγῶνα, ἠνωμένη μιᾷ καρ-
δίᾳ καὶ μιᾷ ψυχῇ ἅπασα. Πᾶσαν λοιπὸν τάσιν πρὸς δι-
αίρεσιν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους οὐ μόνον θεωροῦμεν μεμπτέαν,
ἀλλὰ καὶ ὡς ἐγκλημα *de lèse nation*, διότι εἰς τοὺς

ἐπαπειλοῦντας, ἡμᾶς τσοῦτους κινδύνους, ἐὰν προσεθῇ ὁ δεινότερος πάντων ἐσωτερικὸς οὗτος κίνδυνος, τότε τετέλεσται, διὰ παντὸς τετέλεσται, καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πλέον, καὶ ἃς μὴ ἀπατώμεθα, ἢ ζήτημα χρόνου.

Ταῦτα εἶναι ὅσα εἰχομεν πρὸς τὸν κ. συντάκτην τῆς „Ἐφημερίδος“ καὶ πρὸς οἰονδήποτε ἄλλον ἐμφορούμενον ὑπὸ τοιαύτης τάσεως καὶ ἀρχῆς νὰ παρατηρήσωμεν· προσθέτομεν δὲ δύο μόνον λέξεις πρὶν ἢ κλείσωμεν τὸ κεφάλαιόν μας.

Τὸ φίλτρον καὶ ἡ ἀγάπη, εἴτε πρὸς τὴν πατρίδα, εἴτε πρὸς ὅ,τι ἄλλο εὐγενὲς καὶ ὑψηλὸν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, ὀνομάζεται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐνθουσιασμός. Ὁ ἐνθουσιασμός ἔχει, δὲν ἀντιλέγομεν, ὀριά τινα, ὅταν δὲ ταῦτα ὑπερπηδῶνται, μεταβάλλεται οὗτος εἰς φανατισμόν, καὶ ὁ φανατισμός, εἴμεθα σύμφωνοι, πρέπει, νὰ πολεμῇται. Ἀλλὰ προκειμένου λαὸς τις νὰ κατέχεται ἢ ἀφ' ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἢ ἀφ' ἐτέρου ὑπὸ τῆς ἐξαφανίζουσης πᾶν ἰδανικὸν ἀγόνου καὶ ἀρνητικῆς ἀδιαφορίας, μὴ τὴν ἀλήθειαν, πολλῶ προτιμότερον εἶναι νὰ κατηγορῇται ἐπὶ φανατισμῷ ἢ ἐπὶ ἀδιαφορίᾳ, διότι καὶ αὐτὸς ὁ φανατισμός, ἄλλο τι δὲν εἶναι ἢ ἡ ἐπίτασις τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὰ δὲ αἰτία καὶ ἐλατήρια αὐτοῦ, ἔχουσι πάντοτε ὡς πηγὴν εὐγενῆ καὶ ὑψηλὴν τινα ιδέαν, ἐνῷ ἡ ἀδιαφορία ἄλλο δὲν εἶναι ἢ ἡ ἐσχάτη ἐκφάνσις τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἰδιοτελείας· τέλος ὁ πρῶτος εἶναι ὡπωςδήποτε σημεῖον ὀργασμοῦ καὶ ζωῆς, ἐνῷ ἡ δευτέρα εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τοῦ μαρasmus καὶ τοῦ θανάτου.

Οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς φλογερᾶς, διὰ τῆς ἐνθουσιώδους εἰς τὴν θρησκείαν ἡμῶν ἀφοσιώσεως καὶ πίστεως, ἡδυνήθημεν ὑπερανθρώπως παλαιοῖτες νὰ δημιουργήσωμεν ἐλευθέρην πατρίδα, νὰ ἐπιτελέσωμεν τὸ γιγάντειον, τὸ πρωτοφανές, τὸ θεωρούμενον ὀνειρον, τὸ θαῦμα τέλος τοῦτο τῶν αἰώνων καὶ τῆς ἱστορίας, δηλονότι τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄνευ παλμῶν τῆς καρδίας, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ, ἄνευ ἰδανικοῦ, οὐδὲν δημιουργεῖται ἐν τῷ κόσμῳ. Ἄνευ δὲ ὅλων τούτων, κ. συντάκτα, τὸ γινώσκετε ἴσως κάλλιον ἡμῶν, ἢ πατρίς μας θὰ ἐξενάξεν ἐτι ὑπὸ τὸν βάρβαρον ζυγὸν τοῦ Τούρκου.

Ἡ παρατηρουμένη σημερινὴ παρ' ἡμῖν ταῖς νεωτέροις Ἑλλήσι καὶ καταλαβούσα ἡμᾶς παγερὰ καὶ ἄγονος ἀδιαφορία, θέλομεν νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι θὰ ἦναι παροδική, διότι ἄλλως ἐλπίς δι' ἡμᾶς δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ὅλοι ἀνεξαίρετως, μεθ' ὅλας τὰς ψυχρολουσίας, ἅς καθημερινῶς ὑφίσταμεθα, καὶ αἵτινες ἡδύναντο ν' ἀποσβέσωσι καὶ τὸν τελευταῖον σπινθῆρα ἐνθουσιασμοῦ ἐν ἡμῖν ὑπάρχοντα, διατηροῦμεν οὐχ ἥττον εἰσέτι τὸ ἐνδόμυχον πῦρ καὶ τὴν κεκρυμμένην ἐλπίδα περὶ αἰσιωτέρου μέλλοντος. Καὶ οἱ Ἑπτανήσιοι, ἐπίσης, καὶ τοὶ κατεβλήθη ἐιδικὴ ἐργασία πρὸς ἐντελεῆ κατὰψυξιν τῆς καρδίας μας, κατεχόμεθα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων καὶ πόθων καὶ βαυκαλιζόμεθα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων καὶ ὀνείρων.

Θέλετε, κ. συντάκτα, νὰ χαρακτηρίσητε τοὺς Ἑπτανήσιους ὡς φανατικούς; Ἐλπίζομεν, μετὰ τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ὅτι ὄχι· εἰάν ὁμῶς ἐπιμένητε εἰς τὴν ἰδέαν ὑμῶν, σὰς λέγομεν ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἑπτανήσιοι προτιμῶμεν ἔστω νὰ κληθῶμεν φανατικοὶ ἢ ὅτι κατελήφθημεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῆς μικρολόγου καὶ ἀρνητικῆς ἀδιαφορίας. Ἀλλὰ τότε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, κ. συντάκτα τῆς «Ἐφημερίδος» θὰ σᾶς ἐλέγομεν· ἄφετε εἰς ἡμᾶς τὰ ὀνειρά μας καὶ σὰς χαρίζομεν τὴν πραγματικότητα ἐν ἣ ἐντρυφᾶτε· τὸ προσεχές μέλλον ὃ ἀποδείξῃ τὴν πλάνην σας, ἢ δὲ ἱστορία θὰ καταδικάσῃ ὑμᾶς καὶ οὐχὶ ἡμᾶς.

Z.

ΤΟ ΒΟΥΛΕΥΜΑ

Προκειμένου νὰ ἐξετάσωμεν ἐν τῷ παρόντι ἡμῶν κε-
φαλαίῳ τὴν ἐπὶ τῶν θλιθερῶν γεγονότων τῆς Μεγάλης
Πικρασκευῆς, ἅπερ περιεγράψαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, πορεί-
αν τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, ὀφείλομεν νὰ προτάξωμεν ὀ-
λίγιστα τινα, λεχθέντα ἴσως ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις ἡ-
μῶν κεφαλαίοις, ἅτινα θεωροῦμεν ἀναγκαῖα ὡς τρόπον τινὰ
ἄλλην ἀνακεφαλαίωσιν τοῦ ὅλου θέματος ἡμῶν τούτου.

Ἐπισκοποῦντες λοιπὸν γενικώτερον τὴν πορείαν τῶν ἐν-
ταῦθα Ἀρχῶν—ἐκ τῶν Ἀρχῶν τούτων δὲν ἐξαίρουμεν,
δι' οὗς λόγους ἐξεθήκαμεν πολλάκις, τὴν ἐν Ἀθήναις Κυ-
βέρνησιν πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐκτύλιξιν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου
θραύματος, ὅπερ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνειλίσσετο ἐνώ-
πιον ἡμῶν, καὶ οὗτινος, ἐφ' ὅτον ἀναπνέομεν, μετὰ φρίκης
καὶ τρόμου, θ' ἀναμνησκόμεθα,—ἐξετάζοντες, λέγομεν,
διὰ γενικῶν γραμμῶν τὴν πορείαν ταύτην, εὐρίσκομεν αὖ-
τὴν οὐ μόνον ἐπικριτέαν ἀλλ' ἀσχηχότατην. Τὰ ἐν προ-
κειμένῳ ληθέντα μέτρα, ἐπαναλέγομεν, ἀπεδείχθησαν ἐκ
τῶν ὑσέρων ἀνεπαρκῆ, μὴ δυνήθεντα οὐδὲ κανὸν πόρρωθεν
ν' ἀναχαιτίσωσι καὶ κατατρίλωσι τὴν μανιώδη μάλλον κατα-
στῆσαν ὁρμὴν τῶν πολιτῶν. Συνεπὶ τούτοις καὶ πλέον περι-
εσκεμμένη ἐνέργεια τῶν ἀρμοδίων, ἀναλόγως πρὸς τὸ κρί-
σιμον τῶν περιστάσεων ἐκείνων, ἡδύνατο, πεποιθήμεν, νὰ προ-
λάβῃ τοιαύτας ἀπαισίας σκηναίς, πρὸ τῶν ὁποίων ἕκαστος
πολίτης ἐνδιαιφερόμενος καὶ πονῶν διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ
τὴν τιμὴν τοῦ τόπου του θλίβεται καὶ φρίττει.

Οἱ λαοὶ καθίστανται ἐπικίνδυνοι, ἀκατάσχετοι καὶ φο-
βεροὶ ἐν ταῖς ὁρμαῖς αὐτῶν, καὶ ὅταν αὐταὶ ἔσω ἀπορρέωσιν
ἐξ αὐγενῶν ἐλατηρίων, καὶ ὅταν αὐταὶ ὑποτρέφονται ἔσω ὑπὸ πε-
πλανημένων θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων. Ἡ ἱστο-

ρία ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν, μᾶς παρ-
σιάζει ἐναργέστατα ἀπειράριθμα παραδείγματα, παραπλησίων
ὁρμῶν, παραπλησίων ἐξεγέρσεων τοῦ λαοῦ, ὥς εὖτος δια-
τελῶν ἐν ἀνωμάλῳ καὶ τεταραγμένη ψυχολογικῇ καταστά-
σει καὶ τῇ συμπαράμαρτουντι ταύτῃ ἀκαταλόγισῳ εἶναι ἁ-
νίκανος ν' ἀναμετρήσῃ τὰς ὁδυνήρας καὶ φοβερὰς συνεπί-
ας τῶν πράξεών του.

Ὅθεν κατ' ἐκκολοιθίαν ὅλων τούτων καὶ ὁ λαὸς τῆς
ἡμετέρας πατρίδος ὑπολαμβάνων τὸν ἐν Κερκύρα φόνον τῆς
παιδίσκης, τὸν ἀποδοθέντα, ὡς γνωστὸν, τοῖς Ἰουδαίοις,
οὐ μόνον ὡς δεινωτάτην ὕβριν κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἡ-
μῶν πίστεως, ἀλλὰ βαρυτάτην προσβολὴν κατὰ παντός
ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἀπόπειραν κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐπο-
χῆς μας ἀγανακτεῖ, ἐξερεθίζεται, ὀργίζεται καὶ τέλος κατὰ
τὴν ἡμέραν τοῦ Σωτηρίου Πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ ἐκκρήνυται ἀκράτητος καὶ φοβερός, σεισπει-
ρούμενος δὲ ζητεῖ νὰ ἐφορμήτῃ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἐβραϊ-
κῇ συνοικίᾳ ἐγκεκλεισμένων Ἰουδαίων, ἀψηφῶν καὶ αὐτὴν
τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων ἐκεῖ στρατιωτι-
κῶν φρουρῶν, ἵνα πιθανὸν τιμωρήσῃ τοὺς κατ' αὐτὸν το-
σοῦτον ἐγκληματίσαντας. Ἡ στρατιωτικὴ φρουρὰ μὴ δυνη-
θεῖσα ἐπὶ πλέον ν' ἀντέσχῃ, ὡς διετείνετο, καὶ ἀδυνα-
τοῦσα νὰ συγκρατήσῃ τὰ πλήθη, ποιεῖται χοῆσιν κατ' αὐ-
τῶν τῶν ἐκυτῆς ὀπλων, ἐξ οὗ φονεύονται καὶ τραυμα-
τίζονται τινὲς τῶν πολιτῶν. Πλὴν ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ θείᾳ
τῶν θυμάτων τούτων ἐτι μᾶλλον ἐκμαινόμενος, εἰσορμῇ εἰς
τὰς ἐκτὸς τῆς ἐβραϊκῆς συνοικίας κειμένας οἰκίας Ἰου-
δαίων τινων θραύει καὶ καταθρυμματίζει πάντα τὰ ἐν αὐ-
ταῖς ἐπιπλα καὶ σκεύη.

Ταῦτα εἶναι ἐν ὀλίγοις ἐν περιλήψει καὶ ἐν συντομωτά-
τῃ ἀντικεφαλαιώσει τὰ συμβάντα ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὴν Με-
γάλην Περὰσκειν, ἅπερ εἶδεν ὁ ἡμέτερος ἀναγνώστης περι-
γραφένταυφ' ἡμῶν ἐν λεπτομερείᾳ καὶ ἐκτάσει ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

Ἰκρελθόντος τοῦ σάλου καὶ κατευνασθέντων τῶν πνευμά-
των, ὥς εἰκός, ἡ Δικαστικὴ Ἀρχὴ προσέρχεται ἵνα ἐπιτελέσῃ
τὸ ὑψηλὸν αὐτῆς καθήκον, ἐπιλαμβανομένη συντόνων ἀνακρί-
σεων καὶ ἀπαγγέλλουσα ἐπὶ τῇ βάσει μηνύσεων κατη-
γορίαν κατὰ πληθὺς πολιτῶν, ὡς δῆθεν συστασιωτῶν, τινὲς
τῶν ὁποίων σήπονται εἰσέτι ἐν ταῖς φυλακαῖς. Μὴ θέλοντες
δὲ, καὶ ἐκ καθήκοντος, ὡς πολῖται καὶ ἐκ κοινωνικοῦ συμ-
φέροντος νὰ προκαταλάβωμεν τὸ ἔργον τῆς Δικαιοσύνης, λέγομεν
ἀνεπιφυλάκτως, ἐρμηνεύοντες καὶ τὴν γνώμην πολλῶν διακεκρι-
μένων ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν νομομαθῶν ὅτι ἡ ἀνάκρισις ἐπιπολαίω-
σιν ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἐνήργησε, καθόσον σὺν τοῖς ἄλλοις,
μεταξὺ τῶν συλληφθέντων καὶ ἤδη ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατούμέ-
νων πολιτῶν, τινὲς, ὡς λέγεται, ἀδίκως ὑπητιζήθησαν παρ' ἑλ-
λων, γινόμενοι θύματα προσωπικῆς ἢ κομματικῆς ἐμπα-
θείας, οἵτινες στρατικὴν ὁλόκληρον παρὰτάξαντες μαρτύ-
ρων πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν δὲν ἠξιώθησαν ὑπὸ τῆς ἀνα-
κρίσεως τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐν λόγῳ μαρτύρων. Περαιω-
θείσης τῆς ἀνακρίσεως μετὰ ὀκτὰμηνον ὅλον διάστημα καθ'
ὃ, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἐνηργήθησαν αἱ δημοτικαὶ ἐκ-
λογαί, ἐξεδόθη τέλος καὶ ἐδημοσιεύθη καὶ διὰ τοῦ τύπου
τὸ σχετικὸν βούλευμα, δι' οὗ παρεπέμφθησαν διάφοροι πο-
λίται ἐνώπιον τοῦ Κακουργιοδικείου ἐπὶ στάσει.

Τὸ βούλευμα τοῦτο θὰ παραθέσωμεν ὥδε ὁλόκληρον, ἵ-
να, ἔχοντες τοῦτο οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται πρόχειρον καὶ ὑ-
π' ὄψει, δύνανται εὐκολώτερον νὰ σταθμίσωσι τὰς παρα-
τηρήσεις, αἱ ἐπ' αὐτοῦ θὰ φέρωμεν, ἀλλὰ πρὸ τούτου θὰ
ἀποτείνωμεν εὐσεβήσταις τρεῖς ἐρωτήσεις εἰς τοὺς συντά-
ξαντας τοῦτο κυρίους Δικαστάς, ἐρωτήσεις, αἵτινες γεννῶνται
οὕτως εἰπεῖν, αὐτομάτως, καὶ ἐκ πρώτης αὐτοῦ ἀναγνώσεως,
πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐν λεπτομερείᾳ αὐτοῦ ἀνάλυσιν.

Α') Ἐπετρέπετο, προκειμένου περὶ τοσοῦτον σοβαρᾶς καὶ
σπουδαίας ὑποθέσεως τῆς τοσοῦτον σαφῶς καὶ καθαρῶς
παρουσιάζομένης τοσαύτη ἐπὶ τῷ ἐνὶ ἡ τῷ ἄλλῳ λόγῳ
παράτασις τῆς ἀνακρίσεως;

Β) Ἐπειδὴ ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ ἐνηργαῶντο δημοτικαὶ ἐκλογαί, αὐτὸ τοῦτο τὸ συμφέρον τῆς Πολιτείας, αὐτὸ τοῦτο τὸ συμφέρον τῆς Δικαιοσύνης δὲν ὑπηγόρευε τὴν περαιώσιν, ἢ τοῦλάχιστον τὴν ἀναστολὴν, τεσσαράκοντα ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν, τῆς ἀνακρίσεως ἐπὶ τοιαύτης ἐκκρεμότητος, ἀφοῦ μάλιστα δὲν προέκειτο ν' ἀνακαλυφθῇ κεκρυμμένον τι μυστήριον ἢ ν' ἀνευρεθῇ τὸ ἄγνωστον;

Γ'. Ἐκ τῶν ἐν τῇ συμπλοκῇ φονευθέντων πέντε πολιτῶν, οἱ τέσσαρες ἦσαν ἐκ τῶν ἐξοχικῶν δόμων, δηλαδὴ χωρικοὶ καὶ εἰς μόνος κάτοικος τῆς πόλεως, ὅθεν κατὰ φυσικὴν συνέπειαν οἱ ἀποτελέσαντες τὴν δῆθεν στάσιν αὐτὴν κατ' ἀνάγκην καὶ κατ' ἀναλογίαν ἔπρεπε νὰ ὡσι τέσσαρες πρὸς ἕνα, πῶς λοιπὸν οὔτε εἰς χωρικός δὲν παραπέμπεται, ἀλλ' οἱ παραπεμφθέντες εἰσὶν ἅπαντες κάτοικοι τῆς πόλεως;

Εἰς τὰς παρατηρήσεις, εἰς τὰς ἀντιρρήσεις, εἰς τὰς ἐρωτήσεις ἡμῶν ταύτας, δὲν θὰ παραθέσωμεν ἕτερα σχόλια.

Ἀντὶ τούτου παραθέτομεν τὸ περιλάλητον τοῦτο βούλευμα, καὶ ἃς κρίνῃ τὸ κοινόν. Ἰδοὺ λοιπὸν τοῦτο.

Ἀριθ. 2. Γὸ Συμβούλιον τῶν ἐν Ζακύνθῳ Πλημμελειοδικῶν συγκείμενον ἐκ τῶν δικαστῶν Ξε. Καμάρια ἀνακριτοῦ Προεδρεύοντος (κωλυομένου τοῦ Προέδρου) Νικολ. Δημητριάδου καὶ Γεωργ. Δουζίνα.

Συνελθόν ἐν τῷ πρὸς διάσκεψιν αὐτοῦ δωματίῳ τὴν 15ην Ἰαννουαρίου 1892, παρόντων τοῦ τε Εἰσαγγελέως Ἰωάννου Ζερβουλάκου καὶ τοῦ ὑπογραμματέως Διονυσίου Π. Γρέκα ἕνα συσκεψάμενον ἀποφενθῇ ἐπὶ τῆς ἐξῆς πεινικῆς ὑποθέσεως.

Οἱ Στυλιανὸς Μαρῖνος Φατσίος καὶ ἕτεροι ἑκατὸν πέντε καταγγέλθηκαν εἰς τὴν ἐνταῦθα Εἰσαγγελίαν ἐπὶ στάσει κλ. Ὁ δὲ Παναγιώτης Παπαλεξόπουλος ὑπενωμοτάρχης ἐπὶ ἀναίρεσει κλπ.

Συνεπεία τῆς καταγγελίας ταύτης διατάχθη καὶ ἐνηργήθη ἡ δέουσα τακτικὴ ἀνάκρισις κατὰ τὴν δίοδον τῆς ὁποίας προεφυλακίσθησαν δυνάμει ἐνταλμάτων τοῦ Ἀνα-

κριτοῦ εἰ 1) Στυλιανὸς Μαρῖνος Φιτσιὸς 2) Διονύσιος Στευπάθης Ἰωάννου 3) Κωνσταντῖνος Βυθούλλης Νικολάου 4) Θ. Καρράκης Δηλητρίου 5) Ἀναστάσιος Δρόσος Κυδώνης 6) Σπυρίδων Κατσαῖτης Χαρχλάμπους 7) Γεράσιμος Μπαφας ἡ Ἀρτίνης 8) Νικόλαος Γιοργάνης ἡ Γιαννίκος 9) Ἰωάννης Θ. Γιανούλης 10) Στέφανος Ρασθάνης Κασελάς 11) Δημήτριος Κοκκινόπουλος Μακελάκης 12) Διονύσιος Τσερνωτάς Κορφιάτης 13) Ἰωάννης Ξύδης Πίκουλος 14) Διονύσιος Βεντοῦρης Κουλοχέρης 15) Παναγιώτης Δάρας Ἰωάννου 16) Σπυρίδων Συνετός Διονυσίου 17) Ἰωάννης Σταυράκης Μπατσεζός 18) Ἀνδρέας Θεόδωρος ἱερέως Σαράντου 19) Σπυρίδων Λογοθέτης ἱερέως Διονυσίου 20) Ἀντωνῖος Στάμος Τσιρόπουλος 21) Νικόλαος Ἰζανετζάκος 22) Διονύσιος Κορωνιὸς Ντερμενιέρης 23) Νικόλαος Δεληγιαννόπουλος 24) Κωνσταντῖνος Λιδικῆς 25) Σπυρίδων Μιυζάκης Χειμῶνης 26) Νικόλαος Αὐγουστόπουλος Γρίτσας 27) Ἀντωνῖος Ριζόπουλος Γεωργίου 28) Παναγιώτης Τσουλούφης Λάγιος 29) Διονύσιος Κλαυδιανὸς Ευγκάκης 30) Ἀναστάσιος Μαντζᾶς 31) καὶ Σπυρίδων Βούλγαρης Ἀιδρέου. — Ἐξεδοθησαν δὲ τὰ ὑπ' ἀριθ. 387, 873, 874 καὶ 875 κατασχετήρια τοῦ ἐνταῦθα Ἀνακριτοῦ κατὰ τῶν 1) Γεωργίου Παρντεμόρου ἡ Τζιντζῆ 2) Σπυρίδωνος Τσίλη Κωνσταντίνου, 3) Ἀνδρέου Καταμπελίσση Χανηροῦ 4) Πέτρου Κοπανᾶ 5) Διονυσίου Κουτρούκαλον 6) Γεωργίου Πασιπάλινου Τζόνη 7) Κωνσταντίνου Πεζᾶ, 8) Ἀντωνίου Κουσελῆ, 9) Σπυρίδωνος Σκουρδούνη. 10) Μιλητιάδου Βελισαράτου, 11) Ἀλεξάνδρου Κλαυδιανοῦ, 12) Σπυρίδωνος Κλαυδιανοῦ 13) Παναγῆ Βελισαράτου καὶ 14) Γερασίμου Βελισαράτου, ὡς καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 877 π. ε. ὑπὸ τοῦ Ἀνακριτοῦ Καμάρα κατὰ τοῦ Παναγιώτου Παππαλεξοπούλου, — Μετὰ τὸ πέρας δὲ ταύτης ὁ Εἰσαγγελεὺς ὑπέβαλε πρὸς τὸ Συμβούλιον τοῦτο τὴν σχηματισθεῖσαν δικογραφίαν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 251 π. ε. ἐγγράφου προτάσεως τοῦ ἐχούσης ὡς ἑπεται:

«Κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον ε.ε. συγγερὸν ἀποτρόπαιον καὶ φρικῶδες κακούργημα ἐλάμβανε χώραν ἐν Κερ-

κύρα. Κοράτιον ἑπταετὲς εὐρέθη κατακρεουργημένον ἐντὶς τῆς ἐν Κερκύρα Ἑβραϊκῆς—Κακῇ μορφῇ τὸ ἔγκλημα τοῦτο ἐπεδόθη ἀπὸ τὸν Χριστιανικὸν ὄχλον εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ὡς ἔχοντας δῆθεν τὸ θρησκευτικὸν ἔθιμον τῆς ἀνθρωποθυσίης. Τὸ διαπραχθὲν τοῦτο κακούργημα ὡς εἰκὸς ἠρέθισε καὶ τὴν ἐνταῦθα Χριστιανικὴν κοινωνίαν καὶ ἰδίως τὸν ὄχλον, καὶ ὡς ἐκ τούτου παρετηρήθησαν καὶ ἐνταῦθα κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, τοῦ ὄχλου παρεκτροπαὶ αἵτινες εἰς μάλλον συχνότερον ἐπανελημβάνοντο ὅσον ἐπλητίζεν ἡ ἁγία καὶ Μεγάλη Ἑβδομάς τῶν Παθῶν τοῦ Σωτῆρος, καὶ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ Μεγάλην Παρασκευὴν τοῦ ε. ε. τὴν 19ην Ἀπριλίου καθ' ἣν ἡμέραν γίνεται ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Μώλου ἡ περιαγωγὴ τοῦ ἱσαυρωμένου διερχομένου ἐκ τῆς „Πλατείας τοῦ Ποιητοῦ“ κατ' εὐθείαν τῆς ὁδοῦ „Πλατείας Ροῦγης“ ἀνωθεν τῆς ὁδοῦ κατὰ δυσμὰς κεῖται ἡ ἐνταῦθα συνοικία τῶν Ἰσραηλιτῶν, πολυάριθμος ὄχλος συναθροισθεὶς δημοσίως πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἑβραϊκῆς δι' ὀπλων, δι' ἀπειλῶν καὶ φωνῶν ἐπέμενε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν καὶ κακοποιήσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας, ὠβριζὼν τὰς ἐκεῖ εὐρισκομένας Ἀρχὰς ἥτοι Νομάρχην, Εἰσπαγγελέα, Φρούρχον, Μοίραρχον, Ἀντιμοίραρχον καὶ Ἀσυνόμον, οἵτινες προέτρεπον τὸν ὄχλον ἐν ὀνόματι τοῦ Νόμου καὶ τοῦ Βασιλέως νὰ διαλυθῶσι καὶ νὰ ἀποσχῶσι πάσης ἐγκληματικῆς πράξεως καὶ εἰς τοιοῦτον βῆθμόν ὁ ὄχλος οὗτος προέβη ὥς οὔτε τῶν Ἀρχῶν τὰς προτροπὰς ἤκουε, οὔτε διελέετο, ἀπεναντία δὲ ἐπετέθη κατὰ τῶν ῥηθιστῶν Ἀρχῶν ἁγρίως δι' ὕβρεων, δι' ἀπειλῶν καὶ διὰ πυροβολισμῶν, μὴ ἀναγνωρίζων οὔτε τὰς ἐκ τοῦ Νόμου καθιστικυίας Ἀρχὰς, οὔτε τὰς νομίμους παρακλήσεις καὶ προτροπὰς αὐτῶν, ἀπεναντίας ἐζήτουν ἐπιμόνως νὰ καταλύσωσι τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀρχῶν, αἵτινες ἐκ καθήκοντος ἐφρόντιζον νὰ διατηρήσωσιν τὴν τάξιν, καὶ εἰς τοιοῦτον ἑαθμόν ἐπιθέσεως προέβη ὁ δημοσίως συναθροισθεὶς ὄχλος ὥς οἱ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς φρουρᾶς ὑπολοχαγὸς Εὐάγγελος Σολωμὸς

ἤναγκάσθη νὰ διατάξῃ πῦρ ὡς ἐκ τοῦ ὅποιου ἐρονεύθησαν τέσσαρες πολῖται ἐκ τῶν ἐπιτεθέντων κατὰ τῶν Ἀρχῶν. Μεθ' ὃ ἐρμανεῖς εἶτι μᾶλλον ὁ ὄχλος, μετέβη συσσωματωμένος εἰς τὰς οἰκίας τεσσάρων Ἰσραηλιτῶν κατοικούντων ἐκτὸς τῆς ἑβραϊκῆς ἤτοι τοῦ Ἰακώβου Φέερου, Δίμιλινς Βεντουῦρα, Νίνας Κωνσταντίνῃ καὶ Ἠλίχ Μουλῇ τοῦ Σαμουήλ καὶ εἰς τὴν παρακειμένην τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φέερου, οἰκίαν τοῦ Διονυσίου Μποζίκη καὶ θραύσας τὰς θύρας εἰσῆλθον ἐν αὐταῖς καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνεῦρε ὁ ὄχλος ὀλοσχερῶς κατέθραυσε ρίψας ἐπιπλα καὶ σκεύη ἐκ τῶν παραθύρων εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ κλέπτων πᾶν ὅ,τι ἡδυνήθη, ἡ δὲ ἀξία τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς κλοπῆς εἶνε χιλιάδων δραχμῶν, τότε μόνον καθυσχύασε ἀφοῦ εἶδε τὰ πάντα μέχρι κεραίας συντετριμένα. Διὰ τὰς διαδραματισθεῖσας ταύτας σκηνάς, εἰς αἷς πλεῖστοι ὅσοι ἔλαβον μέρος, ἐκτὸν ἐπὶ αὐτοπολίταις κατηγγέλθησαν ἐπὶ στάσει, ἐξ ὧν τριάκοντα τρεῖς ἐπροφυλακίσθησαν καὶ ὡς τοιοῦτοι μένουσιν εἰσέτι, δεκατέσσαρες φυγοδικοῦσι καθ' ὧν ἐξεδόθησαν κατασχετήρια καὶ ἐξήκοντα ἀπελύθησαν προσωρινῶς, εἰς δὲ ὑπενωματάρχης Παναγ. Παππαλεξόπουλος κατηγγέλθη ἐκ μέρους συγγενῶν ἐνὸς τῶν φονευθέντων ὑπὸ στρατιωτῶν πολιτῶν ἐπὶ ἀναιρέσει καὶ ἐπὶ ἀποπείρᾳ ἀναιρέσεως. Ἐπειδὴ τ' ἀνωτέρω γεγονότα ὡς παρίστανται καὶ διὰ τῶν ἐκθέσεων τῶν ἐξετασθέντων μαρτύρων, δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρίσωσι τὴν προκειμένην πρᾶξιν ἄλλως πῶς ἢ στάσειν. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἐξετασθέντων μαρτύρων τῆς κατηγορίας καὶ ἐν γένει ἐξ ἀπάσης τῆς διαδικασίας προέκυψεν ὅτι ἐκ τῶν κατηγορουμένων οἱ 1) Διονύσιος Σιουπάθης Τρούπιας, 2) Κωνσταντ. Βυθούλας Νικολάου, 3) Θεόδωρος Καρφάκης, Δημητρίου, 4) Σπυρίδων Κατσαίτης Χαραλάμπους, 5) Ἰωάννης Θ. Γιαννούλης, 6) Στέφανος Ρασθάνης Κασελᾶς, 7) Διονύσιος Τσερντάς Κοφιᾶτης, 8) Παναγιώτης Δεσύλας ἡ Σπανός, 9) Δημήτριος Λογοθέτης Ἱερέως Παύλου, 10) Ἰωάννης Σταυράκης Μποτζίος, 11) Ἀντώνιος Στάμος Τσιρόπουλος, 12) Νικόλαος Τζανετάτος, 13) Κωνσταντῖνος Δαδικός, 14) Σπυρίδων Μουζάκης Χειμῶνας, 15) Ἀντώνιος

Ριζόπουλος Γεωργίου, 16) Παναγιώτης Τζουλούφης Λάγιος, 17) Διονύσιος Κλαυδιανός Ευγκάκης, 18) Άναστάσιος Μανταξής, 19) Στυρίδων Βούλγαρης Άνδρέου, 20) Θεόδωρος Ματμακᾶς Χρίστου, 21) Άντώνιος Πανατζής Χαϊράλεστρος, 22) Πέτρος Βυθούλας Κολημένος, 23) Γεώργιος Μπαλτεμάρος ἡ Τσιτσιτζής, 24) Στυρίδων Τσέλης Κωνσταντίνου, 25) Γεώργιος Παπακλίνος Τσόνις, 26) Μιλτιάδης Βελισαράτος, 27) Παναγής Βελισαράτος, 28) Γεράσιμος Βελισαράτος καὶ 29) Άνδρέας Καταμπελίστης ἅπαντες οὗτοι ἐκ σφάττεις ἐλαβόν ἐνεργόν μέρος συναθροισθέντες ἐν δημοσίῳ τόπῳ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν κρατοῦντες ὅπλα ἐρώνεζοι πρὸς τὴ πλῆθος ἐμπρὸς παλιδιὰ νὰ ἐμβωμεν εἰς τὸ γέτο νὰ σκοτώσωμεν ἀξιωματικούς καὶ ἐβραίους, ἄλλοι κρατοῦντες ὅπλα ἐξυβρίζον τὰς ἀρχάς καὶ ἰδίως τὸν ἐπὶ κεφαλῇ τῇ φρουρᾷ τῶν ἰσραηλιῶν ἀξιωματικόν, ἄλλοι ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν σφαιρωτῶν ἐξ ὧν τέσσαρες ἐτραυματίσταν, ἄλλοι διερρήξαντες τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν τῶν παθόντων Ἰσάβου Φέρρου, Αἰμιλίης Βεντουῖρα, Νίνας Κωνσταντίνης, Ἠλέα Μουλλῆ καὶ Διονυσίου Μποζίκη· εἰσῆλθον ἐν αὐταῖς καὶ κατέβραυσαν πᾶν ὅ,τι ἐν αὐταῖς ὑπῆρχε ῥίπτοντες τὰ ἐπιπλα ἐκ τῶν παραθύρων εἰς τὰς ὁδοὺς, ἄλλοι κατεκερμάτιζον τὰ ἐν ταῖς ὁδοῖς ῥιφθέντα ἐπιπλα καὶ ἄλλοι ἐπὶ τέλους ἐκλεπτοὶ ἐκ τῶν ἐπιπλῶν, κοσμημάτων καὶ χρημάτων τῶν ἀνωτέρω παθόντων, ὥς ἐκ τῆς λεηλασίας ταύτης καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν πραγμάτων ἐπῆλθε ζημία χιλιάδων δραχμ. εἰς αὐτοὺς, ἐπομένως ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω εἰκοσι ἐννέα κατηγορούμενοι φρονοῦμεν ὅτι εἰσὶν παραπεμπτέοι ἐνώπιον τοῦ Κακουργιοδικείου, διὰ τὴν ἐγκληματικὴν ταύτην πράξιν τῆς σφάττεις. Ἐπειδὴ ἀληθῶς κατὰ τὴν προκειμένην πράξιν συμμετέσχον οὐχὶ μόνον οἱ καθ' ὧν προτείνεται ἡ παραπομπή, ἀλλὰ καὶ πλείους ὅσοι, ἄλλοι διότι ἄλλοι μὲν προεξάρχοντες ὑπεκίνησαν τὸν ὄχλον οἵτινες δυστυχῶς δὲν ἀνεκαλύφθησαν, ἄλλοι δὲ δὲν ὁμολογήθησαν περὶ τῶν μαρτύρων, καθόσον ἐθίγη ἐν Ζακύνθῳ, νὰ ὑποκρύπτωσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ κατὰ τῶν

πραγματικῶν ἐγκλημάτων, πολλάκις καὶ ἄλλοι εἴτε ἐνε-
κεν ἐχθροῖς εἴτε ἐνεκεν κομμικτικῶν παθῶν ἐζήτησαν νὰ
ἐνοχοποιήσωσιν ἀνθρώπους μὴ συμμετάσχοντας εἰς τὴν
προκειμένην ἐγκληματικὴν πράξιν. Ἐπειδὴ πράγματι ἡ
πράξις αὕτη τῶν ἀνωτέρω κατηγορουμένων σκοπὸν εἶχεν
οὐχὶ μόνον νὰ ἐξαγνίσῃ τὸ ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι ἐφονεύθη
παρὰ τῶν ἰσραηλιτῶν ὁ ἦθεν χριστιανικὸν κοράσιον ἐν Κερ-
κύρᾳ, ἀλλὰ ἡ δημοσία συνάθροισις τούτων ἐτεινεν εἰς τὸ
νὰ προσβάλλῃ τὰς νομίμους καθεστηκυίας Ἀρχάς, ν' ἀν-
τιστη κατ' οὐτῶν, νὰ τὰς ἀναγκάσῃ νὰ παραλείψωσι
τὰ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῶν καθήκοντα καὶ οὕτω νὰ διαρ-
πάξωσι καὶ καταστρέψωσι τὴν περιουσίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν
ὥς καὶ πράγματι τὸ κατώρθωσαν, διότι καὶ ἐκ τῶν ἐξε-
τασθέντων μαρτύρων καὶ ἐκ τῶν ἐλθέσεων τῶν Ἀρχῶν,
προκύπτουσι ἀρκούται ἐνδείξεις ὅτι οἱ ρηθέντες κατηγο-
ρούμενοι ἔχοντες δῆθεν ὥς ἑξῆς τὴν εἰδησιν τῆς ἀνθρω-
ποθυσίας παρὰ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἰσραηλιτῶν τοῦ κορασίου
προέβησαν εἰς τὴν διαρπαγὴν καὶ εἰς καταστροφὴν τῆς
περιουσίας τῶν περὶ ὧν πρόκειται Ἰσραηλιτῶν εἰσδύσαν-
τες βιαίως εἰς τὰς οἰκίας τῶν καὶ ἐπιφέροντες τὴν ἐντε-
λη ἐρήμωσιν. Ἐπειδὴ καθόσον ἀφορᾷ τοὺς κατηγορουμένους
1) Ἀναστάσιον Δρόσον Κηδώνην 2) Γεράσιμον Μπάφην Ἀρ-
τίνην, 3) Νικόλαον Γιοργάνον Γιαννίκον, 4) Δημήτριον
Κοκκινόπουλον, 5) Ἰωάννην Εὐδὴν Πίκουλον, 6) Διονύσιον
Βεντουρῇ Κουλοχέρην, 7) Σπυρίδωνα Συνετὸν, 8) Ἀνδρέαν
Θεωδόστην ἱερέως Σαράντου, 9) Διονύσιον Κορωνιὸν Ντερ-
μεντέρην, 10) Νικόλαον Δεληγιαννόπουλον, 11) Νικόλαον
Ἀγουστόπουλον Τρίτσαν, 12) Στυλιανὸν Μαρίνον Φατσιὸν,
13) Θωμᾶν Λιβέρην Παύλου, 14) Ἀναστάσιον Κλάδην, πτ.
Νικολάον, 15) Δημήτριον Πετούστην Μαυρωτῶν, 16) Παῦλον
Γκίκαν, 17) Νινόλαον Μπαρζὸν Σπυρίδωνος, 18) Γεώρ-
γιον Βούρτζην Πασπαλίνον, 19) Δημήτριον Καλλίνικον Παπ-
πᾶν, 20) Μιχαὴλ Μπάσταν Νικολάου, 21) Κωνσταντίνου
Κοιλιομενάτην, 22) Ἰωάννην Βάλβην Μενεγῆν, 23) Πέτρον
Φασούλην Νικολάου, 24) Νικόλαον Φουρνογεράκη, Τσιλιό-
ρην, 25) Βασίλειον Τσιριγώτην Ἀναστασίον, 26) Διονύσιον

Μικρωτῶν Κάρλον, 27) Γεώργιον Γούναρην Φιοραβάντε, 28) Νικόλαον Βουρδέρην Ἀθνασίου, 29) Ἀντώνιον Παππαδάτον πτ. Θεοφίλου, 30) Σπυρίδωνα Βεντουρῇ ποτὲ Βαπτιστοῦ, 31) Κωνσταντῖνον Στάμον Τσιρόπουλον, 32) Γεώργιον Σπηλιώτην πτ. Ἀντωνίου, 33) Διονύσιον Τριαντάφυλλον Πλκκᾶν, 34. Διονύσιον Τσουκαλᾶ Μαλακαράκια, 35. Σκοπιώτην Ζήσαν πτ. Διονυσίου, 36. Πέτρον Κοπανᾶ, 37. Διονύσιον Κουτρούκαλκν, 38. Ἀντώνιον Κουρελῆν, 39. Ἀλέξανδρον Κλαδιανόν, 40. Σπυρίδωνα Κλαδιανόν, 41. Παναγιώτην Δάρκν 42) Ξπυρίδωνα Λογοθέτην ἱερέως Διονυσίου 43) Ἀντώνιον Σιδηροκαστρίτην Μανιάον προέκυψαν μὲν ἐνδείξεις τινὲς καὶ κατ' αὐτῶν, ἀλλ' αἱ ἐνδείξεις αὐ-αὶ δὲν εἰσὶν ἀρκούσαι ὅπως στηριχθῇ κατηγορία ἐπὶ στάσει καὶ κατ' αὐτῶν, καθόσον ἐκ τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων δὲν προκύπτουσι ἢ ἀόριστα γεγονότα ὥστε δεόν κατ' αὐτῶν νὰ παύσῃ πρὸς καιρὸν ἡ καταδίωξις. Ἐπειδὴ καθ' ἕσπον ἀφορᾷ τοῦς λοιποὺς κατηγορουμένους 1) Δημήτριον Κουερίνον Μανιᾶν 2) Σπυρίδωνα Ξερόφον Κλοντήρην 3) Διονύσιον Πόντε Τζαμαρίαν 4) Στέφνον Χαλικιᾶν Δημητρίου 5) Σπυρίδωνα Κλάδην Στραβομούνην 6) Ἰωάννην Δρογγίτην Κόπιτον 7) Σπυρίδωνα Δαμίρην ποτὲ Ἰωάννου 8) Διονύσιον Σκορδούλην Κερούλιχν 9) Ἀναστ. Ἀδούρην Τσουτσούνην 10) Ἀντώνιον Τσατσόπουλον Τούμπανον 11) Στέφανον Πήλικαν Ἀνδρέου 12) Διονύσιον Κολοκυστᾶν Νικολάου 13) Νικόλαον Βούρτσην Πασπάλινον 14) Νικολέττα Στεριώτη ἢ Ποντίκενα 15) Χαράλαμπον Δημησιάνον Νικολάου 16) Διονύσιον Παππαδάτον Κατσελαρίδην 17) Ἀντώνιον Παπαγιώργην Μανιτρίζην 18) Διονύσιον Καλοδούκν πτ. Δημητρίου 19) Ἀγαπητὸν Βῆσπον ποτὲ Διονυσίου 20) Διονύσιον Δρόσον Κυδώνην 21) Κωνσταντῖνον Κουτζογιαννόπουλον 22) Δημήτριον Ματζετάκιαν 23) Σπυρίδωνα Πατουβέρην Κοιλιορίτην 24) Μιλτιάδην Τορτορέλην Ἀντωνίου, 25) Πέτρον Κόκκιερην ποτὲ Διονυσίου 26) Ἰωάννην Νικολόπουλον 27) Κωνσταντῖνον Τουρίκην 28) Γεώργιον Καταπόδην Γερόλιχν 29) Γεράσιμον Κκλημέρην Μανιάτην 30) Κωνσταντῖνον Πεζᾶν 31) Σπυρίδωνα Σκουρδούλην 32) Διονύσιον Ζούγκρην 33) Γεώργιον Τσίγκον καὶ

34) Ἰωάννην Μπαρτεμῶρον οὐδεμία κατ' αὐτῶν προέκυψεν ἐνδειξις καθόσον ἐκτὸς τοῦ ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐξετασθέντων μπρτύρων καταθέτει τι κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅλοι οὗτοι κατηγγέλησαν τῇ ἐάσει ἐκθέσεων τῶν κ. κ. Μοιράρχου καὶ Ἀντιμοιράρχου εἴτινες ἐνώπιον τοῦ Ἀνακριτοῦ καταθέτουσι ὅτι τοὺς κατήγγειλαν ἐκ σημειώσεων ἅς ἔλαβον ἀπὸ πολίτας οὓς δὲν ἐνθυμοῦνται καὶ ὅτι ἐξ ἰδίης ἀντιλήψεως οὐδὲν περὶ αὐτῶν γνωρίζουσιν, ὥστε δέον δι' αὐτοὺς νὰ μὴ γίνη κατηγορία. — Ἐπειδὴ καὶ ὡς πρὸς τὸν ὑπενωμοτάρχην Παναγ. Παπαλεξόπουλον κατηγορούμενον ἐπὶ ἀναιρέσει καὶ ἐπὶ ἀποπειρᾷ ἀναιρέσεως καθ' οὗ ἐξεδόθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 877 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ε. ε. κατασχετήριον ὑπὸ τοῦ Ἀνακριτοῦ ἔεν. Καμάρρα δὲν δύναται νομίμως νὰ στηριχθῇ κατηγορία κατ' αὐτοῦ διὰ τὰς ρηθείσας πράξεις καθόσον ὁ κατηγορούμενος οὗτος οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ τὸ καθήκον του πυροβολήσας κατὰ τοῦ δημοσίως στασιάζαντος ὄχλου, ὅστις ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἀρχῶν αἵτινες ἐφρόντιζον νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν τάξιν. Ἐπειδὴ δὲν διεκρίθη τίνες οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ὁδηγοὶ ὑπῆρχαν καὶ ἐν τριαύτῃ περιπτώσει πρέπει ἅπαντες οἱ ὡς εἴρηται κατηγορούμενοι νὰ θεωρηθῶσι ὡς ἀπλοῖ συναίτιοι τῆς ἀνωτέρω πράξεως. — Διὰ ταῦτα ὑποβάλλων τὴν παροῦσαν δικογραφίαν. — Προτείνω. 1) ον Νὰ παραπεμπῇ εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ κατὰ τὴν περιφέρειαν τῶν ἐν Πάτραις Ἐφετῶν συστηθησομένου Κακοιργιοδικείου τοὺς 1) Διονύσιον Στουπάθην Τρούπιαν 2) Κωνσταντῖνον Βυθούλκαν Κωνσταντῖνου 3) Θεόδωρον Καρφάκην Δημητρίου 4) Σπυρίδωνα Κατσατίτην Χαβαλάμπους 5) Ἰωάννην Θ. Γιαννούλην 6) Στέφανον Ρασβάνην Κασελᾶν 7) Διονύσιον Τσερνωτᾶν Κορφιάτην 8) Παναγιώτην Δεσύλλαν ἢ Σπανόν 9) Δημήτριον Λογοθέτην ἱερώς Παύλου 10) Ἰωάννην Μποτζίζον Σταυράκην 11) Ἀντώνιον Στάμουν Τσιρόπουλον 12) Νικόλαον Τζανετάρον 13) Κωνσταντῖνον Λαδικόν 14) Σπυρίδωνα Μουζάκην Χειμῶνα 15) Ἀντώνιον Ριζόπουλον Γεωργίου 16) Παναγιώτην Τσουλούφην Λάγιον 17) Διονύσιον Κλαυδιανὸν Ευγκάκην 18) Ἀναστάσιον Μαντᾶν 19) Σπυρίδωνα Βούλγαρην Ἀνδρέου (προφυλακισμένους) 20) Γεώργιαν

Μπαρτεμύρον ἢ Τσιντσιτζίη· 21) Σπυρίδωνα Τσίλην Κωνσταν-
 τίνου· 22) Ἀνδρέαν Καταμπελίστην Χανηρόν (φυγοδίκους) 23
 Θεόδωρον Μαρμαράν Χρήστου· 24) Ἀντώνιον Πανταζήν Χει-
 ράλεστρον 25) Πέτρον Βυθούλκην Κολλημένον· 26) Γεώργι-
 ον Πατπάληνον Τσόναν· 27) Μιλτιάδην Βελισαράτον· 28)
 Πανηγὴν Βελισαράτον καὶ 29) Γεράσιμον Βελισαράτον, ἄ-
 παντας κατοίκους ἐνταῦθα ἵνα δικασθῶσιν ὡς ὑπαίτιοι
 τοῦ ὅτι ὑπὸ κοινῷ συμφέροντος κινούμενοι συναπεφάσι-
 σαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπομένης πράξεως καὶ ἐνεκα
 ταύτης συνομολογήσαντες πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίαν συν-
 δρομὴν κατὰ τὴν 19ην Ἀπριλίου 1891 ἐν Ζακύνθῳ συ-
 νηθροίσθησαν μετ' ἄλλων δημοσίως καὶ ἐναντίον τῶν διατα-
 γῶν τῶν ἐπιτετραμμένων ἀρχῶν καὶ τῶν προτροπῶν τοῦ
 νὰ διαλυθῶσι, ἀπένρυσαν περιφρονητικῶς καὶ ἀπειλητι-
 κῶς τὰς ἀπειθουθείας προτροπὰς καὶ προσκλήσεις τῶν
 Ἀρχῶν δι' ὕβρεων, ἀπειλῶν, πυροβολισμῶν καὶ τραυμα-
 τισμῶν μὴ ἀναγνωρίζοντες τὰς νομίμους καθεστηκυίας
 Ἀρχὰς αἵτινες κατὰ καθήκον ἐφρόντιζον δραστηρίως νὰ
 διαλύτῳσι τὸν συναθροισθέντα δημοσίως ὄχλον, προσπα-
 θούντα νὰ εἰσβάλῃ εἰς ἐβραϊκὴν συνοικίαν καὶ κακοποιήσῃ
 τοῦς ἐν αὐτῇ Ἰσραηλίτας καὶ ἐπικυφάρῳσι τὴν διτταλευ-
 θεϊσαν τάξιν, ἀλλ' ἐξηκολούθουν νὰ ἐκτελῶσι τὸν ἐγκλη-
 ματικὸν σκοπὸν τῶν καὶ ἐκβιάσαντες διὰ ρήξεως κατοι-
 κίας ἤρπασαν κινητὴν περιουσίαν ἀξίας χιλιάδων δραχμῶν
 καὶ κατέστρεψαν πλεῖστα ἄλλα πράγματα ἀξίας καὶ ταῦ-
 τα χιλιάδων δραχμῶν διὰ βίας εἰσβολῆς καὶ οὕτω ἐπέ-
 φερων ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν Ἰσραηλιτῶν Ἰακώβου Φέρρου,
 Αἰμυλίας Ι. Βεντούρη, Νίνας Κωνσταντίνῃ καὶ Ἠλίας Μουλῇ
 τοῦ Σιμουήλ τελείαν ἐρήμωσιν ἐπὶ πρὸςβάσει τῶν ἀρ-
 θρων 57, 172 καὶ 175 § 2 καὶ 3 τοῦ Ποιν. Νόμου.—2)
 Νὰ διαταχθῇ ἡ διάρκεια τῆς προφυλακίσεως τῶν ἐν ταῖς
 φυλακαῖς κρατουμένων ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων κα-
 τηγορουμένων ὑπ' ἀριθ. 1 ἐν μέτρῳ 19 δεκαεννέα μέχρις ἐκ-
 δικάσεως τῆς κατ' αὐτῶν προκειμένης κατηγορίας.—3ον)
 Νὰ διαταχθῇ ἡ διάρκεια τῆς ἰσχύος τῶν ὑπ' ἀριθμ. 387,
 874, καὶ 875 ε. ε. κατασχετηρίων ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ

ἐνταῦθα Ἀνακριτοῦ Θ. Νικολοπούλου καὶ Ε. Καμάρα κατὰ
τῶν 1] Γεωργίου Μπαρντεμῶρου Τσιτσιντζῆ 2) Ἀνδρέου Κα-
ταμπελίτη Χανηροῦ 3) Σπυρίδωνος Τσέλη Κωνσταντίνου, καὶ
τῆς συλλήψεως τῶν ἐφικτῆς καταστάσεως ἢ προφυλάκισις
τῶν μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἐκδικάσεως τῆς προκειμένης
κατ' αὐτῶν κατηγορίας. — 4ον) Νὰ διαταχθῇ ἡ σύλληψις καὶ
προφυλάκισις τῶν 1] Θεοδώρου Μαρμαρᾶ Χρήστου 2) Ἀντω-
νίου Πανταζῆ Χειράλεστρου 3) Πέτρου Βυθούλκα Κολου-
μένου 4) Γεωργίου Πασπάλινου Τζόνα 5) Μιλιτζῆδου Βελησχε-
ράτου 6) Παναγιώτου Βελησχεράτου καὶ 7) Γερασίμου Βε-
λησχεράτου μέχρι τῆς ἐκδικάσεως τῆς κατ' αὐτῶν προκει-
μένης κατηγορίας. 5ον) Νὰ παύσῃ πρὸς καιρὸν ἡ περαιτέρω
ποινικὴ καταδίωξις ἐπὶ τῇ προκειμένη ἐπὶ στάσει
κατηγορία κατὰ τῶν 1] Ἀναστασίου Δρόσου Κυδώνη 2) Γερασί-
μου Μπάφα Ἀρτίνα 3) Νικολάου Γιοργάνου Γιαννίκου 4) Δη-
μητρίου Κοκκινόπουλου ἢ Μακελάρη 5) Ἰωάννου Εὐδή ἢ Πί-
κουλου 6) Διονυσίου Βεντουρῆ ἢ Κουλοχέρη 7] Σπυρίδωνος
Συνετοῦ 8] Ἀνδρέου Θεοδῶση Ἰερέως Σπράντη 9) Διονυσίου
Κορωνιοῦ Ντερμεντέρη 10] Νικολάου Δεληγιαννοπούλου 11]
Νικολάου Λύγουστοπούλου Τρίτζα 12) Στυλιανοῦ Μαρίνου
Φατσιοῦ 13) Θωμᾶ Λιθέρη Παύλου 14) Ἀναστασίου Κλάδη
ποτὲ Νικολάου 15) Δημητρίου Πετούση Μαυρωτᾶ 16) Παύ-
λου Γκίκα 17) Νικολάου Βαρχοῦ Σπυρίδωνος 18) Γεωργίου
Βούριτζη Πασπάλινου 19) Δημητρίου Καλλινίκου Παππᾶ
20) Μιχαὴλ Μπάστα Δις Νικολάου 21) Κωνσταντίνου Κοι-
λιωμενιάτη 22) Ἰωάννου Βάλθη Μενεγῆ 23) Πέτρου Φασούλη,
Νικολάου 24] Νικολάου Φουρνογεράκη Τσιλιώρη 25) Βασιλεί-
ου Τσιφιώτη Ἀναστασίου 26) Διονυσίου Μαυρωτᾶ Κάρλου
27) Γεωργίου Γούναρη Φιοραβάντε 28) Νικολάου Βουρδέρη
Ἀθανασίου 29) Ἀντωνίου Παππαδάτου ποτὲ Θεοφίλου 30)
Σπυρίδωνος Βεντουρῆ ποτὲ Βαπτιστοῦ 31) Κωνσταντίνου
Στάμου Τσιροπούλου 32) Γεωργίου Σπηλιώτη ποτὲ Ἀντω-
νίου 33) Διονυσίου Τριανταφύλλου Πλακιά, 34) Διον. Τσου-
καλᾶ Μαλακαράκια 35) Σχοπιώτου Ζήβα π. Διονυσίου 36) Πέ-
τρου Κοπανᾶ, 37) Διον. Κουτρούκαλου, 38) Ἀντ. Κομελεῆ, 39)

Ἀλεξάνδρου Κλαδιανού, 40) Σπυρίδωνος Κλαδιανού, 41) Παναγιώτου Δάρα, 42) Σπυρίδωνος Λογοθέτη Ἱερέως Διονυσίου, καὶ 43) Ἀντωνίου Σιδεροκαστρίτη Μανιάου.—6ον Νὰ διαταχθῇ ἡ ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόλυσις τῶν, 1) Ἀναστασίου Δρόσου Κυδώνη, 2) Γερασίμου Μπάφα Ἀρτίνα, 3) Νικολάου Γιωργάνου Γιαννίκου, 4) Δημητρίου Κοκκινοπούλου Μακελάρη, 5) Ἰωάννου Εὐδή Πίκουλου, 6) Διονυσίου Βεντουρῆ Κουλοχέρι, 7) Σπυρίδωνος Σουετῦ, 8) Ἀνδρέου Θεοδῶς Ἱερέως Σαράντου, 9) Διονυσίου Κρωνιοῦ Ντερμεντέρη, 10) Νικολάου Δεληγιαννοπούλου, 11) Νικολάου Αὐγουστίνου Τρίτσα, 12) Στυλιανῶ Μαρίνου Φατσιοῦ, 13) Παναγιώτου Δάρα, καὶ 14) Σπυρίδωνος Λογοθέτη Ἱερέως Διονυσίου.—7ον) Νὰ μὴ γίνῃ κατηγορία ἐπὶ τῇ ρηθείᾳ πράξει τῆς στάσεως κατὰ τῶν 1] Δημητρίου Κουερίνου Μανιά 2) Σπυρίδωνος Ξενοφου Κλοντήρα 3) Διονυσίου Πόντε Τζαμαρία 4) Στεφάνου Χαλικιά Δημητρίου 5) Σπυρίδωνος Κλάδη Στραβομούνη 6) Ἰωάννου Δρογγίτη Κόπιτου 7) Σπυρίδωνος Δαμήρη ποτὲ Ἰωάννου 8) Διονυσίου Σχορδέλη Κερούλια 9) Ἀναστασίου Ἀδούρη Τσουτσούνη 10] Ἀντωνίου Τσατσοπούλου Τούμπανου 11] Στεφάνου Πήλικα Ἀνδρέου 12] Διονυσίου Κολοκοτσᾶ Νικολάου 13] Νικολάου Βούρτζη Πασπάλινου 14) Νικολέττας Στεριώτη Ποντίκενας 15) Χαρχαλάμπους Δημησιάνου Νικολάου 16) Διονυσίου Παππαδάτου Κατσίλαριδου 17) Ἀντωνίου Παπαγεώργη Μανιαρίζη 18) Διονυσίου Κηλοδούκα Δημητρίου 19) Ἀγαπητοῦ Βίτσου ποτὲ Διονυσίου 20] Διονυσίου Δρόσου Κυδώνη 21] Κωνσταντίνου Κουτρογιαννοπούλου 22) Δημητρίου Ματζετιάκι 23) Σπυρίδωνος Παντουβέρη Κοιλιαίτη 24] Μιλτιάδου Τορτορέλη Ἀντωνίου 25] Πέτρου Κόκκιζη ποτὲ Διονυσίου 26] Ἰωάννου Νικολοπούλου 27] Κωνσταντίνου Τουρίχη 28] Γεωργίου Καταπόδη Γερούλια 29] Γερασίμου Καλημέρη Μανιάτη 30] Κωνσταντίνου Πεζᾶ 31] Σπυρίδωνος Σκουρδούλη 32] Διονυσίου Ζούγρα 33] Γεωργίου Τσίγκου καὶ 34) Ἰωάννου Μπαρνεμπόρου Μετζαλίρα.—8ον) Νὰ μὴ γίνῃ κατηγορία κατὰ τοῦ ὑπενωμοτάρχου Παναγιώτου Παππαλεξοπούλου κατηγορουμένου ἐπὶ ἀναιρέσει κατὰ τοῦ Νικολάου Βασι-

ἡ δὲ Κοιτικὸν ἐπὶ ἀποπειρᾷ ἀναιρέσεως κατὰ διαφόρων καὶ νὰ διαταχθῇ ἡ καταργησις τῆς ἰσχύος τοῦ κατ' αὐτοῦ ἐκδουθέντος ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα ἀνακριτοῦ Ε. Καμάρα ὑπ' ἀριθ. 877 ε. ε. κατασχετηρίου.

Ἀκοῦσαν αὐτοῦ προφορικῶς ὑποστηρίζαντος τὴν παραδοχὴν τῆς ἀνωτέρω προτάσεώς του.

Αὐτοῦ δὲ ἀποχωρήσαντος,

Διελθὼν τὴν δικογραφίαν

Σκεφθὲν κατὰ τὸν Νόμον.

Ἐπειδὴ ἡ πρότασις τοῦ Β'σαγγελέως ὅπως παραπεμπθῶσιν ἐνώπιον τοῦ κατὰ τὴν περιφέρειαν τῶν ἐν Πάτραις Ἐφεσίων Κακουργητοδικείου ἐπὶ τιάσει οἱ Κωνσταντῖνος Λαδικός, Παναγιώτης Δεσύλλας ἢ Σπυρίδων Τσελλῆς Κωνσταντῖνου, Διονύσιος Τσερνητᾶς Κορφιᾶτης Ἰωάννης Θ. Γιαννούλης, Κωνσταντῖνος Βυθούλας Νικολάου, Διονύσιος Στουπάθης Τσεύπιας Ἰωάννου, Δημ. Λογοθέτης ἱερ. Παύλου, Θεόδ. Καρφάκης Δημητρίου, Ἀντώνιος Στάμος Τσιρόπουλος, Νικόλαος Τζανετάτος, Ἀναστάσιος Μαντᾶς, Στέφανος Κασελάς Ρασβάνης, Πέτρος Βιθούλας Κολλημένος καὶ Ἀντώνιος Ριζόπουλος Γεωργίου, εἶναι θάσιμος καὶ δέον νὰ γίνῃ δεκτὴ καθόσον οἱ λόγοι ἐφ' ὧν αὕτη στηρίζεται εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὸ ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης ἀνακρίσεως ἐξαγόμενον.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Συμβουλίου παραπεμπτέοι ἐπίσης εἰσὶν καὶ οἱ Παναγιώτης Δάρας Ἰωάννου, Κωνσταντῖνος Στάμος Τσιρόπουλος, Σπυρίδων Λογοθέτης, ἱερέως Διονυσίου, Διονύσιος Μαυρωτᾶς Κάρλος, Παῦλος Γκίκας, Σκοπιώτης Ζήδης ποτὲ Διονυσίου, Διονύσιος Τσουκαλᾶς Μαλακασάκης καὶ Γεώργιος Γούναρης Φιοραβάντες, ἐπὶ τῇ αὐτῇ ὡς ἀνωτέρω πιάζει καθόσον ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης ἀνακρίσεως προέκυψάν ἀρκοῦσαι ἐνδείξεις ὅπως στηριχθῇ καὶ κατ' αὐτῶν δημοσίᾳ ἐπ' ἀκροατηρίου κατηγορίᾳ.

Ἐπειδὴ ὡς πρὸς τοὺς Σπυρίδωνα Κατσαίτην, Ἰωάννην Σταυράκη Μποτζέζον, Σπυρίδωνα Μουζάκην Χειμῶναν, Παναγιώτην Τσουλούρην Λάγιον, Διονύσιον Κλαυδιανὸν Ευγκάκην, Σπυρίδωνα Βούλγαρην Ἀνδρέου, Γεώργιου

Μπαρτεμῶρον ἢ Τσιτσιντζήν, Ἀνδρίαν Κιταμπελίσην, Θεόδωρον Μαρμαρᾶν Χρήστου, Ἀντώνιον Πανταζήν Χειράλεστρον, Γεώργιον Πασπάλινον Τσόναν, Μιλτιάδην Βελισαράτον, Παναγῆν Βελισαράτον καὶ Γεράσιμον Βελισαράτον ἐπὶ τῇ αὐτῇ πράξει κατηγορουμένων καὶ ὧν τὴν παραπομπὴν διὰ τῆς προτάσεως τοῦ ζητεῖ ὁ Εἰσαγγελεὺς, δέον νὰ παύσῃ πρὸς καιρὸν ἢ περαιτέρω ποινικῇ καταδίωξις διότι κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Συμβουλίου προκύπτουσι μὲν κατ' αὐτῶν ἐνδείξεις τινες ἀλλ' αὐταὶ δὲν εἶναι ἄρκοῦσαι ὅπως στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν κατηγορία.

Ἐπειδὴ κατὰ τὰ λοιπὰ ἢ πρότασις τοῦ Εἰσαγγελέως εἶναι βάσιμος καθόσον οἱ λόγοι ἐφ' ὧν στηρίζεται εἶναι ὀρθοὶ καὶ νόμιμοι καὶ συμφωνοῦσι πληρέστατα πρὸς τὸ ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης ἀνακρίσεως ἐξαγόμενοι.

Ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις δι' ἣν παραπεμπτοὶ εἰσὶν οἱ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ σκέψει ἀναφερομενοὶ κατηγορούμενοι προβλέπεται καὶ τιμωρεῖται ἀπὸ τ' ἄρθρου 57, 172 καὶ 175 § 2 καὶ 3 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου ἔχοντα οὕτω.

Ἄρθρον 57

1) Ἐὰν δύο ἢ πλείότεροι ὑπὸ κοινοῦ συμφέροντος κινούμενοι συναποφασίσωσι τὴν ἐκτέλεσιν τινὸς πλημμελήματος ἢ κακουργήματος, καὶ ἕνεκα ταύτης συνομολογήσωσι πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίαν συνδρομὴν, ἢ ἐὰν τίς καὶ μετέπειτα προχωρήσῃ εἰς παρομοίαν συμφωνίαν, τότε πᾶς τῶν συναιτίων τοιαύτης συστάσεως ὅστις πρὸ ἢ ἐπὶ τῆς πράξεως συνήργησε καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον, ἢ παρευρέθῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς τιμωρεῖται ὡς αὐτουργὸς μὲ τὴν παρὰ τοῦ Νόμου ὠρισμένην πλήρη ποινὴν.»

Ἄρθρον 172

«Πᾶσα δημόσιος συνάθροισις πολλῶν ἀτόμων τεινύουσα εἰς τὸ νὰ προσβάλῃ βιαιῶς τὴν Ἀρχήν, νὰ ἀντισταθῇ εἰς αὐτὴν νὰ τὴν ἀναγκάσῃ εἰς ἐπιχειρήσιν, παράλειψιν ἢ ἀνατροπὴν ὅποιονδήποτε ἐπιστήμου πράξεως ἢ διατάξεως, ἢ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν νόμου τινος, διατάγματος, ἐντάλλματος συλλήψεως ἢ φυλακίσεως, ἢ ἀποφάσεως τινὸς ἢ νὰ ἐλευθερώσῃ φυλακισμένους ἀπὸ τῆν ἐξουσίαν τῆς Ἀρ-

χῆς, ἢ νὰ ἐκδικηθῇ ταύτην ἕνεκα δημοσίας τινὸς πράξεως, θεωρεῖται ὡς στάσις, ἀδιαφόρος ἂν ἦ εἰς ἀποβλέπῃ δημόσιον ὑπάλληλον, εἴτε δημοσίους ὑπηρέτας εἴτε τοὺς ἀπεσταλμένους στρατιώτας.»

Ἄρθρον 175

«Ἐὰν οἱ στασιωταὶ ἐξετέλεσαν ἀληθῶς βαιοπραγίας ἐναντίον προσώπων ἢ πραγμάτων τιμωροῦνται μὲ τὰς ἀκολούθους διαστολάς § 2ον μὲ πρόσκαιρα δεσμὰ ἔαν ἐπραξάν αἰκίαν κατὰ προσώπων, ἔαν ἡ αἰκία αὐτῇ ἐγινε κατὰ τινος Ἀρχῆς ἢ τῶν ὑπηρετῶν της, ἢ κατὰ στρατιωτικῶν ἀπεσταλμένων, ἢ διάρκειᾳ τῶν δεσμῶν δὲν εἶναι βρεχυτέρα τῶν δεκαπέντε ἐτῶν (§ 3ος) μὲ εἰρκτὴν ἔαν ἐπραξάν διαρπαγὴν ἢ καταστροφὴν, ἔαν ἐξέβιασαν κτε-
ριζ, κατοικίας, ἢ ἄλλα ἀκίνητα κτήματα διὰ ρήξεως, βιαίας εισβολῆς ἢ κατασκάψεως, ἢ ἔαν ἐπέφεραν εἰς ἀπὸ τὰ ἐρήμωσιν.»

Διὰ τὰ ὕτα

Ἰδὼν καὶ τ' ἄρθρα 251 § 12 καὶ 4 τῆς Ποιν.Δικονομίας.
Παραπέμπει εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ κατὰ τὴν περιφέρειαν τῶν ἐν Πάτραις Ἐφετῶν συστηθητομένου κακουρ-
γιαδικείου τοὺς 1) Διονύσιον Στουπάθην Γρούπιαν Ἰωάννου ἐ-
τῶν 41 ὀρνιθοπώλην,—2) Κωνσταντῖνον Βυθούλακον Νικο-
λάου ἐτῶν 25 κεριμέα, γεννηθέντα καὶ κατοικοῦντα ἐν
Ζακύνθῳ—3) Θεόδωρον Καρράκην Δημητρίου ἐτῶν 18
ἄρτοποιὸν γεννηθέντα εἰς Λευκάδα καὶ κατοικοῦντα ἐν-
ταῦθα 4) Ἰωάννην Θ. Γιαννοῦλην ἐτῶν 20 μάγειρον—5) Στέφανον Ρασοῦλην ἢ Καστελῆ, ἐτῶν 45 ναύτην,—6) Διο-
νύσιον Τσερνιωτᾶν ἢ Κορριάτην καρφιπώλην ἐτῶν 41—7) Πα-
ναγιώτην Δεσούλλην ἢ Σπυρὸν Διονυσίου ἐτῶν 26 μετα-
πράτην,—8) Δημήτριον Λογοθέτην ποτὲ ἱερέως Παύλου ἐτῶν
26 κτηματῆζ,—9) Παναγιώτην Δάραν Ἰωάννου ἐτῶν 27
παντοπώλην,—10) Σπυρίδωνα Λογοθέτην ἱερέως Διονυσίου
ἐτῶν 28 κουρέα,—11) Ἀντώνιον Στάμον Τσιρόπουλον Διο-
νυσίου ἐτῶν 22 σιδηρουργὸν γεννηθέντα καὶ κατοικοῦντα
ἐν Ζακύνθῳ,—12) Νικόλαον Τζανετάτον γεννηθέντα εἰς Κε-
φαλληνίαν καὶ κατοικοῦντα εἰς Ἀθήνας ἐτῶν 26 ἀστενομιν

κὸν κλητῆρα, —13) Κωνσταντῖνον Λαδικὸν Πέτρου ἐτῶν 32 ἀχθεφόρον, —14) Ἀντώνιον Ριζόπουλον ποτὲ Γεωργίου ἐτῶν 31 σιδηρουργόν, —15) Ἀναστάσιον Μαντᾶν ἐτῶν 39 γεωργόν, γεννηθέντας καὶ κατοικοῦντας ἐνταῦθα προφυλακισμένους καὶ Χριστιανοὺς Ὀρθοδόξους, —16) Σπυρίδωνα Τσέλην Κωνσταντῖνου φυγόδικον γεννηθέντα καὶ κατοικοῦντα ἐνταῦθα προφυλακισμένους καὶ Χριστιανοὺς Ὀρθοδόξους, —16) Παῦλον Γλίκαν Ἰωάννου ἐτῶν 32 ἀρτοποιόν, —18) Πέτρον Βυθούλκαν ἢ Κολημένον Παύλου ἐτῶν 25 κρεοπῶλην 19) Διονύσιον Τσουκαλᾶν Μαλακαράκιαν ἐτῶν 33 καρραγωγέα καὶ 23) Σκοπιώτην Ζήσαν ποτὲ Διονυσίου ἐτῶν 38 γεωργόν, γεννηθέντας καὶ κατοικοῦντας ἐν Ζακύνθῳ καὶ Χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ἵνα δικασθῶσιν ὡς ὑπάιτιοι ὅτι ὑπὸ κοινοῦ συμφέροντος κινούμενοι συναπεφάσισαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπομένης πράξεως καὶ ἔνεκα ταύτης συνομολογήσαντες τοὺς ἀμοιβαίαν συνδρομὴν τῇ 19ῃν Ἀπριλίου π. ἔ. ἐν Ζακύνθῳ, δημοσίως συνηθροίσθησαν ἐπὶ σκοπῷ νὰ προσβιλλῶσι βιαίως τὴν Ἀρχὴν καὶ ν' ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ παρλείψῃ πράξιν ἀναγομένην εἰς ὑπερηφανίαν αὐτῆς μεταχειρισθέντες πρὸς τοῦτο βαιοπραγίας κατὰ προσώπων καὶ πραγμάτων ἡ- τοι 1) δ' αὖ πυριδόλων ὀπλων πεπληρωμένων πυρίτιδος καὶ σφαιρῶν καὶ ἄλλων φονικῶν ὀργάνων ἐπετέθησαν καὶ ἐπυροβολίσαν κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν Γ. Διάπη, Εὐσταθίου Βελέντζα Μοισχων, Εὐάγγελου Σολωμοῦ ὑπολοχαγοῦ, Ι. Κίτρου καὶ Ν. Παλαιολόγου ἀνθυπολοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἀποτελούντων μετὰ τῶν ἀνωτέρω ἀξιωματικῶν τὴν φρουρὰν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ν' ἀναγκάσωσι αὐτὴν (τὴν φρουρὰν) νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως καὶ ἰδίως τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας, ἣν ἦσαν ἐνιεταλμένα κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν ἐκείνην νὰ διατηρήσωσιν κα εἰσχυράτισαν τοὺς Ἀθανάσιον Παλαιολόγον καὶ Ν. Βουτσῆν χωροφύλακας. II, Οἰκονομόπουλον καὶ Εὐάγαλον Λαπάτιον στρατιώτας καὶ ἄλλους. —2ον Ἐξεβίασαν τὰ ἐν- τὸς τῆς πόλεως Ζακύνθου κτίρια καὶ τὰς κατοικίας τῶν Ἰτροχηλιτῶν Ἰακώβου Φέρου, Αἰμυλίας Βεντούρα, Νίνας Κων:

σταντίνη, Ἡλία Μουλῇ Σαμουήλ καὶ τὸ ἐμπορικὸν κατὰ-
στημα Π. Εὐαγγελιστοῦ καὶ Δελέτη καὶ διὰ ρήξεως εἰσελ-
θόντες κατέστρεψαν καὶ διήρπασαν πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς
εὗρισκόμενα πράγματα, ἥτοι ἐπιπλά, χρήματα κ.λ.π.

Διατάσσει τὴν διάρκειαν τῆς προφυλάκισως τῶν 1) Διονυσίου Στουπάθη Τρούπια, 2) Κωνσταντίνου Βυθοῦλα, 3) Θεοδώρου Καρφάκη, 4) Ἰωάννου Θ. Γιαννούλη, 5) Στε-
φάνου Ρασβίνη Κασελᾶ, 6) Διονυσίου Τσερνωτᾶ, 7) Πα-
ναγιώτου Δεσύλλα, 8) Δημητρίου Λογοθέτη, 9) Παναγιώ-
του Δάρα, 10) Σπυρίδωνος Λογοθέτη, 11) Ἀντωνίου Στά-
μου Τσιροπούλου, 12) Νικολάου Τζανετάτου, 13) Κωνσταν-
τίνου Λαδικοῦ 14) Ἀντωνίου Ριζοπούλου καὶ 15) Ἀνα-
στασίου Μαντᾶ μέχρι ὁριστικῆς ἐκδικάσεως τῆς προ-
κειμένης κατ' αὐτῶν κατηγορίας.

Διατάσσει τὴν διάρκειαν τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπ' ἀριθμ.
875 π. ε. κατασχετηρίου ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα
ἀνακριτοῦ Ε. Καμάρια κατὰ τοῦ κατηγορουμένου Σπυρίδωνος
Τσέλη Κωνσταντίνου, καὶ τὴν σύλληψιν καὶ προφυλάκισιν αὐ-
τοῦ μέχρις ἐπίτης ἐκδικάσεως τῆς προκειμένης κατ' αὐ-
τοῦ κατηγορίας, ὅταν καταστῇ ἐφικτὴ ἡ σύλληψις του.

Διατάσσει τὴν σύλληψιν καὶ ταύτης ἐφικτῆς κατασχά-
σης τὴν προφυλάκισιν τῶν 1) Κωνσταντίνου Στάμου Τσιρο-
πούλου 2) Διονυσίου Μαυρωτᾶ, 3) Παύλου Γκίλια 4) Σκο-
πιώτη Ζήβα πτ. Διονυσίου, 5) Πέτρου Βυθοῦλα Κολημένου, 6)
Διονυσίου Τσουκαλᾶ Μαλακαράκια καὶ 7) Γεωργίου Γού-
ναρη Φιοραβάντε, μέχρις ἐκδικάσεως τῆς προκειμένης κατ' αὐ-
τῶν κατηγορίας.

Παύει πρὸς κατὰ τὴν περαιτέρω ποινικὴν καταδίωξιν κα-
τὰ τῶν 1) Σπυρίδωνος Κατσαίτη Χαραλάμπους, 2) Ἰωάννου
Σταυράκη Μποτζίεζου, 3) Σπυρίδωνος Μουζάκη Χειμῶνα, 4) Πα-
ναγιώτη Τσουλούρη Λάγιου, 5) Διονυσίου Κλαυδιανοῦ Ευγκά-
κη, 6) Σπυρίδωνος Βεῦλγαρη Ἀνδρίου, 7) Θεοδώρου Μαρυκαρᾶ
Χρήστου, 8) Ἀντωνίου Πανταζῇ Χειράλεστου, 9) Γεωργίου
Μπαρτεμόρου Τσιτισιντζῆ, 10) Γεωργίου Πασπάλινου Τζώννα,
11) Μιλιτιάδου Βελησαράτου, 12) Παναγιώτου Βελησαράτου,
13) Γερασίμου Βελησαράτου, 14) Ἀνδρέου Κατχμπελίτη, 15)

Στυλιανού Μαρίνου Φατσιοῦ, 16) Ἀνασας. Δρόσου Κυδώνη, 17) Ἀνασταίου Μπάφ' Ἀρίνα, 18) Νικολάου Γιοργάνου ἡ Γεζνίκου, 19) Δημητρίου Κοκκινοπούλου ἡ Μακελάρη, 20) Ἰωάννου Εὐδή ἡ Πίκουλου, 21) Διονυσίου Βεντουρῆ ἡ Κουλοχέρη, 22) Θωμᾶ Λιβέρη Παύλου, 23) Ἀνασ. Κλάδη πτ. Νικολάου, 24) Σπυρίδωνος Συνετοῦ Διονυσίου, 25) Ἀνδρέου Θεδώση ἱερ. Σαράντου, 26) Διονυσίου Κορωνιοῦ Ντερμεντέρη, 27) Νικολάου Δεληγιαννοπούλου. 28) Νικολάου Αὐγουστοπούλου Τρίτσα, 29) Διονυσίου Πετούση Μαυρωτῆ, 30) Νικολάου Μπαρζοῦ, 31) Γεωργίου Βούρτση Πασπάλινου, 32) Δημητρίου Καλλινίκου Παπᾶ, 33) Μιχαήλ Μπάσ' Νικολάου, 34) Ἀντωνίου Σιδηροκασρίτη Μανιάου, 35) Κωνσταντίνου Κοιλιομενιάτου, 36) Ἰωάννου Βάλβη Μενεγῆ, 37) Πέτρου Φαρούλη Νικολάου, 38) Νικολάου Φουρνογεράκη Τσιλιόρη, 39) Βασιλείου Τσιριγώτη Ἀνασασίου, 40) Νικολάου Βουρδέρη Ἀθανασίου, 41) Ἀντωνίου Παππαδάτου πτ. Θεορίλου, 42) Σπυρίδωνος Βεντουρῆ πτ. Βαπτιστοῦ, 43) Γεωργίου Σπηλιώτη πτ. Ἀντωνίου, 44) Διονυσίου Τριανταφύλλου Πλακιᾶ, 45) Πέτρου Κοπανᾶ, 46) Διονυσίου Κουτρούκαλου, 47) Ἀντωνίου Κουρελῆ, 48) Ἀλεξάνδρου Κλαυδιανοῦ καὶ 49) Σπυρίδωνος Κλαυδιανοῦ κατοίκων Ζακύνθου, ἐπὶ τῇ αὐτῇ, ὡς ἀνωτέρω, πρᾶξει κατηγορουμένων.

Ἀποφαίνεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ κατηγορία, ἐπὶ τῇ αὐτῇ πρᾶξει κατὰ τῶν 1) Γεωργίου Τσίγκα 2) Ἰωάννου Μπαρτεμώρου 3) Δημητρίου Κουερίνου Μανιά 4) Σπυρίδωνος Ξενοφου Κλοντήρη 5) Διονυσίου Πόντε Τζαμαρία 6) Στεφάνου Χαλικιά Δημητρίου 7) Σπυρίδωνος Κλάδη Στραβομούνη Νικολάου 8) Ἰωάννου Δρογγίτη Κόπητου 9) Σπυρίδωνος Δαμίρη πτ. Ἰωάννου 10) Διονυσίου Σκουρδούλη Κερούλια 11) Ἀνασ. Ἀβούρη Τσουτσούνη 12) Ἀντωνίου Τσατσοπούλου Τούμπανου 13) Στεφάνου Πήλικα Ἀνδρέου 14) Διονυσίου Κολοκοτσᾶ Νικολάου 15) Νικολάου Βούρτση Πασπάλινου 16) Νικολέτας Στεριώτη ἡ Ποντίκενας 17) Χαραλάμπους Δημησιάνου Νικολάου 18) Διονυσίου Παππαδάτου Κατσελαρίδη 19) Ἀντωνίου Παππαγεώργη Μανιαρίζη 20) Διονυσίου Καλοδοῦκα πτ. Δημητρίου 21) Ἀγαπητοῦ Βίτσου πτ. Διονυσίου 22) Διονυσίου Δρόσου Κυδώνη 23) Κωνστ. Κουτζογιαννοπούλου, 24) Δημητρίου Ματζεπάκι, 25) Σπυρίδωνος Πεντουβέρη Κοιλιωρίτη 26) Μιλτιάδου

Τορτορέλη Ἀντωνίου 27) Πέτρου Κόκκιερη πτ. Διονυσίου 28) Ἰωάννου Νικολοπούλου 29) Κωνσταντίνου Τουρίκη 30) Γεωργίου Καταπόδη Γερούλια 31) Γερασίμου Καλημέρη Μανιάτη 32) Κωνσταντίνου Πεζᾶ 33) Σπυρίδωνος Σκουρδούλη καὶ 34) Διονυσίου Ζούγρα Εὐαγγέλιου κατοίκων Ζακύνθου.

Ἀποφαίνεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ γείνη κατηγορία κατὰ τοῦ Παναγιώτου Παππαλεξοπούλου ὑπενωματάρχου παρὰ τῇ Μοιραρχίᾳ Ζακύνθου, ἐπὶ ἀναιρέσει καὶ ἀποπείρᾳ ἀναιρέσεως διαπραχθείσας ἐν τῇ ἑνταῦθα ἐβραϊκῇ συνοικίᾳ κατὰ τὴν 19.ην Ἀπριλίου 1891.

Διατάσσει τὴν ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόλυσιν τῶν 1) Στυλιαν. Μαρίνου Φατσιοῦ 2) Ἀναστασίου Δρόσου Κυδώνη 3) Σπυρίδωνος Κατσακῆτη Χαρχαλάμπους 4) Γερασίμου Μπάφρ ἢ Ἀρτήνα 5) Νικολάου Γιουργάνου ἢ Γιανίκου 6) Δημητρίου Κοκκίνοπούλου ἢ Μακελάρη 7) Ἰωάννου Ξύδη Πύκουλου 8) Διονυσίου Βεντουρῆ Κουλοχέρη 9) Σπυρίδωνος Συνετοῦ Διονυσίου 10) Ἰωάννου Σταυράκη Μποτσέζου 11) Ἀνδρ. Θεodώση ἱερ. Σαράντου 12) Διονυσίου Κορωνιοῦ Ντερμεντέρη 13) [Νικολάου Δεληγιαννοπούλου 14) Σπυρίδωνος Μουζάκη Χε.μᾶνα, 15) Νικολάου Αὐγουστοπούλου Τρίτσα, 16) Παναγιώτου Τσουλούφη Λάγιου 17) Διονυσίου Κλαδιανοῦ Ευγκάκη καὶ 18) Σπυρίδωνος Βούλγαρη Ἀνδρίου ἐὰν δι' ἄλλους λόγους δὲν πρέπει νὰ κρατῶνται ἐν αὐταῖς.

Διατάσσει τὴν κατάργησιν τῆς ἐσχύος τῶν ὑπ' ἀριθμ. 387 873 καὶ 874 π.ε. κατασχετηρίων τοῦ ἐνταῦθα Ἀνακριτοῦ κατὰ τῶν 1) Γεωργίου Μπαρτεμόρου ἢ Τσιτσιντζῆ, 2) Πέτρου Κοπανᾶ, 3) Διονυσίου Κουτρούκαλου, 4) Γεωργίου Πασπάλινου Τσόνα, 5) Κωνσταντίνου Πεζῆ, 6) Ἀντωνίου Κουρελῆ, 7) Σπυρίδωνος Σκουρδούλη, 8) Μιλειάδου Βελήσαράτου, 9) Ἀλεξάνδρου Κλαυδιανοῦ, 10) Σπυρίδ. Κλαυδιανοῦ, 11) Παναγῆ Βελήσαράτου, 12) Γερασίμου Βελήσαράτου καὶ 13) Ἀνδρέα Καταμπαλίσση, ἐκδοθέντων.

Διατάσσει ἐπίσης τὴν κατάργησιν τῆς ἐσχύος τοῦ κατὰ τοῦ κατηγορουμένου Παναγιώτου Παππαλεξοπούλου ὑπενωματάρχου ἐκδοθέντος κατασχετηρίου τοῦ Ἀνακριτοῦ Ε. Καμάρα ὑπ' ἀριθ. 877 π. ε.

Ἀποφασίσθη ἐγένετο καὶ ἐξεδόθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 17
Ἰανουαρίου 1892.

Οἱ Δικασταὶ

Ε. ΚΑΜΑΡΑΣ

Ν. ΔΟΥΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Γ. ΔΟΥΖΙΝΑΣ

Ὁ ὑπογραμματεὺς

Δ. Π. ΓΡΕΚΑΣ

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν

Ἐν Ζακύνθῳ τῇ Ἰανουαρίου 1892

Ὁ ὑπογραμματεὺς (1)

Τὸ βούλευμα τοῦτο, ὡς ἦτο καὶ ἐπόμενον, ἐνεποίησε
λυπηρὰν αἴσθησιν καὶ οἰκτίστην ἐντύπωσιν, εὐ μόνον πα-
ρὰ τοῖς δικηγόροις ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆς ἀπλῶς μεμυη-
μένοις τὰ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης καὶ εἰς ἅπασαν τὴν
ἡμετέραν κοινωνίαν.

Τὸ βούλευμα τοῦτο συνετάγη μετὰ πολλῆς ἐλαφρό-
τητος, ὅπερ οὐδόλως ξενίζει ἡμᾶς, καθότι μετὰ πλειο-
τέρας ἐλαφρότητος ἐνηργήθη ἢ ἀνάκρισις, ἥς τοῦτο εἶναι
γέννημα.

Τὸ αἰτιολογικὸν τοῦ βουλευμάτος εἶναι πλημμελέστατον,
ἐνδεικνύον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι δὲν εἶναι τὸ προῖον σο-
φίας καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης τῶν ἐκδόντων τοῦτο δι-
καστῶν. Ἐπομένως, ἂν ἐρρίπτεται τὸ συμβούλιον τῶν Πλημμε-
λειοδικῶν ἐταστικώτερον βλέμμα ἐπὶ τῆς προκειμένης δικο-
γραφίας, ἀναμφισβητήτως καὶ ὅλως διάφορον τρόπον θ' ἀ-
πεφαίνεται.

Καὶ ἐν πρώτοις τοιαύτη ἀνάκρισις, ἐγγιζουσῶν δημοτικῶν
ἐκλογῶν, ἔδει, ὡς εἵπομεν, νὰ περαιωθῇ ὅσον τάχιστα, καὶ
πολὺ πρὶ τῶν ἐκλογῶν τούτων, ὅπως μὴ χρησιμεύσῃ
ἢ ἀνάκρισις καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὡς μέσον ἐκδικήσεως
εἰς τοὺς ἐκ πολιτικῶν παθῶν δομωμένους καὶ ψευδῶς κατα-

(1) Παράρτημα τῆς ἐνταῖθα ἐκδιδομένης δικαστικῆς ἐφημερίδος
«Τὸ Δίκαιον».

θέτοντας ἐν τῇ ἀνακρίσει, τοσούτω μάλλον ἀπὸ τοῦ δικαστοῦ κρίνων κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ἐν τῇ ἀνακρίσει ὀφείλει νὰ διδῇ πίσιν εἰς τοὺς ἐν ταύτῃ ἐξετασθέντας μάρτυρας ὅπως οὐχὶ δικάσῃ, ἀλλ' ἀποφανθῇ πρὸς παραπομπήν.

Ἐκτὸς τούτου, ὡς λέγεται, δὲν ὑπεδείχθησαν εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν κατηγορουμένων, κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς κατηγορίας, οἱ μάρτυρες οἱ κατ' αὐτοῦ καταθέσαντες ἐπὶ τῶν ὠρισμένων γεγονότων τῆς κατηγορίας, ἵνα οὕτω δι-
νηθῇ πληροφορούμενος περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ μαρτύρων νὰ ὑπερασπισθῇ ἀποδεικνύων τὸ ψεῦδος τοῦ καταθέσαντος μάρτυρος, τὸ ἐλατήριον, καὶ τὴν ἐμπάθειαν αὐτοῦ, ἀλλὰ γενικῶς καὶ ἁορίστως ἀπηγγέλλετο κατηγορία, καὶ ὁ κατηγορούμενος εὐρισκόμενος ἐνώπιον ἀγνώστου ἀριθμοῦ μαρτύρων ἔμενε σχεδὸν ἀναπολόγητος, ἂν δι' ἄλλων μέσων δὲν ἠδύνατο λ.χ. ν' ἀποδείξῃ τὸ ἀλλοθι καὶ ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν.

Διὰν περιέργον δὲ εἶναι καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁσάκις ὁ κατηγορούμενος προέτεινε μάρτυρας ἵν' ἀποδείξῃ τὸ ἀλλοθι τοῦτο ἢ ἵνα ὑπερασπισθῇ, ἀμέσως παρὰ μὴ ἐχόντων συμφέρον προ-
ετεινόντο ἄλλοι μάρτυρες, ὅπως ἐξουδετερώσωσι τὰ ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου κατατεθέντα, καὶ ταῦτα πάντα κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν, ἅμα τῇ λήξει τῶν ὁποί-
ων ἔπαισεν αὐθωρεῖ ἢ αὐθόρμητος αὐτὴ προσέλευσις τοι-
ούτων μαρτύρων.

Ἄλλοτε γεγονός, ἀξιοπερίεργον ἐπίσης εἶναι ὅτι οἱ Ζα-
κύνθιοι κατηγοροῦνται πολλάκις ὡς μὴ καταθέτοντες ἐ-
φ' οἷονδὴ ποτε πταίσματος ἢ ἐγκλήματος, ἐν τῇ προκει-
μένη ὑποθέσει, ἐνῶ οὐδεὶς εἶχεν ἄριστον συμφέρον ὡς πα-
θῶν, δὲν παρατηρεῖται τοιαύτη ἀπόκρυψις ἀπεναντίας οἱ
Ζακύνθιοι συνέρρον ἀθρόοι ὅπως καταθέσωσιν ἐναντίον
συμπολιτῶν των, καὶ τοὶ οὐδεὶς, ὡς εἴπομεν, προσωπι-
χὸς λόγος τοῦς ὦθει εἰς τοῦτο. Τοιαύτη ἐξαίρεσις
δὲν γεννᾷ τὴν πιθανὴν ὑπόνοιαν μήπως ἄλλη αἰτία ὑπ-
ηγόρευε τὰς τοιαύτας καταθέσεις, δηλαδή τὸ πολιτικόν,
καὶ εἰσιν οἷοι τὸ ἀτομικὸν πάθος; Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὁ-
ρους καταρτισθεῖσιν ἡ δικυγραφία αὕτη οὐδὲν ἄπορον εἶναι
περιέχει ὁλόκληρον σωρίαν ψευδολογημάτων ἅτινα ἡ ἐμ-

πάθεια καὶ ὁ πόθος τῆς ἐκδικήσεως ἐχάλευσαν.

Αυστυχῶς τὰ ὑπὲρ τῶν κατηγορουμένων εἰσ-
αίτη ταῦτα γεγονότα δὲν ἐλήφθησαν, ὥς φαίνεται,
ποσῶς ὑπ' ὅψει, καὶ καὶ μὲν ἡ ἀλήθεια, πεποιθασμεν, θὰ
διαλάμψῃ ἐνώπιον τοῦ Εὐκουργιοδικείου, ὅπου ὁ πέπλος
τῆς ἀνακρίσεως ἐγείρεται, ἀλλ' ἐν τούτοις ὁλόκληροι εἰ-
κογίναια κατεγράφησαν καὶ οὐκ ὀλίγοι πολῖται ἐσά-
πασαν ἐν ταῖς φυλακαῖς, εἰς οὓς οὐδεμία μετὰ τὴν ἀ-
θώωσιν αὐτῶν ἐπιφυλάσσεται ὑπὸ τῶν κ. κ. δικαστῶν ἢ
τῆς Πολιτείας ἀποζημίωσις ἢ ἱκανοποίησις.

Πρὸς τούτοις, ἐὰν ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γερμμαῖς
πύρρονται, καθ' ἡμᾶς, πλημμελείας αὐτοῦ ταύτας, ἃς
ὑπεδείκνυμεν, ἐξετάζοντες τοῦτο εἰς λεπτομερέστερον ἐλέ-
πομεν ὅτι τὸ προκείμενον Βούλευμα στερεῖται τῆς νομικῆς
σπουδαιότητος καὶ τῆς ἀκριβοῦς ἀκρίβειας περὶ τὴν διευ-
κρίνησιν τῶν περιστάσεων καὶ τῶν πρωτίτων, αἵτινα περιεπλά-
κυσαν εἰς τὸ προκείμενον ὁρᾶμα. Μόνον ἡ πρότασις τοῦ κ. Εἰ-
σαγγελέως φαίνεται ὅτι τείνει διὰ ποιᾶς τινοῦ ἐκτραγωδήσεως
τῶν συμβάντων νὰ παραστήσῃ τὸ πλῆθος τῶν Χριστιανῶν,
ὅπερ τιτλοφορεῖται ὅλος, ὥς στασιάζει ἐναντίον τῶν
Ἀρχῶν, τὰ δὲ συρρικνωμένα ἀκολουθήσαντα γεγονότα ὥς
ἀποδίδονται εἰς τοῦτο καὶ μόνον, εἰς τὸ νὰ προσβληθῇ,
δηλοῦν, αἱ ἐγχώριοι Ἀρχαί, καὶ δὴ ἡ στρατιωτικὴ δύνα-
μις καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ νομιμοποιηθῇ πᾶσι τὰς τῶν
ὀργάνων αὐτῆς ἐναντίον πολιτῶν φρονεούντων ἐν τῷ τό-
πῳ τῆς συμπλοκῆς, νὰ δικαιολογηθῇ δὲ πρὸ πάντων ἡ
ἀδράνεια αὐτῆς ὥς πρὸς τὰς κατὰ τῆς περιουσίας τῶν Ἰ-
σραηλιτῶν κατόπιν τῆς αἰματηρᾶς συμπλοκῆς γενομένης ἐ-
φ' ὁδους ὑπὸ τοῦ ἰδίου πλήθους ἢ ὅλου, ὥς ἀρέσκειται ὁ κ.
Εἰσαγγελεὺς κατ' ἐπιμέλειαν ν' ἀποκαλῇ τὸ πλῆθος τοῦ-
το τῶν πολιτῶν.

Πρὸς τούτοις ἡ πράξις τοῦ κ. Εἰσαγγελέως τείνει εἰς τὸ νὰ
ρίψῃ ἐν τῷ μέσῳ τὴν ἀόριστον καὶ ἀνυπόστατον κατηγορίαν ὅτι
ταῦτα πάντα ἐπεκινήθησαν δι' ὅσον ὑπὸ προσώπων ἀνηλόν-
των εἰς τὴν πολιτικὴν ἵνα βλάψωσι τὴν Κυβέρνησιν, ἐπι-
ριπταμένης ἐπιδοθητικῶς καὶ τῆς μομφῆς περὶ ἐπικρα-

τοῦντος ἐν Ζακύνθῳ ἐθίμου τῆς ἀποκρύψεως τῆς ἐλθείας ἐνώπιον τῆς Δικαιοσύνης, ἐνῶ τὰ πάντα ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἐγένοντο καὶ ὑπὸ τὰς ὕψεις τῶν Ἀρχῶν, ὅτε μὲν ἐνόπλως ἐπιτεθεισῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν πολιτῶν, ὅτε δὲ θεωμένων μακρόθεν καὶ οἶονεῖ ἐν φόβῳ τὰς συλῆσεις τῶν οἰκίῳν. Ἐκ τοῦ συντόμου αἰτιολογικοῦ τοῦ βουλευμάτος τούτου, ὅπερ ἠρκέσθη ν' ἀναφερθῇ ἡπλῶς, σχεδὸν ἐπὶ πάντων τῶν ἁρθρῶν τῆς κατηγορίας, εἰς τὴν πρότασιν τοῦ κ. Εἰσαγγελέως, καθίσταται καὶ τυφλοῖς κατὰ-δηλος ἢ ὅλως ἀκατάλληλος σύνταξις τοιοῦτου δικαστικοῦ ἐγγράφου, προκειμένου περὶ τοσοῦτον σοβαρᾶς ὑποθέσεως. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀδάεστος τῆς νομικῆς ἐπιστήμης κατανοῇ ὅτι οὐδὲν ὠρισμένον προκύπτει οὔτε ἐκ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Εἰσαγγελέως, οὔτε ἐκ τοῦ συνεπεῖα ταύτης ἐκδοθέντος βουλευμάτος τοῦ ἐνταῦθα Συμβουλίου. Ἐνῶ δὲ τὸ αἰτιολογικὸν τοῦ βουλευμάτος τούτου, ὡς ἠνωτέρω ἐρρήθη, φαίνεται σχεδὸν ἐπὶ πᾶσι παρεκκολληθῶν παρὰ τὸν πόδας τὴν πρότασιν τοῦ κ. Εἰσαγγελέως, τείνει μόνον πρὸς ταύτην νὰ διαφωνήσῃ ὡς πρὸς τὴν παραπομπὴν προσώπων τινῶν διὰ τὴν αὐτὴν πράξιν τῆς δῆθεν ζάσεως κατηγορουμένων, καὶ ὡς πρὸς τὴν παῦσιν πρὸς καιρὸν, περαιτέρω καταδιώξεως ἄλλων προσώπων. Ἡ αἰτιολογία ὅμως τῶν διαφωνιῶν τούτων φέρεται μόνον ὡς κρίσις τοῦ δικαστικοῦ Συμβουλίου ἁορίσως στηριχθεῖσα ἐπὶ τοῦ ὅτι προέκυψαν ἀρκούσαι ἐνδείξεις ὡς πρὸς τὴν παραπομπὴν τῶν μὲν, καὶ ὅτι αἱ προκύψασαι κατ' ἄλλων κατηγορουμένων ἐνδείξεις δὲν ἦσαν ἱκαναὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας, οὐδόλως ὅμως ἀναφέρονται αἱ ἐνδείξεις αὐταὶ αἱ ἐπενεγκούσαι κρίσιν τοσοῦτον διάφορον τῆς εἰσαγγελικῆς προτάσεως, προκειμένου περὶ τοσοῦτον σοβαρᾶς ὑποθέσεως, ἐξετασθείσης, ὡς φαίνεται, ἐπαναλέγομεν, τοσοῦτον ἐπιπολαίως ὑπὸ τῆς δικαστικῆς Ἀρχῆς.

Τοιοῦτον λοιπὸν αἰτιολογικὸν, ἐπὶ τοιοῦτου βουλευμάτος, ἐξ οὗ ἤρτηται ἡ τύχη τοσοῦτων πολιτῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ τιμὴ ἐνὸς τόπου ὁλοκλήρου, δὲν ἡρμοζεν ἀναντιρρήτως εἰς τὴν σοβαρότητα τῆς ὑποθέσεως, οὔτε ἐπλή-

ρώσε τὰ κενὰ, ἄτινα, ἀτυχῶς, κατέλιπεν ἡ εἰσαγγελικὴ πρότασις. Πεποιθασμεν ἀδιστάκτως ὅτι κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν θέλει διαλάμψει ἡ ἀλήθεια καὶ πανηγυρικῶς θ' ἀπαλλαγῶσι τῆς ἀποδιδομένης αὐτοῖς συγχοῆς πράξεως οἱ νῦν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἀδίκως, καθ' ἡμᾶς, ζενάζοντες καὶ ταλαιπωρούμενοι ἡμέτεροι συμπολῖται. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θελουσι τρέχει πλήρη καὶ ἀκέραιον τὴν εὐθύνην, ἀπέναντι τῆς ἰστορίας καὶ τῆς συνειδήσεώς των, οἱ συντάξαντες τὸ ἀποδειχθὲν ἄσροχον τοῦτο βούλευμα κύριοι Δικασταί.

Πρὶν ἢ κλείσωμεν τὸ κεφάλαιον ἡμῶν τοῦτο θεωροῦμεν ἀναγκαίαν μικρὰν τινα παρέκβασιν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1850 ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς δηλονότι Προστασίας, συνέστηεν ἐν Ζηκύνθῳ ταραχὴ καὶ ὀχλαγωγίαι ἐνεκὰ θρησκευτικῶν λόγων. Φαίνεται ὅτι ὑπὸ τινων Ζηκυνθίων, οἵτινες εἶχον ἀπιστοῇ ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύσει τὰ δόγματα τῶν διαμαρτυρουμένων, ἐνηργεῖτο μυστικῶς καὶ ὑπόπλως προσηλυτισμὸς παρὰ τοῖς νέοις σπουδασταῖς, ὅπως τοῦ προτελευταῖου εἰς τὸ θρησκευμα τοῦτο. Ο κληρὸς ὁλόκληρος, ἡγευμέσθω τοῦ Ἀρχιεπισκόπου δι' ἐγγράφου του πρὸς τὰς ἀρμοδίας Ἀρχὰς διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τῶν δολίων τούτων σκευωριῶν ἐξαίτουμένος τὴν διόρθωσιν τοῦ κακοῦ. Ἐξαφθέντων δὲ τῶν πνευμάτων τῶν πολιτῶν εἰς ἄκρον, ἐπηκολούησαν ὀχλαγωγίαι κατὰ τῶν Ζηκυνθίων Λαγκεστεριανῶν, ὡς ἐκαλοῦντο οὗτοι τότε ἐνταῦθα, εἰς τὰς οἰκίας τῶν ὁποίων μεταβάν τὸ ἔκμανέν πληθὸς τοῦ λαοῦ ἐλιθοβολήεν αὐτάς.

Ἡ πράγματι ἰσχυρὰ ἐκείνη Κυβέρνησις εὐρεθεῖσα πρὸ τοιούτου σοβαροῦ καὶ λεπτοῦ ζητήματος καὶ γινώσκουσα ὅτι ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων ἀπικεῖται μεγάλη φρόνησις, προσοχὴ καὶ δεξιότης, δὲν ἠθέλησε νὰ ποιήσῃται χρῆσιν οὔτε τῶν πυροβόλων, οὔτε τῶν πολλῶν ἐν τῷ φρουρίῳ τηλεβόλων, οὔτε τῶν μυρίων ἄλλων εἰς τὴν διὰ θέσιν αὐτῆς μέσων, ἵνα καταστείλῃ διὰ τῆς βίας τὸ κίνημα. Ἀπ' ἐναντίας ὁ ἀστυνόμος παρηκολοῦει μετὰ τῶν χωροφυλάκων αὐτοῦ τὴν ὀχλαγωγίαν, ἵνα προλάβῃ, καὶ

ἐμποδίσῃ θεοαίως, ἐν ἀνάγκῃ, πᾶσαν περὶ τὴν σωτηρίαν παρὲν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πλ. ους, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνωτάτῃ αὐτοῦ συνέσει μὴ κωλύων τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ νὰ λάβῃ τὴν ἐκδηλουμένην δι' ὀλίγων φωναστικῶν καὶ ὀλίγων λίθων ριπτομένων κατ' ἄλλων λίθων, ἀνώδυνον καὶ ἀκίνδυνον ταύτην ἱκανοποίησιν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Ἀστυνομία τοῦ τότε καιροῦ περιεβάλλετο τοσαύτην ἰσχὺν καὶ δύναμιν καὶ ὡς ἐκ τοῦ νόμου καὶ ὡς ἐκ τοῦ ὄρκου τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ὥστε οὔτε πόρρωθεν ὁ φόβος ὑπηγόρευσε τὴν πορείαν τῆς ἐκείνης, ἀλλὰ μόνη ἡ ἐμφρων τῶν πραγμάτων ἐκτίμητις καὶ τὸ συμφέρον τῆς Πολιτείας. Ἐκτὸς τούτου ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀρμοστοῦ Ἀγγλος Τοποτηρητῆς, ὁ ἀντιστοιχῶν σχεδὸν πρὸς τοὺς παρ' ἡμῖν νομάρχας, κατελθὼν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορυβοῦντος πλήθους διὰ τῶν μειλιχιωτέρων τρόπων, ἀλλὰ μετὰ σταθερότητας καὶ ἀξιοπρεπείας σύναμα, διὰ συμβουλῶν, διὰ παροτρύνσεων, δι' ὑποσχέσεων ὅτι θὰ ἐδίδοιτο αὐτῷ πλήρης ἱκανοποίησις, κατῴρθησε νὰ πείσῃ τὸν λαὸν νὰ διαλυθῇ καὶ ἡσυχάσῃ. (1) Οὕτω δὲ, διὰ τῆς εὐστόχου ταύτης συμπεριφορᾶς τῶν ἀρμοστικῶν Ἀρχῶν, τὸ κίνημα ἐκεῖνο, ὅπερ ἠδύνατο νὰ λάβῃ φοβεράς διαστάσεις καὶ θλιβεράς συνεπείας, κατέληξεν εἰς ὀλίγας φωναστικὰς καὶ εἰς τὴν θορυβώδην ὀλίγων ὕλων. Ἄς συγκρίνῃ ὁ ἀναγνώστης ἡμῶν τὴν πορείαν ταύτην τῆς ὑπὸ τὸν ξένον ἐκείνης Κυβερνήσεως πρὸς τὴν τῆς ἡμετέρας. Ἡ σύγκρισις δὲν θ' ἀποβῇ ὑπὲρ τῆς τελευταίας ταύτης, καὶ δὲν θὰ ἐπιβάρυνῃ τοὺς ξέ-

(1) Ἐκ τῆς ἐκθέσεως περὶ τῶν γεγονότων τούτων τοῦ τότε ἐνταῦθα ἐπαρχεύοντος ἀειμνήστου Ἀντων. Μάτεση πρὸς τὴν ἐν Κερκύρα Ἱερουσίαν ὑπ' ἀριθ. 174 καὶ ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1850, ἣτις εὐρίσκειται ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἀρχιεπισκοπικῷ, ἀποσπῶμεν τ' ἀκόλουθα: Questo municipio per altro deve rendere giustizia al popolo ed encomiare altamente il Sig. Residente, imperocchè quando quello si recò tumultuoso alla casa del Sig. Pelecassi, S. S. O. si mostrò in mezzo ad esso chiamandolo alla tranquillità, la quale fu tosto ristabilita con la sua parola.

νους, ἀλλὰ τοὺς ἡμετέρους, δὲν ὑπάρχει οὔτε καὶ ἀμφιβολία.

Ἀνεφάρχμεν τὸ γεγονός τοῦτο ὅλως ἐπεισοδιακῶς ἵνα λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅ,τι πολλὰς εἴπομεν, ὅτι ἐὰν ἡ Κυβέρνησις καὶ αἱ τότε ἐνταῦθα ἀρχαὶ ἐλάβανον κατάλληλα καὶ ἄλλα μέτρα, οὐδὲν, ἀπολύτως οὐδὲν θὰ ἐπηκολούθει κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐν Ζακύνθῳ.

Ἀφοῦ ὅμως αἱ Ἀρχαὶ δὲν ἔσχον τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ προλάβωσι τ' ἀπευκταῖα ἐκεῖνα συμβάντα, ἔσχον τοῦλάχιστον τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν διὰ τῶν κατόπιν αὐτῶν μέτρων ν' ἀποσοβῇσιν πάντα περαιτέρω ἐν τῷ μέλλοντι κίνδυνον; Τοῦτο εἶναι ζήτημα, ὃ περ θὰ λύσῃ μόνος ὁ χρόνος. Ποία δὲ ὑπῆρξεν ἡ πορεία τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τῆς πατρίδος μας, ἥτις ἀνέλαβε τὴν περαιτέρω ἐξέτασιν ὅλης ταύτης τῆς θλιβερᾶς ὑποθέσεως; Τὸ ἐν λόγῳ βούλευμα, ὅπερ παρεθέσαμεν, δίδει τὴν δέουσαν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησίν μας ταύτην. Ἡμεῖς ἐξεθέσαμεν εὐσεβάστως τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις μας, καὶ ἐξεφράσαμεν τὴν ἡμετέραν γνώμην ἀνεπιφυλάκτως. Τοῦτο μόνον προσθέτομεν ὅτι θὰ ἐπεθυμοῦμεν ἡ Δικαιοσύνη τοῦ τόπου μας νὰ ἵσταται ὅπου ὁ ὑψηλὸς αὐτῆς προορισμὸς τάσσει αὐτήν. Αὐστηρὰ μὲν, ἀλλὰ καὶ δικαία· ἀπηνῆς ἀλλὰ καὶ ἀμερόληπτος. Πρὸ πάντων δὲ νὰ μὴ πλανᾶται, νὰ μὴ τυφλοῦται, νὰ μὴ δίδῃ ἀφορμὴν ἵνα γεννηθῇ κατ' αὐτῆς οὔτε πόρρωθεν ἡ ὑπόνοια ἢ ἡ ἀμφιβολία, διότι τότε, ἀντὶ σωταίρας τῆς κοινωνίας, καθίσταται ἡ δεινότερα καὶ φεδερωτέρα μάστιξ αὐτῆς.

Οἱ Ἑνετοί, οἱ ἀνεγνωρισμένοι οὗτοι καὶ ἐξοχοὶ κυβερνῆται, θέτοντες τρόπον τινὰ τὰς βάσεις πάσης καλῆς διοικήσεως, καὶ συνοψίζοντες περιληπτικώτατα τὴν ιδέαν αὐτῶν, ἔλεγον ὅτι ὅπως εὐχερῶς καὶ ἐπιτυχῶς διοικηθῇ λαὸς τις ἢ κοινωνία, ἀπαιτοῦνται δύο τινὰ μόνον *giustizia nel palazzo e pane in piazza*, δικαιοσύνη τοῦτέστιν ἐν τοῖς Δικαστηρίοις καὶ ἄρτος ἐν τῇ ἀγορᾷ. Καὶ βεβαίως, διότι ἐὰν ὁ ἄρτος εἶναι ἀναγκαῖος πρὸς συντήρησιν τοῦ σώματος, ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖα, διότι εἶναι ὁ ἄλλος καὶ πολῦτιμος οὗτος ἄρτος

της ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων.

Οὐαί δὲ καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὰ ἔθνη, εἰς τὰ Κράτη.
εἰς τὰς κοινωνίας, αἵτινες στερηθῶσι τοῦ ὑψίστου τούτου ἀγα-
θοῦ! Οὐαί τῇ Ἑλλάδι, ἐὰν φυγαδευθῇ ἐξ ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη!
Ἡ φυγάδευσις αὕτη θὰ ᾔηται ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους ἡμῶν, θὰ
σημάνῃ τὴν νεκρώσιμον ἡμῶν ἀκολουθίαν, καὶ ἄς μὴ ἀπακώ-
μεθα.

Ἐπαναλέγομεν λοιπὸν ὅτι τὸ ἐν λόγῳ βούλευμα δὲν ἀντα-
πεκρίθη εἰς τὰς δικαίας προσδοκίας τῆς κοινωνίας, ἐλπίζομεν
δὲ ὅτι ἐνώπιον τοῦ Κακουργιοδικείου θ' ἀποδειχθῇ καὶ θὰ θρι-
αμβεύσῃ ἡ ἀλήθεια, καὶ οὕτω θὰ ἐπανορθωθῶσι τὰ τόσα ἄτο-
μα, τὰ τόσα κακὰ, ἅτινα ἐκ τούτου προέκυψαν.

Η.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

Ἵνα συμπληρώσωμεν τὸ πράγματι περαιωθὲν ἡμῶν ἔργον,
δὲν ὑπολείπονται ἢ ὀλίγα τινα νὰ προσθέσωμεν ἀκόμη,
ἅτινα θὰ συμπεριλάβωμεν ἐν τούτῳ καὶ τῷ ἐπομένῳ αὐτῷ
τῷ καὶ τελευταίῳ κεφαλαίῳ, τοῦ ὅλου ἡμῶν τούτου πονή-
ματος.

Ἐπεγράψαμεν τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα κεφάλαιά μας
τὸ ἐν «Πρὸς τοὺς Ἑβραίους», καὶ τὸ ἕτερόν «Πρὸς τοὺς
Χριστιανούς» ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ δώσωμεν τρόπον τινὰ αὐ-
τοῖς τὸν Βιβλικὸν τύπον ἐπιστολῆς, τοῦτο μὲν ἀφ' ἐνὸς ὅπως
πυριβάλλωμεν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἡμετέραν συγγραφὴν δι' ἀρ-
χαῖζοντος σχήματος, ἀναλόγῳ τῷ θέματι τοῦ ἡμετέρου βιβλί-
ου, τοῦτο δὲ ἀφ' ἑτέρου ὅπως ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις κεφαλαίοις
εἴπωμεν τὰς τελευταίας ἡμῶν λέξεις ἐν προκειμένῳ, πρὸς τε
τοὺς ἡμετέρους ὁμοδόξους καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Προ-
κειμένου δὲ περὶ Ἑβραίων, ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ δη-
λώσωμεν καὶ πάλιν ὅτι ἐννοοῦμεν τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς

γῆς οἰκοῦντας τοιούτους, διότι ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐν Ἑλλάδι, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἐν Ἑπτανήσῳ, εἶπομεν καὶ ἄλλοτε τὴν γνώμην μας ἐν ταῖς ἐμπροσθεν, φρονοῦμεν δὲ καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν νόμων ἡμῶν καὶ ἔνεκα τῆς ἀπολύτου ἰσοπολιτείας, ἣν κέκτηνται παρ' ἡμῖν οὗτοι, δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος ἕως οὗ ἀφομοιωθῶσι τέλειον μεθ' ἡμῶν καθ' ὅλα καὶ καταστῶσι τέλειοι Ἕλληνες, κατὰ τὰ αἰσθήματα, τὰ ἥθη, τὰς ὁρμὰς, τὰς προσδοκίας καὶ τὰς ἐλπίδας, καὶ ἐὰν ἔτι τηρήσωσι μέχρι τέλους τὴν πάτριον θρησκείαν, περὶ ἧς οὐδεὶς λόγος συζητήσεως ἐγείρεται τανῦν· ἡ τελεία δὲ αὕτη μεταβολή, τὸ θαῦμα τοῦτο, θὰ συντελεσθῇ, φρονοῦμεν, ὥς ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ περιέχοντος ἐν ᾧ οὗτοι βιοῦσι καὶ τῆς πρὸς ἐκυτὸ μοναδικῆς περὶ τὸ ἀφομοιοῦν ἐπιδράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἔσχε τὸν προορισμὸν τοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο, πρωτίστως, ὀφείλεται ἡ σωτήριος ἰδέα τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐνὸς Θεοῦ. Τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐξεπλήρωσε βεβαίως, καὶ ἡ προαχθεῖσα καὶ πολιτισθεῖσα ἀνθρωπότης, πρὸς τὴν Ἰουδαϊκὴν φυλὴν ὀφείλει πᾶσαν εὐγνωμοσύνην, διότι ἀποκαλύψασα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὸν μέγαν Δημιουργὸν αὐτῶν, συνήνωσε τὸν Πλάσῃν μετὰ τῶν πλασμάτων του, τὸν Αἰώνιον Πατέρα μετὰ τῶν τέκνων του.

Ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων λοιπὸν ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς γῆς τὸ πρῶτον ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἱσπόρος, πλὴν ὁ σπορευς ἠθέλησεν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ του νὰ ῥίψῃ τὸν σπόρον τεῦπεν, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῆς αὐλῆς του μόνον καὶ πέραν αὐτῆς οὐ. Ἄλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὴν μετοφορὰν ἵνα ἐκφράσωμεν σαφέστερον τὴν ἰδέαν μας. Ὁ Μωϋσῆς μόνον τὸ ἰουδαϊκὸν ἔθνος καὶ τὴν ἰουδαϊκὴν φυλὴν ἐθεώρει ἱκανὴν καὶ ἀξίαν ν' ἀπολαύσῃ τῶν εὐεργετημάτων τοῦ θείου νόμου, τὸν λαὸν δὲ τοῦτον καὶ περιούσιον λαὸν τοῦ Κυρίου ἀπεκάλεσεν. Ἡ ἀποκλειστικότης αὕτη εἶναι μία ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων δια-

φορῶν μεταξὺ ἰουδαϊσμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, μεταξὺ τοῦ παρελθόντος ἀφ' ἐνός, τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος ἀφ' ἑτέρου.

Ἐνεκα λοιπὸν τούτου ὁ ἰουδαϊσμός ἔμεινε στάσιμος καὶ ἀποκλειστικὸς, καὶ ὥς ἱστορικὴ ἐκφρασις τοῦ παρελθόντος. Ὑπέστη καὶ οὗτος ὅτι βλέπομεν σήμερον ὑφιστάμενον τὸν πικρισμὸν, ὁ ὁποῖος ἀπαξιῶν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὁροὺς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τοῦ ἐπὶ τὰ πρόσω πάντοτε τείνοντος, ἐπερειδόμενος ἐπὶ τινων ἔττω ἀληθειῶν, ἃς ἀπεκάλυψεν, ἐδίδαξε καὶ καθιέρωσε· μεγαλυχῶν ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις ἃς ἔως παρέσχε τῇ ἀνθρωπότητι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαθείας, δὲν ἠθέλησεν οὔτε καὶ κατὰ ἐν βῆμα νὰ σαλεύσῃ ἐν τῇς θέσεώς τοῦ ἐκείνης· πλὴν ἡ πάντοτε πρὸς τελειοτέραν ἀνάπτυξιν ἐργάσα ἀνθρωπότης, κατέλιπε, κατ' ἀνάγκην, πολὺ ὀπισθεν αὐτῇς τὸν κεκμηκότα τοῦτον ὁδοιφόρον, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ παπισμὸς νατεδίκησεν αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς θάνατον, διότι οὐδεὶς ποτὲ ἀποινεὶ δύναται ν' ἀντιστρατευθῇ κατὰ τῶν ἀπαρχαγράπτων, καὶ ἔστιν ὅτε ἀμειλικτων, νόμων τῆς φύσεως καὶ τῆς προόδου.

Ὁ ἰουδαϊσμός λοιπὸν ἐπὶ τῇς ἀπολύτου ταύτης ἀποκλειστικότητος βασιθεῖς, ἥς συνέπεια φυσικὴ ἦτο ἡ γεννηθεῖσα παρ' αὐτῷ στασιμότης τῶν ἰδεῶν, οὐ μόνον ἐχωρίσθη τῶν ἄλλων ἐθνῶν, οὐ μόνον κατέστη, μεθ' ὅλας τὰς ἐπιμιξίας, ἰδίᾳ φυλῇ, ἀλλὰ καθυστέρησεν ἐπὶ ἑκατοστύχας ἔτων τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἐπιλοίπου ἀνθρωπίνου γένους.

Ἡ σωτήριος καὶ μεγάλῃ ἰδέᾳ τοῦ ἐνός Θεοῦ, ἦτο ἰδέα καθαρῶς ἰουδαϊκὴ, ἀλλ' αὕτη μόνῃ δὲν ἐξήρκει πλέον εἰς τὰς καρδίας. Ὁ Θεὸς οὗτος, ὡς Θεός, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἡ Θεὸς εἰρήνης καὶ ἀγάπης, συγγνώμης καὶ εὐσπλαχνίας, καὶ οὐχὶ φόβου καὶ τρόμου, κατακτήσεως καὶ τυραννίας, καὶ πρὸ πάντων, Θεὸς οὐχὶ ἐνός ἐθνους, μίᾳ φυλῆς, ἐνὸς οἴκου, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπάσης, πατὴρ τέλος

ὥς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, κατὰ τὴν εὐρείαν τῆς λείψεως ἔννοιαν, ἀγαθὸς καὶ φυλκτεῖρμων, πολυεύσπλαγχνος καὶ ἱλεως ἀπάντων ἀνεξαίρετως τῶν ἀνθρώπων. Τὸν θεῖόν του δὲ τοῦτον Πατέρα ἀπεκάλυψε τελείως τοῖς ἀνθρώποις ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ φωτίσας τὴν διάνοιαν κατέκτησε τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν.

Κατὰ τὴν θεσπέσιον ρῆσιν εἶχε φθάσει βεβαίως τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἐὰν ἦναι τι ὅπερ ἀνυψοῖ τὸ ἑλληνικὸν γένος, ὑπεράνω παντὸς καὶ πάντων, καὶ νὰ δίδῃ αὐτῷ δικαίωμα ἀπαράγραπτον καὶ ἀναμφίλεκτον ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ἀνθρώπων, τοῦτο εἶναι βεβαίως ὅτι οἱ Ἕλληνες πρῶτοι δίδωκαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν χριστιανισμόν ἀνὰ τὴν ὑψηλὴν. Ἐπὶ τοῦ ὠρίμου πλέον Ἑλληνικοῦ πνεύματος ριφθεὶς καὶ θαυμασίως βλαστήσας ὁ θεὸς σπὸρος τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καταπληκτικῶς καὶ ἀκαριαίως ἦνθησε καὶ ἐμεγεθύνθη εἰς γιγαντῶδες καὶ καλίφυλλον δένδρον, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου ἡ καταταπεπονημένη ἀνθρωπότης εὗρεν ἄνεσιν, ἀνακούφισιν, παρηγορίαν καὶ ἐλπίδα. Πρὸς τὸν ἑλληνισμόν λοιπὸν καὶ τὸ ἀπαράμιλλον αὐτοῦ ὄργανον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὀφείλεται πρωτίτως ἡ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου, συνεπῶς δὲ ὁ σημερινὸς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς πολιτισμὸς καὶ πρόοδος.

Ὅθεν μεγάλως λανθάνονται ἐκεῖνοι οἵτινες ἐνίοτε παραληλίζοντες τὰ δύο ἔθνη, τό τε Ἰουδαϊκὸν καὶ Ἑλληνικόν, πειρῶνται ν' ἀποδείξωσι τὴν ἐν πολλοῖς μεταξὺ αὐτῶν σχεσιν καὶ συνάφειαν, διότι τοῦτο εἶναι αὐτόχρημα ἀντιλογία καὶ ἱστορικὴ ἀνακρίβεια. Κατ' οὐδὲν δύναται τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, πρὸς τὸ ἑλληνικὸν νὰ παραβληθῇ. Ὁ Ἰουδαϊκὸς χαρακτήρ ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ ἑκφάνσις τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀποκλειστικότητος ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἐντάσει, ἐνῷ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁ χαρακτήρ παανοῦ καὶ πάντοτε ὑπῆρξε τῆς

γενικότητος καὶ τῆς διαδόσεως τῶν ἀληθειῶν ἃς οὗτος κατέκτησεν, Οἱ Ἰουδαῖοι ᾗθελον νὰ κρατῶσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ φῶς ὅπερ τυχὸν ἀνεκάλυψαν, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν μετήγαγον τὴν δὴδὲ τῆς προόδου, τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἡμερώσεως καὶ εἰς τὰ τέσσαρα τοῦ οὐρίζοντος σημεῖα. Καὶ αὕτη εἶναι μία ἀλήθεια οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐλληνικὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν ἐλληνισμόν τῶν μετέπειτα χρόνων.

Οἱ Ἕλληνες καὶ μετὰ τὴν μεγίστην αὐτῶν πανωλεθρίαν, τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. καταφυγόντες εἰς Ἰταλίαν, καὶ τότε ἀκόμη συνέστησαν τὸν πυρῆνα τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ μεταδόντες τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, ἃς ὡς ἱερὸν κειμήλιον μεθ' ἑαυτῶν ἐκώμισαν ἐκ τοῦ καταρρεθσαντος Βυζαντινοῦ κόσμου, διωκόμενοι καὶ φεύγοντες ἐκ τῆς ἀπωλεσθείσης πατρίδος των. Οἱ Ἰουδαῖοι ὁμῶς πεπτωκότες καὶ ἐξόριστοι, ἀπωλέσαντες καὶ πατρίδα καὶ ἐστίαν καὶ τὰ πάντα, περιπλανώμενοι καὶ φεύγοντες τὴν μῆνιν ἀπάσης σχεδὸν τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸ πάντων κατὰ τὸν μεσαιῶνα, μετ' ἐπιμονῆς ἀξίως διὰ καλλιτέραν ἀποστολὴν, ἐξηκολούθουν ἐμμένοντες εἰς τὴν ἀποκλειστικότητα αὐτῶν, καὶ τὸν ταύτην ἀνγκυλιῶς παρακολουθοῦντα χωρισμὸν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Ἰδοὺ δὲ τί ἀναγινώσκωμεν περὶ τούτου ἐν τινὶ συγγράμματι ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ εἰς τὴν ἐλληνικὴν μετενεχθέντος.

«Οἱ Ἕλληνες ἐξελθόντες ἐκ Βυζαντίου, ὑπάγουν νὰ φωεῖζωσιν ἐν γένος ὅπου δὲν εἶναι ἐδικόν τους. Οἱ Ραββίνοι τόσῳ δεινοὶ δὲν κάμνουσιν οὐδεμίαν χρῆσιν τοῦ Ταλμούδ, εἰμὴ δεισιδιμόνα· καὶ τοῦτο διὰ τὸ μονώτατον αὐτῶν γένος. Οἱ Ἕλληνες διδάσκουν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἐν τοῖς λόγοις δεινότητά, τὴν γλῶσσάν τους, τὰς ἐπιστήμας των καὶ οἱ Ἑβραῖοι συντάττοντες μίαν βίβλον ἐθῶν καὶ βλασφημιῶν. Οἱ Ἕλληνες παρεσκεύασαν τοὺς πεπαιδευμένους, ὅπως ἀναγινώσκωσι τὸν Ὀμηρον, τὸν Θουκυδίδην, Ἰπποκράτην καὶ

Πλάτων· καὶ οἱ Ἑβραῖοι, οὐ μόνον δὲν ἔκχμην οὐδὲν ὅμοιον, ἀλλ' ἐξεναντίας ἡτοχολήθησαν περὶ ἀτοπίας θρησκείας γελοιώδεις, καὶ περὶ ἀτιμοτάτης στηλιτεύσεις τῆς ἱερᾶς, καθαρᾶς, καὶ ὑψηλῆς ιδέας τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἕως νὰ ἀπογράφωσιν ἐν τῷ Ταλμούδ, ὅτι ὁ Θεός, μετὰ τῶν ὠρῶν τῆς ἡμέρας, ἔχει στιγμὰς ἡδονῆς καὶ παιδιᾶς εἰς τὴν θάλασσαν μὲ ἐν ὕψιον· εἰς τρόπον ὅπου, ὁ πλέον πεπαιδευμένος τῶν Ἑβραίων, Μωϋσῆς ὁ Μαιμωνίδης ἐκ Κορδόβης, Ραββίνος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος (ὅστις κοτμεῖται παρ' ἐκείνων μὲ τὸ ὄνομα α' Αὐτός τῶν Διδασκάλων) διότι τὸν ὑπολαμβάνουν ὡς τὸν πλέον εὐφυῆ ὅπου ἀνεράνη μετὰ αὐτῶν μετὰ Μωϋσῆν τὸν νομοθέτην) ὁ Μαιμωνίδης στηλιτεύει ἐκεῖνος τοῦτο τὸ γελοῖον σύγγραμμα, συνταξάμενος ἐκεῖνος ἐπὶ ταυτοῦ μίαν ἐπιτομὴν λεγομένην παρ' ἐκείνου α' Γαδαχα—ρακά· ὅχι μὲ ἄλλον σκοπὸν, ὡς οὗτος λέγει, εἰμὴ διὰ νὰ καθίρη τὸ Ταλμούδ, τῶν μύθων, τῶν παιδαριωδῶν διαλέξεων καὶ πικρῶν τῶν ἀπρεπειῶν ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶναι γεμάτον.» (1)

Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι οἱ ἄπληναι κατὰ τῶν Ἑβραίων διωγμοί, συνετέλεσαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ νὰ κρατύνωσιν ἔτι μᾶλλον παρ' αὐτοῖς τὸ αἶσθημα τοῦτο τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς ἀπομονώσεως, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἐπίσης οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι πρωτίστως, ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρος τοῦτου τῶν Ἑβραίων, ἔτι μᾶλλον ἀνεπτύχθη ὁ χωρισμὸς οὗτος, διότι οὔτε αἱ ὁμάδες, οὔτε αἱ φυλαί, οὔτε τὰ ἔθνη, οὔτε τὰ ἄτομα δύνανται, ἐπαναλέγομεν ν' ἀντιστρατευθῶσιν, ἀποκινεῖ κατὰ τῆς.

(1) Ἐπιστολὴ ἀπολογητικὴ ἐνός μαρκίωνος Φραγκίσκου Ἀλβεργάτου Κατακίλλου κατὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίου Ἀββᾶ Καμπαγνώνου. Μεταπεφρασμένη ἐκ τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης εἰς τὸ ἀπλοελληνικόν. Ἐνετίησι 1802 Παρὰ Πάτρι Θεοδωσίῳ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Παραθέσαμεν τὴν ἐλληνικὴν ταύτην μετάφρασιν, καὶ τοι ἤκιστα χρεοῦσιν ἀντὶ τοῦ ἰταλικοῦ κειμένου, χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωστῶν μας.

προόδου· τὰ ἔθνη δὲ ἐκείνα ἅτινα πρὸς ταύτην δὲν θέλουσιν ἀ συμμορφωθῶσιν, οὐ μόνον θὰ μείνωσι στάσιμα, οὐ μόνον θ' ἀποχωρισθῶσιν ἐκ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην θὰ ὑστερήσωσι κατὰ μυριάδας λεύγας τῶν ἄλλων.

Τί δὲ βλέπομεν; Εἰς τὸν παρατηρούμενον τοῦτον ὄργανον ἀπάσης τῆς πεπολιτισμένης καὶ χριστιανικῆς ἀνθρωπότητος μόνοι οἱ Ἑβραῖοι δὲν μετέχουσι. Δὲν λέγομεν περὶ τῶν ὀλιγίστων ἐκείνων Ἰουδαίων, τῶν κατοικούντων ἰδίως ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Ἑσπερίας, καὶ οἵτινες θεοβαίως διεπρέψαν καὶ διαπρέπουσιν ἐν ταῖς γράμμασιν, ἐν ταῖς ἐπιστήμασι, ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ἐν τῇ Τραπεζῇ καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταῖς ὥραιαις τέχναις, διότι οἱ ὀλίγιστοι οὗτοι εἶναι ἐξάίρεσις τοῦ κανότος, ὁ κανὼν ὅμως εἶναι ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι εἴτε τῆς Ἀνατολῆς εἴτε τῆς Ρωμουνίας, τῆς Πολωνίας ἢ τῆς Ρωσίας, εἶναι φυλὴ χωριστὴ, διαθιούσα ἐν τῷ μέσῳ τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν καὶ μὴ παρακολουθοῦσα τὴν πρόοδον τῶν ἄλλων, φυλὴ τέλος ἦτις καίπερ πεπρωκισμένη διὰ διαφορῶν πλεονεκτημάτων, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη πολλῶν κακιῶν, δεισιδαιμονιῶν καὶ ἐλαττωμάτων. Ἰνα δὲ παρουσιάζεται τὸ περίεργον τοῦτο φαινόμενον εἶναι κατὰδῆλον ὅτι ἐὰν οἱ ἀπηνεῖς τοῦ μεσασίουνος διωγμοί, αἱ ἀπαγορεύσεις καὶ αἱ ἄλλαι καταπιέσεις ἃς ὑπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ καιροῦς, ἐδημιούργησαν τὸν χωρισμὸν τοῦτον, ἀφοῦ ὅμως ἐξέλιπον ἐντελῶς πάντα τὰ γεννήσαντα τοῦτον αἷτια, δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως ἢ ὑφιστάμενη αὕτη διαφορὰ ἢ μόνον διὰ τῆς ὀργανικῆς πλημμυλείας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. Ἄς μὴ αἰτιῶνται λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι ἄλλον τινα ἢ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ἐὰν καὶ νῦν ἔτι ἀποτελῶσιν ἰδίαν φυλὴν καὶ ἰδίαν οἰκογένειαν, διότι εἰς τὴν παρατηρούμενην ταύτην τάσιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, τοῦ νὰ συμπληρῇ ποτε ἡ ἀνθρωπότης ἐν μιᾷ οἰκογενείᾳ, νὰ ἐκλείψωσι τὰ σύνορα καὶ νὰ καταπέσωσι τὰ μεσότηα τὰ ὅποια ἐχώριζον, καὶ χωρίζουσιν ἐν τιτῇ ἀκόμῃ, τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, μόνοι οἱ Ἰουδαῖοι ἀποτελοῦσι τὴν ἐξάιρε-

σιν, μείναντες δὲ στάσιμοι εἰς τὰς ιδέας καὶ τὰς ἀρχὰς των, ἐπόμενον ἦτο καὶ εἶναι ὅτι καὶ κεχωρισμένοι ἔτι καὶ σήμερον παρίστανται καὶ ἐκτὸς τῆς στρατιᾶς τῆς πρὸς τὰ πρόσω ὀργώσης καὶ θαιναύσης ἀνθρωπότητας. Οὗτος δὲ εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μας, εἷς καὶ ὁ κυριώτερος λόγος ἕνεκα τοῦ ἀποίου ἐλέπαμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναγεννωμένην τὴν κατ' αὐτῶν ἀγανάκτησιν τῶν λαῶν παρ' οἷς οἱ Ἑβραῖοι βιοῦσιν. Ἐν Ρωσσίᾳ, ἐν Ρωμουνίᾳ, ἐν Πολωνίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Αὐστρίᾳ, εἰς τὸν λόγον τοῦτον προστιθέμενα ὅλα τὰ ἄλλα αἰτία, ἅπερ τοσάκις ἀνεφέραμεν ἐν ταῖς ἔμπροσθεν, καὶ ιδίως ἐν τῷ κεφαλαίῳ ἡμῶν ἀντιστημισμὸς ἐν Εὐρώπῃ ἐξηγοῦσι τὸ φαινόμενον τῆς μονώσεως τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς κατ' αὐτῶν καταφορᾶς, ἅτε παρισταμένων ὡς ξένων καὶ ἀλλοτρίων τοῦ περιέχοντος ἐν ᾧ ζῶσι, καὶ θεωρουμένων ὡς ἐχθρῶν τῶν κοινωνιῶν ἐν αἷς εὖρον ἄσυλον, προστασίαν καὶ ὑπαρξίν. Οὐδὲν ἄπορον λοιπὸν εἶναι αἱ κοινωνίαι καὶ αἱ λαοὶ ἐπιθυμοῦσι ν' ἀπαλλαγῶσιν ἐνός κακοῦ, ὅπερ θεωροῦσιν ὡς τὸν μέγιστον δι' αὐτοῦς κίνδυνον.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν κατηγορίαν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι χρωῶνται χριστιανικῷ αἵματι, ἐπὶ τελετουργικοῖς λόγοις, εἶπομεν τόσα πολλὰ ἐν τῷ παρόντι ἡμῶν συγγράμματι, ὥστε θὰ ἦτο λίαν φορτικὴ πᾶσα ἐπὶ τοῦ ιδίου τούτου ἀντικειμένου προσθήκη, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀκρότης ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν, ὡς ἐκ τούτου ταῦτα μόνον θὰ προσθέσωμεν ἐν πε-
τῶντι, οὕτως εἰπεῖν, καλὰ μὲν πρὸς ἔτι μείζονα διευκρίνη-
σιν τοῦ ζητήματος.

Δὲν θεωροῦμεν καθόλου παράδοξον πῶς ἐγεννήθη ἡ κα-
τὰ τῶν Ἑβραίων κατηγορία αὕτη, διότι καὶ κατ' ἄλλων θρησκείων τοιαύτη τις κατηγορία ἐξηνέχθη ἄλλοτε, καὶ διό-
τι ἡ πρὸς τὴν ἀνθρωποθυσίαν τάσις τῆς ἀνθρωπότητας διὰ
θρησκευτικῶν λόγων ἀναφαίνεται πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων,
καὶ μέγχι τῶν ἡμερῶν μας παρατηρεῖται τοιαύτη ἐν ταῖς

Ἰνδίας καὶ ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Ἀφρικῆς (1).

Ἄλλ' ἡ ἐξενεχθεῖσα αὕτη ὕbris κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἄλλοτε ὡς περὶ τούτου ἐπραγματεύθημεν ἔκτενέστατα ἐν τοῖς ἐμπροσθεν, κατέπεσεν αὐθωρεὶ καὶ διελύθη ἅμα ἀναφανεῖσα, ἅμα ἐγνώσθη ποῖος ὁ ἄγιος καὶ ἱερὸς χαρακτηρ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας τῆς θείας Μυσταγωγίας, τῆς ἐκληφθείσης ὑπὸ τῶν Ἑθνικῶν ὡς πραγματικῆς ἀνθρωποθυσίας. Ἐκτὸς δὲ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀφρικῆς ταῦν, εὐτυχῶς, ἡ ἀνθρωποθυσία δὲν ὑφίσταται ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ γωνίᾳ.

Ἵνα δὲ πληρέστερον πληροφορήσωμεν τὸν ἡμέτερον ἀναγνώστην περὶ τῆς κατὰ τῶν Ἑβραίων κατηγορίας ταύτης, γνωρίζομεν αὐτῷ ὅτι, τελευταίως ἐδημοσιεύθη ἐν Κερκύρα ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Α. Ζαβιτσιάνου (2) βιβλίον συνηγορῶν ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων ἐκθύμως καὶ δι' οὗ, ὡς εἰκός, ὁ συγγραφεὺς θέλει ν' ἀποδείξῃ ὡς ἀνυπόστατον τὴν κατὰ τῶν Ἑβραίων κατηγορίαν ταύτην. Τὸ βιβλίον τοῦτο μετ' ἐκείνο τοῦ κ. Guidetti συνιστῶμεν τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις, διότι ἐν τούτοις περιέχονται πλεῖσθ' ὅσα ἐγγράφα δι' ὧν οἱ ἐν λόγῳ συγγραφεῖς πειρῶνται ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ κατὰ τῶν Ἑβραίων κατηγορία περὶ αἵματος εἶναι καθαρὰ συκοφαντία. Ὡς ἐπράξε καὶ ὁ κ. Guidetti ὁ κ. Ζαβιτσάνος παρέθηκεν ἡμῖν πληθὺν ἐγγράφων, γνωμαδοτήσεις ἐπιστημόνων καὶ καθηγητῶν, ἐπιστολὰς αὐτοκρατόρων, βασιλέων καὶ ἡγεμόνων καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὡς λέγει δὲ καὶ ἡ ἐφημερίς «Νέα Ἡμέρα» περὶ τοῦ πονήματος τούτου. «Ὁ συγγρα-

(1) Non si può non essere compresi da fremito d' orrore leggendo negli autori sia antichi che moderni la descrizione dei sacrifici umani, usati fin dai tempi più antichi in tutta la gentilità, ed ancora al presente alle Indie e nell' interno dell' Africa. Cantù. Documenti (2) pag. 1102.

(2) Ἀκτὶς φωτός. Ὁ καταδιωγμὸς τῶν Ἑβραίων ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Σκέψεις Γεωργίου Α. Ζαβιτσιάνου. Ἐν Κερκύρα Τυποὶς Ν. Πατάλη 1891.

φύς ἡδύναντο νὰ προσεπισυνάψῃ καὶ ἄλλας παντοίας ἀπο-
δειξεις, ἂν εἶχε πρὸ ὀρθαλμῶν τὰ πονημάτια τοῦ Γερμα-
νοῦ Γόρε (Das Blutmärchen Berlin 1891) καὶ τοῦ ἱρ-
λανδοῦ θεολόγου Μάκωλ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Δουβλίῳ πανε-
πιστημίου» (1). Δὲν ἔχομεν πρὸ ὀρθαλμῶν, οὔτε γινώσκομεν
τὰ συγγράμματα ταῦτα, ἀλλ' ἀροῦ, ὡς διατείνεται ἡ ἐν
λόγῳ ἐγκριτοῦ ἐφημερίδος, ἡδύναντο τὰ πονήματα ταῦτα νὰ
ἐπιχύσωσιν ἐτι μεγαλῆτερον φῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος, εἶνε
θλιβερόν ὅτι ὁ κ. Ζαβιτσάνος δὲν ἐζήτησε καὶ ταῦτα ἵνα
ἐτι μᾶλλον διχλευκανθῇ ἡ ὑπόθεσις, εὐχόμεθα δὲ ἵνα ἐν ἄλ-
λῃ ἐκδόσει τοῦ πονήματός του ἀναπληρώσῃ τὴν ἐλλειψιν
ταύτην. Δὲν γινώσκομεν πρὸς τούτοις ὑπὸ ποίας ἐμπνεύσεις
ἐγράφη τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ζαβιτσάνου, καὶ μὴ γινώσκοντες,
οὐδὲν λέγομεν. Τὸ βιβλίον τοῦτο ὡς συλλογὴ ἐγγράφων,
εἶνε λίαν χρήσιμον εἰς τοὺς μελετῶντας τὸ φλέγον τοῦτο
ζήτημα τῆς χρήσεως αἵματος παρὰ τῶν Ἑβραίων, μὴ γι-
νώσκοντες λοιπὸν, ἐπαναλαμβάνομεν, ὑπὸ ποίας ἐμπνεύσεις
ἐγράφη τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ζαβιτσάνου οὐδὲν λέγομεν. Μά-
λιστα θέλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι συνετάχθη ἐπὶ σκοπῷ
ὄντως χριστιανικῷ. ἵνα διαφωτίζον τοὺς χριστιανούς, ἀπαλ-
λάξῃ τοὺς Ἑβραίους τῆς βαρυνούσης αὐτοῦ ἀποτροπιαίου
κατηγορίας. Πλὴν τὸ προσδοκώμενον ἐκ τούτου φῶς ἐπέρ-
χεται; Δυστυχῶς ὅχι, ἵνα αὐτὸς οὗτος ὁ ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων
συνηγορῶν συγγραφεὺς, ἀναγκάζεται νὰ γράψῃ τ' ἀκόλουθα.

«Συμπεραίνομεν λοιπὸν ὅτι ἐκ τέσων παιδοκτονιῶν ἐπιρ-
ριφθεῖσιν κατὰ τῶν Ἑβραίων ἕνεκα μίσους πρὸς τὴν ἀ-
γίαν ἡμῶν πίστιν δύο μόνον δύναται τις νὰ θεωρήσῃ ὡς
ἀληθεῖς, διότι αὗται αἱ δύο μόνον δύνανται νὰ καὶ ῥῶσιν ὡς
αὐθεντικῶς ἀποδειχθεῖσαι καὶ τοῦτο μετὰ πολὺν χρόνον.
Ὅταν δὲ θὰ κατέλθω νὰ ἐξετάσω τὰς πληροφορίας τῆς
Πολωνίας κατ' ἄτομοι, θέλω τρανῶς δεῖξει πόσον ἐλλειπεῖς, ἀμ-

(1) Ἐφημερίς Τεργέστης «Νέα Ἡμέρα» 4)16 Ἰουλ. 1892.

φίλοιοι καὶ ἀβέβαιοι ἀποδείξεις προσάγονται τῶν ἐν λόγῳ κατηγοριῶν, μάλιστα ἀμφιβάλλω ἐάν θὰ δυνηθῶμεν λογικῶς νὰ μὴ ὑποπτεύσωμεν ὅτι τὸ πᾶν εἶνε συκοφαντία τῶν Χριστιανῶν κατὰ τῶν Ἑβραίων.» (1)

Καὶ ἐν ἄλλῳ μέρει τοῦ ἰδίου τούτου βιβλίου τοῦ ὁ κ. Ζαβιτσάνου ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς·

«Ἐλπίζω διὰ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ πιστῆς ταύτης ἐκθέσεως τόσων ἐπιστῆμων καὶ ἀκεραίων ὑπερασπιστῶν τρινωῶς ἀπέδειξα τὸ ἀνυπόστατον τοῦ βιβλίου ἐγκλήματος, τοῦ ἀποδιδόμενου τοῖς Ἑβραίοις ὑπὸ φαντατικῶν διὰ μῖσος, καθόσον ἀποδείξεις ἀληθεῖς καὶ πραγματικαὶ οὐδέποτε ἐπαρουσιάσθησαν· αἱ καταθέσεις τῶν νομιζομένων μαρτύρων, ἐξωνήθησαν πάντοτε διὰ χρημάτων ὑπὸ προσωπικῶν ἐχθρῶν τῶν Ἑβραίων ἢ δι' ἀπειλῶν καὶ αἱ σπάνια μάλιστα, ἐξομολογήσεις, τινῶν κατηγορουμένων ἐπετεύχθησαν διὰ βεβαιωστικῶν, πρᾶξιμων δὲ τῶν ἀληθινῶν ἀπέσυρον αὐτάς. Καὶ πρὸς δόξαν τῆς θρησκείας μου ἦν μὲ ἀγνὰ αἰσθημάτων σέβομαι, ἔχω πεποιθήσειν ὅτι ἐπέτυχον νὰ ἐκριζώσω ἀπὸ παντὸς συμπατριώτου μου τὴν εἰς αὐτοὺς ἐρριζωθεῖσαν ὀλεθρίαν κατὰ τῶν Ἑβραίων πρόληψιν. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲ τὸ ἐπέτυχον καθ' ὁλοκληρίαν, θαρρῶ ὅτι τὸ ἐπέτυχον ἐν μέρει, ὡς ἐνσπεύρας τὴν ἀμφιβολίαν, ἥτις λίαν συχνὰ, μᾶλλον νὰ στρέφωμεν τὰ νῶτα εἰς τὸ κακόν. Καὶ πᾶς ἔχων νοῦν καὶ καρδίαν καὶ ἄνευ ἐγωῖστικῆς τέλους προσπαθῶν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἔχει καθήκον νὰ ὑπερασπίζεται τὴν ἀλήθειαν, νὰ φωτίσῃ τοὺς λαοὺς καὶ διευθύνῃ αὐτοὺς εἰς τὸ καλόν, διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς. (2)

Κατὰ τοῦτο εἴμεθα σύμφωνοι μετὰ τοῦ κ. Ζαβιτσάνου ὅτι ὁ ἔχων νοῦν καὶ καρδίαν ὀφείλει νὰ συντελῇ εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἔχει καθήκον νὰ ὑ-

(1) Ἀκτὶς φωτός. Σελ. 157—158.

(2) Αὐτόθεν Σελ. 67—68.

περασπίζηται τὴν ἀλήθειαν, νὰ φωτίζῃ τοὺς λαοὺς καὶ διευθύνῃ αὐτοὺς εἰς τὸ καλὸν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς. Καὶ τοῦτο θεβαίως εἶναι τὸ στοιχειῶδες καὶ ὑψηλὸν καθικόν παντὸς ἀνθρώπου σεβομένου ἑαυτὸν, οὐχ ἥττον ὅμως θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ ἡ ἀλήθεια ἐπιβάλλει καὶ ἐκείνη πολλάκις τὴν σκληρὰν ἀνάγκην νὰ μὴ καλύπτεται αὐτῇ, προκειμένου μάλιστα περὶ τῆς ἱστορίας, διότι καὶ ἡ ἀποκρυψίς τῆς ἀληθείας, ἐπιφέρει πολλάκις καὶ αὕτη κακὰ καὶ ἄτοπα πολλῶ μεγάλητερα καὶ πολὺ δεινότερα ἐκείνων ἅτινα δύνανται νὰ προκύψωσιν ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῆς.

Ἐὰν λοιπὸν καὶ ἡ δεινὴ αὕτη κατηγορία κατὰ τῶν Ἑβραίων, εἶναι ἀποκύημα ζόφου δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεων ἀγνοοῦμεν, ὡς ἐπίσης ἀγνοοῦμεν, ἔαν καὶ ἔστω ἀποδεικνυομένου ὅτι ἐν οὐδενὶ ἐκ τῶν βιβλίων τῶν Ἑβραίων ἀναγράφεται τοιοῦτόν τι, ἦναι ἢ οὐ μυσαρὰ καὶ ἀποτρόπαιος παράδοσις μεταδιδομένη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν προφορικῶς. Τὸ βίβλιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ κατηγορία αὕτη, ἡ κατὰ τοὺς μὲν θλιβερά πραγματικότης, καὶ ἡ κατ' ἄλλους μυσαρὰ συκοφάντις, ἂν ἐγεννήθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βαρβαρότητος καὶ δεισιδαιμονίας, δυστυχῶς ὑφίσταται ἔτι, καὶ ὑφίσταται, δυστυχῶς, οὐ μόνον παρὰ τῷ βαρβάρῳ ὄχλῳ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς τῆς Δύσεως.

Ὅθεν καὶ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ζαβιτσάνου κατ' οὐδὲν κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν, συμβάλλεται εἰς τὴν διευκρίνησιν τοῦ ζητήματος, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ ἀρκούμενος εἰς τὸ ὅτι ἡδυνήθη διὰ τοῦ βιβλίου του, ἂν ὅχι ἄλλο νὰ ἐνσπείρῃ τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ τὴν περὶ τῆς κατηγορίας ταύτης ἀμφιβολίαν. Καὶ κατὰ τοῦτο ἐπίσης εἰμεθα καὶ ἡμεῖς σύμφωνοι μετὰ τοῦ κ. Ζαβιτσάνου. Δυστυχῶς μεθ' ὅσα καὶ ἔαν ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε ἐν προκειμένῳ, ἡ λύσις δὲν ἐπῆλθεν ἀκόμη τελεία, ὀριστικὴ καὶ καθαρά ὡς ἀρμόζει ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων, εὐχόμεθα δὲ ἵνα οἱ Ἑβραῖοι, οἱ

ὅποιοι καὶ ἀμέσως ἐνδιαφέρονται, δώσωσιν ἡμῖν τοιαύτας ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις περὶ τοῦ ἐναντίου· πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν διαπιστώσωσιν ὅτι οὐ μόνον ἡ κατηγορία αὕτη εἶναι μυσαρὰ συκοφαντία, ἀλλ' ὅτι ἀγαπῶσι τοὺς τόπους ἐν οἷς εὖρον ἄσυλον καὶ προστασίαν, ὅτι συνεμορφώθησαν πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν νέων κοινωνιῶν, τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τότε, εἰμεθα βέβαιοι, δὲν θὰ ἴδωμεν πλέον ἐπαναλαμβανομένας τὰς σκληρὰς, ἀπανθρώπους καὶ ἀγρίας κατ' αὐτῶν σκηνὰς, μίσους καὶ καταδιωγμῶν, τὰς καταισχυνοῦσας ἀναμφιβόλως τὰς κοινωνίας ἐν αἷς αὗται διαπράττονται, καὶ ἅς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, δυστυχῶς, ἐλέπομεν καὶ εἰς πόλεις τῆς τε Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐκτυλισσομένας.

Τὸ μῖσος τῶν Ἑβραίων κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἦτο ἴσως δεδικοιολογημένον κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅτε ἔκμαζον αἱ κατ' αὐτῶν καταπίσεις, καταδιωγμοὶ καὶ τυραννίαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν παρούσαν ἐποχὴν, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει γωνία γῆς ἐλευθέρας καὶ πεπολιτισμένης, ἐν ἣ οἱ Ἑβραῖοι νὰ μὴ ἀπολαύωσιν ἀπάντων τῶν δικαιωμάτων τῆς ἰσοπολιτείας, τῆς προστασίας καὶ τῆς ἀγάπης, τὸ μῖσος καὶ ἡ ἀποστροφή αὐτῶν αὕτη δὲν ἔχει πλέον λόγον ὑπάρξεως.

Ἀφοῦ κατασυνετρίβησαν τὰ βασανιστήρια, ἐκλείσθησαν τὰ δεσμοκτήρια καὶ ἐσβέσθησαν αἱ πυραὶ αἰτίνες κατ' αὐτῶν εἶχον ἐγερθῆ· ἀφοῦ προσεκλήθησαν παρ' ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, μεθ' ὅλης τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀδελφότητος, νὰ παρακαθήσωσιν οἱ Ἑβραῖοι μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, ἡ ἐμμονὴ τῶν εἰς τὰς αὐτὰς ιδέας τῆς ἀποκλειστικότητος καὶ τοῦ χωρισμοῦ δὲν ἔχουσιν, ἐπαναλέγομεν, πλέον ὑπόστασιν.

Οὐδεὶς δύναται ν' ἀντιστρατευθῇ κατὰ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς προόδου, καὶ ἐὰν ἐν τῇ τυφλότητι καὶ τῇ ἀφροσύνῃ αὐτοῦ θελήσῃ κατὰ τούτων ν' ἀντιπαραταχθῇ ἐκ τῆς πάλλης ταύτης θὰ ἐξέλθῃ ἡττημένος καὶ κατα-

συντετριμμένους.

Οἱ Ἑβραῖοι λοιπὸν οἱ ὅποιοι σήμερον ἀπολαύουσιν δ' ὧν πλεονεκτημάτων, ἅπερ ἐξασφαλιζοῦσιν αὐτοῖς οἱ νόμοι καὶ οἱ θεσμοὶ ἡμῶν, ὁρεῖλουσι νὰ κανονίσωσι τὴν πορείαν καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν, πρὸς τὰς ἐπιβαλλομένας ταύτας ὑπὸ τοῦ νόμου ἀνάγκας, διότι τὰ προνόμια καὶ τὰ δικαιώματα κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην συνεπάγονται καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις. Ὅπως ἦναι τις μέλος ἐλευθέρας πολιτείας καὶ κέκτηται τὸ ὑπέρτατον τοῦτο ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦ νὰ ἦναι τοῦτέστιν πολίτης ἐλεύθερος, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ᾖ ἄξιος καὶ ἱκανὸς πρὸς τοῦτο· ὁρεῖλει δὲ πρωτίστως ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ν' ἀγαπᾷ τὴν οἰκογένειαν ἥτις τὸν υἱοθέτησε, καὶ ἡ ὁποία, εὐροῦσα αὐτὸν ἀπόβλητον, καταδιωκόμενον καὶ ἐγκαταλελειμμένον, ἀνέωξεν αὐτῷ τὰν ἀγκάλας αὐτῆς μεθ' ὅλου τοῦ φίλτρου, μεθ' ὅλης τῆς στοργῆς φυσικῆς καὶ ἀγαπῶσης μητρῆς.

Ὅθεν οἱ Ἑβραῖοι ὁρεῖλουσι πρωτίστως κατὰ τοῦτο νὰ μεταρρυθμίσωσι τὰ κατ' αὐτούς. Δύνανται ὅσον θέλουσι νὰ ἐμμένωσι πιστοὶ καὶ ἀκλόνητοι εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν πεποιθήσεις, οὐδεὶς ποτὲ διὰ τοῦτο θὰ τοὺς διαταράξῃ ἢ ἐνοχλήσῃ ποτὲ, ἅς ᾧσι βίβαιοι. Δὲν δύνανται ὅμως ἄνευ μεγάλων κινδύνων αὐτῶν τῶν ἰδίων, ὧν ἔσχον πολλάκις θλιβερὰ παραδείγματα, νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς ξένους, ἀλλοτρίους καὶ ἀδιαφόρους εἰς τὰ τῶν χωρῶν ἐν οἷς βιοῦσι, διότι τότε ἀφοῦ ἠθέλησαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὡς ξένοι νὰ θεωρῶνται, δὲν πρέπει νὰ παραπονῶνται ἐὰν οἱ λαοὶ ἐν τῇ δικαίᾳ ἢ ἀδίκῃ αὐτῶν ἔγανакτήσῃ, ὑπὸ φανατισμοῦ ἢ καὶ μισαλλοδοξίας ὠθούμενοι, ἠπατημένοι ἢ ὀρθοπρονοῦντες, θελήσωσι ν' ἀπαλλαγῶσι καὶ ἐκδιώξωσι στοιχεῖον, τὸ ὅποιον ὡς ξένον καὶ ἀλλότριον σῶμα ἐσφηνώθη ἐν ταῖς σαρκὶν αὐτῶν, τὸ ὅποιον κατ' οὐδὲν συνδέεται μετὰ τῆς χώρας ἐν ᾗ ζῇ, καὶ τοῦ ὁποίου αἱ ὀρμαὶ, αἱ ἐλπίδες, αἱ προσδοκίαι, τὰ ἔθιμα καὶ τὰ πάντα τοσοῦτον διαφέρουσι τῶν πέριξ αὐτοῦ.

Ἄλλως τε ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ φρονοῦμεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σβεσθῇ τὸ φῶς τὸ ὁποῖον ἐχύθη ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην, ἐκ τοῦ ἀστέρος τοῦ ἀνατείλαντος ἐκ τῆς φάτνης τῆς Βηθλεέμ. Τὸ νὰ θέλῃ τις ν' ἀρνηθῇ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου δὲν εἶναι μωρία; Μωροὺς λοιπὸν θεωροῦμεν ἐκείνους οἵτινες τὸ ἅπλετον τοῦτο φῶς θέλουσι ν' ἀρνηθῶσιν.

Ἄλλ' ἔστω οἱ μὴ χριστιανοὶ δύνανται ἄλλοις νὰ πρεσβεύωσι, πλὴν ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς εἶναι λοιπὸν λέξις κενὴ σημασίας;

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ παραδεχόμεθα ὅτι ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ ἀπεκαλύφθησαν τοῖς ἀνθρώποις, παρὰ τοῦ Θεοῦ, αἱ πρῶται ἀλήθειαι, ἀλλ' ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν μόνον ἐν Γολγοθᾷ ἐγένετο. Δύναται τις λοιπὸν ν' ἀρνηθῇ τὴν ὑπαρξιν τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀλλὰ τούτου δοθέντος, δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι χριστιανισμὸς καὶ πολιτισμὸς εἰσὶ συνώνυμα.

Ε'.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ

Ἡ πρώτη λέξις καὶ ἡ τελευταία, τὸ βάθρον τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τὸ ἀέτωμα αὐτοῦ τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐρείδόμενος ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη τοσοῦτον ἀκραιάως καὶ θαυμασίως. Πᾶσα λοιπὸν πρᾶξις, κίνημα ἢ ἐνέργεια ἥτις ἀπὸ τῆς ἀθανάτου ταύτης ἀρχῆς μᾶς ἀπομακρύνει, ὡς εἰκὸς, μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τῆς θρησκείας ἡμῶν.

Ἐγράψαμεν μετὰ τῆς μεγαλητέρας αὐστηρότητος κατὰ τῶν Ἑβραίων· ἀνεδιφίσαμεν ὅσα κατ' αὐτῶν ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν ὡς πρὸς τὴν θαρύνουσαν αὐτοὺς κατηγορίαν περὶ αἵματος, περὶ ἧς εἵπομεν ἴσως πλείονα τοῦ δέοντος. Ὁμολογοῦμεν ὅτι καὶ ἐὰν ἔτι ἀπεδεικνύετο ὅτι ἡ κατ' αὐτῶν κατηγορία αὕτη εἶναι ἱεροφάνη καὶ μυσταρχοφαντικὴ, οὐδεμίαν συμ-

πάθεια πρὸς αὐτοὺς μᾶς συνδέει, διότι τὰ μειονεκτήματα, αἱ κακίαι καὶ τὰ ἐλαττώματα τῆς φυλῆς ταύτης εἶναι τόσα ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ διεγερθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ νοῦ, ἔχοντος νοῦν καὶ καρδίαν, ὑπὲρ αὐτῶν. Ἀλλὰ μεθ' ὧν ταῦτα δὲν θὰ παύσωμεν στηλιτεύοντες· πάσῃ ἡμῖν δυνάμει πάντα τὰ κατ' αὐτῶν ἐκτυλιχθέντα καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐνταῦθα γεγονότα.

Εἴμεθα χριστιανοὶ καὶ καυχώμεθα ὅτι εἴμεθα τοιοῦτοι· ὄντες δὲ χριστιανοὶ εἴμεθα καὶ πεπολιτισμένοι. Ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς, ἐὰν ἡ πίστις καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης, εἰς τὸν Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, δὲν πρέπει ποτὲ κατ' οὐδένα λόγον νὰ παρραφερθῇ ὑπὸ τῆς δικαίας, ἔστω, ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεώς του κατὰ τοῦ πλησίον του, καὶ ἐὰν, ἔστω, ὁ πλησίον του οὗτος εἴναι Ἰουδαῖος, διότι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Ὅπως γένηθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ ὀρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; Καὶ ἐὰν ἐσπᾶσθε τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν ταῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι. » (1)

Ἐὰν λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀμαθείας, τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῶν προλήψεων διατελοῦντες, χρῶνται τῷ αἵματι μαρτυρησάντων χριστιανοπαίδων ἐπὶ τελετουργικαῖς σκοποῖς—ὅπερ, δὲν εἶναι καὶ τοῦτο, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοσάκις ἐξετίθη, θετικὸν καὶ βέβαιον—ἀλλ' ἔστω, λέγομεν ὅτι ἤθελεν ἀποδειχθῇ ὡς ἀλήθεια ἀναμφίβολος καὶ

(1) Εὐαγγ. Κατὰ Ματθαῖον Κεφ. Ε' 45—48.

θετική ἡ ἀποτρόπαιος καὶ μυσχωρώτατη αὐτῶν αὕτη συνήθεια, ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς τοὺς χριστιανοὺς, εἰς ἡμᾶς οἷς ἐπολίτισε καὶ ἡμέρωσεν ὁ ἀπαράμιλλος λόγος τοῦ ἐκ Γαλιλαίας θεοῦ ἡμῶν διδασκάλου, κατ' αὐτῶν ν' ἀντεπεξέλθωμεν διὰ τῆς εἰας καὶ τῶν διωγμῶν, οὗς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀποκρούει; Πολεμοῦντες δὲ τοὺς Ἑβραίους διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὅπλων, οὐδὲν ἄλλο ἠθέλαμεν πράξει ἢ κατὰ τῶν προλήφειν τῆς δεισιδαιμονίας, τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τοῦ φανατισμοῦ αὐτῶν νὰ ἀντιτάξωμεν τὸν φανατισμὸν καὶ τὴν μισαλλοδοξίαν ἡμῶν.

Δὲν διστάζομεν δὲ νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι, καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτοφώρῳ συνελαμβάνοντο οἱ Ἑβραῖοι τελοῦντες τ' ἀκατανόμηστα αὐτῶν ταῦτα ὄργια, καὶ τότε ἀκόμη δὲν θὰ ἐπετρέπετο ἡμῖν κατ' αὐτῶν νὰ ἐκτραπῶμεν εἰς τὰς σκηναὺς εἰας καὶ ἀγριότητος, ἀς ἴδωμεν τελεσθεῖσας περὺς ἐν Ζακυθῳ καὶ Κερκύρῳ. Ἐχομεν τοὺς νόμους ἡμῶν, καὶ δυνάμεθα νὰ ψηφίσωμεν καὶ ἐτέρους νόμους ἐν ἀνάγκῃ, δι' ὧν νὰ περιφρουρήσωμεν, ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα μας ἐὰν πράγματι κινδυνεύωσιν.

Ἄλλως τε ἐὰν θελήσωμεν νὰ διαφιλοσοφήσωμεν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τί βλέπομεν; Βλέπομεν ἐπιτελεσθεῖσας ὅλας τὰς προφητείας αἰτίνας κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐξηνέχθησαν. Αἱ προφητεῖαι αὗται ἀναγρόφονται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἐξ ἧς παραλαμβάνοντες τινὰς ἐξ αὐτῶν, χάριν περὶ ἐργείας, παραθέτομεν ὧδε.

«Καὶ ἐστὶ ἐὰν μὴ εἰσακούσῃς τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, φυλάσσειν καὶ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολάς αὐτοῦ καὶ τὰ ἡκριβασμένα αὐτοῦ, ὅπως ἐγὼ ἐντέλλομαι σοι σήμερον, καὶ ἐλεύσονται ἐπὶ σὲ πάσαι αἱ κατάραι αὗται καὶ καταλήψονται σε. (Δευτ. ΚΗ' 15).

«Ἐπαῖξει Κύριος ἐπὶ σὲ ἔθνος μακρόθεν ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς, ὥστε ὄρυμα αἰτοῦ, ἔθνος ἀναιδὲς πρόσωπον, ὅστις οὐ θαυμάσει πρόσωπον πρεσβυτέρου, καὶ νέον οὐκ ἐξήσει. (Αὐτόθεν ΚΗ'. 49—50)».

«Καὶ ἐκτρίψει σε ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου, ἕως ἂν

καθαίρεθῶσι τὰ τεῖχη σου τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ ὀχυρὰ, ἐφ' οἷς οὐ πέποιθας ἐπ' αὐτοῖς, ἐν πάσῃ τῇ γῇ σου.

«Καὶ φαγῇ τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου, κρέα υἱῶν καὶ θυγατέρων σου, ὅσα ἔδωκέ σοι Κύριος ὁ Θεός σου, ἐν τῇ στενοχωρίᾳ σου καὶ ἐν τῇ θλίψει σου, ἣ θλίψει σε ὁ ἐχθρός σου. Ὁ ἀνὴρ ὁ ἀπαλός ἐν σοί, καὶ ὁ τρυφερός σφόδρα, βασκανεῖ τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν γυναῖκα (αὐτοῦ) τὴν ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, ἃ ἂν καταληφθῇ αὐτῷ, ὥστε δοῦναι ἐνὶ αὐτῶν ἀπὸ τῶν σαρκῶν τῶν τέκνων αὐτοῦ, ὧν ἂν κατέσθῃ, διὰ τὸ μὴ καταλελειφθαι αὐτῷ μηδὲν ἐν τῇ στενοχωρίᾳ καὶ ἐν τῇ θλίψει σου, ἣ ἂν θλίψει σε ὁ ἐχθρός σου ἐν πάσαις ταῖς πύλεσί σου· καὶ ἡ ἀπαλή ἐν ὑμῖν καὶ ἡ τρυφερά (σφόδρα) τῆς οὐχὶ πέτρων ἔλαβεν ὁ ποῦς αὐτῆς βαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ διὰ τὴν ἀπαλότητα, βασκανεῖ τῷ ὀφθαλμῷ αὐτῆς τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῆς, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς, καὶ τὸ χόριον αὐτῆς τὸ ἐξελθὼν διὰ τῶν μηρῶν αὐτῆς, καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς ὃ ἐὰν τέκῃ· καταφάγεται γὰρ αὐτὰ διὰ τὴν ἔνδειαν πάντων κρυφῇ ἐν τῇ στενοχωρίᾳ καὶ ἐν τῇ θλίψει, ἣ ἂν θλίψει σε ὁ ἐχθρός σου. (Αὐτόθεν ΚΗ'. 53, 54, 55, 56, 57).»

«Καὶ καταληφθεῖσεσθε ἐν ἀριθμῷ βραχεῖ, ἀνθ' ὧν ὅτι ἦτε ὥσει τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, ὅτι οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. (Αὐτόθεν ΚΗ'. 62).

«Καὶ ἀποτρέψει σε Κύριος εἰς Αἴγυπτον ἐν πλοίοις καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἣ εἰπά σοι, οὐ προσθήσεσθε ἔτι ἰδεῖν αὐτήν· καὶ πρωθήσεσθε ἐκεῖ τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν εἰς παῖδας καὶ εἰς παιδίσκας, καὶ οὐκ ἔσται ὁ κτώμενος. (Αὐτόθεν ΚΗ'. 68).»

«Καὶ ἐξαρτήσεσθε ἀπὸ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς εἰσπορεύεσθε ἐκεῖ, κληρονομήσαι αὐτήν. Καὶ διασπερεῖ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἀπὸ ἄκρον τῆς γῆς ἕως ἄκρου τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκεῖνοις οὐκ ἀναπαύσει

σε οὐδὲ μὴ γένηται στάσις τῷ ἔχει τοῦ ποδός σου. (Αὐτόθεν 63—64—65).

«Καὶ οὐδ' ὥς ὄντων αὐτῶν ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν οὐχ ὑπερίδον αὐτοὺς, οὐδὲ προσώχθησα αὐτοῖς ὥστε ἐξαναλώσαι αὐτοὺς, τοῦ διατκεδάσαι τὴν διαθήκην μου τὴν πρὸς αὐτούς. (Λευϊτ. ΚΣΤ. 44).»

«Οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες σου δεδομέναι ἔθνη· ἐτέρῳ καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται φασκελίζοντες εἰς αὐτά ὄλην τὴν ἡμέραν καὶ οὐκ ἰσχύσει ἡ χεὶρ σου. (Δευτερ. ΚΗ'. 32).

«Καὶ ἔση τότε ἀδικούμενος καὶ διαρπαζόμενος πάσας τὰς ἡμέρας, καὶ οὐκ ἔσται ὁ βοηθῶν. (Αὐτόθεν ΚΗ'. 29—30).

«Πατάξει σε Κύριος πρὸς πληξίαν, καὶ ὁρασίαν, καὶ ἐκστάσει διανοίας. (Αὐτ. ΚΗ'. 28).»

«Καὶ λατρεύσεις ἐκεῖ θεοῖς ἐτέροις· καὶ ἔση ἐκεῖ ἐν αἰλίγματι καὶ ἐν πρᾶδολῇ καὶ ἐν διηγῆματι ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, εἰς οὓς αὐ ἀπαγάγῃ σε Κύριος ἐκεῖ. (Αὐτ. ΚΗ'. 36—37.).

«Καὶ παραδοξάτει Κύριος τὰς πληγὰς σου καὶ τὰς πλῆγας τοῦ σπέρματός σε, πληγὰς μεγάλας καὶ θαυμαστὰς καὶ νόσους πονηράς καὶ πιστὰς· καὶ ἐπιστρέψει ἐπὶ σὲ πᾶσαν τὴν ὁδύνην Αἰγύπτου, τὴν πονηρὰν ἣν διευλαβοῦ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ κολληθήσονται ἐν σοὶ καὶ πᾶσαν μαλακίαν, καὶ πᾶσαν πλῆγην τὴν μὴ γεγραμμένην (καὶ πᾶσαν τὴν γεγραμμένην) ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου, ἐπάξει Κύριος ἐπὶ σὲ, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ σε. (Αὐτ. 59—62).»

Καὶ ἐροῦσιν ἡ γενεὰ ἡ ἑτέρα, οἱ υἱοὶ ὑμῶν οἱ ἀναστήσονται μεθ' ὑμᾶς, καὶ ὁ ἀλλότριος ὃς ἂν ἔλθῃ ἐκ γῆς μακρόθεν, καὶ ὄψονται τὰς πληγὰς τῆς γῆς ἐκείνης καὶ τὰς νόσους αὐτῆς, ὥς ἀπέστειλε Κύριος ἐπ' αὐτήν, θεῖον καὶ ἄλλας κατακαυμένον· πᾶσα ἡ γῆ αὐτῆς οὐ σπαρῆσεται, οὐδὲ ἀνατελεῖ, οὐδὲ μὴ ἀναβῇ ἐπ' αὐτῆς πᾶν χλωρὸν ὥσπερ κατεστρέφη Σόδομα καὶ Γόμορρα, Ἀδὰμ καὶ Σέθωϊμ, ὥς κατέστρεψε Κύριος ἐν θυμῷ αὐτοῦ καὶ ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. Καὶ ἐροῦσι πάντα τὰ ἔθνη· διατί ἐποίησεν οὕτως Κύριος τῇ γῇ ταύτῃ; τίς ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς ὁ μέγας οὗτος; Καὶ ἐροῦσιν· ὅτι κατέλιπον τὴν διαθήκην Κυ-

ρίου τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων αὐτῶν, ὃ διέθετο τοῖς πα-
 τράσιν αὐτῶν, ὅτε ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου,
 καὶ πορευθέντες ἐλάτρευσαν θεοῖς ἑτέροις· καὶ προσεκύ-
 νησαν αὐτοῖς, θεοῖς εἰς οὐκ ἠπίσταντο, οὐδέ διένειμεν
 αὐτοῖς· καὶ ὠργίσθη Κύριος θυμῷ ἐπὶ τὴν γῆν ἐκείνην, ἐ-
 παγαγεῖν ἐπ' αὐτὴν κατὰ πάσας τὰς ἀρχάς (τῆς διαθή-
 κης) τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου·
 καὶ ἐξῆρεν αὐτὸς Κύριος ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῶν ἐν θυμῷ
 καὶ ἐν ὀργῇ καὶ ἐν παροξυσμῷ μεγάλῳ σφόδρα, καὶ ἐξε-
 βάλεν αὐτοὺς εἰς γῆν ἑτέραν ὡσεὶ νῦν. (ὠτόθεν ΚΘ'. 22-28).

Ἐκτὸς τῶν προφητειῶν τούτων τὰ παραθέσωμεν πρὸς
 συμπλήρωσιν τῆς ἰδέας μας καὶ τὸ ἀκόλουθον ἐκ τοῦ
 Εὐαγγελίου εἰλημμένον.

«Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπε·

Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. (2)

(Εὐαγγ. κατὰ Ματθαῖον ΚΖ'. 25—26)

(2) Τὸ αἷμα αὐτοῦ. «Ἦτοι τὸ αἷμα αὐτοῦ ὅς
 εἶνε ἐπάνω εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐπάνω εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν. Καὶ
 ὄντως ἡ κατάρρα αὐτὴ ἐπληρώθη τρομερώτατα, διότι καὶ
 αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν κακοὶ κακῶς ἐτιμωρήθησαν
 καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τῶν ρωμαίων τὸ 70 ἔτος μ. χ. (Πα-
 ραβολ. Ματθ. κδ' 22). Ἀξίον δὲ παρατηρήσω, εἶνε, ὅπερ
 μαρτυρεῖ τὴν κατ' αὐτῶν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι
 πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἀπέθανον σταυρικὸν θάνατον διότι
 κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Ἰώσηπον τοσοῦτον πλῆθος Ἰουδαίων,
 κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ
 ἐσταυρώθησαν, ὥστε οὔτε σταυροὶ πλεόν ὑπῆρχον ἀρκεταί,
 οὔτε τόπος πρὸς τοποθέτησιν τῶν ἐσταυρωμένων(1)».

Ἐνεκα λοιπὸν ὧν τούτων αἱ κατὰ τῶν Ἑβραίων
 βικιοπραγίαι δὲν πρέπει νὰ διακράττωνται δι' οὐδεμίαν
 ἀφορμὴν ἢ αἰτίαν· αὐτὰ τὰ πράγματα τοὺς καταδικά-
 ζουσι καὶ ἡ τιμωρία αὐτῶ ἐπερχεται φυσικὴ καὶ ἀνα-
 γκαίως, τίς λοιπὸν ἢ ἀνάγκη ν' ἀντεπεξέλθωμεν κατ' αὐ-

(1) Ἑρμηνεῖα εἰς τὰ Τέσσαρα Εὐαγγέλια ὑπὸ Βαρθολομαίου
 Γεωργιάδου Ματθαῖος καὶ Μάρκος 2ος 286.

τῶν διὰ τῆς βίας, ἐγκαταλείποντες καὶ παραβιάζοντες τὰς θείας καὶ ἀθανάτους ἐντολάς τῆς θεϊσκειας ἡμῶν, ἥτις στηρίζεται ὅλη ἐπὶ τῆς ἀνοχῆς, τῇ, συγχωρήσεως καὶ τῆς ἀγάπης. (1)

Ἐνῷ λοιπὸν ὁ θρίαμβος τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι τοσοῦτον περιφανὴς διατί νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῶν διδασκαλίαν χαρὰχθεῖσαν τριβὸν καὶ νὰ κα-

(1) Ἐπειδὴ ἀνερέρμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅλα τὰ κατὰ τῶν Ἑβραίων, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς συμβάντα ἐν Ζακύνθῳ, πρὸς συμπλήρωσιν τούτων παραθέτομεν ὧδε καὶ τὸ ἀκόλουθον γεγονός, ὃ περ ἀναγράφεται ἐν τινι βιβλίῳ Προκλήσεων εὐρισκομένῳ ἐν τῷ ἐνταῦθα ἀρχιεπισυλακείῳ καὶ οὗ τὴν κάτωθι παράφρασιν παρέσχεν ἡμῖν ὁ ἀκκάματος καὶ εὐπαιδευτος φίλος μας κ. Λεωνίδα Χ. Ζώης, τοῦ ὁποίου τὸ δημοσιευθητόμενον προσεχῶς «Λεξιλόγιον τῆς δημοτικῆς διαλέκτου» μετ' ἀνυπομονησίαις περιμένει τὸ κοινόν. Πρὸς τὸν κ. Α. Χ. Ζώην ἐκφράζομεν καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας μας ὡς παρασχόντα ἡμῖν τὸ ἐγγράφον τοῦτο—καίτοι ὀλίγον ἀρχὰ ἔσκα τοῦ ὁποίου δὲν τὸ κατεχωρίσαμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ ἡμετέρου πονήματος—ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τῆς Μεγάλης Παρχσκευῆς τοῦ 1891 ἀπῆλθον ἐνταῦθα πάσης ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας.

Ἀντισυχαστικαὶ φῆμαι εἶχον διαδοθῇ ἐν Ζακύνθῳ ἐν ἔτει 1810 κατὰ τῶν ἐνταῦθα διαμενόντων Ἑβραίων, ὅτι δῆθεν αὐτοὶ εἶχον σταυρώσει ἓνα χριστιανόπαιδον. Ἐντεῦθεν ὀργώμενοι δύο Ἀλβανοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, τὴν Μεγάλην Δευτέραν τοῦ 1810 ζητοῦντες δι' ἀπειλῶν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν κακῶς νομιζομένου σταυρωθέντος παιδός. Παρὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν προκήρυξιν τῆς ἐγγωρίου ἀρχῆς (Ὁρα Libro Proclamazioni Σελ. 10 παρὰ τῷ ἐνταῦθα Ἀρχιεπισυλακείῳ) δι' ἧς ἐσπευδεν αὕτη νὰ καθυσοχάσῃ τὴν διαδοθεῖσαν ταύτην ψευδῆ φήμην, τὴν Τετάρτην τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, μετὰ τὸ γεῦμα, ἔλαθε χώραν ἐξόρυξις νεκροῦ τινος ἑβραϊοπαιδός ἐ-

ταδιώξωμεν τοὺς ἔτιω ἐνόχους Ἑβραίους, ἐνῷ οὗτοι οἱ ἴδιοι διὰ τῆς ἐν γένει συμπεριφορᾶς τῶν, εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὀπώλειαν συντελοῦσι καὶ συνετέλεσαν; Οὐδέποτε λοιπὸν καὶ δι' οὐδεμίαν αἰτίαν, δὲν θὰ παύσωμεν ἐπαναλαμβάνοντες, δικαιολογοῦνται αἱ κατὰ τῶν Ἑβραίων β.αιοπραγίαι, διότι τοῦτο πράττοντες ἠθέλομεν ἀπαρνηθῇ,

νεργηθεῖσα παρὰ τῶν Δ. Κλαδῆ Φάβρου, Σπ. Τσιμπιρίμπη καὶ Νικ. Μπάκας στρατιώτου Ἀλβανοῦ ἐκ τῆς ἐταιρίας τοῦ ἀρχηγοῦ Καλογέρου, ὡς προκύπτει ἐκ διαφόρων ἐπιστήμων ἐγγράφων, εὑρισκομένων παρὰ τῷ παρ' ἡμῖν Ἀρχαιοφυλακείῳ. Ὁ μὲν Κλάδης εἶχε σύρει ἐκτὸς τοῦ τάφου τὸν ἑβραϊκόπαιδα, λαβὼν αὐτὸν ἐκ τῆς κόμης καὶ ρίψας ἐκεῖ που πλησίον. Ὁ δὲ Τσιμπιρίμπης εἶχε λάβει σχοινίον δι' οὗ εἶχε δέσει τὸν ἕνα τῶν ποδῶν τοῦ παιδὸς σύρας κατόπι τὸν παῖδα εἰς τὴν πόλιν μέχρι τῆς συνοικίας τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ ὁ Ν. Μπάκας εἶχε κόψει κλάδον ἐλαίας, δι' οὗ ἀνέσκαψε τὸν ἐν λόγῳ τάφον. Τὴν πρωίαν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, τὸ πτώμα εὑρέθη πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἑβραϊκῆς, τὴν δὲ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας δύο Ἀλβανοὶ καὶ δύο Καλαβρῆζοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι Ἑβραῖοι εἶχον πτύσει κατ' αὐτῶν καὶ καθ' ἣν στιγμήν ἐπρόκειτο νὰ προσβάλωσι τοὺς ἑβραίους ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τινος ἀξιωματικοῦ καὶ ἑτέρου τινὸς σημαιοφόρου, τυχαίως ἐκεῖ παρευρεθέντων Πάντα ταῦτα προὔκალεσαν τὴν δικαίαν τῆς ἐγγνώμης Ἀρχῆς ἀγανάκτησιν καὶ τοὺς μὲν γνωσθέντας ὡς ἐνόχους τὸ δικαστήριον κατεδίκασεν, αὐστηρὰ δὲ ἔλαβε μέτρα καὶ κατὰ τῶν μὴ γνωσθέντων. Ἐκ τῶν καταδικασθέντων ἦσαν πρῶτος ὁ Κλάδης οὗτινος κατεδαφίσθη ἡ οἰκία καὶ αὐτὸς ὑπεβλήθη εἰς ποινὴν δεκαετοῦ, ἑξορίας, δεύτερος ὁ Τσιμπιρίμπης, ὑποστὰς καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν ποινὴν καὶ τέλος ὁ Ν. Μπάκας, ὅστις πλὴν τῆς ἄνω ποινῆς κατεδικάσθη νὰ ὑποτιγῇ καὶ ἑκατὸν ραβδισμοὺς ἐν τῇ δημοσίᾳ Πλατείᾳ. Ἡ παράβασις τῶν ἄνω ποινῶν ἐκ μέρους τινὸς τῶν καταδικασθέντων. Ἐκτελείας εἶχε τὰς συνεπείας.»

ἐπαναλέγομεν, αὐτάς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν θρησκείας. Ποία δὲ εἶναι ἡ θεμελιώδης καὶ ἀθάνατος ἀρχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ μᾶς εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τῆς θεισπεσίου καὶ ἀπαρμύλλου ἐκείνης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς του, καὶ ταύτην ἀντὶ παντὸς ἄλλου ἐτέρου, περιττοῦ καὶ ἀσθενοῦς ἡμῶν λόγου θὰ παραθέσωμεν ὧδε ὁλόκληρον, ἵνα κλείσωμεν τὸ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἡμέτερον κεφάλαιον.

«Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητεῖαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὅρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.»

«Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσικῶται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογιζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. Πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει· εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθῶσονται, εἴτε γλώσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκουμεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεῶμεν. Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Ὅτε ἤμην νήπιος ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ κατήγγηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγινώσκω καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.» (1)

Ἀντὶ ἄλλου ἐπιλόγου τοῦ ἔργου ἡμῶν τούτου περαίνωμεν αὐτὸ παραθέτοντες τί ἔγραψε περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ πολὺς Στράους, ὅστις, ὡς γνωστὸν ἐπολέμησε τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

(1) Παύλου, Πρὸς Κορινθίους Α. Κεφ. ΙΓ.΄

Ἐξελέξαμεν τὸν περιφανῆ μὲν ἀλλὰ καὶ πολέμιον τῆς θρησκείας ἡμῶν ἄνδρα ἐσκεμμένους, διότι ὁ μεγαλήτερος θριαμβὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, συνίσταται εἰς τὰς κατ' ἀνάγκην ὁμολογίας τῶν κατ' αὐτοῦ καταφερομένων. Ἰδοὺ λοιπὸν τί λέγει ὁ κλεινὸς τῆς Γερμανίας φιλόσοφος περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ἀγίου τοῦ ὁποίου ὄνοματος πρέπει νὰ κλείσῃ τὸ ἐλάχιστον ἡμῶν τοῦτο πόνημα·

«ΔΑΒΙΔ ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΣ ΣΤΡΑΟΥΣΣ.

Ὁ γνωστὸς οὗτος πολέμιος τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, ὑπὸ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων ἀναγκασζόμενος, ἀπονέμει εἰς τὸν ἡμέτερον Λυτρωτὴν Θεῶν προσόντα, λέγων·

«Ἡ ἥθικὴ καὶ ὀρησκευτικὴ τελειότης, ἣν ἐκέκτητο ὁ Ἰησοῦς, ἐστέτι διὰ παντὸς ἀνυπέρβλητος· ἡ ἀνθρωπότης δὲν δύναται νὰ ζῇ ἄνευ θρησκείας, ἀλλ' οὔτε ἄνευ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ καθὼς μακρὰν τοῦ Ὁμήρου, εἶναι ἀδύνατον νὰ αἰσθανθῇ ὁ ἄνθρωπος τὰ θέλητρά τῆς ποιήσεως, οὕτω μακρὰν καὶ ἄνευ τοῦ Χριστοῦ ἀδύνατον ἡ καρδιά καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐντρυφήσῃ εἰς τὰς ἱερὰς καλλονὰς τῆς θρησκείας καὶ τῆς ὑψηλῆς ἀρετῆς. Ὁ Χριστὸς, ὡς ἐκφρασίς τῆς θρησκείας ὑψίστη καὶ ὁσιωτάτη, εἶναι ἱστορικὸς καὶ οὐχὶ μυθικός, εἶναι πρόσωπον καὶ οὐχὶ σύμβολον. Ἐθυσίᾳ πολλὰς δοξασίας τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ὅμως τὸν Χριστὸν οὐδὲ πως ἀπώλεσα ἢ ἀπεμέκρυνα ἀπ' ἐμοῦ· συνέτριψα τὰς πέτραις τοῦ σκανδάλου, ὅπως μὴ ἀρνηθῶ οὐδέποτε τὸν Χριστὸν μου, ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦ ὁποίου οὐδεμία εὐσεβεὶς δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν ἀνθρώπινον ψυχάν.» (1)

(1) Τὸ Θεανδρικὸν πρόσωπον ὑπὸ Φιλίππου Scaff μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Γρ. Ι. Γώγου Λεσβίου. Ἐν Σμύρνῃ ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἀμαλθείας. Σελ. 194.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Κεφάλ.

	Εἰσαγωγή	Σελ. 3	ἕως 5
Α΄	Ἰουδαῖοι, Ἑβραῖοι, Ἰσραηλῖται	» 5	» 6
Β΄	Ὁ Ἰουδαϊσμός	» 9	» 13
Γ΄	Καταδιωγμοὶ Ἰουδαίων	» 13	» 17
Δ΄	Ἰησοῦς Χριστὸς	» 17	» 31
Ε΄	Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ	» 32	» 39
ΣΤ΄	Μαρτύρια τῶν πρώτων Χριστιανῶν καὶ ἀναγνώρισις καὶ ἀνακήρυξις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου	» 40	» 46
Ζ΄	Ὁ ἀντισημητισμὸς ἐν Εὐρώπῃ	» 46	» 63

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

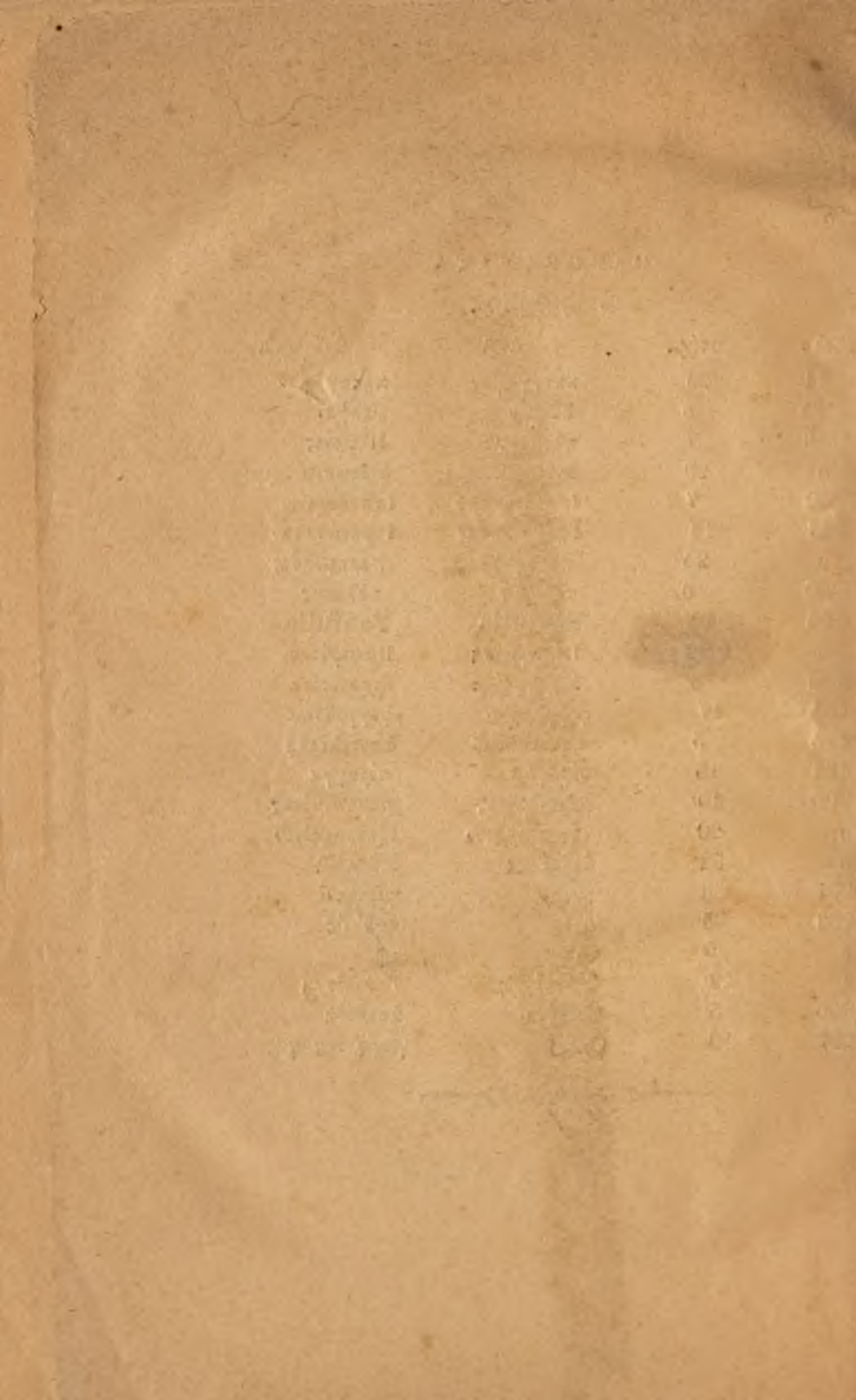
Α΄	Ἀνθρωποθυσίαι παρ' Ἑβραίοις	» 67	» 71
Β΄	Τὰ περὶ αἵματος	» 71	» 99
Γ΄	Περὶ Ἑβραίων καὶ τοῦ σφαγιασθέντος ἐν Ζακύνθῳ χριστιανόπαιδος τῷ 1712	» 99	» 119
Δ΄	Αἱ ὕσταται ἐπὶ τοῦ ζητήματος λέξεις	» 119	» 171
Ε΄	Μεγάλῃ Παρασκευῇ	» 171	» 217
ΣΤ΄	Φωνὴ διαμαρτυρίας	» 217	» 260
Ζ΄	Τὸ βούλευμα	» 261	» 289
Η΄	Πρὸς τοὺς Ἑβραίους	» 289	» 303
Θ΄	Πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς	» 303	» 312

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

ἐν τῷ κειμένῳ.

Σελ.	στίχ.	ἀντὶ	ἀνέγνωθι
11	25	καταγαγὴν	καταγαγὴν
14	6	Βόλγον	Βόλγαν
16	7	πλείονος	Πλείονος
»	29	ἀνθρωπικότεραι	ἀνθρωπινώτεραι
42	7	ἱπποδρομείου	ἱπποδρομίου
47	12	ἐσπηνώθησαν	ἐσπηνώθησαν
»	24	παρὰφνάδες	παρὰφνάδες
90	6	τάλενος	τάλαντος
94	12	Sanfulla	Fanfulla
»	22	Πανιερώτης	Πανιερότης
104	8	ἀρχαιωτέρα	ἀρχαιοτέρα
164	17	φεγγαλοεῖ	φεγγοβολεῖ
174	3	ἀποτελεσθῶ	ἀποτελεσθῇ
181	15	σύραγδα	σύραγγα
200	10	μεκονομένος	μεμονωμένος
»	20	ἐξηγριωμένου	ἐξηγριωμένου
»	32	δεδεμένη	δεδομένη
201	1	ρομεν	φέρον
262	3	ἄς	καθ' ἄς
»	5	τῇ	τῷ
»	22	ν' ἀντίσχη	ν' ἀντίσχη
266	3	ἐπεδόθη	ἀπεδόθη
297	10	γωνία	γωνία τῆς γῆς

TIMATAI ΔΡ.